UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

Segona República i Guerra civil en el municipi de Vila-seca de Solcina (1931-1939)

Carles Bertran Álvarez

ADVERTIMENT. L'accés als continguts d'aquesta tesi doctoral i la seva utilització ha de respectar els drets de la persona autora. Pot ser utilitzada per a consulta o estudi personal, així com en activitats o materials d'investigació i docència en els termes establerts a l'art. 32 del Text Refós de la Llei de Propietat Intel·lectual (RDL 1/1996). Per altres utilitzacions es requereix l'autorització prèvia i expressa de la persona autora. En qualsevol cas, en la utilització dels seus continguts caldrà indicar de forma clara el nom i cognoms de la persona autora i el títol de la tesi doctoral. No s'autoritza la seva reproducció o altres formes d'explotació efectuades amb finalitats de lucre ni la seva comunicació pública des d'un lloc aliè al servei TDX. Tampoc s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant als continguts de la tesi com als seus resums i índexs.

ADVERTENCIA. El acceso a los contenidos de esta tesis doctoral y su utilización debe respetar los derechos de la persona autora. Puede ser utilizada para consulta o estudio personal, así como en actividades o materiales de investigación y docencia en los términos establecidos en el art. 32 del Texto Refundido de la Ley de Propiedad Intelectual (RDL 1/1996). Para otros usos se requiere la autorización previa y expresa de la persona autora. En cualquier caso, en la utilización de sus contenidos se deberá indicar de forma clara el nombre y apellidos de la persona autora y el título de la tesis doctoral. No se autoriza su reproducción u otras formas de explotación efectuadas con fines lucrativos ni su comunicación pública desde un sitio ajeno al servicio TDR. Tampoco se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al contenido de la tesis como a sus resúmenes e índices.

WARNING. Access to the contents of this doctoral thesis and its use must respect the rights of the author. It can be used for reference or private study, as well as research and learning activities or materials in the terms established by the 32nd article of the Spanish Consolidated Copyright Act (RDL 1/1996). Express and previous authorization of the author is required for any other uses. In any case, when using its content, full name of the author and title of the thesis must be clearly indicated. Reproduction or other forms of for profit use or public communication from outside TDX service is not allowed. Presentation of its content in a window or frame external to TDX (framing) is not authorized either. These rights affect both the content of the thesis and its abstracts and indexes.

UNIVERSITAT ROVIRA i VIRGILI

Segona República i Guerra Civil en el municipi de Vila-seca de Solcina (1931-1939)

CARLES BERTRAN ÁLVAREZ

TESI DOCTORAL

2022

Carles Bertran Álvarez

Segona República i Guerra Civil en el municipi de Vila-seca de Solcina (1931-1939)

TESI DOCTORAL

Dirigida pel Doctor Josep Sánchez Cervelló

Departament d'Història i Història de l'Art

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

Tarragona, 2022

UNIVERSITAT ROVIRA i VIRGILI

Jo, Josep Sánchez Cervelló, amb DNI 40.914.380-W, catedràtic d'Història Contemporània de la Universitat Rovira i Virgili (URV),

FAIG CONSTAR:

Que la tesi doctoral de Carles Bertran Álvarez ***"Segona República i Guerra Civil en el municipi de Vila-seca de Solcina (1931-1939)"***, ha estat realitzada sota la meva direcció al Departament d'Història i Història de l'Art de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona, dins la línia de recerca d'Història Contemporània d'Espanya i Portugal. És un treball original i inèdit que millora en molt els coneixements que tenim sobre el tema que tracta.

Tarragona, 9 de febrer de 2022

El director de la tesi doctoral

Agraïments

Tota tesi doctoral, o qualsevol altre treball de recerca, és fruit de l'ajut, les aportacions i consells de persones i entitats a l'autor que fa la investigació per a que aquesta s'enriqueixi i arribi a bon port. Per tant, és de justícia dedicar a tots unes paraules de reconeixement.

En primer lloc, vull expressar el meu agraïment a l'Agrupació Cultural de Vila-seca, Secció de Lletres. Sobretot vull personalitzar aquest agraïment en els senyors Carles Jansà Gran i David Melero Domènech. Incansables i importants impulsors de la vida cultural vila-secana. Tot seguit, al catedràtic d'Història Contemporània de la Universitat Rovira i Virgili, doctor Josep Sánchez Cervelló, que ha estat el meu director i tutor en aquest treball. Tinc un deute impagable amb ell per dos importants motius que vull deixar palesos:

1) Ell em va introduir en el món de la investigació històrica quan jo feia pocs anys que m'havia llicenciat en geografia i història. Base teòrica en tenia molta i puc dir que bona. Pràctica en investigar en fonts primàries (arxius, hemeroteques) poquíssima. Era el que tenia aleshores la nostra carrera (primera meitat anys 90). I jo volia investigar, exercir d'historiador en les meves hores lliures. Era la meva passió. Perquè, segons el meu entendre, historiador és aquell que investiga en centres documentals (arxius, hemeroteques, etc) i després elabora treballs amb el fruit de les seves investigacions. A banda de no parar de llegir i estar al dia de les darreres publicacions històriques. El professor Sánchez Cervelló va arribar en el moment just. Fou la resposta a la meva inquietud historiogràfica. I fou tot un revulsiu amb el seu caràcter sempre proper, extravertit i planer. Ell em va introduir en el món de la investigació. En primera instància, em va acompanyar a investigar a l'*Arxiu Nacional de Catalunya* (Sant Cugat del Vallès). Centre arxivístic de primer ordre, de referència, al Principat. Però, sobretot, recordo amb especial il·lusió aquells dies d'agost de 1998, a Salamanca, a l'aleshores *Archivo Histórico Nacional (Sección Guerra Civil)*. Després *Archivo General de la Guerra Civil Española* i actualment *Centro Documental de la Memoria Histórica*. Arxiu per excel·lència per a l'estudi de la Guerra Civil espanyola i, també, de la Segona República. Per a un historiador interessat en aquest període, l'anomenat popularment com *"Arxiu de Salamanca"* és un dels centres emblemàtics i d'obligada visita. I la meva primera visita va ser amb el doctor Sánchez Cervelló, el qual em va avalar per a poder tenir la meva *"Tarjeta nacional de investigador"*, requisit aleshores imprescindible per a poder investigar en arxius, i em va ensenyar a desenvolupar-me entre capses i lligalls de

documentació. La meva alternativa, fent un símil amb el món de la tauromàquia, fou en dos centres documentals de primer ordre i de la mà d'un excel·lent investigador, mestre i persona.

2) Per l'enorme paciència que ha demostrat al llarg de tot aquest temps d'el·laboració d'aquest treball, certament molt excessiu, suggerint esmenes, donant pistes i facilitant-me contactes. També acollint-me a casa seva o en el seu despatx de la universitat totes les vegades que li he demanat, per tal d'intercanviar impressions i punts de vista. Moltes de les seves apreciacions i correccions han estat incorporades en aquesta obra, la qual, gràcies a elles, l'han enriquit notablement. També per l'ajut moral i material rebut, el qual es va traduir en el fet de prestar-me llibres, donant-me, al mateix temps i en tot moment, ànims i coratge per tal de tirar endavant.

A tots els arxivers i arxiveres dels centres on he anat a investigar. Per la seva bona predisposició a ajudar als investigadors. La seva professionalitat i el seu treball, desconegut i, per tant, no reconegut ni apreciat socialment, es veu quasi bé sempre dificultat pels pocs mitjans econòmics i materials dels quals disposen. Només cal veure com són coneguts/des: arxivadors/res, és a dir, com a mobles per arxivar documents. En el millor dels casos se'ls hi diu arxivistes. La seva tasca és primordial per a tothom que vulgui fer qualsevol treball d'història o bé tingui la necessitat de trobar algun document per a que li siguin reconeguts certs drets davant l'Administració[1]. Sense el seu concurs i el seu esforç quotidià, molts documents s'haguessin perdut, malmès, o bé estarien desats, de qualsevol manera, sense poder ser consultats, en soterranis bruts i abandonats que, al damunt, són coneguts com "arxius". *"A cualquier cosa le llaman chocolate las criadas"*, com diu una dita castellana. Malauradament, encara és habitual trobar per les nostres contrades aquests magatzems de documents, doncs no són altre cosa que això, sent molt generosos. Manca encara, tot i que s'ha fet bastant, molta conscienciació, molta *"cultura arxivística"*, per part de la gent i de les nostres autoritats. Així, per exemple, es pot dir que l'any 2001 el Parlament de Catalunya va aprovar una llei d'arxius i documents. Tanmateix, encara ara hi ha algun municipi del Camp de Tarragona que no compleix els requisits estipulats per l'esmentada llei, tot i que s'ha superat amb excreix el generós període de cinc anys per anar-

[1] Sobre aquests aspectes vegeu l'interessant treball de dos grans arxivers: ALBERCH FUGUERAS, Ramón; CRUZ MUNDET, José Ramón. *¡Archívese! Los documentos del poder. El poder de los documentos.* Madrid: Alianza Editorial (Ciencias Sociales 3950), 1999, pp. 7-14.

se adaptant als requeriments exigits per aquesta norma i formar part, obligatòriament, del Sistema d'Arxius de Catalunya[2].

Els arxius són un engranatge més de la tasca administrativa diària de les institucions i les empreses. Juntament amb les hemeroteques i biblioteques, són, a més, la memòria de la societat. És el llegat dels nostres avantpassats que ens permet reconstruir els avatars de la nostra història, coneixent els errors que s'han comès i els èxits que s'han obtingut anteriorment, per així intentar planificar millor el futur i encarar-lo amb esperança. També, un mitjà d'honorar i reconèixer els que ens han precedit. En aquest sentit, els habitants de Vila-seca tenim un deute impagable, i no reconegut, amb tots aquells veïns del poble que, un cop iniciada la Guerra Civil espanyola, varen salvar d'una destrucció segura la documentació parroquial així com molts dels objectes de culte de l'església de Sant Esteve. Pel que a mi respecta, vagi per a tots ells el meu agraïment més profund i sincer. Per contra, la parròquia de Santa María del Mar de Salou no va tenir tanta sort, com moltíssimes altres d'arreu de Catalunya i de la resta d'Espanya. Els seus llibres sagramentals i altres documents foren devorats per les flames provocades per la fúria revolucionària anticlerical. D'aquesta manera tan irracional va desaparèixer per sempre una part important del nostre patrimoni documental i artístic. És a dir, de la nostra història com a poble.

Arribats aquí, vull esmentar i agrair, amb noms i cognoms, sempre que la memòria no em falli, algunes de les persones, totes elles vinculades, directa o indirectament, en el passat o actualment, al món dels arxius, que em varen ajudar i facilitar la meva tasca investigadora que ha donat lloc en aquesta tesi:

En primer lloc, i de manera molt especial, al ja desaparegut senyor Ramon Farriol i Clavé (DEP), que fou funcionari de l'Ajuntament de Vila-seca. Gràcies a la sensibilitat i cura del senyor Farriol envers la documentació municipal antiga, Vila-seca gaudeix d'un important fons documental d'imprescindible consulta per a fer la història de Vila-seca i de Salou. Sense la seva tasca de preservació documental, aquest llibre, com la resta dels ja publicats i els que es faran en un futur, sobre la història de Vila-seca, i també de Salou, haguessin quedat coixos o no s'haguessin pogut fer per manca d'informació. El senyor Farriol mereix tot el nostre agraïment, respecte i admiració pel que va fer, tant a nivell arxivístic com historiogràfic, pel bé de la memòria

[2] Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents (*DOGC.* Núm. 3437, de 24-7-2001). Arts. 20, 21 i 22; 31.1, i Disposició transitòria primera.

col·lectiva del municipi. La senyora Rosalía Martínez Pérez, arxivera i directora tècnica de l' *Archivo Histórico del Ejército del Aire*, ubicat en un magnífic castell a Villaviciosa de Odón (Madrid), així com a les senyores que fan tasques auxiliars en aquest centre. També al seu coronel director, el qual em va rebre cordialment, i em va fer constar que tant ell, com el personal tècnic, estaven a la meva disposició, així com a la de la resta dels investigadors, per tal de facilitar la meva tasca de recerca. El senyor Manuel Melgar Camarzana, director tècnic de l'*Archivo General Militar de Ávila*, i la resta de persones civils i militars que fan la seva feina en aquest arxiu. Per les mateixes raons ja exposades. A la senyora Silvia A. López Wehrli, directora tècnica de l'*Archivo General de la Marina "Álvaro de Bazán"*, ubicat en el palau del marquès de Santa Cruz, a la localitat manxega de Viso del Marqués (Ciudad Real). També a tot el personal que en aquest centre arxivístic de l'Armada espanyola hi treballa. A tots els empleats de l'*Archivo General de la Guerra Civil Española* de Salamanca. Actualment *Centro Documental de la Memoria Histórica*. Al personal de la sala de consulta de l'Arxiu Nacional de Catalunya, amb menció especial al senyor Salvador Cabré Llobet, arxiver i actual director de l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (Valls), que durant el temps que vaig estar investigant pel "Nacional", em va atendre amb diligència i em va ajudar molt. Al bon amic i aleshores responsable de l'Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona, Manel Güell Junkert. Pels seus bons consells, la seva exquisida amabilitat, saviesa, disponibilitat i gentilesa. La senyora Teresa Salort, de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de l'Arquebisbat de Tarragona. A tota la plantilla de l'Arxiu Històric Provincial de Tarragona: doctor Jordi Piqué i Padró, aleshores director de l'arxiu. A Ricard Ibarra Ollé, actual director. La doctora Isabel Companys Ferrerons, arxivera. La senyora Laia Lanceta Esquius, arxivera. I als senyors Jack Hol i Ignasi. Al senyor Òdena, responsable, ara ja jubilat, de l'Arxiu del Departament d'Indústria de la Generalitat de Catalunya a Tarragona, i a la senyora África Anaya Lara, perquè em varen facilitar la consulta dels expedients de pedreres guardats en aquest centre. A mossèn Francesc Xavier Morell i Rom, rector aleshores de la parròquia de Sant Esteve de Vila-seca, i a la senyora Pineda Sentís, també de la citada parròquia, per permetre'm, el primer, la consulta dels llibres sagramentals i d'altra documentació religiosa, i la segona, per la seva cordialitat per a poder dur a terme la meva tasca de recerca de la millor manera possible. Finalment, al senyor Anton Ramon Martí i Cabré, actualment jubilat i responsable de l'Arxiu Històric Municipal de Vila-seca fins a finals de l'any 2012, per totes les seves atencions i facilitats

en la consulta del fons documental de la vila, tot demanant-li disculpes per les possibles molèsties que li hagi pogut ocasionar amb motiu de la meva tasca d'investigació.

Pel que respecta a les hemeroteques, biblioteques i d'altres centres documentals, vull donar les gràcies a la senyora Maria Elena Virgili Bertran, responsable de la Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona (BHMT), per les seves atencions i professionalitat, tot i que, malauradament, quan jo vaig anar a consultar el fons hemerogràfic, gaudia de mitjans ben minvats per desenvolupar òptimament la seva tasca. A tot el personal de l'Hemeroteca Tarragona de la Fundació Catalunya-La Pedrera, anteriorment Hemeroteca Caixa Tarragona, pel gran servei que oferien als investigadors i al públic en general. Actualment aquest importantíssim centre hemerogràfic es troba tancat i en vies d'una molt probable desaparició. Als funcionaris de l'*Instituto Nacional de Estadística* de Tarragona (INE). Igualment per als empleats públics del Registre Civil de Vila-seca, que em varem permetre, prèvia autorització, la consulta, durant uns quants dies, dels llibres d'inscripció de naixements, matrimonis i defuncions entre els anys 1911 i 1950. La seva amabilitat i predisposició va fer molt més agradable la meva investigació. Als bibliotecaris i bibliotecàries de la Biblioteca de Catalunya (Barcelona); CRAI Pavelló de la República (Centre d'Estudis Històrics Internacionals) de la Universitat de Barcelona (UB); CRAI de la Universitat Rovira i Virgili (URV) (Campus Catalunya); Biblioteca Pública de Tarragona; Biblioteca Xavier Amorós de Reus, concretament el destinat a la secció del fons de reserva; Biblioteca Pública de Vila-seca. Sobretot en aquesta última, doncs gràcies a les gestions de la senyora Lourdes Martínez Arellano, que va posar-se en contacte amb el senyor Jonathan Limones, del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca a Tarragona, vaig poder obtenir el significat de les abreviatures dels tipus de conreus que constaven en el cadastre de 1935. El meu agraïment a tots dos.

També, vull donar les gràcies a totes aquelles persones que, d'una manera o altra, han facilitat la meva feina proporcionant-me informacions, documents, ajudant-me, o bé suportant-me. En un lloc preeminent es troba la meva muller, Estefania Genovès Salvadó, que, a nivell particular, ha hagut d'aguantar fins a l'extenuació i l'avorriment el llarg camí d'aquest treball, acompanyant-me, en un dels meus viatges, a Salamanca, Àvila i a Viso del Marqués, ajudant-me en tot el que li vaig demanar. Com arxivera, em va guiar i em va facilitar l'accés, previ el pertinent permís, al fons documental d'expedients de responsabilitats polítiques que, en el

moment que el vaig consultar, estava dipositat a l'Arxiu de l'Audiència Provincial de Tarragona. Actualment es troba a l'Arxiu Històric Provincial de Tarragona. A en David Iñíguez Gràcia i a en David Gesalí Barrera, especialistes en la temàtica de l'aviació republicana durant la guerra civil, i vinculats a l'Associació d'Aviadors de la República de Barcelona, per les seves informacions, consells i ajut altruista. Al senyor Pere Gibert Jané, que em va facilitar desinteressadament fotocòpies d'un llibre difícil de trobar, així com còpies de documents que ell posseïa, fruit de les seves investigacions. A Xavier Figueres Frasnedo, investigador de la Segona República i la guerra civil a l'Ametlla de Mar. A en Joan Palomas Moncholí, arxiver que ha treballat catalogant els sumaríssims del *Tribunal Militar Territorial Tercero* de Barcelona, pel seu interès en cercar el sumaríssim perdut i recuperat de Josep Cherta Marsal. A la senyora Pilar, desconec els seus cognoms, del citat tribunal militar, perquè va tenir la deferència d'avisar-me quan va aparèixer aquest sumaríssim, i per la resta d'atencions i facilitats administratives que sempre dóna a tots els historiadors. Al senyor Pedro Luis Alfonso Bermejo, geòleg, especialista en aigües subterrànies, que va posar generosament a la meva disposició valuoses informacions i mapes d'ordre geològic i hidrogeològic, realitzats per ell, les quals m'han permès elaborar l'apartat referent al relleu i al sòl, enriquint així extraordinàriament el capítol referent al marc físic. Al professor de sociologia de la *Universidad Rey Juan Carlos I*, doctor Pedro Alberto García Bilbao, per haver-me facilitat els fragments de les memòries inèdites del seu avi, senyor Carmelo Bilbao Gómez (1912-1989), telegrafista de l'Exèrcit Popular de la República espanyola, quan va estar destinat en el Cap de Salou en el Grup de Transmissions de la Defensa de Costes. Als bons amics Josep Samper Mora, per tot l'ajut rebut i les bones converses que sempre mantenim; i a l'Alfredo Redondo Penas, pels articles de revistes sobre la guerra civil que va trobant i em va passant, així com pel seu gran sentit de l'humor. A les senyores Rosa Gesalí Tous (DEP), Modesta Pujals Pedrola (DEP), i Dolors Roca Gené (DEP), veïnes de Vila-seca, per deixar-me fotocopiar documents i fotografies que guarden a casa seva, així com per donar-me el testimoni de les seves vivències. A la senyora Maria Recasens Garola, veïna de Vila-seca, per haver-me deixat fotocopiar un document referent a l'anomenada "Casa de les Monges" de Vila-seca. Al senyor Lluís Hortoneda Ferré, veí de Vila-seca, per la identificació dels membres del grup de caramelles de la societat dels Obrers continguda en una fotografia i pel seu testimoni. Al doctor en Història Josep Morell Torrademè, per les gestions que va fer per a que pogués entrevistar el

seu pare, Josep Morell Jansà (DEP). A la senyora Pineda Vaquer Ferrando, de Vila-seca, per facilitar-me les memòries inèdites del seu oncle avi, les quals han estat molt útils, i deixar-me escanejar un bitllet emès durant la guerra per l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina. Als veïns vila-secans, per desgràcia ja desapareguts, senyors Salvador Ferrando Inglès (EPD), i Josep Ferrando Morell (EPD), pels seus testimonis, que em varen impactar moltíssim. El mateix he de dir de les ja difuntes senyores Berta i Consol Planas Brossa, filles del darrer alcalde republicà de Vila-seca de Solcina. Al matrimoni format per Joan Mestres Gran (EPD) i Josepa Benach Pomerol (EPD); així com al senyor Joan Graset Ferrando (EPD), per permetre'm que els entrevistés, obtenint d'aquesta manera informacions molt interessants. Als senyors Jaume Morell Aguiló (EPD). També al meu sogre, Joan Genovès Ferrando, sobretot, però no només per això, pels seus comentaris relacionats amb el món de la pagesia. Tampoc vull oblidar-me de Quimeta Genovès Ferrando (EPD), que em va cedir alguns documents, així com llibres, i em va donar el seu testimoni.

Per últim, no voldria tancar la secció d'agraïments sense dir que tots els errors i / o omissions que contingui aquest treball són, únicament, responsabilitat meva. Demano disculpes si en aquesta relació d'agraïments m'he oblidat d'alguna persona o institució que en algun moment m'hagi pogut ajudar. Prego es donin per reconeguts.

Resum / Resumen / Summary

Aquesta tesi doctoral d'història local proporciona un estudi ampli i profund del municipi de Vila-seca de Solcina entre els anys 1931-1939. Els anys de la Segona República espanyola i la Guerra Civil. Municipi que posteriorment va adoptar el nom de Vila-seca i Salou, i que va desaparèixer amb la segregació de Salou el 30 d'octubre de 1989.

La tesi s'inicia amb una introducció on s'exposa el motiu de la realització d'aquest treball d'investigació, els estudis previs que s'han publicat, així com la metodologia i les fonts que s'han fet servir per a realitzar-la. El cos principal s'estructura en quatre blocs temàtics: marc físic, població, economia, societat i política. En tots ells s'han relacionat els fets i dades locals amb els fets i dades d'estructures territorials catalanes i espanyoles. La intenció ha estat elaborar una obra d'història comparada i total.

El marc físic tracta la geologia del municipi vila-secà, la seva sismicitat i el seu clima (pluviometria, temperatures i vents). En el capítol dedicat a la població s'ha estudiat l'evolució demogràfica, la població de Salou, l'evolució del nombre d'edificis i vivendes, la natalitat, la mortalitat de la població (infantil, jove, adulta i vella), i el creixement vegetatiu. Tot dins el període demogràfic dels anys 1900 a 1950. En l'apartat econòmic s'ha estudiat la població activa, l'agricultura (tipus de conreus, principals produccions, propietat i conflictes per la terra), la ramaderia, la pesca, la mineria, la indústria, el comerç, les professions liberals i el turisme. Societat i política van en un mateix capítol. Aquí s'han tractat les diferents associacions (polítiques, recreatives, econòmiques, religioses, assistencials) que hi havia a Vila-seca de Solcina i Salou; les eleccions; els governs municipals i la seva política; com va afectar l'esclat de la Guerra Civil espanyola a Vila-seca de Solcina i a Salou; i la repressió franquista durant l'any 1939, un cop acabada la Guerra Civil. Les conclusions, les fonts utilitzades (bibliografia, arxius, biblioteques, hemeroteques, fonts orals) i els annexos documentals tanquen la tesi.

Esta tesis doctoral de historia local proporciona un amplio y profundo estudio del municipio de Vila-seca de Solcina entre los años 1931-1939. Los años de la Segunda República española y la Guerra Civil. Municipio que posteriormente se denominó Vila-seca i Salou, y que desapareció con la segregación de Salou el 30 de octubre de 1989.

La tesis se inicia con una introducción donde se expone el motivo de la realización de este trabajo de investigación, los estudios previos que se han publicado, así como la metodología y las fuentes que se han utilizado. El cuerpo principal se estructura en cuatro grandes bloques temáticos: marco físico, población, economía, sociedad y política. En todos ellos se han relacionado los hechos y datos locales con los hechos y datos de estructuras territoriales catalanas y españolas. La intención ha sido elaborar una obra de historia comparada y total.

El marco físico trata la geología del municipio vila-secano, su sismicidad y su clima (pluviometría, temperaturas y vientos). En el capítulo dedicado a la población se ha estudiado la evolución demográfica, la población de Salou, la evolución del número de edificios y viviendas, la natalidad, la mortalidad de la población (infantil, joven, adulta y vieja), y el crecimiento vegetativo. Todo dentro del período demográfico de los años 1900 a 1950. En el apartado económico se ha estudiado la población activa, la agricultura (tipo de cultivos, principales producciones, propiedad y conflictos por la tierra), la ganadería, la pesca, la minería, la industria, el comercio, las profesiones liberales y el turismo. Sociedad y política van en un mismo capítulo. Aquí se han tratado las diferentes asociaciones (políticas, recreativas, económicas, religiosas, asistenciales) que había en Vila-seca de Solcina y en Salou; las elecciones; los gobiernos municipales y su política; cómo afectó la Guerra Civil española a Vila-seca de Solcina y a Salou; y la represión franquista durante el año 1939, una vez terminada la Guerra Civil. Las conclusiones, las fuentes utilizadas (bibliografía, archivos, bibliotecas, hemerotecas, fuentes orales) y los anejos documentales cierran la tesis.

This local history doctoral thesis provides a wide and in-depth study of municipality of Vila-seca between the years 1931-1839. The years of the Second Spanish Republic and the Civil War. Municipality that later adopted the nom of Vila-seca and Salou, and that disappeared with the segregation of Salou on October 30, 1989.

The thesis begins with an introduction where the motivation to carry out this research work is exposed, the previous studies that have been published, as well as the methodology and the sources that have been used. The main body is structured in four thematic blocks: physical framework, population, economy, society and politics. In all of them the local facts and data have been related to the facts and data of catalan and spanish territorial structures. The purpose has been to create a work of comparative and total history.

The physical framework addresses the geology of Vila-seca, its seismicity and its climate (pluviometry, temperatures and winds). In the chapter dedicated to population, the demographic evolution, the population of Salou, the evolution of the number of buildings and dwellings, the birth and mortality rate (infant, young, adult and old), and natural growth have been studied. All within the demographic period of the years 1900 to 1950. In the economic section, the active population, agriculture (types of crops, main productions, property and conflicts for the land) have been studied, as well as livestock, fishing, mining, industry, commerce, liberal professions and tourism. Society and politics go in the same chapter. Here, the different associations that Vila-seca de Solcina had (political, recreational, economic, religious and welfare) have been addressed. Furthermore, the elections, the municipal governments and their policies, how the Spanish Civil War affected Vila-seca de Solcina and Salou, and the Francoist repression during 1939, once the Civil War ended, have been explored.

The conclusions, the sources that have been used (bibliography, archives, libraries, newspaper libraries and oral sources), and the documentary annexes close the thesis.

Sigles i abreviatures

D'arxius, centres documentals i diaris oficials.

ACAPT : Arxiu Central de l'Audiència Provincial de Tarragona.

ADTIT : Arxiu de la Delegació de Treball i Indústria de Tarragona (Generalitat de Catalunya).

AGA : Archivo General de la Administración (Alcalá de Henares. Madrid).

AGMA.DN/DR : Archivo General Militar de Ávila. Documentación Nacional/Documentación Roja.

AGMAB : Archivo General de la Marina Álvaro de Bazán (Viso del Marqués. Ciudad Real).

AHAT : Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona.

AHDT : Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona.

AHEA : Archivo Histórico del Ejército del Aire (Villaviciosa de Odón. Madrid).

AHMV : Arxiu Històric Municipal de Vila-seca.

AHN : Archivo Histórico Nacional (Madrid).

AHPT : Arxiu Històric Provincial de Tarragona.

AMV : Arxiu Municipal de Vila-seca (Arxiu administratiu).

ANC : Arxiu Nacional de Catalunya (Sant Cugat del Vallès).

APSEV : Arxiu de la Parròquia de Sant Esteve de Vila-seca.

BGC : Butlletí de la Generalitat de Catalunya.

BOE : Boletín Oficial del Estado.

BOGC : Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya.

BOJDNE : Boletín Oficial de la Junta de Defensa Nacional de España.

BOPC : Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya.

BOPT : Butlletí Oficial de la Província de Tarragona.

CDMH: Centro Documental de la Memoria Histórica (Salamanca).

CEHI : Centre d'Estudis Històrics Internacionals. Pavelló de la República (Barcelona).

DOGC : Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya.

DSCCRE : Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española.

DSPC : Diari de Sessions del Parlament de Catalunya (II República).

ICGC: Institut Cartògràfic i Geològic de Catalunya. Generalitat de Catalunya.

IGN: Instituto Geográfico Nacional.

INE : Instituto Nacional de Estadística (Tarragona).

TMTT : Tribunal Militar Territorial Tercero. Ministerio de Defensa (Barcelona).

De partits polítics, sindicats i forces armades.

BOC : Bloc Obrer i Camperol.

CEDA : Confederación Española de Derechas Autónomas.

CNT : Confederació Nacional del Treball.

ERC : Esquerra Republicana de Catalunya.

EPR: Exèrcit Popular de la República (espanyola).

FAI : Federació Anarquista Ibèrica.

FE y de las JONS: Falange Española y de las Juntas de Ofensiva Nacional-Sindicalista.

FET y de las JONS: Falange Española Tradicionalista y de las Juntas de Ofensiva Nacional-Sindicalista.

IR : Izquierda Republicana.

LLAR : Lliga Autonomista Republicana (abans de la II República era la Lliga Regionalista).

PCE : Partit Comunista d'Espanya.

PCC : Partit Comunista de Catalunya.

PCR : Partit Catalanista Republicà.

POUM : Partit Obrer d'Unificació Marxista.

PRDF : Partit Republicà Democràtic Federal.

PRR : Partit Republicà Radical.

PRRS : Partit Republicà Radical Socialista.

PSOE : Partit Socialista Obrer Espanyol.

PSUC : Partit Socialista Unificat de Catalunya.

UGT : Unió General de Treballadors.

UR : Unió Republicana.

UdR : Unió de Rabassaires.

ÍNDEX DE MAPES

Mapa 1. Els municipis de Vila-seca i Salou en el seu hinterland actual..... 17

Mapa 2. La zona oriental del municipi de Vila-seca de Solcina l'any 1925……..... 18

Mapa 3. Mapa planimètric del municipi de Vila-seca de Solcina (1920)……..... 19

Mapa 4. Plànol topogràfic del municipi de Vila-seca de Solcina (1920)…….. 22

Mapa 5. Plànol hidrogeològic de Vila-seca-Salou i zones adjacents……... 26

Mapa 6. Plànol hidrogeològic esquemàtic de la zona de Vila-seca i Salou…… 28

Mapa 7. Sismicitat a Catalunya: epicentres (1986-2000)…….. 29

Mapa 8. Mapa de perillositat sísmica d'Espanya……. 32

Mapa 9. Divisió climàtica de Catalunya……. 33

Mapa 10. Precipitació Mitjana anual en el municipi de Vila-seca de Solcina…….. 41

Mapa 11. El nucli de Salou i rodalies en un fragment d'un mapa de l'any 1920…… 109

Mapa 12. Zones agrícoles del Camp de Tarragona (1932)…… 182

Mapa 13. El conreu de la vinya en el Camp de Tarragona (1932)…… 183

Mapa 14. El conreu del garrofer en el Camp de Tarragona (1932)…….. 187

Mapa 15. El conreu de l'avellaner a Catalunya (1932)…… 189

Mapa 16. Mercats i llur radi segons l'enquesta feta als ajuntaments (1931)……... 193

Mapa 17. Principals indrets turístics del Camp de Tarragona (1932)……... 242

ÍNDEX DE TAULES

Taula 1. Pluviometria en el municipi de Vila-seca de Solcina (1917-1939)…… 39

Taula 2. Estació del far del cap de Salou: anys secs, normals, plujosos i molt plujosos (1917-1933)…….. 45

Taula 3. Estació de Vila-seca de Solcina: anys secs, normals, plujosos i molt plujosos (1929-1939)…….. 48

Taula 4. Estació de Vila-seca de Solcina: anys secs, normals, plujosos i molt plujosos (1929-2008)…….. 51

Taula 5. Precipitació mensual a l'estació del far del cap de Salou (1917-1933)……. 54

Taula 6. Precipitació mensual a l'estació de Vila-seca de Solcina (1929-1939)…….. 56

Taula 7. Precipitació per estacions en el far del cap de Salou (1917-1933)……. 58

Taula 8. Precipitació per estacions en el nucli de Vila-seca de Solcina (1929-1939)…… 59

Taula 9. Precipitació en 24 hores superior a 50 i 100 mm (1917-1939)…….. 61

Taula 10. Temperatures de l'estació de Vila-seca de Solcina (1930-1939)…… 69

Taula 11. Temperatures màximes absolutes dels mesos de juny a setembre de 1934 a diverses localitats de la província de Tarragona..... 70

Taula 12. Temperatura mitjana mensual dels mesos de juny a setembre de 1934 a diverses localitats de la província de Tarragona..... 71

Taula 13. Temperatura mitjana mensual més alta de l'any 1934 a diverses localitats espanyoles..... 72

Taula 14. Temperatures mínimes absolutes durant el mes de gener de 1938 a diferents localitats espanyoles i del Protectorat espanyol en el Marroc..... 75

Taula 15. Temperatura màxima, mínima i mitjana diària dels observatoris meteorològics de Vila-seca de Solcina i Daroca (Saragossa) (27-12-1937 a 8-1-1938)..... 77

Taula16. Estació de Vila-seca de Solcina: anys freds, normals i càlids (1930-1939)….. 81

Taula 17. Temperatures mitjanes mensuals en el nucli de Vila-seca de Solcina…….. 83

Taula 18. Taula 13. Oscil·lació tèrmica, mitjana mensual i per estacions en el municipi de Vila-seca de Solcina (1930-1939)…..... 85

Taula 19. Dades termomètriques del nucli de Vila-seca de Solcina i València…….. 87

Taula 20. Habitants del municipi de Vila-seca de Solcina (1900 / 1950)……. 96

Taula 21. Població de fet del nucli urbà de Salou (1900 / 1950)..... 105

Taula 22. Edificis i vivendes en el municipi de Vila-seca de Solcina (1900 / 1950)…….. 110

Taula 23. Edificis i vivendes en el nucli de Vila-seca de Solcina (1900 / 1950)……. 112

Taula 24. Edificis i vivendes en el nucli de Salou (1900 / 1950)…….. 115

Taula 25. Edificis i vivendes disseminats pel terme municipal de Vila-seca de Solcina (1900 / 1950)…….. 119

Taula 26. Població de fet del municipi de Vila-seca de Solcina, per grups d'edat i sexe, amb data 31 de desembre de 1930…… 123

Taula 27. Població de fet del municipi de Vila-seca de Solcina, per grups d'edat i sexe, amb data 30 d'abril de 1939…….. 127

Taula 28. Naixements en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950)..... 130

Taula 29. Taxes brutes de natalitat comparades (1911-1950)..... 132

Taula 30. Taxes brutes de natalitat comparades (1923-1936)..... 133

Taula 31. Taxes brutes de natalitat comparades (1914 / 1950)..... 134

Taula 32. Defuncions en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950)..... 137

Taula 33. Taxes brutes de mortalitat comparades (1911-1950)..... 141

Taula 34. Taxes brutes de mortalitat comparades (1923-1936)..... 142

Taula 35. Taxes brutes de mortalitat comparades (1914 / 1950)..... 142

Taula 36. Taxes de mortalitat infantil comparades (1911-1950)..... 144

Taula 37. Causes de mortalitat infantil (menors d'un any) en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950)..... 145

Taula 38. Causes de mortalitat segons el seu origen en els infants menors d'un any en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950)..... 147

Taula 39. Principals causes de mort de la població jove en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950)..... 149

Taula 40. Causes de mort, segons el seu origen, de la població jove en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950)..... 150

Taula 41. Principals causes de mort de la població adulta en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950)..... 152

Taula 42. Causes de mort, segons el seu origen, de la població adulta en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950)..... 156
Taula 43. Principals causes de mortalitat de la població vella en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950)..... 157
Taula 44. Causes de mort, segons el seu origen, de la població vella en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950)..... 158
Taula 45. Matrimonis en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950)..... 163
Taula 46. Creixement vegetatiu en el municipi de Vila-seca de Solcina, província de Tarragona, Catalunya i Espanya (1911-1950)..... 170
Taula 47. Activitats econòmiques en el municipi de Vila-seca de Solcina (1934)..... 172
Taula 48. Població activa, per sectors econòmics, en el municipi de Vila-seca de Solcina, Tarragona, Reus, Valls (1934); Catalunya i Espanya (1930)..... 176
Taula 49. Principals tipus de conreus en el municipi de Vila-seca de Solcina (1935)..... 180
Taula 50. Principals propietaris de rústica en el municipi de Vila-seca de Solcina (1935).. 194
Taula 51. Judicis verbals per qüestions derivades de la terra (1930-1935)..... 205
Taula 52. Nombre de ramaders i caps de bestiar de llet en el municipi de Vila-seca de Solcina (1931-1939)..... 215
Taula 53. Animals de labor i tracció en el municipi de Vila-seca de Solcina (1936 / 1939). 216
Taula 54. Professionals i activitats més singulars del sector industrial (1931-1939)..... 231
Taula 55. Nombre d'establiments d'alimentació..... 234
Taula 56. Les professions liberals..... 238
Taula 57. Membres del consistori de Vila-seca de Solcina (gener 1930)..... 358
Taula 58. Consistori de Vila-seca de Solcina (26-2-1930 a 14-4-1931)..... 359
Taula 59. Plantilla de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina anterior a la Segona República..... 362
Taula 60. Resultats electorals en el municipi de Vila-seca de Solcina (12-4-1931)..... 371
Taula 61. Eleccions municipals de 12-4-1931: distribució del vot segons candidatura.... 371
Taula 62. Eleccions generals a Corts Constituents (28-6-1931): resultats electorals en el municipi de Vila-seca de Solcina..... 407

Taula 63. Referèndum de l'Estatut d'autonomia de Catalunya (2-8-1931): resultats segons àmbit territorial..... 414

Taula 64. Eleccions al Parlament de Catalunya (20-11-1932): resultats electorals en el municipi de Vila-seca de Solcina..... 423

Taula 65. Eleccions al Parlament de Catalunya (20-11-1932): percentatges de vot segons l'àmbit territorial..... 427

Taula 66. Eleccions generals de 19-11-1933: participació i abstenció en el municipi de Vila-seca de Solcina..... 441

Taula 67. Eleccions generals de 19-11-1933: resultats electorals en el municipi de Vila-seca de Solcina..... 442

Taula 68. Eleccions generals de 19-11-1933: percentatges de vot segons l'àmbit territorial..... 444

Taula 69. Eleccions municipals de 14 de gener de 1934: vots a candidatures i % sobre el total..... 451

Taula 70. Subscripció pública a favor de les forces armades després dels fets del 6 d'octubre de 1934 en el municipi de Vila-seca de Solcina..... 459

Taula 71. Eleccions generals de 16-2-1936: participació i abstenció en el municipi de Vila-seca de Solcina..... 464

ÍNDEX DE GRÀFIQUES

Gràfica 1. Pluviometria en el municipi de Vila-seca de Solcina (1917-1939)..... 40
Gràfica 2. Estació de Vila-seca de Solcina: pluviometria (1929-2008)..... 43
Gràfica 3. Estació del far del cap de Salou: % d'anys secs, normals, plujosos i molt plujosos (1917-1933)..... 46
Gràfica 4. Estació del far del cap de Salou: % d'anys normals, plujosos i molt plujosos respecte al % d'anys secs (1917-1933)..... 47
Gràfica 5. Estació de Vila-seca de Solcina: % d'anys secs, normals, plujosos i molt plujosos (1929-1939)..... 48
Gràfica 6. Estació de Vila-seca de Solcina: % d'anys normals, plujosos i molt plujosos respecte al % d'anys secs (1929-1939)..... 50
Gràfica 7. Estació de Vila-seca de Solcina: % d'anys secs, normals, plujosos i molt plujosos (1929-2008)..... 52
Gràfica 8. Estació de Vila-seca de Solcina: % d'anys normals, plujosos i molt plujosos respecte al % d'anys secs (1929-2008)..... 53
Gràfica 9. Estació del far del cap de Salou: precipitació total mensual (1917-1933)..... 55
Gràfica 10. Estació de Vila-seca de Solcina: precipitació total mensual (1929-1939)..... 57
Gràfica 11. Estació meteorològica del far del Cap de Salou: percentatges de precipitació per estacions (1917-1933)..... 58
Gràfica 12. Estació meteorològica de Vila-seca de Solcina: percentatges de precipitació per estacions (1929-1939)..... 59
Gràfica 13. Estació de Vila-seca de Solcina: temperatures (1930-1939)..... 69
Gràfica 14. Estació de Vila-seca de Solcina: anys freds, normals i càlids (1930-1939).. 82
Gràfica 15. Temperatura mitjana per estacions en el nucli de Vila-seca de Solcina (1930-1939)..... 84
Gràfica 16. Climograma de Vila-seca de Solcina (1930-2008)..... 88
Gràfica 17. Població del municipi de Vila-seca de Solcina (1900-1950)..... 97
Gràfica 18. Població del nucli de Salou (1900 / 1950)..... 106
Gràfica 19. Edificis i vivendes en el municipi de Vila-seca Solcina (1900-1950)..... 111
Gràfica 20. Edificis i vivendes en el nucli de Vila-seca de Solcina (1900-1950)..... 113

Gràfica 21. Edificis i vivendes en el nucli de Salou (1900-1950)..... 116
Gràfica 22. Edificis i vivendes disseminats pel terme municipal de Vila-seca de Solcina (1900-1950)..... 120
Gràfica 23. Piràmide de població del municipi de Vila-seca de Solcina (1930)..... 124
Gràfica 24. Piràmide de població del municipi de Vila-seca de Solcina (1939)..... 128
Gràfica 25. Naixements en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950)..... 131
Gràfica 26. Defuncions en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950)..... 138
Gràfica 27. Causes de mort segons el seu origen en els infants menors d'un any en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950)..... 147
Gràfica 28. Causes de mortalitat de la població jove (1911-1950)..... 151
Gràfica 29. Causes de mort de la població adulta (1911-1950)..... 156
Gràfica 30. Causes de mort de la població vella (1911-1950)..... 159
Gràfica 31. Matrimonis en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950)..... 163
Gràfica 32. Naixements i defuncions en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950)..... 171
Gràfica 33. Sectors econòmics en el municipi de Vila-seca de Solcina (1934)..... 177
Gràfica 34. Compliment pasqual a la parròquia de Sant Esteve (1900-1935)..... 334
Gràfica 35. Eleccions municipals de 12-4-1931..... 372
Gràfica 36. Eleccions al Parlament de Catalunya (20-11-1932): percentatges de vot a candidatures en el municipi de Vila-seca de Solcina..... 424
Gràfica 37. Eleccions generals de 19-11-1933: percentatges de vot a candidatures en el municipi de Vila-seca de Solcina..... 443
Gràfica 38. Eleccions municipals de 14-1-1934: percentatges de vot a candidatures en el municipi de Vila-seca de Solcina..... 452
Gràfica 39. Eleccions municipals de 14-1-1934: participació i abstenció en el municipi de Vila-seca de Solcina..... 453
Gràfica 40. Eleccions generals de 16-2-1936: percentatges de vot a candidatures en el municipi de Vila-seca de Solcina..... 466
Gràfica 41. Elecció de compromissaris per a la votació de President de la República (26-4-1936): percentatge de vot a candidatures en el municipi de Vila-seca de Solcina. 470

Índex de continguts

1-Introducció ……..1
1.1-Objecte, estructura i motivació de l'obra 1
1.2-L'estat de la qüestió ……..4
1.3-Metodologia i fonts emprades 8

2-Marc físic 16
2.1-El relleu i el sòl 20
2.1.1-Tectònica 28
2.1.2- Sismicitat 29
2.2- El clima 33
2.2.1-El règim pluviomètric..... 38
2.2.2-Les temperatures..... 68
2.2.3-Els vents 89

3-La població 96
3.1-L'evolució demogràfica (1900/1950).....96
3.1.1-La població de Salou (1900/1950) 105
3.2-Evolució del nombre d'edificis i vivendes en el municipi de Vila-seca de Solcina (1900-1950) 110
3.2.1-Edificis i vivendes en el nucli de Vila-seca de Solcina 112
3.2.2-Edificis i vivendes en el nucli de Salou 115
3.2.3-Edificis i vivendes disseminats pel terme municipal …… 118
3.3-Anàlisi de la població entre 1911-1950 121
3.3.1-La natalitat 130
3.3.2-La mortalitat 136
3.3.2.1-La mortalitat infantil 143
3.3.2.2-Mortalitat de la població jove 149
3.3.2.3-Mortalitat de la población adulta ……152
3.3.2.4-Mortalitat de la població vella 157
3.3.3-La nupcialitat ……160
3.3.4-El creixement vegetatiu 169

4-L'economia 172
4.1-La població activa 172
4.2-L'agricultura 179
4.2.1-Tipus de conreus i principals produccions 179
4.2.2-La propietat de la terra 193
4.2.3-Accés i conflictes relacionats amb la terra …… 205

4.3-La ramaderia 214
4.4-La pesca 217
4.5-La mineria 221
4.6-La indústria 231
4.7-El sector terciari 233
4.7.1-El comerç 234
4.7.2-Les professions liberals 238
4.7.3-El turisme 239

5-Societat i política..... 245
5.1- Partits i associacions en el municipi de Vila-seca de Solcina..... 245
5.1.1- Entitats assistencials, econòmiques i financeres..... 245
5.1.2- Partits polítics.....252
5.1.3- Entitats recreatives i culturals.....269
5.1.4- Entitats religioses..... 309
5.1.5- Associacions esportives..... 312
5.1.6- Les festes majors..... 315
5.2- Església i religió en el municipi de Vila-seca de Solcina..... 317
5.2.1- Actituds i comportament religiós dels vila-secans..... 319
5.2.1.1- El compliment pasqual..... 331
5.2.1.2- Confraries i associacions religioses..... 336
5.2.1.3- Béns mobles i immobles de la parròquia de Sant Esteve..... 346
5.2.1.4- Cases religioses..... 339
5.2.2- Actituds i comportament religiós dels salouencs..... 342
5.2.2.1- Confraries religioses..... 345
5.2.2.2- Béns mobles i immobles de la parròquia de Santa Maria del Mar.....346
5.3- Alfons XIII, un rei a la deriva: la *Dictablanda*..... 348
5.3.1- El consistori vila-secà i els seus empleats..... 358
5.3.2- Les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931..... 363
5.4- La Segona República espanyola..... 377
5.4.1- La proclamació del nou règim..... 377
5.4.2- El primer ajuntament republicà de Vila-seca de Solcina.....388
5.4.3- El bienni reformista.....390
5.4.3.1- L'acció de govern municipal..... 392
5.4.3.2- Les eleccions generals a Corts Constiuents (28 juny 1931).....403
5.4.3.3- Referèndum de l'Estatut d'autonomia de Catalunya (2 agost 1931)...411
5.4.3.4- Eleccions al Parlament de Catalunya (20 novembre 1932)..... 417
5.4.3.5- Eleccions generals de 19 de novembre de 1933.....432
5.4.4- El bienni conservador-rectificador.....448
5.4.4.1- Les eleccions municipals de 14 de gener de 1934.....449

5.4.4.2- Els fets del 6 d'octubre.....457
5.4.4.3- Les eleccions generals de 16 de febrer de 1936.....463
5.4.5- La República del Front Popular..... 467
5.4.5.1-Elecció de compromissaris per a la de President de la República..... 469
5.5- La Guerra Civil espanyola..... 471
5.5.1- Incendis d'edificis religiosos, incautació d'immobles i assassinats a Vila-seca de Solcina..... 471
5.5.2- La creació del comitè de Vila-seca de Solcina i la independència de Salou..... 476
5.5.3- L'esforç de guerra..... 477
6- Conclusions..... 482
7- Bibliografia 486

"Aun cuando creas que algo aparece claro, ponlo en duda y no reposes. Duda de todo lo que parece ser bonito y verdadero. Pregúntate siempre: ¿Para qué? No creas que una cosa sola es buena; lo recto no es recto y tampoco lo curvado es curvado. Si alguien dice que un valor es absoluto, pregúntale en voz baja: ¿Por qué? La verdad de hoy puede mentir ya mañana. Sigue el río desde donde comenzó el torrente. No te basten las piezas aisladas. Pregúntate siempre: ¿Desde cuándo? Busca las causas, une y disuelve, atrévete a mirar tras las palabras. Si alguien dice: << Esto es bueno (o malo)>>, pregúntale en voz baja: ¿Para quién?"[3].

"Todo hecho es consecuencia de uno precedente. No se trata sólo de una sucesión de hechos aislados y necesarios, sino de un encadenamiento lógico. Si los seres están armónicamente coordinados, del mismo modo los hechos no se suceden sin más, sino que guardan una relación asombrosa".

"El que ha visto lo presente, lo ha visto todo: lo que hubo en el pasado indefinido y lo que habrá en el futuro interminable, pues todo tiene el mismo origen, todo tiene el mismo aspecto " [4].

Emperador Marc Aureli (121-180 dC).

"La Historia no es la maestra de la vida: nadie escarmienta".
Benjamín Jarnés (1888-1950).

[3]PAULUS, Mariscal Friedrich Von. *Stalingrado y yo.* Barcelona: Ed. Mateu (Colección todo para muchos, 2), 1960, pp. 11-12. Versos anònims escrits per Paulus en una agenda de la seva propietat. Original escrit en alemany. La traducció espanyola es troba a la pàgina 12.
[4] Marco Aurelio. *Meditaciones.* Madrid: Ediciones Temas de Hoy (Clásicos), 1994, pp. 44 i 79.

A la meva esposa i les meves filles

Dedicat a totes les víctimes de la Guerra Civil espanyola i de la immediata postguerra del ja desaparegut municipi de Vila-seca de Solcina

En homenatge als meus sogres: sempre al peu del canó. Amb afecte i reconeixement

1-Introducció

1.1- Objecte, estructura i motivació de l'obra

La finalitat d'aquesta obra és l'estudi del període comprès entre 1931 i 1939 en el llavors municipi de Vila-seca de Solcina. Aquest arc temporal és el nucli fonamental d'estudi de la meva tesi doctoral. Tanmateix, aquest marc temporal l'he flexibilitzat quan he considerat que la investigació així ho exigia, de tal manera que he fet alguns salts temporals anteriors a 1931 o posteriors a 1939. Per tant, el títol del treball reflecteix el nucli principal del mateix, però la tesi abasta quelcom més del que en principi s'anuncia.

La meva intenció ha estat investigar el període dins els paràmetres del que es coneix per història total. És a dir, abastar tots els àmbits que, d'una manera o altra, varen incidir en la població del municipi; no només fer una història política i, com a molt, també social.

Seguint aquesta premissa, el meu treball s'articula en quatre blocs temàtics: marc físic, població, economia, i societat i política. Aquesta introducció, així com les conclusions, annexos documentals i bibliografia, són apartats auxiliars que ajuden a complementar l'estudi. Cadascun dels capítols es presenta relacionat dins el context general espanyol i català del moment, sense escatimar les imprescindibles referències europees del moment. La raó és senzilla: cap municipi està aïllat, tancat en sí mateix com si es trobés dins d'una campana de vidre i el que succeís al seu voltant no li afectés en absolut. Els principals esdeveniments que passen en una ciutat o poble no cauen en paracaigudes del cel, no provenen del no res. La gran majoria dels grans fets que es donen en una localitat són conseqüència d'accions produïdes en estructures superiors, de tal manera que la història general incideix, condiciona i forneix la història local i viceversa, establint-se entre ambdós àmbits un veritable procés d'acció i reacció que es retroalimenta. Per tot això, és necessari introduir dins el relat les pinzellades pertinents d'història general per a que la història local esdevingui autèntica història i no pas una simple crònica o relat local de fets sense cap connexió externa. Fins i tot, cal fer història comparada per a descobrir que la història local, a vegades, no segueix la tònica de la història general.

En el capítol dedicat al marc físic, s'ofereix una exhaustiva panoràmica de tot el relacionat amb aquesta qüestió. Encara que ja existeix una publicació sobre el respecte[5], faig altres contribucions que amplien el que ja es sabia fins ara, afegint, a més, aspectes mai tractats. Així, a banda de la simple i necessària ubicació del municipi de Vila-seca de Solcina dins el seu context territorial, aporto coses noves en quant al relleu i la geologia. La meteorologia, amb dades objectives que abasten des dels anys previs a la Segona República espanyola i fins 1939, així com la sismologia, són les seccions inèdites dins d'aquest apartat. L'addició de cartografia (alguns dels mapes són d'època) dota de més informacions al lector, completant l'exposició.

Un cop determinat i estudiat l'espai físic on es desenvolupa l'acció temporal dels homes i dones objecte de la meva obra, amb fenòmens atmosfèrics inclosos, em centro en el capítol segon a esbrinar el nombre d'habitants del municipi i llurs característiques. Sota l'epígraf de la població, desgrano, en primer lloc, l'evolució demogràfica que s'enceta amb el cens de l'any 1900 fins arribar l'any 1950. Dins d'aquest punt dediquem un petit apartat específic al nucli de Salou el qual acaba l'any 1970, quedant clar d'aquesta manera quan es va produir l'enlairada demogràfica d'aquesta localitat. Feta aquesta panoràmica general sobre el nombre d'habitants, després m'endinso en estudiar detalladament la població del municipi vila-secà entre 1911 i 1950. Les raons d'haver escollit aquest període les exposo en el capítol pertinent, podent avançar que no responen a cap casualitat o caprici. Al llarg d'aquests quaranta anys ens fixem en la natalitat, la mortalitat, la nupcialitat i el creixement vegetatiu. Dins la mortalitat, examino les causes de mort per franges d'edat segons fos la població de tipus infantil, jove, adulta o vella. Les xifres absolutes i relatives obtingudes referents a les taxes de natalitat, mortalitat, nupcialitat i del creixement vegetatiu, són comparades amb dades dels mateixos anys o períodes corresponents a la província de Tarragona, Catalunya, Espanya o, fins i tot, de certs països europeus. D'aquesta manera es pot comprovar si les taxes vila-secanes es trobaven per sota, igual, o per damunt dels altres àmbits territorials. Un parell de piràmides de població, pertanyents als anys 1930 i 1939, acaben de perfilar la distribució per edats i sexes de la població del municipi tres mesos i mig abans d'arribar la Segona República i tot just quan va acabar la guerra civil, respectivament. El capítol inclou també una exposició de l'evolució del nombre d'edificis i vivendes existents en el

[5] MORELL TORRADEMÈ, Josep. *Geografia física de Vila-seca i Salou*. Tarragona: Agrupació Cultural de Vila-seca i Salou (Recerca núm. 2), 1984.

nucli de Vila-seca de Solcina, a Salou, o disseminats pel terme municipal durant la primera meitat del passat segle XX. Qüestió aquesta estretament lligada al fet demogràfic.

Tot el relacionat amb les activitats econòmiques ho trobem reflectit en el capítol tercer. Capítol en el que classifico els habitants del municipi en edat de treballar segons la seva professió i també pel sector econòmic al qual pertanyien. Dins el sector primari, principal aleshores en el municipi i en el que es troba l'agricultura, parlo també dels tipus de conreus existents en aquells temps i de les seves principals produccions. Alhora, no descuido aspectes tan importants com els principals propietaris de terres, tipus de contractes emprats per accedir a elles, així com els conflictes derivats de l'ús i explotació de les mateixes. La ramaderia, la pesca, la mineria i la indústria també tenen el seu lloc tot i que la seva incidència fos menor. Del sector terciari destaco el comerç, on exposo els principals tipus de botigues existents, les professions liberals i quines persones les exercien, i les activitats turístiques, que ja es desenvolupaven abans de la guerra a Salou.

Els aspectes polítics i socials ocorreguts entre febrer de 1930, amb l'inici de la *"Dictablanda"*, i la fi de l'any 1939, oficialment denominat pel règim franquista *"Año de la Victoria"*, es tracten en el capítol quart. Enceto la meva anàlisi política l'any 1930, catorze mesos abans de l'arribada de la Segona República espanyola. I ho faig perquè considero que el període de la *"Dictablanda"* , és a dir, els governs del general Berenguer i l'almirall Aznar, són decisius per comprendre, a gran i petita escala, la ràpida desintegració de la monarquia d'Alfons XIII; així com la progressiva reorganització i enfortiment del moviment republicà i socialista que, finalment, el 14 d'abril de 1931, es va fer amb el poder. Tot plegat, recorde-m'ho, després d'haver-se celebrat unes eleccions municipals un parell de dies abans. Igualment, tanco la meva investigació el darrer dia de l'any 1939, perquè això m'ha permès aclarir, en primer lloc, aspectes de la Segona República i de la guerra civil a nivell local. També, i no gens menys important, descobrir l'abast inicial, la intensitat, i els diferents nivells de la repressió franquista en el municipi. Repressió lligada estretament al conflicte fratricida i als fets d'octubre de 1934. Per últim, per a conèixer l'estructura, composició i actuació sociopolítica dels partidaris i beneficiaris del nou règim franquista dins l'àmbit vila-secà tot just quan aquest acabava d'implantar-se.

He unit la política amb la societat perquè, en definitiva, van estretament lligades. En ell, es parla de la política local vila-secana i els diferents equips de govern, així com dels empleats

municipals de l'època. També de les associacions culturals, polítiques, religioses, sindicals o econòmiques existents aleshores en els nuclis de Vila-seca de Solcina i de Salou. El panorama electoral en el municipi; l'univers religiós dels vila-secans i salouencs tampoc s'escapa de ser analitzat. En aquest punt també tracto, evidentment, els fets succeïts durant la guerra civil en el municipi, així com les conseqüències que es varen derivar d'ella, tant durant el conflicte com en els mesos posteriors de postguerra al llarg de 1939. Tot plegat, una vegada més, entrellaçat amb el context català, de la resta de l'Espanya i de l'Europa del moment.

Les conclusions són el corol·lari als quatre blocs en que he basat la meva tesi sobre la Segona República i la guerra civil en el municipi de Vila-seca de Solcina. No el considero un capítol com a tal. En aquest apartat plasmo per escrit el que jo he considerat que s'ha de tenir en compte sobre l'estudi del municipi vila-secà entre 1931-1939 en els quatre àmbits analitzats. També, el que jo he après realitzant aquest estudi, és a dir, quines noves aportacions m'ha proporcionat la realització d'aquesta tesi sobre el que jo, prèviament, ja coneixia sobre el període de la Segona República espanyola i la guerra civil. També, no m'oblido de destacar les similituds i diferències més destacables del cas del municipi vila-secà envers el seu entorn més proper o llunyà.

Per últim, entre les pàgines de la tesi hom trobarà gràfiques, quadres, fotografies, mapes, reproduccions de documents i titulars de premsa que ajuden a sintetitzar, comprendre i a contextualitzar millor la narració i l'estudi dels fets que s'exposen. Algunes fotografies i documents han estat cedides generosament per particulars, fet que ha implicat un treball de recerca complementari al dut a terme en arxius, hemeroteques i biblioteques. Igualment, al final de l'obra el lector trobarà uns annexos documentals on he reunit i reproduït els documents més importants referents als consells de guerra sumaríssims instruïts l'any 1939 contra els veïns del municipi Manuel Tatay Navarro i Josep Cherta Marsal, ambdós condemnats a mort; així com de Pere Molas Morell, personatge vila-secà que va jugar un important paper durant els primers mesos de la Guerra Civil en el nucli de Vila-seca de Solcina.

1.2- L'estat de la qüestió

En el moment d'endegar el meu projecte d'investigació, el tractament historiogràfic donat al període de la Segona República i la guerra civil en l'aleshores municipi de Vila-seca de Solcina havia estat molt sintètic, superficial, pobre en les seves fonts, geogràficament parcial, o bé,

darrerament, molt ben documentat però monogràfic. Tot seguit citaré i comentaré els treballs més importants, dels quals en tinc coneixement, que d'una manera o d'altra han tocat total o parcialment la qüestió que tracta la meva tesi doctoral:

L'any 1975, Eduardo Fernández Rey va publicar en la revista *Historia y Vida* el seu esgarrifós testimoni de la guerra civil viscut a Salou l'abril de 1938. Els records d'aquells luctuosos dies es recullen sota l'encapçalament de *"El fusilamiento de Salou o <<el sexto sendido>>"* . Fernández fa una petita i personal aportació a la història del municipi vila-secà al narrar l'arribada de tropes republicanes a Salou, com a pas previ a la batalla de l'Ebre, i com els joves reclutes es varen veure immersos en un clima de fèrria disciplina, la qual va conduir sis nois davant un piquet d'execució.

A primers d'octubre de 1986 va veure la llum, dins la col·lecció del *Diari de Tarragona* anomenada *La guerra civil a Tarragona* (capítol quinzè), un article sota el títol *"Revolta i vida quotidiana a Vila-seca durant la guerra"*, signat per Salvador Anton i Clavé, fill de Vila-seca, actualment doctor en geografia i vinculat a l'Escola de Turisme de la Universitat Rovira i Virgili. El treball d'Anton, de només set pàgines d'extensió, ofereix, dins les limitacions imposades per una publicació de tipus periodístic, una visió molt esquemàtica i resumida, però digne, dels principals fets ocorreguts sobretot en el nucli de Vila-seca de Solcina durant la guerra civil. Algunes informacions han estat profitoses per a mi, sobretot un parell d'aportacions fotogràfiques. Amb tot, es troben a faltar les fonts en les que l'autor s'ha basat per a fer el seu article, segurament això va ser degut, un altre cop, a raons d'economia i agilitat periodístiques.

L'obra *Pàgines de la història de Vila-seca de Solcina*, del també vila-secà i doctor en història Josep Morell Torrademè, va ser publicada l'any 1990, amb una segona edició apareguda el 1998 amb el títol d'*Història de Vila-seca*. Totes dues dins la col·lecció de monografies locals de l'Agrupació Cultural de Vila-seca. Pel que fa a la Segona República i a la Guerra Civil, les dues edicions del llibre de Morell tracten molt tímida i tangencialment aquests anys, dedicant només nou pàgines en aquest període. El relat es basa en la consulta d'alguns documents dipositats a l'Arxiu Històric Municipal de Vila-seca com ara les actes municipals, el llibre d'actes del comitè antifeixista de Salou, l'apartat de defensa (guerra civil 1936-1939), i també en els articles ja esmentats de Fernández Rey i Salvador Anton.

Amb la segregació de la població de Salou del municipi de Vila-seca i Salou, el 30 d'octubre de 1989, la regidoria de cultura del nou consistori va endegar una revista d'història local titulada *Estudis de Salou*. El seu primer número, de l'any 1996, conté un treball de quinze pàgines de Maite Cirera Saló que, sota l'epígraf de *"La guerra civil a Salou"* [6], exposa com varen viure el conflicte els habitants d'aquest nucli, així com els esdeveniments que es varen produir. Les fonts que fa servir Cirera són, en principi, les de sempre: a) fonts de tipus primari: les actes de les sessions de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina, i el llibre d'actes del comitè antifeixista de Salou. b) fonts bibliogràfiques: l'article ja citat de Fernández Rey; la primera edició del llibre de Josep Morell, *Pàgines de la història de Vila-seca de Solcina*; així com l'article de Salvador Anton i Clavè publicat al *Diari de Tarragona*. També empra dues obres més, de tipus secundari pel que fa a l'antic municipi de Vila-seca de Solcina. Una de Francisco Javier González Huix, que porta per títol: *El puerto y la mar de Tarragona durante la guerra civil* [7]; i la *Història del Camp de Tarragona*, dirigida per Enric Olivé i Serret[8]. En síntesi, l'article de Maite Cirera aporta informacions a tenir en compte sobre Salou. La lectura del treball sembla denotar que la seva autora ha fet servir altres fonts, com ara les orals, per a confeccionar-lo. Tanmateix, si ha estat així, no les cita.

En la mateixa revista, en concret en el recull número 4 publicat l'any 2000, el senyor Esteve Tomàs Ollé desgrana els seus records i vivències sobre el Salou d'antuvi. En aquest volum monogràfic dedicat a ell, Tomàs fa un repàs de diversos aspectes de la vida social, política i religiosa, així com d'aspectes urbanístics, geogràfics i patològics (malària). És, en definitiva, història oral, la qual és molt interessant i que ha estat molt profitosa per al meu treball.

Joan Sardiña Alcoberro, també a la publicació *Estudis de Salou* [9], ens proporciona un estudi sobre les forces de seguretat (carrabiners i guàrdies civils) ubicades a Salou entre 1891 i 1972. No cal dir que, pel que fa al període que ens interessa, he extret dades que han complementat les que ja posseia.

[6] CIRERA SALÓ, Maite. "La guerra civil a Salou". *Estudis de Salou.* Núm. 1 (1996), pp. 29-43.
[7] GONZÁLEZ HUIX, Francisco Javier. *El puerto y la mar de Tarragona durante la guerra civil 1936-1939.* Tarragona: IET Ramon Berenguer IV / Diputació de Tarragona, 1995.
[8] OLIVÉ i SERRET, Enric (Dir.). *Història del Camp de Tarragona.* Vol. 1: El Tarragonès. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1989.
[9] SARDIÑA ALCOBERRO, Joan. "Carrabiners i Guàrdies Civils a Salou: 1891-1972". *Estudis de Salou*. Núm. 5 (2000).

L'any 2007, es publicaven els records del senyor Salvador Durán Martínez, veí de Salou i mecànic de l'aviació republicana durant la Guerra Civil espanyola. Aquestes memòries de guerra es troben en el recull número 6 de la revista *Estudis de Salou* [10]. Si bé el relat bèl·lic de Durán transcorre fora del nucli de Salou i del terme de Vila-seca de Solcina, dóna informacions sobre l'associacionisme polític i sindical a inicis de la guerra, així com que constata la presència a Salou de tropes sota el comandament de Líster abans d'iniciar-se la batalla de l'Ebre.

El doctor en història Jordi Piqué i Padró, en el seu llibre *La crisi de la reraguarda* [11], esmenta alguns fets ocorreguts durant la guerra civil en el municipi de Vila-seca de Solcina, així com en d'altres de la comarca del Tarragonès, tot i que l'eix vertebrador i l'objecte del seu exhaustiu estudi és centra en la ciutat de Tarragona. Piqué, pel que fa a Vila-seca de Solcina, es basa principalment, però no únicament, en les actes municipals com a font d'informació. També en alguns documents localitzats a l'*Archivo General de la Guerra Civil Española* de Salamanca, actualment *Centro Documental de la Memoria Histórica*. El seu treball és, en primer lloc, de consulta absolutament obligada per a tenir un coneixement pormenoritzat del que va succeir a la ciutat de Tarragona durant la guerra civil. Alhora, per a saber, en línies generals, la casuística de moltes de les poblacions de la comarca del Tarragonès, així com una font per a tenir certes dades interessants sobre Vila-seca de Solcina durant la guerra.

Per últim, l'any 2013, l'Agrupació Cultural de Vila-seca ha publicat, dins la col·lecció Recerca número 8, el treball de l'historiador Pedro Otiña Hermoso sobre l'aeròdrom ubicat a la Pineda durant la Guerra Civil espanyola, que porta per títol: *El camp d'aviació de la Pineda (Vila-seca, Tarragona)*[12]. Obra monogràfica ben treballada, excel·lent, que empra fonts de primera mà, destaca, entre d'altres coses, un annex documental fotogràfic i cartogràfic de l'època obtingut de l'*Archivo Histórico del l'Ejército del Aire*. També no descuida les fonts orals, hemorogràfiques, arxivístiques i bibliogràfiques. La monografia d'Otiña omple un buit sobre aquest tema que actualment acapara molt l'atenció dels historiadors de la Guerra Civil espanyola. És una llàstima que aquesta bona obra tingui només una tirada de 250 exemplars[13]. Crec que això la condemna

[10] DURÁN MARTÍNEZ, Salvador. "Mis memorias en la IV Escuadrilla de "Moscas" (Polikarpov I-16), Grupo 21". *Estudis de Salou*. Núm. 6 (2007).
[11] PIQUÉ i PADRÓ, Jordi. *La crisi de la reraguarda*: revolució i guerra civil a Tarragona (1936-1939). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat / Diputació de Tarragona, 1998.
[12] OTIÑA HERMOSO, Pedro. *El camp d'aviació de la Pineda (Vila-seca, Tarragona).* Vila-seca: Agrupació Cultural de Vila-seca (Recerca núm. 8), 2013.
[13] Així consta en el llibre citat en el punt anterior.

a una minsa difusió i, perquè no dir-ho, a l'ostracisme. Bastants documents que ha emprat Pedro Otiña varen ser estudiats i recopilats per mi el juny de l'any 2000, amb la meva visita a l'*Archivo Histórico del Ejército del Aire* ubicat a Villaviciosa de Odón (Madrid). D'altres, a l'*Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona*, també aquell mateix any. De tots ells en tinc còpies. En la meva tesi, en l'apartat on parlo de l'aerodròm de la Pineda, citaré els documents per l'arxiu de procedència, el seu número de capsa i, en segon lloc, si és el cas, afegiré que han estat també emprats pel senyor Otiña en el seu llibre, citant el títol de la seva obra així com la pàgina on es troba.

1.3- Metodologia i fonts emprades

Per tal d'ajustar-me amb el màxim rigor possible a la realitat del moment històric que tracto, la denominació de la localitat vila-secana, així com la del municipi, que també comprenia el petit nucli de Salou, apareixen al llarg del treball citats com poble o nucli de Vila-seca de Solcina, per a referir-nos a la localitat pròpiament dita, i municipi o terme municipal de Vila-seca de Solcina per a tota l'extensió de terreny de l'aleshores municipi vila-secà. Aquest nom fou adoptat oficialment per la Generalitat de Catalunya durant la Segona República, un cop va acceptar la recomanació conjunta feta per la secció filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i la ponència de la divisió territorial, encarregada aquesta darrera de la creació del mapa comarcal català[14]. La fidelitat a la toponímia oficial tan sols s'ha vist alterada quan es citen textualment documents o d'altres fonts primàries on s'esmenta el poble o municipi només amb el mot de *"Vilaseca"* o rarament amb el de *"Vila-seca".* Aleshores he respectat el text original sense canviar-lo en cap moment. Per tant, el present estudi abasta tot l'antic terme municipal de Vila-seca de Solcina anterior a la segregació de Salou l'any 1989.

El nom de Vila-seca de Solcina perdurarà fins 1979, en la que mitjançant un Decret de 17 d'abril, publicat el 16 de maig, el Departament de Governació, amb el vist i plau del president de la Generalitat de Catalunya, Josep Tarradellas, aprovava el canvi pel de municipi de Vila-seca i Salou[15]. La iniciativa fou promoguda i portada a la Generalitat de Catalunya pel mateix consistori

[14] Vegeu, GENERALITAT DE CATALUNYA. *Llista dels noms dels municipis de Catalunya. Dreçada per la secció filològica de l'Institut d'Estudis Catalans amb la col·laboració de la ponència de divisió territorial.* Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1933, p. 31. També, "Governació. Decret [de 13-11-1933] aprovant amb caràcter provisional i solament als efectes d'informació, la "Llista dels noms dels Municipis de Catalunya" i publicant una relació comprensiva dels Municipis els noms o la grafia dels quals ha sofert modificació". *BOGC*. Núm. 119, de 14-11-1933, p. 995.

[15] "Departament de Governació. Decret de 17 d'abril de 1979, que fa referencia al canvi de nom del municipi de Vilaseca de Solcina pel de Vila-seca i Salou". *DOGC.* Núm. 21, de 16-5-1979, p. 247.

vila-secà. Tant és així, que en l'esmentat Decret diu que *"L'Ajuntament de Vilaseca de Solcina ha estimat adient el canvi del nom oficial del municipi pel del seu origen català, que és el de Vila-seca i Salou* [¿?] […] *"*. Aquesta afirmació continguda dins el Decret és a totes llums inversemblant si tenim en compte el que acabo de dir respecte l'aprovació, durant l'etapa republicana, del topònim de Vila-seca de Solcina com totalment català per part de la secció filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. Tanmateix, tot sembla indicar, pel que s'intueix en el Decret de 17 d'abril, que fou encara més incongruent el fet que, quaranta-sis anys més tard, el mateix Institut aprovés el canvi de denominació del municipi. Sens dubte, en el fons, el que pretenia principalment el consistori vila-secà no era canviar un topònim suposadament castellà, sinó que realment del que es tractava era de donar satisfacció i apaivagar els sectors segregacionistes salouencs que anaven agafant cada cop més embranzida. Cal tenir present que, ja aleshores, Salou havia deixat de ser un barri de poca entitat demogràfica i urbanística dins el municipi i havia començat a ser, des de principis anys setanta del passat segle, un nucli que gaudia d'una població fixa cada cop més considerable, així com una d'estacional gens menyspreable durant l'estiu. Finalment, el 30 d'octubre de 1989, la Sala tercera del Tribunal Suprem dictava sentència favorable a la segregació del nucli de Salou respecte del municipi de Vila-seca i Salou. El 22 de desembre d'aquell any, el govern de la Generalitat de Catalunya publicava el Decret 326/1989, de 19 de desembre, del Departament de Governació, pel qual es disposava el compliment de la citada sentència en tots els seus termes[16]. Es feia efectiva i oficial la separació de Salou. Tot i així, el nom de Vila-seca i Salou va perdurar fins el 2 de setembre de 1994, en el que la corporació municipal vila-secana, amb el quòrum legalment establert, va aprovar que el municipi posterior a la segregació de Salou s'anomenés oficialment Vila-seca a partir d'aleshores[17].

[16] "Departament de Governació. Decret 326/1989, de 19 de desembre, pel qual es disposa el compliment de la Sentència de la Sala 3ª del Tribunal Suprem dictada en el recurs d'apel·lació núm. 267/1988, de segregació del nucli de Salou del municipi de Vila-seca i Salou". *DOGC*. Núm. 1.234, de 22-12-1989, p. 4.884. Vegeu també, BLASI, Jordi. *Ni un pam. Vila-seca i Salou: crónica de una segregación*. Tarragona: Silva Editorial, 2009.

[17] "Departament de Governació. Resolució de 26 d'octubre de 1994, per la qual es dóna conformitat al canvi de nom del municipi de Vila-seca i Salou". *DOGC*. Núm. 1974, de 18-11-1994, p. 7.453. També, *BOE*. Núm. 25, de 30-1-1995, p. 2.951. Segons la revista *El Pont de Fusta. Vila-seca i Salou.* Núm. 180 (agost 1994), p. 4, "Vila-seca ja es diu només Vila-seca". Fou el dia 29 de juliol de 1994, que el consistori vila-secà va aprovar, en un ple extraordinari, la modificació del nom del municipi.

Una altra qüestió en la que vull incidir és en la designació, en la meva tesi, dels dos bàndols en conflicte durant la Guerra Civil. Tema aquest delicat i difícil de resoldre, perquè considero que no hi ha un mot prou exacte que defineixi acuradament les dues faccions en lluita. Pel que fa al bàndol de les forces que es varen revoltar entre els dies 17 i 20 de juliol de 1936 contra el govern del Front Popular, en aquesta obra reben el nom d'insurrectes, insurgents o rebels, quan parlem d'ells entre el 17 de juliol i el 30 de setembre de 1936. A partir de l'1 d'octubre de 1936, data en la qual és investit el general de divisió Francisco Franco Bahamonde *"Jefe del Estado español"*, però de fet havia estat nomenat *"Jefe del Gobierno del Estado Español"*, i *"Generalísimo de las fuerzas nacionales de tierra, mar y aire"*; passo a dir-los franquistes, bàndol franquista, forces franquistes, exèrcit franquista o Espanya franquista segons el cas[18]. Rebutjo el nom de feixistes, per a designar a tot el conjunt de forces rebels perquè, si bé, alguns dels membres del bàndol insurrecte o franquista poden ser titllats de tals (falangistes, feixistes italians del CTV i l'*Aviazione Legionaria*, nazis de la Legió Cóndor), d'altres no ho eren[19]. Així, hi havia també monàrquics alfonsins, carlins, membres de la *Confederación Española de Derechas Autónomas* (CEDA), lerrouxistes, i militants o seguidors de la Lliga Regionalista catalana d'en Francesc Cambó, amb ell al seu capdavant. Tots aquests es trobaven dins l'espectre del centre dreta o de la dreta política més o menys extrema, fins i tot alguns estaven aleshores quelcom feixistitzats, però no eren pas feixistes *stricto sensu,* ni molt menys. L'epítet de feixistes o *"fatxes"*,

[18] Vegeu, "Decreto número 138. Nombrando Jefe del Gobierno del Estado Español al Excelentísimo Sr. General de División don Francisco Franco Bahamonde, quien asumirá todos los poderes del nuevo Estado". *BOJDNE*. Núm. 32, de 30-9-1936. També, VILA-SAN-JUAN, José Luis. *Mentiras históricas comúnmente creídas.* Barcelona: Ed. Planeta (Colección Memoria de la Historia, 62), 1992, pp. 85-96. Franco no fou, jurídicament parlant, Cap d'Estat fins la publicació de la "Ley de sucesión en la Jefatura del Estado". *BOE*. Núm. 208, de 27-7-1947, pp. 4.238-4.239. Article segon, on queda reflectit que *"La Jefatura del Estado corresponde al Caudillo de España y de la Cruzada, Generalísimo de los Ejércitos don Francisco Franco Bahamonde".* Així, com bé diu Vila-San-Juan, és va donar la circumstància que legalment, entre el 27 de febrer de 1939, data en la qual Manuel Azaña Díaz dimití com a President de la República espanyola, i el 26 de juliol de 1947, Espanya no va tenir, en termes jurídics, cap Cap d'Estat. Sobre el progressiu ascens cap al poder suprem i absolut de Franco durant la guerra civil és d'obligada consulta l'obra de TUSELL, Javier. *Franco en la guerra civil. Una biografía política*. Barcelona: Tusquets Editores (Colección Andanzas, 177), 1992.

[19] Per a la història, el significat i les variants del feixisme vegeu, entre d'altres, les següents obres: Linz, Juan José. *Fascismo: perspectivas históricas y comparadas.* Vol.1. Madrid: Ministerio de la Presidencia. Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 2008. PAYNE, Stanley G. *Falange. Historia del fascismo* español. Madrid: SARPE (Biblioteca de la Historia, 5), 1985. PAYNE, Stanley G. *El fascismo.* Madrid: Alianza Editorial (El Libro de Bolsillo, 904), 1986. PAYNE, Stanley G. *Historia del fascismo.* Barcelona: Ed. Planeta (Colección: La Línea del Horizonte), 1995. PAYNE, Stanley G. *Franco y José Antonio. El extraño caso del fascismo español.* Barcelona: Ed. Planeta (Colección: La España Plural), 1997. THOMÀS, Joan Maria. *Lo que fue la Falange.* Barcelona: Plaza & Janés Editores (Así Fue. La Historia Rescatada, 31), 1999. THOMÀS, Joan Maria. *La Falange de Franco.* Barcelona: Plaza & Janés Editores (Así Fue. La Historia Rescatada, 47), 2001.

més col·loquialment parlant, era molt emprat dins del bàndol republicà per a definir al bàndol insurrecte o franquista. Tampoc empro en el meu estudi la denominació de *"nacionals (nacionales)"*, adjectiu amb el qual es va autodenominar el bàndol insurrecte / franquista durant la guerra civil i la posterior dictadura. Encara es poden trobar autors i publicacions que els citen així. El terme *"nacionals"* o *"nacionalistes"* fou emprat, i va ordenar que s'emprés per part dels periodistes alemanys, pel ministre de propaganda nazi Joseph Goebbels ja durant els primers dies de la Guerra Civil espanyola. De la mateixa manera, va ordenar que a les forces governamentals republicanes se les havia de definir com a bolxevics (rojos) en els mitjans informatius del Tercer Reich[20]. D'aquesta manera quedava plasmada la falsa imatge que les úniques forces nacionals, pròpies d'Espanya, eren les revoltades, quan aquest fet no responia a la realitat.

Els partits i sindicats que es varen mantenir lleials al govern del Front Popular els cito amb el nom de republicans o partidaris i/o membres del Front Popular. Descarto l'epítet de "*rojos*", doncs només reflecteix una part dels components o defensors d'aquesta coalició electoral guanyadora de les eleccions de febrer de 1936. En concret, les formacions polítiicosindicals partidàries de les teories marxistes: Partit Comunista d'Espanya (PCE), Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM), d'Andreu Nin; el Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE); i el sindicat Unió General de Treballadors (UGT). La resta, com ara, per exemple, els nacionalistes catalans (Esquerra Republicana de Catalunya, Acció Catalana Republicana, Estat Català); bascos (Partit Nacionalista Basc); anarquistes (CNT-FAI); republicans d'esquerra (Izquierda Republicana, de Manuel Azaña), etc, no quedarien englobats. Igualment descarto absolutament l'apel·latiu d'exèrcit roig per a referir-me a l'exèrcit de la República espanyola durant la Guerra Civil. En la meva tesi apareix citat com Exèrcit Popular de

[20] Per als autors que encara citen al bàndol insurrecte o franquista com a *"nacionals"*, vegeu, per exemple: DE LA CIERVA, Ricardo. *Historia esencial de la Guerra Civil Española*. Madrilejos: Ed. Fénix, 2001. També, MOA, Pío. *Los mitos de la Guerra Civil*. Madrid: La Esfera de los Libros, 2003. Per a Joseph Goebbels i la seva denominació de *"nacionals"* i *"bolxevics"*: ESLAVA GALÁN, Juan. *Una historia de la guerra civil que no va a gustar a nadie*. Barcelona: Editorial Planeta DeAgostini (Biblioteca Guerra Civil), 2006, p. 47. GRIECH-POLELLE, Beth A. "The Impact of the Spanish Civil War upon Roman Catholic Clergy in Nazi Germany". A: *Antisemitism, Christian Ambivalence and the Holocaust.* Edited by Kevin P. Spicer, C.S.C / Published in association with the United States Holocaust Memorial Museum Washington, D.C. Bloomington: Indiana University Press, 2007, p. 123. Extret de: https://books.google.es/books?id=5y36kURk5w4C&pg=PA121&dq=Griech-Polelle,+Beth+A.&hl=ca&sa=X&ved=2ahUKEwi9hsfd6pj3AhUSz4UKHQKzAuUQ6AF6BAgEEAI#v=onepage&q=Griech-Polelle%2C%20Beth%20A.&f=false . (Consultat 8-1-2022).

la República (EPR), Exèrcit republicà o forces republicanes [21]. Només respecto els apel·latius de *"feixistes"* i *"rojos"* quan reprodueixo o cito textualment documents, extractes de premsa, llibres o testimonis orals on consten escrits o dits d'aquesta manera. Per últim, la descripció dels elements, partits i sindicats que varen prendre part en la revolta del 6 d'octubre de 1934, contra l'aleshores govern de centredreta de la República, són anomenats de la mateixa manera que els del 17-20 de juliol de 1936, és a dir, insurrectes, insurgents, revoltats, etc.

El sistema que he seguit, per norma general i amb mínimes modificacions, per a citar els llibres, els diaris, revistes, documents audiovisuals (DVD), etc, ha estat el que proposa el Gabinet de Llengua Catalana de la Universitat Autònoma de Barcelona mitjançant la seva publicació: PÉREZ-CARRASCO i BALLESTERO, Lluís. *Les referències i les citacions bibliogràfiques, les notes i els índexs.* Bellaterra: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, 1995. Pel que fa a les pàgines web consultades, cito el web en qüestió a peu de pàgina i, entre parèntesi, el mes i l'any en el que fou visitat cadascun dels webs que apareixen en aquest treball en els casos de visites més antigues. En el cas de consultes més recents cito el dia, mes i any. En quant a la citació de documents dipositats en arxius, el sistema que he emprat ha estat el següent: 1r) sigles de l'arxiu. 2n) Nom del fons documental (per exemple Fons Francesc Macià). 3r) Capsa, lligall o signatura on està ubicat el document. Si dins de la capsa o lligall hi ha carpetes, el número de carpeta. Aquest tipus de descripció respon a criteris arxivístics. Tot i això, a vegades, la descripció arxivística de la documentació que posseeix algun centre documental (arxiu) no s'ajusta al patró que acabo d'exposar. Aleshores la citació pot variar quelcom o del tot respecte al que acabo d'esmentar.

La consulta documental, hemerogràfica i bibliogràfica de les fonts emprades l'he realitzat majoritàriament de manera presencial (consulta a sala). En el moment d'iniciar la meva tesi, la digitalització documental era inexistent o ben minsa. La utilització de fonts digitalitzades i ubicades en xarxes ha estat reduïda en aquest treball. Les fonts hemerogràfiques consultades en xarxa han estat principalment les capçaleres de diaris i revistes de Madrid, Barcelona, excepte *La Vanguardia*, Tortosa i Valls. Les publicacions periòdiques de Tarragona i Reus, llevat d'alguna

[21] Sobre aquest aspecte vegeu l'obra de ALPERT, Michael. *El ejército republicano en la guerra civil*. 2ª ed. Madrid: Siglo XXI de España Editores, 1989, especialment les pàgines 64-89. També, SALAS LARRAZÁBAL, Ramón. *Historia del Ejército Popular de la República*. Vol. I. Madrid: La Esfera de los Libros, 2006, pp. 648-651.

mínima excepció, s'han estudiat a l'Hemeroteca Municipal de Tarragona; Biblioteca Pública de Tarragona (Fons local); Hemeroteca Caixa Tarragona (actualment Hemeroteca de Tarragona-Fundació Catalunya La Pedrera); Biblioteca Xavier Amorós (fons de reserva i fons local); i Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona (AHDT), pel que fa al *Boletín Oficial de la Provincia de Tarragona* i *Butlletí de la Generalitat de Catalunya*, posteriorment Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya. Al llarg de la tesi he inserit alguna portada o notícia d'alguna publicació hemerogràfica. He fet servir la versió digitalitzada perquè ofereix una qualitat d'imatge superior a qualsevol fotografia feta per l'investigador. En el cas de cartells succeeix el mateix. Les publicacions bibliogràfiques, com també les fotografies consultades per internet, cito l'enllaç d'on s'han extret, així com el dia, mes i any de consulta.

Les fonts emprades per a redactar la meva tesi han estat de diferents tipus, ordenades de major a menor importància, segons l'ús que he fet, són les següents:

1r) Fonts documentals: han estat la base fonamental per a elaborar el treball. En aquest apartat s'inclouen tant els documents escrits, fossin aquests manuscrits, impresos, com redactats a màquina, així com mapes, fotografies o dibuixos. Principalment s'han obtingut en arxius, però també, alguns d'ells, a través de particulars o d'internet.

2n) Fonts hemerogràfiques: obtingudes mitjançant el buidatge de diaris, revistes i butlletins oficials de l'època. Juntament amb les fonts documentals, han estat les més emprades, doncs aporten informacions molt importants i de primera mà, elaborades en el moment de succeir els fets. Això, moltes vegades, dóna al relat un to realista, doncs reflecteix el clima polític, social o econòmic que es vivia aleshores. Ajuden a comprendre la situació del moment estudiat i omplen llacunes que la documentació, a vegades, no ens ofereix o bé la complementa i enriqueix.

3r) Fonts bibliogràfiques: he emprat bibliografia de tipus generalista, o sigui, llibres d'història d'Espanya i de Catalunya que parlessin total o parcialment sobre la *"Dictablanda"*, la Segona República espanyola, la Guerra Civil i la dictadura franquista, així com memòries redactades per polítics i militars de l'època. També bibliografia específica de diferents àmbits, en la que es troben incloses obres locals o comarcals.

4t) Fonts orals: el període investigat ha permès recopilar el testimoni de persones que varen viure els fets que en aquest treball s'exposen. Dins d'aquest punt, incloc les entrevistes realitzades per d'altres investigadors a persones veïnes del municipi ja desaparegudes i que es

conserven a l'Arxiu Històric de Tarragona. També, alguns relats inèdits o bé publicats de vila-secans, salouencs o d'altres indrets.

Les fonts orals han estat una eina de gran ajut pel que fa a omplir buits que no han pogut ser omplerts mitjançant les fonts documentals, hemerogràfiques i bibliogràfiques. Alhora, per a conèixer com els habitants de Vila-seca de Solcina varen viure els fets que es varen produir al llarg d'aquells anys. Què varen sentir, com varen reaccionar davant situacions límit o extraordinàries, la seva vida quotidiana, etc. Coses, totes elles, que generalment no queden reflectides en la documentació. També, a vegades, per a enriquir, complementar o ampliar la informació que ja es posseïa mitjançant les fonts documentals, hemerogràfiques o bibliogràfiques. Recollir i aprofitar aquestes vivències és un privilegi, si es pot dir d'aquesta manera, que tenen tots els historiadors que es dediquen a investigar èpoques passades recents. Cal, en la mesura del possible, rescatar-les abans que sigui massa tard, doncs sinó, *"Tots aquests moments es perdran en el temps com llàgrimes en la pluja"*, com diu l'actor Rutger Hauer al final de la mítica pel·lícula de ciència ficció *Blade Runner*. Tanmateix, per contra, les fonts orals tenen un perill al meu entendre: la memòria és selectiva i amb el pas dels anys certs records es difuminen, es barregen o tergiversen (contaminen), i les dates moltes vegades s'obliden o es confonen, a menys que siguin molt marcades, per exemple el 14 d'abril, dia de la proclamació de la Segona República, el 18 de juliol de 1936, etc. També és subjectiva, cadascú viu un mateix fet de manera diferent. Per tant, cal agafar algunes de les informacions facilitades amb cautela i, si pot ser, contrastar els testimonis de vàries persones per tal de donar per bona l'explicació d'un esdeveniment. Anecdòticament, i deixant a banda les consideracions abans esmentades, val a dir que tots els senyors entrevistats que varen lluitar a la guerra, tant d'un bàndol com de l'altre, varen coincidir en una qüestió: en el desig que mai més torni a haver una guerra civil a Espanya.

5è) Vestigis i construccions bèl·liques: el desaparegut municipi de Vila-seca de Solcina conserva encara restes de la Guerra Civil en bastant bon estat de conservació, tot i la manca d'interès i la incúria en que les tenen les dues administracions locals que es reparteixen actualment l'antic territori vila-secà[22]. Es tracta de búnquers, nius de metralladores, un refugi

[22] Així, per exemple, en el Butlletí d'informació municipal de l'Ajuntament de Vila-seca, d'agost de 2006 (Especial monogràfic núm. XVII), dedicat al patrimoni històric del municipi de Vila-seca, es citen i descriuen, amb fotografies incloses, tot un seguit de monuments i restes arqueològiques: el Celler de la Cooperativa Agrícola; restes de vil·les romanes (Vil·la de Cal·lípolis,Vil·la de la Canaleta, Vil·la del Mas d'en Gras, Vil·la dels Aragalls); el Portal de Riudoms; el Portal de Sant Antoni; la Torre d'en Dolça; i el

antiaeri i trams de trinxeres que encara resten dempeus. Són el reflex d'una activitat humana en un moment històric de conflicte. Algunes d'aquestes estructures defensives han estat visitades, realitzant-se reportatges fotogràfics per tal de ser incorporades algunes de les imatges en el treball. Al mateix temps, aquestes troballes han servit per a determinar *in situ* la dimensió i ubicació de les mateixes, així com el seu anàlisi per a poder efectuar una descripció en la present obra.

Castell de Vila-seca. Tanmateix, no hi ha ni una menció, ni una fotografia, per exemple, del niu de metralladores de la platja de la Pineda; així com del refugi antiaeri existent a tocar de la Torre de Virgili, a la partida del Prat d'Albinyana, el qual guaria, en cas d'atac, al personal de l'aeròdrom que allà hi havia. Aquest refugi està totalment abandonat i ple de brossa. Incomprensiblement, les construccions de la Guerra Civil no es citen ni consten en aquest full informatiu municipal. Pel que fa a Salou, només cal veure l'estat d'abandonament en el que es troben els búnquers i nius de metralladores existents en el seu territori. Tots bruts de brossa, plens de pintades, i refugi, alguns d'ells, dels indigents. Sobren les paraules.

2- Marc físic

"Entre Tarragona y Reus, en una llanura deliciosa, alfombrada de dorados viñedos, de verdes avellanos enlazados con olivos y algarrobos que sombrean bien cultivadadas y lucrativas huertas se oculta esta villa […] *"*. D'aquesta manera veia l'escriptor reusenc Francesc Gras i Elies el poble i terme municipal de Vila-seca de Solcina a principis del segle XX. Sobre Salou, l'altre nucli de població del municipi situat a 4,7 Km de Vila-seca de Solcina, comentava que *"Su hermoso cabo no tiene rival en las costas de Levante. Sus playas de menuda arena donde entre conchas se encuentran monedas cosetanas, focerses y romanas son deliciosas a cual más. Su cielo purísimo, su vegetación espléndida.* […]. *Terminada la época de los baños de mar, quedan sus hermosas playas en el olvido. Se cierran sus casas y restaurantes y solamente interrumpen su silencio el silbido de las locomotoras del ferro-carril de Tarragona a Valencia, que tiene en ellas estación, y las del tranvía a vapor que las enlaza con Reus "* [23].

Fins el moment de proclamar-se la segregació de Salou, a finals de l'any 1989, el municipi, que en aquells moments s'anomenava Vila-seca i Salou i que durant la II República espanyola es denominava oficialment Vila-seca de Solcina [24], tenia una extensió de 3.640 hectàrees, 94 àrees i 85 centiàrees, segons el cadastre de 1935 [25]. Aquesta superfície equival a 36,409485 Km², que arrodonint podria ser igual a 36,41 Km². El terme municipal estava situat entre 1° 06' i 1° 12' de longitud Est del meridià de Greenwich, i 41° 03' 34'' i 41° 08' de latitud Nord, dins la part sud-occidental de la comarca del Tarragonès, segons Decrets del Departament

[23] Per ambdues cites, GRAS y ELÍAS, Francisco. *Historia de los lugares, villas y ciudades de la Provincia de Tarragona*. Barcelona: Tipografía de Julián Doria, 1907 , pp. 148-150. Vegeu també, GIBERT y OLIVER, Agustín M. *Topografía médica de Vilaseca de Solcina.* 2ª ed. L'Espluga de Francolí: Agrupació Cultural de Vila-seca-Salou (Monografies de Vila-seca-Salou, 5), 1977, p. 47. On es fa una descripció del terme municipal de finals del segle XIX. És interessant, FARRIOL i CLAVÉ, Ramon; JANSÀ i GRAN, Carles; MORELL i TORRADEMÈ, Josep. *Antics territoris del municipi de Vila-seca i Salou.* Tarragona: Agrupació Cultural de Vila-seca i Salou (Monografies de Vila-seca i Salou, 14), 1988.

[24] Vegeu el punt 1.3- Metodologia i fonts emprades.

[25] El cadastre de 1935 ha estat consultat a AMV. Cadastre de l'any 1935. L'extensió total del terme s'ha obtingut sumant les superfícies totals dels 45 polígons que composaven el terme municipal en aquell moment. Segons el *Mapa comarcal del Tarragonès*, elaborat per l'Institut Cartogràfic de Catalunya i amb informació actualitzada a setembre de 1998, dóna 2.132 Ha per al municipi de Vila-seca. Al de Salou li atorga 1.517 Ha. En total, doncs, l'antic municipi de Vila-seca de Solcina tindria 3.649 Ha o 36,49 Km². Una dada que s'ajusta al cadastre de 1935 la proporcionen RAMOS i SANTERO, Josep; PABLO i TORRENTE, Carmel de; FARRIOL i CLAVÉ, Ramon; FERRÉ i PUJOL, Pere Manuel; PUJALS i VALLVÈ, Joan Maria. *Estudi sobre Vila-seca-Salou.* Alcover: Ajuntament de Vila-seca-Salou, 1977, p. 19 "Fitxa tècnica del municipi de Vila-seca-Salou". On es diu que el municipi tenia 3.640 Ha o 36,40 Km². Josep Morell Torrademè apunta que l'extensió del terme municipal era de 36,71 Km², tot i que encabat estableix l'equivalència a 3.640 Ha, o el que és el mateix, 36,40 Km². Vegeu, MORELL i TORRADEMÈ, Josep. *Geografia física de Vila-seca i Salou. ... . ,* p. 5 i nota núm. 2.

d'Economia de la Generalitat de Catalunya de 27 d'agost i 23 de desembre de 1936; pertanyent, abans de l'etapa republicana, a la provincia de Tarragona, segons la divisió políticoadministrativa realitzada el 1833 per Javier de Burgos. De la mateixa manera, depenia de l'arquebisbat de Tarragona i s'integrava en el partit judicial de la mateixa ciutat [26].

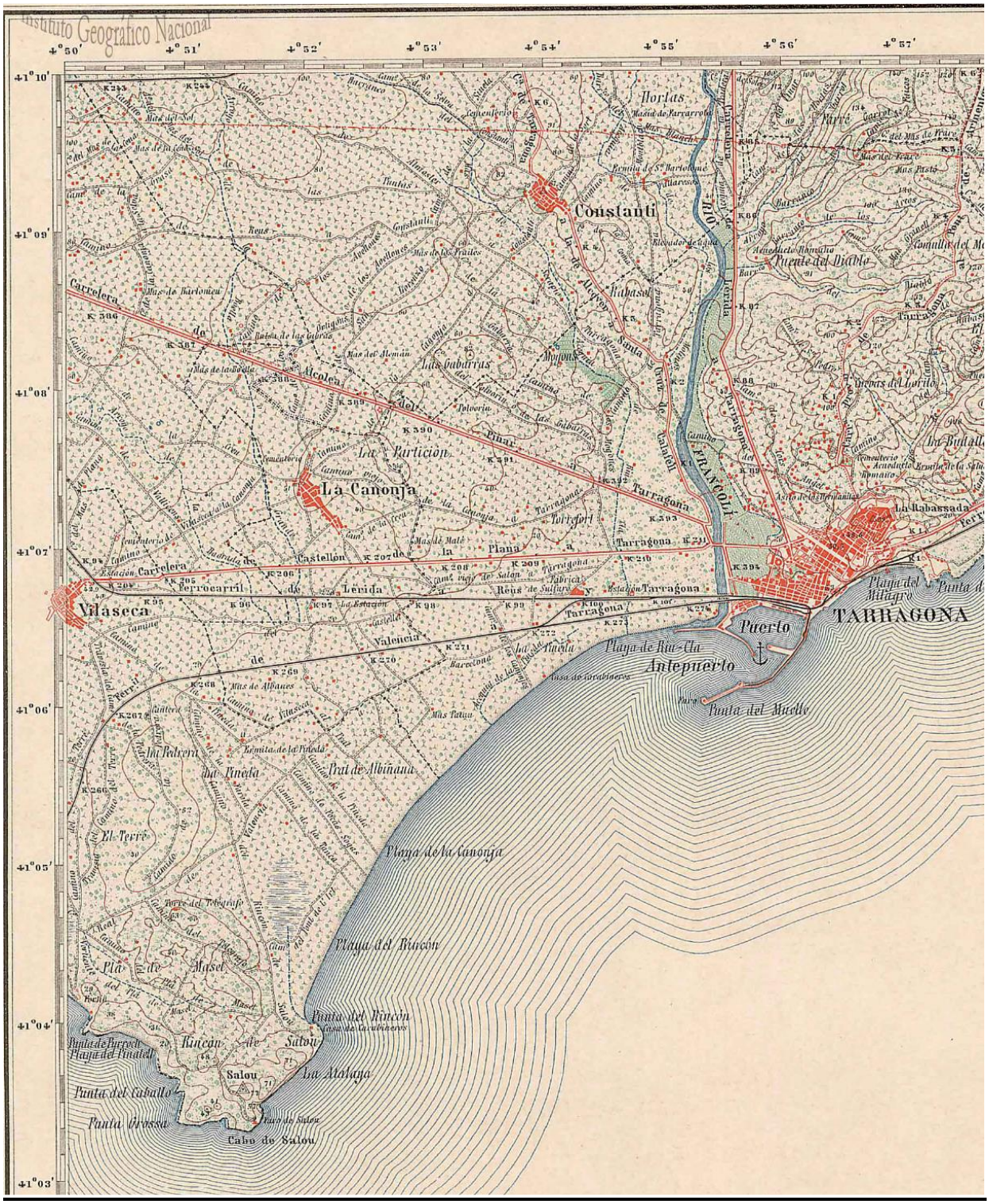
Mapa 1. Els municipis de Vila-seca i Salou en el seu hinterland actual [27]

[26] *DOGC*. Núm.253, de 9-9-1936, pp. 1.379-1380; i , *DOGC.* Núm. 360, de 25-12-1936, p. 1.168. Per a la divisió provincial vegeu: "Real decreto [de 30-11-1833] sobre la división civil del territorio español en la Península e islas adyacentes en 49 provincias". *Gaceta de Madrid.* Núm. 154, de 3-12-1833. Actualment, els municipis de Vila-seca i el de Salou estan compresos també dins la comarca del Tarragonès. Les coordenades geogràfiques han estat extretes de l'INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL. *Mapa Topográfico Nacional de España.* 1: 25.000. Reus 472-II ; Salou 473-III ; Tarragona 473-I. Els 41° 03' 34'' de latitud Nord han estat extrets de RAMOS i SANTERO, Josep *et al*. *Estudi sobre Vila-seca – Salou. … . ,*p. 19. Per al partit judicial i l'arquebisbat vegeu, GIBERT y OLIVER, Agustín M. *Topografía médica de Vila-seca de Solcina. … . ,* p. 47. Tant els municipis de Vila-seca com el de Salou continuen depenent de l'arquebisbat de Tarragona i del partit judicial de la capital del Tarragonès.

[27] **Font :** ICGC. www.icgc.cat (Consultat el 27-11-2021).

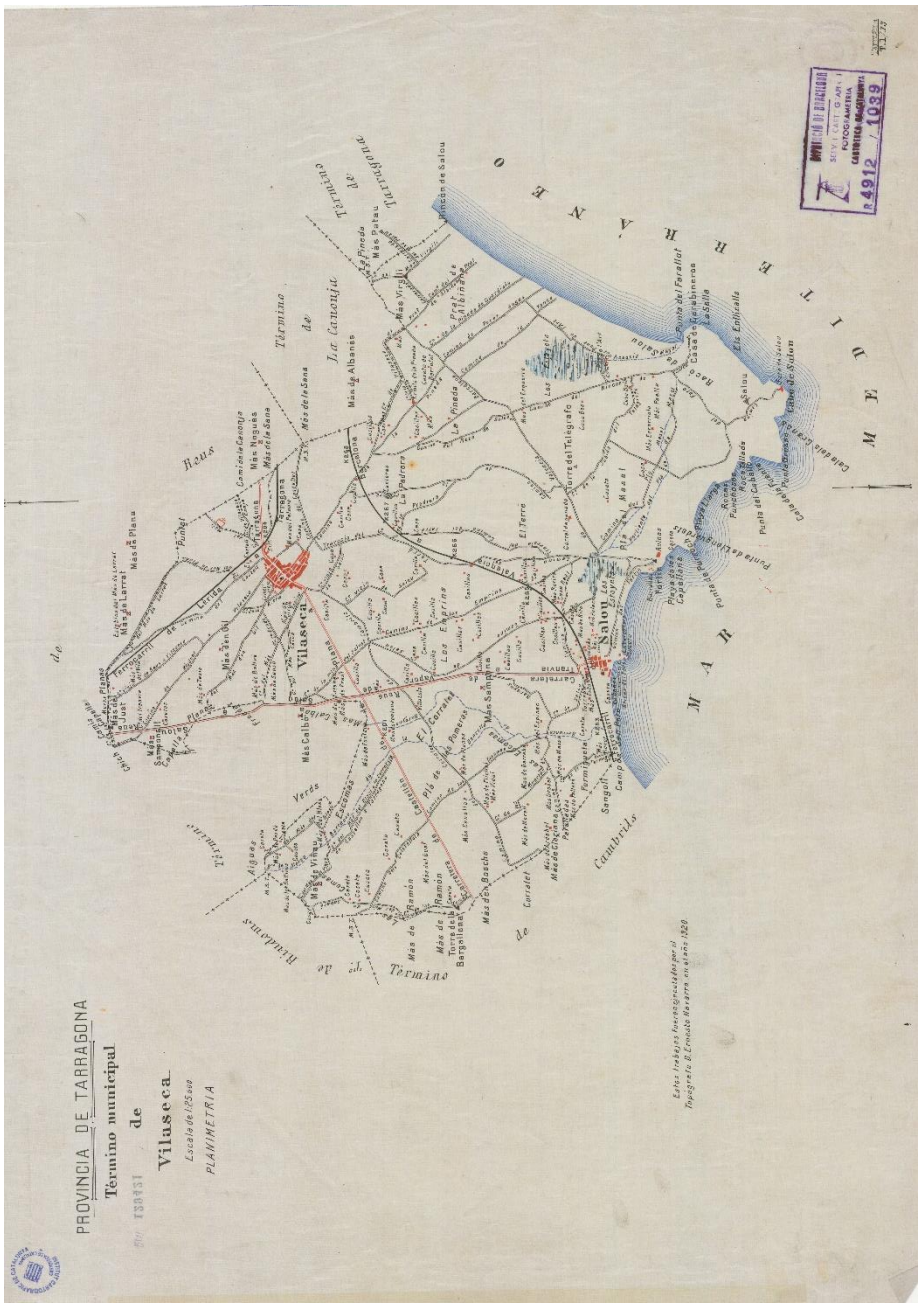
Mapa 2. La zona oriental del municipi de Vila-seca de Solcina l'any 1925 [28]

Sis anys abans de proclamar-se la II República, i també durant ella, el municipi de Vila-seca de Solcina, així com la resta de municipis circumdants, oferia una panoràmica on els camps de conreu eren la nota predominant. Per contra, la densitat urbanística i d'infraestructures (carreteres, etc) era ben minsa.

[28] **Font**: www.ign.es Instituto Geográfico Nacional. Mapa topográfico nacional. Full 473. (Consultat juny 2007).

Mapa 3. Mapa planimètric del municipi de Vila-seca de Solcina (1920) [29]

El municipi de Vila-seca de Solcina limitava amb els termes de Tarragona per l'est, i amb Reus pel nord-est, nord i nord-oest, ciutats amb les que el nucli urbà de Vila-seca de Solcina es troba a una distància d'uns 10 i 8 Km respectivament, estant ubicat, doncs, a l'hinterland de les dues grans capitals del Camp de Tarragona [30]. D'altres termes municipals amb els quals llindava

[29] **Font:** ICGC. www.icgc.cat Cartoteca digital. Mapes de Catalunya. Minutes municipals 1:25.000 (1914-1936). Mapa planimètric de Vila-seca i Salou. Any 1920. Registre RM 129421. Treballs realitzats pel topògraf Ernesto Navarro. (Consultat 23 novembre 2021).

[30] ROVIRA, Salvador; ANTON, Salvador. "Vila-seca de Solcina. Situació i presentació". A: *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*. vol. 5. 2ª ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1992, p. 108. Valls era

Vila-seca de Solcina en temps de la II República i la guerra civil eren: la Canonja per la banda nord-est [31]; Riudoms pel nord-oest ; Cambrils per l'oest, i finalment pel sud i sud-est el terme vila-secà era banyat per les aigües de la mar Mediterrània, gaudint el municipi de 13,4 km de costa, dels quals 7,03 Km eren de platges[32].

2.1- El relleu i el sòl

Les terres que formaven el municipi de Vila-seca de Solcina estan ubicades a la zona central d'una gran fossa tectònica oberta al mar, d'uns 800 Km², denominada depressió Tarragona-Reus-Valls, que es va començar a generar a finals de l'Eocè i principis de l'Oligocè (entre 35,4 i 23,3 milions d'anys), i que continuà el seu procés d'enfonsament entre el Miocè (23,3 i 5,7 milions d'anys) i el Quaternari (1,64 i 0,01 milions d'anys) [33]. Aquesta depressió relativament plana i amb inclinació cap el mar, coneguda com Camp de Tarragona, té una longitud de 55 Km i una amplada de 30 Km aproximadament amb forma de triangle escalè. En el seu interior posseeix un seguit de relleus que no superen en cap cas els 400 metres d'altitud[34]. De la mateixa manera, la fossa Tarragona-Reus-Valls es troba envoltada, d'oest a est, per les serres de Llaberia (912 metres en el punt més alt), Prades (1.201 metres en el Tossal de la

i és l'altra capital de rellevància del Camp de Tarragona. Amb tot, tant per la seva demografia com per l'aspecte econòmic, es trobava i es troba en segon terme respecte Tarragona i Reus.

[31] El municipi de la Canonja va ser annexionat al de Tarragona, *manu militari*, mitjançant el "Decreto 2732/1964, de 27 de julio, [del *Ministerio de la Gobernación*] por el que se aprueba la incorporación del municipio de La Canonja al limítrofe de Tarragona, en la misma provincia". *BOE*. Núm. 218, de 10-9-1964, p. 11.911. Vegeu també, LLOP i TOUS, Josep. *La industrialització de Tarragona (1957-1971) i les seves circumstàncies.* Tarragona: Arola Editors, 2002, p. 55. Després de molts anys de lluita per part dels canongins i canongines, que mai varen renunciar a la seva identitat com a poble, el Parlament de Catalunya, en sessió mantinguda el 15 d'abril de 2010, va aprovar la "Llei de creació del municipi de la Canonja". Vegeu, *BOPC*. Núm. 680, de 19-4-2010, pp. 7-10. També, *DOGC*. Núm. 5619, de 30-4-2010.

[32] Per als municipis veïns de Vila-seca de Solcina, a excepció de la Canonja, vegeu, ROVIRA, Salvador; ANTON, Salvador. "Vila-seca de Solcina. Situació i presentació". A: *Gran Geografia Comarcal de Catalunya.* vol. 5. 2ª ed. … . , p. 108. Actualment Vila-seca limita per la seva part meridional amb el municipi de Salou. Per la part Sud-Est, l'actual terme de Vila-seca té sortida al mar per la platja de la Pineda. La longitud de costa que pertanyia al municipi de Vila-seca de Solcina l'hem consultat a RAMOS i SANTERO, Josep *et al. Estudi sobre Vila-seca – Salou. … .* , p. 24. Per a la longitud total de les platges de l'antic terme municipal de Vila-seca de Solcina vegeu, MORELL i TORRADEMÈ, Josep. *Geografia física de Vila-seca i Salou. … .* , p. 12.

[33] Per a l'extensió i la denominació de la fossa tectònica hem consultat, MINISTERIO DE OBRAS PÚBLICAS. COMISARÍA DE AGUAS DEL PIRINEO ORIENTAL. *Estudio de los recursos hidráulicos totales del Pirineo Oriental. Zona Sur. S-2. Informe Tarragona-Reus-Valls.* Tomo I. Marzo 1971, p. IV-1. Per als períodes de formació de la fossa Tarragona-Reus-Valls ens hem basat en la informació aportada pel senyor Pedro Luís Alfonso Bermejo, geòleg, que juntament amb d'altres geòlegs i enginyers de mines varen realitzar una curosa investigació hidrogeològica en el, aleshores, municipi de Vila-seca-Salou. Vegeu, MINISTERIO DE INDUSTRIA Y ENERGÍA. *Estudio Hidrogeológico de Vilaseca-Salou.* 3 Vols. Madrid: Instituto Geológico y Minero de España, 1986.

[34] MINISTERIO DE OBRAS PÚBLICAS. COMISARÍA DE AGUAS DEL PIRINEO ORIENTAL. *Estudio de los recursos hidráulicos … .* Tomo I. "Capítulo IV. Hidrogeología", p. IV-1, i Tomo II. "Anejos de geología e inventario". , p. A-2-7.

Baltasana), Miramar (788,8 metres a la Cogulla), Montagut (962 metres), el Montmell (861 metres) i els relleus de Salomó, els quals formen part de la serralada prelitoral catalana [35].

Seguint la pauta ja exposada, les terres de l'extingit terme de Vila-seca de Solcina tenen una lleugera inclinació cap el mar. Així, el nucli urbà de Vila-seca de Solcina es troba a 44,5 metres sobre el nivell del mar i el de Salou només a 4,9 metres [36]. Tanmateix, tenim una excepció a aquesta norma en el promontori que forma el Cap de Salou, el qual, en el seu punt més elevat, la Glorieta, arriba als 80,4 metres[37]. Aquesta cota era la més alta del municipi de Vila-seca de Solcina.

Vèrtex geodèsic de primer ordre ubicat a la partida de la Glorieta, en el Cap de Salou, a 80,4 m sobre el nivell del mar [38].

Altres zones amb una altitud superior als 60 metres es troben prop del municipi de Riudoms, en la part nord-occidental de l'actual municipi de Vila-seca, prop del Mas de Vinyau, amb 67,8 metres. Pel nord i limítrof amb el terme de Reus, a la partida de la Plana, les cotes també són superiors als 60 metres. Per últim, cal destacar els 63,3 metres de La Torre del

[35] *Op. cit.*, Tomo II., pp. A-2-1 i A-2-2. També, MORELL i TORRADEMÈ, Josep. *Geografia física de Vila-seca i Salou. … .* , pp. 6-7. L'altitud màxima de la serralada de Miramar s'ha extret de GENERALITAT DE CATALUNYA. INSTITUT CARTOGRAFIC DE CATALUNYA. *Mapa comarcal de Catalunya. 1:50.000.* Núm. 01. Alt Camp.
[36] Segons consta a les plaques de la *Dirección General del Instituto Geográfico y Estadístico* col.locades a les estacions del ferrocarril de Vila-seca i de Salou, respectivament.
[37] GENERALITAT DE CATALUNYA. INSTITUT CARTOGRÀFIC DE CATALUNYA. *Mapa comarcal de Catalunya 1:50.000.* Núm. 36. Tarragonès. També, www.ign.es (Consultat juny 2007) "Datos y servicios geodésicos". Vèrtex geodèsic de primer ordre de Salou (47313), on consta l'altitud sobre el mar.
[38] **Foto:** Carles Bertran Álvarez.

Telègraf, àmbit ubicat dins la partida de la Tossa, en la part meridional de l'antic municipi de Vila-seca de Solcina i ara de Salou, on comença el Cap del mateix nom[39].

Mapa 4. Plànol topogràfic del municipi de Vila-seca de Solcina (1920)[40]

Geològicament, els sòls que constituïen el municipi de Vila-seca de Solcina estan formats pels següents tipus de terres: A) Mesozoic (entre 245 i 65 milions d'anys). B) Cenozoic (entre 65 milions d'anys i l'actualitat) [41].

A) El Mesozoic es composa de:

[39] GENERALITAT DE CATALUNYA. INSTITUT CARTOGRÀFIC DE CATALUNYA. *Mapa comarcal de Catalunya. 1 : 50.000.* Núm. 36. Tarragonès.

[40] **Font:** ICGC. www.icgc.cat Cartoteca digital. Mapes de Catalunya. Minutes municipals 1:25.000 (1914-1936). Mapa topogràfic de Vila-seca i Salou. Any 1920. Registre RM 129423. Treballs realitzats pel topògraf Ernesto Navarro. (Consultat 23 novembre 2021).

[41] Vegeu mapa hidrogeològic. També, MINISTERIO DE INDUSTRIA Y ENERGÍA. *Estudio hidrogeológico de Vila-seca – Salou.* … .

A1) **Terres del Juràssic** (entre 208 i 145,6 milions d'anys), les més antigues de l'exmunicipi de Vila-seca de Solcina, situades en l'extrem més meridional del Cap de Salou, vora el mar, les quals es divideixen en les sèries següents:

a) Lias: representat per un primer tram, d'uns 15-20 metres de gruix, format per bretxes dolomítiques, de color rosat i gris, granades, i amb estratificació massiva. L'edat d'aquest tram es pot situar a l'estatge Hettangià, el més antic del juràssic, i amb una edat entre els 208 milions d'anys i els 203, 5 milions d'anys. Un segon tram, que es troba damunt del primer, amb una potència entre els 35 i 50 metres, correspon als estatges Sinemurià i Toarcià (entre 203,5 i 178 milions d'anys) i es composa de dolomies granades, de color gris fosc amb sedimentació tabular, i bancs amb artells de crinoïdeus i restes de moluscs.

b) Dogger: Situat per sobre el tram anterior. És un paquet fonamentalment margós, amb un gruix de 30 metres, i format per margues grogues i bancs de dolomicrites grises i grogues, amb presència de braquiòpodes, belemnits i ammonits.Tot seguit, hi ha una capa de 30 a 40 metres formada per dolomies microcristal.lines i calcàries biomicrítiques amb filaments i amb estratificació massiva. L'edat d'aquests dos trams es troba entre el Bathonià i l'Oxfordià (166,1 i 154,7 milions d'anys).

c) Malm: col.locada més amunt. S'hi troben entre 50-60 metres de dolomies granades de color gris amb sedimentació massiva. Aquest tram comprèn des de l'estatge Kimmeridgià fins el Cretaci Inferior (154,7 a 97 milions d'anys). Com a dada informativa, direm que aquesta sèrie juràssica també es troba a la ciutat de Tarragona tocant al mar [42].

A2) **Terres del Cretaci Inferior** (entre 145,6 i 97 milions d'anys). Situades també en el Cap de Salou. Es composen de calcàries margoses fosques, quelcom dolomititzades, alternant amb llits d'argilites ferruginoses i abundant macrofauna. En la part superior són més compactes. La seva amplada és d'uns 8 metres i corresponen als estatges Barremià i Aptià (entre 131,8 i 112 milions d'anys) [43].

B) Del Cenozoic tenim:

[42] MINISTERIO DE OBRAS PÚBLICAS. COMISARÍA DE AGUAS DEL PIRINEO ORIENTAL. *Estudio de los recursos hidráulicos … .* Tomo II. Anejo 2. Geología. , p. A-2-9. També, INSTITUTO TECNOLÓGICO GEOMINERO DE ESPAÑA. *Mapa geológico de España.* 1:50.000. Tarragona 473 (34-18). Madrid: Instituto Tecnológico Geominero de España, 1995 (reimpressió), p. 5.
[43] MINISTERIO DE OBRAS PÚBLICAS. COMISARÍA DE AGUAS DEL PIRINEO ORIENTAL. *Estudio de los recursos hidráulicos …* . Tomo II. Anejo 2. Geología. , p. A-2-9.

B1) **Terres del Paleogen**: representat per les fàcies del Cretaci terminal-Paleocè i de l'Eocè. Sobre la primera, que té una antiguitat calculada entre els 65 i els 56,5 milions d'anys, els materials que s'hi troben estan formats per margues i argiles de color salmó i grises, progressivament vermelloses, amb intercalacions de micrites marrons fètides i nivells detrítics de microconglomerats. El seu gruix és d'entre els 40-50 metres. Tal i com podem observar en el mapa hidrogeològic, la ubicació dels sòls del Cretaci final-Paleocè aniria, aproximadament, vorejant la mar, entre la Punta Grossa i la Platja dels Capellans en el Cap de Salou. Terra endins, també en el Cap de Salou, abastaria més o menys la partida del Pla de Maset i la de la Censada, amb una llengua esprimatxada que s'allargaria per la Tossa. La sèrie de l'Eocè es troba, *grosso modo*, en la zona central del Cap de Salou i comprèn les partides de la Tossa i la Cadeneta. Els materials són un tram de calcàries, parcialment dolomititzades, amb una potència de 25-30 metres, i amb presència d'alveolines. Pertanyen a l'estatge Ypresià (56,5 – 50 milions d'anys) i aquesta formació se l'anomena *"Formació Orpí"*. Per damunt de les calcàries hi ha margues grises i calcàries lacustres, d'uns 30–50 metres de potència (*"formació Santa Càndia"*). Finalment hi ha un paquet argilós de color vermell amb conglomerats continentals. El seu gruix és molt variable. Com a dada orientativa es pot dir que a la platja Llarga de Salou, a les parets d'un càmping que es troba prop, es poden mesurar uns 50 – 60 metres pertanyents a la *"Formació Carme"* de l'estatge Lutecià (50 – 42,1 milions d'anys).

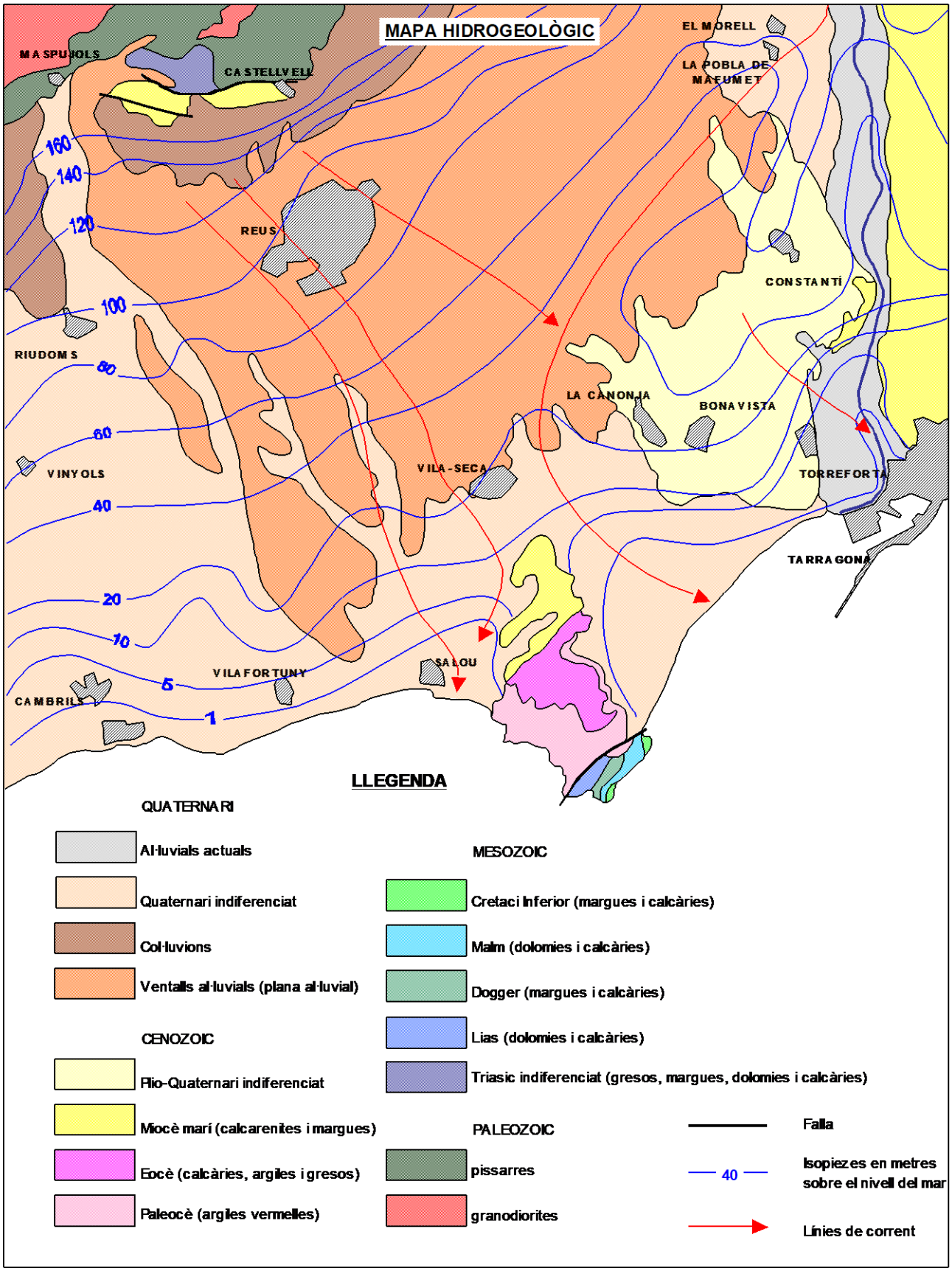
B2) **Terres del Miocè marí** (entre 23,3 i 5,7 milions d'anys), el qual està representat per una formació de tipus continental que es troba damunt del Mesozoic, que quan és calcari mostra una superfície de carstificació. El gruix és molt variable, entre 20 i 30 metres, i pot estar erosionat per la posterior invasió marina. Es troba formada per bretxes calcàries que verticalment evolucionen a conglomerats seguits per un nivell d'argiles rogenques. Per sobre d'aquestes bretxes i argiles de la base del Miocè, s'han dipositat dues fàcies diferents, una de més costanera, amb una potència d'uns 20-25 metres, i amb ambients de platges i cordons litorals, i per tant sorrenques (amb biomicrites esculloses i lumaquel.les calcarenítiques), i una segona, també de 20-25 metres, amb predomini de margues grises, amb calcarenites i calcàries detrítiques noduloses. Els microfòssils existents en aquest nivell permeten datar aquestes formacions com dels estatges Languià-Serravalià (entre 16,3 i 10,4 milions d'anys), dins el Miocè Mitjà.

B3) **Ventalls al.luvials terciaris del Pliocè-Quaternari** (entre 5,7 i menys d' 1,64 milions d'anys). Formats per una potent sèrie d'argiles vermelles, la qual s'estima en 160-200 metres de gruix en la zona d'Aigüesverds, segons el sondeig petroler "Reus 1", i que presenten petits horitzonts detrítics (paleocanals fluvials), de conglomerats i sorres, amb molt poca entitat i desenvolupament. També es poden trobar nivells de guixos i petites passades de calcàries lacustres, reflex de petites conques endorreiques situades en les parts distals dels ventalls al.luvials (*"playa lake")*. Per sota es troba una potent sèrie de sorres margoses i margues que constitueixen un aqüífer, profund, explotat per algunes captacions del litoral (*"Ebro Sandstones"*).

B4) **Terres del Quaternari**. De les quals, cal diferenciar les següents:

a) Ventalls al.luvials quaternaris del Pleistocè (entre 1,64 i 0,01 milions d'anys). Estan representats per un sector de la plana al.luvial, formada per argiles, sorres i graves, generalment amb disposició irregular, encara que de vegades es poden trobar cossos lenticulars de naturalesa fluvial. Els còdols són heteromètrics, mitjanament arrodonits i poc classificats. La naturalesa litològica predominant és pissarrenca i granodiorítica, per la proximitat als afloraments paleozoics, sent molt poc freqüents els carbonats de procedència mesozoica. La potència del conjunt d'aquests sistemes de ventalls al.luvials, determinada per prospecció geofísica i corroborada per les columnes dels sondeigs, es troba entre els 80 i 110 metres com a valors màxims, i entre pocs metres, segons les condicions d'afloraments locals, com a valor mínim. Aquests ventalls al.luvials es troben situats en la part septentrional de l'antic municipi de Vila-seca de Solcina i el nucli urbà del mateix nom.

Mapa 5. Plànol hidrogeològic de Vila-seca-Salou i zones adjacents

Autor: Pedro Luis Alfonso Bermejo (Geòleg).

b) Materials quaternaris indiferenciats. Pertanyen a l'Holocè (entre 0,01 milions d'anys i l'actualitat) i són els més recents geològicament parlant. Formen part d'aquest període les terres de les partides del Canal, les Pletes, la Pineda, l'Abellar, el Prat d'Albinyana, el Prat de Ponç, la Tanca, els Prats de Bessó, Muntanyals, els Estanyets, el nucli urbà de Salou, el Sangolí, Barenys, la Bassa, la Burguera, el Corralet, el Pla de les Pomeres, els Emprius, el Mas d'en Gras, els Aragalls i les Illes, aproximadament. Es a dir, la meitat meridional del terme de Vila-seca de Solcina a excepció de les terres del Cap de Salou i llur perllongació cap al nord, les quals ja han estat tractades anteriorment. Els intensos procesos fluviotorrencials produïts durant l'Holocè han provocat el retreballament dels materials dels ventalls al.luvials, principalment en els seus sectors distals. Aquesta remobilització de sediments, juntament amb l'activitat humana basada en l'agricultura, han determinat la seva obliteració, dificultant un estudi detallat. Entre d'altres sediments que s'hi poden trobar, podem destacar els formats per col.luvials de zones deprimides, generats pel rentat de la matriu dels sediments dels ventalls, mitjantçant rierades disperses de poca energia, constituïts per sorres i argiles, amb una profunditat que pot oscil.lar entre els pocs decímetres fins un o dos metres. També s'hi poden trobar sòls al.luvials que poden estar parcialment cimentats per crostes calcàries ("tapassot") i sòls conreats. Aquests sòls tenen poca fondària.

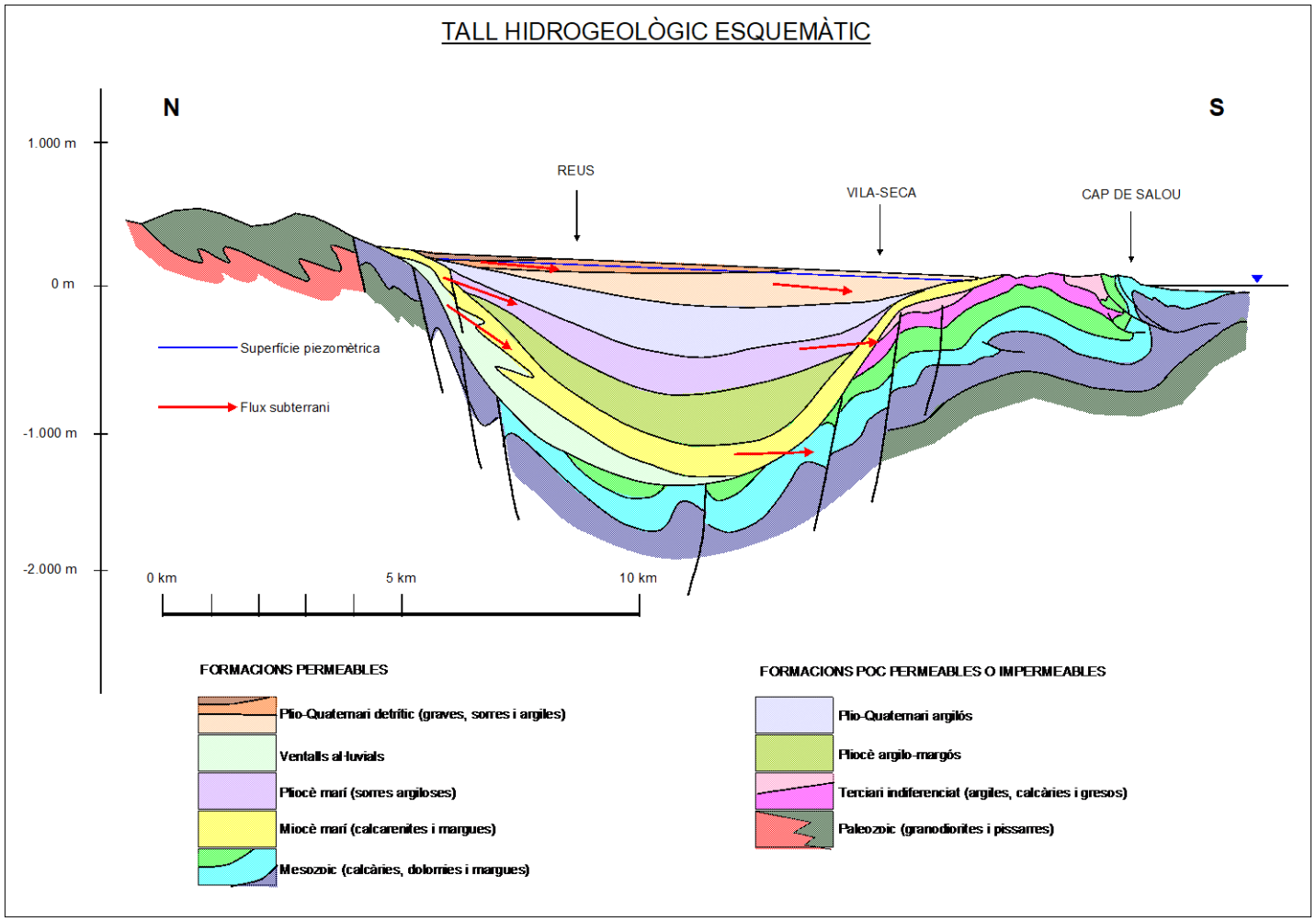
c) Dunes i platges litorals. Són també de l'Holocè. Des de la desembocadura del Francolí fins el Cap de Salou, aquest inclòs, s'extenia una franja litoral de dunes, les quals estaven formades quasi exclusivament per fragments de mol·luscs [44]. En el Cap de Salou ocupaven uns 4 Km d'extensió i tenien un gruix de 50 metres [45]. Un sondeig efectuat a l'est del Cap de Salou va trobar 27 metres de sorres i margues marines [46]. Durant els darrers decennis, degut a l'activitat extractiva (construcció) i la pressió urbanística, es troben molt degradades o bé han desaparegut. Pel que fa a les platges, aquestes es situen al llarg de la costa i estan formades per sorres fines amb intercalacions de llenties de còdols, de pissarres fonamentalment, retreballats per l'abrassió marina.

[44] INSTITUTO TECNOLÓGICO GEOMINERO DE ESPAÑA. *Mapa geológico de España.* 1: 50.000. Tarragona … . , p. 19.
[45] MORELL i TORRADEMÈ, Josep. *Geografia física … .* , pp. 13 i 15.
[46] MINISTERIO DE OBRAS PÚBLICAS. COMISARÍA DE AGUAS DEL PIRINEO ORIENTAL. *Estudio de los recursos hidráulicos … .* Tomo II. Anejo 2. Geología. , pp. A-2-22.

2.1.1- Tectònica

La depressió Tarragona-Reus-Valls es troba separada geològicament per una falla de les serralades que l'envolten per la banda NE-SW. Aquesta falla no és l'única que posseeix el Camp de Tarragona. En les terres que conformaven el municipi de Vila-seca de Solcina en tenim un bon exemple amb un sistema, això sí, menys important que el primer, que té direcció NW-SE, i que forma l'anomenada cubeta miopliocena de la Pineda, entre Vila-seca i Tarragona[47]. A més, en el Cap de Salou s'hi troben plecs anticlinals i sinclinals amb direcció SW-NE amb tres falles degudes a pressions orogèniques provinents del SE [48].

Mapa 6. Tall hidrogeològic esquemàtic de la zona de Vila-seca i Salou

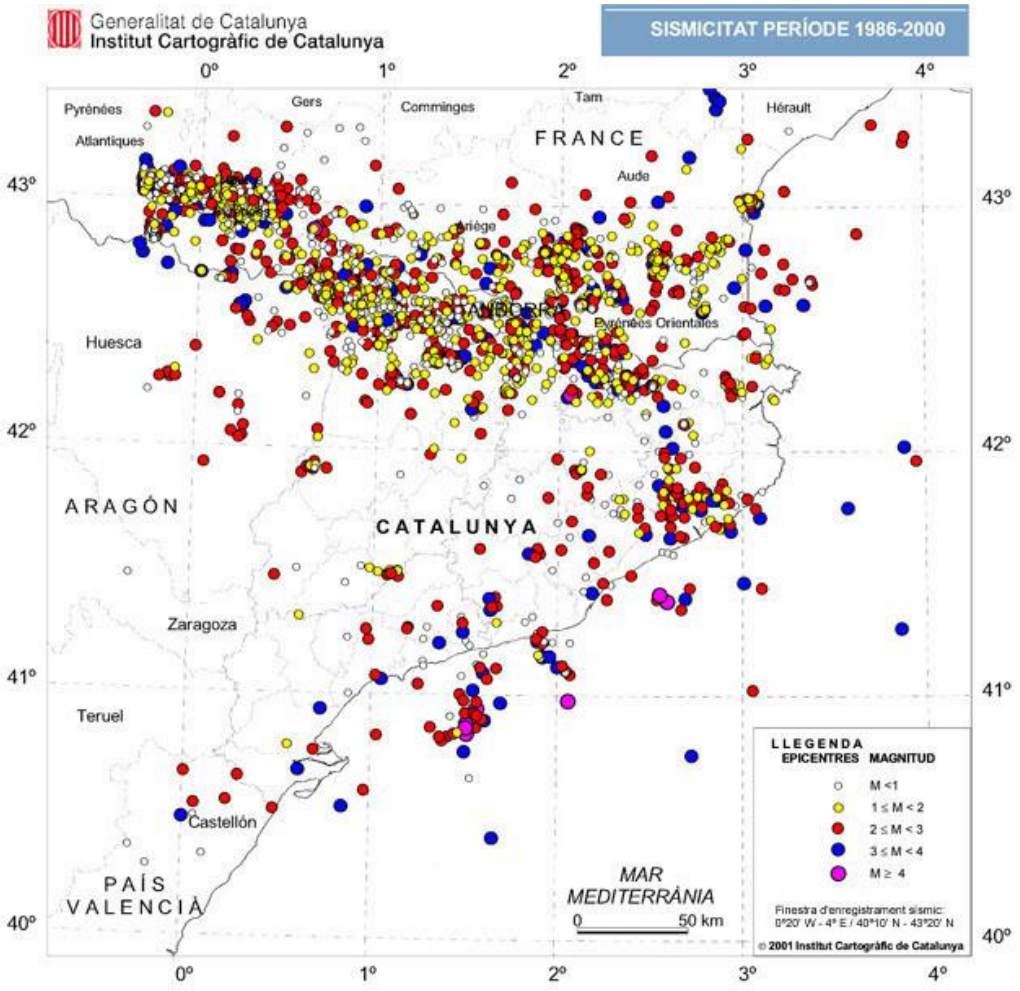
Autor: Pedro Luis Alfonso Bermejo (Geòleg).

[47] *Op. cit.* , Tomo I. , p. III-1-5, per a la falla ; i Tomo II. Anejo 2. Geología. , p. A-2-24, per a la cubeta.
[48] MORELL i TORRADEMÈ, Josep. *Geografia física de Vila-seca i Salou. … .* , p. 14.

2.1.2-Sismicitat

Catalunya i les seves regions adjacents són molt propenses a patir terratrèmols, tot i que a primera vista pugui semblar inversemblant. Així, per exemple, entre 1984 i 2007 s'han enregistrat un total de 6.860 sismes. És a dir, uns 286 terratrèmols per any de mitjana [49]. Xifra elevada, produint-se la majoria d'ells en la franja pirinenca i prepirinenca. Amb tot, la façana litoral catalana també és l'origen d'una part d'aquests moviments sísmics. Així, trobem que en la zona de la mar Mediterrània propera a la Costa Daurada, davant la comarca del Baix Penedès fins arribar al Cap de Salou, s'hi concentren una bona munió d'epicentres. Terra endins, les comarques de l'Alt Camp, Tarragonès, Baix Camp, el Baix Penedès, etc, no s'han lliurat de ser el focus d'algun terratrèmol.

Mapa 7. Sismicitat a Catalunya: epicentres (1986-2000)[50]

[49] GENERALITAT DE CATALUNYA. INSTITUT GEOLÒGIC DE CATALUNYA. *Butlletí sismològic 2007*. Barcelona: Institut Geològic de Catalunya, 2008, p. 26.
[50] **Font**: ICGC. www.igc.cat (Consultat juny 2007).

Tanmateix, gran part dels sismes que es produeixen a Catalunya o zones veïnes són d'intensitat baixa o molt baixa, imperceptibles per a l'ésser humà. La resta, la població de la zona afectada els ha arribat a notar per haver oscil·lat objectes penjants (làmpares de sostre), o s'han percebut per estar dins d'un edifici, o bé per romandre la persona en estat de repòs. Molt pocs han provocat desperfectes de consideració. Alguns d'aquest tipus varen ser els següents: el 3 de desembre de 1152 a Ripoll, on el terratrèmol va assolir una intensitat de nivell VIII, segons l'escala MSK[51], provocant danys greus. El 2 de febrer de 1372 a la Ribagorça, on s'arribà al nivell IX. Això comportà damnatges greus i generalitzats. El 15 de maig de 1427 a Olot, amb nivell IX, on també el terratrèmol va tenir conseqüències catastròfiques.

A la nostra província, l'any 1800, un moviment sísmic a Vilanova d'Escornalbou (Baix Camp) arribà al nivell VII. Això vol dir que va causar pànic entre la gent i que bastants persones varen tenir dificultats per mantenir-se dempeus. A més, per exemple, les campanes grans deurien sonar soles i que deurien aparèixer fissures en murs de pedra i construccions, entre d'altres efectes. A Tivissa, el 3 d'octubre de 1845 es va assolir també el nivell VII[52]. De fet, gran part de la demarcació tarragonina, i dins d'ella es troben les localitats de Vila-seca i de Salou, té una perillositat sísmica calculada de nivell VI, segons l'*Instituto Geográfico Nacional*[53].

El dimarts, 10 de juliol de 1923, a les 5 hores i 31 minuts de la matinada, un terratrèmol catalogat entre els nivells IV i V de l'escala de Mercalli a gran part de Catalunya, fou notat per gran nombre de persones tant al Principat com a l'Aragó, País Valencià, i d'altres zones d'Espanya i sud de França. Localitats com Tarragona, Reus, Valls, Montblanc, Tortosa, Barcelona, Terrassa, Vilanova i la Geltrú, i Montsó, on les campanes de la torre de l'església

[51] L'escala d'intesitat sísmica MSK reuneix les inicials dels científics S.V. Medvedev, W. Sponheuer i V. Karnik, els quals la varen proposar l'any 1964 com a sistema de mesura per als terratrèmols. Aquesta escala, bastant semblant a l'escala de Mercalli modificada, s'utilitza oficialment en la majoria de països europeus, entre ells Espanya des de l'any 1974 (Decret 3209/1974, de 30 d'agost. *BOE*. Núm. 279, de 21-11-1974, p. 23.585). Té dotze graus, que es representen mitjançant la numeració llatina. Els efectes que defineixen aquests graus són els fenòmens sentits per les persones i percebuts en el seu medi ambient; els danys produïts en les construccions segons els seus tipus (A, B i C); i els canvis percebuts en la natura. Una altra escala sísmica existent és la de Richter. Vegeu: www.icc.es/web/gcontent/ca/sismologia/igc_sismologia_sismicitat_escalaint.html. També: www.ua.es/ursua/msk.htm ; i www.ujaen.es/investiga/rnm217/msk.htm (Consultat juny 2007).

[52] www.igc.cat . "Sismologia. Atles sísmic de Catalunya. Taula d'epicentres macrosísmics". "Sismologia. Sismicitat de Catalunya. Escala d'intensitats MSK". (Consultat juny 2007). També: COSANO, Raúl. "Cuando la tierra tembló en el municipio de Tivissa". *Diari de Tarragona*, 25-3-2011, p. 4.

[53] www.ign.es Instituto Geográfico Nacional. [Mapa de] "Peligrosidad sísmica de España (Período de retorno de 500 años)". (Consultat juny 2007). COSANO, Raúl. "Las tres fallas de la provincia podrían provocar un terremoto de nivel 5,5". *Diari de Tarragona*, 25-3-2011, pp. 3-4.

varen arribar a sonar soles amb motiu del sotrac, entre d'altres, notaren el sisme, que tenia el seu epicentre en els Pirineus. Encabat del primer tremolor li varen seguir unes quantes rèpliques[54].

La matinada del dia 2 de juny de 1930, a la 1 i 52 minuts, per a ser més exactes, es va produir un sisme catalogat de nivell V a l'escala MSK[55], i de 3,9 a l'escala de Richter[56], que va tenir com a regió epicentral la zona de l'Espluga de Francolí. Després de la primera sotragada se'n varen produir cinc rèpliques més de molt baixa intensitat. La primera només un minut després que el tremolor inicial i, encabat, una altra deu minuts més tard també que el primer terratrèmol. La darrera fou el dia 3 a les 22 hores i 44 minuts, segons va enregistrar l'observatori de l'Ebre de Roquetes[57]. El tremolor fou percebut a quasi bé tota la província de Tarragona, gran part de les de Barcelona, Saragossa, Terol i Castelló. Localitats com Lleida, Tortosa, Santa Bàrbara, l'Ametlla de Mar, Capçanes, Porrera, Prades, Vilaplana, Cambrils, Salou, Vila-seca de Solcina, Tarragona, Reus i Valls, entre d'altres nuclis, varen notar el sisme[58]. A Tarragona *"* [...] *pudo observarse* [...] *un intenso fenómeno sísmico, que no dejó de causar una viva impresión en cuantos tuvieron ocasión de experimentarlo.* [...]*. Nosotros que nos encontrábamos trabajando en el comedor de nuestro domicilio, experimentamos la sensación de que el pavimento se elevaba y se hundía ligeramente varias veces consecutivas, mientras en el bufet la vajilla*

[54] "Notas locales". *La Vanguardia*, 11-7-1923, p. 5. "Crónica telegráfica de provincias". *La Vanguardia*, 12-7-1923, p. 12. COMAS SOLÁ, José. "El terremoto del 10 de Julio". *La Vanguardia*, 19-7-1923, p. 12. "Terratrèmol". *La Nova Conca*, 14-7-1923, p. 6. "Del terremoto del martes". *Diario de Tarragona*, 12-7-1923, p. 3. "Crónica". *Correo de Tortosa*, 11-7-1923, p. 1. *La Crónica de Valls*, 14-7-1923, p. 2.

[55] El grau V es pot sintetitzar amb una frase: es desperten els que dormen. D'altres característiques són que el sisme és percebut per la majoria de persones que són dins un edifici i per moltes que són al carrer. Els animals es posen nerviosos. Les construccions es mouen amb una vibració general. Els objectes penjants es balancegen molt, i els que són lleugers es tomben o es mouen. Les finestres i portes obertes baten amb violència. Els immobles fets amb parets de pedra, amb fang o maçoneria en sec (tipus A) tenen moltes possibilitats de patir danys lleugers. Vegeu: www.igc.cat. Institut Geològic de Catalunya."Sismologia. Sismicitat de Catalunya. Escala d'intensitats MSK". (Consultat juny 2007).

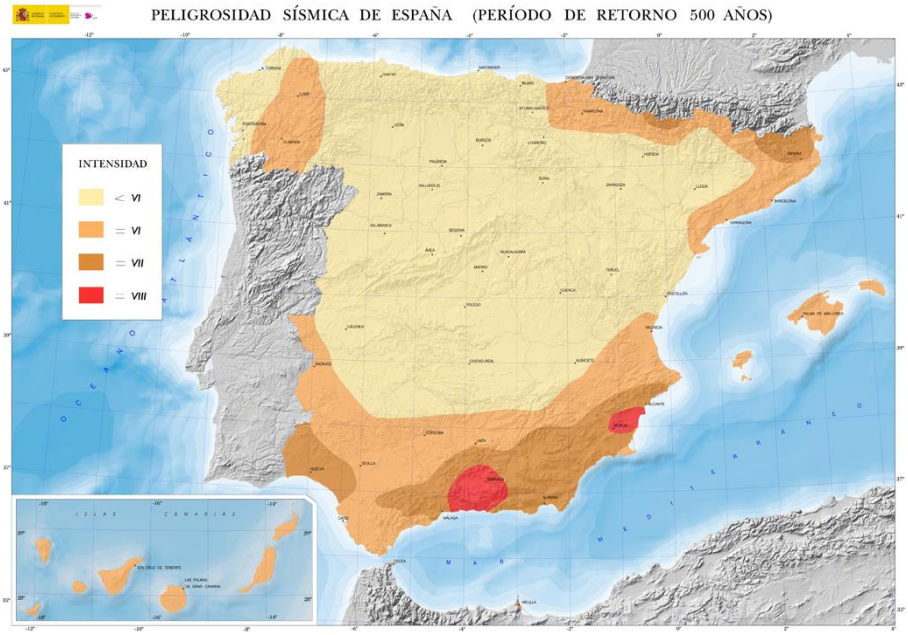
[56] www.ign.es Instituto Geográfico Nacional."Servicio de información sísmica". (Consultat juny 2007).

[57] www.igc.cat . Institut Geològic de Catalunya. "Sismologia. Atles sísmic de Catalunya. Taula d'epicentres macrosísmics". (Consultat juny 2007). Per a les rèpliques: PRESIDENCIA DEL CONSEJO DE MINISTROS. DIRECCIÓN GENERAL DEL INSTITUTO GEOGRÁFICO, CATASTRAL Y DE ESTADÍSTICA. *Anuario estadístico de España. Año XVI. 1930.* Madrid: Sucesores de Rivadeneyra, 1932, pp. 12-13 "Sección C. Sismología".

[58] "Informació local i general". *Les Circumstàncies*, 3-6-1930, p. 2; 4-6-1930, p. 2; i 5-6-1930, p. 2. "Noticias". *Diario de Reus*, 3-6-1930, p. 5. "El fenómeno sísmico de ayer". *Diario de Tarragona*, 3-6-1930, p. 1. "Notas locales. Gacetilla. Movimiento sísmico". *La Cruz*, 3-6-1930, p. 2. "De Prades". *La Cruz*, 8-6-1930, p. 4. "Temblor de tierra". *La Vanguardia*, 3-6-1930, p. 13. Per a l'Ametlla de Mar, províncies de Tarragona, Barcelona, Saragossa, Terol i Castelló: *Anuario estadístico de España. Año XVI. 1930.* … . , p. 13. Per a Valls: *La Crónica de Valls*, 7-6-1930, p. 5. Per a Santa Bàrbara: *Correo de Tortosa*, 4-6-1930, p. 4. La nota sísmica de l'Observatori de l'Ebre la trobareu a "Tortosa al día". *Correo de Tortosa*, 2-6-1930, p. 2.

entrechocaba por los efectos de la trepidación, y los tiradores en forma de anillo suspendido de las puertas del muelle, oscilaban, hasta dar contra la madera. Un ramo de flores que teníamos ante nosotros en la mesa donde trabajábamos, se agitaron durante varios segundos en sus tallos, por causa de la trepidación, como a impulsos de una corriente de aire. La circunstancia de haber ocurrido el fenómeno a hora tan avanzada de la noche, hizo que no fueran muchas las personas que se dieron cuenta del mismo, ya que la inmensa mayoria del vecindario se hallaba entregado al sueño. Fueron muchos, sin embargo, los que despertaron sobresaltados al ocurrir aquél, sin que de momento pudieran averiguar la causa. Algunos otros fueron despertados también por el ruido causado por las vidrieras de las alcobas. Ni decir tiene que el suceso, aquí poco frecuente, fué ayer tema de todas las conversaciones" [59]. La sensació a Reus fou idèntica que la de Tarragona, doncs es *"* [...] *produí* [...] *un iniciament de terratrèmols cruixint molt*[s] *immobles i donant la impressió de que la terra s'esfonsava"* [60]. A Valls, el sisme *"* [...] *se sintió intensamente* [...] *"* i *"Fueron muchos los vecinos a quienes despertó el mencionado temblor"* [61]. A Salou, *"* [...] *se sintió un muy leve sacudimiento de la tierra, durando dicho fenómeno sísmico unos dos segundos, no causando desperfecto alguno, sino solamente el consiguiente susto"* [62].

Mapa 8. Mapa de perillositat sísmica d'Espanya [63]

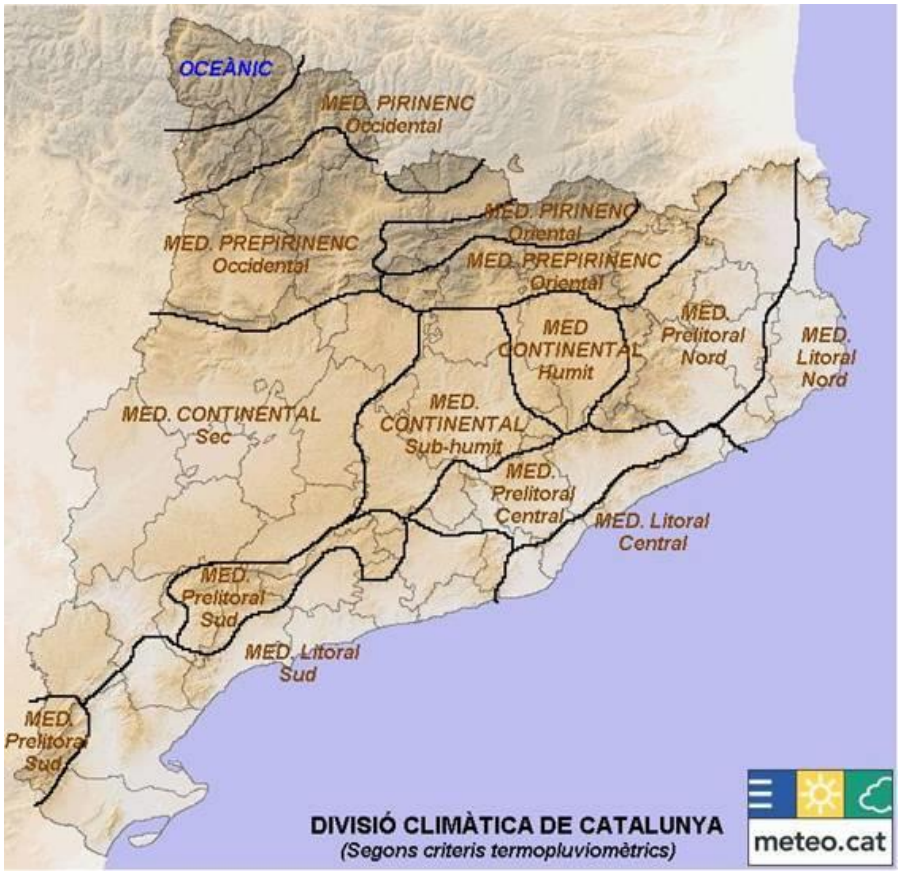

[59] "El fenómeno sísmico de ayer". *Diario de Tarragona*, 3-6-1930, p. 1.
[60] *Les Circumstàncies*, 3-6-1930, p. 2 ; 4-6-1930, p. 2 ; i 5-6-1930, p. 2.
[61] *La Crónica de Valls*, 7-6-1930, pp. 5 i 6 "Observatorio Central Meteorológico. Estación de Valls".
[62] "Salou". *La Cruz*, 4-6-1930, p. 3.
[63] **Font** : www.ign.es Instituto Geográfico Nacional. (Consultat juny 2007).

2.2- El clima

Per la seva posició geogràfica i la seva altitud, el terme municipal de Vila-seca de Solcina es trobava, com també, obviament, els actuals de Vila-seca i el de Salou, sota la influència del clima mediterrani marítim, més concretament del denominat mediterrani litoral sud, el qual extén el seu radi d'acció des de la comarca del Montsià fins la del Garraf i gran part de l'Alt Penedès. La resta del litoral català i espanyol de l'est i sud peninsular també gaudeixen d'aquest clima, amb les seves pròpies variants [64]. Aquesta circumstància implica, com qualsevol altre tipus de clima, un determinat règim de pluges (pluviometria) i de temperatures mensuals que el determinen.

Mapa 9. Divisió climàtica de Catalunya [65]

[64] Vegeu, LÓPEZ BONILLO, Diego. *Los climas de Tarragona y sus repercusiones agrícolas.* Tarragona: Diputació de Tarragona, 1988, p. 186. ROVIRA, Salvador ; ANTON, Salvador. "Vila-seca de Solcina. Situació i presentació". A: *Gran Geografia Comarcal de Catalunya.* vol. 5. 2ªed. ... . , p. 108. També, RAMOS i SANTERO, Josep *et al. Estudi sobre Vila-seca-Salou. ...* . , pp. 27-28. Per a la denominació de clima mediterrani litoral sud, vegeu: "Divisió climática de Catalunya segons el règim termopluviomètric". www.meteo.cat. A Múrcia i Almeria el clima mediterrani marítim d'hiverns suaus esdevé estepari càlid per la seva ínfima pluviometria. A les zones costaneres mediterrànies de les províncies de Granada, Màlaga i Cadis torna a ser mediterrani marítim amb hiverns suaus. Vegeu, LÓPEZ GÓMEZ, Antonio. "El clima". A: *Geografía general de España.* 2ª ed. 3ª reimpressió. Barcelona: Ed. Ariel, 1989, pp. 161-162.

[65] **Font** : www.meteo.cat . "Servei Meteorològic de Catalunya. Climatologia". (Consultat juny 2007).

Tot i que mossèn Salvador Babot, rector de Vila-seca de Solcina entre 1827-1833 i 1849-1865, aporta, en el seu *"Repertorio …"*, algunes informacions sobre fets meteorològics excepcionals ocorreguts durant la primera meitat del segle XIX; no va ser fins el darrer terç d'aquella centúria que el doctor Agustí Maria Gibert va realitzar, per primer cop, observacions meteorològiques pluviomètriques i termomètriques durant el decenni 1877-1886[66]. Després d'un parèntesi de trenta-un anys sense que tinguem constància de cap anotació, aquestes es reemprengueren l'any 1917 fins 1933 amb la quantificació de la pluja caiguda en el pati del far del Cap de Salou mitjançant un pluviòmetre model Hellmann amb la boca a 1,50 m del sòl. Els senyors Juan Ayza (1917-1921), Juan Barber Reiner (desembre 1921-1926) i Miquel Lliteras Cervera (1927-1933), tots ells faroners, varen dur a terme aquesta tasca en aqueixa estació meteorològica, catalogada amb el número 226 pel Servei Meteorològic de la Mancomunitat de Catalunya[67].

[66] Vegeu, BABOT, Salvador (Mossèn). *El "Repertorio …" de Mn. Salvador Babot (1796-1874).* A cura d'Antoni Jordà i Fernàndez. Tarragona: Agrupació Cultural de Vila-seca (Monografies de Vila-seca, 16), 1992, pp. 28-30. També, GIBERT y OLIVER, Agustín M. *Topografía médica … .* , pp. 135-144 .

[67] Per al número d'estació, la seva adscripció, el model del pluviòmetre i llur ubicació: ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capses 409-D i 414-D. Per als noms dels faroners observadors i els seus anys de permanència vegeu : Anys 1917 a 1926: DIRECCIÓN GENERAL DEL INSTITUTO GEOGRÁFICO Y ESTADÍSTICO. *Resumen de las observaciones efectuadas en las estaciones del Servicio Meteorológico Español* […]. Per als anys 1927-1929: INSTITUTO GEOGRÁFICO, CATASTRAL Y DE ESTADÍSTICA. SERVICIO METEOROLÓGICO ESPAÑOL. *Resumen de las observaciones efectuadas durante el año …* . Per als anys 1930-1933: MINISTERIO DEL AIRE. SERVICIO METEOROLÓGICO NACIONAL. *Resumen de las observaciones meteorológicas …* . Per al mes i any d'inici de l'activitat de Juan Barber vegeu, OTIÑA HERMOSO, Pedro. "150 anys del far del Cap Salou". *El Pont de Fusta. Revista de Vila-seca i de Salou.* Núm. 346 (desembre 2008), p. 21. El segon cognom del senyor Juan Barber s'ha aconseguit gràcies a la consulta del padró municipal d'habitants de l'any 1924 dipositat a l'Arxiu Històric Municipal de Vila-seca. Gràcies en aquesta mateixa font sabem també que Juan Barber va néixer a Altea (Alacant), el 18 de maig de 1864. Estava casat amb Teresa Ramon Morales, natural també d'Altea i nascuda l'11 d'abril de 1868. Alhora, que Miquel Lliteras Cervera va néixer el 7 de novembre de 1869 a La Cava (Baix Ebre). En els resums meteorològics dels anys 1927-1933, el cognom de l'observador Miquel Lliteras apareix com Miguel Llistera. Nosaltres hem adoptat el de Miquel Lliteras Cervera, tenint en compte que apareix inscrit d'aquesta manera en els padrons municipals d'habitants del municipi vila-secà de 1924 i de 1930. L'origen i constitució del Servei Meteorològic de Catalunya es pot consultar a, BALCELLS, Albert; PUJOL, Enric; SABATER, Jordi. *La Mancomunitat de Catalunya i l'autonomia.* Barcelona: Proa, 1996, p. 451. També, www.meteo.cat . "Antecedents històrics". (Consultat juny 2007).

Un grup de persones vora el far del Cap de Salou (anys 40 del segle XX) [68]

L'any 1928, onze anys més tard que en el far del Cap de Salou, es va instal·lar en el nucli de Vila-seca de Solcina una estació meteorològica. Això fou possible, *"Gracias a una constante y callada labor que en pro de la cultura desarrolla una persona establecida en esta localidad. Vilaseca ha entrado a formar parte de la red pluviométrica del Servicio Meteorológico de Cataluña, del que es director el doctor don Eduardo Fontseré, cuyo servicio empezará a funcionar a partir del día primero de año* [de 1929] " [69]. Aquesta persona era el senyor Ramon Jansà Guardiola, farmacèutic de la vila. L'interès de Ramon Jansà per la meteorologia era compartit també, amb total dedicació, pel seu germà Josep Maria (1901-1994), eminent i prolífic meteoròleg, doctor en ciències físiques i catedràtic de climatologia, que arribà a ésser Subdirector

[68] **Font**: https://mdc.csuc.cat/digital/collection/afcecin/id/16016/rec/12 . Memòria digital de Catalunya. Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya (AFCEC). Fons personals [I-N]. Autor: Maymó i Duarte, Antoni (1901-1986). Identificador: AFCEC_MAYMO_X_0634. (Consultat 6-2-2022).
[69] EL CORRESPONSAL. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 28-12-1928, p. 5. Per a conèixer la figura d'Eduard Fontserè i Riba (1870-1970); meteoròleg, astrònom, sismòleg i doctor en ciències físicomatemàtiques, vegeu, per exemple, www.meteo.cat . "Antecedents històrics. El Servei Meteorològic de Catalunya". (Consultat juny 2007).

i Cap de l'Oficina Central del *Servicio Meteorológico Nacional* [70]. L'estació fundada per Ramon Jansà formà part del Servei Meteorològic de Catalunya fins la fi de la guerra civil, moment en el que aquest organisme fou clausurat pel règim franquista [71]. El febrer de 1933 l'observatori vila-secà ingressà també en el *Servicio Meteorológico Nacional*, arribant la col·laboració amb aquesta institució fins l'actualitat [72]. El *Servicio Meteorológico Nacional* passà l'any 1978 a denominar-se *Instituto Nacional de Meteorología* [73]. A partir de l'any 2008 mudà de nou el seu nom per a passar a dir-se *Agencia Estatal de Meteorología* [74], la qual depèn del *Ministerio de Medio Ambiente.* El número identificatiu de l'estació vila-secana dins la xarxa meteorològica de l'Estat és el T-0017, i des de l'any 1991 s'encarrega d'ella el farmacèutic senyor Carles Jansà Gran, continuador de la tasca iniciada pel seu pare. Des del 22 de gener de 2009, Carles Jansà col·labora també, com feu abans el seu progenitor, com observador del Servei Meteorològic de Catalunya, sent l'estació vila-secana reconeguda amb el codi TG001[75]. Afegirem, per últim, que l'anàlisi dels resums d'observacions meteorològiques publicats pel *Servicio Meteorológico Nacional* ens informa que

[70] MIRÓ-GRANADA GELABERT, Jaume. "Josep M. Jansà Guardiola. Notas biográficas". *Territoris. Revista del Departament de Ciències de la Terra. Universitat de les Illes Balears.* Núm. 1 (1998), pp. 17-45. Del mateix autor: "Josep Maria Jansá Guardiola: 100 años". *Tethys, revista de meteorologia*. Núm. 2 (2001). A: www.acam.cat . Web de l'Associació Catalana de Meteorologia. (Consultat setembre 2010).
[71] JANSÀ GRAN, Carles. "La nova llei de meteorologia". *El Pont de Fusta. Revista de Vila-seca i de Salou.* Núm. 262 (desembre 2001), p. 11. ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D. JANSÀ . "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 6-10-1931, p. 31.
[72] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 19-2-1933, p. 32. Concretament, la noticia ve donada de la següent manera: *"El encargado de la estación metereológica de Vilaseca, nos comunica haber ingresado nuestra estación al Servicio Meteorológico Nacional, con lo cual, se viene a demostrar la importancia de este servicio, que antes era desconocido en esta villa".* Durant el període republicà, l'anomenat *Servicio Meteorológico Español* fou reorganitzat. Vegeu, "Presidencia del Consejo de Ministros. Decreto [de 1-7-1932] reorganizando el Servicio Meteorológico Español". *Gaceta de Madrid.* Núm. 185, de 3-7-1932, pp. 67-70. L'any següent, mitjançant també un Decret, el *Servicio Meteorológico Nacional*, que depenia de l'*Instituto Geográfico y Catastral*, passà a formar part de la *Dirección general de Aeronáutica*, que es creava aleshores. Vegeu, "Presidencia del Consejo de Ministros. Decreto [de 5-4-1933] creando en la Presidencia del Consejo de Ministros la Dirección general de Aeronáutica". *Gaceta de Madrid.* Núm. 96, de 6-4-1933, pp. 155-156.
[73] "Ministerio de Transportes y Comunicaciones. Real Decreto 615/1978, de 30 de marzo, de estructura orgánica del Ministerio de Transportes y Comunicaciones". *BOE.* Núm. 79, de 3-4-1978. Disposició final setena (p. 7.558), on es diu que l'*Instituto Nacional de Meteorología* assumeix les funcions del *Servicio Meteorológico Nacional*. També: "Ministerio de Transportes y Comunicaciones. Real Decreto 2.229/1978, de 25 de agosto, por el que se estructura orgánicamente el Instituto Nacional de Meteorología". *BOE*. Núm. 227, de 22-9-1978, pp. 22.158-22.160.
[74] "Ley 28/2006, de 18 de julio, de Agencias estatales para la mejora de los servicios públicos". *BOE*. Núm. 171, de 19-7-2006, p. 27.131. "Disposición adicional tercera. […]". "Real Decreto 186/2008, de 8 de febrero, por el que se aprueba el Estatuto de la Agencia Estatal de Meteorología". *BOE*. Núm. 39, de 14-2-2008, pp. 8.069-8.082. Correcció d'errades en el *BOE*. Núm. 50, de 27-2-2008, p. 11.608.
[75] JANSÀ GRAN, Carles. "La nova llei de meteorologia". ... . , p. 11. www.meteo.cat "Dades d'observadors meteorològics. Metadades". (Consultat octubre 2011).

durant el període republicà l'estació estava vinculada, a més, a la *Mancomunidad Hidrográfica del Pirineo Oriental* [76].

La primera llibreta d'anotacions meteorològiques que hem pogut localitzar de l'estació de Vila-seca de Solcina s'inicia el gener de 1929, moment, com hem vist, en el que l'observatori es posà en marxa, i finalitza el gener de 1930 [77]. Els comentaris adjunts a les anotacions estan escrits en castellà des d'aquesta primera llibreta fins abril de 1932. A partir de maig de 1932 fins el 10 de setembre de 1937, data en la que acaba la darrera llibreta localitzada, els apunts estan escrits en català. Des del primer de gener de 1929 fins el 19 de desembre d'aquell mateix any, es troben dades pluviomètriques dels dies en els que hi va haver precipitacions, així com notes sobre direcció i força del vent, tempestes, pedregades, gebrades, etc. A partir del 20 de desembre de 1929, l'estació, que fins aleshores només quantificava les pluges, esdevingué termopluviomètrica. Ramon Jansà va començar a escriure les dades termomètriques, apuntant la temperatura màxima, la mínima, la mitjana i l'oscil·lació diàries. La sèrie termomètrica, com també la pluviomètrica, perduren fins l'actualitat exceptuant algun petit lapsus temporal. Això vol dir que l'estació va romandre activa durant tota la guerra civil amb el senyor Ramon Jansà al capdavant malgrat totes les adversitats. La resta de dades termopluviomètriques compreses entre l'11 de setembre de 1937 fins desembre de 1939, que no hem pogut saber mitjançant les llibretes manuscrites, les hem obtingut a través del *Centro Meteorológico Territorial en Cataluña* de l'*Agencia Estatal de Meteorología.*

[76] MINISTERIO DEL AIRE. SERVICIO METEOROLÓGICO NACIONAL. *Resumen de las observaciones meteorológicas …* [Anys 1931 ; 1933 - 1935], p. LXXVI, per a l'any 1931; p. LXVII, per a 1933; p. LXXI, per a 1934; i p. LXXII, per a 1935.
[77] ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D.

Primera pàgina de la quarta llibreta d'observacions meteorològiques de Ramon Jansà Guardiola, corresponent al període d'abril de 1932 fins maig de 1933, durant la Segona República espanyola [78].

2.2.1-El règim pluviomètric

Les quantitats de pluja recollides en el pluviòmetre del far del Cap de Salou entre 1917 i 1933, així com a l'estació de Vila-seca de Solcina entre 1929 i 1939, els hem reunit en el quadre i la gràfica que tot seguit oferim:

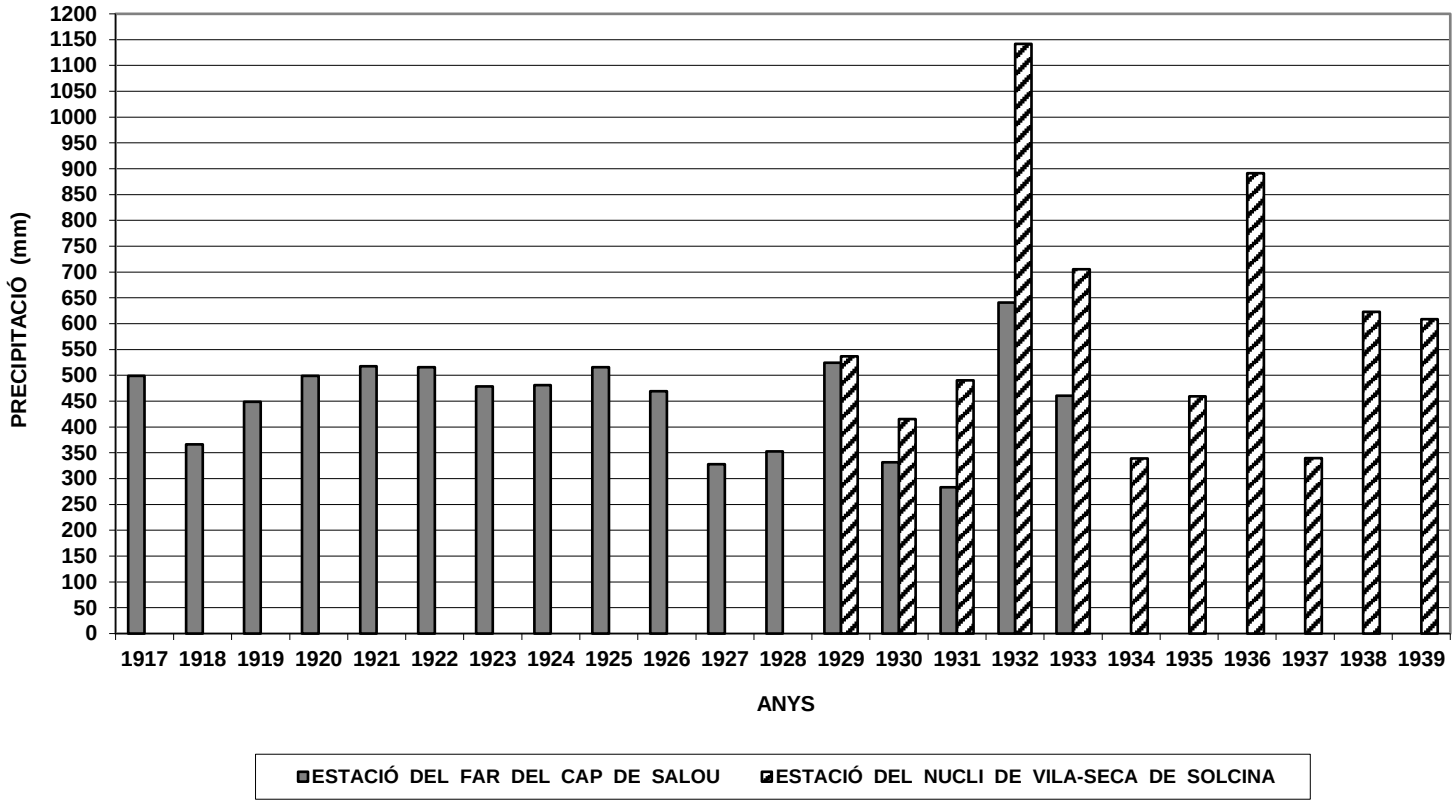
[78] **Font**: ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D.

Taula 1. Pluviometria en el municipi de Vila-seca de Solcina (1917-1939) [79]

Any	Precipitació (mm)	Estació meteorològica	Any	Precipitació (mm)	Estació meteorològica
1917	499,2	Far del Cap de Salou	**1930**	331,4	Far del Cap de Salou
1918	366,1	Far del Cap de Salou		415,2	Vila-seca de Solcina
1919	448,8	Far del Cap de Salou	**1931**	283,4	Far del Cap de Salou
1920	498,7	Far del Cap de Salou		490,1	Vila-seca de Solcina
1921	517,4	Far del Cap de Salou	**1932**	640,8	Far del Cap de Salou
1922	515,9	Far del Cap de Salou		1.141,8	Vila-seca de Solcina
1923	478,3	Far del Cap de Salou	**1933**	460,8	Far del Cap de Salou
1924	481,1	Far del Cap de Salou		705,2	Vila-seca de Solcina
1925	516,0	Far del Cap de Salou	**1934**	339,2	Vila-seca de Solcina
1926	469,0	Far del Cap de Salou	**1935**	459,1	Vila-seca de Solcina
1927	328,2	Far del Cap de Salou	**1936**	891,2	Vila-seca de Solcina
1928	352,8	Far del Cap de Salou	**1937**	339,5	Vila-seca de Solcina
1929	524,7	Far del Cap de Salou	**1938**	623,2	Vila-seca de Solcina
	536,6	Vila-seca de Solcina	**1939**	608,9	Vila-seca de Solcina
Mitjana anual 1917 – 1933 en el far del Cap de Salou : 453,68 mm					
Mitjana anual 1929 – 1939 en el nucli de Vila-seca de Solcina : 595,45 mm					

[79] **Font**: Per a l'estació del far del Cap de Salou: Anys 1917-1924/1926/1928-1929: ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capses 409-D i 414-D. Any 1925 : Dirección General del Instituto Geográfico y Estadístico. *Resumen de las observaciones efectuadas en las estaciones del Servicio Meteorológico Español durante el año 1925*. Madrid: Imprenta de Ramona Velasco, viuda de Prudencio Pérez, 1929, p. 456. Any 1927: Instituto Geográfico, Catastral y de Estadística. Servicio Meteorológico Español. *Resumen de las observaciones efectuadas durante el año 1927*. Madrid : Instituto Geográfico, Catastral y de Estadística, 1932, p. 424. Anys 1930-1933: Ministerio del Aire. Servicio Meteorológico Nacional. *Resumen de observaciones meteorológicas de* [1930-1933]. Madrid : Servicio Meteorológico Nacional, 1939, p. 395 ; 1940, p. 453 ; 1942, p. 459 ; 1942, p. 387, respectivament. La dada pluviomètrica de desembre de 1919 (2,3 mm) correspon a l'estació de Tarragona al no haver dades d'aquest mes del far del Cap de Salou. El mateix succeeix amb els mesos de febrer (68,7 mm), juny (2,5 mm), juliol (1,0 mm) i desembre (8,3 mm) de 1921. Igualment amb maig (12,9 mm) i desembre (2,8 mm) de 1922. Totes elles corresponen també a l'estació de Tarragona. ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 409-D. Estació de Tarragona (224). Observador Joan Ras Claravalls. Per a l'estació de Vila-seca de Solcina: Anys 1929-1937: ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorológic de Catalunya. Capsa 420-D. Anys 1937-1939: Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Pluviometría. Dato diario y resumen. 017 Vilaseca de Solcina. **Quadre i gràfica d'elaboració pròpia**.

GRÀFICA 1. PLUVIOMETRIA EN EL MUNICIPI DE VILA-SECA DE SOLCINA (1917-1939)

Tal i com podem apreciar en el quadre 1, la mitjana pluviomètrica anual en el far del Cap de Salou va ser de 453,68 mm o litres / m² entre 1917 i 1933 [80]. La mitjana anual en el nucli de Vila-seca de Solcina entre 1929-1939 fou de 595,45 mm, i entre 1929-2008 ha estat de 566,58 mm, quantitats més elevades que les del far del Cap de Salou [81]. Tanmateix, sembla ser que durant el decenni 1877-1886 la quantitat mitjana anual de precipitació caiguda a la vila va ser de 478,9 mm segons el Doctor Gibert [82].

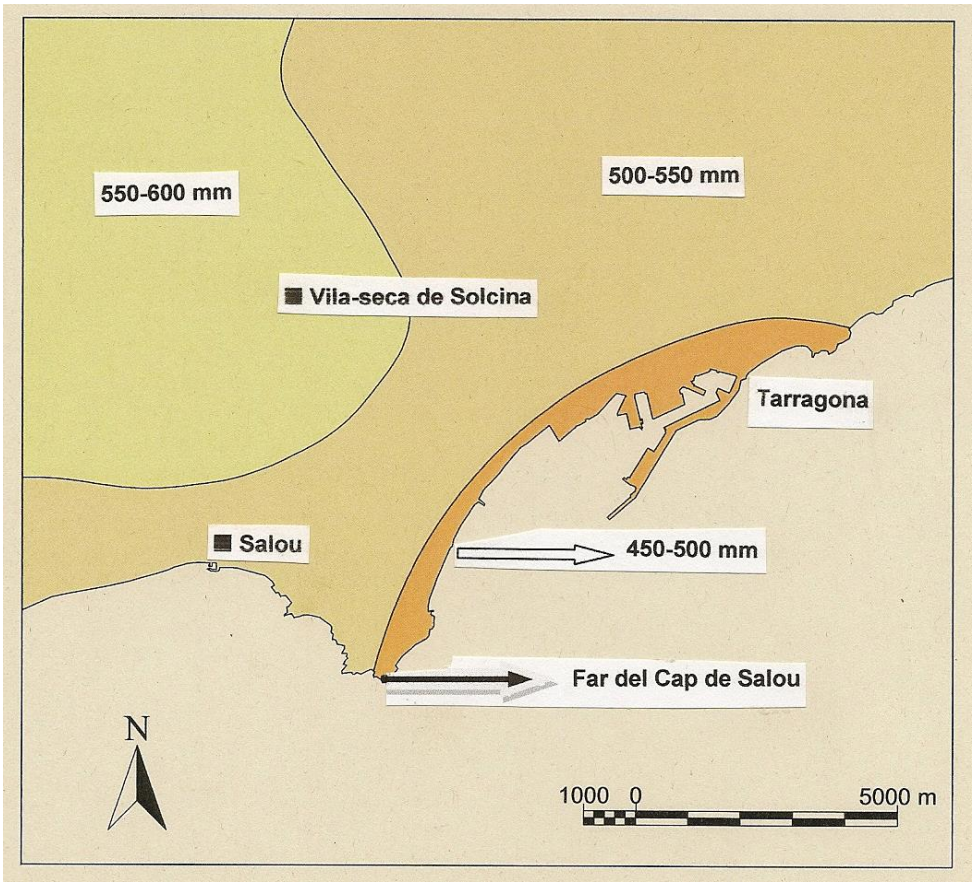
[80] En aquest treball les quantitats de pluja recollida venen expressades en mil·límetres (mm). Amb tot, el lector ha de saber que dins l'àmbit meteorològic la pluja també es pot representar mitjançant la mesura de litres per metre quadrat (l / m²). Ambdues modalitats són totalment equivalents.

[81] La mitjana 1929-2008 ha estat calculada per nosaltres en base a les següents fonts: Anys 1929-1937: ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D. Anys 1937-1939; 1944; 1951-1968; 1977-1980: Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Precipitación total mensual. 017 Vila-seca de Solcina. Anys 1940-1943 i 1945-1950: Ministerio del Aire. Servicio Meteorológico Nacional. *Resumen de las observaciones meteorológicas … .* Anys 1969-1976: RAMOS SANTERO, Josep *et al.* Estudi sobre Vila-seca – Salou. … . Anys 1977-1989 : *Butlletí informatiu. Vila-seca i Salou.* Anys 1990-2005: *El Pont de Fusta. Revista de Vila-seca i de Salou.* Anys 2006-2007: Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Precipitación total mensual. 017 Vila-seca de Solcina. Any 2008: *El Pont de Fusta.* … . Núm. 347 (gener 2009), p. 22.

[82] GIBERT y OLIVER, Agustín M. . *Topografía médica … .* , pp. 139-140.

Aquestes diferències de precipitació dins de l'aleshores municipi de Vila-seca de Solcina no només són evidents mitjançant el càlcul de la mitjana pluviomètrica, sinó que també observant la gràfica 1 i en segon lloc el quadre 1. En aqueixa gràfica es pot veure com entre els anys 1929 i 1933, dels quals es disposa de dades d'ambdues estacions meteorològiques, la pluja total de cada any va ser major en el nucli de Vila-seca de Solcina que no pas en el far del Cap de Salou. L'any en el que les quantitats foren quasi iguals va ser 1929 amb 524,7 mm per al far del Cap de Salou, i 536,6 mm per a Vila-seca de Solcina. Per contra, l'any amb la diferència més marcada va ser 1932 amb 640,8 mm per al far del Cap de Salou i uns sorprenents 1.141,8 mm per al nucli de Vila-seca de Solcina. Globalment, entre 1929 i 1933, varen caure un total de 2.241,1 mm de pluja en el far del Cap de Salou i 3.288,9 mm en el nucli de Vila-seca de Solcina. Aquest comportament de les mitjanes pluviomètriques del far del Cap de Salou i de Vila-seca de Solcina respon plenament amb el que reflecteix el mapa de *precipitació mitjana anual* de l'*Atles climàtic de Catalunya* per a la nostra zona.

Mapa 10. Precipitació mitjana anual en el municipi de Vila-seca de Solcina [83]

[83] **Font**: CLAVERO, P.; MARTÍN VIDE, J.; RASO, J.M. *Atles climàtic de Catalunya.* Barcelona: Generalitat de Catalunya. Institut Cartogràfic / Departament de Medi Ambient, 1997.

Segons aquest mapa, podríem distingir tres règims pluviomètrics diferents a l'extingit municipi de Vila-seca de Solcina:

1r) De **450 a 500 mm** de pluja mitjana anual: aquesta zona, que abasta una estreta franja de territori en forma d'arc, comença, d'oest a est, en el far del Cap de Salou (453,68 mm), continua per la part oriental del mateix Cap, el nucli de la Pineda i la seva platja, la partida del Prat d'Albinyana; la Universitat Laboral, el port de Tarragona, el barri del Serrallo, la part baixa de la ciutat de Tarragona (zona sud), la platja del Miracle i zona urbana tarragonina adjacent; i per últim, acaba a l'altra banda de la Punta del Miracle i del Fortí de la Reina, als peus de la platja de l'Arrabassada. De fet, la pluja mitjana anual de Tarragona fou de 481,3 mm durant el període 1961-1980, i de 487,8 mm entre 1958 i 1980[84]. Segons l'*Atles pluviomètric de Catalunya* de Joaquim Febrer, meteoròleg de la Mancomunitat, i publicat l'any 1930, aquesta zona pluviomètrica s'allargaria per la costa del golf de Sant Jordi, es a dir, per les localitats de Salou, Cambrils, l'Hospitalet de l'Infant, l'Ametlla de Mar i l'Ampolla[85].

2n) De **500 a 550 mm** de pluviometria mitjana anual: d'oest a est comprendria els nuclis de Cambrils i Vilafortuny. Dins l'exmunicipi de Vila-seca de Solcina, i seguint la mateixa direcció que la mitjana anterior, agafaria, aproximadament, les partides de les Formiguetes, les Parellades, el Sangulí, Barenys, la Bassa, nucli urbà de Salou, on la mitjana anual és d'uns 552 mm[86], la Burguera, els Estanyets, la Coma, el Prat d'en Carbó i la Cova. També la part occidental del Cap de Salou, amb les partides de la Censada, el Pla de Maset, la Cadeneta i la Tossa (Torre del Telègraf). Per la zona oriental de l'antic terme: les Garrigues, els Prats de Bessó, la Tanca, l'Abellar, les Pletes i la Pineda, amb l'ermita del mateix nom. Fora de l'antic municipi vila-secà sabem que en el Morell la precipitació mitjana anual fou de 525,5 mm entre 1957 i 1967; a Salomó de 518,0 mm, entre 1951-1976, i a Torredembarra de 538,9 mm, entre 1967 i 1980[87].

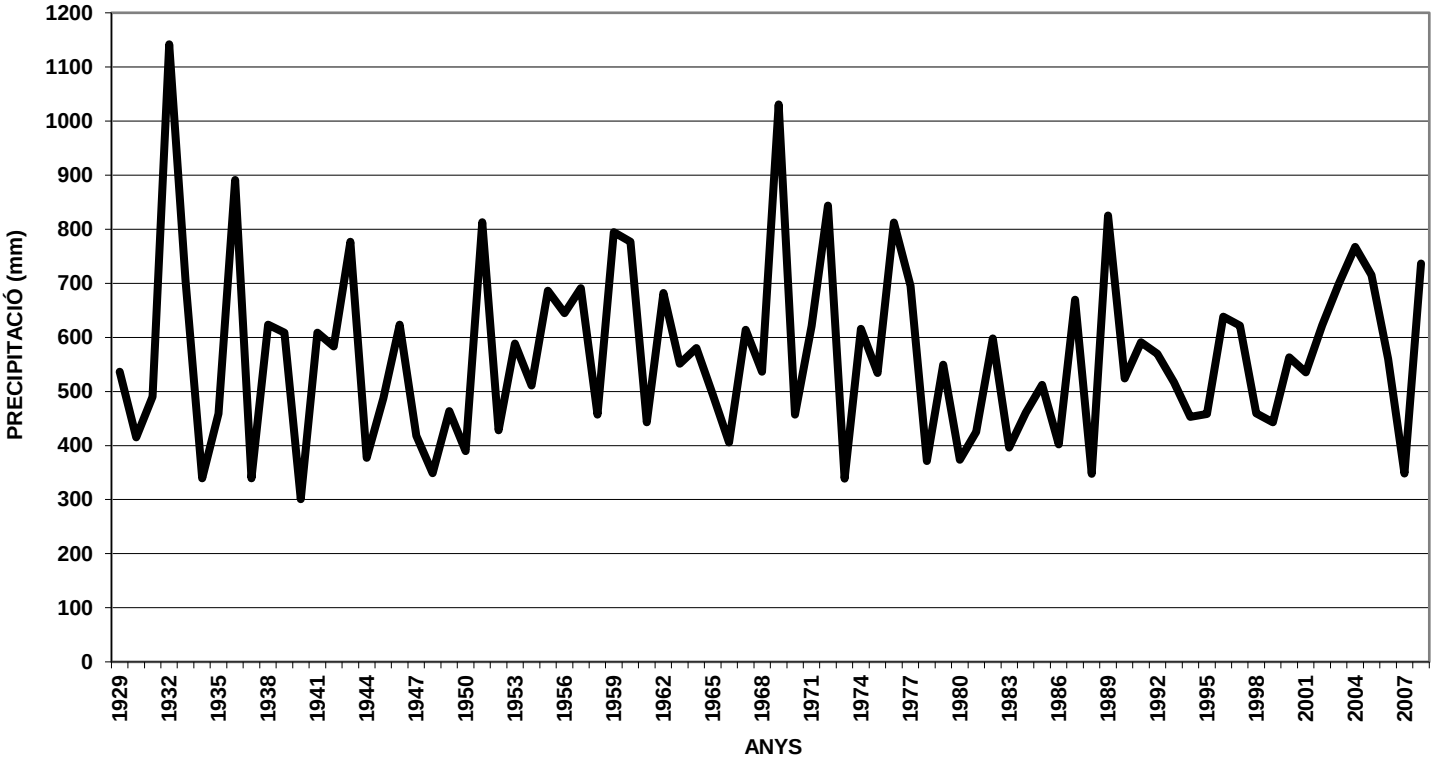
3r) De **550 a 600 mm** de precipitació mitjana anual: de nord a sud i d'oest a est abastaria les partides de les Comes, les Franqueses, el Mas de l'Abat, els Castellots, el Pla de les Pomeres,

[84] Per a la mitjana anual del període 1961-1980 vegeu, SOUSA ALAEJO, Rafael. *Notas para una climatología de Tarragona.* Madrid: Ministerio de Transportes, Turismo y Comunicaciones. Instituto Nacional de Meteorología (Publicación K-56), 1988, p. 13. Per a la de 1958-1980, LÓPEZ BONILLO, Diego. *Los climas de Tarragona … .* , "Apéndice. Cuadro 6. Precipitación total (mm)".
[85] FEBRER, Joaquim. *Atlas pluviomètric de Catalunya.* Vol. I. Barcelona: Institució Patxot (Memòries Patxot), 1930, p. 28 i també "Planxa XVIII. Quantitat mitja de precipitació anyal".
[86] www.salou.org "Situació i climatologia". La pàgina web de l'Ajuntament de Salou no cita la font d'on ha extret les dades pluviomètriques del municipi. (Consultat abril 2009).
[87] LÓPEZ BONILLO, Diego. *Los climas de Tarragona … .* , "Apéndice. Cuadro 6. […]" i p. 390.

el Corralet, la Plana, la Feredat, la Formiga, els Emprius, el Terrer, la Vinadera, la Canaleta, nucli urbà de Vila-seca de Solcina, les Illes, el Mas d'en Gras, el Pontet, els Aragalls i el Canal, aproximadament. És a dir, el sector septentrional de l'antic municipi de Vila-seca de Solcina, el qual té una pluviometria similar a la de Reus (Base aèria) on la pluja mitjana anual fou de 587,1 mm entre 1951 i 1980[88].

Una altra característica que cal destacar és la diferència de pluja caiguda entre els diversos anys del període 1929-1939 a l'estació meteorològica de Vila-seca de Solcina. Aquesta discontinuïtat és més evident entre 1929 i 2008[89] :

GRÀFICA 2. ESTACIÓ DE VILA-SECA DE SOLCINA : PLUVIOMETRIA (1929-2008)

[88] LÓPEZ BONILLO, Diego. *Los climas de Tarragona … .* , "Apéndice. Cuadro 6. […]" i p. 390.

[89] **Font**: Anys 1929-1937: ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D. Anys 1937-1939; 1944; 1951-1968; 1977-1980: Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Precipitación total mensual. 017 Vila-seca de Solcina. Anys 1940-1943 i 1945-1950: Ministerio del Aire. Servicio Meteorológico Nacional. *Resumen de las observaciones meteorológicas … .* Anys 1969-1976: RAMOS SANTERO, Josep *et al.* Estudi sobre Vila-seca – Salou. *… .* Anys 1977-1989 : *Butlletí informatiu. Vila-seca i Salou.* Anys 1990-2005: *El Pont de Fusta. Revista de Vila-seca i de Salou.* Anys 2006-2007: Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Precipitación total mensual. 017 Vila-seca de Solcina. Any 2008: *El Pont de Fusta. ... .* Núm. 347 (gener 2009), p. 22. **Gràfica d'elaboració pròpia**.

Podem apreciar com durant el període 1929-2008 el total de pluges és molt irregular en el temps i confirma la situació de 1929-1939. L'any amb menys precipitació durant el període 1929 i 2008 va ser 1940 amb només 300,8 mm, seguit de 1973 amb 338,8 mm, 1934 amb 339,2 mm, i 1937 amb 339,5 mm. En l'altre extrem està l'any 1932 amb 1.141,8 mm, seguit de l'any 1969 amb 1.030,8 mm, 1936 amb 891,2 mm, i 1989 amb 825,3 mm. A banda d'aquests extrems, també es donen anys on les precipitacions s'ajusten a la mitjana de la zona, és a dir, entre 500 i 600 mm. D'altres, la penúria pluviomètrica ha estat tant forta i perllongada que ha provocat bastants anys de sequera. Bon exemple d'això ho tenim entre 1944 i 1950, durant la postguerra, on la mitjana d'aquests set anys va ser tan sols de 444,03 mm. L'any que menys va ploure va ser 1948, amb 348,6 mm, seguit de 1944 amb 377,4 mm; i 1950 amb 389,5 mm. Els altres anys, la precipitació no arribà als 500 mm anuals. L'excepció fou l'any 1946, que superà els 600 mm.

La relació i els percentatges d'anys secs, normals, plujosos i molt plujosos [90] de les estacions del far del Cap de Salou i de Vila-seca de Solcina, demostren objectivament les oscil·lacions pluviomètriques entre els diferents anys:

[90] Segons el Servei Meteorològic de Catalunya, es considera que un any és molt sec si les quantitats de pluja recollida han estat per sota del 30 % de la mitjana climàtica. S'entén per any sec, aquell en el que la precipitació està entre un 30 i un 90 % de la mitjana climàtica. Un any normal és el que es troba entre un 90 i un 110 % de la mitjana. Un any plujós si la pluviometria està entre un 110 i un 190 % de la mitjana. Per últim, un any molt plujós és el que està per damunt d'un 190 % de la mitjana climàtica. Vegeu: www.meteo.cat "Nomenclatura utilitzada als butlletins climàtics mensuals". (Consultat juny 2007).

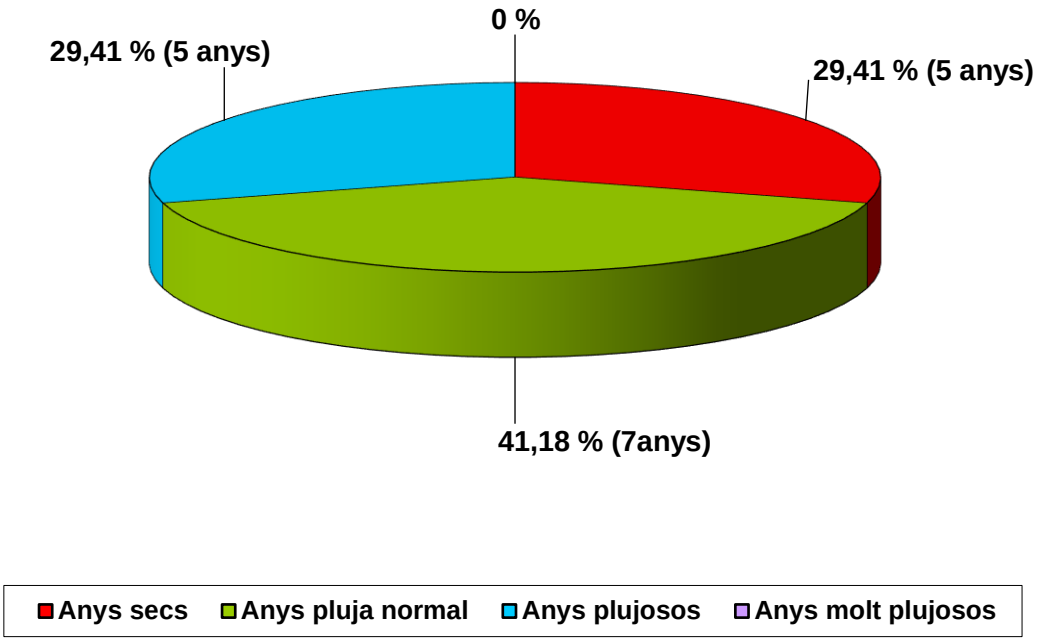
Taula 2. Estació del far del Cap de Salou: anys secs, normals, plujosos i molt plujosos (1917-1933) [91]

Anys	Precipitació (mm)	% respecte mitjana climàtica	Qualificació de l'any	Anys	Precipitació (mm)	% respecte mitjana climàtica	Qualificació de l'any
1917	499,2	110,03	normal	**1926**	469,0	103,38	normal
1918	366,1	80,70	sec	**1927**	328,2	72,34	sec
1919	448,8	98,92	normal	**1928**	352,8	77,76	sec
1920	498,7	109,92	normal	**1929**	524,7	115,65	plujós
1921	517,4	114,05	plujós	**1930**	331,4	73,05	sec
1922	515,9	113,71	plujós	**1931**	283,4	62,46	sec
1923	478,3	105,43	normal	**1932**	640,8	141,24	plujós
1924	481,1	106,04	normal	**1933**	460,8	101,57	normal
1925	516,0	113,74	plujós	**Mitjana climàtica : 453,68 mm**			

Tipus d'anys	Xifres absolutes	%
Anys secs	5	29,41
Anys pluja normal	7	41,18
Anys plujosos	5	29,41
Anys molt plujosos	0	0
Total	**17**	**100**

[91] **Font:** Taula 1. **Taula 2 i gràfiques 3 i 4 d'elaboració pròpia.**

GRÀFICA 3. ESTACIÓ DEL FAR DEL CAP DE SALOU : % D'ANYS SECS, NORMALS, PLUJOSOS I MOLT PLUJOSOS (1917-1933)

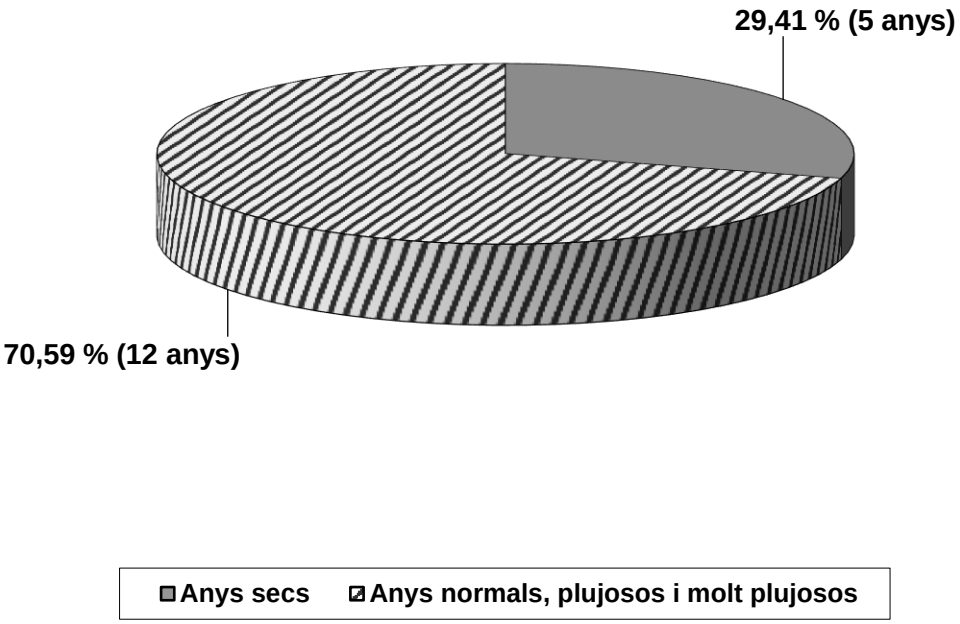
A la zona del Cap de Salou es varen donar, entre 1917 i 1933, cinc anys secs; set anys amb una pluviometria normal ; cinc anys plujosos, i cap any molt plujós.

Els anys secs foren els següents: 1918, amb un 19,30 % menys de pluja respecte la mitjana climàtica (453,68 mm). L'any 1927, en el que la pluja només arribà al 72,34 % de la mitjana. L'any 1928 amb el 77,76 %. L'any 1930, amb el 73,05 % ; i 1931 amb un 62,46 %, és a dir, que va ploure un 37,54 % menys que la mitjana climàtica de la zona. Aquest cinc anys representaren el 29,41 % del total.

Els set anys en els que la precipitació fou normal, varen ser 1917, 1919, 1920, 1923, 1924, 1926 i 1933. Percentualment varen significar el 41,18 % del total d'anys.

Els cinc períodes plujosos es donaren els anys 1921, 1922, 1925, 1929 i 1932. Mentre que durant els quatre primers anys el percentatge fou d'entre un 13 i un 15 % superior respecte la mitjana climàtica, l'any 1932 va pujar fins al 41 %. De la mateixa manera que els anys secs, els anys plujosos també foren el 29,41 % del total dels anys dels que disposem d'anotacions pluviomètriques.

GRÀFICA 4. ESTACIÓ DEL FAR DEL CAP DE SALOU : % D'ANYS NORMALS, PLUJOSOS I MOLT PLUJOSOS RESPECTE AL % D'ANYS SECS (1917-1933)

La suma dels anys amb una precipitació normal, així com els que varen ser plujosos, ens dóna que en dotze anys, d'un total de disset, o sigui, el 70,59 %, la pluviometria va ser suficient o abundant. Dit d'una altra manera, que no es va patir sequera al llarg de més de 2/3 parts del període en el que es varen realitzar anotacions pluviomètriques. En canvi, durant cinc anys (29,41 %), la insuficiència de pluges va fer acte de presència en la zona del Cap de Salou. Tot i que, evidentment, el nombre d'anys normals i plujosos és superior amb escreix al d'anys secs, el nombre d'aquests darrers ens indica que, de tant en tant, es produïren anys en els que la pobresa de precipitacions és va fer present. Un terç dels disset anys estudiats.

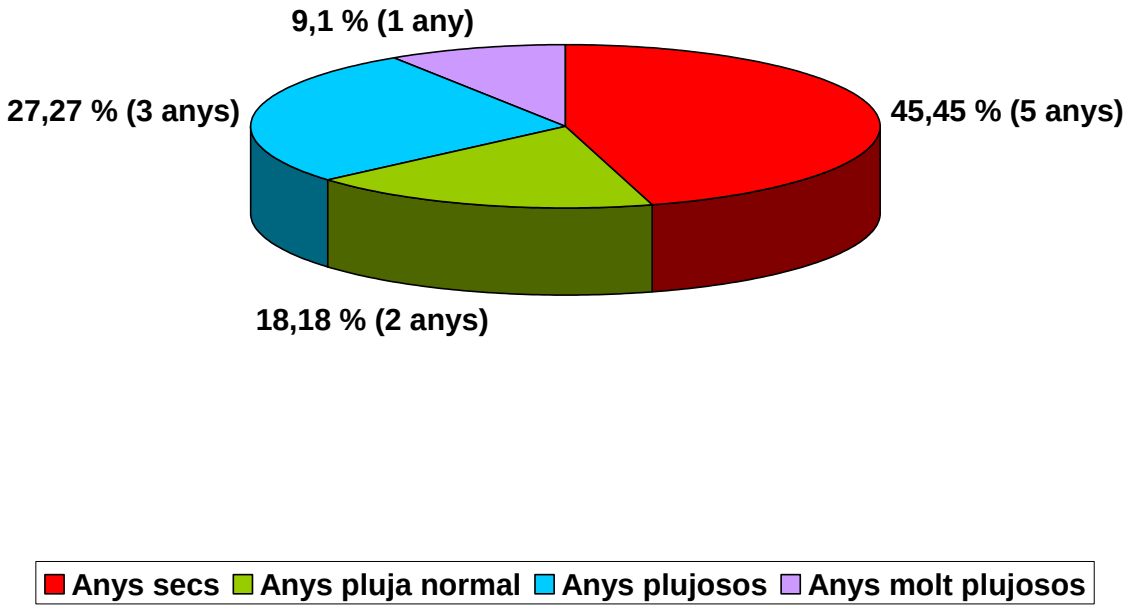
En el nucli de Vila-seca de Solcina, el nombre d'anys secs, plujosos i molt plujosos entre 1929 i 1939, així com llurs percentatges, foren els que tot seguit presentem en un quadre i una gràfica:

Taula 3. Estació de Vila-seca de Solcina: anys secs, normals, plujosos i molt plujosos (1929-1939) [92]

Anys	Precipitació (mm)	% respecte mitjana climàtica	Qualificació de l'any	Anys	Precipitació (mm)	% respecte mitjana climàtica	Qualificació de l'any
1929	536,6	90,12	normal	**1935**	459,1	77,10	sec
1930	415,2	69,73	sec	**1936**	891,2	149,67	plujós
1931	490,1	82,31	sec	**1937**	339,5	57,02	sec
1932	1.141,8	191,75	molt plujós	**1938**	623,2	104,66	normal
1933	705,2	118,43	plujós	**1939**	608,9	102,26	normal
1934	339,2	56,96	sec	**Mitjana climàtica 1929-1939: 595,45 mm**			

Tipus d'anys	Xifres absolutes	%
Anys secs	5	45,45
Anys pluja normal	3	27,27
Anys plujosos	2	18,18
Anys molt plujosos	1	9,10
Total general	**11**	**100**

GRÀFICA 5. ESTACIÓ DE VILA-SECA DE SOLCINA : % D'ANYS SECS, NORMALS, PLUJOSOS I MOLT PLUJOSOS (1929-1939)

[92] **Font:** Taula 1. **Taula 3 i gràfica 5 d'elaboració pròpia.**

Entre 1929 i 1939, en el poble de Vila-seca de Solcina es varen donar cinc anys secs, tres amb pluja normal; dos plujosos, i un molt plujós.

Els anys secs varen ser els següents: 1930, amb una pluja total recollida de 415,2 mm, la qual va representar un 69,73 % de la mitjana climàtica. O sigui, un 30,27 % menys. L'any 1931, amb 490,1 mm, que va significar el 82,31 %, i un dèficit del 17,69 %. L'any 1934, el més sec dels onze anys, amb 339,2 mm, i només un 56,96 % de pluja caiguda respecte la mitjana climàtica de la zona. La mancança percentual hídrica fou d'un 43,04 %. La sequera va ser tan important que Ramon Jansà escrivia el 31 de juliol: *"* [...] *. Cayó un pequeño chubasco, que no ha mitigado, ni mucho menos, la sequía que vienen sufriendo los campos, lo que constituye una sería preocupación para los agriculturores"*[93]. La situació era tan crítica al Camp de Tarragona, que els pagesos de la Selva del Camp varen posar-se d'acord amb el mossèn de la localitat per a celebrar rogatives públiques per tal de demanar a Déu el benefici de la pluja [94]. El 1935, amb una precipitació de 459,1 mm, i un 77,10 %. Per últim, l'any 1937 amb 339,5 mm i el 57,02 %, esdevenint, per ben poc, el segon any més sec entre 1929 i 1939. Aquell any, a Constantí es va recollir menys pluja que a Vila-seca de Solcina, amb un total de només 225,0 mm. A Tarragona (383,6 mm); el Parc de Samà de Cambrils (353,7 mm); Reus (340,9 mm); i Nulles (Casafort), amb 386,3 mm, les precipitacions foren superiors a les de Vila-seca de Solcina, encara que els valors d'aquestes localitats varen ser molt inferiors a les seves mitjanes climàtiques [95]. La suma dels cinc anys secs de Vila-seca de Solcina va significar el 45,45 % sobre el total dels onze anys analitzats. És a dir, quasi bé la meitat del període les pluges no arribaren a ser suficients. Es va patir sequera.

L'any 1929, amb 536,6 mm; 1938, amb 623,2 mm; i 1939, amb 608,9 mm, varen gaudir d'una pluviometria considerada com a normal dins dels paràmetres climatològics. Això fou el 27,27 % del total.

Els períodes qualificats com a plujosos foren 1933, amb 705,2 mm, en el que va ploure un 18,43 % més que la mitjana climàtica; i 1936 (891,2 mm), amb un 49,67 % per damunt del

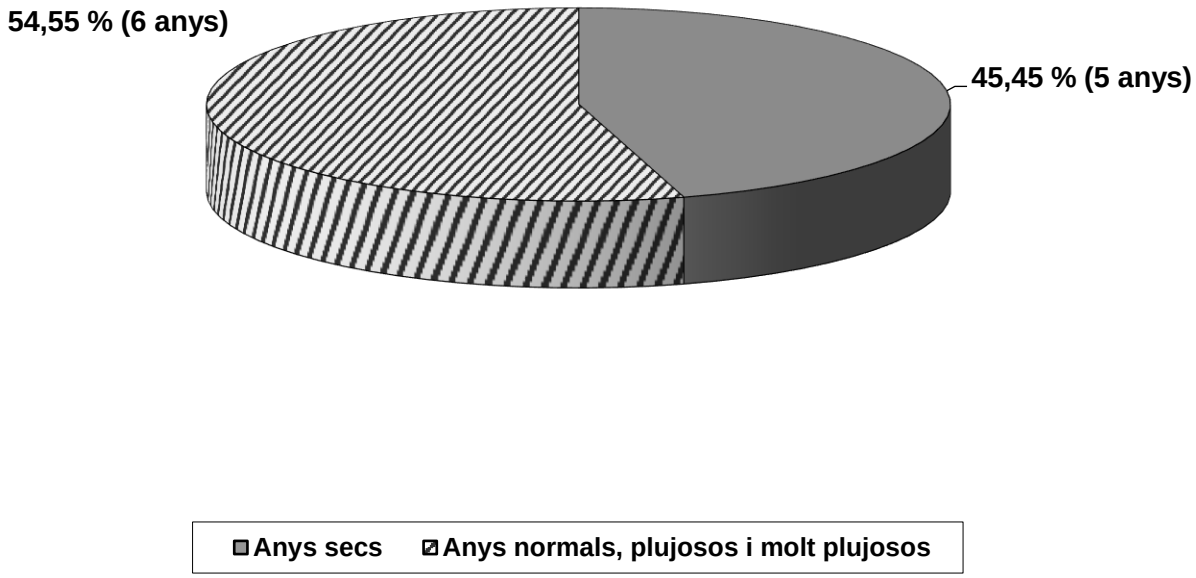
[93] JANSÁ. "Notas comarcales. Vilaseca". *La Vanguardia*, 1-8-1934, p. 13.
[94] CORRESPONSAL. "Notas comarcales. Selva del Campo". *La Vanguardia*, 31-7-1934, p. 22.
[95] MINISTERIO DEL AIRE. SERVICIO METEOROLÓGICO NACIONAL. *Resumen de observaciones meteorológicas de 1936-1937*. Madrid: Servicio Meteorológico Nacional, 1950, p. 239.

que es considera normal. En xifres percentuals significà el 18,18 % del global d'anys compresos entre 1929 i 1939.

Per últim, un únic any, 1932, la pluviometria pot qualificar-se de molt plujosa amb 1.141,8 mm recollits a l'estació meteorològica. Va ploure un 91,75 % per sobre de la mitjana climàtica, quasi bé el doble del que és normal a la zona. En dades relatives sobre la totalitat, va representar només el 9,10 %. Comparativament, podem indicar que a Valls varen caure un total de 1.017,30 mm i a Nulles (Casafort), 932,50 mm al llarg d'aquell any. Quantitats també extraordinàriament superiors a la mitjana de la comarca de l'Alt Camp[96].

Si reunim en una gràfica[97] el percentatge d'anys en els que la precipitació va ser normal, plujosa i molt plujosa, per una banda i, per l'altra, el % d'anys amb una pluviometria insuficient, és a dir, per sota de la normalitat, apreciarem amb claretat la distribució de les pluges durant els onze anys estudiats:

GRÀFICA 6. ESTACIÓ DE VILA-SECA DE SOLCINA : % D'ANYS NORMALS, PLUJOSOS I MOLT PLUJOSOS RESPECTE AL % D'ANYS SECS (1929-1939)

[96] "Observatori Central Meteorològic. Estació de Valls". *La Crònica de Valls*, 7-1-1933, p. 3.
[97] **Gràfica 6 d'elaboració pròpia.**

El que ja s'entreveia en la gràfica anterior es pot apreciar perfectament en aquesta que ara comentem. El nombre d'anys amb pluges suficients, abundants o molt abundants, o sigui, en els que la zona de Vila-seca de Solcina no va patir un dèficit hídric, va ser de sis anys, que en xifres percentuals fou del 54,55 %. Per contra, el nombre d'anys secs va ser de cinc, el 45,45 % del total. Tant les xifres absolutes com les relatives ens indiquen que en els onze anys compresos entre 1929 i 1939, els períodes de sequera varen estar molt igualats respecte als que varen gaudir d'unes precipitacions normals o superiors. Quasi bé el 50 % per ambdues parts.

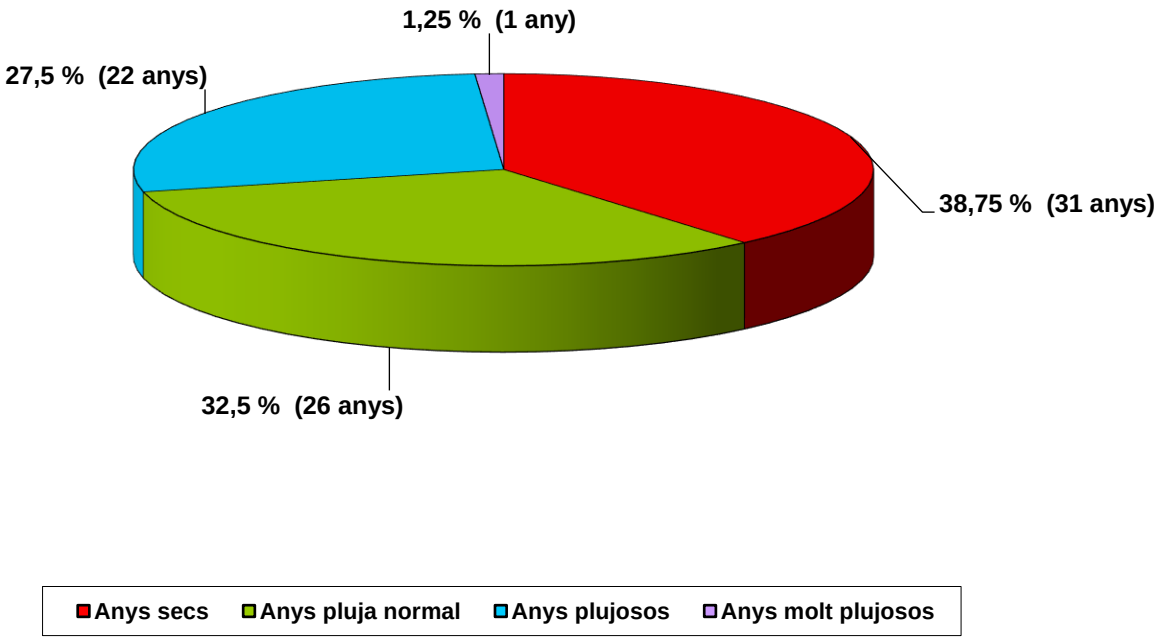
L'anàlisi dels vuitanta anys dels que gaudim d'anotacions pluviomètriques ens permet tenir una perspectiva molt més ampla per a poder apreciar l'autència dimensió dels cicles de sequera, normalitat o abundància de pluges. La taula 4, així com la gràfica 7, reuneixen i classifiquen aquesta informació de manera sintètica:

Taula 4. Estació de Vila-seca de Solcina: anys secs, normals, plujosos i molt plujosos (1929-2008)[98]

	Xifres absolutes	%
Anys secs	31	38,75
Anys pluja normal	26	32,5
Anys plujosos	22	27,5
Anys molt plujosos	1	1,25
Total	**80**	**100**
Mitjana climàtica 1929-2008: 566,58 mm		

[98] **Font:** Anys 1929-1937: ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D. Anys 1937-1939; 1944; 1951-1968; 1977-1980: Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Precipitación total mensual. 017 Vila-seca de Solcina. Anys 1940-1943 i 1945-1950: Ministerio del Aire. Servicio Meteorológico Nacional. *Resumen de las observaciones meteorológicas … .* Anys 1969-1976: RAMOS SANTERO, Josep *et al.* Estudi sobre Vila-seca – Salou. *… .* Anys 1977-1989 : *Butlletí informatiu. Vila-seca i Salou.* Anys 1990-2005: *El Pont de Fusta. Revista de Vila-seca i de Salou.* Anys 2006-2007: Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Precipitación total mensual. 017 Vila-seca de Solcina. Any 2008: *El Pont de Fusta. ... .* Núm. 347 (gener 2009), p. 22. **Gràfica d'elaboració pròpia**.**Taula 4 i gràfica 7 d'elaboració pròpia.**

GRÀFICA 7. ESTACIÓ DE VILA-SECA DE SOLCINA : % D'ANYS SECS, NORMALS, PLUJOSOS I MOLT PLUJOSOS (1929-2008)

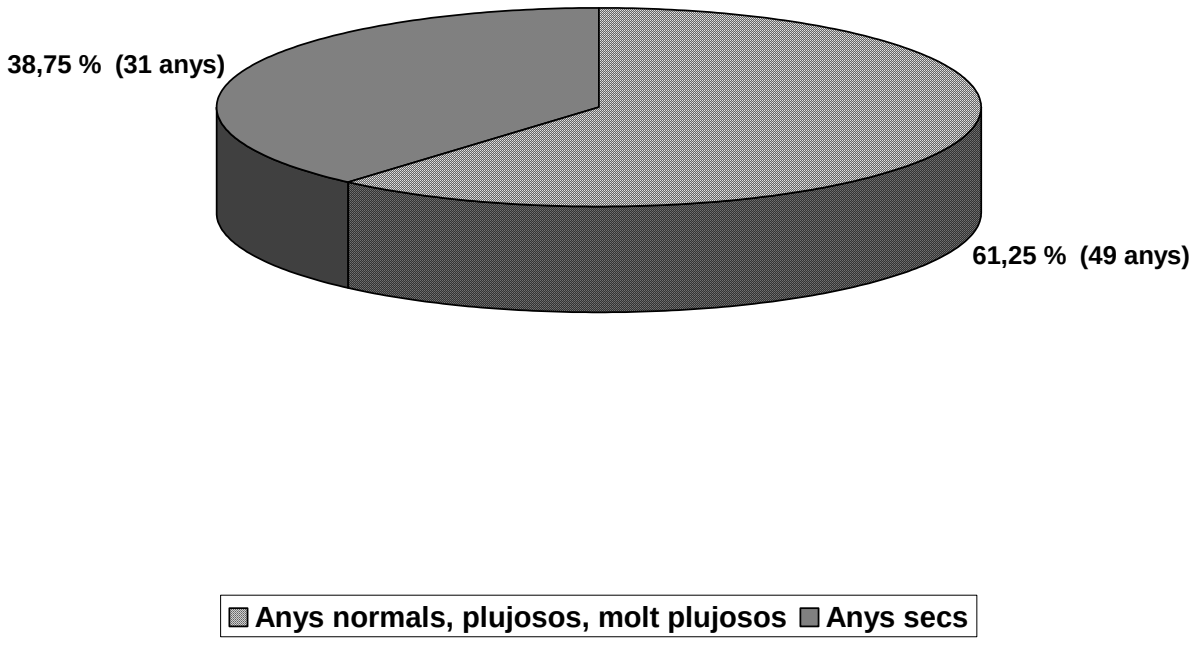
De vuitanta anys, trenta-un varen ser secs, és a dir, el 38,75 % del total. La xifra és important, i més si es té en compte que supera, per separat, al nombre d'anys amb pluges normals i al d'anys plujosos. Més d'una tercera part dels anys entre 1929 i 2008 varen ser secs. Això reafirma amb escreix l'apreciació que teníem dels onze anys compresos entre 1929 i 1939, en els que la suma total dels anys secs va ser quasi bé la meitat del període. En la zona de Vila-seca de Solcina són freqüents, doncs, els anys de sequera, com succeeix a la resta d'Espanya que gaudeix del clima mediterrani.

Els anys amb pluges normals han estat de 26 entre 1929 i 2008, sent el seu valor percentual del 32,5 % dins del total. Igualment, el nombre d'anys plujosos, amb precipitacions per damunt la mitjana climàtica, ha estat de 22. En xifres relatives representa el 27,5 %. Només un any va tenir una pluviometria extraordinària, podent-se qualificar així de molt plujós, aquest any fou, com ja sabem, 1932, amb una pluja total de 1.141,8 mm. En tant per cent només significa l'1,25 del global dels vuitanta anys. Si ens fixem una mica, veurem que el nombre d'anys plujosos

és quasi idèntic al dels normals. Aquests darrers superen als primers només per quatre anys. Si sumem tots els anys que no han tingut una pluviometria normal ens dóna que durant cinquanta-quatre anys, és a dir, més de la meitat del període 1929-2008, o bé va ploure poc, o bé va ploure més del que es considera normal a la zona. Els extrems pluviomètrics dominen a la zona de Vila-seca de Solcina, fet, d'altra banda, típic també del clima mediterrani.

Per últim, la gràfica 8[99], que tot seguit presentem, delimita en dos camps ben diferenciats el nombre d'anys secs, amb precipitacions per sota de la mitjana climàtica, i el total d'anys amb pluges suficients (normals), abundants (plujosos), i molt plujosos. O sigui, el grup d'anys amb suficiència o abundància d'aigua:

GRÀFICA 8. ESTACIÓ DE VILA-SECA DE SOLCINA : % D'ANYS NORMALS, PLUJOSOS I MOLT PLUJOSOS RESPECTE AL % D'ANYS SECS (1929-2008)

[99] **Gràfica d'elaboració pròpia.**

Dels vuitanta anys compresos entre 1929 i 2008, quaranta-nou varen gaudir d'una pluviometria com a mínim suficient (normal) o bé generosa (plujosa o molt plujosa). El total percentual fou del 61,25 %. Per contra, com ja hem vist, els anys secs, en els que va ploure per sota del que és normal, foren trenta-un (38,75 %). La diferència entre ambdós grups és de divuit anys. Ben mirat no gaires, tot i que, certament, el quasi empat que es produí entre 1929 i 1939 no succeeix entre 1929 i 2008. Tanmateix, els anys secs continuen tenint molta importància al llarg dels vuitanta anys d'anotacions pluviomètriques.

La conclusió, doncs, que s'ha d'extreure de tot el que hem exposat és que la irregularitat entre els diferents anys és ben evident. Aquestes situacions són típiques de les comarques de Tarragona i de la resta de la Mediterrània occidental, doncs és una zona que rep influències de diferents centres d'acció i, per tant, té característiques pròpies i originals [100].

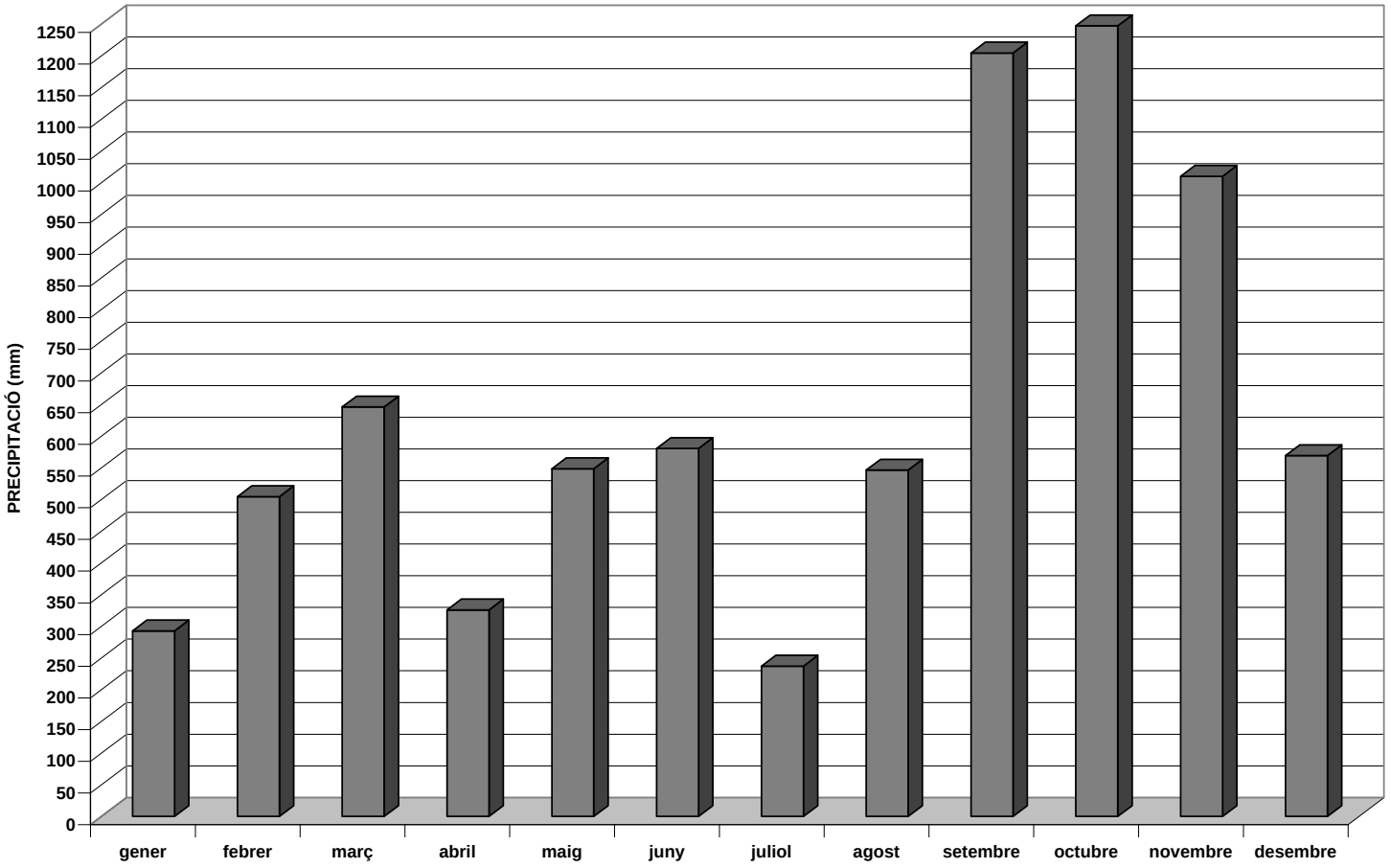
Els contrastos també són clars dins de cada any. La distribució de les pluges a través dels mesos demostra grans desigualtats. Les dades mensuals del far del cap de Salou i de l'estació del nucli de Vila-seca de Solcina no ofereixen dubtes així com llurs gràfiques:

Taula 5. Precipitació mensual a l'estació del far del Cap de Salou (1917- 1933) [101]

Mesos	Precipitació total mensual (mm)	% mensual sobre el total	Precipitació mitjana mensual (mm)
gener	292,70	3,80	17,22
febrer	504,50	6,54	29,68
març	646,00	8,38	38,00
abril	325,90	4,23	19,17
maig	548,60	7,11	32,27
juny	580,50	7,52	34,15
juliol	237,00	3,07	13,94
agost	546,40	7,08	32,14
setembre	1204,40	15,62	70,85
octubre	1247,40	16,17	73,38
novembre	1010,00	13,10	59,41
desembre	569,20	7,38	33,48
TOTAL	**7.712,6**	**100**	**Mitjana anual 453,68 mm**

[100] LÓPEZ BONILLO, Diego. *Los climas de Tarragona … .* , p. 112. JANSÀ CLAR, Agustí. "Peculiaritats meteorològiques de la Mediterrània occidental". *Tethys, revista de meteorologia*. Núm. 0. Josep M. Jansà Guardiola estudià abundosament la singularitat meteorològica d'aquesta zona.
[101] **Quadre i gràfica d'elaboració pròpia en base a les fonts ja esmentades**.

GRÀFICA 9. ESTACIÓ DEL FAR DEL CAP DE SALOU : PRECIPITACIÓ TOTAL MENSUAL (1917-1933)

En el far del Cap de Salou varen caure aproximadament un total de 7.712,6 mm repartits mensualment de la següent manera: octubre va ser el mes més plujós entre 1917 i 1933 amb un total de 1.247,40 mm recollits (16,17 %) i una precipitació mitjana mensual de 73,37 mm. Immediatament setembre, a poca distància, amb 1.204,40 mm de pluja total (15,62%) i una mitjana per a aquest mes de 70,85 mm. El comportament d'aquests dos mesos s'ajusta a la línia general de les terres costaneres catalanes[102]. En tercer lloc novembre, amb una quantitat total també considerable de 1.010 mm (13,10 %) i una mitjana de 59,41 mm. De l'abundància d'aquests tres mesos passem a situacions de gran pobresa pluviomètrica. La gràfica 3 es prou expressiva per confirmar la nostra asseveració i parla per ella mateixa. Podem apreciar com juliol va ser el mes del període més sec, amb només 237 mm de pluja recollits (3,07 %) i una precipitació mitjana mensual de tan sols 13,94 mm. En les regions centrals i meridionals de

[102] FEBRER, Joaquim. *Atlas pluviomètric de Catalunya. ... .* , p. 27.

Catalunya també fou el mes més sec al llarg d'aquells anys [103]. Encabat tenim gener amb 292,7 mm (3,80 %) i 17,22 mm de mitjana. Durant aquest mes, arreu del Principat, *"*[…] *no trobem més precipitacions abundants que les registrades a la Vall d'Aran i regió central del Pirineu català.* […]. *Tota la resta de Catalunya té precipitacions inferiors a 50 mil.límetres, i s'accentua la sequetat a la ribera mitjana del Segre, regions noroest i sud de Tarragona i Camp de Tarragona fins a la Segarra.* […]*"* [104]. Per últim, destaca abril amb només 325,9 mm totals entre 1917-1933 (4,23 %), i 19,17 mm de mitjana mensual. Comparant les dades dels tres mesos més plujosos amb les dels tres més secs es poden veure grans desigualtats. Així, per exemple, entre octubre i juliol existeix una diferència de 1.010,4 mm, equiparable al total de pluja mensual del mes de novembre (1.010 mm). Entre gener i setembre, el segon mes més sec i plujós respectivament, el contrast és de 911,7 mm. Pel que fa a abril i novembre, el resultat es decanta pel darrer mes amb un saldo al seu favor de 684,1 mm de diferència. Per últim, esmentar que març va ser molt més plujós que abril o maig, mesos típicament coneguts per la seva generosa pluviometria. Una situació similar va succeir amb juny, el qual va superar el mes d'agost.

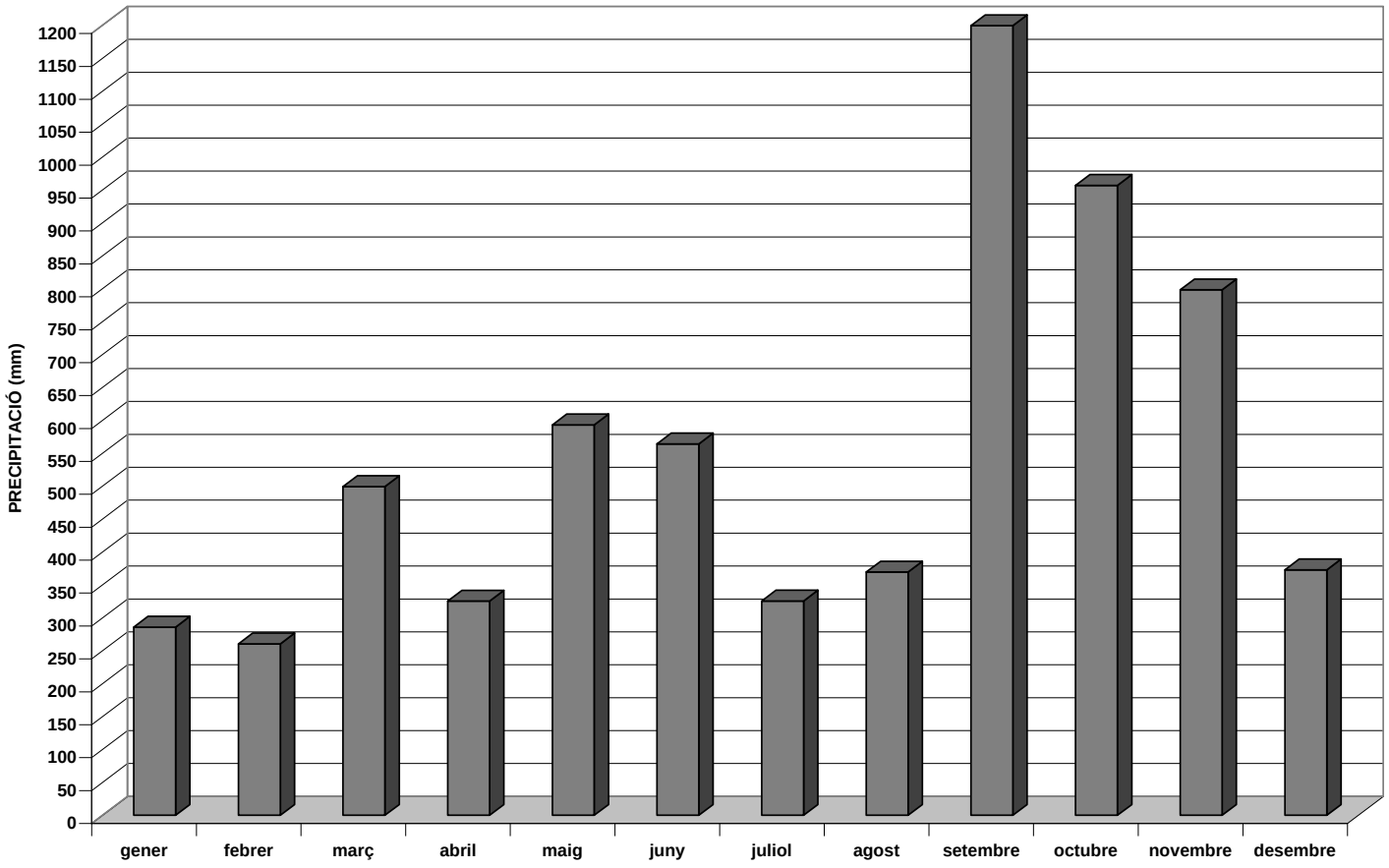
Els resultats mensuals de l'estació de Vila-seca de Solcina són els següents:

Taula 6. Precipitació mensual a l'estació de Vila-seca de Solcina (1929–1939)[105]

Mesos	Precipitació total mensual (mm)	% mensual sobre el total	Precipitació mitjana mensual (mm)
gener	285,80	4,36	25,98
febrer	260,40	3,98	23,67
març	499,30	7,62	45,39
abril	325,30	4,97	29,57
maig	593,10	9,06	53,93
juny	564,20	8,61	51,29
juliol	325,40	4,97	29,58
agost	369,50	5,64	33,59
setembre	1.199,40	18,31	109,04
octubre	956,70	14,61	86,97
novembre	798,10	12,18	72,55
desembre	372,80	5,69	33,89
TOTAL	**6.550**	**100**	**595,45**

[103] FEBRER, Joaquim. *Atlas pluviomètric de Catalunya. … .* , pp. 26-27. Febrer apunta que el mínim de precipitació va correspondre al Perelló amb una pluja mitjana de 2 mm durant el mes de juliol.
[104] FEBRER, Joaquim. *Atlas pluviomètric de Catalunya. … .* , p. 25.
[105] **Taula i gràfica d'elaboració pròpia en base a les fonts ja esmentades**.

GRÀFICA 10. ESTACIÓ DE VILA-SECA DE SOLCINA : PRECIPITACIÓ TOTAL MENSUAL (1929-1939)

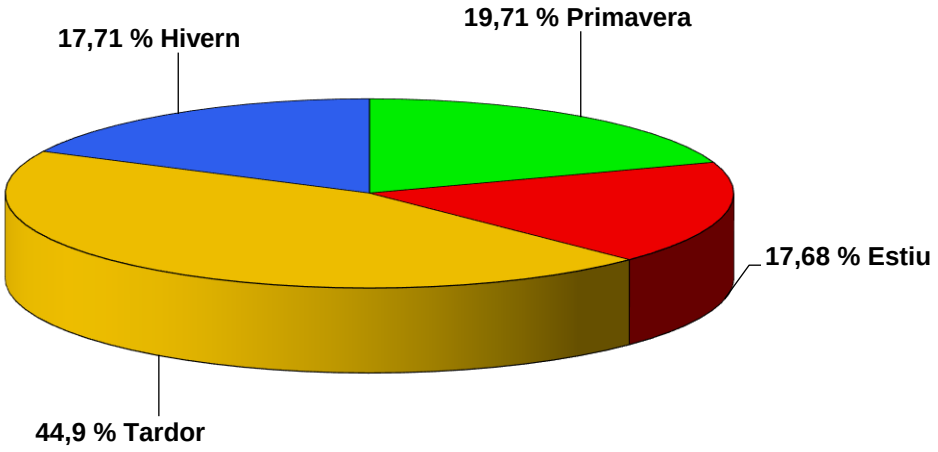
Durant el període 1929-1939 el mes amb major quantitat de pluja caiguda va ser setembre amb 1.199,40 mm. Percentualment va significar el 18,31% i la precipitació mitjana mensual es xifra en 109,04 mm. En segon lloc es va situar octubre. La pluviometria d'aquest mes va ser de 956,70 mm (14,61 %) i la pluja mitjana mensual donà un resultat de 86,97 mm. Novembre va ser el tercer mes amb la pluja més abundant entre 1929-1939. La quantitat recollida fou de 798,10 mm (12,18 %), i una precipitació mitjana mensual de 72,55 mm. L'altra cara de la moneda la presenten els mesos de l'any amb els nivells de pluja més baixos. Aquests foren febrer, amb un total de 260,40 mm i una mitjana de 23,67 mm; gener, amb 285,80 mm i 25,98 mm de mitjana; i abril, amb 325,3 mm i 29,57 mm de mitjana. Immediatament darrere, per tan sols una dècima de diferència, es troba juliol amb 325,4 mm i 29,58 mm de mitjana.

Els resultats mensuals de precipitació reunits per estacions ens donen els següents resultats[106]:

Taula 7. Precipitació per estacions en el far del Cap de Salou (1917-1933)[107]

Estació	Pluja total (mm)	% sobre el total
Primavera	1.520,5	19,71
Estiu	1.363,9	17,68
Tardor	3.461,8	44,90
Hivern	1.366,4	17,71
Total	**7.712,6**	**100**

GRÀFICA 11. ESTACIÓ METEOROLÒGICA DEL FAR DEL CAP DE SALOU : PERCENTATGES DE PRECIPITACIÓ PER ESTACIONS (1917-1933)

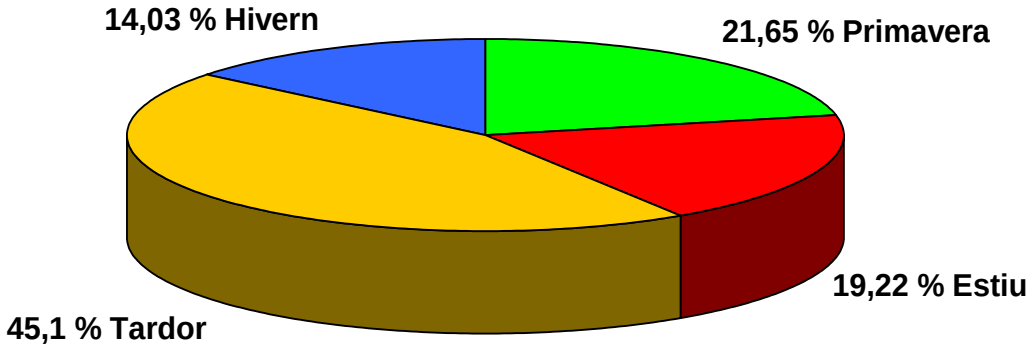
[106] Cal tenir en compte que, climatològicament parlant, les diferents estacions de l'any es reparteixen de la següent manera: a) primavera : mesos de març a maig. b) estiu : mesos de juny a agost. c) tardor : mesos de setembre a novembre. b) hivern : mesos de desembre a febrer. Vegeu, www.meteo.cat: "Butlletí climàtic estacional. Estiu de 2008", p. 3. Nota 5.

[107] **Taula i gràfica d'elaboració pròpia en base a les fonts ja esmentades**.

Taula 8. Precipitació per estacions en el nucli de Vila-seca de Solcina (1929-1939) [108]

Estacions	Pluja total (mm)	% sobre el total
Primavera	1.417,7	21,65
Estiu	1.259,1	19,22
Tardor	2.954,2	45,10
Hivern	919,0	14,03
Total	**6.550**	**100**

GRÀFICA 12. ESTACIÓ METEOROLÒGICA DE VILA-SECA DE SOLCINA : PERCENTATGES DE PRECIPITACIÓ PER ESTACIONS (1929-1939)

[108] **Taula i gràfica d'elaboració pròpia en base a les fonts ja esmentades.**

La distribució per estacions ens mostra com la tardor fou el període de l'any en que va ploure més en els dos indrets. Entre 1917 i 1933 en el far del Cap de Salou es va recollir el 44,90 % de la precipitació. A Vila-seca de Solcina el percentatge va ser del 45,10 %, amb un total absolut de 2.954,2 mm recollits. En segona posició, també a les dues estacions, trobem la primavera amb el 19,71% (1.520,5 mm) per al far del Cap de Salou, i el 21,65% (1.417,7 mm) per a Vila-seca de Solcina. Les estacions menys plujoses foren l'estiu i l'hivern. En el pluviòmetre del far del Cap de Salou el 17,68% de les pluges es va recollir durant l'estiu i el 17,71% a l'hivern. A Vila-seca de Solcina el 19,22% de les precipitacions es va donar a l'estiu i el 14,03 % a l'hivern. Entre 1929 i 2007 les xifres relatives per estacions han estat del 24,24% per a la primavera; 18,80% per a l'estiu; 38,38% per a la tardor; i del 18,58% per a l'hivern [109].

Així doncs, tenim que, per norma general, la tardor (setembre a novembre) concentra la major part de les pluges anuals, seguida, en segon lloc, de la primavera (març a maig). Com a estacions més seques trobem l'hivern (desembre a febrer) i l'estiu (juny a agost).

Dins de cada estació, la precipitació es pot presentar de manera sobtada i torrencial. En qüestió de poques hores poden arribar a caure una gran quantitat de litres / m². Freqüentment es dóna aquest fet durant la tardor (setembre a novembre), i alguna vegada és degut a un fenomen conegut com "gota freda". Entre 1917 i 1939 les pluges molt abundants (superiors a 50 mm i fins a 100 mm en vint-i-quatre hores); així com les extremadament abundants (quantitats per damunt dels 100 mm en 24 hores) [110] caigudes a les estacions del far del Cap de Salou i en el nucli de Vila-seca de Solcina foren les següents:

[109] Percentatges calculats per l'autor en base a les fonts ja esmentades.
[110] Per a la classificació i qualificació de les precipitacions caigudes en vint-i-quatre hores s'ha consultat: www.meteo.cat: SERVEI METEOROLÒGIC DE CATALUNYA. *Manual d'estil: interpretació de les informacions meteorològiques* (Publicacions breus del Servei Meteorològic de Catalunya, 1). 2a ed. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Medi Ambient i Habitatge. Servei Meteorològic de Catalunya, 2008, p. 11. (Consultat setembre 2010).

Taula 9. Precipitació en 24 hores superior a 50 i 100 mm (1917-1939) [111]

Data	Pluja màxima en 24 hores > 50 mm	Estació meteorològica
18 de maig 1917	52,4	Far del Cap de Salou
6 de març 1918	53,3	Far del Cap de Salou
26 d'octubre 1920	83,1	Far del Cap de Salou
20 de novembre 1921	50,2	Far del Cap de Salou
16 d'octubre 1922	75,0	Far del Cap de Salou
17 de setembre 1923	95,0	Far del Cap de Salou
22 d'agost 1924	84,0	Far del Cap de Salou
22 de desembre 1928	58,0	Far del Cap de Salou
12 de setembre 1929	92,0	Far del Cap de Salou
12 de setembre 1929	96,5	Vila-seca de Solcina
19 d'octubre 1930	72,1	Vila-seca de Solcina
13 de setembre 1935	72,9	Vila-seca de Solcina
Data	**Pluja màxima en 24 hores > 100 mm**	**Estació meteorològica**
11 d'octubre 1925	111,0	Far del Cap de Salou
12 d'octubre 1931	101,8	Vila-seca de Solcina
6 de juliol 1932	107,4	Vila-seca de Solcina
8 de setembre 1932	139,7	Vila-seca de Solcina

Dels setze episodis de pluja màxima caiguda en 24 hores superiors a 50 mm o per damunt de 100 mm, trobem que només cinc es varen donar fora de la tardor (setembre a novembre): les pluges caigudes el 18 de maig de 1917; el 6 de març de 1918; el 22 d'agost de 1924; el 22 de desembre de 1928, i el 6 de juliol de 1932. Quatre d'ells per sota dels 100 mm, i classificats, per tant, com a molt abundants. La resta, onze, es varen produir durant la tardor.

[111] **Font**: Per a l'estació del far del Cap de Salou: Anys 1917-1924/1926/1928-1929: ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capses 409-D i 414-D. Any 1925 : Dirección General del Instituto Geográfico y Estadístico. *Resumen de las observaciones efectuadas en las estaciones del Servicio Meteorológico Español durante el año 1925*. Madrid: Imprenta de Ramona Velasco, viuda de Prudencio Pérez, 1929, p. 456. Any 1927: Instituto Geográfico, Catastral y de Estadística. Servicio Meteorológico Español. *Resumen de las observaciones efectuadas durante el año 1927*. Madrid : Instituto Geográfico, Catastral y de Estadística, 1932, p. 424. Anys 1930-1933: Ministerio del Aire. Servicio Meteorológico Nacional. *Resumen de observaciones meteorológicas de* [1930-1933]. Madrid : Servicio Meteorológico Nacional, 1939, p. 395 ; 1940, p. 453 ; 1942, p. 459 ; 1942, p. 387, respectivament. Per a l'estació de Vila-seca de Solcina : Anys 1929-1937: ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorológic de Catalunya. Capsa 420-D. Anys 1937-1939: Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Pluviometría. Dato diario y resumen. 017 Vilaseca de Solcina. **Taula d'elaboració pròpia**.

Són dignes de destacar els 111,0 mm caiguts només en 24 hores el dia 11 d'octubre de 1925 en el far del Cap de Salou, plovent copiosament també a la resta del litoral tarragoní[112]. Igualment, els 95,0 mm que es varen recollir en el mateix indret el 17 de setembre de 1923. Cal dir que els 111,0 mm varen representar el 61% de les pluges d'aquell mes, i que els 95 mm varen significar el 50% del total mensual.

En el poble de Vila-seca de Solcina, el 12 de setembre de 1929 el pluviòmetre de l'estació meteorològica va arribar a comptabilitzar 96,5 mm (89,2 % del total de pluja caiguda aquell mes) i el seu observador va anotar que es va produir una *"Gran tormenta eléctrica"*, acompanyada d'*"inundaciones"*. El temporal s'inicià pel voltant de les dues de la tarda, desencadenant-se *"sobre esta villa una furiosa tormenta, cuya intensidad no se recuerda otra igual, de muchos años a esta parte. La lluvia fué verdaderamente torrencial, convirtiendo en caudalosos ríos todas las calles y plazas de la población, e inundando la mayoría de sótanos y pisos bajos. El desbordamiento de la riera que hay a la entrada de la villa por la carretera de Castellón, interrumpió el tránsito por espacio de algunas horas. La lluvia iba acompañada de continuas exhalaciones eléctricas y truenos. Se teme que esta tormenta habrá producido cuantiosos daños a las cosechas en recolección"*[113]. Una de les més afectades fou la d'avellanes, doncs la força de l'aigua les arrossegà cap a torrents, rieres i rius, perdent-se gran part d'elles [114]. De fet, els conreus ja havien patit bastants danys amb una altra tempesta (48,1 mm), acompanyada de pedra de grans dimensions, que es va donar un mes abans, durant la matinada del 8 d'agost. La zona més afectada fou la propera a Salou[115].

Els fortíssims xàfecs caiguts durant la nit del dissabte 18 al diumenge 19 d'octubre de 1930 a la Conca de Barberà, en els orígens del riu Francolí, i part septentrional de l'Alt Camp i Baix Camp, varen provocar en la part final d'aquest riu l'anomenat "Aiguat de Sant Lluc". El dia

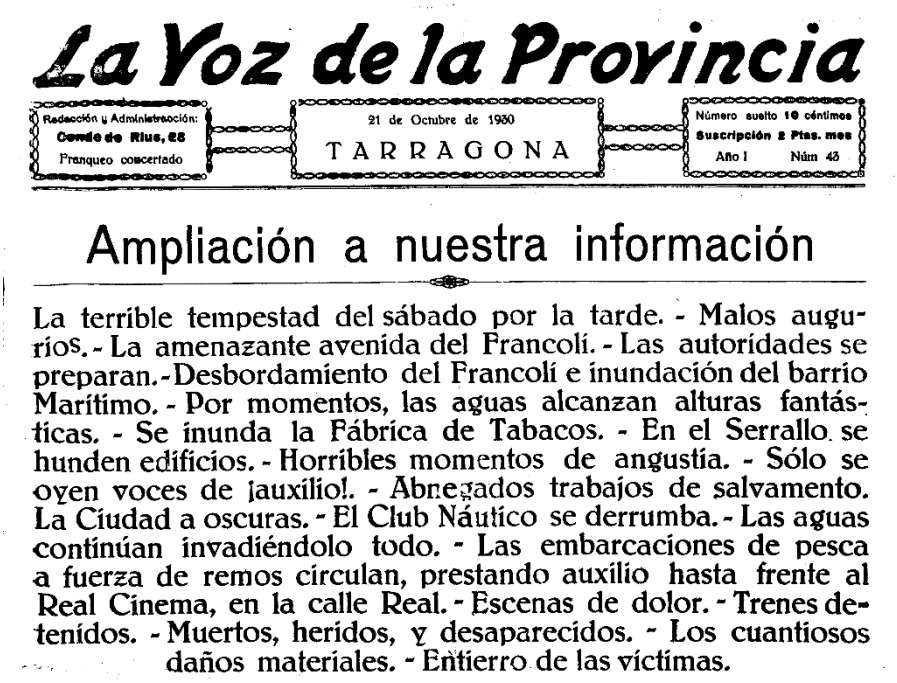
[112] "Observatorio Central Meteorológico. Estación de Valls". *La Crónica de Valls*, 17-10-1925, p. 2.
[113] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 17-9-1929, p. 36.
[114] "Observatorio Central Meteorológico. Estación de Valls". *La Crónica de Valls*, 14-9-1929, p. 5.
[115] Sobre aquesta tempesta, que afectà bastants indrets de Catalunya, vegeu: "Notas del día. La tormenta de ayer". *La Vanguardia*, 9-8-1929, p. 6. Per a Vila-seca de Solcina: JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 10-8-1929, p. 26. On diu que *"En la madrugada del pasado jueves descargó sobre nuestro término una horrorosa tormenta de granizo, agua, truenos y relámpagos, en proporciones tales que puede afirmarse que ha arrasado las cosechas, tronchando cepas, avellanos y olivares ; los puntos más castigados han sido los de la parte de Salou, Cambrils y término de Reus".* També: ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D. Llibreta d'observacions meteorològiques de Ramon Jansà Guardiola (gener 1929-gener 1930). En l'anotació del dia 8 d'agost de 1929, Ramon Jansà va escriure: *"Tormenta eléctrica a las 2* [de la matinada]*. Pedrisco de gran tamaño".*

19, amb només catorze hores, varen caure a Montblanc 348 mm i a Prades 280 mm. A l'Espluga de Francolí el pluviòmetre va vessar i es varen recollir més de 220 mm. El mateix dia a la Riba la pluja fou de 180 mm i a Rocafort de Queralt va ser de més de 229 mm. El dia 18 per la nit, i en només quasi una hora, varen caure a Valls 96 mm [116]. La tromba d'aigua va anar lliscant pendent avall per la capçalera del Francolí, el qual al seu pas anava recollint les aportacions dels seus afluents. El cabal d'aquest riu era, a l'alçada de Montblanc, d'aproximadament 1.094 m³ / segon. Al final del seu trajecte, a Tarragona, va ser d'uns 1.976 m³ / segon [117]. Amb aquesta descomunal quantitat d'aigua acumulada en tan poc temps, el Francolí es desbordà, i la immensa força que portava va inundar el barri mariner del Serrallo de Tarragona, produint la destrucció del Club Nàutic, provocant la mort de vuit persones i deixant dotze ferits. Les pèrdues materials només a Tarragona es varen calcular en més d'un milió i mig de pessetes de l'època. En el poble d'Alcover una nena fou arrossegada pel riu Glorieta, perdent la vida. Dues dones a Solivella varen còrrer la mateixa sort[118].

Mentre la tràgedia més gran s'acarnissava amb la capital, fora de Tarragona *"* […] *Una tempestad de agua, rayos y granizo descargó sobre los montes vecinos, inundando en pocos momentos los campos, desbordándose en los barrancos, acequias y desembocando en los ríos con ímpetu amenazador.* […]. *Las aguas que no podían conducir las acequias corrían impetuosas por los campos buscando el desnivel hacia el mar, inundando en varios puntos las carreteras de Reus a ésta* [Tarragona] […] *y por Vilaseca y Canonja. Los autos,* […], *veíanse obligados a retroceder "* [119]*.* Com ja hem vist, el pluviòmetre de l'estació meteorològica de Vila-seca de Solcina va enregistrar 72,1 mm (96,3 % del total d'aquell mes), fent saber el seu observador que es va produir *"Lluvia torrencial a las 14 y 21 h*[oras]. *Tormenta eléctrica"* [120]. A més, va deixar

[116] MONTALBÁN, Federico ; NOVOA, Manuel. *Inundaciones del 18-19 de Octubre de 1930 en el Río Francolí (Tarragona) (Avenida de Sant Lluch).* Barcelona: Ministerio de Obras Públicas y Urbanismo. Dirección General de Obras Hidráulicas. Comisaría de Aguas del Pirineo Oriental, marzo 1979, "4 – Lluvias recogidas". Per a Valls: *La Crónica de Valls*, 25-10-1930, p. 6. El relat de l'aiguat a les viles de Montblanc i l'Espluga de Francolí el podeu trobar a la publicació periòdica *Aires de la Conca*, de 25-10-1930, p. 3, per a Montblanc; i p. 7, per a l'Espluga de Francolí.
[117] MONTALBÁN, Federico; NOVOA, Manuel. *Inundaciones … . ,* " 8 – Resumen ".
[118] Vegeu, *Diario de Tarragona,* 20-10-1930, pp. 1- 4 ; 21-10-1930, p. 5 ; 22-10-1930, pp. 1 i 3 ; 23-10-1930, pp. 1-3. *La Voz de la Provincia,* 19-10-1930, p. 6 ; i núms següents. *La Vanguardia*, 21-10-1930, pp. 17-18 ; i 22-10-1930, p. 8. *La Cruz*, 20-10-1930, pp. 1-3 ; i núms dels dies següents. L'esquela amb el nom de les vuit víctimes tarragonines la podeu trobar a *La Cruz*, 24-10-1930, p. 1.
[119] *La Voz de la Provincia*, 21-10-1930, p.1.
[120] ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D. Llibreta d'observacions meteorològiques de Ramon Jansà Guardiola (febrer de 1930 - febrer de 1931).

constància que "[...] *en esta villa descargaron también copiosísimos aguaceros que convirtieron en torrentes las calles y plazas de la población; ésta, por interrupción de la corriente eléctrica, quedó completamente a oscuras hasta las primeras horas de la madrugada. Afortunadamente no ocurrieron desgracias personales; únicamente unas personas que pretendían regresar al pueblo cuando era mayor la lluvia, ante la imponente avenida de las aguas, tuvieron que ser transportadas en camión.* [...]"[121]. En el del far del Cap de Salou es varen recollir 36,0 mm durant aquella jornada del 19 d'octubre[122]. Quantitats minses comparades amb les de Montblanc i d'altres localitats citades, però cal tenir en compte que el focus de la tempesta estava situat a la Conca de Barberà i Muntanyes de Prades. La resta d'aquell mes, en el nucli de Vila-seca de Solcina es varen anotar 0,7 mm el dia 12, i 2,1 mm el dia 20. En total 2,8 mm. En el Cap de Salou varen caure només 3,5 mm, a banda dels 36,0 mm ja citats [123]. A pesar de la seva poca quantia, els 72,1 mm de l'estació de Vila-seca de Solcina, així com els 36,0 mm del far del Cap de Salou, varen ser la quantitat de pluja més elevada recollida en vint-i-quatre hores durant l'any 1930 en els respectius indrets.

La Voz de la Provincia

Redacción y Administración: Conde de Rius, 28 Franqueo concertado

21 de Octubre de 1930 TARRAGONA

Número suelto 10 céntimos Suscripción 2 Ptas. mes Año I Núm 43

Ampliación a nuestra información

La terrible tempestad del sábado por la tarde. - Malos augurios. - La amenazante avenida del Francolí. - Las autoridades se preparan. - Desbordamiento del Francolí e inundación del barrio Marítimo. - Por momentos, las aguas alcanzan alturas fantásticas. - Se inunda la Fábrica de Tabacos. - En el Serrallo se hunden edificios. - Horribles momentos de angustia. - Sólo se oyen voces de ¡auxilio!. - Abnegados trabajos de salvamento. La Ciudad a oscuras. - El Club Náutico se derrumba. - Las aguas continúan invadiéndolo todo. - Las embarcaciones de pesca a fuerza de remos circulan, prestando auxilio hasta frente al Real Cinema, en la calle Real. - Escenas de dolor. - Trenes detenidos. - Muertos, heridos, y desaparecidos. - Los cuantiosos daños materiales. - Entierro de las víctimas.

Capçalera de *La Voz de la Provincia*, de 21 d'octubre de 1930, informant dels efectes de l'aiguat dels dies 18 i 19 a la ciutat deTarragona.

[121] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 28-10-1930, p. 7.
[122] MINISTERIO DEL AIRE. SERVICIO METEOROLÓGICO NACIONAL. *Resumen de observaciones meteorológicas de 1930.* Madrid: Servicio Meteorológico Nacional, 1939, p. 395.
[123] Per a Vila-seca de Solcina: ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D. Per al far del Cap de Salou: MINISTERIO DEL AIRE. SERVICIO METEOROLÓGICO NACIONAL. *Resumen de observaciones meteorológicas de 1930. ... .* , p. 395. Aquest resum no especifica el dia.

L'any següent, entre els dies 11 i 12 d'octubre de 1931 la situació de pluges extremes caigudes en poc temps es va tornar a repetir. Ramon Jansà apuntava 101,8 mm de pluja al final de l'episodi (58 % del total mensual), deixant escrit que es va donar una *"Tormenta eléctrica desde las 17 horas, grandes chubascos"* [124]. Efectivament, la tempesta va començar a les cinc de la tarda del diumenge dia 11, caient *"*[...] *sobre este término un formidable aguacero, que se prolongó hasta la madrugada del lunes* [dia 12]*.* [...]. *El temporal iba acompañado de truenos y relámpagos"*. A Valls la quantitat recollida fou de 101 mm [125].

Tanmateix, el màxim de precipitació caiguda en vint-i-quatre hores durant aquells anys es va produir el dijous 8 de setembre de 1932. Aquell dia *"* [...] *se reprodujo con mayor intensidad el temporal de aguas, acompañado de una aparatosa tempestad eléctrica, que producía un fantástico aspecto. Quedaron nuevamente inundados el abrevadero, el lavadero* [público] *y las pilas de la fuente contigua, registrándose también inundaciones en los sótanos del Sindicato Agrícola y demás casas colindantes. La riera se desbordó, produciendo el efecto de un verdadero río, acudiendo una infinidad de curiosos que contemplaban el espectáculo. Durante cinco a seis horas quedó interrumpido el tráfico por la carretera, por ser imposible el vado. Las cosechas sufrieron importantes daños, considerándose perdida en buena parte la de avellana. Durante la tormenta se recogieron en el pluviómetro 139,7 mm de agua, enorme cantidad no registrada nunca en esta comarca. Nuestros vecinos, poseídos de gran pánico ante la persistencia de la lluvia torrencial, trabajaron denodadamente para desalojar el agua. La carretera ha sufrido importantes desperfectos, y algunos caminos vecinales quedaron destrozados por completo, habiéndose por la alcaldía prohibido el paso de carruajes por determinados lugares.* [...] *no se han registrado desgracias personales, pero se tienen noticias de haberlas ocurrido en otras poblaciones de la provincia.* [...] *"* [126]. Tot i això, sembla ser que qui va sortir més mal parada fou la veïna població de Cambrils i els seus voltants. La riera de Riudecols es va desbordar inundant-se els conreus que la vorejaven. Igualment, un bon nombre de caps de bestiar se'ls va endur la força de l'aigua que baixava per aquesta riera. També va destruir 100 metres de la via del

[124] Per ambdues cites: ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D. Llibretes d'observacions meteorològiques de Ramon Jansà Guardiola.
[125] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 18-10-1931, p. 30. "Observatori Central Meteorològic. Estació de Valls". *La Crònica de Valls*, 17-10-1931, p. 3.
[126] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 11-9-1932, p. 26.

ferrocarril de València deixant interromput el servei. Per a rematar la situació, durant certs moments de la tempesta va caure força pedra que va acabar de devastar plantacions i collites[127].

L'extraordinària pluviometria de 1932 a Vila-seca de Solcina (1.141,8 mm) provocà, entre d'altres fets, que a mitjans juny s'esfondrés, amb molt d'estrèpit, però sense causar danys personals, el sostre d'un passadís que comunicava la capella del sacrament amb l'interior de la sagristia de l'església parroquial de Sant Esteve. A primers d'octubre, a la calçada de la plaça de Castelar (actualment de Voltes) es va obrir un clot de bastant consideració pel moviment de terres degut al gran augment de cabal de les mines. De la mateixa manera, les conduccions d'aigua i les clavegueres d'alguns carrers del nucli de Vila-seca de Solcina quedaren obstruïdes per l'acumulació de sorres arrossegades per les intenses i persistents pluges. També durant la tardor, les finques del municipi llindants amb el litoral varen quedar inundades, perdent-se les plantacions i els sembrats. Les partides més afectades foren, sobretot, les de la Pineda, la Tanca i els Prats. Hi hagué discussions entre els interessats de les mines i els propietaris de les parcel·les ubicades en aqueixes partides. L'alcaldia convocà una reunió a la casa de la vila amb les dues parts per tal de cercar una solució al problema. La trobada fou infructuosa. De la mateixa manera, els camins veïnals d'aquestes zones quedaren totalment malmesos. El nucli de Salou també es veié molt afectat[128]. La poquíssima o nul·la altitud d'aquestes terres respecte al nivell del mar, així com el fet que moltes d'elles havien estat aiguamolls en el passat, propicià, sens dubte, el seu negament. Cosa que encara es dóna avui dia alguns cops.

Totes les plogudes exposades poden qualificar-se de copioses o molt copioses, tot i que el 15 d'abril de 1942 es varen assolir 142,7 mm de precipitació tan sols en un dia[129]. Quantitat que fins l'any 2010 no ha estat superada en el nucli de Vila-seca de Solcina.

Aquestes manifestacions pluviomètriques sobtades, com les que acabem de comentar, no són casuals a la vessant mediterrània i es poden produir en qualsevol estació de l'any, encara

[127] "La tempesta d'ahir". *Diari de Tarragona*, 9-9-1932, p. 4.
[128] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vilaseca de Solcina (24-5-1932 a 27-12-1932). Acta núm. 39, de 29-9-1932, p. 58 anvers i revers. Acta núm. 40, de 4-10-1932, pp. 61 revers ; 62 anvers i 66 revers. Acta núm. 50, de 13-12-1932, p. 92 anvers i revers. Acta núm. 51, de 22-12-1932, p. 96 revers i 97 anvers i revers. Acta núm. 52, de 27-12-1932, p. 100 anvers i revers. També, JANSÁ . "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia,* 23-6-1932, p. 26 ; 6-10-1932, p. 22 ; 22-10-1932, p. 25 ; i 24-12-1932, p. 28, respectivament.
[129] MINISTERIO DEL AIRE. SERVICIO METEOROLÓGICO NACIONAL. *Resumen de observaciones meteorológicas de 1942.* Madrid: Servicio Meteorológico Nacional, 1946, p. 332.

que, preferentment, ocurreixen durant la tardor, com ja hem vist [130]. El darrer episodi de pluges fortes acompanyades de tempestes es va donar en la franja litoral i prelitoral catalana entre els dies 12 al 15 de setembre de 2006. Durant aquests quatre dies a Vila-seca es varen recollir un total de 234,4 mm, sent el dia 13 la jornada que més va ploure amb 135,0 mm, dels que 48,0 mm varen caure en només mitja hora. A Constantí (Mas Bové) la pluja d'aquell dia va ser de 166,3 mm, dels quals 59,1 mm varen caure en una hora. Aquesta estació va sumar 267,3 mm quan va finalitzar el temporal el dia 15. A Reus varen caure un total de 232,7 mm [131].

Per últim, no volem deixar de parlar breument de les nevades, doncs aquestes no deixen de ser precipitacions. Aquest fenomen meteorològic és atípic a les nostres contrades. Tanmateix, l'any 1917 va nevar dos dies, un al febrer i un altre al desembre, en el far del Cap de Salou. Dotze anys més tard, un dia de gener de 1929, tornà a caure neu a l'edifici del far [132].

El dia 12 de febrer de 1932 va nevar en el poble de Vila-seca de Solcina (13,5 mm), al dia següent, 13 de febrer, la neu (14,3 mm) va arribar a cobrir el terra, i el 14 es va produir una borrasca de neu (31,6 mm) amb vent fort de component nord, que en la mar va donar tempesta i pedregada. La neu cuallà en tota la planura, arribant a tenir 20 centímetres de gruix i gelant-se. Des de l'endemà, dia 15, fins al 17, així com des dels dies 21 al 23, i el 25 i 26, es varen produir gebrades. El dia 28 va caure una pluja inapreciable que en el mar es convertí en neu. El 29 de febrer, l'observador anotava que hi havia *"Nieve cerca de la estación"* [133]. Durant quatre dies d'aquell mes, segurament per les mateixes dates que en el nucli de Vila-seca de Solcina, va

[130] Vegeu, per exemple, l'obra de BALASCH, Carles *et al. Les riuades del segle XX al Pallars Sobirà: 1907, 1937 i 1982*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura (Col·lecció arxius i societat: quaderns de divulgació històrica, 2), 2008.

[131] www.meteo.cat "Balanç de l'episodi de precipitació del 12 al 15 de setembre de 2006". I: "Butlletí climàtic mensual. Setembre de 2006".(Consultat octubre 2007). També, BABOT, Salvador (Mossèn). *El "Repertorio ..." de Mn. Salvador Babot (1796-1874). ...* . , p. 28, on es parla d'uns forts aiguats caiguts el 4 d'octubre de 1824 i que varen afectar directament el poble de Vila-seca. Un altre episodi catastròfic en el Camp de Tarragona es va donar el 23 de setembre de 1874 i és conegut popularment com "Aiguat de Santa Tecla". Ja durant el segle XX , a banda de l'aiguat de Sant Lluc, es va produir un altre fenomen d'aquest tipus els dies 9 i 10 d'octubre de 1994 .

[132] ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capses 409-D i 414-D. Les fitxes d'observacions meteorològiques no especifiquen el dia o dies concrets de les nevades.

[133] ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D. Llibreta d'observacions meteorològiques de Ramon Jansà Guardiola (març de 1931 - 10 d'abril de 1932). Anotacions de febrer de 1932. També, JANSÁ . "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 4-3-1932, p. 28. I, JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 24-1-1933, p. 32. En aquesta darrera crònica, es diu que *"* [...] *se registraron cuatro días de nieve, los 12, 13, 14 y 28 de febrero, llegando a cuajar la nieve y helarse sobre el suelo"*.

nevar també en el far del Cap de Salou [134]. Aquest temporal de fred i neu també es va donar a la resta de Catalunya, així com a gran part d'Espanya [135]. El 24 de gener de 1933 va nevar lleugerament a Vila-seca de Solcina. La neu no va arribar a cuallar. *"Poca neu. Gelada a la nit"*, és la inscripció corresponent en aquell dia que trobem en la llibreta d'observacions meteorològiques de Ramon Jansà [136].

El 16 i 17 de febrer de 1938, va tornar a caure quelcom de neu a Vila-seca de Solcina, deuria ser ben poca cosa, doncs la precipitació va ser inapreciable i no va arribar a cobrir el sòl[137]. Entre 1940 i 2004 s'han donat quaranta-dos episodis d'aquest tipus, dels quals deu han estat nevades fortes: 23 de febrer de 1944; 12 i 13 de febrer de 1945; 20 i 21 de febrer de 1948; 10 i 11 de gener de 1960; 1 de febrer de 1963, amb un gruix de vuit centímetres; 18 de febrer de 1965; i 15 de desembre de 2001, amb dotze centímetres de neu acumulada [138]. L'any 2005 es donaren un parell de nevades els dies 28 de febrer i 1 de març [139]. El mateix va succeir l'any següent, concretament els matins dels dies 27 i 28 de gener, amb un parell de nevades de molt poca importància, sobretot la primera, que no varen cobrir el terra. Per últim, la platja de la Pineda va quedar emblanquinada per una petita nevada que es va produir el 17 de desembre de 2007[140].

2.2.2 – Les temperatures

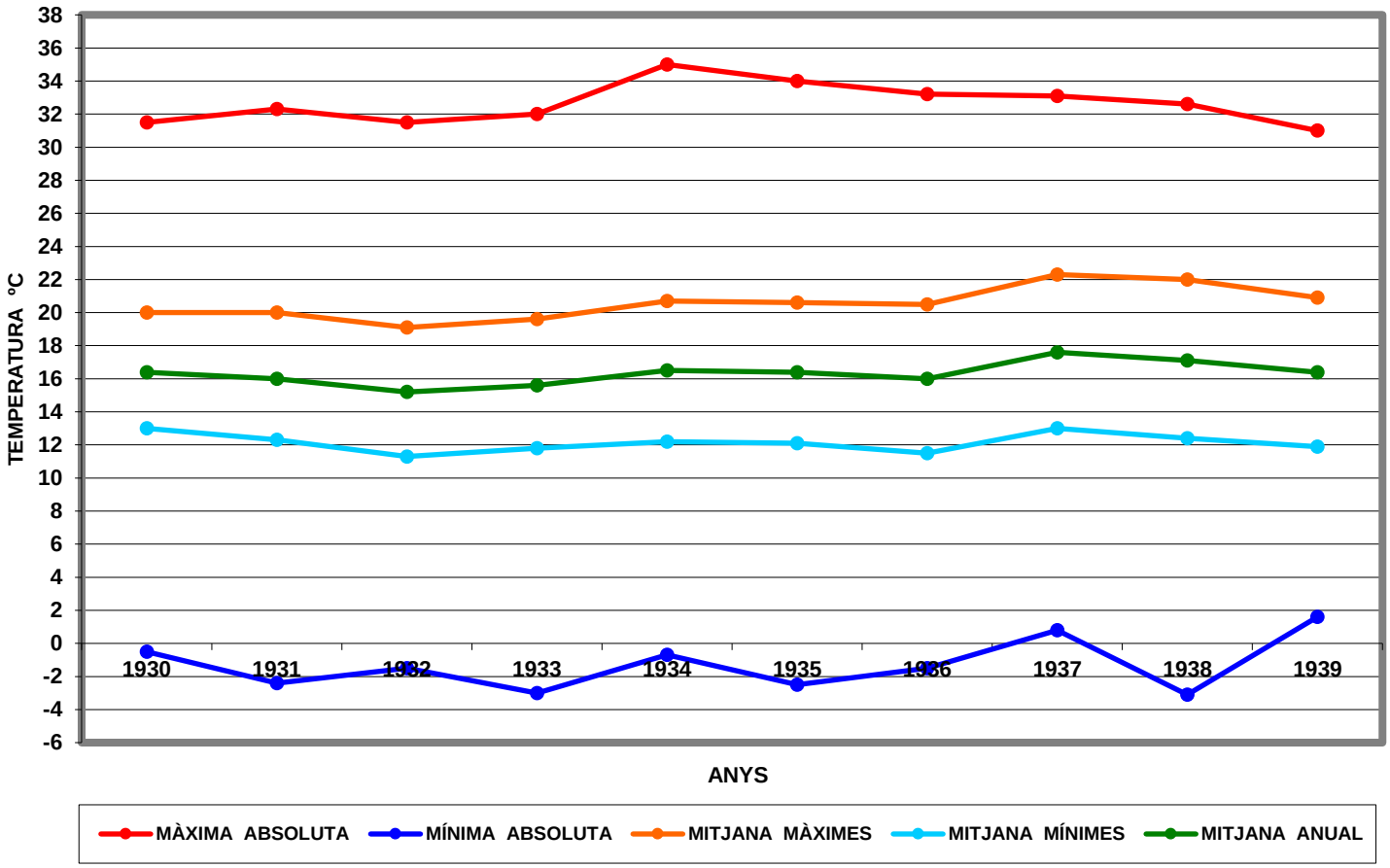
Les dades termomètriques de l'estació meteorològica de Vila-seca de Solcina entre 1930 i 1939 queden reflectides en la següent taula i gràfica:

[134] MINISTERIO DEL AIRE. SERVICIO METEOROLÓGICO NACIONAL. *Resumen de observaciones meteorológicas de 1932.* Madrid: Servicio Meteorológico Nacional, 1942, p. 459. En aquest cas tampoc s'especifiquen els dies concrets en que es varen produir les precipitacions en forma de neu.
[135] Vegeu, per exemple, *La Vanguardia,* 14-2-1932, pp. 8; 25-26.
[136] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 19-2-1933, p. 32. ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D. Llibreta d'observacions meteorològiques de Ramon Jansà Guardiola (11 d'abril 1932-10 maig 1933).
[137] Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Año 1938. Pluviometría. Dato diario y resumen. 017 Vila-seca de Solcina.
[138] JANSÀ i GRAN, Carles. " Temporal de fred i neu ". *El Pont de Fusta. Revista de Vila-seca i de Salou.* Núm. 263 (gener 2002), p. 24. Per als anys 2002 ; 2003 i 2004 s'ha consultat, JANSÀ i GRAN, Carles. "Resum meteorològic de [2002 – 2004]". *El Pont de Fusta. Revista de Vila-seca i de Salou.* Núm. 275 (gener 2003), p. 11; núm. 287 (gener 2004), p. 18; núm. 299 (gener 2005), p. 14. Durant aquests tres anys no s'han enregistrat nevades ni a Vila-seca ni a Salou.
[139] JANSÀ i GRAN, Carles. "Resum meteorològic de l'any 2005". *El Pont de Fusta. Revista de Vila-seca i de Salou.* Núm. 311 (gener 2006), p. 20.
[140] Per a l'any 2006 : JANSÀ i GRAN, Carles. "Meteorologia. De l'1al 30 de gener (Estació de Vila-seca T0017)". *El Pont de Fusta. Revista de Vila-seca i de Salou.* Núm. 312 (febrer 2006), p. 2. Per a 2007: JANSÀ i GRAN, Carles. "Meteorologia. De l'1 al 31 de desembre (Estació de Vila-seca T0017)". *El Pont de Fusta. Revista de Vila-seca i de Salou.* Núm. 335 (gener 2008), p. 2.

Taula 10. Temperatures de l'estació de Vila-seca de Solcina (1930-1939) [141]

Anys	Màxima absoluta ºC	Mínima absoluta ºC	Mitjana de les màximes ºC	Mitjana de les mínimes ºC	Mitjana anual ºC
1930	31,5 (6 d'agost)	- 0,5 (19 i 22 febrer)	20,0	13,0	16,4
1931	32,3 (16 d'agost)	- 2,4 (20 desembre)	20,0	12,3	16,0
1932	31,5 (18 d'agost)	- 1,5 (17 febrer)	19,1	11,3	15,2
1933	32,0 (14 agost)	- 3,0 (25 gener)	19,6	11,8	15,6
1934	35,0 (12 juliol)	- 0,7 (3 febrer)	20,7	12,2	16,5
1935	34,0 (22 juliol)	- 2,5 (30 gener)	20,6	12,1	16,4
1936	33,2 (29 juny)	- 1,5 (9 desembre)	20,5	11,5	16,0
1937	33,1 (10 agost)	0,8 (31 desembre)	22,3	13,0	17,6
1938	32,6 (29 juliol)	- 3,1 (5 gener)	22,0	12,4	17,1
1939	31,0 (16 d'agost)	1,6 (20 març)	20,9	11,9	16,4
Mitjana 1930 - 1939			**20,6**	**12,1**	**16,3**

GRÀFICA 13. ESTACIÓ DE VILA-SECA DE SOLCINA : TEMPERATURES (1930-1939)

[141] **Font**: ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D. Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Termometría. Dato diario y resumen. 017 Vila-seca de Solcina. Algunes dades dels mesos de juny, juliol i agost de 1931, així com les dels mesos de maig i juny de 1939, s'han extret de l'estació de Tarragona. **Taula i gràfica d'elaboració pròpia**.

En sis dels deu anys estudiats es varen donar les temperatures més altes durant el mes d'agost. En segon lloc, tres anys (1934, 1935 i 1938) varen tenir les seves màximes pel juliol, i només un any, 1936, es va produir la màxima absoluta el dia de Sant Pere (29 de juny).

L'any amb la temperatura màxima absoluta més alta entre 1930-1939 va ser 1934 amb 35,0 ºC que es varen assolir el dia 12 de juliol. Aquell mes va ser especialmente calorós no només a Vila-seca de Solcina, sinó també a la majoria d'indrets de la resta d'Espanya. Localitats de la província de Tarragona i de la resta d'Espanya amb estacions meteorològiques que disposaven de termòmetre varen registrar les màximes absolutes i les mitjanes mensuals més altes durant aquell mes. En les taules 11, 12 i 13 s'ofereixen les dades, tot fent la comparació amb l'estació vila-secana:

Taula 11. Temperatures màximes absolutes dels mesos de juny a setembre de 1934 a diverses localitats de la província de Tarragona [142]

	Temperatura màxima absoluta ºC			
	juny	**juliol**	**agost**	**setembre**
Vila-seca de Solcina	**32,9**	**35,0**	**31,2**	**29,8**
Cambrils	30,5	31,0	30,8	30,4
L'Espluga de Francolí	34,5	36,5	34,5	34,0
Nulles (Casafort)	31,0	35,0	30,5	30,5
Riudoms	32,6	34,7	-	-
Roquetes (Observatori de l'Ebre)	32,2	35,0	34,2	31,2
Tarragona	30,0	32,5	29,0	32,0
Valls	34,0	35,0	32,0	31,0

Totes les estacions meteorològiques de la província de Tarragona amb registres termomètrics varen obtenir les màximes absolutes més altes durant el mes de juliol. L'Espluga de Francolí fou la que va arribar a la màxima absoluta més alta amb 36,5 ºC. Vila-seca de Solcina, Nulles (Casafort), l'Observatori de l'Ebre de Roquetes i Valls varen tenir temperatures màximes absolutes de 35 ºC. Sabem que tant a Vila-seca de Solcina com a Valls aquesta màxima absoluta

[142] **Font:** MINISTERIO DEL AIRE. SERVICIO METEOROLÓGICO NACIONAL. *Resumen de observaciones meteorológicas de 1934.* Madrid: Servicio Meteorológico Nacional, 1945, pp. 490-491. A: https://repositorio.aemet.es . "Archivo climatológico y meteorológico institucional Arcimís. Agencia Estatal de Meteorología.". (Consultat 8-1-2022). També per a l'estació de Vila-seca de Solcina: ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D. Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Termometría. Año 1934. Dato diario y resumen. 017 Vila-seca de Solcina.

es va assolir el dia 12 de juliol [143]. Riudoms, tot i no disposar-se dels registres dels mesos d'agost a desembre [144], molt probablement va assolir la màxima absoluta el juliol amb 34,7 ºC. Per tres dècimes no va arribar als registres de Vila-seca de Solcina, Nulles (Casafort), Roquetes i Valls. Tarragona, amb una màxima de 32,5 ºC i Cambrils, amb 31,0 ºC, varen tenir les màximes absolutes més baixes.

A títol informatiu direm que la màxima absoluta més alta que ha registrat l'estació meteorològica vila-secana, entre 1930 i 2008, es va donar el dia 29 de juny de 2005 amb 38,0 ºC. Un parell d'anys abans, pel 2003, es va arribar als 37,6 ºC els dies 21 i 22 de juny[145].

Les temperatures mitjanes mensuals dels mesos de juny a setembre de les mateixes estacions meteorològiques de la província de Tarragona s'ofereixen tot seguit:

Taula 12. Temperatura mitjana mensual dels mesos de juny a setembre de 1934 a diverses localitats de la província de Tarragona [146]

	Temperatura mitjana mensual ºC			
	juny	**juliol**	**agost**	**setembre**
Vila-seca de Solcina	**23,1**	**26,0**	**24,2**	**22,8**
Cambrils	21,2	23,5	22,5	21,4
L'Espluga de Francolí	20,6	25,2	21,3	20,4
Nulles (Casafort)	20,4	23,1	21,8	20,7
Riudoms	22,8	25,4	-	-
Roquetes (Observatori de l'Ebre)	23,4	26,7	24,6	23,9
Tarragona	21,6	24,0	22,9	22,1
Valls	21,6	24,0	22,8	21,8

Les dades confirmen que el mes de juliol de 1934 va ser el més calorós al municipi de Vila-seca de Solcina i també, amb molta seguretat, a la resta de la província de Tarragona. No

[143] "Observatori Central Meteorològic. Estació de Valls". *La Crónica de Valls*, 14-7-1934, p. 4. Per a Vila-seca de Solcina vegeu la Taula 10.
[144] En el "*Resumen de observaciones meteorológicas de 1934"*, les dades termomètriques dels mesos d'agost a desembre de l'estació meteorológica de Riudoms no consten. Segurament l'encarregat de l'estació, per una raó que desconeixem, no les va anotar.
[145] JANSÀ GRAN, Carles. "Resum meteorològic de l'any [2003 i 2005]". *El Pont de Fusta. Revista de Vila-seca i de Salou.* Núm. 287 (gener 2004), p. 18; i Núm. 311 (gener 2006), p. 20.
[146] **Font:** MINISTERIO DEL AIRE. SERVICIO METEOROLÓGICO NACIONAL. *Resumen de observaciones meteorológicas de 1934.* Madrid: Servicio Meteorológico Nacional, 1945, pp. 482-483. A: https://repositorio.aemet.es . "Archivo climatológico y meteorológico institucional Arcimís. Agencia Estatal de Meteorología.". (Consultat 8-1-2022). També per a l'estació de Vila-seca de Solcina: ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D. Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Termometría. Año 1934. Dato diario y resumen. 017 Vila-seca de Solcina.

només les màximes absolutes es varen donar al juliol, sinó que també la resta de temperatures foren més altes que els mesos de juny, agost o setembre. L'Observatori de l'Ebre de Roquetes, amb 26,7 ºC de mitjana mensual, va arribar a tenir el juliol més calorós. Vila-seca de Solcina, amb 26,0 ºC, en segon lloc. Riudoms, amb 25,4 ºC, el tercer, amb bastanta seguretat. L'Espluga de Francolí, amb una mitjana mensual de 25,2 ºC, li anava al darrere. Tarragona i Valls (24 ºC) es varen situar les penúltimes. Cambrils, amb 23,5 ºC, va ser la que va tenir el més de juliol amb la temperatura mitjana més baixa.

La consulta del resum d'observacions meteorològiques de 1934, pel que respecta a bastants capitals provincials i algunes localitats catalanes, ens referma, un cop més, que les altes temperatures de juliol, tant la màxima absoluta com la mitjana mensual, de Vila-seca de Solcina no varen ser un fet local, ni tan sols provincial. Es pot afirmar, sense gaire marge d'error, que juliol de 1934 va ser el mes més calorós a gran part d'Espanya. La taula 13 sintetitza les afirmacions exposades:

Taula 13. Temperatura mitjana mensual més alta de l'any 1934 a diverses localitats espanyoles [147]

Localitat	Mes amb la temperatura mensual més alta de l'any	Temperatura mitjana mensual ºC
Vila-seca de Solcina	**juliol**	**26,0**
Alacant (Institut)	juliol	25,8
Almeria (Observatori)	juliol	25,6
Badajoz	juliol	26,1
Banyoles (Pla de l'Estany)	juliol	25,0
Barcelona (Observatori Fabra)	juliol	25,1
Burgos	juliol	20,6
Càceres	juliol	27,0
Calella (Maresme)	juliol	24,6
Cartagena	juliol	24,9
Castelló de la Plana	juliol	25,9
Ciudad Real	juliol	25,6
Conca	juliol	23,2
Còrdova	juliol	28,1
Gijón	juliol	19,6
Girona	juliol	24,7
Granada	juliol	26,4

[147] **Font:** MINISTERIO DEL AIRE. SERVICIO METEOROLÓGICO NACIONAL. *Resumen de observaciones meteorológicas de 1934.* Madrid: Servicio Meteorológico Nacional, 1945, pp. 482-483. A: https://repositorio.aemet.es . "Archivo climatológico y meteorológico institucional Arcimís. Agencia Estatal de Meteorología.". (Consultat 8-1-2022). També per a l'estació de Vila-seca de Solcina: ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D. Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Termometría. Año 1934. Dato diario y resumen. 017 Vila-seca de Solcina.

Huelva	juliol	24,3
Jaén	juliol	27,8
La Corunya	juliol	19,3
Madrid (Observatori Central Meteorològic)	juliol	25,8
Màlaga	agost	25,9
Manresa (Bages)	juliol	25,5
Maó	juliol	25,1
Múrcia	juliol	25,8
Osca	juliol	24,7
Palma de Mallorca	juliol	25,0
Pamplona	juliol	21,6
Pontevedra	juliol	21,9
Puigcerdà (Baixa Cerdanya)	juliol	21,8
Salamanca	juliol	21,8
Santander (Observatori)	juliol	20,5
Sant Adrià de Besòs (Barcelonès)	juliol	27,0
Sant Sebastià	juliol	21,0
Saragossa	juliol	25,3
Segòvia	juliol	22,3
Sevilla (Universitat)	juliol	27,5
Sòria	juliol	21,1
Terol	juliol	21,7
Toledo	juliol	27,1
València	juliol	25,7
Valladolid	juliol	23,0
Vitòria	juliol	20,2
Zamora	juliol	23,3

La taula 13 ens demostra que juliol de 1934 fou el mes més calorós de l'any a pràcticament tota Espanya. Per tant, la temperatura mitjana mensual més alta de Vila-seca de Solcina estava en sintonia amb el que va succeir a la immensa majoria del territori espanyol. L'excepció va ser Màlaga, on el mes més calorós va ser agost, amb 25,9 ºC de temperatura mitjana mensual. Val a dir que la mitjana mensual de juliol en aquesta capital andalusa fou de 25,6 ºC. Només tres dècimes de diferència separen la mitjana d'agost respecte la de juliol.

Les temperatures mitjanes mensuals de juliol de Badajoz (26,1 ºC); Castelló de la Plana (25,9 ºC); Alacant (25,8 ºC); Madrid (25,8 ºC); València (25,7 ºC) i Almeria (25,6 ºC) varen ser bastant similars a les de Vila-seca de Solcina (26 ºC). Totes elles, llevat de Badajoz i Madrid, en la vessant costanera mediterrània.

Les temperatures mínimes absolutes entre 1930 i 1939 de Vila-seca de Solcina es caracteritzen quasi totes elles, exceptuant les corresponents als anys 1937 (0,8 ºC) i 1939 (1,6 ºC), per haver assolit valors negatius. La mínima absoluta més baixa d'aquest decenni va ser la que es va donar el dia 5 de gener de 1938, en la que el termòmetre va baixar fins els – 3,1 ºC ,

sent la màxima de 9,0 ºC. No fou l'únic dia amb mínimes sota zero. Quatre dies abans, el dia d'Any Nou, la temperatura mínima va ser de – 1,0 ºC i la màxima de 15,9 ºC. El dia 2, de – 1,1 ºC i la màxima de 15,2 ºC. L'endemà, de – 1,8 ºC i la màxima de 10,5 ºC. La jornada del 4, de – 2,5 ºC, amb una temperatura màxima de tan sols 5,5 ºC ; i el dia de Reis, la mínima fou de – 2,1 ºC i la màxima de 8,5 ºC. A partir del dia 7, els valors de les temperatures mínimes ja varen ser positius i les màximes varen recuperar valors per damunt dels 11,0 ºC [148]. Les temperatures mínimes tan baixes dels primers sis dies de gener a Vila-seca de Solcina, guarden relació amb la tònica generalitzada que es va viure a bastants indrets d'Espanya, en la que fou la setmana més freda de l'hivern 1937-38. Així, a Terol i rodalies, en plena batalla de la guerra civil, el darrer dia de l'any 1937 va començar una forta nevada que duraria tres dies i arribaria a acumular un metre de gruix. Les temperatures mínimes d'aquella primera setmana de 1938 a la zona de Terol varen arribar a – 20 °C, i més baixes, segons la zona del teatre d'operacions i la jornada. L'hivern de 1937-38 fou *"* [...] *uno de los inviernos más crudos del siglo XX,* [...]. *"Por otra parte, durante el trimestre de diciembre de 1937 a febrero de 1938 España quedo envuelta por una persistente masa de aire frío merced a la notable frecuencia de advecciones de aire polar, muy superior a la de un invierno normal. El aire de procedencia polar se mantuvo aquel trimestre más de 45 días sobre España, dando lugar a un invierno muy frío"* [149].

Les temperatures mínimes absolutes del mes de gener de bastants capitals de província, algunes localitats espanyoles, així com de ciutats del protectorat espanyol en el Marroc, juntament amb la mínima absoluta de Vila-seca de Solcina, ens ajudaran a valorar, de manera àmplia i comparada, les baixes temperatures del municipi vila-secà durant aquells dies:

[148] Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Termometría. Año 1938. Dato diario y resumen. 017 Vila-seca de Solcina.

[149] Per als tres dies de nevada i el gruix de neu vegeu, CARDONA, Gabriel. *Historia militar de una guerra civil. Estrategias y tácticas de la guerra de España.* Barcelona: Flor del Viento Ediciones (70 aniversario Guerra Civil, 5), 2006, p. 221. Per a les temperaturas mínimes de Terol i rodalies, així com la cita, vegeu, AUPÍ, Vicente. "Del general invierno en la guerra civil: el hallazgo de datos históricos de Molina de Aragón confirma que la batalla de Teruel se libró a – 20 ºC". A: aemetblog.es https://aemetblog.es/2021/01/27/del-general-invierno-en-la-guerra-civil-el-hallazgo-de-datos-historicos-de-molina-de-aragon-confirma-que-la-batalla-de-teruel-se-libro-a-20-oc/ Blog de l' *Agencia Estatal de Meteorología*. Entrada de 27 de gener de 2021. (Consultat 8-12-2021). També, CAMACHO, José Luis. "Comentarios sobre la meteorología en la batalla de Teruel". *Boletín Informativo y Cultural de la Asociación Meteorológica Española.* Núm. 8 (Abril 2005), pp. 13-15. A: *Asociación Meteorológica Española* (AME): https://pub.ame-web.org/index.php/TyC/article/view/581/580 . (Consultat 8-12-2021).

Taula 14. Temperatures mínimes absolutes durant el mes de gener de 1938 a diferents localitats espanyoles i del protectorat espanyol en el Marroc [150]

Localitat	Dia	Temperatura mínima absoluta ºC
Vila-seca de Solcina	**5**	**-3,1**
Alacant (Castell de Sant Ferran)	5	0,4
Almeria	7	1,9
Aranda de Duero (Burgos)	7	-15,0
Àvila	7	-19,8
Badajoz	7	-4,6
Barcelona (Observatori Fabra)	5	-5,3
Barcelona (O.C. Travessera de Dalt)	6	-1,6
Burgo de Osma (Sòria)	6	-22,0
Burgos	2	-7,8
Càceres	5-6	-4,2
Castelló de la Plana	5	-2,0
Ceuta	1	9,0
Ciudad Real	5	-6,2
Conca	6	-13,0
Daroca (Saragossa)	4-6	-15,8
Granada	7	-4,8
Huelva	1	-5,8
Larraix (Protectorat espanyol en el Marroc)	7	-0,4
Lleó (Virgen del Camino)	7	-7,6
Logronyo	6	-7,0
Madrid	7	-9,2
Maó	6	1,8
Màlaga	1	1,2
Melilla	6	3,1
Múrcia	5	-2,0
Palència	7	-9,6
Palma de Mallorca	7-8	-3,0
Pamplona	1-7	-7,0
Pontevedra	4	-1,2
Reinosa (Cantàbria)	7	-14,0
San Fernando (Cadis) (Observatori de la Marina)	1	0,1
Sant Julià de Vilatorta (Osona)	6-7	-12,4
Sant Sebastià (Igueldo)	4	-5,5
Santander	6	1,0
Santiago de Compostela	7	-2,0
Segòvia	6	-17,0
Saragossa	4	-6,4
Sevilla (Aeròdrom de Tablada)	8	-4,0
Sevilla (Universitat)	8	-2,8

[150] **Font:** Per a Vila-seca de Solcina: Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Termometría. Año 1938. Dato diario y resumen. 017 Vila-seca de Solcina. Per a l'observatori Fabra de Barcelona: http://barcelonahistoriasdeltiempo.blogspot.com/2011/11/invierno-1937-38-marcado-por-la-guerra.html (Consultat 8-12-2021). Per a la resta de localitats: MINISTERIO DEL AIRE. SERVICIO METEOROLÓGICO NACIONAL. *Resumen de observaciones meteorológicas de 1938-39.* Madrid: Servicio Meteorológico Nacional, 1952. A: https://repositorio.aemet.es . "Archivo climatológico y meteorológico institucional Arcimís. Agencia Estatal de Meteorología.". (Consultat 8-1-2022).

Tetuan (Protectorat espanyol en el Marroc)	7	-0,8
Toledo	7	-9,2
València (Els Vivers)	5-6	-1,2
Valladolid	7	-11,1
Vitòria	7	-12,2
Zamora	5	-6,0

A la vista d'aquesta taula, Vila-seca de Solcina no fou de les localitats més castigades pel fred, ni molt menys, durant aquella primera setmana de gener de 1938. Per a fred del bo, el que varen arribar a tenir a Burgo de Osma (Sòria) amb una mínima absoluta de – 22,0 ºC; Àvila (- 19,8 ºC); Segòvia (- 17,0 ºC); Daroca (Saragossa) (-15,8ºC); Aranda de Duero (Burgos) (- 15,0 ºC); Reinosa (Cantàbria) (- 14,0 ºC); Conca (-13,0 ºC); Sant Julià de Vilatorta (Osona) (-12,4 ºC); Vitòria (-12,2 ºC); i Valladolid (- 11,1 ºC). Totes aquestes poblacions varen tenir mínimes absolutes per sota dels deu graus sota zero.

Les ciutats amb mínimes absolutes similars a Vila-seca de Solcina (- 3,1 ºC) varen ser Palma de Mallorca, amb – 3,0 ºC (7 i 8 de gener); i Sevilla (Universitat), amb – 2,8 ºC (8 gener). Localitats que tot i tenir valors absoluts negatius els varen tenir per damunt de Vila-seca de Solcina varen ser els següents: Castelló de la Plana (- 2,0 ºC); Múrcia (- 2,0 ºC); Santiago de Compostela (- 2,0 ºC); València (Els Vivers) (- 1,2 ºC); Tetuan (- 0,8 ºC) i Larraix (- 0,4 ºC). En els casos de Castelló de la Plana, València i Múrcia es troben compresos dins l'arc mediterrani espanyol peninsular i més al sud que el municipi de Vila-seca de Solcina. A destacar les mínimes absolutes negatives de Tetuan (- 0,8 ºC) i Larraix (- 0,4 ºC), al trobar-se ubicades en el nord del Marroc i gaudir, per norma general, d'hiverns temperats.

Poques varen ser les localitats on les mínimes absolutes de gener varen situar-se per damunt dels zero graus. Per la seva gran excepcionalitat destaca Ceuta (9,0 ºC); Melilla (3,1 ºC) en segon lloc, i ja per sota dels dos graus positius trobem Almeria (1,9 ºC); Maó (1,8 ºC); Màlaga (1,2 ºC); Santander (1,0 ºC); Alacant (0,4 ºC), i San Fernando (Cadis) (0,1 ºC). Les dues ciutats espanyoles costaneres del nord d'Àfrica són les que varen tenir les mínimes més altes, per damunt dels cinc i tres graus positius respectivament.

Si bé les temperatures mínimes absolutes són un indicador bastant fiable de la intensitat del fred en una localitat, tenir les dades termomètriques diàries de màximes i mínimes ens permet poder fer una anàlisi pormenoritzada de l'impacte, en aquest cas, de l'onada de fred de la primera

setmana de gener de 1938. Amb les màximes i mínimes diàries també es pot obtenir la temperatura mitjana de cada jornada. Disposant de les dades diàries, compreses entre els dies 27 de desembre de 1937 i 8 de gener de 1938, de l'estació meteorològica de Daroca (Saragossa), podem comparar-les amb les dels mateixos dies de l'estació de Vila-seca de Solcina. Es dóna la circumstància que Daroca forma part d'un dels vèrtexs del denominat "*triangle de gel*" juntament amb Terol, Calamocha i Molina de Aragón [151] . La zona més freda d'Espanya.

La taula 15 aplega totes les variables termomètriques d'ambdues estacions meteorològiques:

Taula 15. Temperatures màximes, mínimes i mitjana diària dels observatoris meteorològics de Vila-seca de Solcina i Daroca (Saragossa) (27-12-1937 a 8-1-1938)[152]

	Vila-seca de Solcina			Daroca (Saragossa)		
Dates	**Màxima**	**Mínima**	**Mitjana**	**Màxima**	**Mínima**	**Mitjana**
27/12/1937	14,7	4,5	9,6	7,2	2,5	4,8
28/12/1937	13,4	2,1	7,7	4,5	-3,6	0,4
29/12/1937	16,2	2,0	9,1	6,6	-5,2	0,7
30/12/1937	14,0	2,0	8,0	4,9	-7,4	-1,2
31/12/1937	2,0	0,8	1,4	0,8	-6,3	-2,8
01/01/1938	15,9	-1,0	7,4	-1,2	-7,0	-4,1
02/01/1938	15,2	-1,1	7,0	3,1	-13,7	-5,3
03/01/1938	10,5	-1,8	4,3	0,0	-13,1	-6,6
04/01/1938	5,5	-2,5	1,5	-1,6	-15,8	-8,7
05/01/1938	9,0	-3,1	2,9	0,0	-5,8	-2,9
06/01/1938	8,5	-2,1	3,2	1,0	-15,8	-7,4
07/01/1938	14,6	0,5	7,5	1,2	-13,8	-6,3
08/01/1938	11,2	1,0	6,1	7,6	-5,6	1,0

La localitat saragossana de Daroca, amb un clima similar al de Terol, va batre rècords pel que respecta a les mínimes com per a les màximes si ho comparem amb Vila-seca de Solcina. Daroca va arribar a -15,8 ºC els dies 4 i 6 de gener de 1938. La mínima absoluta de Vila-seca va ser de -3,1 ºC el 5 de gener. També cal destacar que des del dia 28 de desembre fins el dia 8 de gener, les mínimes de Daroca varen ser totes negatives i per sota, amb escreix, de les de Vila-

[151] https://es.wikipedia.org/wiki/Daroca (Consultat 8-1-2022).
[152] **Font:** Per a Vila-seca de Solcina: ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D. Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Termometría. Año 1938. Dato diario y resumen. 017 Vila-seca de Solcina. Per a Daroca: http://barcelonahistoriasdeltiempo.blogspot.com/2011/11/invierno-1937-38-marcado-por-la-guerra.html (Consultat 8-12-2021).

seca de Solcina. Daroca va tenir dotze dies amb les mínimes sota zero i Vila-seca de Solcina només sis. A més, les mínimes de Daroca, a partir del dia 29 de desembre, varen ser molt més baixes que la mínima absoluta de Vila-seca de Solcina.

A Vila-seca de Solcina el darrer dia de 1937 fou el més fred, amb una temperatura mitjana d'1,4 ºC. La màxima absoluta només va arribar a 2 ºC i la mínima a 0,8 ºC. El segon dia més gèlid va ser el 4 de gener, amb una temperatura mitjana d'1,5 ºC, i la mínima absoluta a -2,5 ºC. La vigília de Reis, la mitjana fou de 2,9 ºC, amb la mínima absoluta més baixa, que ja hem vist que va arribar a -3,1 ºC. L'endemà, dia 6, la mitjana va ser de 3,2 ºC, i una mínima absoluta de -2,1 ºC. Una altra jornada bastant freda. Tots aquests dies esmentats, la màxima absoluta no va arribar als 10 ºC. Per últim, el dia 3 de gener, la temperatura mitjana va ser de 4,3 ºC, arribant la màxima absoluta a 10,5 ºC i la mínima a -1,8 ºC. En síntesi, podem dir que els dies més freds a Vila-seca de Solcina varen ser cinc: 31 de desembre; 3, 4, 5 i 6 de gener, amb temperatures mitjanes que no varen arribar als 5 ºC. Tot i això, cap dia les mitjanes diàries es varen situar en zero o sota zero graus. El dia 9 de gener Vila-seca de Solcina va recuperar les temperatures prèvies a l'onada de fred, amb una màxima absoluta de 14 ºC, una mínima absoluta de 7,4 ºC, i una temperatura mitjana de 10,7 ºC [153]. La resta del mes de gener, així com el febrer, les mínimes absolutes varen ser positives, exceptuant el dia 15 de febrer que el termòmetre de l'estació meteorològica va marcar una mínima absoluta de 0 ºC [154].

A Daroca les temperatures mitjanes diàries varen mantenir-se sota zero des del dia 30 de desembre fins al 7 de gener. Nou dies en total. Temperatures veritablement gèlides. Destaquen, sobretot, els dies 1 de gener (- 4,1 ºC); 2 (- 5,3 ºC); 3 (- 6,6 ºC); 4 (- 8,7ºC); 6 (- 7,4 ºC), i 7 (- 6,3 ºC). I totes les màximes d'aquells dies no varen arribar mai ni als 8 ºC. Fins i tot els dies 1 i 4 de gener les màximes foren negatives. Les temperatures mitjanes de tots els dies no varen arribar, ni en el millor dels casos, als 5 ºC. Només el dia 27 de desembre la temperatura mitjana va ser de 4,8 ºC. Des del dia 28 de desembre fins al 8 de gener, la mitjana va assolir, com a molt, 1 ºC (8 gener).

[153] Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Termometría. Año 1938. Dato diario y resumen. 017 Vila-seca de Solcina.
[154] Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Termometría. Año 1938. Dato diario y resumen. 017 Vila-seca de Solcina.

A la vista de les dades exposades de les dues estacions meteorològiques, es pot arribar a la conclusió que l'onada de fred de la primera setmana de gener de 1938 va passar per Vila-seca de Solcina de manera bastant suau. Tot i que la temperatura mínima absoluta més baixa del període 1930-1939 va correspondre al dia 5 de gener de 1938 (- 3,1 ºC), aquest registre va ser superat per Daroca tots aquells dies, exceptuant el dia 27 de desembre amb una mínima de 2,5 ºC. Les temperatures mitjanes diàries també indiquen que Vila-seca de Solcina va suportar aquells gèlids dies molt millor que no pas Daroca, on es varen viure jornades molt fredes.

La mínima absoluta més baixa registrada per l'estació de Vila-seca de Solcina, durant el període 1930-2008, es va donar el febrer de 1956. Això va ser degut al fet que tres onades de fred consecutives, les dues primeres molt intenses i d'origen siberià, afectaren la Península Ibèrica i la resta d'Europa[155]. De vint-i-nou dies que tenia el mes aquell any, en tretze la temperatura mínima va romandre sota zero a Vila-seca de Solcina. El fred va ser tan intens durant aquelles jornades que, per exemple, es posava aigua en els corrals per a que les gallines i pollastres poguessin beure i immediament es gelava[156]. D'entre els tretze dies amb temperatures mínimes sota zero, varen destacar l'11 de febrer amb – 5,6 ºC, esdevenint la mínima absoluta més baixa entre 1930 i 2008. La del dia 12 amb – 5,3 ºC i la del 13 amb - 5,0 ºC [157]. Les temperatures màximes d'aquests mateixos dies foren d'1,2 ºC; 0,6 ºC ; i 6,0 ºC, respectivament. El dia 3 també va ser molt fred, amb una temperatura màxima de 2,2 ºC i una mínima de – 4,3 ºC [158]. Mentre que durant el mes de desembre de 1955 la temperatura mitjana mensual fou de

[155] Vegeu, VIÑAS RUBIO, José Miguel. "Cincuentenario del gran frío de febrero del 56". *Boletín Informativo y Cultural de la Asociación Meteorológica Española.* Nº 12 (Abril 2006), pp. 10-14. A: https://pub.ame-web.org/index.php/TyC/issue/view/38/showToc (Consultat 3-1-2022). A Sant Petersburg (aleshores Leningrad) el termòmetre va baixar fins a – 35 ºC; Innsbruck – 32 ºC ; Moscou –29 ºC ; Munich – 28 ºC ; - 25 ºC a Varsòvia i Estocolm ; - 20 ºC a Torí, i –11ºC a París. Vegeu, PALOMARES, Manuel. "El Gran frío: 1956". A : https://www.tiempo.com/ram/2482/el-gran-fro-1956/ (Consultat 3-1-2022).

[156] Testimoni de Joan Genovès Ferrando. Vila-seca, 14-6-2005.

[157] L'11 de febrer la temperatura mínima absoluta va ser de – 6,0 ºC a l'Observatori de l'Ebre de Roquetes. Aquell mateix dia, a l'Observatori Fabra de Barcelona el termòmetre va marcar – 10,0 ºC ; i a València la mínima absoluta fou de – 7,2 ºC. Al dia següent, 12 de febrer, Madrid assolia una mínima de – 9,1 ºC ; Alacant – 4,6 ºC , i Palma de Mallorca – 10,0 ºC. El 31 de gener a Tarragona s'arribà a una mínima absoluta de – 5 ºC ; i el dia 3 de febrer a Girona el termòmetre va baixar fins a - 10,5 ºC. Vegeu: www.aemet.es "Datos climatológicos". (Consultat juny 2010). La temperatura mínima absoluta més baixa aconseguida arreu d'Espanya es va donar el dia 2 de febrer de 1956 a l'observatori de l'Estany Gento, a la comarca del Pallars Sobirà, Pirineu lleidatà, on es va arribar a – 32 ºC. Vegeu, RIERA, Miquel; MAURI, Francesc. "El año del frío". A: http://ram.meteored.com/numero40/ano-frio.asp. (Consultat abril 2010). Per al Camp de Tarragona vegeu, LÓPEZ BONILLO, Diego. "Las temperaturas en el Camp de Tarragona". *Tarraco. Cuadernos de geografía.* Vol. II. (1981), pp. 123-124.

[158] Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Termometría. Febrero 1956. 017 Vila-seca de Solcina.

10,2 ºC, i pel gener de 1956 va ser de 9,3 ºC; durant febrer va baixar fins només 4,6 ºC. De la mateixa manera, la mitjana de les màximes de desembre donà un resultat de 12,1 ºC, pel gener fou de 12,0 ºC , i al febrer, 8,2 ºC. La mitjana de les mínimes va seguir també una tònica descendent. Al desembre, 8,2 ºC ; gener, 6,7 ºC ; i pel febrer, 1,1 ºC [159]. La davallada fou molt significativa. Uns vint-i-dos dies va durar el temporal de fred i gelades, els quals varen causar grans danys a l'agricultura i les infraestructures. Moltes oliveres, garrofers, ametllers, tarongers, avellaners, llimoners, etc, varen morir. L'Estat va haver de concedir una moratòria en el pagament de la contribució territorial rústica a Catalunya, País Valencià, Balears, Terol, Saragossa, Almeria i Múrcia. Així mateix, concedí permís per arrencar els arbres afectats[160]. La segona temperatura mínima absoluta més baixa a Vila-seca de Solcina es produí el 18 de gener de 1940, amb un valor termomètric de – 4,0 ºC. Aquell mateix dia a Tarragona el mercuri va baixar fins a – 6,0 ºC[161].

L'any 1937 fou el que va tenir les temperatures mitjanes més elevades entre 1930 i 1939. La mitjana de les temperatures màximes va ser de 22,3 ºC, i la mitjana de les mínimes de 13,0 ºC. Igualment, la mitjana anual fou de 17,6 ºC. No va ser un fet casual o únic a la nostra vila. Així, per exemple, a l'Observatori de l'Ebre de Roquetes la mitjana de les temperatures màximes fou de 22,6 ºC. La mitjana de les mínimes de 12,9 ºC, i la temperatura mitjana anual de 17,7 ºC [162]. Tot plegat ens informa que aquell any va ser el més calorós del decenni. També va ser el segon

[159] Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Termometría. 017 Vila-seca de Solcina. **Mitjanes calculades per l'autor en base a les dades facilitades per l'esmentada font.**

[160] "Jefatura del Estado. Decreto-Ley de 3 de marzo de 1956 por el que se concede moratoria fiscal para el pago de la Contribución Territorial, Rústica y Pecuaria, correspondiente a las zonas perjudicadas por daños extraordinarios de heladas, en las provincias que se expresan". *BOE*. Núm. 78, de 18-3-1956, pp. 1.882-1.883. "Ministerio de Agricultura. Orden de 17 de octubre de 1956 por la que se dictan normas relativas sobre arranque de olivos, almendros, avellanos y algarrobos gravemente afectados por las heladas". *BOE*. Núm. 299, de 25-10-1956, p. 6.783.

[161] Per a Vila-seca de Solcina: Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Termometría. Año 1940. Dato diario y resumen. 017 Vila-seca de Solcina. Per a Tarragona: MINISTERIO DEL AIRE. SERVICIO METEOROLÓGICO NACIONAL. *Resumen de observaciones meteorológicas de 1940.* Madrid: Servicio Meteorológico Nacional, 1942, p. 100.

[162] MINISTERIO DEL AIRE. SERVICIO METEOROLÓGICO NACIONAL. *Resumen de observaciones meteorológicas de 1936-1937.* Madrid: Servicio Meteorológico Nacional, 1950, p. 239. Així, per exemple, l'any 1930, la mitjana de les màximes a Roquetes va ser de 21,8 ºC ; la mitjana de les mínimes de 12,5 ºC; i la temperatura mitjana anual de 17,2 ºC. L'any 1936, la mitjana de les màximes fou de 21,2 ºC. La mitjana de les mínimes de 12,0 ºC ; i la temperatura mitjana anual de 16,6 ºC. L'any 1939, la mitjana de les màximes va ser de 21,6 ºC. La mitjana de les mínimes d' 11,7 ºC ; i la mitjana anual de 16,6 ºC. Vegeu, MINISTERIO DEL AIRE. SERVICIO METEOROLÓGICO NACIONAL. *Resumen de observaciones meteorológicas de* [1930 ; 1936 ; 1939] . Madrid: Servicio Meteorológico Nacional, 1939, "Apéndice" ; 1950, p. 82 ; 1952, p. 112, respectivament.

any més minso en precipitacions a Vila-seca de Solcina amb tan sols 339,5 mm. Per contra, 1932 es va distingir de la resta per tenir una extraordinària i inusual pluviometria (1.141,8 mm), i per ser l'any amb les temperatures mitjanes més baixes entre 1930 i 1939. La mitjana de les màximes fou de 19,1ºC i la mitjana de les mínimes va ser d' 11,3 ºC. La mitjana anual es va situar en 15,2 ºC. Totes elles per sota de les mitjanes del decenni que varen ser de 20,6 ºC, 12,1 ºC i 16,3 ºC, respectivament. El mes de febrer va ser, igual que passaria pel 1956, el més dur de tot aquell any. La mitjana de les màximes va ser de 9,5 ºC i la de les mínimes d'1,1ºC. A banda de les nevades que ja hem comentat, nou dels vint-i-nou dies la temperatura mínima va estar sota zero, arribant-se el dia 17 a – 1,5 ºC. La temperatura mínima més alta es va produir el dia 7 amb 5,4 ºC, i vuit dies el termòmetre, tot i que positiu, no va arribar a marcar 1,0 ºC. Quinze dies d'aquell mes va gebrar [163].

La classificació dels anys compresos entre 1930 i 1939, atenent a cadascuna de les respectives temperatures mitjanes anuals, tot posant-les en comparació amb la temperatura mitjana d'aqueix decenni, ens dóna el següent resultat:

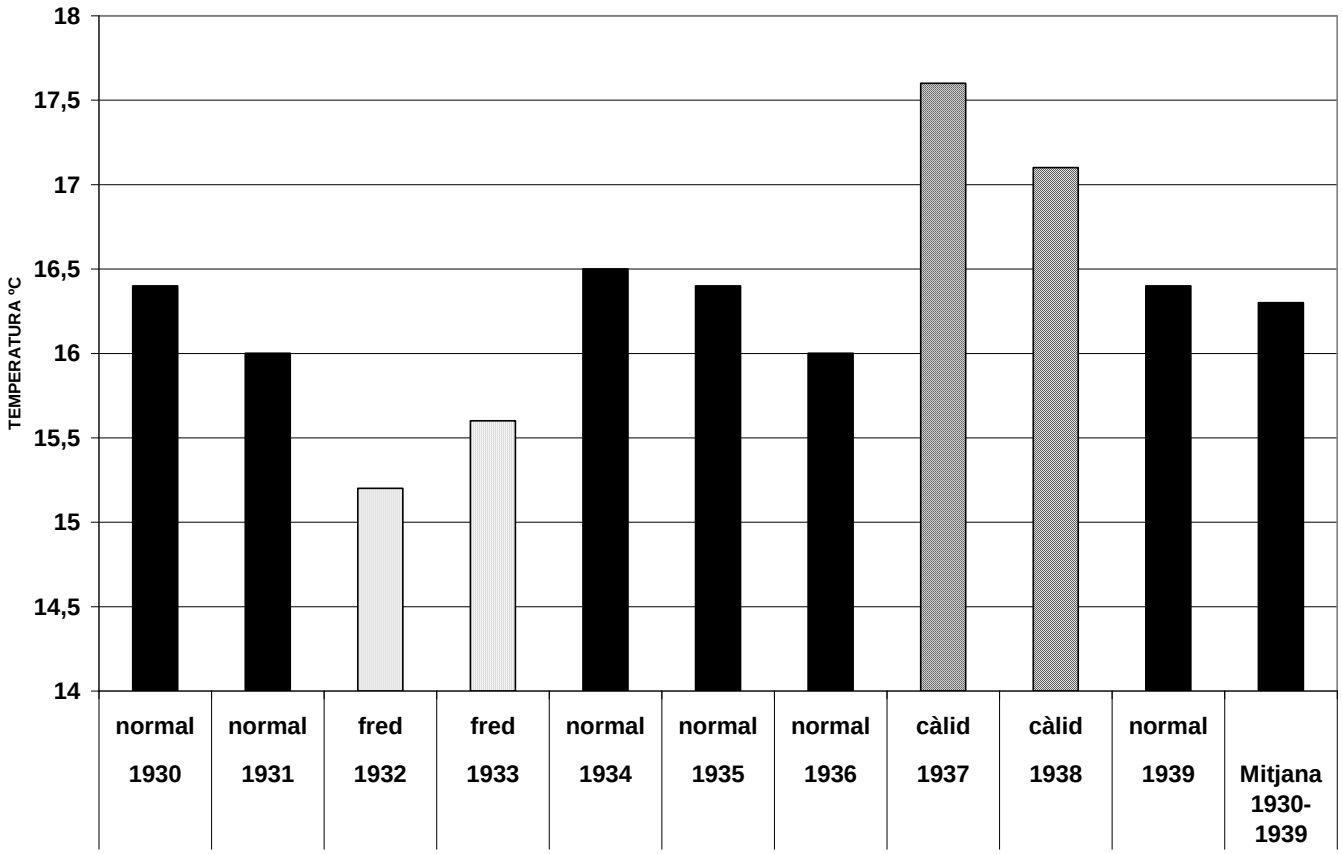
Taula 16. Estació de Vila-seca de Solcina: anys freds, normals i càlids (1930-1939)[164]

Anys	Mitjana anual ºC	Diferència respecte la mitjana de 1930-1939 (ºC)	Tipus d'any
1930	16,4	+ 0,1	normal
1931	16,0	- 0,3	normal
1932	15,2	- 1,1	fred
1933	15,6	- 0,7	fred
1934	16,5	+ 0,2	normal
1935	16,4	+ 0,1	normal
1936	16,0	- 0,3	normal
1937	17,6	+ 1,3	càlid
1938	17,1	+ 0,8	càlid
1939	16,4	+ 0,1	normal
Mitjana 1930-1939	**16,3**		

[163] ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D. Llibreta d'observacions meteorològiques de Ramon Jansà Guardiola (març de 1931-10 d'abril de 1932). Les mitjanes de les màximes i les mínimes han estat calculades per l'autor.

[164] **Font**: ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D. Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Termometría. Dato diario y resumen. 017 Vila-seca de Solcina. **Taula i gràfica d'elaboració pròpia.** Es considera que un any ha estat càlid si la mitjana ha estat superior a 0,5 ºC, però inferior a 3 ºC respecte la mitjana climàtica. Un any és té per normal si la mitjana ha estat entre -0,5 ºC per sota i 0,5 ºC per damunt de la mitjana climàtica. Es cataloga com a any fred, aquell en el que la mitjana ha estat inferior a -0,5 ºC i superior a – 3 ºC respecte la mitjana climàtica: www.meteo.cat . "Nomenclatura utilitzada als butlletins climàtics mensuals". (Consultat juliol 2009).

GRÀFICA 14. ESTACIÓ DE VILA-SECA DE SOLCINA : ANYS FREDS, NORMALS I CÀLIDS (1930-1939)

Entre 1930 i 1939, trobem que a Vila-seca de Solcina varen haver un parell d'anys càlids, és a dir, per sobre de 0,5 ºC i per sota de 3 ºC, respecte de la mitjana climàtica de la dècada. En xifres relatives significà el 20 % del total. Aquests anys varen ser: 1937 (17,6 ºC), amb 1,3 ºC per damunt de la mitjana de 1930-1939, que fou de 16,3 ºC. És l'any amb la desviació de temperatura més gran. Això indica, un cop més, que fou un any especialment calorós. El més calent d'aquells deu anys. L'altre es donà el 1938 (17,1 ºC), amb 0,8 ºC per damunt de la mitjana general.

Sis dels deu anys estan catalogats com normals. Percentualment seria el 60 % del total. Aquests anys foren: 1930, on la temperatura mitjana anual (16,4 ºC) va estar una dècima per damunt de la mitjana dels deu anys (16,3 ºC). L'any 1931 (16,0 ºC), amb tres dècimes de grau per sota de la mitjana de 1930-1939. L'any 1934 (16,5 ºC), el qual, tot i que va tenir un mes de juliol força calorós, va acabar dins el grup d'anys catalogats com a normals. La desviació que va arribar a tenir va ser de 0,2 ºC més que la mitjana de la dècada. El 1935 (16,4 ºC), així com 1939 (16,4 ºC), varen estar 0,1 ºC per dalt de la mitjana del decenni. Igual que succeí amb 1930. Per

últim, 1936 (16,0 ºC), on la temperatura mitjana anual es situà tres dècimes de grau per sota de la mitjana entre 1930 i 1939.

Un parell d'anys varen ser freds: 1932, amb una temperatura mitjana anual de 15,2 ºC, 1,1 ºC per sota la temperatura mitjana del decenni. La diferència negativa més elevada durant aquells anys. L'any següent, 1933, també va tenir una desviació per sota la mitjana compresa entre 1930 i 1939. Aquesta variació fou de – 0,7 ºC, i la temperatura mitjana anual de 15,6 ºC. Aquests dos anys freds suposaren el 20 % respecte al global d'anys estudiats.

Conegudes les dades termomètriques anuals, tot seguit exposarem les temperatures mensuals. Les temperatures mitjanes mensuals recollides pel doctor Gibert (1877-1886), les del decenni 1930-1939, així com les corresponents a l'arc temporal de 1930-2008, les oferim en el quadre que inserim:

Taula 17. Temperatures mitjanes mensuals en el nucli de Vila-seca de Solcina[165]

	Temperatura mitjana mensual ºC		
Mesos	**1877-1886**	**1930-1939**	**1930-2008**
Gener	8,43	9,2	9,3
Febrer	10,1	9,9	10,8
Març	11,33	12,5	13,2
Abril	14,84	14,8	15,3
Maig	18,64	17,3	18,2
Juny	20,84	20,9	21,9
Juliol	23,9	24,2	24,9
Agost	23,85	24,6	25,3
Setembre	22,46	22,0	22,7
Octubre	17,5	17,5	18,2
Novembre	12,63	13,1	13,1
Desembre	9,22	9,6	9,8
Mitjana anual ºC	**16,1**	**16,3**	**16,9**

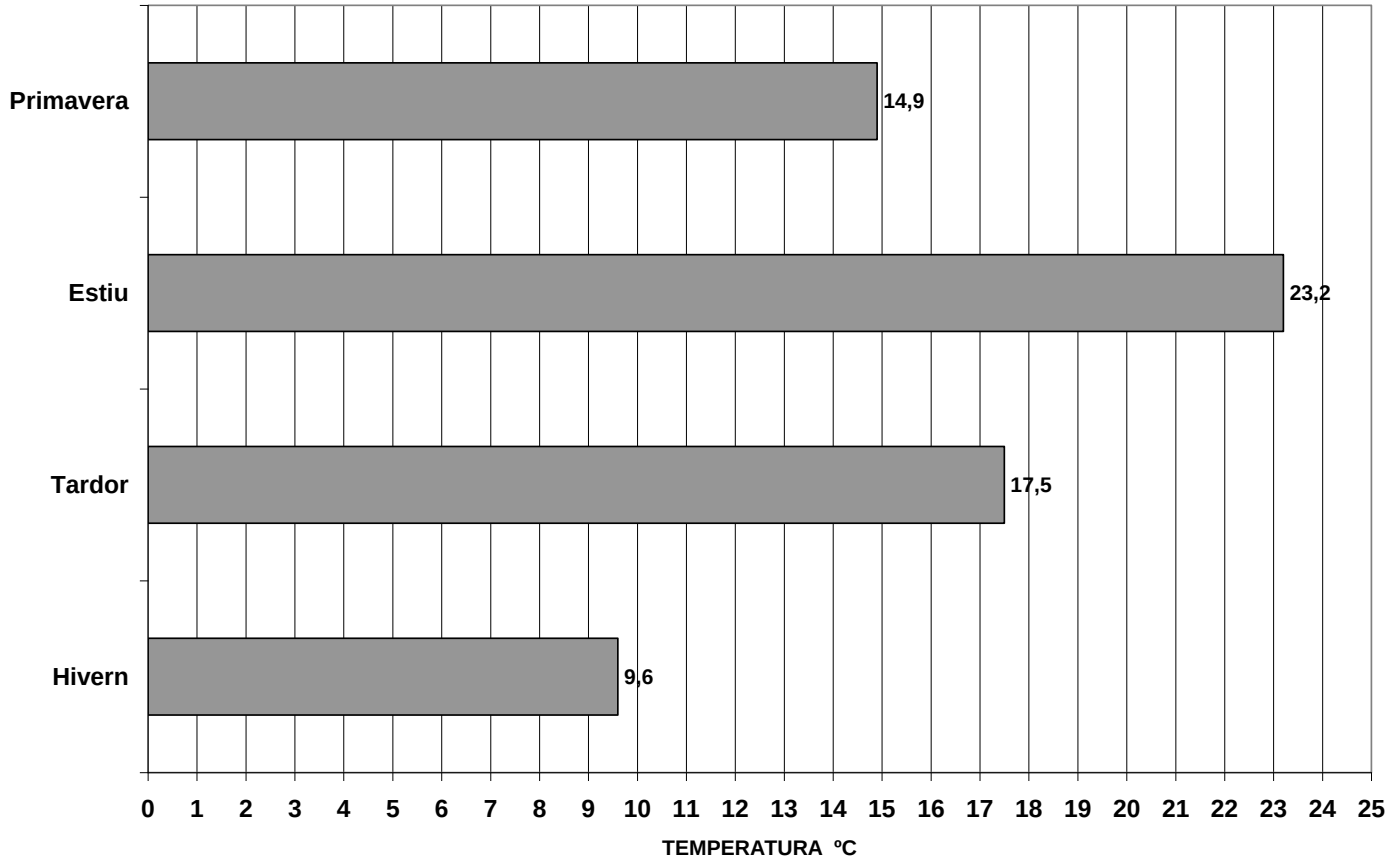
En els tres períodes es pot apreciar que el mes de l'any més fred és, per norma general, el de gener. Entre 1877 i 1886, la temperatura mitjana va ser de 8,4 ºC ; entre 1930 i 1939 de 9,2 ºC ; i entre 1930 i 2008 de 9,3 graus. Encabat ve desembre amb 9,2 ºC ; 9,6 ºC, i 9,8 ºC, respectivament. A l'altra banda, el mes més càlid durant el decenni 1877-1886 fou juliol amb una

[165] **Font:** GIBERT y OLIVER, Agustín M. *Topografía médica de Vila-seca de Solcina. … .* , p. 137. ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D. Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Termometría. 017 Vila-seca de Solcina. Anys 1977-1989: *Butlletí informatiu. Vila-seca i Salou.* Anys 1990-2008: *El Pont de Fusta. Revista de Vila-seca i de Salou.* **Taula i gràfica d'elaboració pròpia.**

mitjana de 23,9 ºC. En canvi, entre 1930-1939 i 1930-2008 va ser agost amb unes mitjanes de 24,6 ºC i 25,3 ºC, respectivament. El segon mes amb temperatures més altes va ser agost, entre 1877-1886, i juliol entre 1930-1939 i 1930-2008. Per últim, es pot apreciar com les temperatures mitjanes mensuals han anat pujant amb el transcurs del temps [166].

La distribució per estacions aclareix millor les dades mensuals referents al decenni 1930-1939, que és el que ens pertoca analitzar:

GRÀFICA 15. TEMPERATURA MITJANA PER ESTACIONS EN EL NUCLI DE VILA-SECA DE SOLCINA (1930-1939)

Entre 1930 i 1939, l'estació més calorosa de l'any va ser l'estiu amb una temperatura mitjana de 23,2 ºC. Acte seguit la tardor amb 17,5 ºC, que es beneficia de les encara altes temperatures de setembre. La primavera, amb 14,9 ºC es va situar en tercer lloc. L'hivern, per últim, fou l'estació més freda de l'any amb 9,6 ºC. Aquest ordre descendent de les estacions segons la seva temperatura mitjana és compleix totalment també per al període 1930-2008 : primavera : 15,5 ºC de temperatura mitjana; estiu 24,0 ºC ; tardor 18,0 ºC ; hivern 9,9 ºC.

[166] Sobre aquest aspecte és molt interessant consultar: www.meteo.cat. Servei Meteorològic de Catalunya. *Butlletí anual d'indicadors climàtics. Any 2008*. , pp. 4-17. (Consultat octubre 2009).

L'oscil·lació tèrmica és la diferència de temperatura existent entre la temperatura mínima i la màxima. El resultat obtingut ens informa si en el lloc estudiat hi ha grans contrastos tèrmics. L'oscil·lació tèrmica mitjana mensual del període 1930-1939 va ser la següent:

Taula 18. Oscil·lació tèrmica mitjana mensual i per estacions en el municipi de Vila-seca de Solcina (1930-1939) [167]

Mesos	**Oscil·lació mitjana ºC**
Gener	8,0
Febrer	9,6
Març	8,8
Abril	9,4
Maig	9,0
Juny	8,5
Juliol	8,3
Agost	8,3
Setembre	8,0
Octubre	8,3
Novembre	7,9
Desembre	7,3
Estacions	
Primavera	9,1
Estiu	8,4
Tardor	8,1
Hivern	8,3

Febrer, amb 9,6 ºC d'oscil·lació tèrmica, va ser el mes amb una diferència mitjana de temperatura més elevada entre les temperatures mínimes i les màximes. Això vol dir que durant el mes de febrer es varen donar els contrastos diaris de temperatura més grans entre 1930 i 1939. El mes d'abril, amb 9,4 ºC, va ser el segon mes amb una oscil·lació tèrmica més alta. Encabat varen venir maig, amb 9,0 ºC, i març amb 8,8 ºC. Si ens fixem, aquests mesos corresponen climatològicament a la primavera, estació on el temps, com tots sabem, és molt variable i les diferències de temperatura són més acusades. De fet, si ens fixem en el quadre anterior veurem que la primavera, amb 9,1 ºC, va ser l'estació de l'any entre 1930 i 1939 que més oscil·lació tèrmica va tenir. Després es va destacar l'estiu amb 8,4 ºC i, en tercer lloc, l'hivern

[167] **Font**: ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D. Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Termometría. Dato diario y resumen. 017 Vila-seca de Solcina. **Taula d'elaboració pròpia.**

amb 8,3 ºC. Per contra, desembre, amb 7,3 ºC, va ser el més amb menys variació tèrmica entre les temperatures mitjanes mínimes i les màximes. Tot seguit varen venir novembre, amb 7,9 ºC, i gener i setembre, amb 8,0 ºC, d'oscil·lació tèrmica mitjana mensual. La tardor, amb 8,1 ºC, fou l'estació més estable tèrmicament, on es varen donar menys diferències de temperatura entre les més altes i les més baixes al llarg de 1930 i 1939.

En resum, doncs, podem dir que el règim termomètric de la zona on s'assenten els actuals municipis de Vila-seca i de Salou, abans municipi de Vila-seca de Solcina, es caracteritza per la seva moderació, en linies generals, sobretot pel que fa a les estacions més extremes de l'any: hivern i estiu. A l'estiu, però, i per la seva proximitat al mar, els alts percentatges d'humitat relativa existents a l'aire, que poden arribar a ser fins i tot del 90% i superiors, provoquen que la sensació tèrmica sigui més elevada del que realment pugui indicar el termòmetre, donant-se molt sovint episodis de xafogor. Com a exemple, podem dir que al llarg del mes de juliol de 2006 la mitjana de la humitat relativa més baixa va ser del 56 % i la de la més alta fou del 89 %[168].

A banda de tenir el mar ben a prop, aquesta moderació o temperança es deguda també a la poca altitud del territori on es troben ambdues localitats de Vila-seca i Salou, i al fet que els pobles i ciutats ubicats dins el Camp de Tarragona es troben arrecerades dels vents i fronts freds provinents de l'interior peninsular gràcies al mur que formen les serrelades prelitorals que l'envolten (Muntanyes de Prades, etc)[169]. Les dades termomètriques proporcionades per l'estació meteorològica de Vila-seca de Solcina s'emmarquen en l'anomenada Ibèria seca, i dins d'ella, en la que el professor Vilà Valentí denomina "franja oriental", que correspon a la banda est peninsular del litoral mediterrani, comprès entre Portbou i Alacant, aproximadament[170]. Les similituds entre les temperatures de València i les de l'estació de Vila-seca de Solcina són evidents:

[168] www. meteo.cat. (setembre 2006). La mitjana ha estat calculada per nosaltres en base a les dades diàries del mes de juliol de 2006 de l'estació de Vila-seca.
[169] Vegeu, LÓPEZ BONILLO, Diego. "Las temperaturas en el Camp de Tarragona". … . , pp. 125-126.
[170] VILÀ VALENTÍ, J. *La Península Ibérica.* Barcelona : Ed. Ariel, 1989, pp. 62-64.

Taula 19. Dades termomètriques del nucli de Vila-seca de Solcina i València [171]

Temperatures	Vila-seca de Solcina	València
Temperatura mitjana anual	**16,3 ºC** (1930-1939) / **16,9 ºC** (1930-2008)	16,8 ºC
Temperatura mitjana del mes més càlid	**24,6 ºC** (1930-1939) / **25,3 ºC** (1930-2008)	24,5 ºC
Temperatura mitjana del mes més fred	**9,2 ºC** (1930-1939) / **9,3 ºC** (1930-2008)	10,1 ºC

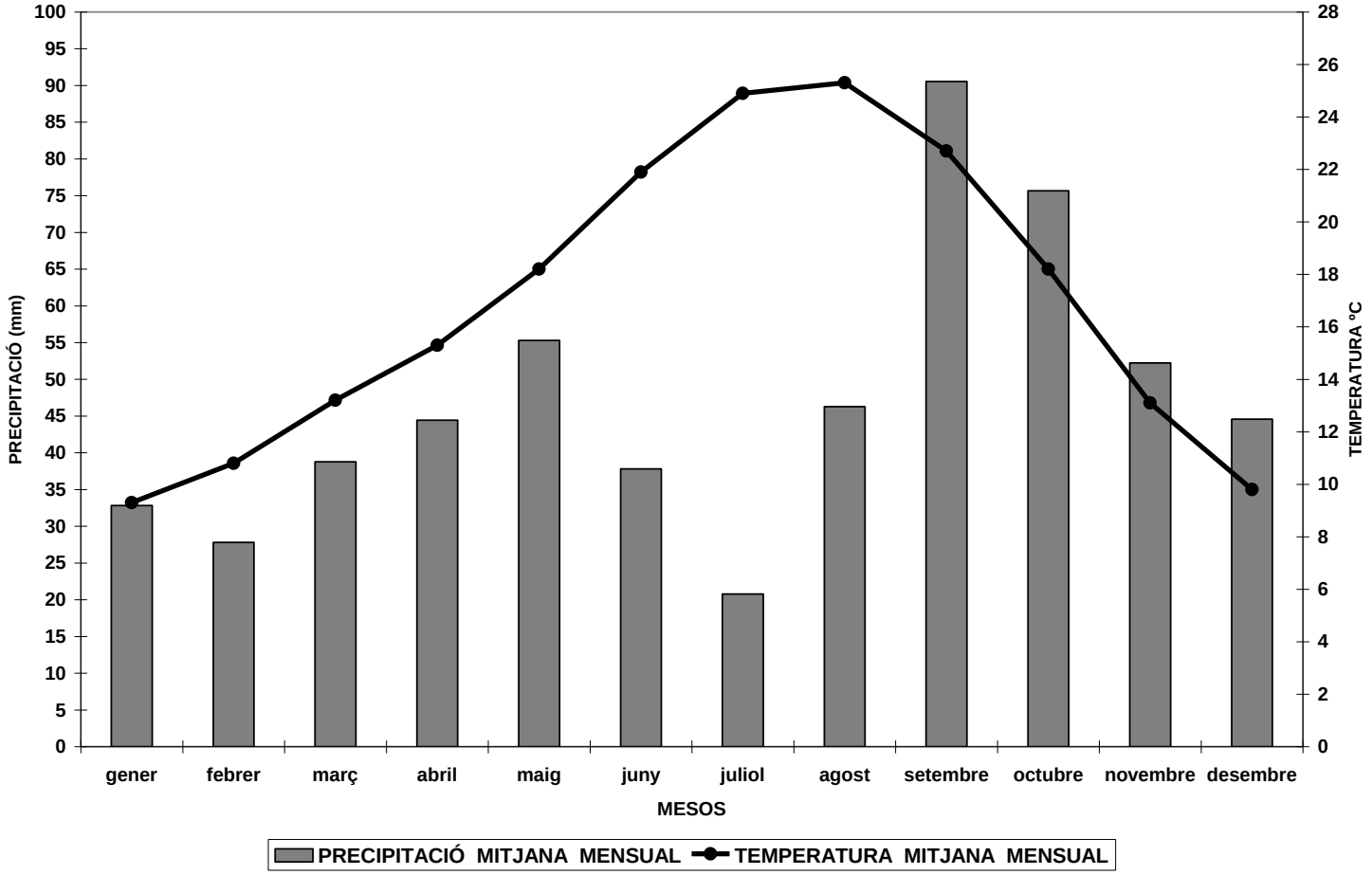
La temperatures mitjanes anuals del nucli vila-secà i de València podem dir que són iguals. La temperatura mitjana del mes més càlid també no ofereix diferències molt significatives, la mitjana de 1930-39 va ser quasi bé idèntica a la valenciana, tot i que entre 1930-2007 va ser 0,8 ºC més alta que la de la capital del Túria. Respecte al mes més fred, observem que a València la temperatura mitjana és quasi bé un grau més alta que en la localitat de Vila-seca de Solcina. Cosa que no ens ha d'estranyar si tenim present que València es troba geogràficament més al sud i els hiverns són més suaus.

La unió de les precipitacions i les temperatures mitjanes mensuals del període 1930-2008 en una sola gràfica, ens ofereix el climograma de la població de Vila-seca de Solcina[172]:

[171] **Font:** Per a València: VILÀ VALENTÍ, J. *La Península Ibèrica. … .* , p. 63. Per al nucli de Vila-seca de Solcina: ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D. Ministerio de Medio Ambiente. Agencia Estatal de Meteorología. Centro Meteorológico Territorial en Cataluña. Banco de datos. Termometría. 017 Vila-seca de Solcina. Anys 1977-1989: *Butlletí informatiu. Vila-seca i Salou.* Anys 1990-2008: *El Pont de Fusta. Revista de Vila-seca i de Salou.***Taula d'elaboració pròpia.**

[172] **Climograma d'elaboració pròpia en base a les fonts ja esmentades.**

GRÀFICA 16. CLIMOGRAMA DE VILA-SECA DE SOLCINA (1930-2008)

Cinc dels dotze mesos de l'any, concretament de setembre a gener, les pluges mitjanes mensuals superen les temperatures mitjanes mensuals dels mateixos mesos. Tot just quan les necessitats hídriques són menors, tant per l'agricultura com per, actualment, el sector serveis (turisme). La manca d'aigua es concentra, sobretot, entre juny i agost, a l'estiu, quan les temperatures són més altes i l'evapotranspiració és més elevada[173]. Alhora, l'agricultura i els serveis necessiten les majors quantitats d'aquest element vital per a poder desenvolupar les seves activitats correctament. Es calcula que el dèficit hídric anual en l'exmunicipi de Vila-seca de Solcina és de 200 a 300 mm per a la part septentrional, i de 300 a 400 mm per a la part meridional (Salou, Cap de Salou, la Pineda) [174]. Els mesos de juliol i febrer ofereixen una

[173] LÓPEZ BONILLO, Diego. *Los climas de Tarragona … .* , pp. 140-153 ; "Apéndice" : "Cuadro 43" ; "Cuadro 77" i, sobretot, "Fig. 31. Balance hídrico (según Thornthwaite)".
[174] Generalitat de Catalunya. Departament de Política Territorial i Obres Públiques. Institut Cartogràfic de Catalunya / Departament de Medi Ambient. *Atles climàtic de Catalunya.* Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1996.

precipitació mitjana inferior als 30 mm, fet que no es dóna en la zona de la península denominada pels geògrafs Ibèria humida, on cadascun dels dotze mesos de l'any gaudeixen de més de 30 mm de pluja [175]. El climograma de Vila-seca de Solcina no difereix excessivament dels climogrames d'altres localitats costaneres de l'est i sud-oest peninsular compreses entre Barcelona i Alacant, i del sud d'Espanya (Sevilla, Màlaga, Cadis, etc) [176]. Seguint la fòrmula proposada pels geògrafs espanyols J. Dantín Cereceda i A. Revenga Carbonell, per a calcular l'índex termopluviomètric, a l'àmbit de l'exmunicipi de Vila-seca de Solcina, amb les mitjanes de pluges i temperatures entre 1930 i 2008, dóna un coeficient de 2,98, el qual indica que ens trobem en una zona semiàrida[177]. El professor López Bonillo, seguint el mètode de Thornthwaite, ens diu que tota la zona costanera de la província de Tarragona pertany a un clima sec subhumit dins, evidentment, del clima mediterrani marítim [178]. Dues interpretacions que arriben a una mateixa conclusió: en el nostre territori les pluges caigudes no són prou suficients, sobretot al juliol, per contrarrestar les elevades temperatures estiuenques, fet que provoca manca d'aigua per l'evaporació que es produeix en la terra i en els vegetals. Amb tot, aquesta aridesa puntual, que va de juny a setembre, no es prou pronunciada com per a que tinguem un clima semiàrid extrem, com es dóna en extenses zones de Múrcia i Almeria.

2.2.3 – Els vents

Els vents predominants de la zona són el mestral, vent de nord-oest que bufa amb força, entre els 70 i els 118 Km/h, d'octubre a abril [179]. Durant la tardor i la primavera els vents provenen essencialment del sud, llebeig, amb ràfegues que arriben als 80 Km / h. Els dies de primavera i estiu es beneficien de la marinada. Es tracta d'un vent suau de component sud-oest (garbí) provinent del mar, el qual refresca agradablement les terres del Camp de Tarragona [180]. L'aire de llevant, o de component Est, també es fa notar a les nostres contrades amb molta asiduïtat,

[175] LÓPEZ GÓMEZ, Antonio. "El clima". A: *Geografía general de España. ... .* , p. 159.
[176] LÓPEZ GÓMEZ, Antonio. "El clima". A: *Geografía general de España. … .* , p. 163.
[177] Vegeu, SOUSA ALAEJO, Rafael. *Notas para una climatología de Tarragona. ... .* , pp. 40-41 i LÓPEZ GÓMEZ, Antonio. "El clima". A: *Geografía general de España. ... .* , p. 159.
[178] LÓPEZ BONILLO, Diego. *Los climas de Tarragona ... .* , pp. 175-177.
[179] Vegeu al respecte: **Anys 1981-1989:** *Butlletí informatiu. Vila-seca i Salou.* **Anys 1990-2005:** *El Pont de Fusta. Revista de Vila-seca i de Salou.* La velocitat del mestral s'ha extret de MORELL i TORRADEMÈ, Josep; VAQUER i FERRANDO, Pineda. *Vila-seca.* Valls: Edicions Cossetània (Col·lecció la Creu de Terme, 11), 2001, p. 13.
[180] MORELL i TORRADEMÈ, Josep; VAQUER i FERRANDO, Pineda. *Vila-seca. ... .* , p. 13.

provocant, de vegades, temporals de pluja i pedra amb conseqüències catastròfiques com els succeïts els dies 11 de novembre i 15 a 17 del mateix mes de l'any 2001[181].

Deixant de banda el fortíssim temporal de mar del 31 de gener de 1911[182], un dels més importants i devastadors dels que se'n té coneixement a les nostres costes; durant la dècada anys trenta, concretament el 4 de juny de 1930, bufà, en el municipi de Vila-seca de Solcina, *"*[…] *un viento fuerte y huracanado de levante, que causó enormes perjuicios a la agricultura, sobre todo a los algarrobos, avellanos y otros frutos tiernos. En el mar, como consecuencia, el temporal levantó gruesa marejada, que obligó a los pescadores a suspender la salida de sus embarcaciones"* [183]*.* Aquest vendaval també es va deixar sentir a Tarragona, Reus, Tortosa i Valls, amb força 8 (62-74 Km/h), entre d'altres localitats. A Tarragona, a banda dels danys a l'agricultura, va causar alguns desperfectes al cablejat elèctric, així com trencadissa de vidres i despreniment de persianes [184]. Entre el 23 i 27 d'octubre d'aquell any tornà a deixar-se sentir vent fort i dur, en aquest cas de component nord-oest. Una setmana més tard, del 3 al 5 de novembre, el mestral tornà a bufar amb duresa i, fins i tot, el dia 4 en forma de vendaval. A la ciutat de Valls arribà a força 7 (51-61 Km/h) [185].

A finals de mes, el 28 de novembre, un fortíssim vent de Llevant es deixà sentir a la ciutat de Tarragona i zones adjacents des de primeres hores del matí. A migdia la pluja s'intensificà bastant. El mar es trobava molt embravit. Tant era així que *"En el Cabo de Salou las olas, al chocar contra las rocas levantaban grandes moles de agua y espuma, perfectamente apreciables*

[181] JANSÀ GRAN, Carles. "El temporal de llevant". *El Pont de Fusta. Revista de Vila-seca i de Salou.* Núm. 262 (desembre 2001), p. 10.
[182]Vegeu, entre d'altres: https://1911temporal.wordpress.com (Consultat 8-1-2022); https://lhospitaletdellobregat.wordpress.com/2011/02/02/el-temporal-de-les-desgracies-31-de-gener-de-1911/ (Consultat 8-1-2022); https://historiesdemar.org/2013/01/29/la-tempesta-perfecta/ (Consultat 8-1-2022). També, OTIÑA, Pedro. "El temporal de 1911 al Cap Salou". *El Pont de Fusta. Revista de Vila-seca i de Salou.* Núm. 371 (febrer 2011), pp. 24-25. "El temporal de ayer". *Diario de Tarragona*, 2-2-1911, p. 1. "Las víctimas del mar". *Diario de Tarragona*, 3-2-1911, p. 1. "Desastres de los temporales". *Diario de Tarragona*, 4-2-1911, p. 1. "El temporal de ayer". *La Vanguardia*, 1-2-1911, p. 3. La relació nominal de víctimes, que va ascendir a 83 pescadors morts a Catalunya, la podeu consultar a "De los temporales". *La Vanguardia*, 26-2-1911, p. 3.
[183] JANSÁ. "Información regional.Vilaseca". *La Vanguardia*, 8-6-1930, p. 30.
[184] Per a Reus: "Noticias". *Diario de Reus*, 5-6-1930, p. 5; "Informació local i general". *Les Circumstàncies*, 5-6-1930, p. 2. Per a Tarragona : "Notas locales. El vendaval de ayer". *La Cruz*, 5-6-1930, p. 2. Per a Valls: *La Crónica de Valls*, 7-6-1930, p. 6 "Observatorio Central Meteorológico". Per a Tortosa: *Correo de Tortosa*, 5-6-1930, p. 2.
[185] ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D. Llibreta d'observacions meteorològiques de Ramon Jansà Guardiola (febrer 1930 - febrer 1931). També, JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 8-11-1930, p. 27. "Observatorio Central Meteorológico. Estación de Valls". *La Crónica de Valls*, 8-11-1930, p. 5.

a simple vista desde nuestra ciudad [Tarragona]*. Lo mismo ocurría en la Punta del Milagro, donde el oleaje adquiría proporciones pocas veces vistas"* [186]. Pels volts de la una de la tarda, una mànega va bolcar i capgirar totalment una barca de pesca (bou) quan aquesta estava entrant en el port de Tarragona per a refugiar-se del temporal. El pescador Enric Masdéu Simó, un dels tripulants del vaixell sinistrat, va perdre la vida ofegat. La mànega continuà el seu trajecte en direcció Est-Oest entrant en el barri del Serrallo provocant desperfectes, convertint-se aleshores en tornado. Les draçanes del port tarragoní patiren grans destrosses. Una d'elles fou que una secció de quaranta metres de mur d'aquest establiment va ser enderrocat. A la carretera de Tarragona a Vila-seca de Solcina (carretera de Castelló), a un quilòmetre del pont del riu Francolí, el tornado també va tombar arbres de grans dimensions, els quals, a la vegada, varen fer caure vuit pals telefònics i uns altres del telègraf. Tot seguit continuà per la carretera de Tarragona a Reus. La zona de Torreforta, tocant a Riu Clar, va ser la més castigada amb més d'un centenar d'ametllers i garrofers arrencats, així com la volada d'una teulada d'una casa de camp. A dos quarts de dues de la tarda arribà a la Selva del Camp. Allà va fer molt de mal tot tirant a terra parets, molts arbres, aixecant teulades i derribant dues cases. Dos dies després de succeïts els fets, l'alcalde i el secretari d'aquest municipi del Baix Camp varen visitar el Governador Civil i el President de la Diputació per tal de sol·licitar-los que els desperfectes causats pel tornado fossin inclosos dins la llista de damnificats pels aiguats ocorreguts un mes i escaig abans, és a dir, entre els dies 18 i 19 d'octubre[187].

Vila-seca de Solcina, per sort, es va lliurar d'aquest terrible fenomen meteorològic i, per tant, no es varen haver de lamentar desgràcies personals ni materials. Tanmateix, el dia abans de produir-se el tornado, és a dir, el 27 de novembre, a les deu de la nit, *"*[...] *pudo observarse en esta villa perfectamente el curioso fenómeno de una lluvia de polvo rojizo, que según comunica el Servicio Meteorológico de Cataluña, procedía del desierto de Sahara. El fenómeno iba acompañado de tormenta eléctrica, de fuertes rachas de viento huracanado y pedrisco"*. Al

[186] "El temporal de ayer causó en esta ciudad desgracias y grandes daños materiales". *Diario de Tarragona*, 29-11-1930, p. 2.
[187] Vegeu: "El temporal de ayer causó en esta ciudad desgracias y grandes daños materiales". *Diario de Tarragona*, 29-11-1930, p. 2. També: "Noves. Temporal". *La Veu de Tarragona*, 29-11-1930, p. 3. "Una tromba marina". *La Voz de la Provincia*, 29-11-1930, p. 4. "Notas locales. El temporal de ayer". *La Cruz*, 29-11-1930, p. 2. ARÍS. "Información regional. Tarragona". *La Vanguardia*, 29-11-1930, p. 28. ARÍS. "Información regional. Tarragona". *La Vanguardia*, 30-11-1930, p. 33. GRAU. "Información regional. Selva del Campo". *La Vanguardia*, 3-12-1930, p. 28.

dia següent, divendres 28, pel matí, *"recrudeció el temporal de agua y viento, cayendo a las doce del mediodía una lluvia torrencial, continuando el cielo encapotado, viento de Levante y marejada del Este"* [188].

En temps de la II República, durant els dies 1 i 2 de març de 1935, un fortíssim vent huracanat es desfermà a la nostra demarcació i d'altres poblaciones catalanes com Lleida, Manresa, Sabadell, Mataró o Pineda de Mar. A Tarragona capital, la violenta ventada causà seriosos danys en la refineria de sofre "Unión Sulphur", incendiant-se un dels seus magatzems. Les pèrdues es varen xifrar en unes 400.000 pessetes de l'època. Els sostres de les naus de la factoria CAMPSA[189] resultaren molt afectats. Igualment, el port va patir les conseqüències amb desperfectes a l'enllumenat, en els edificis i coberts ("tinglados"). El cost del damnatge es valorà en unes 35.000 pessetes. El mercat municipal de la plaça Corsini va perdre una part de la seva teulada i tots els vidres i persianes de la façana oest. Les carreteres d'accés a la capital quedaren intransitables pel gran nombre d'arbres arrencats pel vent. Les comunicacions ferroviàries es paralitzaren, de tal manera que els trens amb direcció Lleida es varen haver d'aturar a l'estació de Vila-seca de Solcina per por que els vagons no acabessin sent bolcats per la força de l'aire. La línia de València es trobava interrompuda a l'Hospitalet de l'Infant i els trens procedents de Barcelona foren parats a Cambrils. Les línies telefòniques i telegràfiques varen resultar greument afectades, de la mateixa manera que molts habitatges, on varen anar a terra bastants envans, desprenent-se portes, persianes i teulades. En el camp les destrosses foren extenses i incalculables. A l'oficina principal de Correus de Reus, ubicada aleshores en el Raval de Robuster, 26, es va ensorrar la part superior de la façana i una galeria interior. Això provocà que s'esfonsessin els tres pisos de l'immoble. No cal dir que varen ser també moltes les xemeneies, teulades, persianes, portes i parets derribades a la capital del Baix Camp. Des de la capital de l'Alt Camp, Valls, es feia saber que *"* [...]. *Varias casas han quedado sin tejados, siendo tal la violencia del viento en algunas ocasiones, que algunas personas han sufrido caídas, por fortuna sin consecuencias graves. Se han venido abajo paredes y algunos edificios que ofrecían poca*

[188] Per ambdues cites: JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 3-12-1930, p. 28. Durant la nit del dia 27 de novembre es varen recollir 2,5 mm de pluja. La precipitació caiguda durant la pluja torrencial del dia següent fou de 43,8 mm. ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D. Llibreta d'observacions meteorològiques de Ramon Jansà Guardiola (febrer 1930 - febrer 1931).
[189] "Compañía Arrendataria del Monopolio de Petróleos, S.A.".

seguridad. Los daños son enormes. Muchos árboles han sido arrancados de cuajo y arrastrados por el viento largo trecho. Los vecinos más viejos no recuerdan un vendaval tan violento" [190]. El setmanari vallenc *La Crónica de Valls* apuntava que *"Nombroses són les desgràcies, si bé gràcies a Déu fins ara cap de personal, que ha ocasionat el temporal de vent, un veritable huracà, que s'ha desencadenat aquesta nit i que continua encara damunt la nostra ciutat i comarca.* [...]. *Al camp,* [...] *el vent ha trossejat els arbres i plantacions, i n'ha arrencat molts. Les pèrdues són importants.* [...]. *Molts dels gruixuts pals de telèfon que hi ha a les importants línies que passen per la nostra ciutat el vent els ha tombat o trencat.* [...]. *El vent, dins la nostra ciutat, s'ha emportat diverses teulades, totalment o part d'elles. Han rebut principalment les fetes amb* [...] *<<uralita>>. També ha fet caure parets, envans, barbacanes i parts d'edificacions"* [191].

Mentre tot això passava, a Vila-seca de Solcina Ramon Jansà va escriure ben clarament en la seva llibreta d'observacions meteorològiques : *"Gran huracà de 19 h de l'1 a 12 h del 2"* . A més, feia saber que aquell primer dia de març a la nostra vila el vent, que era de mestral, va bufar amb força 12, és a dir, amb una velocitat superior als 118 Km/h, segons l'escala de Beaufort [192]. Les mateixes circumstàncies es varen repetir fins el migdia del dia 2. El dia 3 la velocitat del mestral va ser de força 8 (62 – 74 Km/h), i el 4 de març va descendre fins a força 2 (7 – 11 Km/h). A partir del dia 5 fins al 10 la calma va ser absoluta, donant-se un parell d'episodis més de mestral, aquests tan sols amb força 3 (12 – 19 Km/h), els dies 11 i 17 de març [193]. Un fet d'aquesta magnitud, poc usual a les nostres contrades, s'havia donat també anteriorment el 2 de març de 1869, i era conegut pels vells pescadors de Tarragona amb el nom de "Mestral de Sant Simplici" [194].

[190] Per a la cita: "Notas comarcales". *La Vanguardia*, 3-3-1935, p. 23. A més, per a la capital de l'Alt Camp vegeu: *La Crónica de Valls*, 2-3-1935, pp. 2 i 3 ; i 9-3-1935, pp. 1 i 3. Per a tot el paràgraf: "Notas comarcales". *La Vanguardia*, 3-3-1935, p. 23. També, "El temporal de vent desfermat ahir". *Diari de Tarragona*, 3-3-1935, p. 1 ; i, "Los estragos del huracán". *La Cruz*, 3-3-1935, p. 2. Per a la línia del ferrocarril de València vegeu, *Correo de Tortosa*, 2-3-1935, p. 2.
[191] "El temporal de vent". *La Crónica de Valls*, 2-3-1935, p. 3.
[192] Vegeu, http://www.semar.gob.mx/meteorologia/ESCALA%20BEAUFORT.htm , per a l'escala de Beaufort (Consultat 8-1-2022). L'observador de l'estació de Nulles (Casafort), en J. Figuerola Ballester, va fer saber que *"* [...] *la velocitat del vent, creiem que fou molt superior a la de 100 Qm per hora"*. Vegeu, "El temporal de vent del dia 2". *La Crónica de Valls*, 9-3-1935, p. 1. Això confirmaria, sens dubte, que l'anotació de Ramon Jansà no va ésser gens ni mica exagerada.
[193] ICGC. Cartoteca. Fons del Servei Meteorològic de Catalunya. Capsa 420-D. Llibreta d'observacions meteorològiques de Ramon Jansà (11 juny 1934 – 10 juliol 1935). Anotacions de març de 1935.
[194] "Notas comarcales". *La Vanguardia*, 3-3-1935, p. 23.

El 29 d'agost de 1945, a mitja tarda, es produí un tornado que durà uns cinc minuts a la zona costanera de Salou, el qual arrencà arbres de grans proporcions, fent volar pels aires pals d'electricitat, així com les barques que hi havia amarrades al port. Un pescador va morir de resultes de caure-li al damunt la seva barqueta. Un altre resultà amb un braç fracturat. La matinada del 2 de novembre de 2008, un esclafit causà força destrosses a la partida de Barenys, en el terme municipal de Salou [195].

Un episodi idèntic al de 1935 es va tornar a repetir el dia 24 de gener de 2009 arreu de Catalunya, àmplies zones de la resta de la zona nord d'Espanya i sud de França amb el cicló extratropical "*Klaus"*. Un altre cop el vent de mestral, que a Vila-seca arribà a 126,5 Km/h; al Perelló (Baix Ebre), 146,9 Km/h; Reus (estació de la carretera de Falset), 130 Km/h; i a Portbou (Alt Empordà) a 200,2 Km / h, la ratxa màxima de vent més forta enregistrada al Principat, va causar grans danys de tot tipus arreu del territori. Onze persones varen morir a Espanya, de les quals, quatre nens a Sant Boi de Llobregat, així com dos homes a la Palma de Cervelló i Abrera. A Vila-seca va caure una grua de la construcció damunt de tres cases sense causar danys personals, però sí materials[196].

[195] TOMÀS OLLÉ, Esteve. "Recull de records". *Estudis de Salou*. Núm. 4 (2000), pp. 107-108. OTIÑA HERMOSO, Pedro. "Esclafits, ciclons i huracans: quan bufa el vent a la Costa Daurada". *El Pont de Fusta. Revista de Vila-seca i de Salou.* Núm. 369 (desembre 2010), p.18. LEAL, Ramon. "Un tornado fa estralls al voltant del tram final del barranc de Barenys". *El Pont de Fusta. Revista de Vila-seca i de Salou.* Núm. 345 (novembre 2008), p.12.

[196] Per a *"Klaus"* vegeu: https://repositorio.aemet.es/bitstream/20.500.11765/5489/1/3_Gomara.pdf , "Estudio del ciclón extratropical Klaus: possibles conexiones con la nao" (Consultat 8-1-2022). Per a Vila-seca vegeu, JANSÀ, Carles. "Meteorologia. De l'1 al 31 de gener (Estació de Vila-seca T0017). *El Pont de Fusta. Revista de Vila-seca i de Salou.* Núm. 348 (febrer 2009), p. 2. Per a Portbou, el Perelló i resta de Catalunya: www.meteo.cat ."Informe tècnic. Episodi de vent a Catalunya del dia 24 de gener de 2009". (Consultat abril 2009). També, "Butlletí climàtic mensual. Gener de 2009". Per a Reus: www.meteoreus.net. (Consultat abril 2009). Per al nombre de morts pel vendaval i la grua caiguda a Vila-seca vegeu, *Diari de Tarragona*, 25-1-2009 i 26-1-2009. Vegeu també, per exemple, *La Vanguardia*, 25-1-2009, p. 1; i pp. 1-9 (Vivir). *La Vanguardia*, 26-1-2009, p. 1; i pp. 1-7 (Vivir).

LA VANGUARDIA — Página 23 — Domingo 3 de marzo de 1935

NOTAS COMARCALES

LOS TEMPORALES DE ESTOS DIAS

El huracán causa enormes destrozos en Tarragona

UN CONTACTO ELÉCTRICO PROVOCA UN IMPONENTE INCENDIO EN UNA REFINERIA DE AZUFRE

En el Puerto, la violencia del viento ocasiona grandes desperfectos

INCALCULABLES DAÑOS EN LA AGRICULTURA

En otras muchas poblaciones, también se ha dejado sentir la violencia del viento

UN VIOLENTISIMO TEMPORAL AZOTA LA PROVINCIA

Los daños causados por el vendaval han sido cuantiosos. - Importante incendio en una refinería de azufre. - Temporal marítimo El «mestral» del 2 de marzo de 1869.

TARRAGONA, 2.

Esta madrugada, el viento N. O. que sopló toda la noche, tomó caracteres de huracán, ocasionando serios desperfectos en varios edificios de la ciudad y el campo.

La violencia del viento rompió la línea de conducción de fluído eléctrico de la Refinería de azufre «Unión Sulphus», y el contacto de dos alambres originó una chispa que prendió fuego en un almacén, ocasionando un violento incendio. El azufre, líquido, corría ardiendo por el pavimento.

Los empleados de la casa, auxiliados de campesinos, empezaron los trabajos para aislar del fuego los grandes almacenes, donde había depositada gran cantidad de azufre.

Cuando llegaron los bomberos se intensificaron los trabajos de extinción del fuego, que duraron tres horas.

Se calculan las pérdidas en 400.000 pesetas.

El edificio y las existencias de azufre estaban asegurados.

El puerto presentó un aspecto imponente.

El mar azotaba el muelle de levante, saltando por encima de la banqueta.

Fuera del puerto el mar tomó grandes proporciones, en marejada y contramarejada, en términos que los buques que se dirigían a este puerto tuvieron que estar capeando el temporal, esperando una recalmada o bonanza para intentar la entrada en el puerto. Entre ellos se encontraba el buque tanque de gran porte, «Campuzano», de la Campsa, el cual entró, pudiendo amarrarse en el lugar destinado a la descarga del gas-oil, pero al poco tiempo de estar amarrado una fuerte racha de viento rompió las amarras de popa, yéndose sobre el vapor «Ambos», al que ocasionó averías en la obra muerta.

Luego entró en el puerto el «Cabo Tres Forcas», que tuvo que dar fondo en el exterior, pero a causa de la violencia del viento, rompió las amarras de proa, yendo a chocar contra el «Ambos», causándole averías en la obra muerta.

El vapor «Cabo Tres Forcas» tuvo que dar fondo nuevamente en el exterior del puerto.

El vapor «Ambos» tuvo que dar fondo en el interior del puerto

3 – La població

L'estudi de la població del municipi de Vila-seca de Solcina s'enceta, en primer lloc, amb una anàlisi general de l'evolució del nombre dels seus habitants entre 1900 i 1950. Dins aquest apartat també s'ha estudiat la població de Salou. En el punt 3.2 hem esbrinat el nombre d'edificacions del municipi, doncs estan relacionades amb les fluctuacions de població. Tanca el capítol una acurada investigació demogràfica dels anys 1911-1950.

3.1 – L'evolució demogràfica (1900 / 1950)

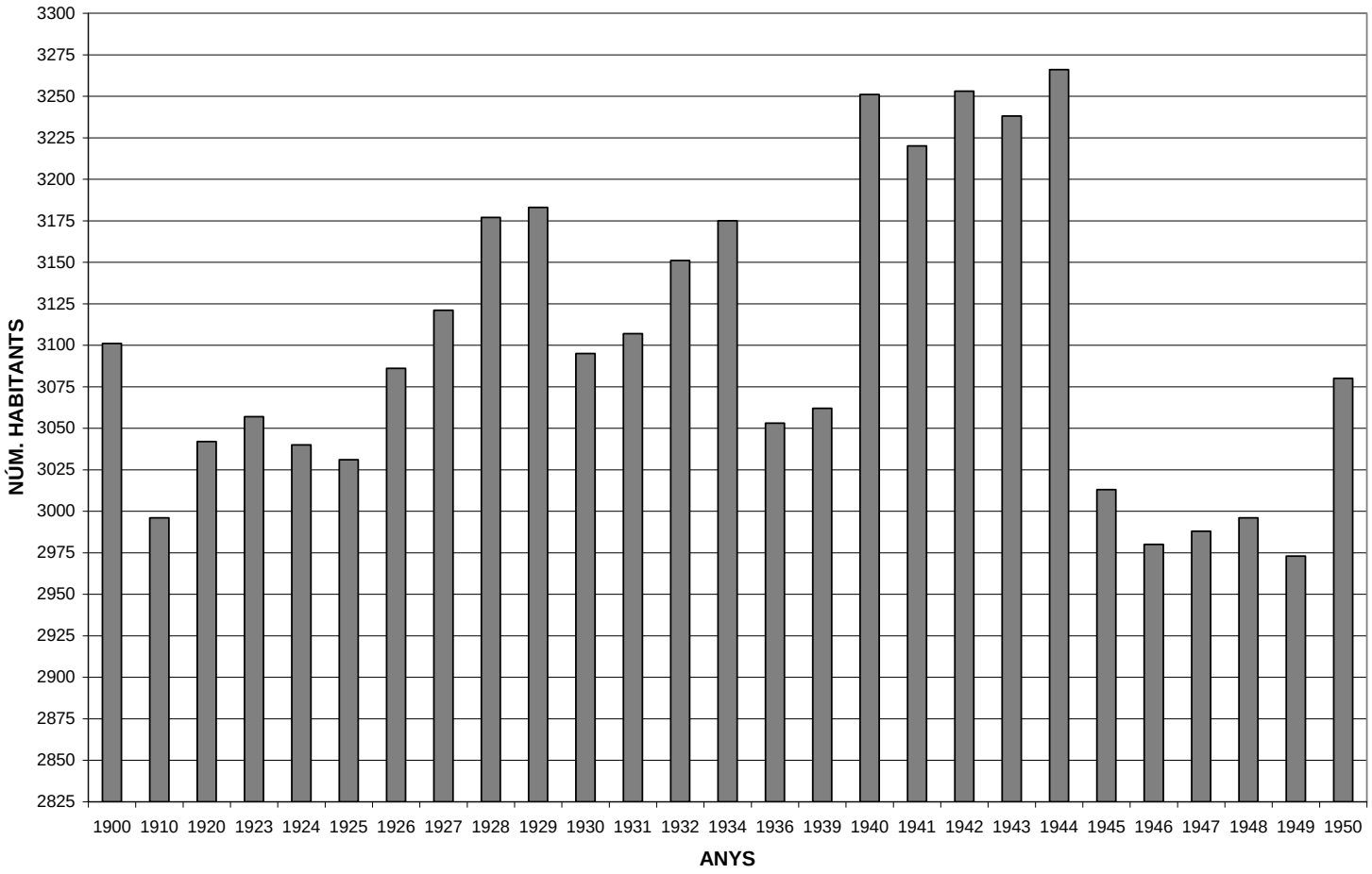
Gràcies a la consulta bibliogràfica, als censos i nomenclàtors de població publicats per l'Estat espanyol, i als padrons i fulls resum que s'han conservat a l'Arxiu Històric Municipal de Vila-seca i que, en el seu moment, foren elaborats per l'Ajuntament, hem pogut realitzar una reconstrucció del nombre de pobladors del terme municipal al llarg de la primera meitat del segle XX. El nombre d'habitants de fet, expressats per anys, queda reflectit en el següent quadre i la gràfica que l'acompanya:

Taula 20. Habitants del municipi de Vila-seca de Solcina (1900 / 1950) [197]

Any	Habitants	Any	Habitants	Any	Habitants
1900	3.101	**1929**	3.183	**1942**	3.253
1910	2.996	**1930**	3.095	**1943**	3.238
1920	3.042	**1931**	3.107	**1944**	3.266
1923	3.057	**1932**	3.151	**1945**	3.013
1924	3.040	**1934**	3.175	**1946**	2.980
1925	3.031	**1936**	3.053	**1947**	2.988
1926	3.086	**1939**	2.998 (a) / 3.062 (b)	**1948**	2.996
1927	3.121	**1940**	3.251	**1949**	2.973
1928	3.177	**1941**	3.220	**1950**	3.080

[197] **Font:** Anys 1900 i 1920: *Censo de la población de España, … .* Anys 1910 i 1940: *Nomenclátor de las ciudades, villas, lugares, aldeas y demás entidades de población de España … .* Anys 1923 a 1929: AHMV. Fulls resum del padró municipal rectificat. Any 1930: AHMV. *"Empadronamiento municipal. Cuaderno auxiliar*[…] *verificado el 31 de Diciembre de 1930".* Anys 1931;1932 i 1934: AHMV. Fulls resum del padró municipal. Any 1936: Generalitat de Catalunya. Departament de Presidència. *Moviments demogràfic i de població de Catalunya.* (fascicle 2n). Barcelona: Servei Central d'Estadística, 1937, p. 90. Any 1939 (a): AHMV. Padró municipal amb data 30-4-1939. Any 1939 (b): AHMV. *"Empadronamiento municipal. Cuaderno auxiliar* […] *verificado el dia 31-12-1939. Resumen general".* Anys 1941-1946: Ayuntamiento de Vila-seca de Solcina. *Memoria de la labor económico-administrativa realizada por el Ayuntamiento durante los años 1939 a 1946, ambos inclusive. Redactada por el Secretario Municipal D. Ramón March Miquel. Año de 1947.* , pp. 9-10. Anys 1947-1950: AHMV. Fulls resum del padró municipal. **Quadre i gràfica d'elaboració pròpia.**

GRÀFICA 17. POBLACIÓ DEL MUNICIPI DE VILA-SECA DE SOLCINA (1900-1950)

El segle XX es va iniciar a Espanya amb unes perspectives molt negres. La pèrdua de les darreres colònies d'ultramar el 1898 havia deixat al país abatut i exhaust política, anímica i econòmicament. En el camp català, a banda dels estralls de les guerres de Cuba i Filipines, es vivia encara intensament el flagell de la plaga de la fil·loxera iniciada el 1879 a Rabós (Alt Empordà) i a Vila-seca de Solcina el 1891[198]. Per acabar-ho d'adobar, l'agricultura europea patia una greu crisi que es remuntava a mitjan dècada dels anys setanta del segle XIX i que es va començar a sentir a Espanya a partir de 1884[199]. La gran alça dels preus vitivinícoles que es va donar a Catalunya i la resta d'Espanya entre 1877 i 1887, amb la consegüent "febre d'or", només va significar un miratge que conjunturalment va maquillar la greu situació de l'economia agrícola.

[198] IGLÉSIES, Josep. *La plaga de la fil·loxera i les seves conseqüències a Catalunya.* Barcelona: Ed. Barcino, 1988, pp. 23 i 35. També del mateix autor: *La crisi agrària de 1879-1900: la fil·loxera a Catalunya.* Barcelona: Ed. 62 (Llibres a l'abast, 55), 1968, p. 180.
[199] GARRABOU, Ramon (Ed.). *La crisis agraria de fines del siglo XIX*. Barcelona: Ed. Crítica, 1988. També, GARRABOU, Ramon; SANZ, Jesús (Eds.). *Historia agraria de la España contemporànea. 2. Expansión y crisis (1850-1900).* Barcelona: Ed. Crítica, 1985.

Demogràficament parlant, tots els condicionants anteriorment exposats varen incidir en l'evolució poblacional del municipi de Vila-seca de Solcina. El cens de 1897 dóna fe de l'inici d'una ensulsiada que es perllongarà fins, com a mínim, l'any 1910. Vila-seca de Solcina tenia llavors només 3.165 habitants de fet, perdent-se, respecte 1887, cent setanta-cinc ànimes [200]. Pel 1900 el nombre de pobladors tornava a baixar, quedant-se amb 3.101, i pel 1910 la xifra total del municipi estava per sota dels tres mil habitants amb 2.996 estadants de fet. Entre 1887, any de la darrera remuntada del segle XIX, i 1910, el saldo negatiu fou de 344 habitants. Xifres prou importants que demostren la catastròfica situació econòmica, i per extensió, humana, que es va abatre sobre el municipi de Vila-seca de Solcina i el Camp de Tarragona. Els sectors de població més atacats per l'atur i la manca de projecció laboral tenien com a una de les poques sortides la marxa cap a les zones urbanes i / o industrials de Catalunya, reemprenent el fluxe migratori iniciat ja durant la segona meitat del segle XIX, o bé emigrar a l'estranger a la recerca de fortuna[201]. La comarca del Barcelonès va experimentar un creixement absolut de població de l'ordre del 152,65 % entre 1900 i 1950, sent, com durant la segona meitat del segle XIX, la primera zona de Catalunya més beneficiada i esdevenint, a mitjan segle XX, el 44,63 % del total de residents del Principat. El Tarragonès només va augmentar un 27,57 % en el mateix període, i pel 1950 tan sols hi vivia l' 1,79 % de la població catalana[202]. Paral.lelament, a Catalunya es va produir un dels fluxos emigratoris més alts durant els darrers anys del segle XIX [203]. A Vila-seca de Solcina el total aproximat de persones que varen marxar cap a Austràlia i Amèrica entre 1886 i 1910 va ser d'unes cinquanta-nou, representant més o menys el 34,5 % del total d'emigrants entre 1860 i 1950. La principal motivació que els empenyia a emprendre aquella decisió era la de cercar treball. Les sortides més nombroses entre 1860-1910 es donaren entre els anys 1886-1890 amb

[200] *Resultados provisionales del censo de la población de España según el empadronamiento hecho en la península e islas adyacentes el 31 de Diciembre de 1897 por la Dirección General del Instituto Geográfico y Estadístico.* Madrid: Imprenta de la Dirección General del Instituto Geográfico y Estadístico, 1899, p. 264.
[201] Un petit exemple de marxa de població rural cap a zones urbanes el tenim a la localitat de l'Espluga de Francolí (Conca de Barberà). Vegeu, PUIG i TÀRRECH, Roser. "L'èxode rural i la fil.loxera: de l'Espluga de Francolí a Tarragona (1905)". *Recull Miquel Melendres i Rué (1905-1974). Estació de Recerca Bibliogràfica i Documental << Margalló del Balcó >>*. Tarragona (1995), pp. 115-136.
[202] RECOLONS i ARQUER, Lluís. *La població de Catalunya. Distribució territorial i evolució demogràfica 1900-1970.* Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1976, taules números 31 i 32.
[203] CABRÉ i PLA, Anna; PUJADAS i RÚBIES, Isabel. "La població: immigració i explosió demogràfica". A: *Història econòmica de la Catalunya contemporània s. XX*. Vol. 5. Nadal, Jordi; Maluquer de Motes, Jordi; Sudrià, Carles; Cabana, Francesc (Dirs.). Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1989, p. 16. GARRIGA PUJALS, Montserrat. *L'emigració vila-secana cap a Austràlia i Amèrica entre 1860-1960.* Tarragona: Agrupació Cultural de Vila-seca (Monografies de Vila-seca, 21), 2001, p. 21.

12 persones ; 1896-1900 amb 10 i 1906-1910 amb 26 vila-secans [204]. Anys i xifres que encaixen amb el període de forta davallada econòmica i gran descens poblacional. Descens, per altra part, que estem convençuts es deuria fer notar a Vila-seca de Solcina, com va succeir a la resta de Catalunya, fins l'any 1915 aproximadament [205]. Un indicador prou revelador el tenim en el fet que el fluxe d'emigrants vila-secans entre 1911-1915 continuà sent alt, unes 21 persones, en la línia del quinquenni anterior (1906-1910). Aquesta quantitat minvà a la meitat (10) entre 1916-1920[206].

El cens de 1920 demostra que la sagnia no només s'havia aturat sinó que per primera vegada des de 1887 el municipi de Vila-seca de Solcina començava a recuperar habitants. Amb data 31 de desembre es comptabilitzaven un total de 3.042 pobladors de fet. L'any 1923 eren 3.057. Com bé comenta el professor Tomàs Vidal : *"El fort èxode de l'etapa precedent sembla que alliberà el camp de pressions internes i externes "* [207]. Els anys 1924 i 1925 hi hagué una lleugera baixada amb 3.040 i 3.031 habitants respectivament. Tanmateix, els anys de la dictadura del general Miguel Primo de Rivera (setembre 1923-gener 1930) coincidiren amb una conjuntura econòmica mundial expansiva (*"feliços anys 20"*) i de forta inversió pública en infraestructures a Espanya, que es va traduir en la construcció de carreteres, canals, les obres de les exposicions iberoamericana de Sevilla i universal de Barcelona de 1929, etc [208]. Des de 1926 fins 1929 Vila-seca de Solcina no va fer més que guanyar població any rere any : 1926 tenia 3.086 habitants; 1927, 3.121 ; 1928, 3.177 i 1929, 3.183 residents. D'igual manera va passar, per exemple, a Alcover[209]. Al mateix temps, l'emigració vila-secana continuava reduïda i estabilitzada al voltant de 12 i 13 persones entre els quinquennis 1921-25 i 1926-30 respectivament [210].

La fallida de la borsa de Nova York (Wall Street) el 24 d'octubre de 1929, en l'anomenat "dijous negre", va sumir els Estats Units d'Amèrica en una profunda depressió econòmica, la qual

[204] GARRIGA PUJALS, Montserrat. *L'emigració vila-secana ... . ,* pp. 22, quadre 1 ; 36 ; i 43, quadre 4. El percentatge del 34,5 % ha estat calculat per nosaltres.
[205] CABRÉ i PLA, Anna; PUJADAS i RÚBIES, Isabel. "La població: immigració i explosió demogràfica". *... . ,* p. 18.
[206] GARRIGA PUJALS, Montserrat. *L'emigració vila-secana ... . , ,* p. 22. Quadre 1.
[207] VIDAL i BENDITO, Tomàs. "Èxode rural i problemàtica demospacial a Catalunya". *Estudis d'Història Agrària.* Núm. 2 (1979) , p. 200.
[208] ABELLA, Rafael *et al.* "Los felices años veinte. Entre la Gran Guerra y la crisis". A: *Siglo XX. Historia Universal.* Vol. 8. Madrid : Historia 16 / Temas de Hoy, 1997. MALERBE, Pierre. "La Dictadura". A: *Historia de España. La crisis del Estado: Dictadura, República, Guerra (1923-1939).* Manuel Tuñón de Lara (Dir.). Vol. 9. Barcelona: Ed. Labor, 1989, pp. 65-70.
[209] PARRAL GARCÍA, Jordi. *Alcover durant la dictadura de Primo de Rivera.* Valls: Centre d'Estudis Alcoverencs, 2002, p. 23.
[210] GARRIGA PUJALS, Montserrat. *L'emigració vila-secana ... . ,* p. 22. "Quadre 1".

es va començar a fer sentir l'any 1930 a Europa, inclosa Espanya, i gran part del planeta, allargant el seu assot durant quasi bé tota aquella dècada. L'atur, els conflictes socials i la inestabilitat política foren tres de les seves conseqüències més importants [211]. La població de Catalunya va tornar a créixer demogràficament per sota de l'espanyola entre 1931-1950, i la immigració catalana i de la resta d'Espanya continuà arribant, sobretot, a Barcelona capital i província amb bastant força. Tanmateix, durant els primers anys de postguerra, poques foren les comarques catalanes que varen perdre població. Aquesta circumstància era deguda, sens dubte, al fet que en les zones rurals i agrícoles era molt més factible aconseguir aliments que no pas a les ciutats [212]. No ens ha de semblar estrany, doncs, que immersos en aquest context, Vila-seca de Solcina perdés població amb el cens de 31 de desembre de 1930. Respecte 1929, i en un any, vuitanta-vuit habitants deixaren de residir en el municipi. Els anys de la II República espanyola, compresos entre 1931 i 1934, varen ser, però, d'augment poblacional encara que no s'assolí la fita dels 3.183 residents de 1929. L'emigració vila-secana entre 1931-1935 va tenir també un resultat molt insignificant amb només una persona que va marxar. Aquesta quasi nul·la emigració va ser deguda a la política altament restrictiva dels països d'acollida per causa de la crisi econòmica ja exposada [213]. El cens efectuat per la Generalitat de Catalunya, amb data 30 d'abril de 1936, va deixar al descobert que el parèntesi ascendent de 1931-1934 no tenia més continuïtat, doncs en aquell moment hi havia en el municipi un total de 3.053 habitants de fet, població quasi idèntica a la de 1923 (3.057 estadants). Acabada la guerra civil, el padró de 30 d'abril de 1939 va fer baixar la població de fet del municipi, per primera vegada, per sota dels tres mil residents amb un total de 2.998 habitants. El 31 de desembre d'aquell any, degut preferentment al retorn d'alguns homes de la guerra, camps de concentració, presons, exili, etc, la xifra va arribar als 3.062 habitants. Nombre de pobladors similar al de 1936. Els primers anys de la dècada anys quaranta varen significar una crescuda demogràfica important. Així, entre la població de 1936 i 1940 es va produir un saldo positiu a favor del darrer any de 198 habitants. Fins 1944 el nombre

[211] Per al "crack" de 1929 i la posterior crisi econòmica podeu consultar, ALONSO GARCÍA, Teresa. *La economía de entreguerras. La gran depresión.* Los Berrocales del Jarama: Ed. Akal, 1990. També, BAHAMONDE, Angel; SOLAR, David; HERNÁNDEZ, Elena *et al.* "El crac de 1929. La Gran Depresión asola el mundo". A: *Siglo XX. Historia Universal.* Vol. 12. Madrid: Historia 16 / Temas de Hoy, 1998. Els efectes d'aquesta depressió econòmica a Espanya es poden seguir a, HERNÁNDEZ ANDREU, Juan. *España y la crisis de 1929.* Madrid: Espasa Calpe (Espasa Universitaria,26), 1986.
[212] CABRÉ i PLA, Anna; PUJADES i RÚBIES, Isabel. "La població: immigració i explosió demogràfica". *... .* , pp. 37-46, i especialment les pp. 37, 43 i 45.
[213] GARRIGA PUJALS, Montserrat. *L'emigració vila-secana ... .* , p. 22. "Quadre 1" ; i p. 26.

de pobladors del municipi es va mantenir per damunt els 3.200 habitants. L'explicació d'aquesta crescuda probablement caldria cercar-la en el fet, ja comentat, que a les localitats agrícoles era molt més fàcil plantar, adquirir i intercanviar aliments de primera necessitat que no pas a les ciutats. D'altra banda, els règims migratoris interiors i exteriors es trobaven aturats per dos motius prou importants:

1) la dictadura franquista havia imposat, des de la seva victòria, un estricte control de la població mitjançant salconduïts per desplaçar-se per tota Espanya, amb la intenció *"* […] *de que pueda mantenerse una acción vigilante sobre las personas que tengan antecedentes peligrosos en relación con la defensa nacional "* [214], és a dir, els no addictes al règim de Franco, els perdedors de la guerra civil. A més, es va deixar ben clar que estava *"* […] *prohibido separarse del lugar de habitual residencia, sin llevar la debida autorización o salvoconducto expedido por la Autoridad competente "* doncs sinó, *"Toda persona mayor de 16 años, hallada en ciudades, pueblos, aldeas, etcétera, campos y vías de circulación, sin estar provista del documento a que se refiere el apartado anterior, será detenida y presentada a la Comisaría de Investigación y Vigilancia si existe plantilla o a la Guardia Civil, procediéndose con la correspondiente información a entregarla a la Comisaría de Investigación y Vigilancia de esta Capital* [Tarragona]*"*[215]. De tota manera, qui havia demanat el salconduït i feia el viatge sol·licitat, quan arribava a la seva destinació estava obligat a *"presentarse en la Comisaría de Vigilancia e Investigación en la Capital, y en las Alcaldías en los demás Municipios, a fin de que se estampe en el salvoconducto la fecha de presentación y el sello de la oficina. En la Comisaria de la Capital, y en los demás Municipios en la Alcaldía, se llevará un registro, diferente del de los salvoconductos expedidos, en el que se haga constar el nombre y apellidos, procedencia, número del salvoconducto y Autoridad que lo expidió, de todos aquellos salvoconductos que se presenten, con arreglo a esta Circular, para su refrendo "* [216]*.* Totes aquestes disposicions no s'exigien als militants de *Falange Española Tradicionalista y de las JONS* i als funcionaris de

[214] "Vicepresidencia del Gobierno. Orden circular de 2 de junio de 1939 dictando normas para la ejecución de la censura postal y telegráfica, censura de prensa y expedición de salvoconductos". *BOE.* Núm. 155, 4-6-1939, p. 3.052. També, "Circular núm. 145. Salvoconductos". *BOPT.* Núm. 113, pp. 1-2.
[215] "Circular núm. 147. Salvoconductos". *BOPT.* Núm. 114, de 15-6-1939, p. 1.
[216] "Circular núm. 148. Salvoconductos". *BOPT.* Núm. 114, de 15-6-1939, pp. 1-2.

l'Estat, els quals podien circular lliurement sense impediments [217]. Per acabar-ho d'arrodonir, l' *"Orden de 8 de enero de 1940 regulando la expedición de pasaportes al extranjero"*, redactada per la *Presidencia del Gobierno* espanyol, va restringir al màxim la concessió de passaports, els quals eren atorgats només a personal diplomàtic, altes jerarquies militars o civils, així com algun funcionari ministerial que tingués que realitzar una comissió oficial de servei fora del país, sempre i quan aquesta estigués justificada pels seus superiors[218]. Les fronteres es varen tancar literalment als ciutadans de l'Estat espanyol, exceptuant aquells que varen marxar voluntàriament, amb l'impuls i vist-i-plau del règim franquista, per a treballar a l'Alemanya nazi en fàbriques i mines en condicions de semiesclavatge i fortament vigilats com si fossin presoners[219].

2) Entre 1939 i 1945 la majoria del planeta es trobava immersa dins la segona guerra mundial. Per aquests dos motius, el possible recurs de marxar d'un país destruït, mort de fam i sense llibertats públiques i individuals era molt difícil. La prova està en que entre 1941-1945 només una persona va poder emigrar de Vila-seca de Solcina cap a l'estranger, en aquest cas cap a l'Argentina [220]. A partir de 1945 la població començà a davallar. A finals d'aquell any es comptabilitzaven 3.013 habitants, 253 menys que 1944. Des de 1946 fins 1949 el nombre de residents es va situar per sota els tres mil habitants, fet que només havia passat en època contemporània l'any 1910 i, circumstancialment durant una part de 1939. Podem observar com l'any 1948 va arribar a tenir el mateix nombre d'habitants que 1910, es a dir, 2.996 estadants de fet, i que 1949 va ser l'any de la dècada que menys habitants va registrar el municipi amb un total de 2.973. La situació es refà quelcom l'any següent, 1950, a l'assolir-se la xifra de 3.080 habitants.

[217] "Ministerio de la Gobernación. Orden de 26 de agosto de 1939 determinando la validez del carnet reglamentario de militante de F.E.T. y de las J.O.N.S. para circular por el territorio nacional". *BOE*. Núm. 239, de 27-8-1939, p. 4.708.
[218] *BOE*. Núm. 9, de 9-1-1940, pp. 173-174.
[219] Vegeu, RODRÍGUEZ JIMÉNEZ, José Luis. *Los esclavos españoles de Hitler*. Barcelona: Ed. Planeta, 2002. També, "Presidencia del Gobierno. Decreto de 3 de septiembre de 1941 por el que se crea una Comisión interministerial permanente para el envio de trabajadores españoles a Alemania, en cumplimiento del Acuerdo hispano-alemán". *BOE*. Núm. 248, de 5-9-1941, pp. 6.772-6.773.
[220] GARRIGA PUJALS, Montserrat. *L'emigració vila-secana ...* . , p. 22. Quadre 1. Per al país d'arribada, *Op. cit.* , p. 36. Quadre 2. Per a la postguerra espanyola vegeu, per exemple, ABELLA, Rafael. *Por el Imperio hacia Dios. Crónica de una Posguerra*. Barcelona: Ed. Planeta, 1978. LAFUENTE, Isaías. *Tiempos de hambre. Viaje a la España de posguerra.* Madrid: Temas de Hoy, 1999.

Les raons d'aquest descens de la segona meitat anys quaranta cal cercar-les en tres importants fets :

1) La publicació, el 18 de juliol de 1945, del *Fuero de los españoles*, espècie de declaració de drets i deures dels ciutadans, aprovat per les *Cortes españolas* i sancionat pel *Caudillo* el dia anterior. En l'article catorzè deia que *"Los españoles tienen derecho a fijar* ***libremente*** *su residencia dentro del territorio nacional"* [221]. Això va permetre flexibilitzar els desplaçaments de població per dins d'Espanya i, per tant, iniciar de nou els fluxos migratoris interiors del camp cap a les ciutats i zones industrials.

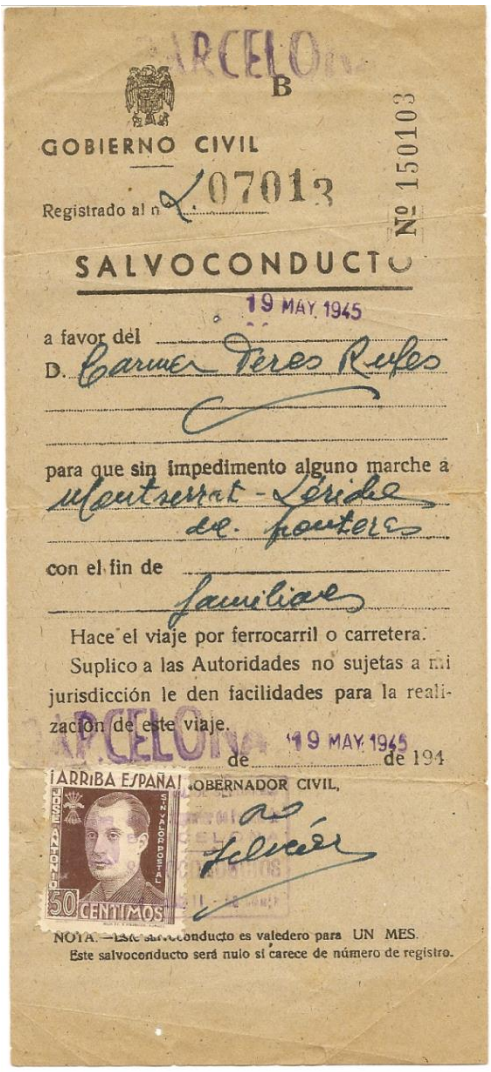
2) La fi de la segona guerra mundial aquell any va permetre que les companyies comercials navilieres reemprenguessin els seus serveis i trajectes. Atenent en aquest fet, les autoritats espanyoles varen restablir, des del primer de maig de 1946, els preceptes de l'aleshores vigent Llei i reglament d'emigració de 20 de desembre de 1924 [222]. Cosa que volia dir que la dictadura permetia emigrar als seus ciutadans. És important comentar que aquest parell de disposicions legals, així com d'altres d'aquell any o posteriors, es devien al fet que, amb la derrota de Hitler i Mussolini, la dictadura franquista va haver d'emprendre una campanya de maquillatge polític per tal de fer-se més presentable i "humana", intentant fer oblidar el seu tarannà filofeixista, a ulls de les potències aliades guanyadores del conflicte, les quals varen comdemnar el règim de Franco a l'ostracisme fins ben entrat l'any 1950 [223].

3) El règim del general Franco va signar, el 18 d'octubre de 1948, un conveni sobre emigració amb la República Argentina presidida pel general Juan Domingo Perón i la seva esposa Eva Duarte (*Evita*). En aquest conveni, el govern espanyol autoritzava la lliure emigració a l'Argentina dels espanyols que així ho desitgessin [224].

Tenint en compte tot l'exposat, no ens ha d'estranyar el descens demogràfic de la segona meitat anys quaranta, i que Montserrat Garriga demostri que entre 1946 i 1950 la quantitat aproximada de vila-secans que varen emigrar va ser de trenta-dos. La xifra, per altra banda, més

[221] *BOE*. Núm. 199, de 18-7-1945, p. 358; pp. 358-360, per a tot el *"Fuero".* La negreta és nostra.
[222] "Ministerio de Trabajo. Orden de 29 de marzo de 1946 por la que se restablecen, a partir de 1º de mayo próximo, los preceptos de la Ley y Reglamento de Emigración de 20 de diciembre de 1924 y demás disposiciones sobre la materia". *BOE*. Núm. 99, de 9-4-1946, pp. 2.656-2.659.
[223] Vegeu al respecte, TUSELL, Javier. "Guerra y dictadura. La guerra civil, la posguerra y el fin del aislamiento internacional (1936-1951)". A: *Historia de España*. Vol. 16. Madrid: Ed. Espasa Calpe (Biblioteca El Mundo), 2004, pp. 550-574 i 612-636.
[224] "Ministerio de Asuntos Exteriores. Acuerdos internacionales entre España y la República Argentina sobre Convenios de emigración; servicio militar; […]". *BOE*. Núm. 305, de 31-10-1948, pp. 5.004-5.005.

elevada del període 1860-1960. A més, d'aquests trenta-dos, la major proporció, disset, varen anar a l'Argentina. Entre 1951 i 1955 el nombre d'emigrants va ser de vint-i-vuit, dels que tretze, els més quantiosos, varen escollir l'Argentina com a país de destinació [225]. El conveni d'emigració hispano-argentí va tenir una forta repercussió a Vila-seca de Solcina.

GOBIERNO CIVIL

Registrado al n 107013

Nº 150103

SALVOCONDUCTO

19 MAY. 1945

a favor del

D. Carmen Teres Reyes

para que sin impedimento alguno marche a Montserrat - Lérida de. pantera

con el fin de familiares

Hace el viaje por ferrocarril o carretera.

Suplico a las Autoridades no sujetas a mi jurisdicción le den facilidades para la realización de este viaje.

19 MAY. 1945

de de 194

¡ARRIBA ESPAÑA! EL GOBERNADOR CIVIL,

50 CENTIMOS

NOTA. — Este salvoconducto es valedero para UN MES.
Este salvoconducto será nulo si carece de número de registro.

Salconduit expedit pel Govern Civil de Barcelona, el 19 de maig de 1945, pel qual s'autoritzava a la seva titular a desplaçar-se fins a Montserrat i Lleida per a visitar uns familiars. El document tenia una vigència d'un mes [226].

[225] GARRIGA PUJALS, Montserrat. *L'emigració vila-secana ...* . , p. 22, quadre 1 ; p. 36, quadre 2.
[226] **Arxiu de l'autor**.

3.1.1- La població de Salou (1900 / 1950)

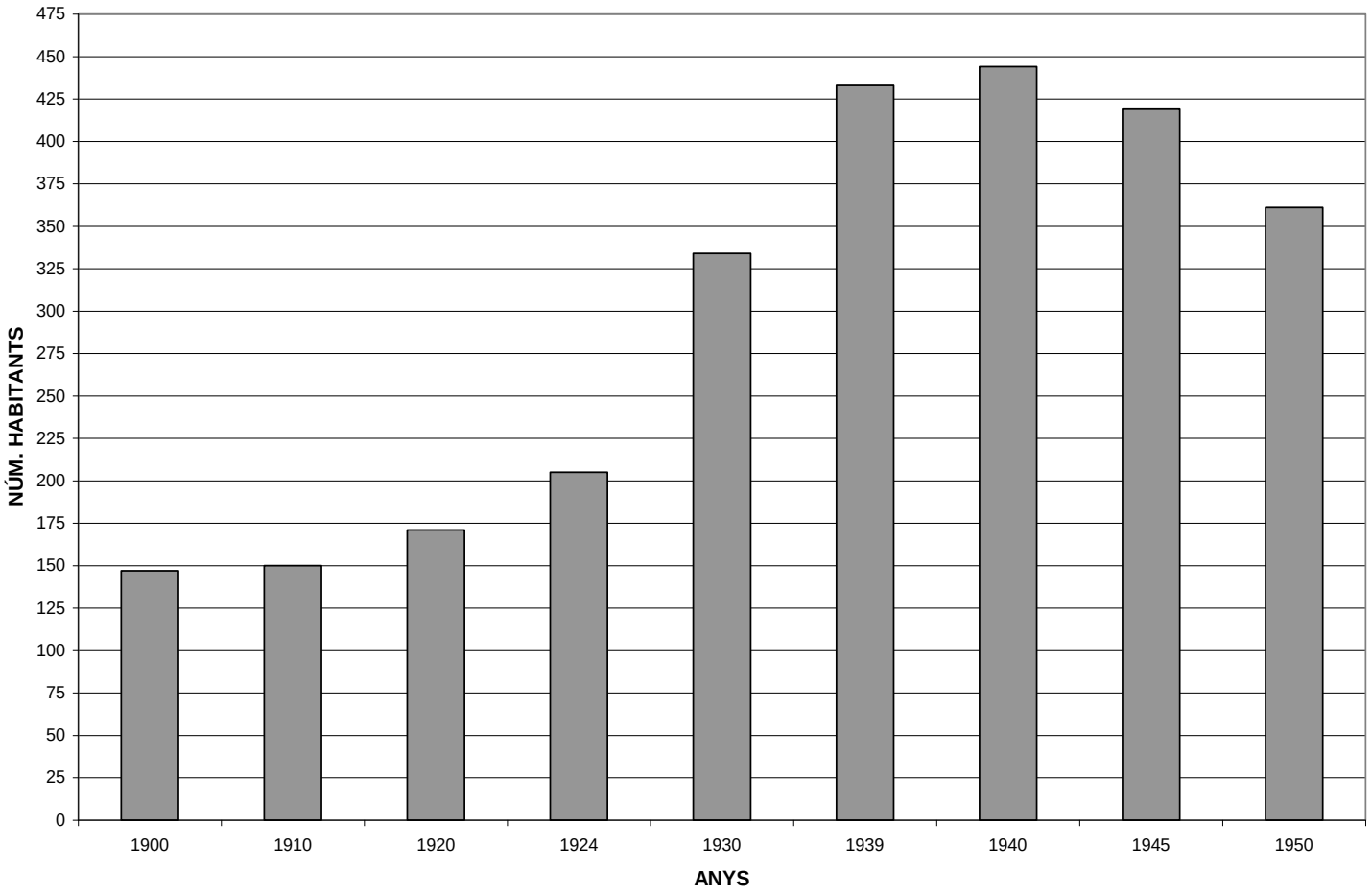
El nombre d'habitants de fet de l'aleshores barri de Salou, l'altre nucli de població del municipi de Vila-seca de Solcina, entre els anys 1900 i 1950, els recollim en el quadre i la gràfica que tot seguit oferim:

Taula 21. Població de fet del nucli urbà de Salou (1900 / 1950) [227]

Any	Habitants	% de població respecte del total del municipi
1900	147	4,74
1910	150	5,00
1920	171	5,62
1924	205	6,74
1930	334	10,79
1939	433	14,44
1940	444	13,66
1945	419	13,91
1950	361	11,72

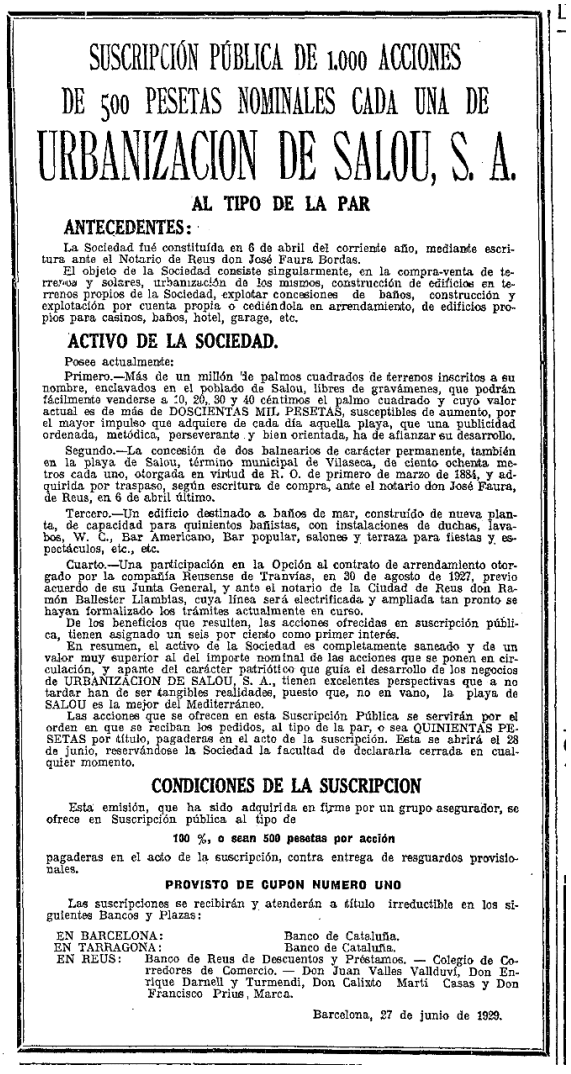
[227] **Font:** Anys 1900; 1910; 1920; 1930; 1940; 1950: *Nomenclátor de las ciudades, villas, lugares, aldeas y demás entidades de población de España … .* Anys 1924; 1939 i 1945: AHMV. Padrons municipals d'habitants dels respectius anys. **Quadre i gràfica d'elaboració pròpia.**

GRÀFICA 18. POBLACIÓ DEL NUCLI DE SALOU (1900 / 1950)

L'aleshores denominat barri de Salou no va experimentar un creixement demogràfic entre 1900 i 1910. De fet, es va quedar quasi bé estancat, doncs en deu anys només va guanyar tres habitants. Els seus estadants representaven el 4,74 % i el 5,0 % de la població total del municipi de Vila-seca de Solcina. Superat aquest primer decenni del segle XX, aquesta localitat de la Costa Daurada començà a experimentar un notable ascens. Així, de 1910 a 1920 passà de tenir 150 habitants de fet a tenir-ne 171. L'any 1930 ja eren 334 els residents a Salou i significaven el 10,79 % del total de població del municipi. S'experimentà un creixement de 163 habitants respecte 1920 i es varen més que doblar els estadants si ho comparem amb l'any 1910. En concret 184 residents més. La dècada dels anys vint de la passada centúria fou la que va impulsar i fer créixer Salou abans de la guerra civil. Un dels principals motius d'aquest ascens va ser el creixement urbanístic, encetat tímidament a finals del segle XIX degut al descobriment de Salou com un bell indret per a estiuejar o viure tot l'any. Personatges de la burgesia reusenca,

barcelonina, o d'altres indrets, escolliren l'indret per a edificar els seus xalets i cases. Entre ells destaca, sens dubte, Ciriac Bonet, iniciador de l'expansió de Salou i propietari de l'esplèndid xalet d'estil modernista tardà anomenat "Voramar", però conegut pel cognom del seu amo, el qual va ser començat a construir l'any 1918 sota la direcció de l'arquitecte Domènec Sugranyes i Gras, deixeble i col·laborador d'Antoni Gaudí [228]. De la mateixa manera, la societat USSA (Urbanització de Salou, S.A.), dependent del Banc de Reus, va promoure un projecte d'eixample de la localitat, el qual va ser aprovat pel consistori vila-secà l'any 1928 [229].

SUSCRIPCIÓN PÚBLICA DE 1.000 ACCIONES
DE 500 PESETAS NOMINALES CADA UNA DE
URBANIZACION DE SALOU, S. A.
AL TIPO DE LA PAR

ANTECEDENTES:

La Sociedad fué constituída en 6 de abril del corriente año, mediante escritura ante el Notario de Reus don José Faura Bordas.

El objeto de la Sociedad consiste singularmente, en la compra-venta de terrenos y solares, urbanización de los mismos, construcción de edificios en terrenos propios de la Sociedad, explotar concesiones de baños, construcción y explotación por cuenta propia o cediéndola en arrendamiento, de edificios propios para casinos, baños, hotel, garage, etc.

ACTIVO DE LA SOCIEDAD.

Posee actualmente:

Primero.—Más de un millón de palmos cuadrados de terrenos inscritos a su nombre, enclavados en el poblado de Salou, libres de gravámenes, que podrán fácilmente venderse a 10, 20, 30 y 40 céntimos el palmo cuadrado y cuyo valor actual es de más de DOSCIENTAS MIL PESETAS, susceptibles de aumento, por el mayor impulso que adquiere de cada día aquella playa, que una publicidad ordenada, metódica, perseverante y bien orientada, ha de afianzar su desarrollo.

Segundo.—La concesión de dos balnearios de carácter permanente, también en la playa de Salou, término municipal de Vilaseca, de ciento ochenta metros cada uno, otorgada en virtud de R. O. de primero de marzo de 1884, y adquirida por traspaso, según escritura de compra, ante el notario don José Faura, de Reus, en 6 de abril último.

Tercero.—Un edificio destinado a baños de mar, construído de nueva planta, de capacidad para quinientos bañistas, con instalaciones de duchas, lavabos, W. C., Bar Americano, Bar popular, salones y terraza para fiestas y espectáculos, etc., etc.

Cuarto.—Una participación en la Opción al contrato de arrendamiento otorgado por la compañía Reusense de Tranvías, en 30 de agosto de 1927, previo acuerdo de su Junta General, y ante el notario de la Ciudad de Reus don Ramón Ballester Llambías, cuya línea será electrificada y ampliada tan pronto se hayan formalizado los trámites actualmente en curso.

De los beneficios que resulten, las acciones ofrecidas en suscripción pública, tienen asignado un seis por ciento como primer interés.

En resumen, el activo de la Sociedad es completamente saneado y de un valor muy superior al del importe nominal de las acciones que se ponen en circulación, y aparte del carácter patriótico que guía el desarrollo de los negocios de URBANIZACION DE SALOU, S. A., tienen excelentes perspectivas que a no tardar han de ser tangibles realidades, puesto que, no en vano, la playa de SALOU es la mejor del Mediterráneo.

Las acciones que se ofrecen en esta Suscripción Pública se servirán por el orden en que se reciban los pedidos, al tipo de la par, o sea QUINIENTAS PESETAS por título, pagaderas en el acto de la suscripción. Esta se abrirá el 28 de junio, reservándose la Sociedad la facultad de declararla cerrada en cualquier momento.

CONDICIONES DE LA SUSCRIPCION

Esta emisión, que ha sido adquirida en firme por un grupo asegurador, se ofrece en Suscripción pública al tipo de

100 %, o sean 500 pesetas por acción

pagaderas en el acto de la suscripción, contra entrega de resguardos provisionales.

PROVISTO DE CUPON NUMERO UNO

Las suscripciones se recibirán y atenderán a título irreductible en los siguientes Bancos y Plazas:

EN BARCELONA: Banco de Cataluña.
EN TARRAGONA: Banco de Cataluña.
EN REUS: Banco de Reus de Descuentos y Préstamos. — Colegio de Corredores de Comercio. — Don Juan Valles Vallduví, Don Enrique Darnell y Turmendi, Don Calixto Martí Casas y Don Francisco Prius Marca.

Barcelona, 27 de junio de 1929.

Anunci de subscripció pública d'accions de la societat Urbanització de Salou, SA [230]

[228] LIAÑO MARTÍNEZ, Emma. *Vila-seca i Salou: el seu passat monumental.* Poblet: Agrupació Cultural de Vila-seca – Salou (Monografies de Vila-seca – Salou, 9), 1984, pp. 98-99.
[229] ROVIRA, Salvador; ANTON, Salvador. "Salou". A: *Gran geografia comarcal de Catalunya.* 2ª ed. Vol. 5. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1992, p. 117.
[230] **Font:** *La Vanguardia*, 29-6-1929, p. 3.

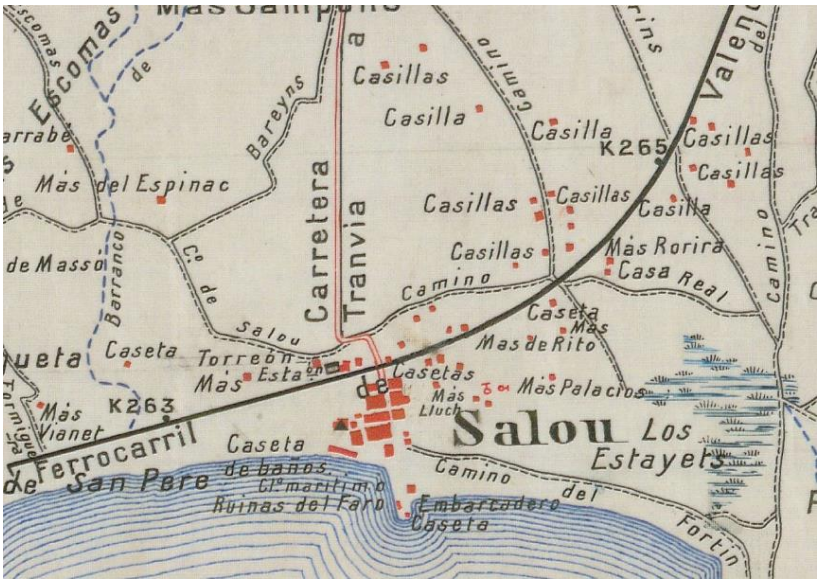
"Salou a C.[iriac] Bonet 1871-1934"
Làpida en memòria de Ciriac Bonet col·locada en una pilastra del seu xalet i ubicada a la Plaça Bonet, 1 de Salou [231]

El padró municipal de 30 d'abril de 1939 indica que el conflicte civil encetat l'any 1936 no va afectar Salou. En aquella data i any el nucli urbà gaudia de 433 residents, havent crescut noranta-nou habitants respecte el nomenclàtor de 1930. La població de Salou representava aleshores el 14,44 % del total d'estadants del municipi. A finals de desembre de 1940 l'ascens demogràfic no va decaure, amb tot s'apreciava una certa pèrdua de força. La xifra d'habitants era de 444. A meitat dècada anys quaranta, concretament l'any 1945, Salou havia perdut vint-i-cinc habitants respecte l'any 1940, quedant el total de població del nucli en 419 habitants de fet. Les causes del descens pensem que són extrapolables a les que hem exposat globalment per a tot el terme de Vila-seca de Solcina durant aquells mateixos anys. El nomenclàtor de 31 de desembre de 1950 ens certifica aquesta tònica temporalment decreixent que va viure Salou. El nombre d'habitants residents era de 361, perdent-se cinquanta-vuit estadants respecte 1945 i vuitanta-tres si ho comparem amb 1940. Tanmateix, deu anys més tard la recuperació es va

[231] **Fotografia:** Carles Bertran Álvarez.

iniciar, demostrant que la dècada anys cinquanta del passat segle XX va sentar les bases d'un creixement demogràfic que esdevindria ininterromput. Creixement degut al redescobriment i potenciació urbanística, de nou, de Salou com a paratge turístic i residencial [232]. L'any 1960 la població de fet era de 413 habitants, igualant-se quasi bé el nivell de 1945. Pel 1970 es va assolir l'espectacular xifra de 2.103 habitants de fet, augmentant el nombre de pobladors respecte 1960 en 1.690 habitants i representant el 22,96 % del total de població del municipi de Vila-seca de Solcina[233]. Percentualment aquesta enlairada va ser d'un 509,20 % respecte 1960. La progressió demogràfica va ser geomètrica en només deu anys, el mateix que va succeir amb l'expansió urbanística. Aquest ritme ascendent d'ambdós factors encara perdura avui dia[234].

Mapa 11. El nucli de Salou i rodalies en un fragment d'un mapa de l'any 1920 [235]

Tal i com es pot apreciar, el nucli de Salou era ben reduït. Continuarà així fins la dècada anys seixanta del segle XX, en la que inicià una enlairada espectacular que arriba fins els nostres dies. Com a nota a destacar d'aquest fragment de mapa de 1920, es veu com ben a prop del minúscul casc urbà salouenc hi havia una extensa zona d'aiguamolls denominada "Estanyets". Aquesta zona, actualment urbanitzada, continua conservat el mateix topònim.

[232] ROVIRA, Salvador; ANTON, Salvador. "Salou". … . , pp. 117-118.
[233] PRESIDENCIA DEL GOBIERNO. INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA. *Censo de la población de España de 1960. Nomenclátor de las ciudades, villas, lugares, aldeas y demás entidades de población. Provincia de Tarragona.* Madrid: Ernesto Giménez, 1963, pp. 30-31. PRESIDENCIA DEL GOBIERNO. INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA. *Censo de la población de España de 1970. Nomenclátor de las ciudades, villas, lugares, aldeas y demás entidades de población. Provincia de Tarragona*. Tomo IV-46. Madrid: Imprenta Nacional del Boletín Oficial del Estado, 1973, p. 42.
[234] Així, per exemple, Salou va passar de tenir 11.499 habitants l'any 1998, a tenir-ne 26.649 l'any 2009. Vegeu: www.idescat.cat "Padró municipal d'habitants. Xifres oficials. Recomptes". (Consultat juny 2010).
[235] **Font:** https://cartotecadigital.icgc.cat/digital/collection/minutes/id/1717/rec/158 ICGC. Cartoteca digital. Mapa planimètric de Vila-seca i Salou. Any 1920. Escala 1:25.000. Signatura Dp-1039-1. Registre 129421. (Consultat 4-1-2022).

3.2- Evolució del nombre d'edificis i vivendes en el municipi de Vila-seca de Solcina (1900 / 1950)

L'activitat constructiva de tot tipus d'edificis, siguin aquests habitatges per a poder allotjar-se éssers humans (vivendes) o d'altres construccions destinades a activitats econòmiques, acompanya o sintonitza generalment amb l'evolució demogràfica i també econòmica dels nuclis de població [236]. Un cop més, la informació facilitada pels nomenclàtors ens és molt útil per a esbrinar el progrés o regressió del nombre total d'edificacions del terme municipal, així com de les dues entitats de població existents entre els anys 1900 i 1950 : el nucli de Vila-seca de Solcina i el de Salou. Alhora, també podem conèixer quants edificis gaudien d'una, dues, tres o més plantes. El quadre 11 aplega totes les dades disponibles que hem pogut recollir, i la gràfica que ve tot seguit aclareix les xifres exposades:

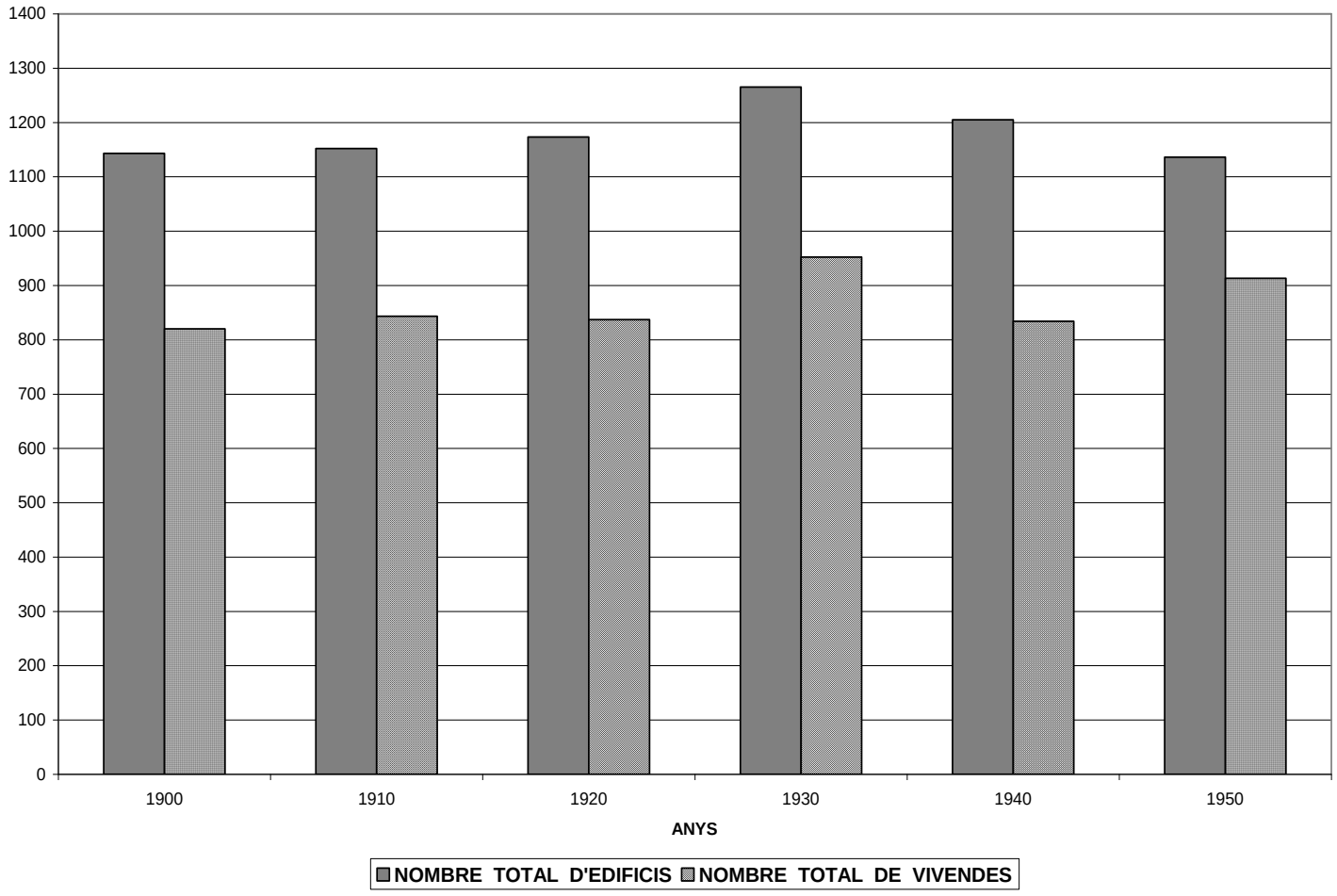
Taula 22. Edificis i vivendes en el municipi de Vila-seca de Solcina (1900 / 1950) [237]

Any	Núm. total d'edificis	Núm. total de vivendes	% de vivendes respecte del total d'edificis	Edificis d'1 pis	Edificis de 2 pisos	Edificis de 3 o més pisos
1900	1.143	820	71,74	482	397	264
1910	1.152	843	73,17	272	198	630
1920	1.173	837	71,36	285	203	635
1930	1.265	952	75,26	363	185	657 (a)
1940	1.205	834	69,21	402	165	638 (b)
1950	1.136	913	80,37	(c)	(c)	(c)

(a) Els edificis de 3 pisos eren 342. Els de 4 pisos 307 i els de 5 o més pisos eren 8.
(b) Els edificis de 3 pisos eren 334. Els de 4 pisos eren 298, i els de més pisos 6.
(c) El nomenclàtor de 1950 no aporta aquesta informació.

[236] En aquest sentit, i allunyant-nos de l'accepció donada pel diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans, nosaltres entenem per edifici tota construcció o abric natural, sigui de grans o petites dimensions, que serveix per a qualsevol activitat humana.
[237] **Font**: Nomenclàtors dels respectius anys. **Quadre i gràfica d'elaboració pròpia.**

GRÀFICA 19. EDIFICIS I VIVENDES EN EL MUNICIPI DE VILA-SECA DE SOLCINA (1900-1950)

L'evolució del nombre d'edificis entre 1900 i 1950 en el municipi de Vila-seca de Solcina va experimentar una paràlisi quasi bé total entre els anys 1900 i 1910, doncs en deu anys només es va donar un creixement de nou edificis. Percentualment el 0,8 %. Tanmateix, durant aquells anys el nombre d'edificis dedicats a vivendes va pujar en vint-i-tres. La dècada anys deu va ser més prolífica, perquè pel 1920 ja hi havia vint-i-un edificis més respecte l'any 1910, amb un ascens del 2,6 % respecte l'any 1900. En canvi, el nombre d'edificis dedicats a vivendes va baixar en sis unitats. L'ascens més pronunciat es va donar en els anys vint. Anys, com ja hem dit, de bonança econòmica i creixement demogràfic en el municipi. Al llarg d'aquell decenni es varen construir noranta-dos edificis, assolint-se l'any 1930 la xifra total de 1.265. Percentualment l'enlairada fou del 10,7 % en referència a l'any 1900. Nombre i percentatge màxim de construccions del període 1900-1950. Així mateix, el nombre de vivendes va arribar a 952, representant el 75,26 % del total d'edificis. A partir d'aquell any la davallada va ser molt patent,

perdent-se seixanta edificis i cent divuit vivendes durant els anys trenta. Foren temps de crisi econòmica i turbulències polítiques. La dècada anys quaranta no va ser millor. La dura postguerra, amb el que va comportar de manca de recursos materials i econòmics, es va fer sentir amb tota la seva intensitat. En total es varen perdre seixanta-nou edificis respecte 1940, cent vint-i-nou si ho posem en relació amb 1930, moment de màxima puixança. Fins i tot, l'any 1950 hi havia menys edificis que l'any 1900. El saldo percentual va ser de – 0,6 %. Amb tot, es va produir un ascens de setanta-nou vivendes respecte 1940. Aquest fet ve a dir-nos que, si bé no es varen construir nous edificis, sinó tot el contrari, es varen dedicar més edificis dels que ja existien a vivendes.

3.2.1- Edificis i vivendes en el nucli de Vila-seca de Solcina

L'evolució del nombre total d'edificis i vivendes en el casc urbà de Vila-seca de Solcina, així com el del seu nombre de pisos, queda resumit en el quadre i la gràfica pertinents :

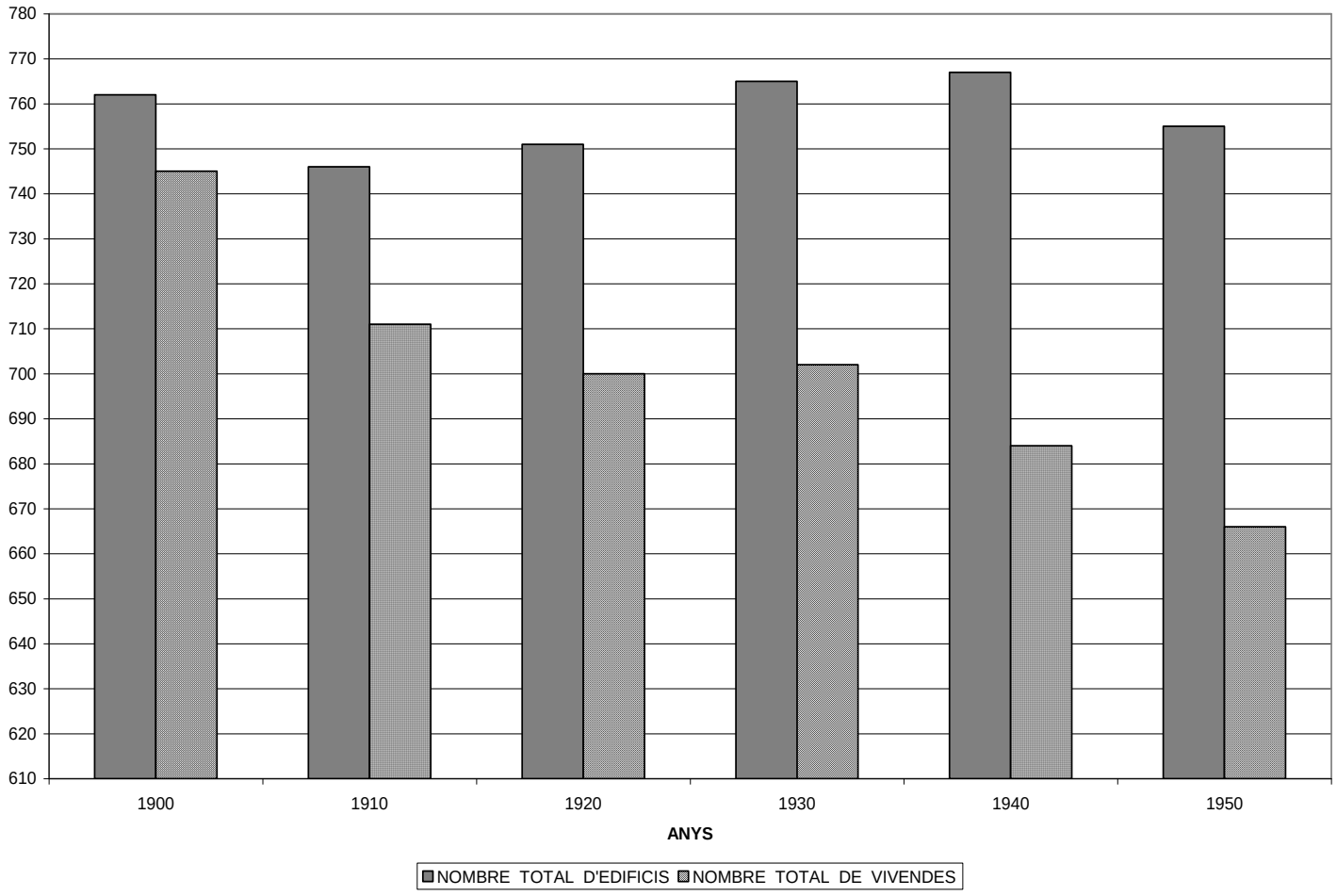
Taula 23. Edificis i vivendes en el nucli de Vila-seca de Solcina (1900 / 1950) [238]

Any	Núm. total d'edificis	Núm. total de vivendes	% de vivendes respecte del total d'edificis	Edificis d'1 pis	Edificis de 2 pisos	Edificis de 3 o més pisos
1900	762	745	97,77	133	368	261
1910	746	711	95,31	37	114	595
1920	751	700	93,21	42	110	599
1930	765	702	91,76	43	115	607 (a)
1940	767	684	89,18	66	99	602 (b)
1950	755	666	88,21	(c)	(c)	(c)

(a) 295 edificis eren de 3 pisos, 304 de 4 pisos, i 8 de 5 o més pisos.
(b) 304 edificis eren de 3 pisos, 295 de 4 pisos, i 3 de més pisos.
(c) El nomenclàtor de 1950 no aporta aquesta informació.

[238] **Font:** Nomenclàtors dels respectius anys. **Quadre i gràfica d'elaboració pròpia.**

GRÀFICA 20. EDIFICIS I VIVENDES EN EL NUCLI DE VILA-SECA DE SOLCINA (1900-1950)

El nombre total d'edificis del casc urbà de Vila-seca de Solcina va patir poques variacions entre 1900 i 1950. L'any 1910 va donar un resultat de setze edificis menys respecte 1900. L'inici de la segona dècada del segle XX, l'any 1920, es va encetar amb un guany de tan sols cinc construccions més. Pel 1930, les edificacions totals en el nucli de Vila-seca de Solcina eren 765, augmentant en deu anys catorze edificis. El parèntesi de la guerra civil es va fer notar, doncs pel 1940 només es comptabilitzaven un parell d'edificis més, passant a tenir-ne 767. Els anys quaranta del passat segle varen significar un retrocés, perquè el nomenclàtor de 1950 ens informa que el nombre total d'edificis va passar a ser de 755, es a dir, dotze menys.

En quant als edificis dedicats a vivendes, la primera meitat del segle XX va ser de descens. D'una xifra de 745 vivendes l'any 1900 es va passar l'any 1910 a 711. La davallada es tornà a produir pel 1920 amb 700 edificis destinats a vivendes. L'any 1930 la xifra era de 702, fet que denotaria un estancament respecte 1920. L'any 1940 i 1950 varen marcar nous descensos

amb 684 i 666 vivendes. Tanmateix, els edificis dedicats a vivendes eren molt elevats, amb percentatges que anaven del 88,21 % de l'any 1950 (més baix) fins el 97,77 % de l'any 1900 (més alt) demostrant que en el nucli de Vila-seca de Solcina la finalitat dels edificis construïts era, preferentment, per a viure.

Exceptuant l'any 1900, en el que els edificis majoritaris eren els de dues plantes, en total 368, entre 1910 i 1940 el major nombre eren de tres o més pisos. Probablement, això vindria a explicar el perquè no es varen construir gaires edificis al llarg d'aquelles dècades, doncs el que va succeir és que bastants edificis dedicats a vivendes varen guanyar alçada amb la construcció de noves plantes.

Castell dels Comtes de Sicart ubicat, fins fa poc, als afores del nucli de Vila-seca de Solcina. El creixement urbanístic dels darrers anys ha fet que aquest bell i emblemàtic edifici formi part del teixit urbà vila-secà. Des del 22 d'octubre de 2005 l'immoble és de propietat municipal per compra a la família Sicart [239].

[239] **Fotografia**: Carles Bertran Álvarez.

Torre de l'homenatge i porta de cavallerisses del Castell dels Comtes de Sicart (1923) [240]

3.2.2- Edificis i vivendes en el nucli de Salou

El nombre d'edificis i vivendes del nucli de Salou, així com l'expressió del número d'edificis amb un, dos, tres o més plantes l'hem sintetitzat en el quadre 13 i en la gràfica que ve encabat:

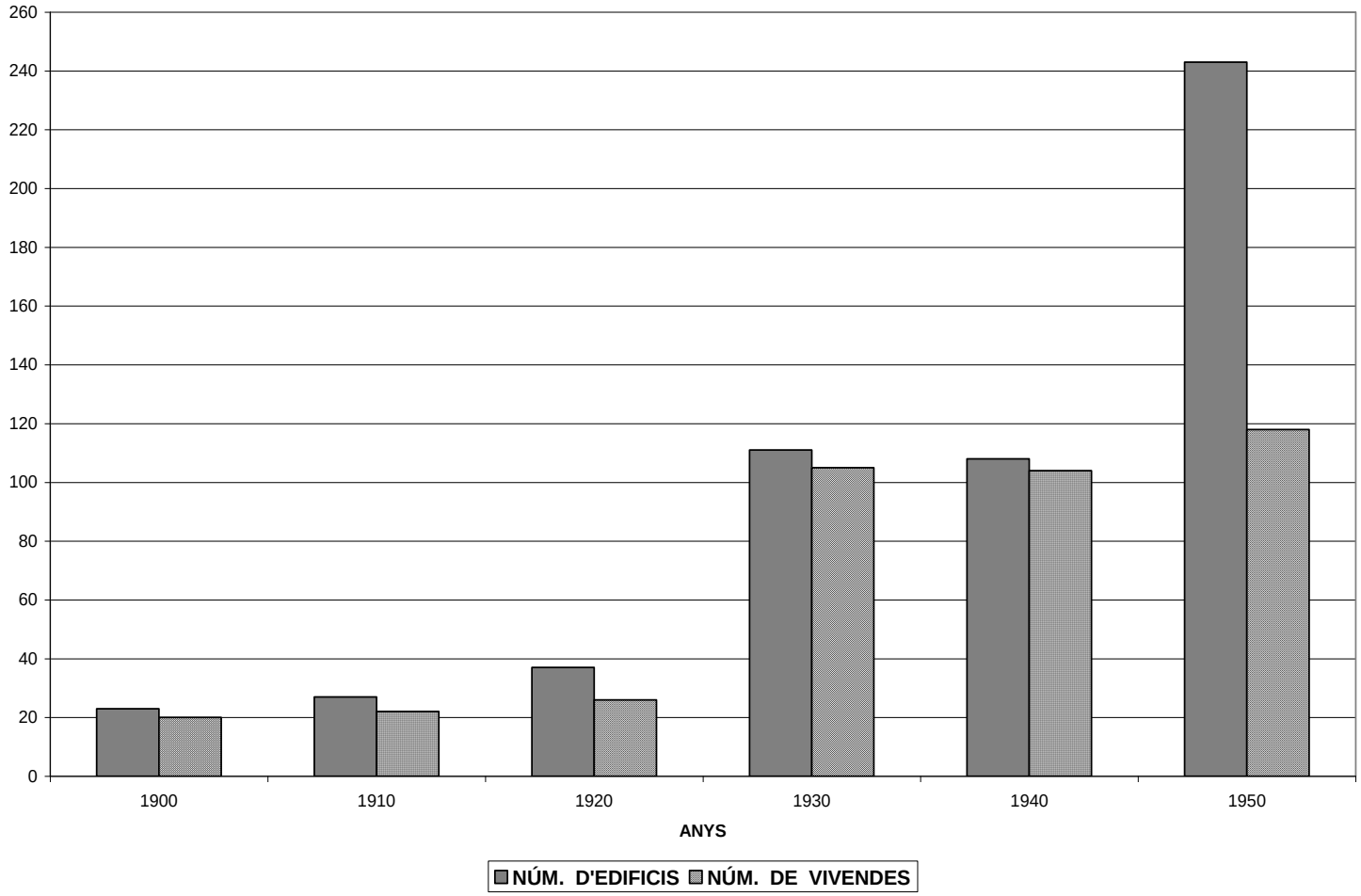
Taula 24. Edificis i vivendes en el nucli de Salou (1900 / 1950) [241]

Any	Núm. total d'edificis	Núm. total de vivendes	% de vivendes respecte del total d'edificis	Edificis d'1 pis	Edificis de 2 pisos	Edificis de 3 o més pisos
1900	23	20	86,96	11	9	3
1910	27 (a)	22	81,48	7	7	11
1920	37 (b)	26	70,27	10	13	12
1930	111	105	94,59	44	39	28 (c)
1940	108	104	96,30	37	44	27 (d)
1950	243	118	48,56	(e)	(e)	(e)

(a) 2 dels quals eren albergs, barraques o coves.
(b) 2 dels quals eren albergs, barraques o coves.
(c) Els edificis de 3 pisos eren 25, i els de 4 pisos 3.
(d) Els edificis de 3 pisos eren 21, els de 4 pisos 3, i els de més pisos 3.
(e) El nomenclàtor de 1950 no aporta aquesta informació.

[240] **Font:** https://mdc.csuc.cat/digital/collection/bcsalvany/id/7600 . Memòria digital de Catalunya. Biblioteca de Catalunya. Fons fotogràfic Salvany. Identificador: SaP_689_04. Autor: Salvany i Blanc, Josep (1866-1929). (Consultat 6-2-2022).
[241] **Font:** Nomenclàtors dels respectius anys. **Quadre i gràfica d'elaboració pròpia.**

GRÀFICA 21. EDIFICIS I VIVENDES EN EL NUCLI DE SALOU (1900-1950)

Entre els anys 1900 i 1910 l'alça en el nombre d'edificis va ser quasi bé imperceptible. De 23 construccions es va arribar només a 27. Deu edificis més es varen construir entre 1910 i 1920, assolint-se la xifra de 37 edificis a Salou. Una forta empenta es donà durant la dècada anys vint del passat segle, doncs el nombre d'edificacions pel 1930 era de 111 i el saldo total donava un resultat de 74 construccions més respecte 1920. Els anys trenta, entre la crisi econòmica i el conflicte civil, també varen frenar el creixement urbanístic de Salou. El nomenclàtor de 1940 ens informa que el total d'edificis era de 108, i per tant, fins i tot, s'havien perdut tres edificacions. Passats aquells anys, la dècada dels quaranta es presentà venturosa perquè pel 1950 el nombre total d'edificis era ja de 243, obtenint-se 135 noves construccions respecte 1940.

Xalet *Voramar* o Bonet, fet construir per Ciriac Bonet l'any 1918 en el Passeig Jaume I de Salou [242]

Façana i entrada principal del xalet *Voramar* o Bonet ubicada a la Plaça Bonet, 1 de Salou [243]

[242] **Font:** www.salou.org. Autor desconegut. (Consultat maig 2008).
[243] **Fotografia:** Carles Bertran Álvarez.

El nombre més baix d'edificis destinats a vivendes es va donar l'any 1950, on menys de la meitat de les construccions varen ser emprades com habitatges. En números absoluts foren 118 i percentualment el 48,56 %. Els anys amb més dedicació a la vivenda varen ser 1930 amb 105 edificis fent aquesta funció (94,59%), i 1940 amb 104 (96,30%). La resta d'anys del període consultat, aquesta funció no va baixar en cap moment del 70%.

L'any 1900, a Salou hi havia onze edificis d'una planta, nou de dues i tres que en tenien tres o més plantes. Per tant, eren majoritaris els edificis d'un sol pis, seguits de ben a prop pels de dos pisos. Deu anys més tard els papers s'havien invertit. Els edificis amb 3 o més plantes foren onze i els de dues i una planta eren set cadascun. L'any 1920 les xifres estaven molt igualades, doncs els edificis de dos pisos eren tretze, seguit dels de tres o més pisos amb dotze i, per últim, els d'una planta amb deu edificis. Pel 1930, el nombre de construccions d'un pis era de quaranta-quatre, el de dos pisos, trenta-nou, i el de tres o més, vint-i-vuit. L'any 1940 els edificis de dos pisos eren els més extesos amb quaranta-quatre construccions d'aquest tipus. Encabat venien trenta-set edificis d'un pis i, per últim, vint-i-set edificis de tres o més pisos. Les dades exposades ens indiquen que el tipus de construccions existents en el nucli de Salou no tenien gaire alçada, sinó que més aviat eren edificis de tipus baix o mitjà (una o dues plantes) que servien per activitats lúdiques (estiueg) o dedicades a la pesca. La diferència respecte el poble de Vila-seca de Solcina era ben notòria si es té en compte que en aquest poble el nombre d'edificis de tres o més pisos era molt elevat.

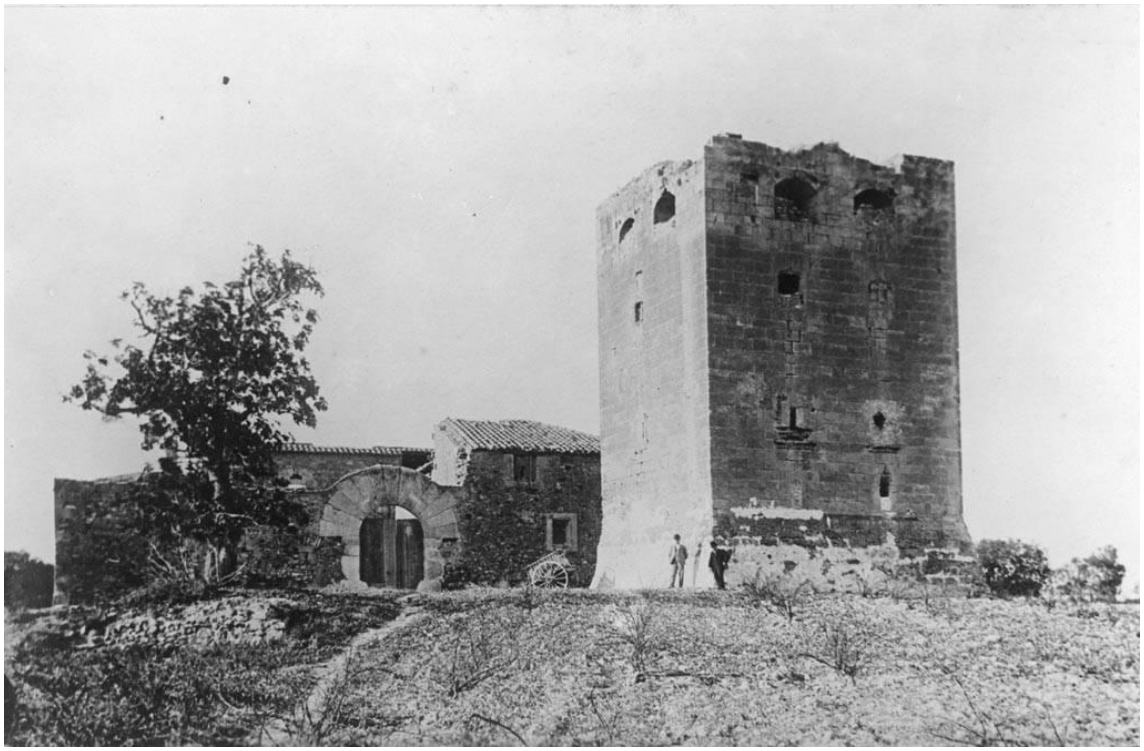
3.2.3- Edificis i vivendes disseminats pel terme municipal

Sota aquesta denominació reunim tots aquells edificis que sense ubicar-se o formar part dels cascs urbans de Vila-seca de Solcina o de Salou estaven compresos dins els límits del municipi de Vila-seca de Solcina. Aquí entrarien els masos, masets, casetes, barraques, magatzems, etc. De la mateixa manera que en els dos casos anteriors, apleguem totes les dades disponibles en un quadre i en una gràfica.

Taula 25. Edificis i vivendes disseminats pel terme municipal de Vila-seca de Solcina (1900 / 1950) [244]

Any	Núm. Total d'edificis	Núm. Total de vivendes	% de vivendes respecte del total d'edificis	Edificis d'1 pis	Edificis de 2 pisos	Edificis de 3 o més pisos
1900	358	55 (a)	15,36	338	20	0
1910	379 (b)	110 €	29,02	228	77	24
1920	385 (d)	111 €	28,83	233	80	24
1930	389 (f)	145	37,28	276	31	22 (g)
1940	330	46	13,94	299	22	9 (h)
1950	138	129	93,48	(i)	(i)	(i)

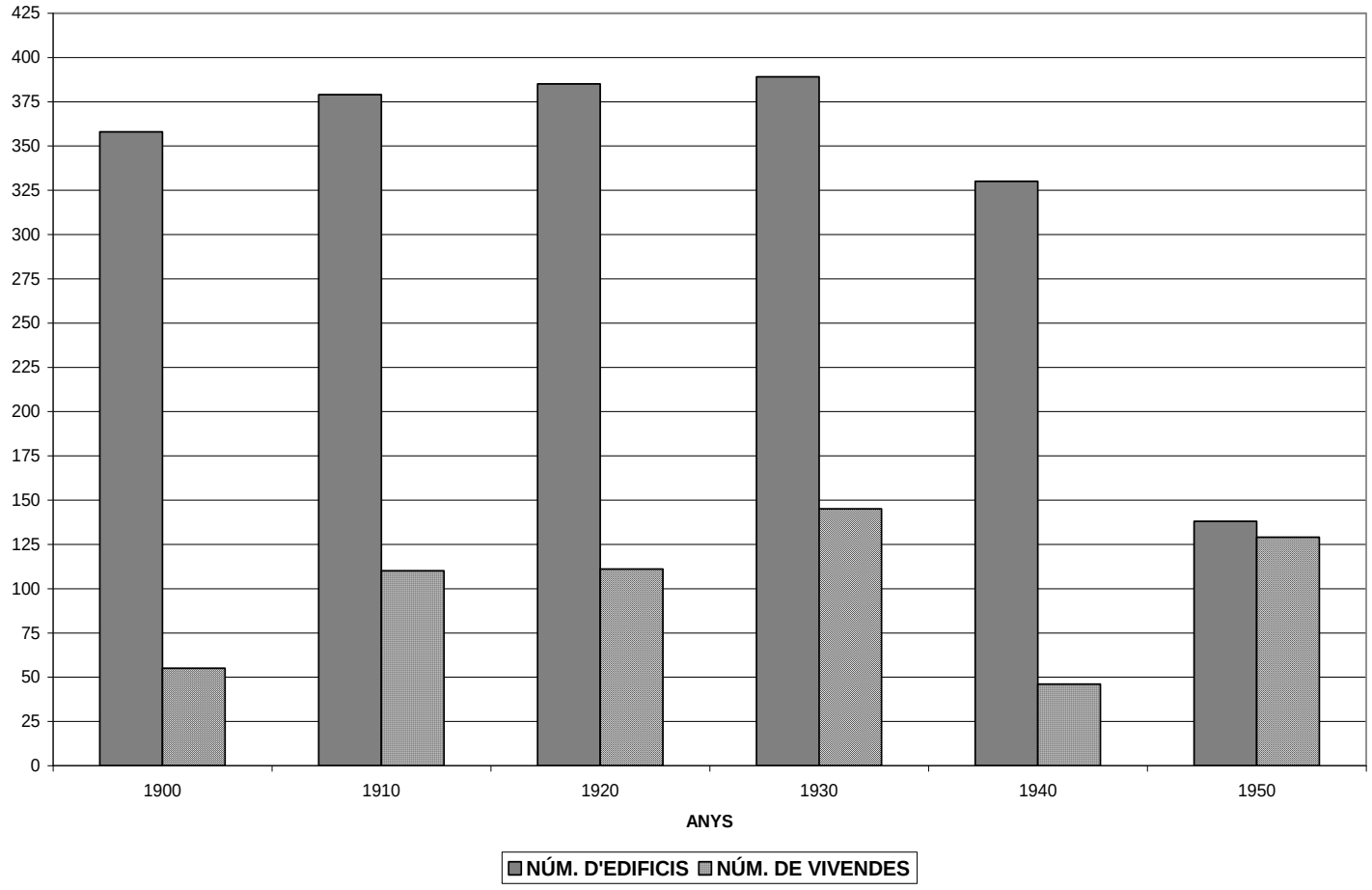
(a) 34 de les quals eren edificis destinats a vivendes accidentalment inhabitades.
(b) 50 dels quals eren albergs, barraques o coves.
(c) 66 eren edificis destinats a vivendes accidentalment inhabitades.
(d) 48 dels quals eren albergs, barraques o coves.
(e) 68 dels quals eren edificis destinats a vivendes accidentalment inhabitades.
(f) 60 dels quals eren albergs.
(g) Els 22 edificis eren de 3 pisos.
(h) Els 9 edificis eren de 3 pisos.
(i) El nomenclàtor de 1950 no aporta aquesta informació.

Antiga torre de defensa de Barenys reconvertida en casa de pagès als afores de Salou (1928) [245]. Actualment la Torre Vella forma part de la ciutat de Salou i s'utilitza com a centre d'art (exposicions).

[244] **Font:** Nomenclàtors dels respectius anys. **Quadre i gràfica d'elaboració pròpia.**
[245] **Font:** https://mdc.csuc.cat/digital/collection/afcecemc/id/6484 . Memòria digital de Catalunya. Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya (AFCEC). Fons Estudi de la Masia Catalana. Identificador: AFCEC_EMC_X_4662 . Autor: desconegut. (Consultat 8-1-2022).

GRÀFICA 22. EDIFICIS I VIVENDES DISSEMINATS PEL TERME MUNICIPAL DE VILA-SECA DE SOLCINA (1900-1950)

De l'any 1900 fins 1930 l'ascens en el nombre d'edificis va ser constant, tot i que entre 1920 i 1930 el creixement es va alentir significativament. Quasi bé es va paralitzar. A partir de la dècada anys trenta fins 1950 el número d'edificis va experimentar un fort descens. A més, els nomenclàtors de 1910, 1920 i 1930 ens informen que del nombre total d'edificis de cada any hi havia 50, 48 i 60, respectivament, que eren albergs, barraques o coves. És a dir, llocs de poca entitat on aixoplugar-se o guardar les eines els pagesos. També, la immensa majoria dels edificis entre 1900 i 1950 eren d'un sol pis, cosa que indica que la seva principal finalitat era agrícola o ramadera. Pel que fa als edificis dedicats a vivendes, aquestes varen anar pujant també des del 1900 fins 1930. Aquest darrer any es va assolir la xifra màxima del període amb 145 edificis destinats a vivendes. Durant els anys trenta i el primer any de la postguerra, el seu nombre va baixar molt, doncs pel 1940 només es varen comptabilitzar 46, tot i que durant la guerra civil,

sobretot l'any 1938, es varen ocupar bastants edificis escampats pel terme municipal. Superat aquests anys turbulents, al llarg de la dècada anys quaranta es va reemprendre la dinàmica dels primers trenta anys del segle XX. Pel 1950, 129 edificis estaven dedicats a vivendes, representant el 93,48 % del total d'edificis disseminats pel territori municipal vila-secà. Un altre aspecte que mereix comentar-se és el fet que els nomenclàtors ens informen que al llarg dels anys 1900, 1910 i 1920 hi havia 34, 66, i 68 edificis, respectivament, dedicats a vivendes que no s'habitaven durant unes certes èpoques de l'any. L'explicació era que aquestes vivendes eren ocupades durant els mesos de l'any que les tasques agrícoles així ho exigien per la seva intensa dedicació, com ara plegar la collita, etc. Els nomenclàtors de 1930 a 1950 no ens aporten aquestes dades. Tanmateix, això no vol dir que una certa quantitat d'edificis d'arreu del terme no estiguessin habitats i posteriorment deshabitats durant uns mesos de l'any per les raons ja exposades.

3.3 – Anàlisi de la població entre 1911-1950

Un cop vista l'evolució del nombre d'habitants del terme municipal, així com la progressió de les edificacions, ens centrarem en analitzar de manera pormenoritzada la població de l'àmbit cronològic que abasta des de 1911 fins 1950. Els anys d'inici i final de la nostra investigació no són fruit de l'atzar, sinó que responen al fet que el primer període demogràfic del segle XX a Catalunya s'encetà, aproximadament, l'any 1911. Aquesta etapa finalitzà el 1930. El segon tall demogràfic va dels anys 1931 a 1950 [246]. Per això, i per tal de poder tenir una panoràmica demogràfica prou ampla, hem optat per investigar també els anys anteriors, corresponents a 1911-1930.

La primera aproximació que farem és la d'estudiar l'estructura per grups d'edat i sexe de la població del municipi fent servir els padrons d'habitants de 31 de desembre de 1930 i de 30 d'abril de 1939. Els resultats els plasmem en sengles quadres i piràmides de població.

[246] Per als períodes demogràfics vegeu, CABRÉ i PLA, Anna; PUJADAS i RÚBIES, Isabel. "La població: immigració i explosió demogràfica". A: *Història econòmica de la Catalunya contemporània. s.XX.* Jordi Nadal; Jordi Maluquer; Carles Sudrià (Dirs.). Vol. 5. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1989, p. 18.

Vista aèria del poble de Vila-seca de Solcina de la primera meitat segle XX [247].

Vista aèria de la localitat de Salou l'any 1929 [248].

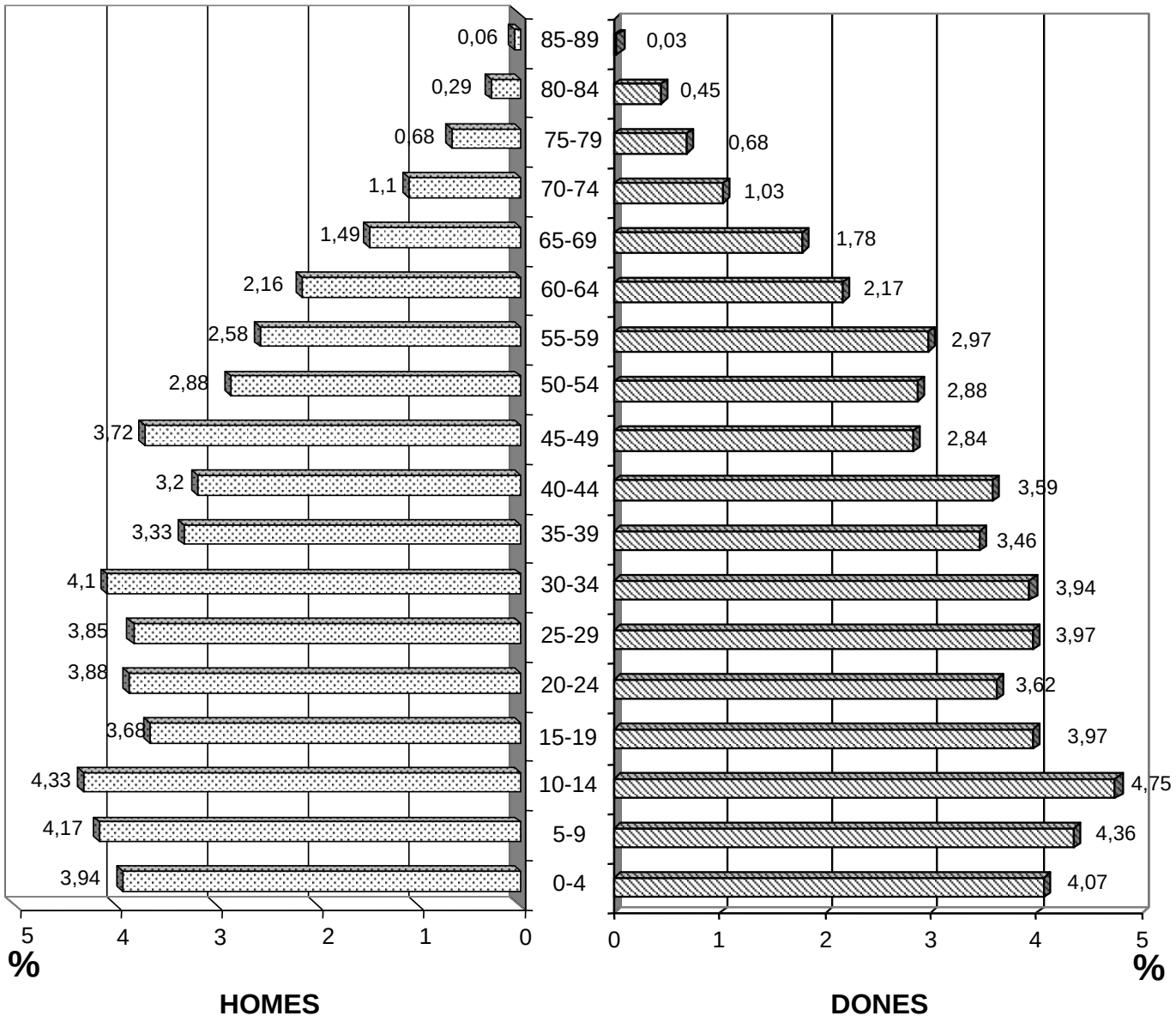
[247] **Font:** Estradé, Maria; Martí, Antoni R. ; Farriol, Ramon; Jansà, Carles. *Vila-seca II.* Barcelona: Viena, SL (Col·lecció Imatges i Records, 83), p. 60. Fotografia cedida pel senyor Joan Ferrando. Autor desconegut.
[248] **Font:** https://cartotecadigital.icgc.cat/digital/collection/gaspar/id/104/rec/185 ICGC. Cartoteca digital. Fons Josep Gaspar i Serra (1892-1970). Ref. 16.718. (Consultat 8-1-2022).

Taula 26. Població de fet del municipi de Vila-seca de Solcina, per grups d'edat i sexe, amb data 31 de desembre de 1930[249]

Edats i anys naixement	Homes		Dones		Total	
	Núm. absoluts	%	Núm. absoluts	%	Núm. absoluts	%
0 a 4 anys (1930-1926)	122	3,94	126	4,07	248	8,01
5 a 9 anys (1925-1921)	129	4,17	135	4,36	264	8,53
10 a 14 anys (1920-1916)	134	4,33	147	4,75	281	9,08
15 a 19 anys (1915-1911)	114	3,68	123	3,97	237	7,66
20 a 24 anys (1910-1906)	120	3,88	112	3,62	232	7,50
25 a 29 anys (1905-1901)	119	3,85	123	3,97	242	7,82
30 a 34 anys (1900-1896)	127	4,10	122	3,94	249	8,04
35 a 39 anys (1895-1891)	103	3,33	107	3,46	210	6,79
40 a 44 anys (1890-1886)	99	3,20	111	3,59	210	6,79
45 a 49 anys (1885-1881)	115	3,72	88	2,84	203	6,56
50 a 54 anys (1880-1876)	89	2,88	89	2,88	178	5,75
55 a 59 anys (1875-1871)	80	2,58	92	2,97	172	5,56
60 a 64 anys (1870-1866)	67	2,16	67	2,17	134	4,33
65 a 69 anys (1865-1861)	46	1,49	55	1,78	101	3,26
70 a 74 anys (1860-1856)	34	1,10	32	1,03	66	2,13
75 a 79 anys (1855-1851)	21	0,68	21	0,68	42	1,36
80 a 84 anys (1850-1846)	9	0,29	14	0,45	23	0,74
85 a 89 anys (1845-1841)	2	0,06	1	0,03	3	0,09
TOTALS	**1.530**	**49,44**	**1.565**	**50,56**	**3.095**	**100 %**

[249] **Font:** AHMV. Padró municipal d'habitants de 31-12-1930. **Quadre i gràfica d'elaboració pròpia.**

Gràfica 23. Piràmide de població del municipi de Vila-seca de Solcina (1930)

A finals de 1930 hi havia més homes entre 85 i 89 anys que no pas dones. En concret un parell d'homes i una dona. Aquesta circumstància no és normal, perquè estadísticament i biològicament està provat que arriben a la vellesa i a edats considerables més dones que no pas homes. Aquesta franja d'edats, que comprenia els nascuts entre els anys 1841 i 1845, era la de més gran del municipi. Dins el grup d'edats considerat com a població vella (65 anys endavant), aquesta circumstància es va donar també amb el sector de població que aleshores tenia entre

70 i 74 anys, doncs hi havia 34 homes i 32 dones en el municipi [250]. Entre els 75 i 79 anys es va donar el mateix nombre de membres amb 21 persones per cadascun dels sexes. El total d'habitants del municipi considerats com a població vella era de 235 i representava el 7,6% del global. Xifra i percentage que es poden considerar alts si els comparem, per al mateix any de 1930, amb els d'Espanya, on aquesta franja de població significava el 5,3 % de la població total[251]. El municipi vila-secà superava en un 2,3 % el percentatge espanyol.

El grup de població considerat adult o madur, entre els 15 i 64 anys, significava el 66,9% del total de població del municipi, i en xifres absolutes era de 2.067 habitants. A Espanya el seu percentatge era del 62,4 % [252]. Dins d'aquest arc destacaríem el grup d'edats compreses entre els 45 i 49 anys, que varen néixer entre els anys 1885 i 1881. Podem comprovar com el nombre d'homes era de 115 i el de dones de 88. La diferència d'ambdós era de 27 persones a favor del sexe masculí. L'acurat estudi del còlera de 1885 a Vila-seca efectuat per Estefania Genovès ens permet asseverar que la raó d'aquesta desigualtat entre sexes no va ser deguda en aquesta epidèmia [253]. Les raons, doncs, les desconeixem, encara que no descartem que el fet emigratori tingués quelcom a veure [254]. Una situació similar es va produir per a les franges d'edat compreses entre els 40 i 44 anys, nascuts entre 1886 i 1890, però aquest cop va ser a la inversa. Les dones superaven als homes en 12 persones, doncs elles eren 111 i els homes 99 l'any 1930. Relacionant aquestes dades amb l'emigració vila-secana cap a Austràlia i Amèrica, podem comprovar que les sortides més nombroses entre 1860 i 1945 es varen donar entre 1906 i 1915. Tot just quan les persones nascudes entre 1886 i 1890 tenien de 16 a 29 anys. A més, els que més marxaven eren els homes i, d'entre ells, els compresos entre els 14 i 60 anys, que varen representar el 89 % dins del seu sexe entre 1860 i 1960, segons demostra Montserrat Garriga en el seu treball sobre l'emigració vila-secana [255].

La població jove, d'entre els 0 als 14 anys, sumava 793 habitants el darrer dia de 1930, en vigílies de la Segona República. En xifres relatives era el 25,62 % del total de població del

[250] Per als grups d'edat vegeu, PUYOL, Rafael. "La población". A: *Geografía humana*. Madrid: Ediciones Cátedra, 1988, p. 161.
[251] Vegeu, VILÀ VALENTÍ, J. "Geografía humana". A: *Geografía general de España. … .* , p. 241.
[252] VILÀ VALENTÍ, J. *Op. cit.* , p. 241.
[253] Vegeu, GENOVÈS SALVADÓ, Estefania. "La incidència del còlera a Vila-seca durant el s. XIX". A: *Epidèmies i demografia a Vila-seca.* Tarragona: Agrupació Cultural de Vila-seca (Monografies de Vila-seca, 19), 1996, pp. 75 i 86-88.
[254] GARRIGA PUJALS, Montserrat. *L'emigració vila-secana … .* , pp. 45-47 i 49-52.
[255] GARRIGA PUJALS, Montserrat. *Op. cit.* , pp. 22 ; 46 i 48.

municipi, restant per sota del percentatge espanyol que es situava en el 32,3 % [256]. El grup d'edats de la població considerada jove que més efectius tenia era la dels nascuts entre 1916 i 1920, que l'any 1930 tenien entre 10 i 14 anys. Dins aquest grup hi havia 147 noies i 134 nois, amb una diferència a favor del sexe femení de 13 persones. En total 281 habitants. Aquest desequilibri s'explicaria pel fet que entre 1916 i 1920 hi va haver més defuncions de nens que no pas de nenes nascuts entre aquells anys [257]. En quant les altres dues franges d'edats corresponents al grup de la població jove, 5 a 9 anys i de 4 a 0 anys, es pot observar com tenien cada cop menys habitants. La canalla nascuda entre 1921 i 1925, que tenien l'any 1930 entre 5 i 9 anys, eren en total 264 habitants. La quitxalla d'entre 4 i 0 anys eren 248. Tot plegat ens informa que la natalitat en el municipi s'anava reduint paulatinament.

En resum, podem dir que l'any 1930 la població del municipi de Vila-seca de Solcina es trobava en fase regressiva. La població adulta (15 a 64 anys) predominava amb escreix sobre la població jove (0 a 14 anys). Els percentatges eren del 66,9 % i del 25,62 %, respectivament. Alhora, la natalitat anava decreixent i el percentatge de la població vella (65 i més anys) era del 7,6 %, superior en un 2,3% a l'espanyola, que era del 5,3 %. L'índex de joventut era del 337,4% (337 joves per cada 100 vells), i l'índex de vellesa del 29,6 % (29,6 vells per cada 100 joves). La taxa de dependència teòrica era del 50 %, això vol dir que hi havia 50 persones dependents (infants i vells) per cada 100 persones en edat de treballar (15 a 64 anys).

Cèdula personal de Josepa Genovès Ferrando corresponent a l'any 1936 [258].

[256] VILÀ VALENTÍ, J. "Geografia humana". A: *Geografía general de España. ... .* , p. 241.
[257] Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibres d'inscripció de defuncions. Toms 26 a 28.
[258] **Arxiu de l'autor**. Cedida per la família Genovès-Salvadó.

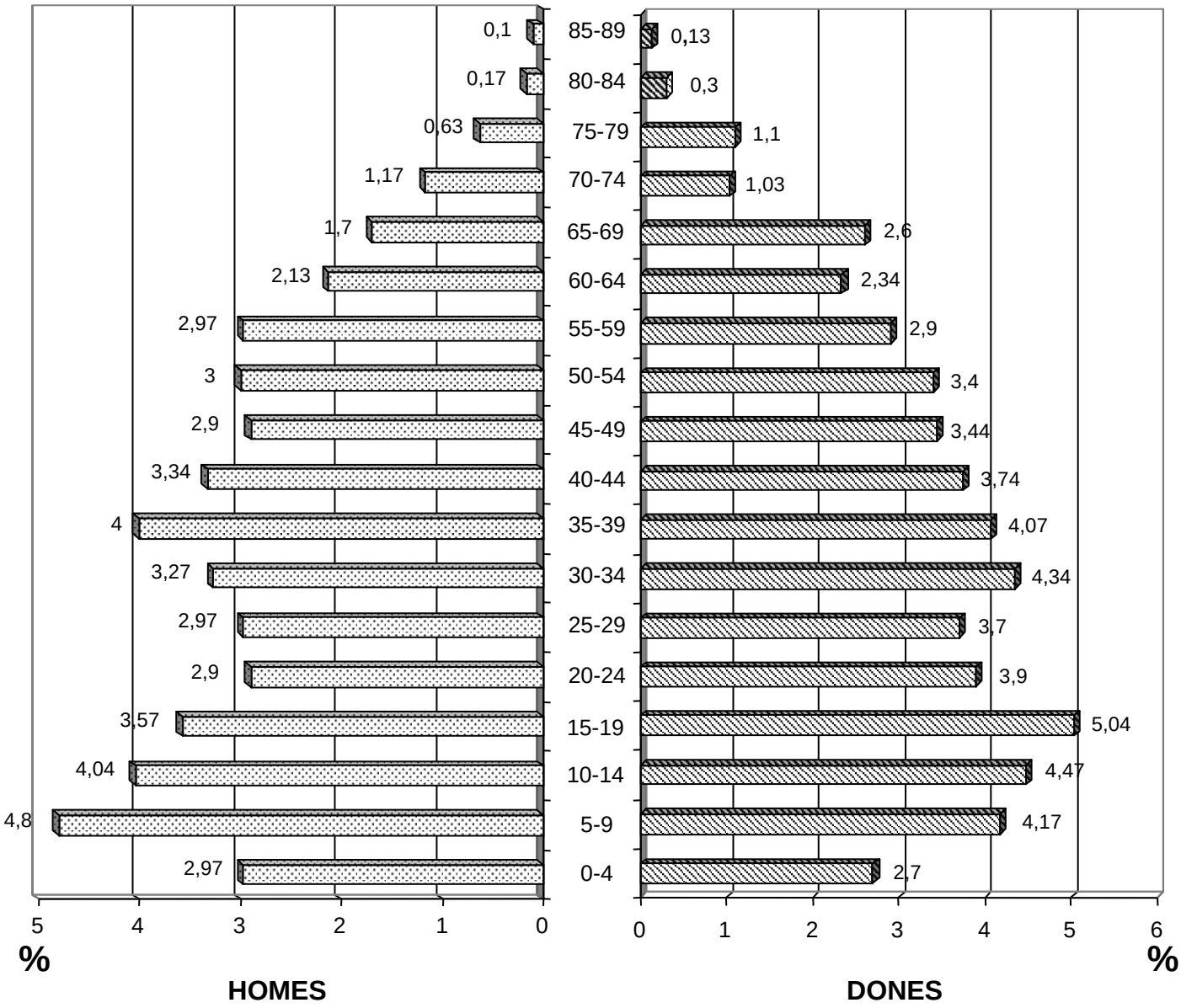
L'estructura de la població del municipi de Vila-seca de Solcina corresponent a 30 d'abril de 1939 era la que presentem en el quadre i gràfica següents:

Taula 27. Població de fet del municipi de Vila-seca de Solcina, per grups d'edat i sexe, amb data 30 d'abril de 1939 [259]

Edats i anys naixement	Homes		Dones		Total	
	Núm. absoluts	%	Núm. absoluts	%	Núm. absoluts	%
0 a 4 anys (1939-1935)	89	2,97	81	2,70	170	5,67
5 a 9 anys (1934-1930)	144	4,80	125	4,17	269	8,97
10 a 14 anys (1929-1925)	121	4,04	134	4,47	255	8,51
15 a 19 anys (1924-1920)	107	3,57	151	5,04	258	8,61
20 a 24 anys (1919-1915)	87	2,90	117	3,90	204	6,81
25 a 29 anys (1914-1910)	89	2,97	111	3,70	200	6,67
30 a 34 anys (1909-1905)	98	3,27	130	4,34	228	7,61
35 a 39 anys (1904-1900)	120	4,00	122	4,07	242	8,07
40 a 44 anys (1899-1895)	100	3,34	112	3,74	212	7,07
45 a 49 anys (1894-1890)	87	2,90	103	3,44	190	6,34
50 a 54 anys (1889-1885)	90	3,00	102	3,40	192	6,40
55 a 59 anys (1884-1880)	89	2,97	87	2,90	176	5,87
60 a 64 anys (1879-1875)	64	2,13	70	2,34	134	4,47
65 a 69 anys (1874-1870)	51	1,70	78	2,60	129	4,30
70 a 74 anys (1869-1865)	35	1,17	31	1,03	66	2,20
75 a 79 anys (1864-1860)	19	0,63	33	1,10	52	1,73
80 a 84 anys (1859-1855)	5	0,17	9	0,30	14	0,47
85 a 89 anys (1854-1850)	3	0,10	4	0,13	7	0,23
TOTALS	**1.398**	**46,63**	**1.600**	**53,37**	**2.998**	**100 %**

[259] **Font:** AHMV. Padró municipal d'habitants de 30-4-1939. **Quadre i gràfica d'elaboració pròpia.**

Gràfica 24. Piràmide de població del municipi de Vila-seca de Solcina (1939)

A finals d'abril de 1939, la població de 65 anys o més (població vella) sumava 268 habitants, que percentualment era el 9% de la població total. Exceptuant la franja d'edats de 70 a 74 anys, en la que el nombre d'homes va ser superior al de dones, 35 sobre 31, respectivament, en la resta de grups d'edat de la població vella el nombre de dones era superior al d'homes. Igual que l'any 1930, la franja d'edats d'habitants més grans del municipi va ser la compresa entre els 85 i 89 anys. En total eren 7 persones : 3 homes i 4 dones. El grup d'edats entre els 65 i els 69

anys, nascuts entre 1870 i 1874, presentava un descens significatiu en la banda dels homes respecte el de les dones. En concret 51 homes per 78 dones, amb una sensible diferència de 27 persones a favor del sexe femení. Les causes que nosaltres creiem que varen poder influir foren dues: " l'emigració " per eludir les guerres de Cuba i Filipines (1895-1898), és a dir, esdevenien pròfugs [260]. Cal tenir present que aquests homes tenien en el moment del conflicte vint-i-tants anys, etapa en la que l'Estat crida lleves per al servei de les armes en cas de guerra. L'arribada de la fil·loxera a Vila-seca de Solcina l'any 1891, com ja hem dit a l'inici d'aquest capítol, i els baixos preus agrícoles deurien empènyer a molts homes joves a emigrar cap Amèrica o Austràlia, així com també a marxar cap a les capitals més properes (Tarragona, Reus, Barcelona, etc) a la recerca d'una feina millor i més remunerada.

La població adulta tenia 2.036 habitants i representava el 68 % de la població total del municipi. Dins aquest grup de població, el sexe més castigat per la seva manca d'efectius era el masculí. Les franges d'edat compreses entre els 54 als 44 anys demostren com les dones eren majoritàries. El motiu, creiem que no era altre que el de l'emigració dels homes, doncs coincideixen amb les dates de majors sortides cap a l'estranger (anys 1906 a 1930) [261]. També, igual que abans, deurien donar-se fenòmens immigratoris cap a les ciutats del Camp de Tarragona i cap a la capital de Catalunya o rodalies. Igualment, per l'abril de 1939 els varons nascuts entre els anys 1905 i 1924 eren numèricament molt menys que les dones de les seves mateixes edats. En aquest cas el motiu va ser degut a la guerra civil, la qual va provocar la mort de bastants homes al llarg del conflicte. També a les seves conseqüències més directes, com ara que alguns d'ells varen exiliar-se a França, o bé varen acabar tancats en presons o camps de concentració escampades arreu d'Espanya. Amb el pas del temps la majoria d'aquests varen tornar al municipi.

Els estralls de la guerra també es varen fer notar amb força amb la població més menuda, la que es trobava entre els 0 i els 4 anys. Aquest grup d'edats eren en total 170 infants. Pensem que l'any 1930 el nombre de nens i nenes d'aquestes edats eren 248. En el seu conjunt, la població jove (0 a 14 anys) tenia 694 habitants, que percentualment representava el 23 %.

[260] Vegeu, GARRIGA PUJALS, Montserrat. *L'emigració vila-secana … .* , pp. 43 i 45.
[261] GARRIGA PUJALS, Montserrat. *Op. cit.* , p. 22.

La piràmide d'abril de 1939 denota clarament el flagell de l'emigració, la immigració i la guerra civil pel que fa, sobretot, al sexe masculí. La part que representa als homes té entrants. Són les barres de les franges d'edats que denoten amb la seves menors dimensions, respecte les de les dones de les mateixes edats, que els successos descrits varen esquilmar la població masculina. La barra dels nens i nenes nascuts entre 1935 i 1939 també és més curta que les que venen immediatament després, demostrant la baixa natalitat existent entre 1935 i 1939. Per tot això, podem dir que en aquells moments la població del municipi de Vila-seca de Solcina es trobava en un procés regressiu. D'altra banda, l'índex de joventut era del 259 %, o 259 joves per cada 100 vells. L'any 1930 era de 337,4 %. El resultat de l'índex de vellesa era del 39 %, o 39 vells per cada 100 joves. L'any 1930 era del 29,6 %. La taxa de dependència es calcula en el 47 %, mentre que l'any 1930 era del 50 %. El descens en tres punts de 1939 respecte a 1930 era deguda al fet que el nombre d'efectius de la població jove havia baixat l'any 1939.

3.3.1 – La natalitat

A diferència d'avui dia, les mares donaven a llum a casa seva durant el període que estudiem [262]. Entre els anys 1911 i 1950 es varen comptabilitzar un total de 2.036 naixements en el terme municipal de Vila-seca de Solcina:

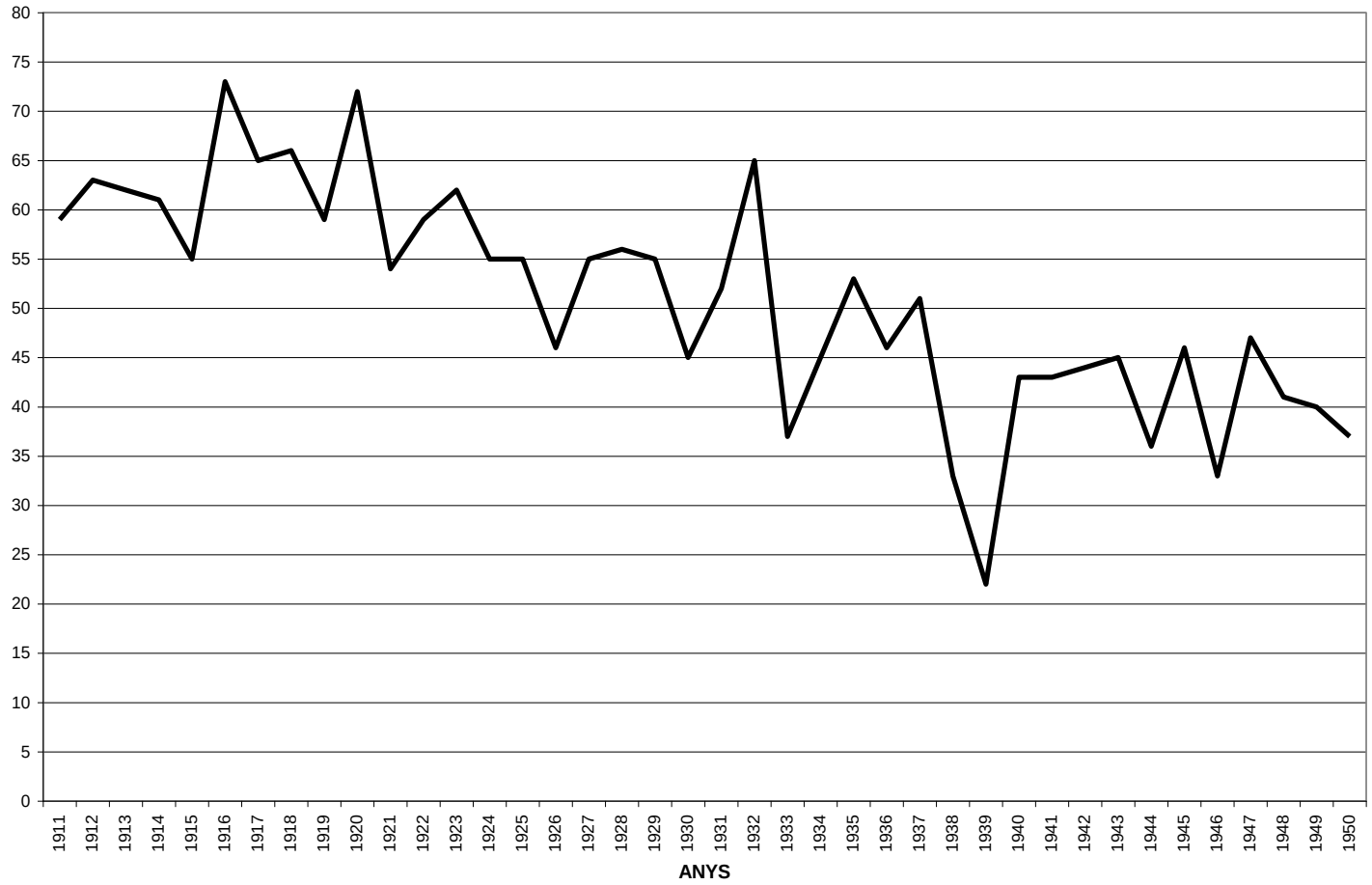
Taula 28. Naixements en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911- 1950) [263]

Any	Naixements	Any	Naixements	Any	Naixements
1911	59	**1925**	55	**1939**	22
1912	63	**1926**	46	**1940**	43
1913	62	**1927**	55	**1941**	43
1914	61	**1928**	56	**1942**	44
1915	55	**1929**	55	**1943**	45
1916	73	**1930**	45	**1944**	36
1917	65	**1931**	52	**1945**	46
1918	66	**1932**	65	**1946**	33
1919	59	**1933**	37	**1947**	47
1920	72	**1934**	45	**1948**	41
1921	54	**1935**	53	**1949**	40
1922	59	**1936**	46	**1950**	37
1923	62	**1937**	51	**Total 2.036**	
1924	55	**1938**	33		

Una gràfica ens ajudarà a apreciar millor l'evolució temporal dels natalicis:

[262] Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibres d'inscripció de naixements. Toms 26 a 38. Anys (1906-1954). En les inscripcions així es fa constar ben clarament.
[263] **Font:** Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibres d'inscripció de naixements. Toms 26 a 38. Anys (1906-1954). **Quadre i gràfica d'elaboració pròpia.**

GRÀFICA 25. NAIXEMENTS EN EL MUNICIPI DE VILA-SECA DE SOLCINA (1911-1950)

Observant la gràfica ens donem compte ràpidament que el nombre de naixements va anar baixant durant aquells quaranta anys transcorreguts entre 1911 i 1950. Aquest descens es veié aturat excepcionalment per algun o alguns anys de bonança en les naixences. Anys com 1916, 1920 i 1932 responen al que acabem de dir. Amb tot, la decadència és inqüestionable.

La mitjana teòrica de naixements entre 1911-1950 es situaria en 51 nadons / any. Tenint com a punt de referència aquesta xifra, veiem que entre 1911 i 1925 la mitjana es compleix sense problema. És a partir de 1926, però sobretot des de 1933, i amb solució de continuïtat des de 1938 fins 1950, que aquesta mitjana teòrica no es va assolir. La minva de la natalitat és més evident si estudiem els dos períodes demogràfics per separat. Així, el total de naixements en el període demogràfic de 1911-1930 va ser de 1.177, i la mitjana teòrica de naixements fou de 59. En el període demogràfic de 1931 i 1950 la xifra absoluta fou de 859 naixences, i la mitjana teòrica de naixements per any havia baixat a 43. La taxa de fecunditat general de Vila-seca de

Solcina l'any 1930 era de 64,47 ‰, en canvi l'any 1939 havia baixat a 29,61 ‰. Justament aquest darrer any es va donar el nombre més baix de natalicis entre 1911-1950 amb només 22 nadons. Tanmateix, la manera més simple i la més utilitzada per a mesurar la fecunditat és la de fer servir la taxa bruta de natalitat. El quadre 18 aplega les taxes brutes de natalitat, per quinquennis, de Vila-seca de Solcina, província de Tarragona, Catalunya i Espanya:

Taula 29. Taxes brutes de natalitat comparades (1911-1950) [264]

	Taxes brutes de natalitat ‰			
Quinquenni	**Vila-seca de Solcina**	**Província de Tarragona**	**Catalunya**	**Espanya**
1911 – 1915	20,03	22,71	24,21	30,63
1916 – 1920	22,03	20,79	22,77	28,81
1921 – 1925	18,73	20,58	23,22	30,04
1926 – 1930	16,39	18,53	20,36	28,66
1931 – 1935	16,03	17,06	17,74	26,94
1936 – 1940	12,60	13,31	13,91	21,56
1941 – 1945	13,41	14,59	14,05	21,55
1946 – 1950	13,18	16,68	15,64	21,41

Examinant exclusivament les taxes brutes de natalitat del municipi de Vila-seca de Solcina observarem que aquestes, exceptuant la lleugera repuntada del quinquenni 1916-1920 i les mínimes pujades de 1941-1945 i 1946-1950, varen anar decaient amb el temps. Aquesta situació també es va donar a Catalunya, on des de la segona meitat segle XIX el nombre de naixements no feia més que minvar [265]. Dit això, podem veure com durant el quinquenni 1911-1915 la taxa bruta de natalitat de Vila-seca de Solcina (20,03 ‰) es va situar per sota de la provincial (22,71 ‰), de la catalana (24,21 ‰) i de l'espanyola (30,63 ‰). Entre els anys 1916-1920 Vila-seca de Solcina, a pesar de l'epidèmia de grip de 1918-1919, va pujar en dos punts la seva taxa de natalitat (22,03 ‰) de tal manera que va superar l'índex de la província de Tarragona (20,79 ‰) i quasi va igualar el del Principat (22,77 ‰). Tanmateix, restava lluny d'arribar al que ostentava Espanya (28,81 ‰). Durant el primer lustre dels anys vint, la taxa de

[264] **Font:** Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibres d'inscripció de naixements. Toms 26 a 38. Censos de Població i resums de padrons d'habitants. Generalitat de Catalunya. Departament de Presidència. *Moviments demogràfic i de població de Catalunya. … .* (fascicle 2n). , p. 90. Ayuntamiento de Vilaseca de Solcina. *Memoria de la labor económico-administrativa … .* RECOLONS i ARQUER, Lluís. *La població de Catalunya. Distribució territorial i evolució demogràfica 1900-1970.* Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1976, p. 178, taula 12. CABRÉ i PLA, Anna; PUJADAS i RÚBIES, Isabel. "La població: immigració i explosió demogràfica". A: *Història econòmica de la Catalunya contemporànea. S. XX. … .* , p. 21, quadre 1 ; p. 38, quadre 8. SANCHO i VALVERDE, Socorro; ROS i NAVARRO, Carme. "La població de Catalunya en perspectiva històrica". A: *La societat catalana.* Salvador Giner (Dir.). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya, 1998, p. 94, taula 2.

[265] CABRÉ i PLA, Anna; PUJADAS i RÚBIES, Isabel. "La població: immigració i explosió demogràfica". A: *Història econòmica de la Catalunya contemporànea. S. XX. … .* , pp. 21-22 ; 40-42.

Vila-seca de Solcina (18,73 ‰), igual que 1911-1915, va tornar a estar per sota de les taxes de la demarcació de Tarragona (20,58 ‰), de Catalunya (23,22 ‰) i d'Espanya (30,04 ‰). Al llarg de la resta de quinquennis analitzats, les taxes de natalitat de Vila-seca de Solcina es varen mantenir sempre per sota de les provincials, catalanes i espanyoles.

A nivell local i comarcal, amb dades del període 1923-1936, que correspondrien a l'època de la dictadura de Primo de Rivera i la Segona República, els resultats del municipi vila-secà comparats amb els de les capitals i comarques del Camp de Tarragona són els següents:

Taula 30. Taxes brutes de natalitat comparades (1923-1936) [266]

Municipi	Taxa bruta natalitat ‰	Comarca	Taxa bruta natalitat ‰
Vila-seca de Solcina	**17,7**	Tarragonès	19,0
Tarragona	19,9		
Reus	17,6	Baix Camp	17,5
Valls	15,0	Alt Camp	16,1

La taxa de Vila-seca de Solcina (17,7 ‰) ens mostra que entre 1923-1936 va ser quasi idèntica a la de Reus (17,6 ‰), ciutat, com ja sabem, ben propera i nucli urbà que conforma un dels pilars del seu hinterland. A la vegada, es trobava per sota de Tarragona (19,9‰). Vila-seca de Solcina superava, però, la capital de l'Alt Camp, Valls (15,0 ‰). Tot i que no apareixen en el quadre que comentem, les localitats de la comarca del Tarragonès amb idèntiques o similars taxes de natalitat que Vila-seca de Solcina varen ser Salomó (17,7 ‰), el Catllar (17,8 ‰), Altafulla (17,5 ‰) i Perafort (17,2 ‰) [267]. Tamarit de Mar, amb una taxa bruta de natalitat del 23,0 ‰, era la localitat del Tarragonès amb l'índex més alt, i la Pobla de Montornès, amb el 14,7 ‰, la que el tenia més baix [268]. Vila-seca de Solcina, per tant, tenia un 5,3 ‰ menys que Tamarit i un 3,0 ‰ més que la Pobla de Montornès, trobant-se en desè lloc, quasi en la meitat de la llista de municipis del Tarragonès segons la seva taxa de natalitat.

Per comarques, el Baix Camp (17,5 ‰) va ser el que va obtenir un resultat molt similar al del municipi vila-secà (17,7 ‰) . Per contra, el Tarragonès, la comarca a la qual pertanyia el municipi de Vila-seca de Solcina, quedava per damunt amb el 19,0 ‰. La taxa vila-secana fou, però, superior a la de la comarca de l'Alt Camp (16,1 ‰).

[266] **Font:** Generalitat de Catalunya. Departament de Presidència. *Moviments demogràfic i de població de Catalunya.* Fascicles 1-3. Barcelona: Servei Central d'Estadística, 1937. **Quadre d'elaboració pròpia.**
[267] Generalitat de Catalunya. Departament de Presidència. *Op. cit.* Fascicle 2n. … . , pp. 88-89.
[268] *Ibídem.* , pp. 88-89.

A la vista dels resultats exposats, podem dir que el comportament de la natalitat del municipi de Vila-seca de Solcina entre 1923 i 1936 era totalment equiparable a la veïna comarca del Baix Camp i la seva capital, la ciutat de Reus. En canvi, estava per sota de la taxa de la seva comarca, el Tarragonès, i de la capital d'aquesta, Tarragona.

Fins ara ens hem mogut dins l'àmbit territorial català i espanyol per a estudiar els índexs de natalitat del municipi de Vila-seca de Solcina. Les taxes d'uns quants anys del període 1911-1950 del municipi vila-secà, comparades amb les dels països del nostre entorn europeu més immediat, ens ajuden a tenir una visió més enllà de les nostres fronteres.

Taula 31. Taxes brutes de natalitat comparades (1914 / 1950) [269]

	Taxes brutes de natalitat ‰			
Anys	**Vila-seca de Solcina**	**Portugal**	**França**	**Itàlia**
1914	20,4	31,5	18,1	31,0
1920	23,7	33,6	21,4	32,2
1925	18,1	32,6	19,0	28,4
1930	14,5	29,7	18,1	26,7
1935	16,8	28,2	15,4	23,4
1940	13,2	24,3	13,7	23,5
1945	15,3	26,0	16,2	18,5
1950	12,0	24,3	20,5	19,6

La natalitat del municipi vila-secà l'any 1914 es situava per sota de Portugal i Itàlia, però per damunt de França. L'any 1920 la situació era idèntica. Pel 1925 la taxa del territori vila-secà (18,15 ‰) va estar per sota dels països compresos, com ell, dins l'arc geogràfic ibèric i cultural llatí de la mediterrània occidental. La taxa que se li apropava més era la de França (19,0 ‰), les de Portugal (32,6 ‰) i Itàlia (28,4 ‰) estaven molt allunyades de la vila-secana. En vigílies de la II República espanyola, l'any 1930, Vila-seca de Solcina estava per sota de totes les taxes, França continuava en segon lloc, també per baix, i Portugal encapçalava el llistat seguit d'Itàlia. L'any 1935 presentava una situació un xic diferent a l'anterior. Aquell any el municipi de Vila-seca de Solcina (16,86 ‰) deixava d'estar en el darrer lloc en quant a taxes de natalitat. França, amb un índex de 15,4 ‰ ocupava aquella plaça. Portugal (28,2 ‰) seguia la primera i Itàlia (23,4 ‰) la segona. Per últim, l'any 1940, la taxa bruta de natalitat de Vila-seca de Solcina s'esfondrà, amb un índex de 13,23 ‰, degut a les nefastes conseqüències de la guerra civil. Cal tenir en

[269] **Font:** Per a Vila-seca de Solcina: Elaboració pròpia. Per a Portugal, França i Itàlia : BARDET, Jean Pierre; DUPÂQUIER, Jacques (Dirs.). *Historia de las poblaciones de Europa. Los tiempos inciertos 1914-2000*. Vol. III. Madrid: Ed. Síntesis, 2001, pp. 436, 456, 458. **Quadre d'elaboració pròpia.**

compte que la taxa del quinquenni 1936-1940, que abraça tot el conflicte i el primer any de postguerra, va ser de 12,60 ‰. Amb l'índex de 1940, el municipi vila-secà es va situar en el darrer lloc. Tanmateix, França, amb una taxa de 13,7‰ es trobava ben aprop de Vila-seca de Solcina. També aquell any estaven Portugal en primer lloc i Itàlia en segon. Aquest fet no ens ha d'estranyar, en certa manera, si tenim en consideració que tots dos països tenien des d'inicis anys vint règims dictatorials, de tipus filofeixista a Portugal i feixista a Itàlia, que promovien polítiques natalistes. L'any 1945, superats els primers sis anys de la postguerra espanyola i finalitzada la Segona Guerra Mundial, les posicions no havien canviat. Portugal continuava tenint la natalitat més alta, amb una taxa del 26,0 ‰, seguida d'Itàlia, amb el 18,5 ‰, tot i que havia baixat per culpa de la guerra mundial. França es situava en tercer lloc, amb el 16,2 ‰. En quant al municipi de Vila-seca de Solcina, amb una taxa bruta de natalitat del 15,3 ‰, seguia l'última, tot i que, respecte 1940 (13,2 ‰), s'havia recuperat quelcom. Pel 1950, Portugal seguia la primera (24,3 ‰), encara que la seva taxa de natalitat havia baixat respecte 1945. França, per primer cop, es col·locava en segona posició amb un resultat del 20,5 ‰, i en tercer lloc es posicionà Itàlia, amb el 19,6 ‰. El municipi vila-secà tornava a estar en el darrer lloc però, a més, obtenia la seva taxa més baixa, esfondrant-se encara més amb un raquític resultat del 12,0 ‰ de taxa bruta de natalitat.

Així, doncs, hem de dir que la natalitat del municipi de Vila-seca de Solcina es va mantenir en tercera posició respecte Portugal, França i Itàlia, entre els anys 1914 i 1920. A partir de 1925 i 1950 les seves taxes el varen situar en el darrer lloc, amb percentatges, exceptuant 1935 i 1945, cada cop més baixos.

A manera de conclusió, direm que la natalitat catalana no va fer més que decréixer des de la segona meitat del segle XIX fins arribar a la primera meitat segle XX. En quant als períodes demogràfics de 1911-1930 i de 1931-1950, objecte del nostre estudi, hem comprovat que la davallada en els naixements del municipi de Vila-seca de Solcina va ser més pronunciada que la de Catalunya o la de la província de Tarragona. Alhora, el descens català va ser més fort que el de la resta d'Espanya, provocant ja durant els primers anys del segle XX una gran preocupació entre els estudiosos i un seguit de treballs com el de Puig i Sais, de l'any 1915, el qual el va encapçalar amb el significactiu títol d'*El problema de la natalitat a Catalunya. Un gravíssim perill per la nostra pàtria*. La causa d'aquesta minva en la fecunditat era deguda a un control desitjat

de la natalitat per part dels matrimonis. Durant el segon moment demogràfic del segle XX, 1931-1950, aquest descens es va intensificar encara molt més arreu del Principat, inclòs el municipi de Vila-seca de Solcina. Les paraules de les demògrafes Anna Cabré i Isabel Rúbies són prou explícites per a descriure la situació dels naixements al llarg d'aquells vint anys: *"Pel que fa a la natalitat, la davallada fou forta a partir del 1930. Els canvis polítics i, sobretot, la crisi econòmica, incidiren notablement sobre el comportament reproductiu i nupcial, i el feren més reticent. Els baixos nivells de fecunditat observats els anys immediatament anteriors a la guerra mostren que* ***la pràctica anticonceptiva era estesa per tot el territori català*** *i que la vinguda dels fills havia deixat d'ésser, per a la majoria, un fenomen natural, conseqüència esperada o inevitable del matrimoni, i s'havia convertit en una decisió conscient i mesurada"* [270]. Un cop acabada la guerra civil, el més evident era que la població catalana hagués decidit remuntar amb força les seves naixences. Aquest no va ser el cas ni arreu del territori català ni, com hem pogut apreciar, en el muncipi de Vila-seca de Solcina. La línia de mínims va seguir el seu curs i *"* […] *el procés de recuperació fou molt lent i la natalitat es mantingué sempre per sota dels nivells ja prou baixos d'abans de la guerra"* [271]. A partir de 1945, quan a Europa va finir la segona guerra mundial i començava la represa demogràfica gràcies a l'increment dels naixements, Catalunya, sis anys després d'acabada la guerra civil espanyola, va ser durant aquells anys de la segona meitat anys quaranta la zona de més baixa fecunditat d'Europa i el món[272]. Tant sols l'arribada d'immigració d'altres indrets d'Espanya va salvar Catalunya d'un envelliment i d'un descens sobtat de la població durant aquells dos primers cicles demogràfics del segle XX i, també, entre 1951-1975, tercera etapa demogràfica del passat segle. Com a exemple només cal dir que entre 1910 i 1930 Catalunya va guanyar set-centes mil persones. Més de les tres quartes parts d'aquests nous pobladors del Principat eren producte de la immigració vinguda d'altres indrets d'Espanya, i tant sols una quarta part va ser deguda a naixements dels habitants ja residents en territori català [273].

3.3.2 – La mortalitat

El nombre total de defuncions ocorregudes en el municipi de Vila-seca de Solcina entre 1911 i 1950 va ser de 1.961. En el quadre 27 presentem els òbits per anys:

[270] CABRÉ i PLA, Anna; PUJADAS i RÚBIES, Isabel. "La població: immigració i explosió demogràfica". … . , pp. 22-23, per al títol del llibre ; pp. 40-41, per a la cita. La negreta és nostra.
[271] CABRÉ i PLA, Anna; PUJADAS i RÚBIES, Isabel. *Op. cit.* , p. 41.
[272] CABRÉ i PLA, Anna; PUJADAS i RÚBIES, Isabel. *Op. cit.* , p. 42.
[273] CABRÉ i PLA, Anna; PUJADAS i RÚBIES, Isabel. *Op. cit.* , p. 21.

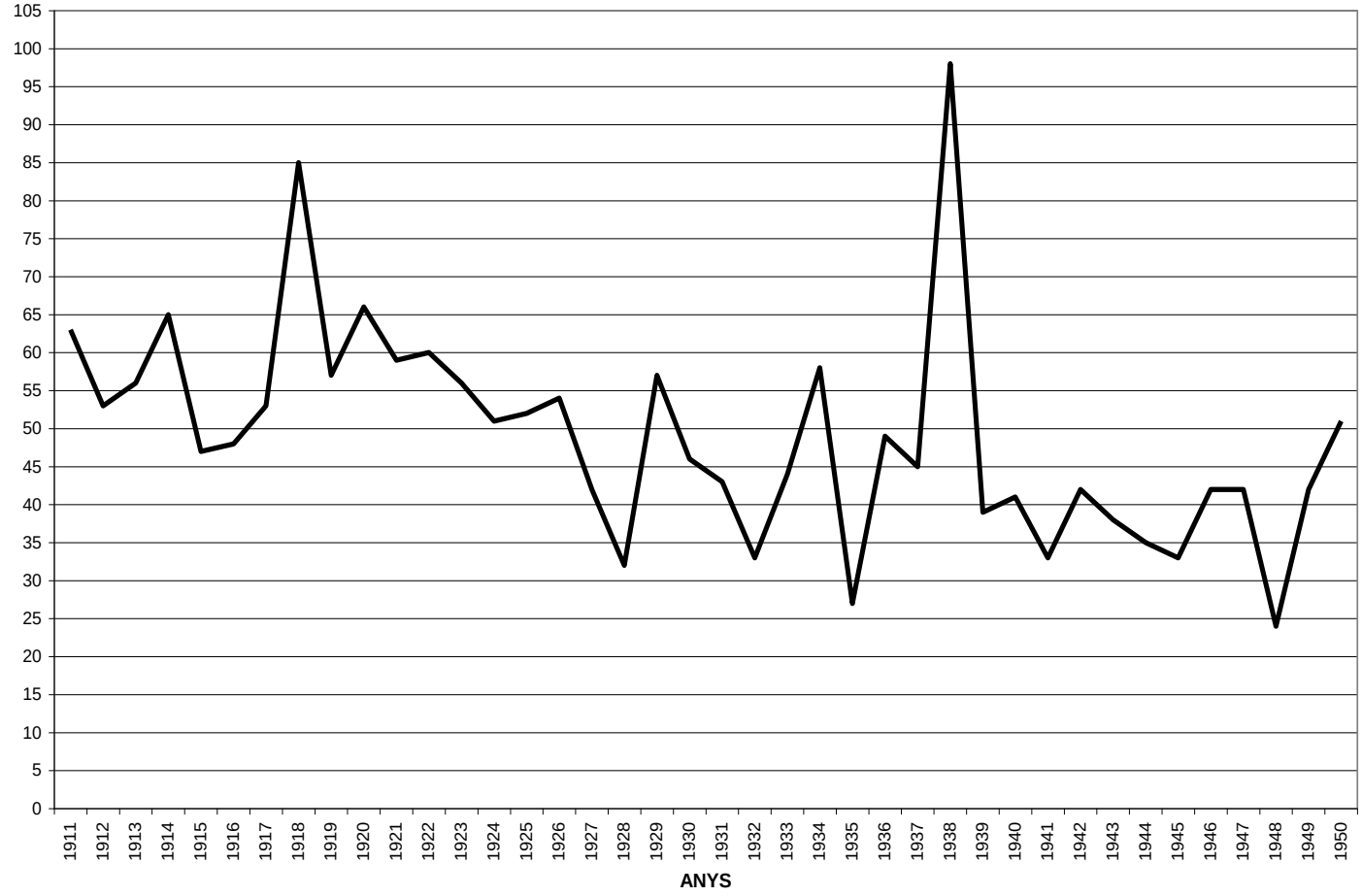
Taula 32. Defuncions en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950) [274]

Any	Defuncions	Any	Defuncions	Any	Defuncions
1911	63	**1925**	52	**1939**	39
1912	53	**1926**	54	**1940**	41
1913	56	**1927**	42	**1941**	33
1914	65	**1928**	32	**1942**	42
1915	47	**1929**	57	**1943**	38
1916	48	**1930**	46	**1944**	35
1917	53	**1931**	43	**1945**	33
1918	85	**1932**	33	**1946**	42
1919	57	**1933**	44	**1947**	42
1920	66	**1934**	58	**1948**	24
1921	59	**1935**	27	**1949**	42
1922	60	**1936**	49	**1950**	51
1923	56	**1937**	45		
1924	51	**1938**	98	**Total 1961**	

La gràfica 26 ens mostra les oscil·lacions temporals d'una manera clarificadora:

[274] **Font:** Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibres d'inscripció de defuncions. Toms 24 a 35 (1907-1953). SOLÉ i SABATÉ, Josep M. ; VILLARROYA i FONT, Joan. *La repressió a la reraguarda de Catalunya (1936-1939).* Vol. II. Barcelona : Publ. de l'A. de Montserrat, 1990, pp. 295, 300 i 310. CLIMENT, Luis. *Rojos en Tarragona y su provincia.* Tarragona: Talleres Tipográficos, Suc. de Torres & Virgili, 1942, p. 225. AGMA. DR. Armario 77. Legajo 1.267. Carpeta 2. Documento 3. FERNÁNDEZ REY, Eduardo. "El fusilamiento de Salou o "el sexto sentido" ". *Historia y Vida.* Núm. 88 (julio 1975), p. 127. **Quadre i gràfica d'elaboració pròpia.**

GRÀFICA 26. DEFUNCIONS EN EL MUNICIPI DE VILA-SECA DE SOLCINA (1911-1950)

L'evolució de les defuncions al llarg dels anys 1911 i 1950 va seguir una tònica quasi bé idèntica a la dels dos períodes demogràfics. Tal i com es pot veure en la gràfica, el nombre d'òbits en el municipi de Vila-seca de Solcina, exceptuant sobretot els alts pics de 1918 i 1938, va anar descendint amb el transcurs del temps. Es pot situar el punt d'inflexió pel 1927, tres anys abans que s'acabés el primer període demogràfic del segle XX. A partir d'aquell any, amb 42 defuncions, es va començar a produir una baixada en els traspassos, els quals es varen situar, com a màxim, en la quarentena. Evidentment, encara va haver un parell d'anys que es va donar una mortalitat superior: l'any 1934 amb 58 òbits, i 1950 amb 51. També, però, fou l'etapa en la que es produí la mortalitat menor : 1935, amb 27 defuncions, i 1948, amb 24. El cas de 1938 respon a una casuística particular produïda per la guerra civil, de la qual en parlarem més detingudament encabat. Les xifres absolutes avalen les afirmacions que acabem de dir. Durant el primer període demogràfic del passat segle (1911-1930), el nombre total de defuncions en el municipi vila-secà va ser de 1.102. La mitjana teòrica d'aquells anys es situaria en 55 defuncions / any. Entre 1931

i 1950, la xifra total d'òbits va ser de 859, i la mitjana teòrica de 43 defuncions / any. El gradual descens de la mortalitat s'explicaria pel fet de les cada vegada majors mesures sanitàries d'àmbit públic[275]. Les actuacions de la Junta Municipal de Sanitat del municipi vila-secà, entre 1903 i 1936, serien un bon exemple [276].

Una de les alces més importants en la mortalitat es va donar l'any 1918 amb un total de 85 decessos. Aquesta xifra tan elevada va ser deguda a una pandèmia de grip que va provocar entre 20 i 40 milions de morts arreu del món i que va ser coneguda injusta i immerescudament com la "grip espanyola" [277]. En el municipi de Vila-seca de Solcina, la primera víctima registrada es va donar el dia 19 d'octubre, data de la mort d'un infant de tan sols 2 anys per *"meningo encefalitis gripal "*, segons consta en el llibre d'inscripció de defuncions. El darrer cas anotat va ser la mort, el dia 24 de novembre, d'una dona de 44 anys per *" bronconeumonía gripal "* [278]. De fet, moltes vegades, el perill de la grip no resideix en la pròpia malaltia, sinó en les malalties associades o que l'acompanyen. Una d'elles i la principal és la pneumònia, causa majoritària de les morts derivades de la grip. El total de defuncions provocades per la grip en el municipi de Vila-seca de Solcina va ser de 16, de les que 6 foren d'homes i 10 de dones. D'aquests, un nen menor d'un any va traspassar i, d'infants entre 1 i 14 anys, varen morir 2 nens de 2 anys cadascun i una nena de 6 anys [279]. Si a les 85 defuncions de 1918 li restem les 16 provocades per la grip ens quedarien 69 òbits. Xifra que, tot i que alta, s'ajustaria a la del període. Durant l'hivern de 1930-31, es va declarar un brot de grip que, tot i que va ser molt menys violenta que la de 1918, va afectar al 50 % de la població. En el poble de Vila-seca de Solcina *"* [...] *durante bastante tiempo aquejó a casi todo el vecindario, si bién, afortunadamente, no de gravedad"* [280].

[275] Vegeu, NADAL, Jordi. *La población española (Siglos XVI a XX)*. 4ª ed. Barcelona: Ed. Ariel, 1991, pp. 210-217. També és interessant, LÓPEZ PIÑERO, José María. *Historia de la medicina*. Madrid: Albor Libros, 2005, pp. 154-184.
[276] AHMV. Apartat 14. Caixa 1. Llibre d'actes de la Junta Municipal de Sanitat (1903 / 1936).
[277] La grip de 1918 provenia d'una soca antigènicament nova pertanyent a un subtipus no prèviament detectat en l'espècie humana, la qual va ocasionar una pandèmia. Davant aquestes situacions pot arribar a contraure la malaltia el 50 % o més de la població. D'altres pandèmies de grip es varen donar els anys 1889, 1957 i 1968. Vegeu, AGUADO GARCÍA, José María *et al. Medicina interna*. 13 ed. Vol. 2. Madrid: Mosby-Doyma Libros, 1995, pp. 2.497-2.498. També, "Decret 264/2005, de 13 de desembre, de creació de l'estructura organitzativa per a la prevenció, control i seguiment de la evolució d'una possible pandèmia de grip". *DOGC*. Núm. 4.530, de 15-12-2005, p. 41.466.
[278] Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibre d'inscripció de defuncions. Tom 27 (juny 1918-abril 1919). Inscripcions dels dies 19 d'octubre i 24 de novembre de 1918.
[279] *Ibídem*. Inscripcions dels dies 19 d'octubre a 24 de novembre de 1918.
[280] Per a la incidència de la grip de 1930-31: "Información nacional. La epidemia de gripe". *La Vanguardia*, 27-1-1931, p. 26. Per a Vila-seca de Solcina: JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 8-3-1931, p. 33.

L'altíssima quantitat de morts, propera al centenar, que es va donar l'any 1938 va ser deguda, per una banda, a defuncions directament relacionades amb la guerra civil: 9 soldats afusellats per l'autoritat militar republicana. El soldat voluntari Luis Rodríguez García, mort el 12 de juliol per arma de foc en el centre d'instrucció de l'11 Divisió de l'Exèrcit Popular de la República, ubicat a Salou. També, 13 víctimes de bombardejos aeris. En total 23 defuncions. Encabat, els òbits que hem pogut identificar i relacionar indirectament amb el conflicte: un nen de cinc mesos que va traspassar el 16 de juny degut a enterocolitis i raquitisme, malaltia, aquesta última, deguda a la manca d'alimentació; així com set defuncions de persones provinents d'altres indrets d'Espanya i que es trobaven refugiades en el poble de Vila-seca de Solcina o en el de Salou [281]. El total de defuncions identificades i relacionades amb aquest cas seria de 8, i el còmput general de morts causades per la guerra s'elevaria a 31. Dit tot això, si de les 98 morts que es varen produir l'any 1938, en restem les 31 provocades per la guerra, ens quedarien 67 òbits. Xifra encara elevada per al període, només explicable pel fet de ser aquell any un dels pitjors de la guerra i que, estem convençuts, va causar més defuncions indirectes de les que hem pogut esbrinar. La insuficiència alimentària, els continus bombardejos aeris, així com la mort d'éssers estimats, varen trasbalsar i fer minvar, sens dubte, la salut i la vida dels habitants del municipi.

Les taxes brutes de mortalitat del municipi vila-secà reunides per quinquennis, juntament amb les de la província de Tarragona, les de Catalunya i Espanya, ens permeten comparar els resultats :

[281] Per al soldat voluntari, les víctimes de bombardejos i les defuncions indirectes: Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibre d'inscripció de defuncions. Tom 32 (11-3-1937 a 28-5-1939). Per als 9 soldats afusellats : FERNÁNDEZ REY, Eduardo. "El fusilamiento de Salou o "el sexto sentido" " … . També, AGMA. DR. Armario 77. Legajo 1.267. Carpeta 2. Documento 3.

Taula 33. Taxes brutes de mortalitat comparades (1911-1950) [282]

	Taxes brutes de mortalitat ‰			
Quinquenni	**Vila-seca de Solcina**	**Província de Tarragona**	**Catalunya**	**Espanya**
1911 – 1915	18,80	18,56	21,04	22,13
1916 – 1920	20,43	19,34	22,59	24,59
1921 – 1925	18,26	16,32	18,31	20,32
1926 – 1930	14,75	14,62	15,46	17,96
1931 – 1935	13,02	14,59	14,28	16,26
1936 – 1940	15,96	20,18	18,02	17,87
1941 – 1945	11,30	13,80	12,62	14,27
1946 – 1950	13,27	12,51	11,13	11,54

Dins l'àmbit territorial provincial, el municipi de Vila-seca de Solcina va obtenir unes taxes brutes de mortalitat molt similars, quasi bé iguals, entre 1911 i 1915. Aquesta equiparació es va trencar en sentit negatiu a partir de 1916 i va durar fins 1925, doncs les taxes vila-secanes de mortalitat varen superar les de la província de Tarragona. Durant el quinquenni 1926-1930, la mortalitat de Vila-seca de Solcina era del 14,75 ‰ i la de la província de Tarragona del 14,62 ‰. Dades que podem considerar idèntiques. Els anys de la Segona República (1931-1935) varen ser benignes pel que fa als òbits en el municipi de Vila-seca de Solcina (13,02 ‰) respecte la província de Tarragona (14,59 ‰). El mateix va succeir amb la guerra civil i els primers anys de la postguerra, on la taxa vila-secana, amb el 15,96 ‰ entre 1936-1940, i de l'11,30 ‰ entre 1941-1945, el més baix de tot el període, va quedar per sota del 20,18 ‰ dels anys 1936-1940, i del 13,80 ‰ de 1941-1945, de la província de Tarragona. Aquest bon comportament es va veure estroncat durant el quinquenni 1946-1950, on la taxa bruta de mortalitat es va situar en el 13,27 ‰, quasi igual a la de 1931-1935, quan a la província de Tarragona va baixar al 12,51 ‰. El municipi de Vila-seca de Solcina, a més de perdre població al llarg d'quell quinquenni, va veure augmentar la seva mortalitat.

Catalunya i Espanya varen tenir unes taxes brutes de mortalitat entre 1911 i 1945 superiors a les del municipi de Vila-seca de Solcina. Tot i que durant el quinquenni 1921-1925 les taxes catalanes i vila-secanes foren quasi iguals, amb el 18,26 ‰ per al municipi vila-secà, i el 18,31 ‰ per al Principat. Tanmateix, i de la mateixa manera que va passar amb la província

[282] **Font:** Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibres d'inscripció de defuncions. Toms 24 a 35 (1907 a 1953). Censos de població i resums de padrons d'habitants. RECOLONS I ARQUER, Lluís. *La població de Catalunya ... .* , pp. 179-180, taula 13. Per a la resta de fonts vegeu la taula 24 dedicada a les taxes brutes de natalitat. **Quadre d'elaboració pròpia.**

de Tarragona, la taxa bruta de mortalitat vila-secana (13,27 ‰) es va col·locar per damunt de la catalana (11,54 ‰) i de l'espanyola (11,54 ‰).

El comportament local i comarcal entre 1923 i 1936 va ser el següent:

Taula 34. Taxes brutes de mortalitat comparades (1923-1936) [283]

Municipi	Taxa bruta mortalitat ‰	Comarca	Taxa bruta mortalitat ‰
Vila-seca de Solcina	**14,8**	Tarragonès	15,5
Tarragona	16,2		
Reus	19,1	Baix Camp	16,4
Valls	17,0	Alt Camp	15,2

La taxa bruta de mortalitat del municipi de Vila-seca de Solcina va ser més baixa que Tarragona, Reus, Valls i Barcelona, així com a les tres comarques que conformen el Camp de Tarragona. A part de Vila-seca de Solcina, d'altres municipis de la comarca del Tarragonès que varen obtindre resultats molt semblants al vila-secà foren Renau, amb una taxa del 14,9 ‰, Creixell, amb el 14,6 ‰, i Vilallonga del Camp, amb el 14,5 ‰. La taxa bruta de mortalitat més alta de la comarca va correspondre al municipi de Vespella de Gaià, amb el 18,1 ‰ [284].

Els resultats d'uns quants anys compresos entre 1911 i 1950 del municipi vila-secà, comparats amb els països europeus de la nostra perifèria ens donen una major perspectiva :

Taula 35. Taxes brutes de mortalitat comparades (1914 / 1950) [285]

	Taxes brutes de mortalitat ‰			
Anys	**Vila-seca de Solcina**	**Portugal**	**França**	**Itàlia**
1914	21,7	19,3	18,5	17,9
1920	21,7	23,7	17,3	19,0
1925	17,2	18,4	17,5	17,1
1930	14,9	17,1	15,7	14,1
1935	8,7	17,0	15,8	14,0
1940	12,6	15,6	18,1	13,6
1945	10,9	14,2	16,2	13,6
1950	16,6	12,2	12,7	9,8

L'estudi comença amb una taxa bruta de mortalitat per al municipi de Vila-seca de Solcina del 21,7 ‰ per a l'any 1914. Percentatge més elevat que els de Portugal, França o Itàlia, que tingueren un resultats per aquell any del 19,3 ‰, 18,5 ‰, i el 17,9 ‰, respectivament. L'any 1920,

[283] **Font:** Generalitat de Catalunya. Departament de Presidència. *Moviments demogràfic i de població de Catalunya.* Fascicles 1-3. Barcelona: Servei Central d'Estadística, 1937. **Quadre d'elaboració pròpia.**
[284] Generalitat de Catalunya. Departament de Presidència. *Moviments demogràfic i de població de Catalunya.* Fascicle 2n. Barcelona: Servei Central d'Estadística, 1937, pp. 88-89.
[285] **Font:** Per a Vila-seca de Solcina: Elaboració pròpia. Per a Portugal, França i Itàlia: BARDET, Jean Pierre; DUPÂQUIER, Jacques (Dirs.). *Historia de las poblaciones de Europa. Los tiempos inciertos 1914-2000.* Vol. III. Madrid: Ed. Síntesis, 2001, pp. 436, 456, 458. **Quadre d'elaboració pròpia.**

tot i que Vila-seca de Solcina es va situar en segon lloc després de Portugal, la taxa de mortalitat vila-secana era també del 21,7 ‰ i continuava sent alta. Cinc anys més tard, pel 1925, l'índex del municipi de Vila-seca de Solcina, amb el 17,2 ‰, es trobava dins els paràmetres italians (17,1 ‰) i francesos (17,5 ‰). Aquest comportament també es va repetir l'any 1930. Els anys 1935, 1940 i 1945, la mortalitat vila-secana va ser, amb escreix, la més baixa. L'any 1950, però, va pujar i aleshores va resultar ser la més alta de totes.

Un cop vistes i analitzades les taxes de mortalitat, és interessant conèixer les principals malalties, així com les més significatives, que varen causar la mort de la població del municipi de Vila-seca de Solcina. Aquestes malalties les hem dividit per grups edat (infantil, jove, adulta i vella), doncs cada grup té la seva especificitat.

3.3.2.1 – La mortalitat infantil

Les taxes brutes de mortalitat mostren els percentatges generals de defuncions ocorregudes en un país, regió o localitat en un espai de temps determinat. Amb tot, la franja d'edat on l'ésser humà es mostra més vulnerable i té més risc de morir és en els seus primers dotze mesos de vida. El càlcul de les taxes de mortalitat infantil dels nadons menors d'un any és tant un indicador demogràfic com social, doncs no només ens ofereix informació sobre el nombre relatiu d'òbits d'infants d'aquesta franja d'edat, sinó que també els resultats obtinguts deixen en evidència les condicions sociosanitàries de la zona estudiada.

El quadre que reproduïm reuneix les taxes de mortalitat infantil dels nadons menors d'un any del municipi de Vila-seca de Solcina, província de Tarragona, Catalunya i Espanya entre 1911 i 1950. A més, entre parèntesi, s'acompanyen les taxes brutes de mortalitat general per a poder facilitar al lector una millor comparació entre ambdós percentatges:

Taula 36. Taxes de mortalitat infantil comparades (1911-1950) [286]

	Vila-seca de Solcina		Província de Tarragona		Catalunya		Espanya	
Quinquenni	**TMI ‰**	**TBM ‰**	**TMI ‰**	**TBM ‰**	**TMI ‰**	**TBM ‰**	**TMI ‰**	**TBM ‰**
1911 – 1915	**94,74**	(18,80)	**106,00**	(18,56)	**115,45**	(21,04)	**152,40**	(22,13)
1916 – 1920	**87,49**	(20,43)	**104,40**	(19,34)	**117,05**	(22,59)	**161,40**	(24,59)
1921 – 1925	**93,42**	(18,26)	**88,20**	(16,32)	**94,50**	(18,31)	**142,60**	(20,32)
1926 – 1930	**42,87**	(14,75)	**69,40**	(14,62)	**77,40**	(15,46)	**124,00**	(17,96)
1931 – 1935	**49,09**	(13,02)	**66,66**	(14,59)	**73,86**	(14,28)	**119,00**	(16,26)
1936 – 1940	**81,15**	(15,96)	**84,07**	(20,18)	**86,54**	(18,02)	**123,52**	(17,87)
1941 – 1945	**45,05**	(11,30)	**68,32**	(13,80)	**69,66**	(12,62)	**108,75**	(14,27)
1946 – 1950	**49,67**	(13,27)	**42,57**	(12,51)	**46,53**	(11,13)	**77,00**	(11,54)

TMI : Taxa de mortalitat infantil (menors d'un any). **TBM** : Taxa bruta de mortalitat.

El comportament de la mortalitat dels nadons menors d'un any en el municipi de Vila-seca de Solcina es va mantenir per sota de l'espanyola, catalana i provincial en tots els quinquennis, exceptuant el de 1921-1925 i el de 1946-1950. En referència al de 1921-1925, les xifres relatives vila-secanes (93,42 ‰) varen superar únicament les provincials (88,20 ‰). El quinquenni 1946-1950, la taxa de mortalitat infantil del municipi de Vila-seca de Solcina (49,67‰) va ser més alta que la de Catalunya (46,53 ‰) i la de la província de Tarragona (42,57 ‰). Per contra, la taxa espanyola, amb el 77,0 ‰, va quedar molt per damunt de la vila-secana.

Si comparem les taxes de mortalitat infantil de cada àmbit territorial amb les taxes brutes de mortalitat general podem apreciar que hi ha grans diferències entre elles. Així, per exemple, durant el quinquenni 1911-1915, en el municipi de Vila-seca de Solcina la taxa de mortalitat infantil va ser del 94,74 ‰ i la taxa bruta de mortalitat general fou del 18,80 ‰. La diferència entre ambdues era del 75,94 ‰. Entre 1931-1935, al llarg de la Segona República espanyola, la taxa de mortalitat infantil vila-secana va ser del 49,09 ‰ i la taxa bruta de mortalitat era del 13,02 ‰. La diferència va ser del 36,07 ‰. A Catalunya, entre 1931-1935, la taxa de mortalitat infantil va ser del 73,86 ‰ i la taxa bruta de mortalitat era del 14,28 ‰. La diferència era del 59,58 ‰. Les comparacions serien moltes, totes les del quadre, però al final trauríem la conclusió que les

[286] **Font:** Per a Vila-seca de Solcina: Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibres d'inscripció de naixements. Toms 26 a 38 (1906 a 1954). Llibres d'inscripció de defuncions. Toms 24 a 35 (1907-1953). Per a la província de Tarragona, Catalunya i Espanya: ARBELO CURBELO, Antonio. *La mortalidad de la infancia en España 1901-1950*. Madrid: C.S.I.C. , Instituto "Balmes" de sociología, 1962, pp. 316-320, per als quinquennis de 1911 a 1930. CABRÉ i PLA, Anna; PUJADAS i RÚBIES, Isabel. "La població: immigració i explosió demogràfica". A: *Història econòmica de la Catalunya contemporània s.XX*. Vol. 5. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1989, p. 40. Quadre 10, extret de la tesi de llicenciatura de Rosa Gómez Redondo. Les dades dels anys 1911-1930 de la província de Tarragona, Catalunya i Espanya no inclouen els nascuts morts ni les defuncions dins les primeres vint-i-quatre hores de vida, perquè la legislació espanyola, fins 1975, així ho contemplava. **Quadre d'elaboració pròpia.**

diferències entre ambdues taxes eren molt pronunciades. Això ens indica que tant el municipi vila-secà, com la província de Tarragona, com Catalunya o Espanya es trobaven subdesenvolupats econòmica i sanitàriament parlant. Els països desenvolupats tenen taxes de mortalitat infantil similars, molt properes o, fins i tot, més baixes que les de mortalitat general. La causa és deguda al fet que aquests països gaudeixen d'una bona infraestructura i política sanitària. Així, l'any 2004 a Catalunya la taxa bruta de mortalitat va ser del 8,49 ‰, i la taxa de mortalitat infantil del 3,22 ‰. La diferència entre ambdues fou del 5,27 ‰. Durant el mateix any, en el Camp de Tarragona la taxa bruta de mortalitat va ser del 8,35 ‰ i la de mortalitat infantil del 4,00 ‰, amb una diferència entre ambdues del 4,35 ‰. A Espanya, l'any 2004, la taxa bruta de mortalitat fou del 8,71 ‰ i la de mortalitat infantil del 3,99‰. La diferència va ser del 4,72 ‰ [287].

Les causes de mort específiques dels nadons menors d'un any en el municipi de Vila-seca de Solcina entre 1911 i 1950 varen ser les següents :

Taula 37. Causes de mortalitat infantil (menors d'un any) en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950) [288]

Causa mort	ANYS								Total parcial
	1911 1915	1916 1920	1921 1925	1926 1930	1931 1935	1936 1939	1940 1945	1946 1950	
Atrèpsia	3	3	2		2	1	1		12
Bronquitis	5	2	7	2	1	2	4	2	25
Cardiopaties	1	2		1			1		5
Cirrosi hepàtica			1				1		2
Commoció cerebral		1							1
Congestió cerebral	1		1						2
Debilitat congènita		3		1				1	5
Endogastritis infectiva	1								1
Enteritis, gastroenteritis, etc	4	6	3	2	5	5			25
Epilèpsia				1					1
Grip		1	1	1	1		1		5
Icterícia dels recent nascuts	1								1
Intoxicació alimentària							1	1	2
Intoxicació gastrointestinal							1		1
Malaltia blava (*"enfermedad azul"*)	1								1
Manca de desenvolupament (setmesó, etc)	2	3	1		1				7
Meningitis	3	3	4					1	11
Nefritis	1								1

[287] Per a Catalunya i Camp de Tarragona: www.idescat.cat . (Consultat abril 2006). Per a Espanya: www.ine.es (Consultat abril 2006).
[288] **Font:** Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibres d'inscripció de defuncions. Toms 24 a 35 (1907-1953). **Quadre d'elaboració pròpia.**

Oblitis		1							1
Paràlisi intestinal (megacolon congènit)								1	1
Peritonitis	1								1
Pneumònia	1	3	3	3	1	2	2	1	16
Prematur								1	1
Raquitisme	1					1	1		3
Tètanus								1	1
Tos ferina (*"coqueluche"*)		1	1					1	3
Trisme (*"trismus"*)	1								1
Tuberculosi			1						1
Altres causes	1		2		1				4
Total anual	28	29	27	11	12	11	13	10	
Total general	**141**								

Les malalties que més mortalitat causaven entre les criatures menors d'un any eren les relacionades amb el sistema respiratori : bronquitis, amb 25 defuncions, i la pneumònia, amb 16 òbits ; així com les del sistema digestiu : enteritis, gastroenteritis, etc, que varen provocar 25 morts. Uns altres motius de traspàs foren les debilitats i / o malformacions congènites, i els prematurs, amb 14 morts en total; la meningitis, amb 11 casos registrats, i l'atrèpsia, amb 12 nadons morts, que no era altra cosa que una extrema debilitat de l'infant deguda a una pobra i dolenta alimentació, cosa que denota el subdesenvolupament socioeconòmic del municipi vila-secà [289]. Igual que el raquitisme, amb tres casos registrats. En resum, podríem dir que les principals causes de mortalitat dels menors d'un any vila-secans estaven dins la tònica que es donava a la resta d'Espanya. Així, entre 1911 i 1950, la primera causa de mortalitat era la provocada per enteritis i diarrea, amb un total d'1.051.026 òbits. Per debilitats congènites i prematurs, de 578.422 nadons morts. La bronquitis, de 318.038. La pneumònia, de 193.450. La meningitis, de 129.375. Això sí, en aquest cas, entre 1911-1930 i 1941-1950 [290].

A la vista del que hem exposat, les èpoques de l'any més dolentes per als infants menors d'un any eren l'hivern, perquè podien agafar refredats, una pulmonia o una bronquitis, i l'estiu, per les malalties relacionades amb els budells i l'estómac (enteritis, gastroenteritis, etc) que donaven diarrees, vòmits, deshidratació, etc.

Les causes de mort anteriors aplegades per grans grups, segons es tracti de malalties de tipus infecciós, del sistema circulatori, derivades de malformacions congènites o bé per ser

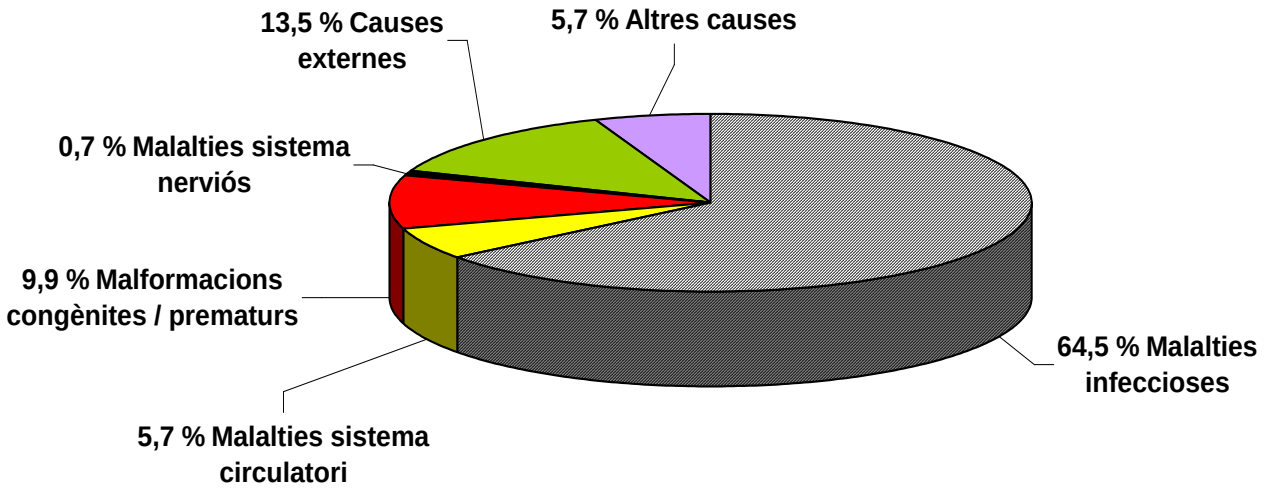
[289] Vegeu, ALSINA i BOFILL, Josep *et al. Vocabulari mèdic.* Barcelona: La Llar del Llibre, 1987, p. 43.
[290] ARBELO CURBELO, Antonio. *La mortalidad de la infancia …* . , pp. 335-341.

nadons prematurs, etc, ens donen una idea clara de quin d'aquest tipus eren les causants del major nombre de defuncions entre els menors d'un any:

Taula 38. Causes de mort segons el seu origen en els infants menors d'un any en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950) [291]

Causa de mort segons origen	Xifres absolutes	Xifres relatives %
Malalties infeccioses	91	64,5
Malalties del sistema circulatori	8	5,7
Malformacions congènites / prematurs	14	9,9
Malalties del sistema nerviós	1	0,7
Causes externes	19	13,5
Altres causes	8	5,7
TOTAL	**141**	**100**

GRÀFICA 27. CAUSES DE MORT DELS INFANTS MENORS D'UN ANY (1911 - 1950)

[291] **Font:** Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibres d'inscripció de defuncions. Toms 24 a 35 (1907-1953). **Quadre d'elaboració pròpia.**

Les malalties d'origen infecciós, com ara la bronquitis, tos ferina, pneumònia, meningitis, gastroenteritis, tuberculosi, tètanus, nefritis, grip, etc, eren les que causaven el major nombre de defuncions (91) entre els infants menors d'un any. El seu percentatge respecte al total era del 64,5 %, molt més de la meitat del total d'òbits ocorreguts entre 1911-1950.

Les causes externes eren el segon motiu de mort (19), representant el 13,5 % del total de defuncions. Aquí es troben els dotze òbits per atrèpsia, doncs, com ja hem dit, es debien a una deficient alimentació. Igual hem fet amb els tres traspassos per raquitisme, un per commoció cerebral (cop al cap), un parell de morts per intoxicació alimentària i un per intoxicació gastrointestinal. Els casos d'intoxicació, tal i com es pot veure en el quadre 32, es varen donar entre 1940 i 1950, durant la postguerra, quan els aliments estaven racionats i la seva qualitat deixava molt que desitjar la majoria de les vegades.

Les malalties congènites i els nadons prematurs (setmesons) varen ser el motiu que entre 1911 i 1950 morissin catorze infants menors d'un any. Percentualment va representar el 9,9 % del total de defuncions. D'entre ells, set nadons varen traspassar per haver nascut abans dels nou mesos i 5 se'ls hi va diagnosticar una debilitat congènita de naixença.

Les disfuncions del sistema circulatori, com ara les malalties relacionades amb el cor (cardiopaties) i els vasos sanguinis, foren causa d'un total de vuit morts (5,7 %) entre 1911 i 1950. Entre aquestes, es va registrar una sota el nom de "malaltia blava" (*enfermedad azul)*, la qual es diu així perquè el nadó o infant té la pell d'un color blavós produïda per problemes en el cor o en els vasos sanguinis.

Actualment, les malalties infeccioses han deixat de ser la primera causa de mort tant a Catalunya com a Espanya, així com a la resta de països desenvolupats, passant a ser un factor residual tant en la mortalitat infantil com adulta. L'any 2002 a Catalunya només va representar l' 1,9 % del total de defuncions [292]. Aquest canvi ha estat degut, en primera instància, a una cada vegada major higiene pública, unes bones xarxes sanitàries (ambulatoris, hospitals, etc), les quals gaudeixen d'un equip mèdic altament especialitzat, la vacunació universal dels infants, una ampla farmacologia, així com el descobriment i aplicació de la penicilina i d'altres antibiòtics de gran espectre que han anat sortint amb posterioritat. De la mateixa manera, avui dia la gran

[292] PUIG, Xavier; PUIGDEFÀBREGAS, Anna; TORNÉ, Maria del Mar. *Anàlisi de la mortalitat a Catalunya, 2002. ... .* , p. 40.

majoria dels nadons prematurs salven la vida en els països desenvolupats perquè es gaudeix de prou mitjans (incubadores, etc). Per últim, a casa nostra és impensable que ara un seguit de nadons morin per manca d'una alimentació suficient, adequada i variada, fet que es dóna, malauradament, en països subdesenvolupats d'Àfrica i d'altres zones del món.

3.3.2.2-Mortalitat de la població jove

Les principals malalties, així com les més significatives, que varen causar la mort de la població jove (1 a 14 anys) foren les següents :

Taula 39. Principals causes de mortalitat de la població jove en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950) [293]

Causa mort	ANYS								Total parcial
	1911 1915	1916 1920	1921 1925	1926 1930	1931 1935	1936 1939	1940 1945	1946 1950	
Anèmia		1	2			1			4
Atrèpsia				1			1		2
Bombardeig aeri						2			2
Bronquitis	5	2	4	3			1		15
Cardiopaties	3				1	1			5
Diftèria			1						1
Enteritis, gastroenteritis	2	4	4	3	1				14
Escarlatina	1								1
Grip	1	5							6
Meningitis	5	1	3	1		2	1		13
Peritonitis		1		1			1	1	4
Pneumònia	8	6	2	5	1	2	1	2	27
Poliomielitis		1							1
Tifus	1	1	1		1				4
Tos ferina		1			2	1			4
Tuberculosi	1	5	2	1					9
Xarampió		3	1		1				5

El total de defuncions de la població jove (1 a 14 anys) va ser de 166 entre 1911 i 1950. Les principals causes de defunció per ordre d'importància numèrica varen ser: pneumònia, amb 27 òbits; bronquitis, amb 15 persones mortes per aquesta causa; enteritis i gastroenteritis, amb 14 defuncions; meningitis, amb 13 òbits, i tuberculosi, amb 9 morts. Són dignes de destacar també les 5 persones traspassades per culpa del xarampió, les 4, cadascuna, per tos ferina i

[293] **Font:** Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibres d'inscripció de defuncions. Toms 24 a 35 (1907-1953). **Quadre d'elaboració pròpia.**

tifus. A més, les defuncions per poliomelitis (1), diftèria (1), escarlatina (1) i atrèpsia (2). Dins les causes de l'atrèpsia podríem afegir també les 4 morts per anèmia.

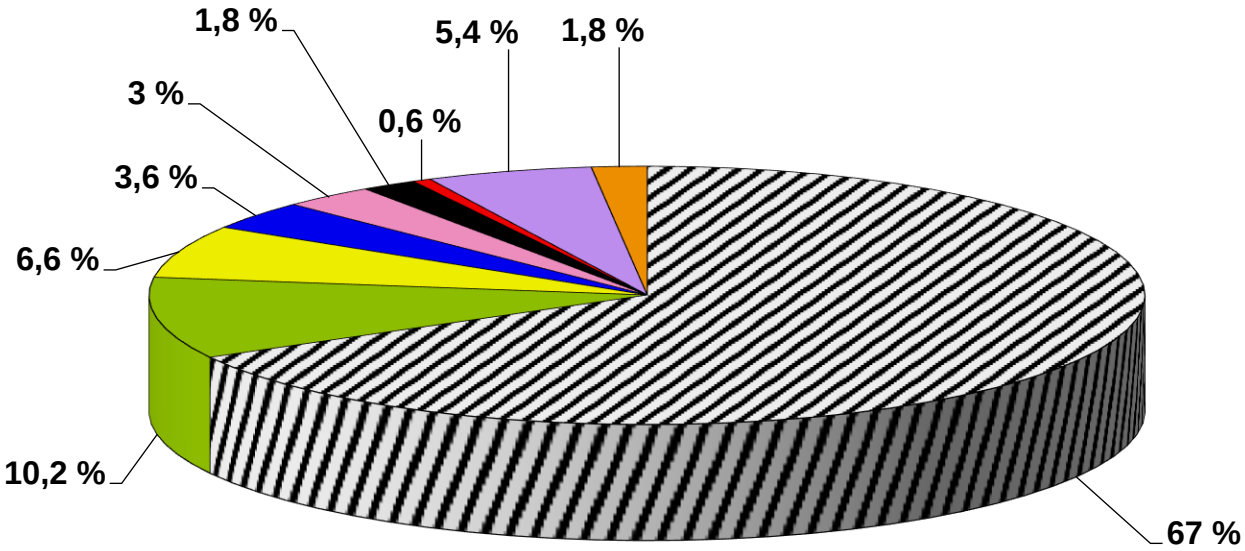
Vistes les principals i més significatives malalties que varen provocar la mort de la població entre 1 i 14 anys entre 1911 i 1950, tot seguit hem classificat les 166 defuncions totals de la població jove segons l'origen de la malaltia:

Taula 40. Causes de mort, segons el seu origen, de la població jove en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950) [294]

Causa de mort segons origen	Xifres absolutes	Xifres relatives %
Malalties infeccioses	111	67,0
Causes externes	17	10,2
Malalties del sistema circulatori	11	6,6
Malalties del sistema nerviós	6	3,6
Malalties del sistema respiratori	5	3,0
Malalties del sistema digestiu	3	1,8
Malalties congènites	1	0,6
Altres causes	9	5,4
No consta la causa	3	1,8
TOTAL	**166**	**100**

[294] **Font:** Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibres d'inscripció de defuncions. Toms 24 a 35 (1907-1953). **Quadre d'elaboració pròpia.**

GRÀFICA 28. CAUSES DE MORTALITAT DE LA POBLACIÓ JOVE (1911-1950)

Malalties infeccioses	Causes externes	Malalties sistema circulatori
Malalties sistema nerviós	Malalties sistema respiratori	Malalties sistema digestiu
Malalties congènites	Altres causes	No consta causa

Les malalties de tipus infecciós, amb 111 òbits i el 67 % de la mortalitat total, eren la principal causa de mort de la població jove en el municipi de Vila-seca de Solcina entre 1911 i 1950. Les causes externes, amb 17 defuncions i el 10,2 % del total, foren la segona causa de mort. Dins aquest grup es varen donar, per exemple, 4 morts per commoció cerebral i fractura de crani; un parell d'ofegats a l'aigua; 1 per insolació, 1 asfixiat per àcid carbònic, 1 per cremades, etc. Les malalties del sistema circulatori varen ser la tercera causa de mort amb 11 defuncions i el 6,6 % del total d'òbits. Aquí es troben les 5 cardiopaties o malalties relacionades amb el cor, 5 congestions cerebrals, i 1 hemorràgia cerebral. Les malalties relacionades amb el sistema nerviós varen causar 6 morts i varen signifar el 3,6 % del total de traspassos. Entre elles cal destacar les 4 morts degudes a l'epilèpsia.

3.3.2.3-Mortalitat de la població adulta

Les principals malalties, i també les més significatives, que varen causar la mort de la població adulta (15 a 64 anys) foren les següents:

Taula 41. Principals causes de mortalitat de la població adulta en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950) [295]

Causa mort	ANYS								Total parcial
	1911 1915	1916 1920	1921 1925	1926 1930	1931 1935	1936 1939	1940 1945	1946 1950	
Accident	2	1		1	5	1	3	1	14
Bronquitis	4	2	3	3	1			1	14
Càncer	6	6	7	7	9	7	7	8	57
Cardiopaties	25	25	23	15	14	9	18	10	139
Cirrosi hepàtica	1	3	1	1	2	1	1	1	11
Eclàmpsia	1			1				1	3
Embòlia cerebral	3		1	2			3	1	10
Enteritis, gastroenteritis	4	3	2	1		1			11
Febre puerperal					1				1
Grip	3	16	3	2	2	2	1		29
Hemorràgia cerebral	7	5	4	8	2	3	1	4	34
Infecció puerperal		2							2
Metrorràgia puerperal		1							1
Nefritis	4	3	3	2		2		1	15
Ofegat al mar	6			5	2	1	2		16
Paludisme	2			1			1		4
Peritonitis	1	1	2	1	1		3	2	11
Pneumònia	2	3	5	4	4	2			20
Reblandiment cerebral	4	3	2	1		2		1	13
Septicèmia		3	1	1	2	3		1	11
Tifus	2	5	3	2	3	1	3		19
Tuberculosi	10	21	15	3	3	5	8	6	71
Urèmia				2	4	4	2		12

El total de defuncions de la població considerada adulta entre 1911 i 1950 va ser de 725. Les malalties relacionades amb el cor encapçalaven el major nombre de decesos amb 139 morts. Encabat venia la tuberculosi, amb 71 morts. En tercer lloc el càncer, amb les seves variants, amb 57 òbits. Les hemorràgies cerebrals varen ser la causa de 34 morts i, per tant, es varen situar en la quarta raó de mortalitat en el municipi vila-secà entre 1911 i 1950. La grip, amb 29 defuncions, la pneumònia, amb 20, i el tifus, amb 19, vindrien encabat.

[295] **Font:** Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibres d'inscripció de defuncions. Toms 24 a 35 (1907-1953). **Quadre d'elaboració pròpia.**

Tot i no oferir uns resultats espectaculars, són dignes de comentar-se les 3 morts per eclampsia, i 4 en total entre febre i infeccions puerperals, i metrorràgia del mateix nom. L'eclampsia és una complicació greu que es dona durant el part o poc temps després, la qual consisteix en la retenció de líquids que fa augmentar la pressió arterial i que dona convulsions[296]. La infecció puerperal no és més que la infecció que pot agafar una mare després de parir. El mateix passa amb la febre puerperal. La metrorràgia puerperal és una hemorràgia sanguínia de la matriu provocada per un part recent. Aquestes malalties derivades del part demostren la manca d'asèpsia i d'una bona infraestructura sanitària, així com les males condicions higièniques en les que es donava a llum, cosa que es feia, com ja hem dit, a casa i amb ben pocs mitjans mèdics, per no dir cap. Com a botó de mostra, a Espanya, entre 1931 i 1939, varen morir 10.819 mares per septicèmia i infeccions puerperals [297].

Una altra causa de mort que volem remarcar, tot i no destacar pel seu elevat nombre de defuncions, són les que va causar el paludisme, també conegut per malària, o popularment com febres o febres del país. El paludisme fou endèmic en el municipi de Vila-seca de Solcina fins els primers anys cinquanta del passat segle XX. Això era degut al fet que el municipi tenia per la seva zona costanera aiguamolls en els que s'incubaven els microorganismes causants de la malaltia, els quals eren transmesos a l'ésser humà mitjançant la picadura de mosquits femella prèviament infectats[298]. El paludisme va ser declarat oficialment extingit d'Espanya l'any 1965 [299]. Entre 1911 i 1950 es varen donar 4 defuncions per paludisme entre la població de 15 i 64 anys en el municipi de Vila-seca de Solcina. La primera es va produir amb el traspàs a Salou, el 27 de gener de 1913, d'Encarnació Llambrich Aragonès, de 45 anys i natural de l'Ametlla de Mar. El 4 de desembre de 1915 va morir un home de 60 anys; el 2 de desembre de 1929, un noi de 23 anys, i el 5 de juny de 1944, un altre home de 38 anys. L'estiu d'aquest darrer any es va donar

[296] PALOMERAS, Daniel. *Diccionari mèdic essencial.* Barcelona: Ed. 62 (El Cangur, 254), 1998, p. 55.
[297] Per als anys 1931-1933: PRESIDENCIA DEL CONSEJO DE MINISTROS. *Anuario estadístico de España. 1934.* Madrid: Sucesores de Rivadeneyra, 1935, p. 828. Per als anys 1934-1939: MINISTERIO DE TRABAJO. DIRECCIÓN GENERAL DE ESTADÍSTICA. *Anuario Estadístico de España. Año XX. 1943*. Madrid: Sucesores de Rivadeneyra, 1943, pp. 1.300-1.311.
[298] Per a tot el relacionat amb el paludisme en el municipi vila-secà vegeu, GIBERT y OLIVER, Agustín M. *Topografía médica de Vilaseca de Solcina. … .* , pp. 61-64 ; 185-188. També és molt interessant, JANSÀ i GRAN, Carles. "La malària". A: *Epidèmies i demografia a Vila-seca.* Tarragona: Agrupació Cultural de Vila-seca (Monografies de Vila-seca, 19), 1996, pp. 93-104.
[299] LÓPEZ PIÑERO, José María. *Historia de la medicina.* … . , p. 149.

un nou brot a Salou amb 45 casos de febres palúdiques entre reincidents i nous infectats [300]. Entre 1931 i 1939 a Espanya es varen donar 2.553 defuncions per aquesta malaltia [301].

Ja hem vist que la tuberculosi va ser la segona causa de defunció entre la població de 15 a 64 anys amb 71 òbits registrats. Entre la població jove (1 a 14 anys) va causar la mort de 9 persones. Aquesta malaltia és un bon indicador del nivell de pobresa d'una localitat o país, doncs està comprovat que amb una bona alimentació i una correcta higiene el nombre de casos decreix sensiblement. Entre 1931 i 1939, a tota Espanya es varen produir 207.680 defuncions per tuberculosi pulmonar i 52.088 morts per altres tipus de tuberculosi [302]. Per tot això, la tuberculosi se la considera una malaltia infectocontagiosa de caire social[303]. Els resultats per a la població adulta (15 a 64 anys) del municipi vila-secà no eren, per tant, gaire alentadors entre 1911 i 1950.

La propagació i extensió de la febre tifoidea, popularment coneguda per tifus, es troba estretament vinculada amb un abastament d'aigües als nuclis de població i amb una evacuació d'aigües residuals deficient. Entre la població de 15 a 64 anys, el tifus va causar 19 defuncions entre 1911 i 1950. Això ens ve a dir que el municipi vila-secà no acabava de gaudir d'un sistema segur i eficaç de potabilització de l'aigua per a ús de boca, cosa que també passava, per exemple, a la ciutat de Barcelona[304]. Alhora, qüestió aquesta també molt important, el municipi vila-secà, com la immensa majoria de les altres localitats durant aquells temps, no gaudia d'una xarxa d'evacuació i sanejament d'aigües residuals òptima. Només cal dir que entre 1931 i 1939 es produïren 36.153 defuncions per febres tifoidees i paratifoidees arreu d'Espanya[305].

[300] Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibres d'inscripció de defuncions. Tom. 25 (maig 1911-setembre 1914); Tom. 26 (setembre 1914 - juny 1918); Tom 29 (juny 1922 – 24 juny 1930); Tom 34 (19 novembre 1943 – 13 febrer 1949). Per al paludisme a Salou, el brot de 1944 i el nombre de casos vegeu, TOMÀS OLLÉ, Esteve. "Recull de records". *Estudis de Salou*. Recull, 4 (2000), pp. 45-49.

[301] PRESIDENCIA DEL CONSEJO DE MINISTROS. *Anuario estadístico de España. 1934. ... .*, p. 828. MINISTERIO DE TRABAJO. DIRECCIÓN GENERAL DE ESTADÍSTICA. *Anuario Estadístico de España. 1943. ... .* , pp. 1.300-1.311.

[302] PRESIDENCIA DEL CONSEJO DE MINISTROS. *Anuario estadístico de España. 1934. ... .*, p. 828. MINISTERIO DE TRABAJO. DIRECCIÓN GENERAL DE ESTADÍSTICA. *Anuario Estadístico de España. 1943. ... .* , pp. 1.300-1.311.

[303] LÓPEZ PIÑERO, José María. *Historia de la medicina. ... .* , pp. 146-148.

[304] Vegeu al respecte, RAMON i VIDAL, Jaume de. *Subministrament d'aigua i tifus a Barcelona (1914-1915).* Barcelona: Rafael Dalmau, Editor (Episodis de la Història, 306/307), 1996.

[305] PRESIDENCIA DEL CONSEJO DE MINISTROS. *Anuario estadístico de España. 1934. ... .* , p. 828. MINISTERIO DE TRABAJO. DIRECCIÓN GENERAL DE ESTADÍSTICA. *Anuario Estadístico de España. 1943. ... .* , pp. 1.300-1.311.

Una important causa externa que provocava un degoteig de defuncions eren les persones que s'ofegaven banyant-se, sobretot, a les platges de Salou durant l'estiu. En total foren setze les que varen perdre la vida per aquest motiu entre 1911 i 1950. Només entre 1916 i 1925, i després, entre 1946 i 1950, no es varen produir víctimes per aquesta circumstància.

Tot i que no hem pogut trobar cap decés inscrit concretament sota els epígrafs de brucel·losi humana o *"febres de Malta"* [306], creiem que no és cap despropòsit que probablement algunes de les anotacions d'òbits recollides en els llibres de defuncions del registre civil de Vila-seca, sota la denominació de septicèmia, poguessin ser degudes a la brucel·losi. Pensem que pot ser així perquè alguns dels testimonis consultats ens han fet saber que alguns familiars seus i veïns varen passar les *"febres de Malta"*, així anomenen aquesta malaltia, tot i que se'n varen sortir. Per tant, aquesta patologia no era desconeguda en el municipi.

La brucel·losi humana és una malaltia infecciosa, de tipus septicèmic, que pot revestir un caràcter agut o acabar sent crònica. La simptomatologia en els casos aguts és la següent: calfreds, febre intermitent, suor, cansament pronunciat, sensibilitat a la columna vertebral, mal de cap, i glàndules limfàtiques inflamades. En els crònics es produeix cansament, dolor muscular, mal d'esquena, estrenyiment, pèrdua de pes, depressió, impotència sexual, i acumulació de pus (abscessos) en els ovaris, ronyons i rarament en el cervell. Una de les principals maneres de contraure la malaltia és per la ingesta de llet, mantega, formatge fresc, nata, etc, de cabra, ovella o vaca sense pasteuritzar o higienitzar. Una altra d'important és el contacte directe amb animals infectats, bé sigui perquè es realitzen operacions de munyir, ajudar a parir, esquilar; o bé per tocar restes com placentes, vísceres, excrements, sang, orina, mucoses de les bèsties, etc.

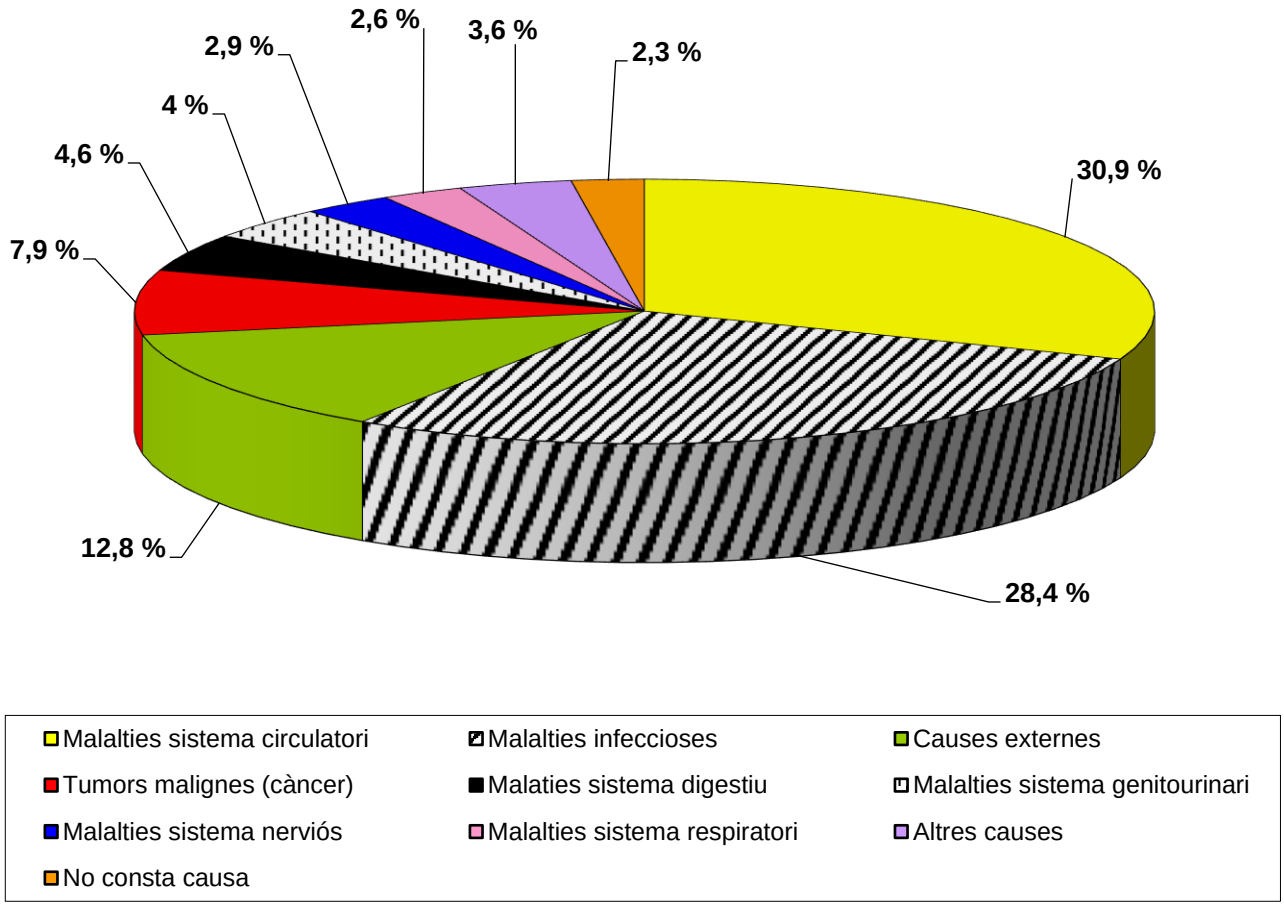
Un cop desglossades les principals causes de mort de la població adulta, fem la classificació segons l'origen de la malaltia sobre el total de defuncions, la qual reflectim en el següent quadre:

[306] Aquesta malaltia, al llarg de la història se l'ha conegut amb diferents noms segons els indrets o zones: febre remitent mediterrània; febre melitense; febre remitent simple; febre tifoidea atípica; febre ondulant; febre sudoral de Galarsi; febre napolitana; febre de Gibraltar; febre de Barcelona; febre de Cartagena; febre sudoral al·lèrgica; febre de Bang; febre de Màlaga; febre de Toledo; febre de Xipre; *Febris ondulants abortus*. Per tot el referent en aquesta malaltia podeu consultar, entre d'altres: GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE TREBALL I INDÚSTRIA. DIRECCIÓ GENERAL DE RELACIONS LABORALS. *Brucel·losi*. (Fulls d'informació monografies). També, www.diagnosticomedico.es/enfermedad/Brucelosis_O_Fiebres_De_Malta--336.html; www.gencat.cat/salut "Investigació epidemiològica i el control de la Brucel·losi". (Consultat març 2009).

Taula 42. Causes de mort, segons el seu origen, de la població adulta en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950) [307]

Causa de mort segons origen	Xifres absolutes	Xifres relatives %
Malalties del sistema circulatori	224	30,9
Malalties infeccioses	206	28,4
Causes externes	93	12,8
Tumors malignes (càncer)	57	7,9
Malalties del sistema digestiu	33	4,6
Malalties del sistema genitourinari	29	4,0
Malalties del sistema nerviós	21	2,9
Malalties del sistema respiratori	19	2,6
Altres causes	26	3,6
No consta la causa	17	2,3
TOTAL	725	100

GRÀFICA 29. CAUSES DE MORT DE LA POBLACIÓ ADULTA (1911 - 1950)

[307] **Font:** Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibres d'inscripció de defuncions. Toms 24 a 35 (1907-1953). **Quadre d'elaboració pròpia.**

Les malalties del sistema circulatori varen ser la primera causa de mort entre la població adulta amb 224 defuncions, representant el 30,9 % del total. En segon lloc, i molt properes, es trobaven les malalties infeccioses amb 206 òbits i el 28,4 % del total. Les causes externes, entre les que es trobaven 15 morts per accident, 9 afusellats, 10 assassinats, 9 per bombardeig aeri, aquests tres grups durant la guerra civil, etc, varen arribar a 93 defuncions (12,8 % del total). Per últim, els tumors malignes, és a dir, tot tipus de càncers, que foren la quarta causa de mort entre la població adulta des de 1911 fins 1950.

3.3.2.4-Mortalitat de la població vella

La població considerada vella (65 anys i més) va tenir 929 defuncions al llarg del període que estudiem. Les principals causes de mortalitat, així com les més emblemàtiques, d'aquest grup d'edats varen ser les següents :

Taula 43. Principals causes de mortalitat de la població vella en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950) [308]

Causa mort	ANYS								Total parcial
	1911 1915	1916 1920	1921 1925	1926 1930	1931 1935	1936 1939	1940 1945	1946 1950	
Apoplèxia	5	4	5	4		3		5	26
Arteriosclerosi	2	9	3	3	1	2	2	2	24
Bronquitis	5	4	5	10	7	6	2		39
Càncer	1	2	6	7	11	8	15	9	59
Cardiopaties	30	20	36	22	23	28	35	31	225
Cirrosi hepàtica	1	1	2	3	1	1	2	2	13
Congestió cerebral	4	2	4	2				1	13
Diabetis				1	2	1	1		5
Embòlia cerebral	1	5	1	3	2	1	2	4	19
Enteritis, gastroenteritis	3	5	3	4	2			1	18
Gangrena		1	3	4		5	1	3	17
Grip	2	2		3	2	1	2	2	14
Hemiplegia	1	5	3		1		7	1	18
Hemorragia cerebral	17	14	7	14	15	9	9	9	94
Hernia inguinal estrangulada	3	2		1		1			7
Hipertrofia prostàtica	1	2	1	2	1				7
Mort fisiològica	4	3	6	7	8	1	6	12	47
Nefritis	1		1	2	4	1	3	3	15
Paludisme		1	2						3
Pneumònia		7	4	5	4	4	6	7	37
Reblandiment cerebral	3	7	22	5	8	7	1		53
Tuberculosi	2	1	2	1	1				7
Urèmia		1	1	4	5	7	4	13	35

[308] **Font:** Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibres d'inscripció de defuncions. Toms 24 a 35 (1907-1953). **Quadre d'elaboració pròpia.**

Una altra vegada, les malalties del cor varen ser el primer factor de mortalitat entre la població vella amb 225 defuncions. En segona posició es varen situar les derivades de les hemorragies cerebrals amb 94 decesos. Encabat, amb 59 òbits, estaven els càncers de tot tipus. Les bronquitis i les pneumònies, amb 39 i 37 defuncions, també foren una causa bastant destacable de mortalitat, encara que l'anomenada mort fisiològica, que no deixa de ser el que popularment es coneix per "morir de vell" va causar 47 decessos. Entre ells, les de dues dones i un home que varen morir a edats molt avançades. La més gran fou Maria Vidal Pardo, que traspassà el 12 d'agost de 1930 amb 94 anys d'edat. Esteve Vallvé Salvadó va viure fins als 93 anys, expirant el 27 de febrer de 1926. Per últim, Maria Salvadó Carreras, que va finir el 7 de febrer de 1924 a l'edat de 91 anys [309]. L'anomenat reblandiment cerebral va provocar també 53 morts. En aquest grup d'edats, el paludisme va causar 3 defuncions, totes de sexe femení. Els òbits per causa d'aquesta malaltia es varen produir el 3 d'abril de 1917, en una dona de 68 anys; l'11 d'octubre de 1924 en una de 77 anys, i el 4 de novembre de 1925 en una de 67 anys[310].

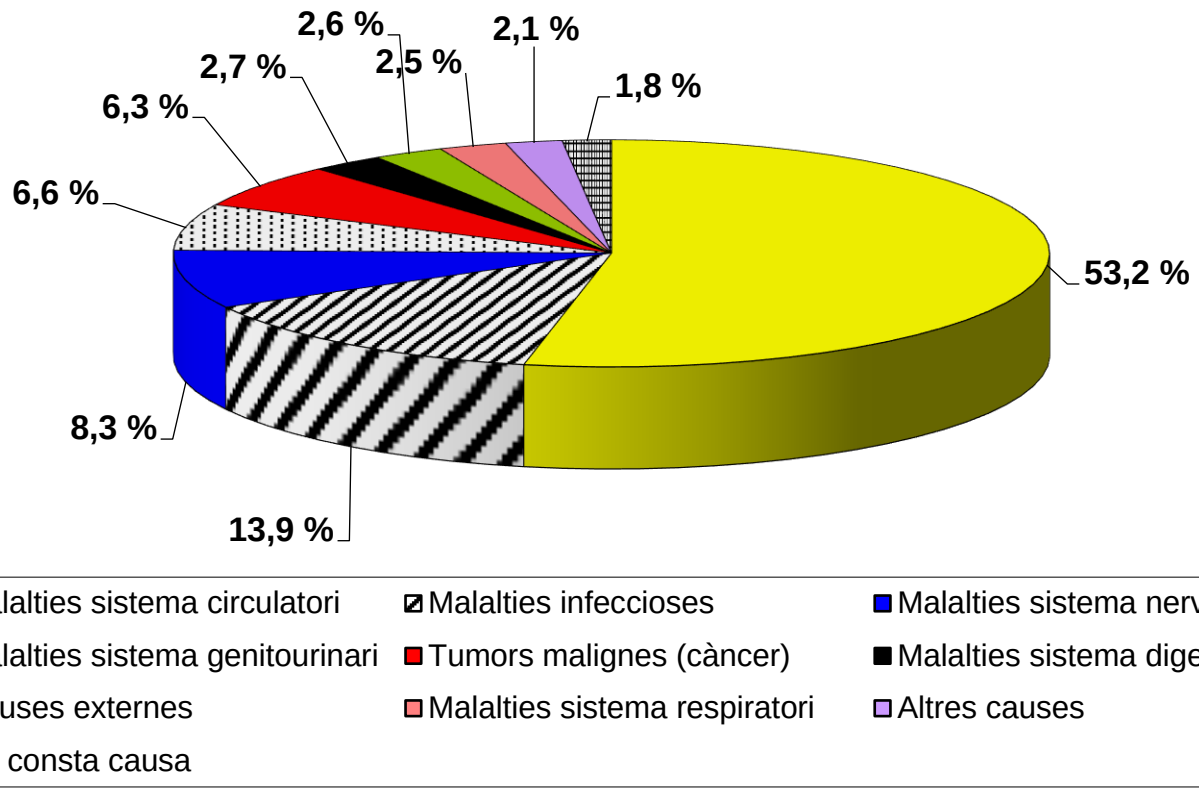
La classificació segons l'origen de la malaltia va ser la següent:

Taula 44. Causes de mort, segons el seu origen, de la població vella en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950) [311]

Causa de mort segons origen	Xifres absolutes	Xifres relatives %
Malalties del sistema circulatori	494	53,2
Malalties infeccioses	129	13,9
Malalties del sistema nerviós	77	8,3
Malalties del sistema genitourinari	61	6,6
Tumors malignes (càncer)	59	6,3
Malalties del sistema digestiu	25	2,7
Causes externes	24	2,6
Malalties del sistema respiratori	23	2,5
Altres causes	20	2,1
No consta la causa	17	1,8
TOTAL	**929**	**100**

[309] Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibre d'inscripció de defuncions. Tom 29 (juny 1922 – 24 juny 1930). Inscripció núm. 97, foli 50, anvers. Inscripció núm. 197, foli 100, anvers. Tom 30 (juliol 1930 – juny 1934). Inscripció núm. 10, foli 6, revers.
[310] Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibres d'inscripció de defuncions. Tom 26 (setembre 1914 – juny 1918) i Tom 29 (juny 1922 – 24 juny 1930).
[311] **Font:** Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibres d'inscripció de defuncions. Toms 24 a 35 (1907-1953). **Quadre d'elaboració pròpia.**

GRÀFICA 30. CAUSES DE MORT DE LA POBLACIÓ VELLA (1911 - 1950)

La primera causa de mort, segons l'origen de la malaltia, de la població considerada vella, o sigui, la de 65 o més anys, eren les relacionades amb el sistema circulatori amb 494 defuncions i el 53,2 % sobre el total de decessos. Percentatge que ens ve a dir que eren més de la meitat les persones d'aquest grup d'edats que morien per aquesta causa. Si comparem aquest percentatge amb el 30,9 % obtingut també per aquesta causa de mort de la població adulta, que també era la primera, veurem que a mesura que anava avançant l'edat de la població les malalties circulatòries es consolidaven, amb escreix, com la principal causa de mortalitat entre els habitants del municipi vila-secà. De la mateixa manera, les malalties de tipus infecciós conservaven el segon lloc igual que en la població adulta, tot i que varen perdre força, amb el 13,9 % contra el 28,4 % de la població adulta. Tant les causes externes com les malalties cancerígenes ja no eren la tercera i quarta causa de mort, respectivament, com succeïa amb la població adulta. Entre la població vella varen agafar importància les malalties vinculades amb el

sistema nerviós, en el tercer lloc, i el genitourinari, en el quart. Els tumors de tipus maligne, amb el 6,3 %, varen baixar al cinquè lloc com a causa de mort.

3.3.3 – La nupcialitat

L'adveniment de la Segona República espanyola va introduir canvis normatius en relació als drets i deures dels cònjuges, així com en la celebració i validesa legal dels matrimonis. La Constitució republicana de 9 desembre de 1931 ja declarava, en el seu article 43, que *"* […]. *El matrimonio se funda en la igualdad de derechos para ambos sexos, y podrá disolverse por mutuo disenso o a petición de cualquiera de los cónyuges, con alegación en este caso de justa causa"*. Un parell de mesos més tard, i atenent també al fet que la recent aprovada Constitució deixava ben clar que *"Nadie podrá ser compelido a declarar oficialmente sus creencias religiosas"* [312], el *Ministerio de Justicia* va publicar una Ordre on disposava que a les parelles que sol·licitessin realitzar la seva unió civilment no se'ls hi exigís declarar dites creences, derogant, doncs, una Reial Ordre de la Monarquia de l'any 1900. El govern de la República, a més de dictar normes en síntonia amb la Constitució, volia amb aquesta Ordre *"*[…] *facilitar la celebración del matrimonio civil, limando y disminuyendo las dificultades que el actual sistema presenta,* […] *"*, fins que *"* […] *se apruebe y publique la ley sobre el Matrimonio civil,* […] *"* [313]. Llei que va ser publicada el 3 de juliol de 1932, amb efectes des del dia 2 d'agost, i en ella s'estipulava que només es reconeixia una forma legal de matrimoni, que era el civil. De fet, aquesta disposició recuperava la voluntat i l'esperit del Sexenni Democràtic (1868-1874), en el que, el 18 de juny de 1870, es va aprovar una Llei provisional de matrimoni civil [314].

Un cop iniciada la guerra civil, en el territori que va quedar en poder de la República va esclatar un procés revolucionari que va generar grans canvis socials i econòmics. Un d'aquests canvis el va viure la institució del matrimoni, el qual, moltes vegades, es va celebrar al marge del que marcaven les disposicions legals. Així, per exemple, caps de columnes de milicians, comités polítics, sindicals, etc, casaven a parelles. A més, molts registres civils varen ser destruïts per la fúria desfermada per les forces políticosindicals del Front Popular. Davant aquesta situació, que

[312] "Constitución de la República española". *Gaceta de Madrid.* Núm. 344, de 10-12-1931. Art. 43, pp. 1.581-1.582. Art. 27, p. 1.580.
[313] "Ministerio de Justicia. Orden [de 10-2-1932] dictando normas relativas a la celebración del matrimonio civil". *Gaceta de Madrid.* Núm. 48, de 17-2-1932, pp. 1.182-1.183.
[314] "Ministerio de Justicia. Ley [de 28-6-1932] disponiendo que, […], sólo se reconocerá una forma de matrimonio, el civil, […] ". *Gaceta de Madrid.* Núm. 185, de 3-7-1932, p. 60. "Ley [de 18-6-1870] provisional de matrimonio civil". *Gaceta de Madrid.* Núm. 172, de 21-6-1870, pp. 1-2.

havia desbordat la normativa existent fins el 17 de juliol de 1936, el *Ministerio de Justicia* del govern de la República va redactar un Decret, el 10 d'abril de 1937, en el que es deia que *"Las uniones matrimoniales celebradas a partir del día diez y ocho de Julio de mil novecientos treinta y seis ante cualquier autoridad o funcionario público, Comités de cualquier entidad política o sindical, jefes militares o Comisarios o Delegados de guerra, por militares o milicianos con capacidad para contraer matrimonio, muerto en campaña o en actos de servicio, y de las cuales conste acta, aunque no se hubiesen cumplido los requisitos exigidos por la vigente legislación, serán considerados como legalmente contraídos y los encargados del Registro Civil procederán a efectuar, con plena eficacia, su correspondiente inscripción"* [315]. Igualment, un parell de mesos abans aquest mateix Ministeri va publicar una disposició en la que reconeixia plena capacitat civil a la dona, tant si era soltera com casada. D'aquesta manera ja no depenia del pare o del marit per a exercir els seus drets i deures. A Catalunya es va reconèixer un parell d'anys abans [316].

Avançat ja el conflicte, en la zona franquista es va dictar, el 12 de març de 1938, una Llei derogatòria de la Llei de matrimoni civil republicana de 28 de juny de 1932. Els motius exposats per anul·lar-la foren que *"La Ley de veintiocho de junio de mil novecientos treinta y dos constituye una de las agresiones más alevosas de la República contra los sentimientos católicos de los españoles, y al instituir el matrimonio civil como el único posible legalmente en España, desconociendo el aspecto religioso intrínseco de la institución, creó una ficción en pugna violenta con la conciencia nacional*. *Se impone en consecuencia, como imperativo de justicia y desagravio a la conciencia católica de los españoles, la apremiante derogación de la sectaria Ley* […]*"*. D'aquesta manera, la Llei franquista invalidava la republicana i, a més, estipulava que els matrimonis canònics celebrats durant la vigència de la Llei de matrimoni civil republicana eren totalment legals a efectes del registre civil, de tal manera que les parelles que només s'havien casat per l'Església, però no pel civil, les seves partides sagramentals canòniques havien de ser incloses en el pertinent llibre de matrimonis del registre civil, bé d'ofici, o bé a instància de part

[315] "Ministerio de Justicia. Decreto [de 10-4-1937] reconociendo como legales las uniones matrimoniales celebradas a partir del 18 de Julio de 1936, […]".*Gaceta de la República. Diario Oficial.* Núm. 103, de 13-4-1937, pp. 180-182. Artículo primero, p. 181.

[316] "Decreto [de 3-2-1937] especificativo de la capacidad civil de la mujer y especialmente de la mujer casada en cuanto se refiere a la Constitución y las Leyes civiles". *Gaceta de la República. Diario Oficial.* Núm. 35, de 4-2-1937, pp. 635-636. "Llei [de 19-6-1934] sobre la capacitat jurídica de la dona i els cònjuges". *BOGC*. Núm. 171, de 20-6-1934, pp. 1.801-1802. Aquesta llei, segons l'article 8è, no va entrar en vigor fins el dia 1 de gener de 1935.

en un termini d'un parell de mesos des de la publicació de la Llei. La reacció franquista va ser idèntica a la que va tenir seixanta-tres anys abans la restauració de la monarquia borbònica en la persona d'Alfons XII, amb un Decret de 9 de febrer de 1875, abolint la Llei provisional de matrimoni civil de 1870 [317].

Igualment, els matrimonis celebrats durant la guerra en zona republicana varen ser objecte de revisió i, segons el cas, d'anul·lació per part de les autoritats franquistes. Així, una Ordre del Ministeri de Justícia, de 12 d'agost de 1938, deia ben clar, en el seu article primer, que *"Se considerarán nulas: a) Las inscripciones practicadas con sujeción a normas dictadas por el gobierno rojo con posterioridad al 18 de julio de 1936"*. Alhora, en l'article segon, s'afegia que *"Se considerarán también nulas y sin valor legal las inscripciones que se hallen practicadas en idioma o dialecto distinto al idioma oficial castellano"*. Una altra Ordre del mateix Ministeri, de data 22 de setembre de 1938, tornava a recordar que les inscripcions practicades a conseqüència de fets conceptuats com matrimonis civils, realitzats durant la guerra en zona republicana i d'acord amb disposicions diferents a les vigents abans del 18 de juliol de 1936 i compreses en l'Ordre de 12 d'agost de 1938, es consideraven nul·les[318].

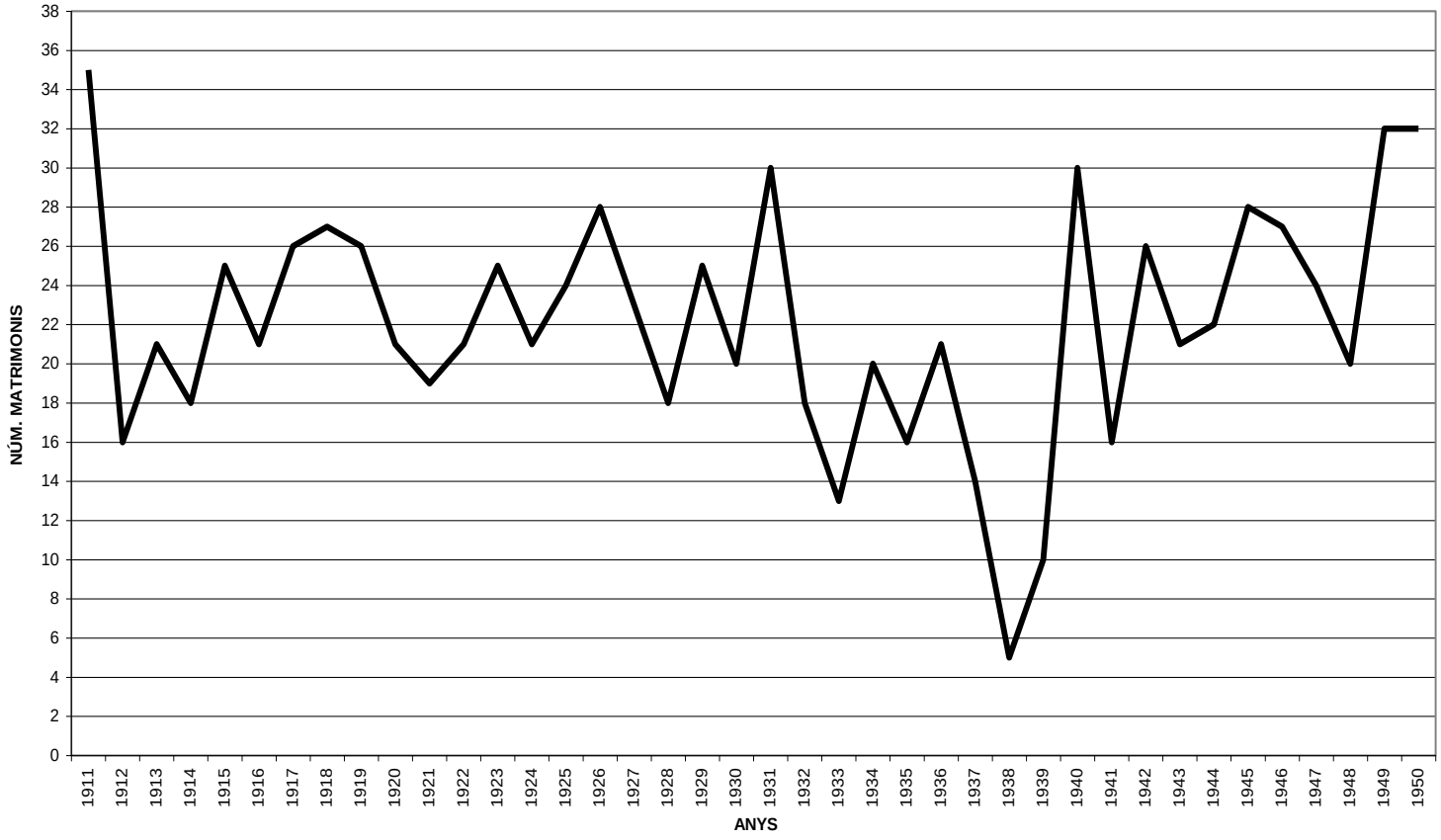
[317] "Ley [de 12-3-1938] derogando la Ley de matrimonio civil de 28 de junio de 1932 y las disposiciones dictadas para su aplicación". *BOE*. Núm. 516, de 21-3-1938, pp. 6.353 – 6.354. Per al Decret de l'època d'Alfons XII vegeu, "Ministerio de Gracia y Justicia. Decreto [de 9-2-1875]". *Gaceta de Madrid*. Núm. 41, de 10-2-1875, pp. 363-364.

[318] "Ministerio de Justicia. Orden [de 12-8-1938] disponiendo medidas de funcionamiento de los Registros Civiles". *BOE*. Núm. 48, de 17-8-1938, p. 758. "Ministerio de Justicia. Orden [de 22-9-1938] sobre inscripciones de nacimiento, defunción y matrimonios civiles contraídos durante la dominación roja". *BOE*. Núm. 87, de 25-9-1938, p. 1.435.

Taula 45. Matrimonis en el municipi de Vila-seca de Solcina (1911-1950) [319]

Any	Matrimonis	Any	Matrimonis	Any	Matrimonis
1911	35	**1925**	24	**1939**	10
1912	16	**1926**	28	**1940**	30
1913	21	**1927**	23	**1941**	16
1914	18	**1928**	18	**1942**	26
1915	25	**1929**	25	**1943**	21
1916	21	**1930**	20	**1944**	22
1917	26	**1931**	30	**1945**	28
1918	27	**1932**	18	**1946**	27
1919	26	**1933**	13	**1947**	24
1920	21	**1934**	20	**1948**	20
1921	19	**1935**	16	**1949**	32
1922	21	**1936**	21	**1950**	32
1923	25	**1937**	14	**Total 885**	
1924	21	**1938**	5		

GRÀFICA 31. MATRIMONIS EN EL MUNICIPI DE VILA-SECA DE SOLCINA (1911-1950)

[319] **Font:** Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibres d'inscripció de matrimonis. Toms 14 a 22 (1908 a 1960).**Quadre i gràfica d'elaboració pròpia.**

L'any en el que es varen celebrar més matrimonis va ser 1911, amb un total de 35. Tot seguit varen venir 1949 i 1950 amb 32 casaments cadascun. Els anys 1926 i 1945, amb 28 noces, es varen situar en tercer lloc. Per contra, els anys amb el nombre de matrimonis més baix va correspondre a 1938, en plena guerra civil, amb 5 casaments, seguit de 1939, amb 10, durant el primer any de postguerra; 1933, amb 13, i 1937, també durant la guerra, amb 14 unions.

Per períodes demogràfics, els 885 matrimonis totals es varen dividir de la següent manera : 1) 1911-1930: 460 noces. 2) 1931-1950: 425. El primer període estudiat va tenir 35 casaments més que el segon, sent la seva mitjana de 23 unions per any. Entre 1931 i 1950 la mitjana fou de 21,25 casaments per any. Aquest descens entre ambdós períodes és atribuïble a la crisi econòmica de 1929-1930, doncs, si ens fixem en els anys de la Segona República espanyola, veurem que l'any 1931 es varen celebrar 30 matrimonis; 1932, 18; 1933, 13; 1934, 20; 1935, 16, i 1936, 21. Xifres més baixes que les dels anys de la dictadura de Primo de Rivera o anterios, en els que la tònica imperant va ser la bonança econòmica. Els anys de la guerra civil, com és obvi, varen ser els més baixos, produint-se una reviscolada l'any 1940, amb 30 noces, per a decaure immediatament a partir de 1941 (16 casaments) i estabilitzar-se en la vintena fins 1948. Els anys 1949 i 1950 es va donar una pujada amb 32 matrimonis.

En el municipi de Vila-seca de Solcina, el primer enllaç de la guerra es va efectuar a les 16,30 hores de la tarda del dia 6 d'agost de 1936. El nuvi, Isidre Marquès Marquès, de 28 anys d'edat, solter, natural d'Altafulla i resident en el poble de Vila-seca de Solcina, va contraure núpcies amb Antònia Aguiló Casas, de 25 anys, soltera i natural de Vila-seca de Solcina. La cerimònia, com totes les celebrades en zona republicana, va ser, evidentment, estrictament civil[320].

Les circumstàncies del conflicte i la seva inesperada durada varen fer que en el municipi es portessin a terme un seguit de bodes que en una situació normal mai s'haguessin produït. Així, el 15 de juny de 1937, va contraure matrimoni el brigadista internacional destinat a Salou, Marcel·lí Delpech Lacaze, de 31 anys d'edat, radiotelegrafista, solter, natural de Villefranche de Rouergue (França), amb Fulseda Mor Font, de 22 anys, soltera, natural d'Ulldemolins, i domiciliada a Salou, Passeig de Jaume I, xalet Torremar.

[320] Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibre d'inscripció de matrimonis. Tom. 19 (1934-1936). Foli 46 anvers, inscripció 45.

Les unions entre militars, persones de les forces d'ordre públic o vinculades amb elles, i dones refugiades o residents en el municipi varen tenir continuïtat durant tota la guerra. Mitjançant els llibres d'inscripció de matrimonis del registre civil hem pogut localitzar les següents:

El 23 de juliol de 1937, Antoni Palmer Banús, pertanyent a la Guàrdia Nacional Republicana (fins el 31 d'agost de 1936, Guàrdia Civil [321]), de 27 anys, solter, natural de Palma de Mallorca i domiciliat a Salou, es va casar amb Assumpció Vila Zamora, de 22 anys, soltera, natural de Marçà (Priorat) i domiciliada també a Salou.

Simón Manzanares Andrés, tinent de carrabiners, de 30 anys, solter, natural de Retortillo (Sòria), i domiciliat a Salou, passeig de Jaume I, va contraure matrimoni amb Francisca Sanz Marzo, de 31 anys, soltera, natural de Tarragona i domiciliada en el carrer Barcelona de Salou[322].

Un cas que s'ajustaria plènament al que contemplava el Decret del Ministeri de Justícia republicà del 10 d'abril de 1937, es va donar el 16 de març de 1938. Aquell dia, el tinent de carrabiners Tomás Castellanos Ortega, que es trobava destinat en la 3ª Brigada Mixta, 6è Batalló, 4ª Companyia, del destacament núm. 11 de defensa de costes, juntament amb el seu pare i la noia Apolonia Tenaguillo Plaza, varen fer acte de presència davant el capità de carrabiners Evaristo Berraondo Hidalgo, superior de Castellanos, per a que aquest portés a terme la boda de Tomàs amb Apolonia. El capità Berraondo, *"Una vez examinados los documentos que presenta Apolonia Tenaguillo Plaza, que justifica ser mayor de edad* [23 anys]*, con residencia en terreno ocupado por las tropas invasoras de España* [franquistes]*, me avengo y consiento en ser Juez y testigo de la celebración del enlace matrimonial* […]*, tomando en consideración la necesidad de dicho enlace, por necesidad de tener que cumplir los deberes militares con la mayor urgencia, el ya mencionado Teniente D. Tomás Castellanos Ortega,* […]*"*. En l'acte varen assistir com a testimonis Rogelio García Álvarez i Daniel González Moragón, segurament també carrabiners[323].

Deu dies abans d'iniciar-se l'ofensiva de l'Ebre, el 15 de juliol de 1938, a les 10 hores, el militar i cuiner de l' XI Brigada Internacional, adscrita a la 35 Divisió Internacional de l'Exèrcit

[321] "Ministerio de la Gobernación. Decreto [de 30-8-1936] reorganizando el Instituto de la Guardia Civil, que en lo sucesivo se denominará Guardia Nacional Republicana". *Gaceta de Madrid. Diario Oficial de la República*. Núm. 244, de 31-8-1936, p. 1.564.
[322] Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibre d'inscripció de matrimonis. Tom 20. Inscripció 11, foli 11; inscripció 12, foli 12; i inscripció 15, foli 15, per a Marcel·lí Delpech, Antoni Palmer, i Simón Manzanares, respectivament.
[323] Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibre d'inscripció de matrimonis. Tom 20. Inscripció 15 bis.

Popular de la República, en Jaume Signes i García, solter, natural de Manuel (València), de 29 anys, va casar-se amb Carme Gil Adell, soltera, natural de Beseit (Terol), de 23 anys i domiciliada en el carrer Galán y García, núm. 6, del poble de Vila-seca de Solcina. El 28 de novembre de 1938, es va casar Antonio Rodríguez López, de 23 anys, solter, natural de Madrid, perit mecànic i constructor d'avions, domiciliat a Salou, amb Adela Borràs Samarra, de 21 anys, soltera, natural de l'Ametlla de Mar i domiciliada a Salou en el carrer República, núm. 2, 2n pis [324].

El darrer matrimoni de guerra celebrat en el municipi vila-secà es va efectuar deu dies abans de l'entrada de les forces franquistes en el mateix. El 5 de gener de 1939, Veremundo Ayerra Gurrea, natural de Galdamés (Biscaia), de 26 anys, solter, comandant militar, domiciliat en el carrer Pi i Margall, 68 del poble de Vila-seca de Solcina, va contraure núpcies amb Victoria Santamaría Palacios, natural de Bilbao, de 18 anys d'edat, soltera, infermera, i domiciliada en el mateix carrer i número del nucli vila-secà que el que havia de ser el seu marit[325].

Tenint present les disposicions legals franquistes exposades, la unió matrimonial efectuada el dia 16 de març de 1938 davant el capità de carrabiners Evaristo Berraondo, per part del tinent Tomás Castellanos i Apolonia Tenaguillo, era nul·la, és a dir, no era legal i, per tant, segons el règim de Franco, no existia. Això també va succeir amb les inscripcions de matrimoni del registre civil de Vila-seca de Solcina que es varen escriure en català.

La possibilitat de dissoldre per sentència judicial el matrimoni, a petició d'un o ambdós cònjuges, es va obrir amb l'arribada de la Segona República espanyola. L'11 de març de 1932, la *Gaceta de Madrid* publicava la Llei de divorci, en la que es deia, entre d'altres coses, que *"Habrá lugar al divorcio, cuando lo pidan ambos cónyuges de común acuerdo, o uno de ellos por alguna de las causas determinadas en esta Ley,* […] *"* [326]. Hem pogut constatar tres divorcis relacionats amb veïns o veïnes del municipi de Vila-seca de Solcina:

El 20 de desembre de 1935 ho varen fer el matrimoni format per Manuel Gutiérrez Chazana, natural d'Almoradí (Alacant), veí de Barcelona en el moment del seu casament; i Maria Escoda Masip, natural i veïna de Vila-seca de Solcina, els quals varen contraure núpcies en la

[324] Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibre d'inscripció de matrimonis. Tom 20. Inscripcions 17 i 18, folis 16 i 17, respectivament.
[325] Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibre d'inscripció de matrimonis. Tom 20 . Foli 18, inscripció núm. 1.
[326] "Ley [de 2-3-1932] (rectificada) relativa al divorcio ". *Gaceta de Madrid.* Núm. 72, de 12-3-1932., p. 1.794. Art. 2n.

parròquia de Sant Esteve de Vila-seca de Solcina el dia 10 de gener de 1914. Els tràmits de divorci es varen efectuar en el jutjat de 1ª instància i instrucció de Sabadell, el qual va enviar un exhort al registre civil de Vila-seca de Solcina per a que efectués la pertinent anotació marginal en la inscripció de matrimoni d'aquesta parella [327].

Un parell de mesos després d'iniciar-se la Guerra Civil, la Generalitat de Catalunya, a través del Departament de Justícia, publicà un Decret en el que introduïa modificacions a la Llei estatal. El motiu al·legat era que *"La realitat de la vida catalana aconsella la modificació de la Llei del Divorci per tal d'armonitzar-la amb els anhels del proletariat"*. Els canvis introduïts per aquest Decret es podrien sintetitzar en el fet que s'agilitzaven els tràmits, s'ampliaven els motius, i es reduïa el temps per a obtenir el divorci a Catalunya. Així, s'establien tres causes noves per a demanar-lo, com eren l'abandonament culpable sense límit de temps que s'hagués produït amb posterioritat al 19 de juliol de 1936; l'absència amb voluntat de trencar la vida conjugal, també amb posterioritat al 19 de juliol; i la separació de fet i en diferent domicili, lliurement consentida, durant un any. Igualment, es feia constar, a l'article 6è, que la tramitació del judici no podia excedir, en cap cas, els quinze dies; i que la sentència dictada era definitiva, entre d'altres qüestions. Per tal de conèixer i resoldre els casos de divorci, s'havia de crear una Sala especial sobre aquesta qüestió en totes les Audiències de Catalunya: Barcelona, Tarragona, Lleida i Girona. En les poblacions que no tinguessin audiència, els Jutjats de Primera Instància podien portar aquests casos [328]. Un decret del mateix Departament i dia disposà la creació d'aquestes sales especials a les quatre capitals del Principat[329]. Abans d'acabar 1936, un altre Decret del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya retocà de nou la Llei de divorci republicana. En aquest cas, es deixà sense efecte o no s'aplicaria en territori català el capítol IV referent a la separació de persones i béns, així com que els cònjuges podien al·legar un altre motiu de divorci com era el fet que algun d'ells haguessin sofert una pertorbació profunda com a conseqüència de la diferència de costums o de mentalitat entre ells [330].

[327] Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibre d'inscripció de matrimonis. Tom 14 (1908-1914).
[328] "Justícia. Decret [de 18-9-1936] introduint modificacions, aplicables a Catalunya, a la Llei del Divorci sancionada pel Parlament de la República". *DOGC*. Núm. 263, de 19-9-1936, p. 1.507.
[329] "Justícia. Decret [de 18-9-1936] disposant la constitució, a Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona, de Sales especials per a entendre dels judicis de divorci". *DOGC*. Núm. 263, de 19-9-1936, pp. 1.507-1.508.
[330] "Justícia. Decret [de 23-12-1936] en virtut del qual el Capítol IV –de la separació de persones i béns- de la Llei del Divorci, de la República, del 2 de març del 1932, no serà aplicat a Catalunya". *DOGC*. Núm. 362, de 27-12-1936, p. 1.211.

El 17 d'octubre de 1936 va presentar demanda de divorci davant la Sala Especial de Divorcis de l'Audiència de Tarragona, en Josep Ramos Mateu, de 36 anys d'edat, natural de Castelló de la Plana, veí de Vila-seca de Solcina, carrer García Hernández, 42; casat el 30 de maig de 1936 amb Rosa Sendra Carreté, de 16 anys d'edat, natural i veïna de Vila-seca de Solcina. El motiu al·legat per Ramos per a demanar el divorci va ser l'adulteri de la seva muller. Aquesta raó estava contemplada en la Llei de divorci aprovada per la República[331].

Tretze mesos més tard, el 26 de novembre de 1937, els cònjuges Pere Molas Morell, de 33 anys, natural i veí de Vila-seca de Solcina, dedicat al comerç; i Carme Saladié Boquera, de 34 anys, natural de Vandellòs, veïna de Vila-seca de Solcina, que tenien el seu domicili en la Plaça Castelar, núm. 8, 2n pis, varen entregar un escrit davant la ja esmentada Sala de l'Audiència de Tarragona demanant la dissolució de mutu acord del seu matrimoni, el qual es va celebrar a Vandellòs el 13 d'octubre de 1921 quan el nuvi tenia 17 anys i la núvia 18. En la sol·licitud, a més, es diu que *"Los comparecientes que suscriben, han resuelto* […] *que el hijo común Pedro Molas Saladié, de diez años de edad, siga en poder y bajo la patria potestad de la madre. Pedro Molas Morell, en consideración al cariño que profesa a su hijo, vida común hecha con su esposa y a que ésta carece de medios de subsistencia, se obliga a pasar a ésta la cantidad de TRESCIENTAS PESETAS mensuales, por pago anticipado el dia primero de cada mes o por trimestres, también anticipados, y aun por mayor plazo, a su voluntad, también por anticipado"*. Per sentència de 9 de desembre de 1937, tretze dies després d'haver estat presentada la demanda, el tribunal va resoldre declarar dissolt el matrimoni, aprovant també els extrems continguts en la instància referents a la custòdia i manutenció del fill i la mare[332].

El règim franquista també va posar fil a l'agulla per tal de suprimir el divorci d'Espanya. Una setmana abans de dictar-se la Llei derogatòria del matrimoni civil, el *Ministerio de Justicia* va publicar un decret el dia 5 de març de 1938, en el que es disposava que els procediments de divorci presentats en els jutjats havien de quedar aturats, fos quina fos la fase de tramitació en la qual es trobessin. Un cop acabada la guerra civil, Franco va dictar la *"Ley de 23 de septiembre de 1939 relativa al Divorcio"*, en la que anul·lava la Llei de divorci republicana de 2 de març de

[331] ACAPT. Expedient de divorci 29/1936 de Josep Ramos Mateu contra Rosa Sendra Carreté. "Ley [de 2-3-1932] (rectificada) relativa al divorcio". *Gaceta de Madrid.* Núm. 72, de 12-3-1932., p. 1.794. Art. 3r, punt 1r, per al motiu al·legat.
[332] ACAPT. Expedient de divorci 27/1937 de Pere Molas Morell i Carme Saladié Boquera.

1932. Alhora, es deia que *"Las sentencias firmes de divorcio vincular, dictadas por los Tribunales civiles a tenor de la Ley que se deroga, respecto de matrimonios canónicos, hayan o no pasado los cónyuges a uniones civiles posteriores, se declararán nulas por la autoridad judicial a instancia de cualquiera de los interesados".* A més, *"Serán causas bastantes para fundamentar las peticiones a que se refieren las precedentes disposiciones, el deseo de cualquiera de los interesados de reconstituir su legítimo hogar, o simplemente, el de tranquilizar su conciencia de creyentes"* [333]*.* Una Llei de 26 d'octubre de 1939 va acabar d'aclarir i desenvolupar els extrems exposats en la Llei derogatòria del divorci del 23 de setembre [334]. Per la part que ens ocupa, desconeixem si Pere Molas o la seva exmuller Carme Saladié varen fer una petició per tal d'anul·lar el seu divorci. L'expedient conservat no conté cap document o anotació que així ho faci constar. El que si hem pogut constatar és que en la demanda de dissolució matrimonial, per raó d'adulteri, presentada per Josep Ramos Mateu, es pot llegir una anotació, de data 13 d'abril de 1939, en la que, atenent a l'article primer del Decret de 2 de març de 1938, publicat el dia 5, es suspenia la tramitació del divorci i s'arxivava l'expedient [335].

3.3.4-El creixement vegetatiu

El creixement vegetatiu posa en relació les taxes brutes de natalitat amb les taxes brutes de mortalitat. D'aquesta manera podem saber si la població d'un determinat nucli o zona ha experimentat un creixement o bé ha minvat. Un cop més, hem posat en relació el creixement vegetatiu per quinquennis del municipi de Vila-seca de Solcina, província de Tarragona, Catalunya i Espanya:

[333] Per al Decret,"Ministerio de Justicia. Decreto [de 2-3-1938] suspendiendo la sustanciación de los pleitos de separación y de divorcio". *BOE.* Núm. 500, de 5-3-1938, p. 6.100. "Ley de 23 de septiembre de 1939 relativa al Divorcio". *BOE.* Núm. 278, de 5-10-1939, pp. 5.574-5.575.
[334] "Ley de 26 de octubre de 1939 sobre procedimientos para el ejercicio de derechos y acciones derivados de la Ley derogatoria de la de Divorcio". *BOE.* Núm. 301, de 28-10-1939, pp. 6.032-6.034.
[335] ACAPT. Expedient de divorci 29/1936 de Josep Ramos Mateu contra Rosa Sendra Carreté.

Taula 46. Creixement vegetatiu en el municipi de Vila-seca de Solcina, província de Tarragona, Catalunya i Espanya (1911-1950) [336]

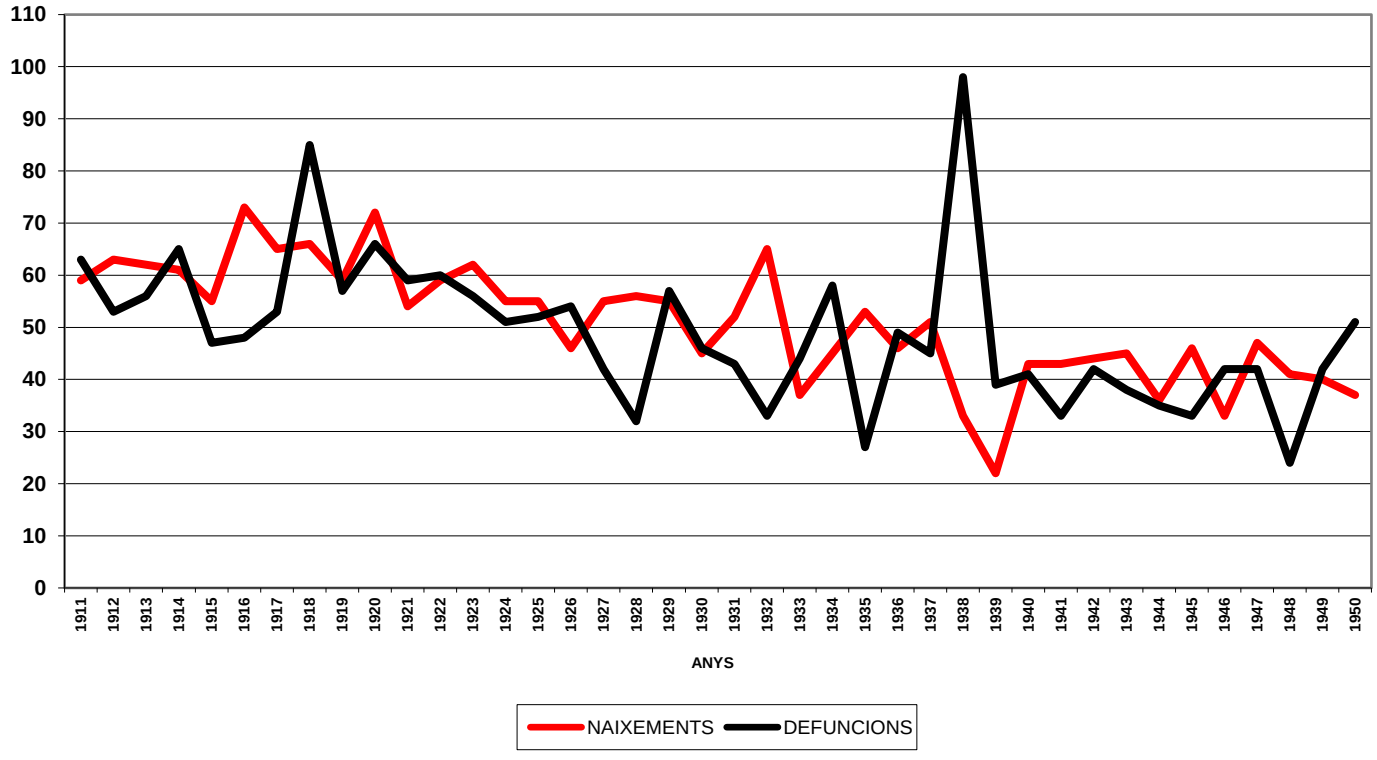
	Creixement vegetatiu ‰			
Quinquenni	**Vila-seca de Solcina**	**Província Tarragona**	**Catalunya**	**Espanya**
1911 – 1915	1,23	4,15	3,17	8,5
1916 – 1920	1,6	1,45	0,18	4,22
1921 – 1925	0,47	4,26	4,91	9,72
1926 – 1930	1,64	3,91	4,9	10,7
1931 – 1935	3,01	2,47	3,46	10,68
1936 – 1940	- 3,36	- 6,87	- 4,11	3,69
1941 – 1945	2,11	0,79	1,43	7,28
1946 – 1950	- 0,09	4,17	4,51	9,87

Entre 1911 i 1915 la població del municipi de Vila-seca de Solcina va créixer per sota de la província de Tarragona, Catalunya i Espanya. La situació va canviar durant el quinquenni següent, doncs mentre el creixement vegetatiu vila-secà va ser de l'1,6 ‰, a la província de Tarragona va donar un resultat de l'1,45 ‰, i a Catalunya del 0,18 ‰. Això ens ve a dir que la pandèmia de grip de 1918 va tenir molta més incidència en la demarcació tarragonina i en el Principat, que no pas en el municipi de Vila-seca de Solcina. El resultat espanyol va ser l'únic que va quedar per damunt del vila-secà. Entre 1921 i 1930, el creixement vegetatiu del municipi de Vila-seca de Solcina va estar molt per sota dels demés àmbits territorials. Fins i tot, entre 1921 i 1925, el creixement vila-secà va ser quasi nul, amb el 0,47 ‰, i entre 1926-1930 fou molt pobre. Els anys de la Segona República varen donar el creixement més elevat del període 1911-1950 en el municipi de Vila-seca de Solcina, amb el 3,01‰, superant l'índex provincial (2,47 ‰) i apropant-se al català (3,46 ‰). La raó del bon resultat en el nostre municipi es va deure al fet que la taxa bruta de mortalitat es va veure rebaixada respecte els anys anteriors, i que les taxes brutes de natalitat es mantenien encara en nivells quelcom alts. Les altes taxes de mortalitat i la

[336] **Font:** Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibres d'inscripció de naixements. Toms 26 a 38. Anys (1906-1954). Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibres d'inscripció de defuncions. Toms 24 a 35 Anys (1907 a 1953). RECOLONS I ARQUER, Lluís. *La població de Catalunya … .* , pp. 179-180, taula 13. Censos de Població i resums de padrons d'habitants. Generalitat de Catalunya. Departament de Presidència. *Moviments demogràfic i de població de Catalunya. … .* (fascicle 2n). , p. 90. Ayuntamiento de Vilaseca de Solcina. *Memoria de la labor económico-administrativa … .* RECOLONS i ARQUER, Lluís. *La població de Catalunya. Distribució territorial i evolució demogràfica 1900-1970.* Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1976, p. 178, taula 12. CABRÉ i PLA, Anna; PUJADAS i RÚBIES, Isabel. "La població: immigració i explosió demogràfica". A: *Història econòmica de la Catalunya contemporànea. S. XX. … .* , p. 21, quadre 1 ; p. 38, quadre 8. SANCHO i VALVERDE, Socorro; ROS i NAVARRO, Carme. "La població de Catalunya en perspectiva històrica". A: *La societat catalana.* Salvador Giner (Dir.). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya, 1998, p. 94, taula 2.

baixa natalitat varen provocar que entre 1936 i 1940 el creixement vegetatiu del municipi de Vila-seca de Solcina (-3,36 ‰), la província de Tarragona (-6,87 ‰) i Catalunya (-4,11 ‰) fossin negatius. Això significava que durant aquells anys va morir més gent que la que va néixer. No cal dir que el motiu va ser la guerra civil i els dos primers anys de postguerra, que foren molt durs. Espanya, tot i donar una xifra relativa positiva del 3,69 ‰, va obtindre l'índex més baix del període estudiat. Durant el quinquenni 1941-1945, el municipi vila-secà va remuntar el mal resultat precedent de manera més significativa, amb un creixement vegetatiu del 2,11 ‰, que no pas la província de Tarragona (0,79 ‰) i Catalunya (1,43 ‰). La xifra espanyola va ser la més alta de totes. Un cop més, el bon índex vila-secà va ser motivat perquè la taxa bruta de natalitat va ser superior que la del quinquenni 1936-1940, i la de mortalitat va ser la més baixa de tot el període 1911-1950. Els anys 1946-1950 varen trencar les bones perspectives dels cinc anys anteriors en el municipi vila-secà. Mentre la província de Tarragona (4,17 ‰), Catalunya (4,51 ‰) i Espanya (9,87 ‰) agafaven volada, superat el mal tràngol de la guerra i els primers anys de postguerra, el municipi de Vila-seca de Solcina va obtenir un creixement vegetatiu negatiu del – 0,09 ‰ . La taxa bruta de natalitat va ser una mica més baixa que la de mortalitat, donant com a conseqüència que la població del municipi es trobés estancada i, fins i tot, un xic en regressió.

GRÀFICA 32. NAIXEMENTS I DEFUNCIONS EN EL MUNICIPI DE VILA-SECA DE SOLCINA (1911-1950)

4- L'economia

Les activitats econòmiques són pròpies de qualsevol societat, independentment que aquesta es trobi més o menys evolucionada. Tradicionalment s'ha donat en diferenciar i classificar les activitats econòmiques en tres grans grups o sectors a saber: 1) sector primari: que abasta totes les tasques d'explotació dels recursos naturals. En aquest grup entra l'agricultura, la ramaderia, la pesca, la mineria i les explotacions forestals (extracció de fusta). 2) sector secundari: que es dedica a transformar els recursos naturals obtinguts pel sector primari. Aquí tenen cabuda tots els processos industrials i artesanals, així com el ram de la construcció. 3) sector terciari: se'l coneix també com sector serveis, es a dir, totes aquelles activitats que no produeixen béns materials per elles mateixes de manera directa. En definitiva s'encarreguen de distribuir, vendre o comprar productes elaborats pel sector secundari, o bé d'oferir uns determinats serveis especialitzats. En el sector terciari entren les activitats comercials, turístiques, etc. Com és obvi, per a un bon desenvolupament i creixement del sector terciari calen unes bones xarxes de comunicacions (carreteres, xarxa ferroviària, etc).

4.1- La població activa

Prenent com a base el cens electoral rectificat corresponent a 1934, obtenim una aproximació molt acurada del tipus d'oficis existents en el municipi en ple període republicà i el nombre de persones que els desenvolupaven. Cal tenir en compte que el cens electoral d'aquells moments recollia la població inscrita a cada entitat local, tant masculina com femenina, de 23 anys endavant, doncs era la que per llei tenia dret de vot. El quadre 42 dóna fe dels resultats que hem obtingut:

Taula 47. Activitats econòmiques en el municipi de Vila-seca de Solcina (1934)[337]

	Nombre de professionals		
Professió	**Nucli de Vila-seca de Solcina i disseminats**	**Nucli de Salou**	**Total municipi**
Afilador	1	0	1
Agent comercial	1	0	1
Agutzil	1	0	1
Barber	5	1	6
Baster	2	0	2
Blanquejador i pintor	4	0	4
Boter	4	0	4

[337] **Font:** Cens electoral rectificat corresponent a 1934. Per a conèixer la professió de vuit persones de Salou s'ha consultat també la *"Renovación total del censo electoral"* de 1932. Per a carrabiners i guàrdies civils hem consultat el resum del padró municipal d'habitants de 1934. **Quadre d'elaboració pròpia.**

Cabrer i pastor	12	1	13
Cambrer	2	0	2
Cap d'estació	1	2	3
Carnisser/a	4	0	4
Carrabiner	0	12	12
Carter	1	0	1
Cisteller	1	0	1
Comerciant	15	2	17
Constructor de carros	4	0	4
Cuiner	2	1	3
Dependent de botiga	1	1	2
Ebenista i fuster	9	3	12
Electricista	2	0	2
Empleat	10	2	12
Escultor	1	0	1
Esquilador	2	0	2
Estudiant	4	0	4
Faroner	1	0	1
Farmacèutic	1	0	1
Ferrer	10	1	11
Ferroviaris i guardabarreres	16	11	27
Forner	11	4	15
Guarda de Camp	1	0	1
Guàrdia Civil	5	0	5
Industrial	5	1	6
Jornalers i peons	20	17	37
Jubilat	4	1	5
Llauner	1	0	1
Llevadora	3	0	3
Mariner	0	14	14
Mecànic	1	3	4
Mestre i mestra	12	1	13
Mestressa de casa	856	113	969
Metge	3	0	3
Modista i sastre	4	0	4
Músic	0	1	1
Pagès	648	16	664
Paleta	25	10	35
Pastor	12	0	12
Peó caminaire	3	0	3
Pescador	1	5	6
Picapedrer/canter	1	1	2
Propietari/a	62	0	62
Religiosos	5	1	6
Sabater	3	0	3
Secretari ajuntament i jutjat	2	0	2
Sereno	1	1	2
Serrador	1	0	1
Serraller	4	1	5
Veterinari	2	0	2
Xofer	0	1	1
TOTAL	**1.801**	**229**	**2.030**

El nombre de persones dedicades o vinculades a l'agricultura destaca pel seu gran nombre d'efectius: 664 pagesos, 36 jornalers i 62 propietaris. També podem trobar professions que avui dia són inversemblants o desconegudes i que o bé estan extingides, o bé es troben en recessió, com ara afilador (esmolet), baster, boter, cisteller, constructor de carros, esquilador, ferrer, guarda de camp, serraller (manyà), etc. D'altres destaquen per no ser gaire comunes, cas del músic Josep Devesa Martí, resident a Salou, o el de l'escultor Joan Salvadó Voltas, que vivia en el carrer Pi i Margall, 56 de Vila-seca de Solcina. El brillant passat portuari de Salou al llarg del segle XVIII, encara conservava reminiscències durant els anys trenta del segle XX, doncs hi havia inscrites 14 persones amb l'ofici de mariner i 6 eren pescadors [338]. En el nucli de Vila-seca de Solcina tan sols una persona tenia aquesta darrera professió. Per aquesta circumstància costanera trobem que els carrabiners, cos d'ordre públic creat l'any 1829 i extingit el març de 1940 [339], que s'encarregava del control i vigilància de costes i fronteres, s'ubicava en nombre de 12 membres a Salou, una part en el mateix poble i l'altre en el Racó. L'estiu de 1933, hi havia un parell d'agents d'aquest cos destacats en el Racó de Salou anomenats Miguel i José Bermejo Vivó, els quals varen salvar de morir ofegat en el mar a un jove anomenat Pere Gras Tomàs [340].

Els components de la Guàrdia Civil estaven en el nucli de Vila-seca de Solcina. La caserna ("puesto"), ubicada al final del Carrer Comte Sicart, en el número 70, prop de l'estació del ferrocarril, es trobava sota les ordres d'un suboficial d'aquest institut armat. Entre 1931 i 1934 tenim documentat que varen exercir el comandament de la caserna de Vila-seca de Solcina els següents sergents:

-José María Viñas Freixas: ?- fins el 3 d'abril de 1931, que causà baixa per defunció.

-Evaristo Rubio Velázquez: agost 1931-gener 1932.

-Manuel Hipólito Fornos: 1932-1934.

[338] Per al port de Salou al llarg del segle XVIII vegeu, MORELL i TORRADEMÈ, Josep. *El port de Salou en el segle XVIII.* Tarragona : IET Ramon Berenguer IV / Diputació de Tarragona, 1986.
[339] "Ley de 15 de marzo de 1940 reorganizando el benemérito Cuerpo de la Guardia Civil". *BOE.* Núm. 77, de 17-3-1940, pp. 1.862-1.866. Segons l'article quart d'aquesta Llei (p.1.863), el personal de Carrabiners passava a formar part de la plantilla de la Guàrdia Civil.
[340] "Real decreto [de 9-3-1829] organizando el Cuerpo de Carabineros de costas y fronteras para impedir el contrabando". *Gaceta de Madrid.* Núm. 39, de 31-3-1829, p. 153, i números següents fins el núm. 55 de 7-5-1829. També, SARDIÑA ALCOBERRO, Joan. "Carrabiners i Guàrdies Civils a Salou: 1891-1972". *Estudis de Salou.* Núm. 5 (2000), pp. 10 i 14. Per als noms dels carrabiners del Racó de Salou: "Notas comarcales. Tarragona". *La Vanguardia*, 9-3-1934, p. 21.

-Antonio Catalán: març 1934-? [341]

Acabada la Guerra Civil en el municipi, el 15 de gener de 1939, ostentà el càrrec de comandant de la caserna vila-secana el caporal Manuel Luján Martín. A primers de setembre d'aquell mateix any ens apareix documentat que estava ocupant la comandància el sergent León Reyes Díaz [342].

El col·lectiu més maltractat, no remunerat ni reconegut era, i es encara actualment, el de les mestresses de casa. Sota aquesta difuminada denominació s'aixopluguen totes les dones que no gaudeixen d'un ofici fora de casa. L'any 1934 en el municipi de Vila-seca de Solcina hi havia un total de 969 dones majors de 23 anys que desenvolupaven aquesta tasca tant important com és el fet de fer-se càrrec de la llar (cuinar, rentar, cosir, etc), cuidar els fills i els ancians. Tot plegat sense poder gaudir dels avenços tecnològics d'avui dia (rentadora, rentavaixelles, aspiradora, aigua corrent a casa, etc). A més, encara que no consta en cap document ni estadística, cal afegir que la immensa majoria d'aquestes ajudaven en el camp als seus marits, pares, germans, etc, sobretot quan era el moment de la collita (avellana, garrofa, etc) o la verema. De fet, la presència de la dona en oficis que no fossin el de mestressa de casa era mínima. Així, de les 969 dones citades i classificades com a mestresses de casa contra un total de 38 que desenvolupaven altres feines. El ventall d'opcions professionals de les dones abans i durant la II República era ben minvat, tot i que al llarg de l'etapa republicana es varen aprovar iniciatives per a llimar les diferències respecte els homes [343]. Una bona mostra el tenim en el cas del municipi de Vila-seca de Solcina: carnissera, mestra, religiosa, llevadora, modista, guardabarreres, propietària i la ja citada de mestressa de casa. També hi havia jornaleres agrícoles. Un altre ofici exercit per dones fora del municipi era el d'obrera industrial.

[341] Per a l'adreça de la caserna, el nom i cognoms de José María Viñas i la causa de baixa vegeu: Jutjat de Pau de Vila-seca. Registre Civil. Llibre registre de defuncions. Tom 30 (juliol 1930-juny 1934). Inscripció de 3 d'abril de 1931. Per a la resta de sergents: JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 21-8-1931, p. 21; 16-1-1932, p. 14; 24-1-1933, p. 32 ; 11-3-1934, p. 25.

[342] TMTT. Sumaríssim d'urgència núm. 889, seguit contra Josep Cherta Marsal. Sumaríssim d'urgència núm. 888, seguit contra Ramon Sendra Casas. Sumaríssim d'urgència núm. 21, seguit contra Manuel Tatay Navarro, i d'altres d'aquell any 1939 contra veïns i veïnes del municipi de Vila-seca de Solcina. Per al sergent León Reyes Díaz: AHMV. Correspondència. Sortides. Any 1939. "Ayuntamiento Nacional de Vilaseca. Relación nominal de los señores que componen el Ayuntamiento; Jefe de Falanje y demás Gerarquías locales; Juzgado Municipal y Jefe de la Guardia Civil de esta localidad. Vilaseca 5 de Septiembre de 1939. Año de la Victoria".

[343] Per a conèixer i aprofundir en aquest tema es recomanable, per exemple, l'obra de NASH, Mary. *Mujer, familia y trabajo en España, 1875-1936.* Barcelona: Anthropos (Historia, Ideas y Textos, 5), 1983, i especialment les pp. 40-60.

L'oportunitat d'estudiar una carrera universitària, exceptuant la de mestra, era quasi bé una utopia per a les dones i molt difícil per als homes, els quals havien de disposar d'uns bons recursos econòmics. També per a estudiar el batxillerat. En el nucli de Vila-seca de Solcina hem trobat que només vuit nois eren estudiants universitaris o de secundària: Francesc Anguera Vernet, de 25 anys, fill de Jaume Anguera Castellví (secretari de l'Ajuntament); Pere Mestres Carreté, de 22 anys; Esteve Pujals Fontrodona, de 22 anys; Antoni Rovira Llauradó, de 23 anys; Ramon Sanromà, llicenciat en medicina per la Universitat de Barcelona l'any 1930; Salvador Guardiola Guarro, que es llicencià també en medicina i cirurgia per la Universitat de Barcelona l'any 1931, obtenint el doctorat a Madrid l'any següent, i Esteve Barenys Xatruch, que es va treure el títol de batxiller l'any 1933. Tan excepcionals eren aquests estudis, fins i tot el de batxillerat, que eren notícia en les cròniques comarcals dels diaris. Fet que no es dóna avui dia [344].

El conjunt d'oficis reunits per sectors, exceptuant els jubilats i les mestresses de casa, ens ofereix una panoràmica ben clarificadora, la qual es comparada amb les tres capitals del Camp de Tarragona, Catalunya i Espanya:

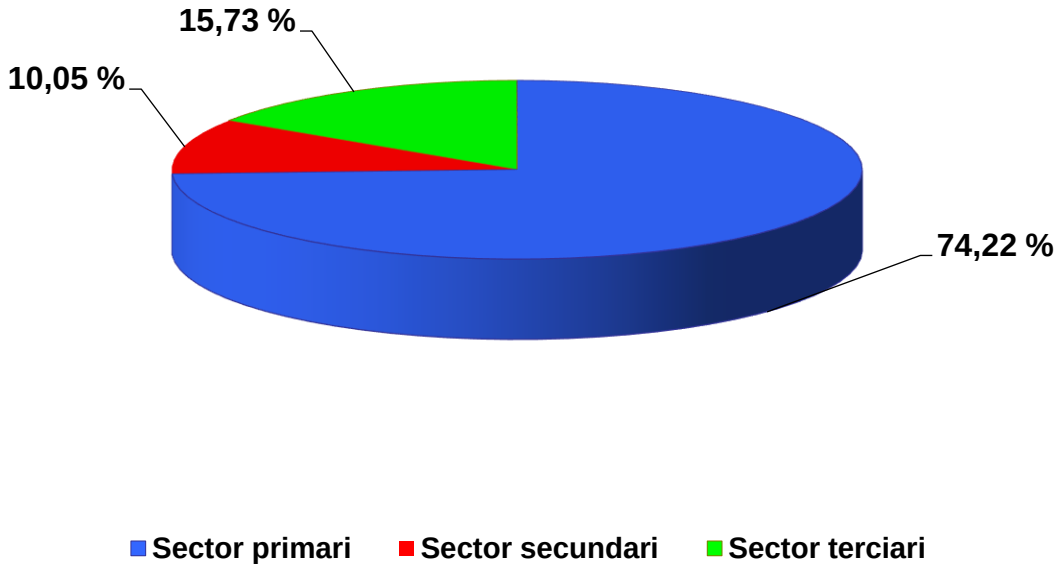
Taula 48. Població activa per sectors econòmics en el municipi de Vila-seca de Solcina, Tarragona, Reus, Valls (1934) ; Catalunya i Espanya (1930) [345]

	Vila-seca de Solcina		Tarragona	Reus	Valls	Catalunya	Espanya
Sector econòmic	**Xifres absolutes**	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**
Sector primari	783	74,22	33,5	21,6	43,7	26,3	45,5
Sector secundari	106	10,05	36,8	47,4	31,6	51,5	26,5
Sector terciari	166	15,73	30,7	31,0	24,7	22,2	28,0
TOTAL	**1.055**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

[344] Per a Salvador Guardiola vegeu: JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 21-8-1931, p. 22; i 23-6-1932, p. 26. Per a Ramon Sanromà: JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 5-7-1930, p. 3. Per a Esteve Barenys Xatruch: JANSÁ. "Notas comarcales. Vilaseca". *La Vanguardia*, 14-7-1933, p. 15. Per a la resta d'estudiants: Cens electoral rectificat corresponent a 1934.

[345] **Font:** Per a Vila-seca de Solcina: Cens electoral rectificat corresponent a 1934. També la renovació total del cens electoral de 1932. Per a carrabiners i guàrdies civils hem consultat el resum del padró municipal d'habitants de 1934. Per a Tarragona, Reus i Valls: DUCH PLANA, Montserrat. *República, reforma i crisi. El Camp de Tarragona (1931-1936)*. Tarragona: Edicions El Mèdol (Col·lecció Fòrum, 6), 1994, p. 16. Per a Catalunya: CABRÉ i PLA, Anna; PUJADAS i RÚBIES, Isabel. "La població : immigració i explosió demogràfica". A: *Història econòmica de la Catalunya Contemporània.* Vol. V. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1989, p. 34. Per a Espanya: TORTELLA, Gabriel. *El desarrollo de la España contemporánea. Historia económica de los siglos XIX y XX*. 2ª ed. Madrid: Alianza Editorial (Alianza Universidad Textos, 148), 1995, p. 227. **Quadre i gràfica d'elaboració pròpia.**

GRÀFICA 33. SECTORS ECONÒMICS EN EL MUNICIPI DE VILA-SECA DE SOLCINA (1934)

Les xifres i la gràfica mostren que en temps de la Segona República espanyola el domini del sector primari (agricultura, pesca, mineria), amb el 74,22%, era aclaparador en el municipi de Vila-seca de Solcina sobre els altres dos sectors. Aquesta hegemonia desmesurada provocava, respecte als altres dos sectors, un gran desequilibri econòmic, doncs el municipi depenia moltíssim de l'agricultura, i això significava exposar-se massa a les vicissituds de la natura (bona o mala collita) i del mercat, es a dir, a fer una venda digne o haver de liquidar per sota el preu de cost. Alhora, el sector secundari o industrial era el més feble de tots tres amb només el 10,05 % de la població activa i el terciari ocupava al 15,73% d'aquesta població. Per tant, podem afirmar categòricament que el municipi era eminentment agrícola però no pas rural, concepte aquest diferent del primer tal i com bé ha especificat el geògraf i professor Tomàs Vidal i Bendito [346].

[346] Així, el professor Tomàs Vidal diu que *" […] les agrupacions humanes inferiors a 2.000 habitants i separades més de 10 Km d'agrupacions de caire urbà no gaudeixen de condicions urbanes, i, en conseqüència, les poblacions d'aquestes característiques són considerades rurals. Aquest criteri ens sembla realista a nivell català, i l'hem adoptat amb algunes matisacions inevitables* […]. *En resum, a partir d'ara entendrem per rural tot el que fa referència als 870 municipis que el 1950 tenien menys de 2.000 habitants".* Vegeu, VIDAL i BENDITO, Tomàs. "Èxode rural i problemàtica demospacial a Catalunya". *Estudis d'Història Agrària.* Núm. 2 (1979), p. 194. El municipi de Vila-seca de Solcina no va complir mai cap dels dos requisits, doncs no va tenir mai menys de 2.000 habitants al llarg dels segles XIX i XX i es troba a 10 Km o menys de dues poblacions urbanes del seu hinterland com eren i són Reus i Tarragona.

Les dades del municipi de Vila-seca de Solcina contrasten per la seva diferència, en primer lloc, amb les de les tres capitals del Camp de Tarragona. Per proximitat començarem amb les dues urbs del seu hinterland: Tarragona i Reus, on es pot apreciar com Vila-seca de Solcina tenia el sector primari més elevat, amb una diferència de 40,72% de més sobre Tarragona i del 52,62% respecte Reus. Per contra, tant el sector secundari com el terciari vila-secans eren molt menors que els de Tarragona i Reus. Sobretot el sector secundari reusenc, la capital més industrial aleshores del Camp de Tarragona, superava en un 37,35% al mateix sector econòmic vila-secà. Comparant amb Valls, la capital més allunyada de Vila-seca de Solcina, podem veure que el municipi vila-secà continuava sent el més agrícola, tot i que Valls era la capital del Camp amb el sector primari més desenvolupat. De la mateixa manera, el sector secundari vallenc superava amb més del 20% de la població activa el de Vila-seca de Solcina. On les diferències no eren tan acusades era en el terciari, on Valls tenia al voltant d'un 9 % de més de població ocupada en aquest sector respecte Vila-seca de Solcina.

La distribució sectorial catalana era molt diferent de la vila-secana, doncs a Catalunya el sector més important era el secundari, el qual ocupava a més de la meitat de la població activa del Principat. Cal tenir present que Catalunya era una de les poques zones espanyoles on la indústria estava bastant desenvolupada [347]. En segona posició es trobava el sector primari amb el 26,3 % i, per últim, el terciari o de serveis amb el 22,2%. Respecte a Espanya, el municipi de Vila-seca de Solcina tenia idèntica semblança en quant a la posició d'importància en la que es situaven els diferents sectors econòmics. Així, el sector primari era el primer, amb el 45,5 % de la població activa ocupada. El mateix, com ja hem vist, succeïa en el municipi de Vila-seca de Solcina. El sector terciari espanyol estava en segon lloc, igual que el vila-secà, i en la darrera posició s'ubicava el sector industrial o secundari en els dos àmbits territorials. L'únic que els diferenciava eren les xifres, doncs en el municipi de Vila-seca de Solcina el sector primari tenia molt més pes que no pas a Espanya. En resum, la població activa del municipi de Vila-seca de Solcina, eminentment ocupada en tasques agrícoles, no responia al model de distribució sectorial de cap de les tres capitals del Camp de Tarragona (Reus, Tarragona i Valls), ni al cas català, i

[347] Vegeu, per exemple, MALUQUER de MOTES, Jordi. "Cataluña, avanzada de la industrialización". A: *Historia económica regional de España, siglos XIX y XX.* Barcelona: Ed. Crítica, 2001, pp. 357-389.

s'assemblava, per l'ordre d'importància en el que es trobaven situats, a la situació espanyola, tot i que en aquesta la distribució era més homogènia.

Vista i analitzada la població activa i llur distribució, ens cabussarem ara dins les activitats econòmiques que proporcionaven riquesa al municipi.

4.2- L'agricultura

Del món agrícola ens interessa conèixer, en primer lloc, quins cultius hi havia en el municipi, les seves principals produccions i rendiments econòmics. Encabat qui eren els seus grans propietaris i, per últim, quants i quin tipus de conflictes varen haver relacionats amb la terra (accés, tenença, caça il·legal, etc), així com quines formules existien per a gaudir-la quan el que la treballava no era el seu posseïdor.

4.2.1- Tipus de conreus i principals produccions

Entre els anys 1933 i 1935 l'administració estatal va confeccionar un cadastre de béns rústics del municipi de Vila-seca de Solcina que va ser aprovat el penúltim dia de 1935. En aquest pormenoritzat document el territori apareix dividit en 45 polígons dins dels quals es troben les corresponents partides. L'extensió total de terra potencialment conreable, es a dir, el sòl no ocupat per construccions de qualsevol tipus (cases, magatzems, basses, etc) i per infrastructures (camins, carreteres, vies del ferrocarril, etc), era de 3.457 hectàrees 19 àrees i 7 centiàrees [348]. El cadastre de 1935 mostra les superfícies dels cultius, així com també els àmbits no conreats o no aptes per a l'agricultura. Tanmateix, el que es troba a faltar és un resum numèric de l'extensió total que ocupava cada tipus de conreu de manera inividualitzada. La manca d'aquesta informació ens ha obligat a presentar les dades, majoritàriament, per agrupacions de cultius, tal i com es troben en el cadastre. La taula 44 recull les combinacions de conreus més importants del municipi i llur extensió:

[348] El càlcul ha estat realitzat per l'autor en base a la suma de totes les superfícies de cada polígon i exceptuant les construccions i infrastructures.

Taula 49. Principals tipus de conreus en el municipi de Vila-seca de Solcina (1935) [349]

Conreus de secà	Ha	A	Ca	Conreus de secà	Ha	A	Ca
Ametller	0	57	60	**Vinya + olivera**	435	4	8
Ametller + avellaner	1	82	16	**Vinya + olivera + avellaner**	90	76	19
Ametller + olivera	5	3	00	**Vinya + olivera + ametller**	36	34	63
Ametller + vinya	7	34	00	**Vinya + olivera + garrofer**	208	68	8
Ametller + vinya + avellaner	2	36	40	**Vinya + olivera + garrofer + ametller**	58	47	64
Avellaner	190	48	54	**Vinya + olivera + garrofer + avellaner**	59	2	2
Avellaner + garrofer	10	37	92	**Conreus de regadiu**			
Avellaner + olivera	101	19	75	**Avellaner**	22	56	71
Avellaner + olivera + garrofer	16	32	20	**Avellaner + garrofer**	1	93	14
Avellaner + vinya	28	27	91	**Fruiters**	6	44	97
Cereals	3	63	28	**Horta**	28	16	17
Garrofer	274	39	38	**Horta + Fruiters**	6	81	13
Garrofer + ametller	16	11	88	**Vinya + avellaner + olivera + garrofer + horta + fruiters + ametller**	207	69	62
Terra campa [350]	59	68	54	**Terres no conreades**			
Terra campa + garrofer	82	34	37	**Aiguamolls**	15	12	60
Terra campa + olivera	141	34	73	**Arenals**	0	6	60
Terra campa + olivera + garrofer	58	7	92	**Canyar**	1	55	90
Terra campa + olivera + vinya	38	75	23	**Improductiu**	0	5	60
Terra campa + prats	14	41	44	**Erm**	5	75	66
Olivera	15	22	98	**Jardí**	1	57	62
Olivera + garrofer	88	56	23	**Pastures**	15	99	8
Vinya	129	4	66	**Pinar (bosc)**	196	8	55
Vinya + avellaner + garrofer	25	81	8	**Platges**	28	30	60
Vinya + garrofer	138	95	85	**Prats**	51	79	50

La conclusió que es pot extreure és el fet de la gran presència en el municipi de cultius com la vinya, l'avellaner, l'olivera i el garrofer. Circumstància aquesta que ja provenia del segle XIX, tal i com ens diu el Doctor Gibert [351]. A títol orientatiu, encara que es troba fora de l'àmbit temporal del nostre estudi, l'amillarament de 1945 del municipi vila-secà donava per ordre decreixent les següents extensions conreades: garrofer, 651,1094 Ha ; vinya, 581,2440 Ha; oliveres, 402,1166 Ha i avellaners, 154,5557 Ha [352]. Aquests conreus eren majoritaris també a la

[349] **Font:** AMV. Cadastre de 1935. **Quadre d'elaboració pròpia.**
[350] En el cadastre apareix amb la denominació castellana de *labradío.* Terreny que era destinat generalment a la sembra de cereals i que es deixava en guaret.
[351] GIBERT y OLIVER, Agustín M. *Topografía médica … .* , pp. 94-97.
[352] AHMV. *"Amillaramiento de la riqueza rústica y pecuaria (1945)". "Tomo VII". "Resumen general de riqueza por clases de cultivo y ganadería".* Val a dir que l'amillarament és un document fiscal menys fiable que el cadastre, doncs el primer s'elaborava en base a les declaracions dels propietaris, per tant es prestava a ocultacions, i en canvi el segon el confeccionen les autoritats administratives de la Hisenda pública de

província de Tarragona on, per exemple, la vinya ocupava 106.300 hectàrees l'any 1930; 94.000 l'any 1931; 94.200 el 1932; 94.100 pel 1933, i 101.130 hectàrees l'any 1935 [353]. L'olivera experimentà un creixement en l'àmbit provincial al passar de les 74.300 hectàrees de 1930; a les 83.800 de 1931 i 1932; les 86.300 de la campanya de 1933-34, i les 94.775 hectàrees de la campanya 1935-36[354]. Durant aquells anys el major productor d'avellanes d'Espanya era la província de Tarragona. L'any 1930 hi havia 1.140.420 arbres plantats, amb una extensió ocupada de 5.436 Ha i una producció total de 22.800 quintars. El 1931, el nombre d'arbres i l'extensió eren els mateixos, encara que la producció total va pujar a 45.600 quintars. L'any 1932 la superfície era de 8.769 Ha, 1.816.648 d'arbres plantats i una producció de 127.200 quintars. Pel 1933 ja eren 8.786 Ha, 1.820.048 avellaners i una collita de 72.800 quintars. L'any 1935 la producció total va pujar fins els 132.864 quintars, tot i que el nombre d'arbres i d'hectàrees es va mantenir igual que l'any 1933 [355].

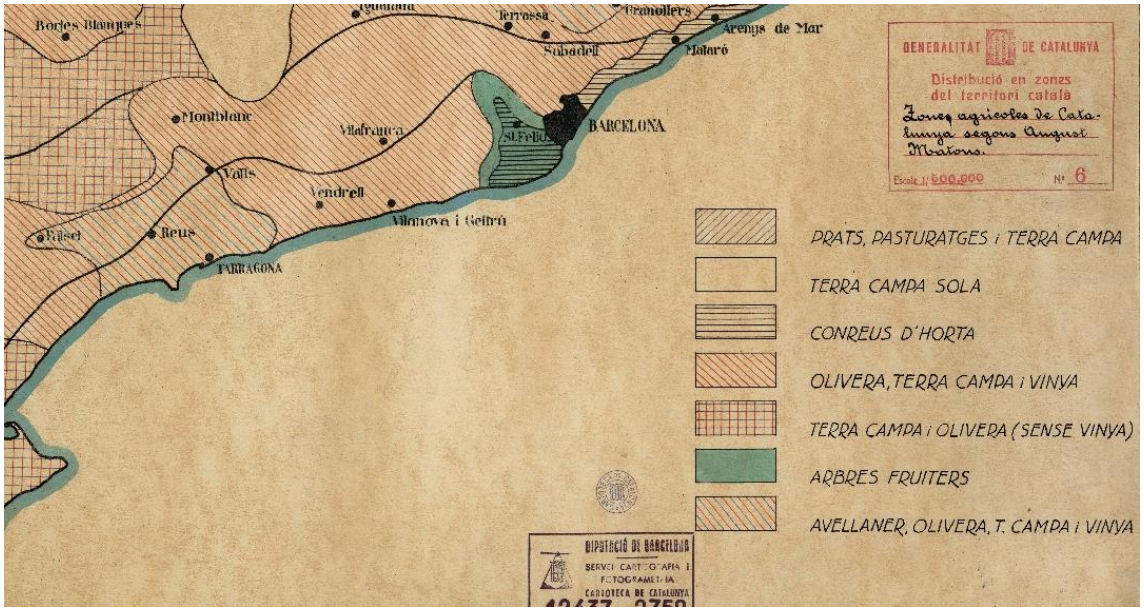
l'Estat. Sobre aquest aspecte, on s'aporta bibliografia, podeu consultar, BERTRAN ÁLVAREZ, Carles. *El Milà (1868-1923): …*, pp. 187-194.

[353] Per als anys 1930 i 1931: PRESIDENCIA DEL CONSEJO DE MINISTROS. DIRECCIÓN GENERAL DEL INSTITUTO GEOGRÁFICO, CATASTRAL Y DE ESTADÍSTICA. *Anuario estadístico de España. Año XVII. 1931.* Madrid: Sucesores de Rivadeneyra, 1933, pp. 118 i 119. Per a 1932 : PRESIDENCIA DEL CONSEJO DE MINISTROS. DIRECCION GENERAL DEL INSTITUTO GEOGRÁFICO, CATASTRAL Y DE ESTADÍSTICA. *Anuario estadístico de España 1932-1933. Año XVIII.* Madrid: Sucesores de Rivadeneyra, 1934, p. 140. Per a 1933 : PRESIDENCIA DEL CONSEJO DE MINISTROS. DIRECCION GENERAL DEL INSTITUTO GEOGRÁFICO, CATASTRAL Y DE ESTADÍSTICA. *Anuario estadístico de España. Año XIX. 1934.* Madrid: Sucesores de Rivadeneyra, 1935, p. 187. Per a 1935 : MINISTERIO DE TRABAJO. DIRECCION GENERAL DE ESTADÍSTICA. *Anuario estadístico de España. Año XX. 1943.* Madrid: Sucesores de Rivadeneyra, 1943, p. 436.

[354] Per a 1930 i 1931: *Anuario estadístico de España. 1931. ... . ,* pp. 116-117. Per a 1932 : *Anuario estadístico de España 1932-1933. ... . ,* p. 138. Per a 1933-34 : *Anuario estadístico de España. 1934. ... . ,* p. 186. Per a 1935-36: *Anuario estadístico de España. 1943. ... . ,* p. 428.

[355] Per a 1930 i 1931: *Anuario estadístico de España. 1931. ... . ,* p. 123. Per a 1932 i 1933: *Anuario estadístico de España. 1934. ... . ,* p. 192. Per a 1935 : *Anuario estadístico de España. 1943. ... . ,* p. 465.

Mapa 12. Zones agrícoles del Camp de Tarragona (1932) [356]

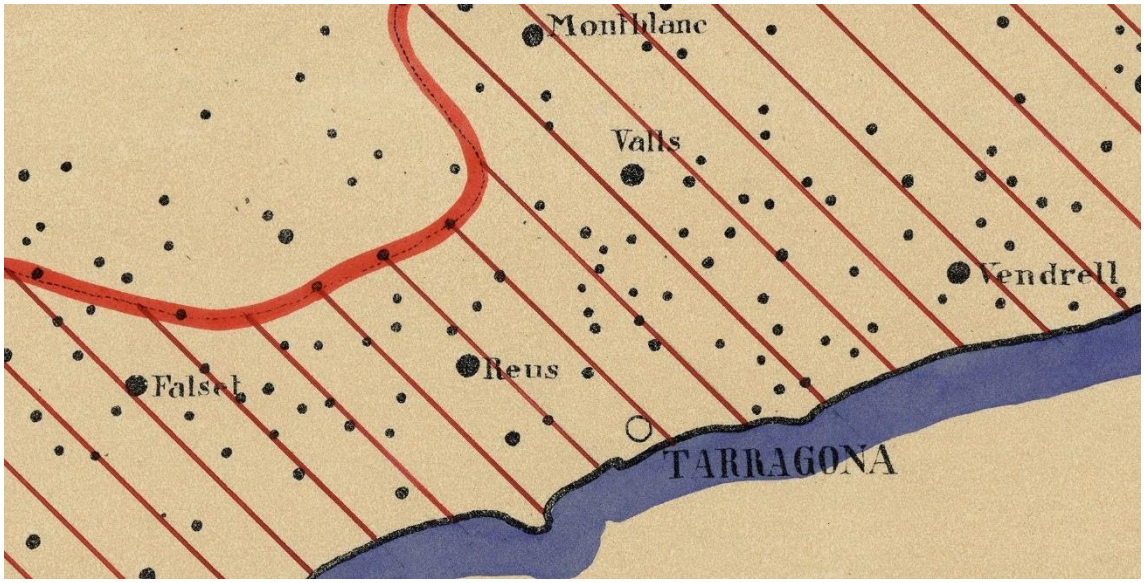
Gran part del Camp de Tarragona, inclòs Vila-seca de Solcina, i una petita zona del Priorat, marcades amb línies diagonals vermelles i blaves, eren ja aleshores un lloc on la trilogia típica mediterrània: olivera, vinya i cereals (terra campa), juntament amb l'avellaner, sense oblidar el complement del garrofer, representaven els principals conreus de la regió.

Tornant a Vila-seca de Solcina, l'*Anuario comercial de España* per a l'any 1936 ratifica les nostres paraules quan diu sobre el municipi que *"Produce aceite, algarrobas, avellanas, tomates y vino, que exporta"* [357]. Sobre els tomàquets, hem de dir que els pagesos vila-secans sentien una gran afició pel conreu d'aquest fruit, del que plantaven diferents varietats[358]. Aquesta predilecció es traduïa en el fet que *"* […] *en cuestión de habichuelas y tomates, podría* [el municipi de Vila-seca de Solcina] *atender al consumo de media Cataluña,* […]. *Durante el mes de Junio, en el mercado de Reus diariamente llevaban los labradores de este pueblo unos 25.000 kilos de tomates y habichuelas que a mediano precio aportaban unas 10.000 pesetas. Además son enviadas a todos los puntos de España por ferrocarril "* [359]. Un cas concret del que exposem el tenim en el productor agrícola Esteve Gesalí Rosell, el qual va trametre, l'any 1928, 1.011 Kg de tomàquets a Josep Andreu, veí de Castelló de la Plana. El mateix any també envià un total de

[356] **Font:** https://cartotecadigital.icgc.cat/digital/collection/catalunya/id/1527/rec/4 . ICGC. Cartoteca digital. [Fragment del mapa] *"Generalitat de Catalunya. Distribució en zones del territori català. Zones agrícoles de Catalunya segons August Matons"*. Any 1932. Escala 1:500.000. Autors: Rubió Tudurí, N. ; Matons, August. Registre: RM. 243851. Procedent del Fons Pau Vila. (Consultat 8-1-2022).
[357] *Anuario comercial de España. Guía Pascual. 1936.* Tomo III. Barcelona: s.n., [1935 ?], p. 4.598.
[358] GIBERT y OLIVER, Agustín M. *Topografía médica …* . , p. 97.
[359] J.P.M. "Vilaseca". *Diario de Tarragona,* 6-6-1931, p. 3.

3.008 Kg del mateix producte a Josep Verdal, de Tortosa[360]. Per acabar-ho d'arrodonir, l'historiador tarragoní Emili Morera i Llauradó ens deixà escrit, ja superat el primer decenni del segle XX, que en el municipi *"* […] *la producció del vi és lo element principal de conreu establert en dit terme. L'avellaner, l'oliver, garrofer y altra arbreria de profit, segueixen en ordre de la producció, emprò lo terme de Vilaseca se distingeix per les collites de tomaques y exquisites fruytes, com la pera y lo préssech, de quina dolcesa y sabrositat no tenim conexement d'altres semblants"* [361]. Així mateix, feia constar un fet ben curiós com era que *"*[…] *les collites en general, venen més adelantades en les finques de Vilaseca, que en les restants de la costa"* [362]. Possiblement si això fos cert, seria degut al fet d'una climatologia més benigna que a la resta d'indrets propers, tal i com ja hem vist.

Mapa 13. El conreu de la vinya en el Camp de Tarragona (1932) [363]

Fragment d'un mapa de la Generalitat republicana on s'indicava, mitjançant les línies vermelles inclinades, les zones on es conreava la vinya.

Una de les plantacions minoritàries era l'ametller, que conreat sol només ocupava 57 àrees i 60 centiàrees. En canvi, la seva presència era més freqüent compartint espai amb

[360] Llibreta de transaccions comercials d'Esteve Gesalí Rosell. Cedida per la Sra Rosa Gesalí Tous.
[361] MORERA i LLAURADÓ, Emili. "Província de Tarragona". A : *Geografia General de Catalunya*. Francesc Carreras Candi (Dir.). Vol. VI. Barcelona : Ed. d'Albert Martin, [1918?], p. 364.
[362] MORERA i LLAURADÓ, Emili. "Província de Tarragona". ... . , p. 359.
[363] **Font**: https://cartotecadigital.icgc.cat/digital/collection/catalunya/id/1530/rec/5 ICGC. Cartoteca digital. [Fragment del mapa] "[Catalunya:] *Les zones pròpies de la vinya segons A. Matons*". Autoria: Generalitat de Catalunya (1931-1939); Rubió i Tudurí, N. ; Matons, August. Any: 1932. Escala 1: 500.000. Registre: RM.243854. (Consultat 8-1-2022).

oliveres, vinyes o avellaners. Amb tot, era escàs en el municipi vila-secà. A primers d'abril de 1939 es varen declarar oficialment en el municipi només 1.600 Kg d'aquest fruit sec [364]. Aquesta situació també es va donar a la resta de la comarca del Tarragonès durant la primera meitat del segle XX [365]. El mateix passava a la resta de la província. Durant els anys 1930 i 1931 l'extensió conreada era tan sols de 3.158 hectàrees. Entre 1932 i 1935 va pujar un xic arribant a les 3.305 Ha. Superfícies, tanmateix, petites si es comparen amb les que es donaven a les Illes Balears, aleshores la primera productora d'Espanya d'aquest fruit sec, amb 37.239 Ha l'any 1930; 37.240 Ha els anys 1931 i 1932 ; i 39.050 Ha els anys 1933 i 1935 [366].

D'altres produccions poc importants eren els cereals, l'horta i els fruiters. De la pobresa de cereals en el municipi abans de la guerra, i en concret del blat, el testimoni de Josep M. Morell Pujals, vila-secà emigrat a Xile, és ben aclaridor quan diu que *"El blat, que havia sigut un cultiu molt extens, tan sols se'n sembrava per les necessitats del cavall o de la mula"* [367]. Val a dir que per l'any 1900, arreu del municipi, el sembrat estava present en 200 Ha contra tant sols les 3,6328 Ha de 1935 [368]. A títol orientatiu, i anterior a la Segona República, Morera ens informa que es varen obtindre 1.460 hectòlitres de blat, 1.495 Hl d'ordi, 15 Hl de civada, 350 Hl de moresc (blat de moro), 8.320 Kg de patates, 120.000 Kg de fruites, 1.770 Hl de fessols, 142 Hl de faves i favons, 145 Hl de veses, 18 Hl de guixes i altres llegums i 15 Hl de cigrons [369]. L'any 1931 la collita de blat fou bona. Pel juliol de 1932, el Sindicat Agrícola es va veure obligat a suspendre les tasques de trilla a màquina, que estaven en ple apogeu, per culpa de les constants pluges que es produïen. Dos anys més tard, el total de blat recollit va ser de 10.380Kg [370]. Pel 1937 s'arribà als 145.565 Kg, experimentant un gran ascens, sens dubte per necessitats de la guerra, i una declaració d'existències datada el 25 de març de 1939, dos mesos i escaig després d'haver

[364] AHMV. Fons municipal. Correspondència. Any 1939. *"Relación de las existencias de avellanas declaradas en esta localidad hasta el día cinco de abril de 1939. Año de la Victoria".*
[365] Vegeu, CARDÓ i SOLER, Josepa. *L'evolució dels conreus del Camp de Tarragona a partir del segle XVIII*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, 1983, pp. 495 i 497.
[366] Vegeu: *Anuario estadístico de España. 1931. ... .* , p. 123 ; *Anuario estadístico de España. 1934. ... .* , p. 192 ; *Anuario estadístico de España. 1943. ... .* , p. 462.
[367] GARRIGA PUJALS, Montserrat. *L'emigració vila-secana ... .* , p. 181.
[368] IGLÉSIES, Josep. "Estadística de les superfícies cultivades del Camp de Tarragona en el present segle". *Cuadernos de Historia Económica de Cataluña*. IV(Tercer trimestre del curso 1969-1970). "IV. El Tarragonès".
[369] MORERA i LLAURADÓ, Emili. "Província de Tarragona". ... . , p. 364.
[370] Per a 1931 : JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 10-6-1931, p. 27. Per a 1932: JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La* Vanguardia, 16-7-1932, p. 23. Per a 1934: AHMV. *"Relació nominal i totalitzada de les declaracions jurades d'existències de blat lliurades pels seus respectius posseïdors, que es tramet a la sección agronómica de Tarragona. Vilaseca, 14 Noviembre 1934".*

finalitzat el conflicte a Vila-seca de Solcina, va donar un resultat de 19.939 Kg [371]. Els socis del Sindicat Agrícola gaudien d'una màquina trilladora per tal de batre amb més facilitat i rapidesa els cereals[372]. La minvada producció vila-secana de blat anava en sintonia amb el descens general d'aquest conreu a nivell provincial. Així, l'extensió total dedicada a la sembra de blat va passar de 40,6 milers d'hectàrees l'any 1930; a 34,4 milers el 1931; 33,5 milers el 1932, i 32,6 milers l'any 1933. El promig entre 1931 i 1935 fou de 31.614 Ha. L'any 1940 la superfície va baixar fins a les 22.483 Ha [373].

Segell del productor agrícola vila-secà Esteve Gesalí Rosell [374]

Per a fer-nos una idea de la importància que tenien els principals cultius del municipi direm, per exemple, que l'any 1929 varen entrar en el trull de la cooperativa de Vila-seca de Solcina un total de 480.356 Kg d'olives per a fer oli [375]. Respecte a avellanes i garrofes, Morera també deixà escrit que la producció era de 178.500 Kg per a les primeres i de 100.000 Kg per a les segones [376]. L'any 1933 la collita de garrofes va ser excel·lent [377]. L'abril de 1939 la relació d'existències d'avellana va ser de 176.679 Kg [378]. Sobre la vinya, l'any 1920 es varen obtindre en el celler del Sindicat Agrícola de Vila-seca de Solcina 10.500 càrregues de vi (12.768 Hl).

[371] AHMV. Fons municipal. Correspondència. Any 1939. *"Relació del Blat, cullita 1937". "Ayuntamiento de Vilaseca. Relación de las declaraciones juradas de la existencia de trigo de esta localidad* […]. *Vilaseca, 25 de Marzo de 1939. III Año Triunfal".*
[372] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 22-5-1930, p. 30. També, JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 16-7-1932, p. 23.
[373] Per a 1930 i 1931: *Anuario estadístico de España. 1931. ... .* , p. 112. Per a 1932 i 1933: *Anuario estadístico de España. 1934. ... .* , p. 181. Per al promig i l'any 1940: *Anuario estadístico de España. 1943. ... .* , p. 390.
[374] Llibreta de transaccions comercials d'Esteve Gesalí Rosell. Cedida per la Sra Rosa Gesalí Tous.
[375] FARRIOL i CLAVÉ, Ramon. *Cooperativa agrícola de Vila-seca, 100 anys.* Barcelona: Viena, 2001, p. 35. Del total de Kg recollits, 359.840 Kg eren d'olives d'arbre i 120.516 Kg d'agafades del terra.
[376] MORERA i LLAURADÓ. Emili. "Província de Tarragona". *... .* p. 364.
[377] POBLET. "Notes comarcals. Vilaseca de Solcina". *Diari de Tarragona,* 1-10-1933, p. 5.
[378] AHMV. Fons municipal. Correspondència. Any 1939. *"Relación de las existencias de avellanas ... ".*

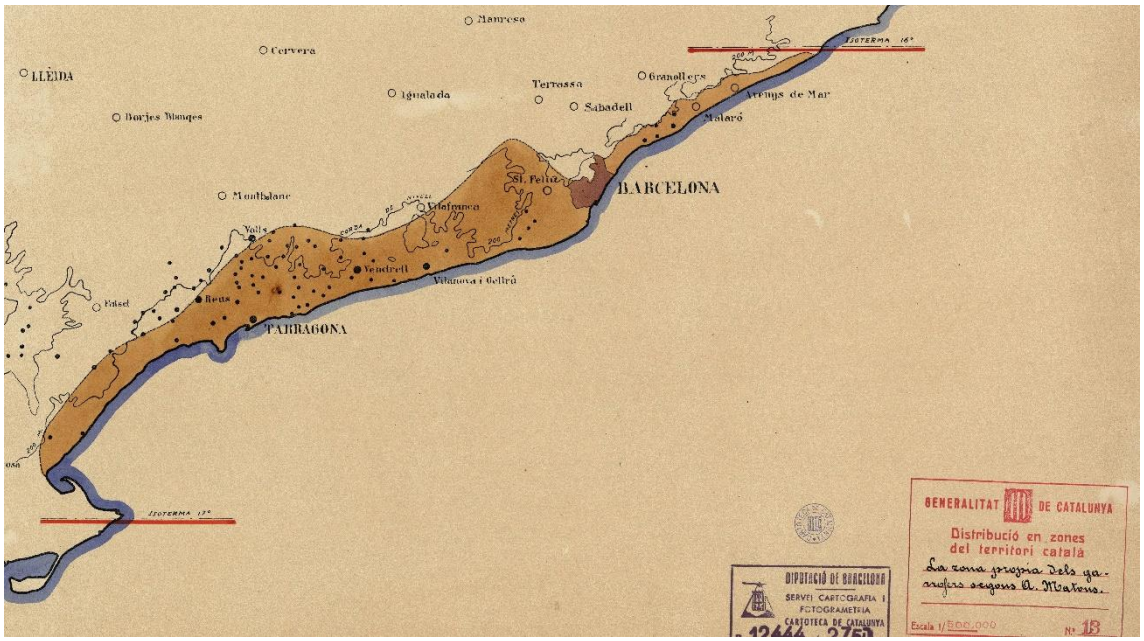
Deu anys després, pel 1930, foren 21.500 les càrregues obtingudes (26.144 Hl)[379]. Entre 1931 i 1939 els quilograms de raïm descarregats a la cooperativa varen oscil·lar entre un màxim de 3.204.033 Kg de l'any 1933 i un mínim de 1.651.274 Kg de l'any 1937 [380]. Pel 1932, la verema es va dur a terme més tard del que era habitual per culpa de la intensa pluviometria caiguda durant tot l'any. De la mateixa raó, el grau del most va ser baix [381]. La campanya vitivinícola de 1933 va gaudir de poc grau (11,30º) però va ser la més abundant d'aquells temps. Tant és així que els àmbits del sindicat agrícola del poble es varen quedar curts per acollir tot el vi i es varen haver de fer servir bastants cups de cases particulars. El nombre de personal foraster que va venir a veremar també va ser molt quantiós, provocant bastants disturbis que no varen arribar a prendre importància [382]. El vi blanc era el més produït aleshores, en canvi de negre només sortien de la cooperativa unes 800 càrregues (97.280 litres) [383]. Les dades de les collites de 1933 i 1937 són molt significatives si es comparen amb els minsos 130.542 Kg de 1985, un any abans que la secció vitícola (celler) tanqués les portes perquè els ceps varen deixar d'existir arreu del terme [384]. La distància existent entre el tros de terra i el domicili del pagès, així com el fet que el mitjà de transport fos de tracció animal, provocava que moltes famílies vila-secanes es traslladessin a partir de mitjan de juliol al camp per tal de passar allà tot el període d'arreplegar la collita [385].

L'extensió dels conreus de secà superava amb escreix els de regadiu. Com a dada d'interès direm que trenta-cinc anys abans, pel 1900, de 2.946 Ha conreades, 90 Ha eren de regadiu i la resta, 2.856 Ha, de secà [386]. Aquest fet era i és normal, doncs a la resta de Catalunya també es dóna la mateixa circumstància [387]. L'any 1935 les terres de regadiu es trobaven amb major quantitat a la meitat nord del municipi. En concret els polígons 1 al 8, que corresponien a

[379] Vegeu, ALEGRET, José. "Los vinos de Catalunya. El Sindicato de Vilaseca". *Diario de Tarragona,* 9-9-1931, p. 1.
[380] FARRIOL i CLAVÉ, Ramon. *Cooperativa agrícola de Vila-seca, … . ,* p. 28.
[381] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia,* 24-9-1932, p. 25.
[382] POBLET. "Notes comarcals. Vilaseca de Solcina". *Diari de Tarragona,* 1-10-1933, p. 5. No és estrany que la collita fos molt bona i que el vi d'aquell any tingués poc grau, doncs, com ja hem vist, aquell any va ploure extraordinàriament. Pels mateixos motius, però en sentit invers, l'any 1937 va ser molt pobre en pluges i per tant la verema fou poc abundant. En canvi, el grau mitjà per hectolitre va ser el segon més alt dels anys 1931-1939 amb 14,60 º. Per al grau del vi de 1933 i 1937 vegeu, FARRIOL i CLAVÉ, Ramon. *Cooperativa agrícola de Vila-seca, … . ,* p. 28.
[383] ALEGRET, José. "Los vinos de Catalunya. El Sindicato de Vilaseca". *Diario de Tarragona,* 9-9-1931, p. 2. Una càrrega de vi és equivalent a 121,60 litres.
[384] FARRIOL i CLAVÉ, Ramon. *Cooperativa agrícola de Vila-seca, … . ,* p. 31.
[385] POBLET R., R. "Notes comarcals. Vilaseca de Solcina". *Diari de Tarragona*, 18-7-1934, p. 2.
[386] IGLÉSIES, Josep. "Estadística de les superfícies cultivades del Camp de Tarragona ... ".
[387] Vegeu, BALCELLS, Albert. *El problema agrari a Catalunya. … .* , p. 24.

les partides de La Plana, Les Ànimes, El Castell, Vinaderes, Camí del Molí, Camí de la Canonja, Camí del Castellet, Mas de la Sana, Planises, El Canal, Tres Camins, L'Illa, Eres Altes, Aragalls i Gort d'en Puig. També, en la zona nord, els polígons 39, 41, 42, 43, 44 i 45, que comprenien les partides i indrets de Mas de Vinyau, Mas de Blasi, Escomes, Mas de Chicó, Carretera de Cambrils, La Formiga, La Feredat, Mas Calbó, La Plana i Les Ánimes. Aquestes partides coincideixen amb les millors terres del municipi de Vila-seca de Solcina segons ja va observar bastants anys abans el Doctor Gibert, les quals, a finals segle XIX, estaven plantades de vinya i eren de regadiu [388]. En la zona sud hi havia algun conreu de regadiu, sobretot horta, encara que molt poc significatiu en els polígons 26 a 36, corresponents a les partides del Terré, Emprius, Mas d'en Gras, Burguera, Salou, Estanyets, Les Bases, Barenys, Formigueta, Sangulí, Pla de les Pomeres, Mas de Sampons, Corralet, Castellot, Els Morts, Mas d'Olesti i Parellades.

Mapa 14. El conreu del garrofer en el Camp de Tarragona (1932) [389]

Per la necessitat d'un clima tèrmicament suau, el qual allunya el perill de fortes gelades durant l'hivern, el conreu del garrofer a Catalunya es concentra al llarg de la franja litoral. En temps de la II República, les principals plantacions de garrofers al Principat es situaven entre els municipis de l'Ampolla, al sud, i una mica més enllà d'Arenys de Mar, al Nord, on finalitza la isoterma dels 16ºC. El municipi de Vila-seca de Solcina i gran part de les localitats del Camp de Tarragona queden dins aquesta zona, marcada en groc al mapa, i tenien i tenen al garrofer com una de les seves fonts d'ingressos agrícoles.

[388] GIBERT, Agustín M. *Topografía médica … .* , p. 48.

[389] **Font:** https://cartotecadigital.icgc.cat/digital/collection/catalunya/id/1534/rec/1 ICGC. Cartoteca digital. [Fragment del mapa] "[Catalunya]: *La zona pròpia dels garrofers segons A. Matons"*. Autors: Generalitat de Catalunya (1931-1939); Rubió i Tudurí, N. ; Matons, August. Any 1932. Escala 1 : 500.000. Registre: RM.243858. (Consultat 8-1-2022).

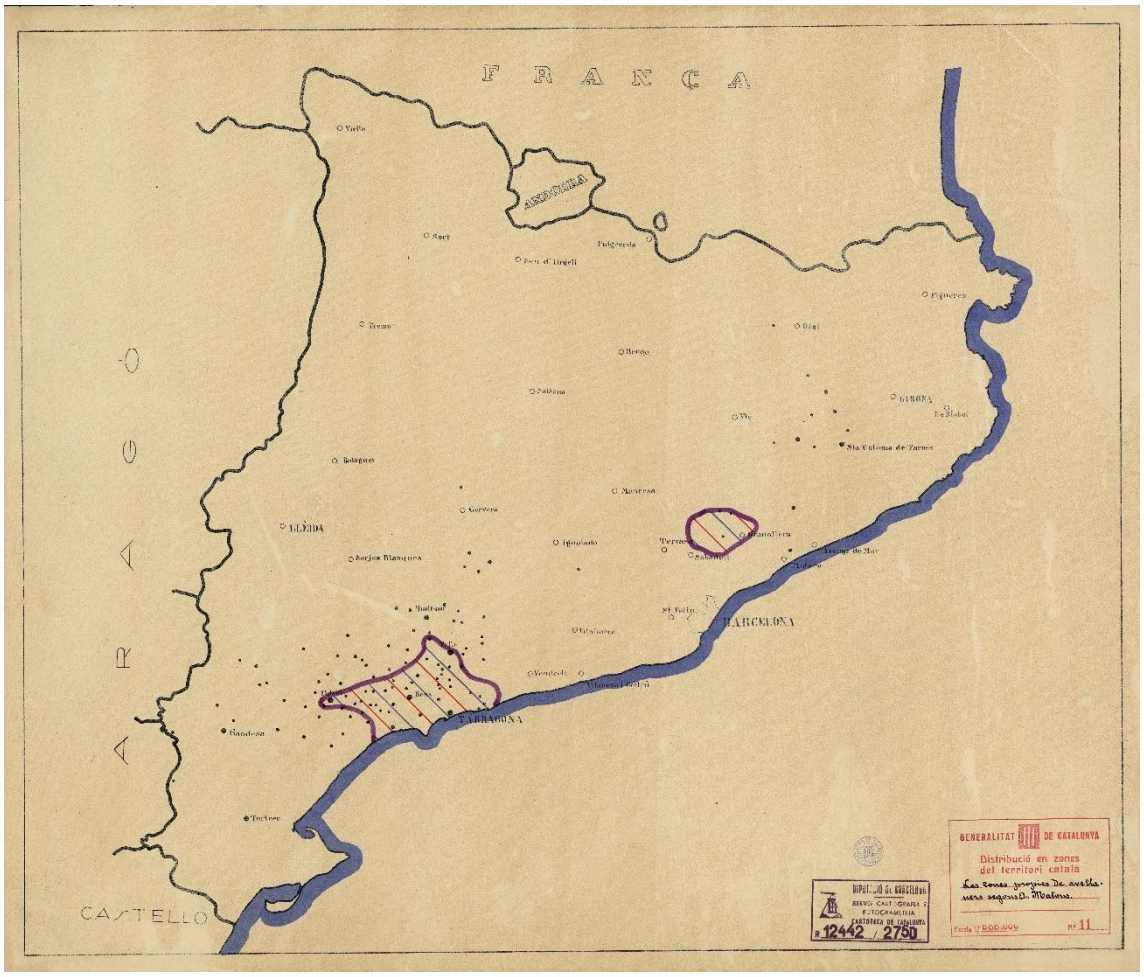
Els polígons més de secà anaven des del 9 fins el 25 i agrupaven les partides del Mas de Salou, Les Garrigues, La Pineda, La Carreró, Prat d'Albinyana, Mas de Patau, La Pineda de Guardiola, L'Avaullà, La Tanca, Les Arenes, Prats, L'Estany, Pinar de Perruquet, Pla de Maset, Censada, Racó de Salou, El Telègraf, Mas de l'Esquerrer, Planisa, Corral de Baló, La Coma i El Terrer. Tots ells estaven ubicats en la part meridional del municipi. Dins aquests polígons, la massa forestal estava entre els polígons 17 a 23, a les partides del Pinar de Perruquet, Pla de Maset, Censada, Racó de Salou, El Telègraf, Mas de l'Esquerrer, Planisa i Corral de Baló. El total de pinar del municipi era de 196 hectàrees 8 àrees i 55 centiàrees. Els prats es concentraven en els polígons 13 a 16, i partides del Prat d'Albinyana, Mas de Patau, La Pineda de Guardiola, l'Avaullà, La Tanca, Les Arenes i Prats. Un llegat que perdurava del passat eren els aiguamolls, dels quals encara se'n conservava una extensió de 15 hectàrees 12 àrees i 60 centiàrees en el polígon 16, partida de Els Prats de Bessó, i dins d'ella en la zona coneguda, evidentment, com L'Estany. En el mateix indret encara avui dia es conserva part de la Sèquia Major que servia per desguassar l'aigua de les maresmes de la zona al mar [390].

Havent parlat dels principals tipus de conreus i llurs produccions, i tenint en compte que les tasques del camp eren una activitat econòmica que tenia ocupada la immensa majoria de la població del municipi, no podem deixar de parlar d'un aspecte prou important com és el de la comercialització i venda, amb el consegüent benefici o pèrdua, que aquestes produccions agrícoles varen reportar als pagesos i / o propietaris. En línies generals es pot dir que tots els productes agrícoles varen patir una davallada en els seus preus de venda a partir de l'any 1925 fins 1939. Això fou degut als desajustos econòmics derivats de la primera guerra mundial i al fet que existia una gran quantitat d'aquests productes i matèries primeres en el mercat que no eren comprats totalment (més oferta que demanda), provocant així *stocks* i, per extensió, la caiguda

[390] La construcció de la Sèquia Major va ser acordada per la universitat de Vila-seca del Comú l'any 1537. Vegeu, AMIGÓ i Anglès, Ramon. *Toponímia de Vila-seca de Solcina i del seu terme municipal.* L'Espluga de Francolí: Agrupació Cultural de Vila-seca-Salou (Monografies de Vila-seca-Salou, 6), 1978, p. 56. En l'obra de FARRIOL i CLAVÉ, Ramon; JANSÀ i GRAN, Carles; MORELL i TORRADEMÈ, Josep. *Antics territoris del municipi de Vila-seca i Salou.* Tarragona : Agrupació Cultural de Vila-seca i Salou (Monografies de Vila-seca i Salou, 14), p. 46, es fa saber que l'any de l'acord fou 1637. Sens dubte es tracta d'un error tipogràfic. La Sèquia Major forma part del Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN) de la Generalitat de Catalunya per Decret 328/1992, de 14 de desembre. Mitjançant la Resolució MAH/39/2005, d'11 de gener de 2005 (*DOGC*, núm. 4306, de 21-1-2005, pp. 1.166-1.167) s'ha delimitat definitivament la seva superfície. Per a conèixer les característiques de la Sèquia Major com a espai del PEIN, vegeu www.mediambient.gencat.net , i dins d'ell, "inventari de zones humides de Catalunya. Fitxes de les zones humides. Zones humides de les rieres meridionals". (Consultat febrer 2007).

dels preus. A més, s'hi afegia el fet d'un augment cada vegada més elevat dels costos de producció que havia de suportar l'agricultor i / o propietari (despeses per adobs, tractaments fitosanitaris, salaris, impostos, etc). La fallida financera (*crack)* d'octubre de 1929 de la borsa de Nova York (Wall Street) no va fer més que agreujar una situació ja precària. En definitiva, es tractava d'una crisi agrària de sobreproducció, d'abast general, com la que es va desencadenar a partir de l'últim terç del segle XIX fins els darrers anys d'aquella centúria [391].

Mapa 15. El conreu de l'avellaner en el Camp de Tarragona (1932) [392]

Les zones de Catalunya marcades amb línies inclinades indiquen on el conreu de l'avellaner era molt important. El Camp de Tarragona i una petita part del Priorat destaquen sobre l'altra zona, ubicada al voltant de Granollers. Aquest parell de zones eren les úniques que conreaven abundantment l'avellaner. L'avellaner és, encara avui dia, un conreu bastant important al Camp de Tarragona. També continua present en algunes parts del Priorat.

[391] Per a la caiguda de preus agrícoles iniciada l'any 1925 vegeu, HERNÁNDEZ ANDREU, Juan. *España y la crisis de 1929.* Madrid: Espasa Calpe (Espasa Universitaria, 26), 1986, pp. 31; 47 ; 69-70. Per a la crisi agrícola de finals del segle XIX vegeu, GARRABOU, Ramon (ed.). *La crisis agraria de fines del siglo XIX*. Barcelona : Ed. Crítica, 1988.

[392]**Font:** https://cartotecadigital.icgc.cat/digital/collection/catalunya/id/1532/rec/1 ICGC.Cartoteca digital. "[Catalunya]: *Les zones pròpies d'avellaners segons A. Matons*". Autors: Generalitat de Catalunya (1931-1939); Rubió i Tudurí, N. ; Matons, August. Any 1932. Escala 1:500.000. Registre: RM.243856. (Consultat 8-1-2022).

Aquest marc econòmic i financer negatiu que es visqué amb gran intensitat durant els anys 30 del segle XX a la immensa majoria del planeta, es va traduir en el món agrícola espanyol i català en una mala venda dels seus productes. El vi, que havia gaudit de grans beneficis fins 1891 per caure en picat posteriorment, va estabilitzar i mantenir els seus preus des de finals del segle XIX fins l'any 1917, això sí, per sota els quantiosos rendiments de l'època de la *"febre d'or"* o prefil·loxèrica. Des dels darrers anys de la Primera Guerra Mundial fins l'arribada de la Guerra Civil espanyola els preus varen experimentar una davallada i els costos de producció s'elevaren, de tal manera que el percentatge d'anys de crisi del període 1890-1916 va ser d'un 36 % i el de 1917-1935 fou del 72 %. Alhora, el cost de producció d'una càrrega de vi era de 17 pta per al primer període, ascendint a 28,29 pta per als anys compresos entre 1917-1935. De la mateixa manera, les exportacions de vi durant l'època republicana (anys 1931-1935) baixaren dràsticament[393]. En el port de Tarragona es passà dels 115.806.030 Kg de vi exportats l'any 1931 als 14.559.458 Kg de 1932, per arribar l'any 1935 a 30.610 tones[394]. Aquesta dinàmica va provocar que el nivell de vida de molts pagesos catalans i espanyols dedicats en aquest conreu es deteriorés significativament [395]. Vila-seca de Solcina no restà al marge de la mala situació econòmica general. Per les vigílies de Nadal de 1931 el *Diario de Tarragona*, a través del seu corresponsal vila-secà, feia saber que *" Vilaseca, pueblo modesto, ya que casi la totalidad de sus habitantes viven del trabajo del campo, este año se prepara para recibir las Navidades con algún retraimiento, debido a la* ***honda crisis*** *que viene atravesando, con motivo de la escasez de cosechas de vino y aceite (principalmente el vino), y a los precios tan bajos que tienen que venderse"* [396]. En la mateixa línia, a mitjan abril de 1934 es constatava que *"Es troben ací una vintena d'homes sense feina, cosa que és una mica estrany, car ara és l'època de més feina en l'agricultura"* [397]. Malgrat la sorpresa que causava a la persona que feia l'afirmació, la situació

[393] Vegeu, PUJOL ANDREU, Josep. "Les crisis de malvenda del sector vitivinícola català entre el 1892 i el 1935". *Recerques.* Núm. 15 (1984), p. 62.
[394] DUCH PLANA, Montserrat. *República, reforma i crisi. … .* , p. 21. Per a 1935, GONZÁLEZ HUIX, Francisco J. *El puerto y la mar de Tarragona durante la guerra civil 1936-1939.* Tarragona: IET Ramon Berenguer IV / Diputació de Tarragona, 1995, p. 18.
[395] BALCELLS, Albert. *El problema agrari a Catalunya. … .* , pp. 66; 70; 115-116 i 418-420. Com a dada comparativa, direm que durant el període de la *febre d'or* de 1860-1889, abans de la gran crisi iniciada l'any 1891, el cost de producció d'una càrrega de vi (121,60 litres) era de 14 pta i no hi va haver cap any on es manifestés una crisi, es a dir, sempre varen haver guanys. Vegeu, BALCELLS, Albert. *Op. cit.* , p. 420. Sobre aquesta qüestió és molt interessant també l'article ja citat de PUJOL ANDREU, Josep. "Les crisis de malvenda …". … . , pp. 57-78.
[396] J.P. "Notes comarcals. Vilaseca". *Diario de Tarragona,* 23-12-1931, p. 2. La negreta és nostra.
[397] POBLET, R. "Notes comarcals. Vilaseca de Solcina". *Diari de Tarragona,* 19-4-1934, p. 2.

d'atur no era estranya, doncs la crisi colpejava fort a l'agricultura vila-secana. Tant és així que la Unió de Vinyaters de Catalunya tenia previst celebrar la seva assemblea general ordinària en el nostre poble, sota els auspicis del Sindicat Agrícola, pel 29 d'abril de 1934. El Sindicat Agrícola de Vila-seca de Solcina convidava *"* […] *a tots els Sindicats Agrícoles d'aquesta comarca i a tots els vinyaters catalans a l'esmentat acte, puix que aquest Sindicat considera que és de gran necessitat l'assistència de tots els vinyaters a fi de prendre acords favorables perquè reportin una millora en el mercat del vi,* […]*, car avui, malgrat de tenir un Estatut únicament per afavorir el vi, roman aquest en un abandó en el seu compliment, i com a resultat d'aital oblit tenim a la ruïna tots els vinyaters de Catalunya.* […]*"*[398]*.*

Respecte a l'oli d'oliva la cosa no anava millor. La producció catalanoaragonesa s'havia especialitzat des del segle XIX en proveir la resta d'Espanya i estranger d'olis de qualitat per a ús alimentari, tot el contrari dels andalusos, que només servien per a la indústria. Al llarg del primer terç del segle XX, la preeminència dels olis d'oliva catalans i aragonesos en el mercat va decrèixer perquè els del centre i sud peninsulars varen millorar molt les seves prestacions i rendiments. Això va fer que durant aquells anys el comerç exportador es desplacés cap aquelles terres, de manera que pel 1930 els ports del sud eren els que donaven sortida a la majoria de l'oli espanyol, que evidentment era d'aquella zona. Paral·lelament, el fet de la creixent plantació d'oliveres a la província de Tarragona durant els anys trenta del passat segle XX, circumstància que també succeí en d'altres províncies del País Valencià i Aragò, no va fer més que baixar els rendiments, saturar el mercat, i agreujar la manca de beneficis obtinguda al llarg del segle XIX[399]. En definitiva, la crisi agrària de la segona meitat anys vint i dels anys trenta del segle XX va sotregar més el sector oleícola de Catalunya, Aragó i País Valencià, que no pas els d'Andalusia, Extremadura i Castella, tot i que cap zona espanyola es va lliurar de la baixada de preus i d'exportacions, tal i com ja havia va ocorregut anteriorment a partir de 1876, però sobretot entre 1886 i 1896 [400]. En relació al món oleícola, mereix esmentar-se que l'any 1930 el cap de la secció

[398] "Notes comarcals. Sindicat Agrícola i Caixa Rural de Vilaseca". *Diari de Tarragona,* 20-4-1934, p.3.
[399] Vegeu al respecte, ZAMBRANA PINEDA, Juan Francisco. "El olivar español, 1870-1930". A: *Historia agraria de la España contemporánea. 2. Expansión y crisis (1850-1900).* Ramon Garrabou; Jesús Sanz Fernández (eds.). Barcelona: Ed. Crítica, 1985, pp. 301-320.
[400] ZAMBRANA PINEDA, Juan Francisco. "El olivar español … ". , p. 320. Per a la crisi oleícola de finals segle XIX vegeu, GARRABOU, Ramon; PUJOL, Josep. "La especialización de la agricultura mediterránea y la crisis. Cataluña y el País Valenciano". A : *La crisis agraria de fines del siglo XIX. … .* , pp. 104-105 ; 125 i 127.

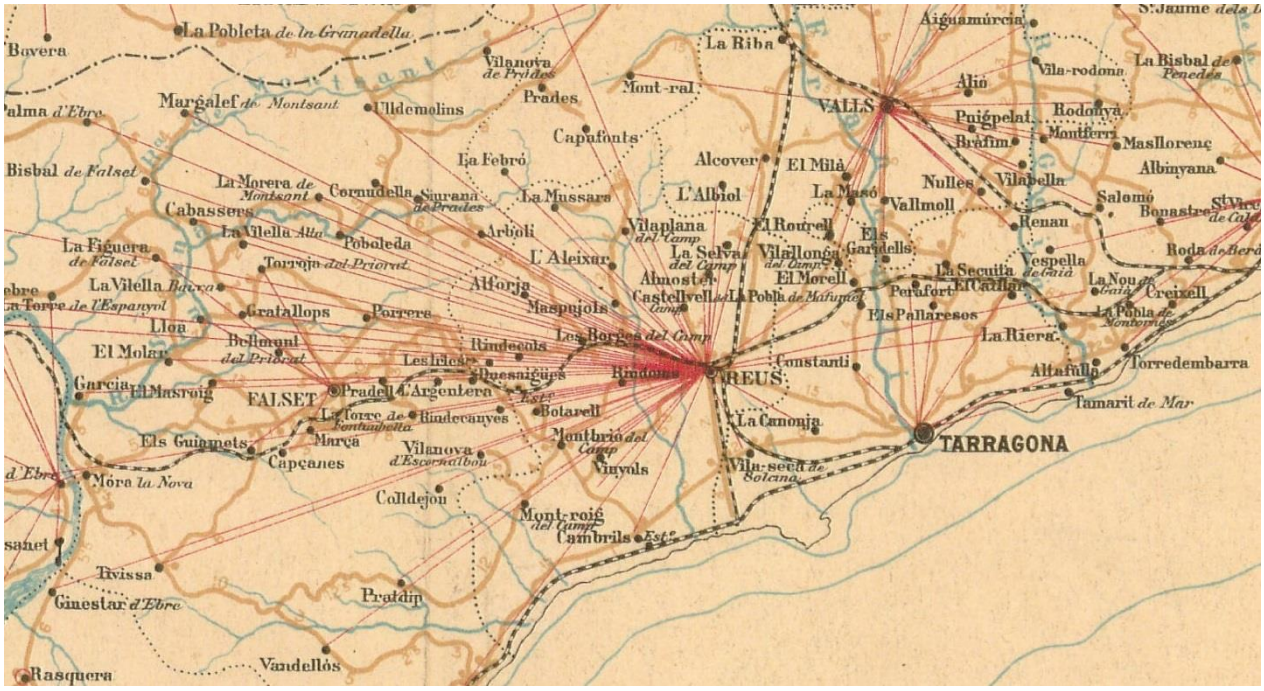
del Ministeri d'Agricultura de Grècia, Georges K Philippopoulos, va visitar les zones olivareres d'Itàlia, França i Espanya; i va quedar favorablement impressionat de l'estil de poda efectuat pels pagesos de Cambrils i Vila-seca de Solcina. Tant era així, que *"* [...] *pide el gobierno de Grecia doce podadores de Cambrils y seis de Vilaseca, seleccionados entre los mejores, para que mediante las condiciones que exijan, se trasladen a Grecia y den lecciones prácticas ante los alumnos de aquellas escuelas de ingenieros agrícolas"* [401]. Concretament la zona on havien de romandre els pagesos cambrilencs i vilasecans un parell o tres de mesos era la d'Atenes [402].

L'altre collita de gran importància en el municipi de Vila-seca de Solcina era l'avellana, la qual també va conèixer un descens en el seu preu de venda durant els anys trenta del segle XX. Com a botó de mostra direm que l'any 1929 un sac de 100 kg d'aquest fruit sec es pagava a 100 pta, passant a 54 pta l'any 1932, i a 75 pta el 1933 [403].

El principal mercat de la població vila-secana era la ciutat de Reus, com ja hem tingut ocasió de veure anteriorment. La capital del Baix Camp era aleshores el motor econòmic, industrial i comercial del Camp de Tarragona i del Priorat. Localitat on convergia el veïnat dels pobles de la seva comarca, així com també bastants del Tarragonès i del Priorat. A Reus es venien gran part dels productes agrícoles i es compraven béns necessaris per a la vida quotidiana i laboral de les famílies camperoles.

[401] TUSET ARBONES. "Nuevo éxito agrícola". *La Voz de la Provincia*, 25-10-1930, p. 4.
[402] "Un elogio autorizado". *La Voz de la Provincia*, 25-10-1930, p. 5.
[403] DUCH PLANA, Montserrat. *República, reforma i crisi. … .* , p. 20.

Mapa 16. Mercats i llur radi segons l'enquesta feta als ajuntaments (1931) [404]

El gran nombre de línies vermelles que uneixen bastants dels municipis del Camp de Tarragona i del Priorat a Reus, inclòs Vila-seca de Solcina, demostren que la capital del Baix Camp era en temps de la Segona República el pol econòmic i comercial de la zona.

4.2.2- La propietat de la terra

El fet de ser propietari de terres a Espanya va tenir una gran significació fins ben entrada la dècada anys seixanta del passat segle XX doncs, *"* […] *el control de la tierra significaba el control de la fuente principal de riqueza nacional, y determinaba la posición social de la mayoría de la población "* [405]. Aquesta situació va començar a canviar a partir de l'any 1959 amb el *"Plan de Estabilización Económica"*, però, sobretot, amb els posteriors *Planes de desarrollo* dels anys seixanta del règim franquista, de tal manera que el país va anar deixant de ser eminentment agrari per a convertir-se paulatinament en industrial i de serveis (turisme, etc). La transformació

[404] **Font:** https://cartotecadigital.icgc.cat/digital/collection/catalunya/id/1152/rec/1 ICGC. Cartoteca digital. *"Mercats i llur radi segons l'enquesta feta als Ajuntaments. Generalitat de Catalunya. Ponència de la Divisió Territorial; dt. Per V. Turell, cartògraf de la Generalitat".* Autoria: Generalitat de Catalunya (1931-1939); Ponència de la divisió territorial; Turell, Vicenç. Any: 1931. Escala: 1: 630.000. Registre: RM. 3407. (Consultat 8-1-2022).

[405] MALEFAKIS, Edward. *Reforma agraria y revolución campesina en la España del siglo XX.* Madrid: Ed. Espasa Calpe (Colección Austral, 512), 2001, p. 23.

econòmica va ser constatable a partir de 1970, perdurant fins els nostres dies. El municipi de Vila-seca de Solcina no va escapar en aquesta tendència general [406].

Tenint molt clara aquesta premissa, és evident que féssim l'intent d'esbrinar quins eren, al llarg dels anys de la II República, els grans posseïdors de terres dins el terme vila-secà. Un altre cop, la resposta ens l'ha proporcionat el cadastre de 1935, el qual ha esdevingut l'eina més precisa per a conèixer aquestes persones. La relació dels principals propietaris, l'extensió total de terra i en quina partida o partides les tenien es reflecteix en la taula 45:

Taula 50. Principals propietaris de rústica en el municipi de Vila-seca de Solcina (1935)[407]

Propietari	Domicili	Núm. parcel·les	Superfície total (Ha)	Partides on s'ubicaven les parcel·les
Josep de March i de Torres (Baró de la Torre d'en Dolça)	Tarragona	21	98,6530	La Plana, Aragalls, Mas de Salou, Les Garrigues, La Pineda, El Prat d'Albinyana, La Tanca, La Carreró, La Coma, Barenys, La Formiga, Les Ànimes.
Mercè Cerdà Maymó, vídua de Joaquim Rosell Bru	Tarragona	20	86,1806	Camí del Castellet, Planises, El Canal, Tres Camins, L'Illa, Gort d'en Puig, Mas de Salou, Carreró, La Coma, El Terrer, Escomes, El Corralet, Carretera de Cambrils, La Formiga.
Estat	Madrid	6	75,1825	El Prat d'Albinyana, Pinar de Perruquet, Racó de Salou, Estanyets.
Francesc Martí Padró	Barcelona / Santa Coloma de Queralt	12	47,3560	Camí de La Canonja, Camí del Castellet, Mas de la Sana, L'Illa, Pla de Maset, Mas de l'Esquerrer, La Plana.
Isidre Maria de Sicart i Vilar (Comte de Sicart)	Barcelona	5	36,70	El Castell, La Plana, La Vinadera, Camí del Molí.
Amado Bertran Franquet	Reus	7	36,33	Els Emprius, Salou, Escomes, La Pineda.
Vídua de Miquel Alimbau Solé	Vila-seca de Solcina	17	35,6680	La Vinadera, Planises, Aragalls, Garrigues, La Pineda de Guardiola, La Tanca, La Coma, El Terrer, Els Emprius, La Formiga.
Rafael Fernández de Córdoba y de Azara	Saragossa	16	33,5690	Garrigues, La Pineda, Carreró, Les Arenes, Eres Altes, La Formiga.

[406] Sobre el creixement industrial i el canvi econòmic espanyol podeu consultar, entre d'altres, TORTELLA, Gabriel. *El desarrollo de la España contemporánea.* … . , pp. 281-289. També, TUSELL, Javier. "Franquismo y Transición. Del apogeo del régimen a la consolidación de la democracia (1951-1982)". A : *Historia de España.* Vol. XVII. Madrid: Espasa Calpe (Biblioteca El Mundo), 2004, pp. 95-124 i 167-206. Cal dir que l'any 1960 encara el 36,6 % de la població activa espanyola es dedicava al sector primari (agricultura, pesca, mines), el 30,2 % al secundari (indústria) i el 33,2 % al terciari. L'any 1970 la situació era molt diferent: el sector primari ocupava només al 22,8 %, el secundari al 38,4 % i el terciari al 38,8 % de la població activa d'Espanya. Vegeu, TORTELLA, Gabriel. *El desarrollo de la España contemporánea.* … . , p. 227. Per a Vila-seca de Solcina vegeu, MORELL i TORRADEMÈ, Josep; VAQUER FERRANDO, Pineda. *Vila-seca.* Valls: Edicions Cossetània (Col·lecció la Creu de Terme, 11), 2001, pp. 73-74.

[407] **Font :** AMV. Cadastre de 1935. **Quadre d'elaboració pròpia.**

Pere Ferré Barenys	Vila-seca de Solcina	6	33,0640	El Terrer, Mas d'en Gras, Sangulí, Mas de Sampons, El Corralet, La Formiga.
Ajuntament de Vila-seca de Solcina	Vila-seca de Solcina	7	30,5526	Planises, L'Illa, Els Prats de Bessó (L'Estany), La Tossa (Torre del telègraf), Estanyets, Carretera de Cambrils.
Església	Roma	5	29,8175	La Pineda, Racó de Salou, Les Arenes.
Josep Balcells Vallbona	Barcelona	4	28,1860	Mas de Patau.
Salvador Guardiola Iglésies	Barcelona	5	27,8240	La Pineda de Guardiola, La Coma, La Formiga.
Joan Salvadó Socias	Riudoms	5	27,0840	Escomes.
Ramon Sampons Granell	Barcelona	3	22,23	Mas de Sampons, Barenys.
Ramon Moix Llorach	Reus	2	22,05	La Tanca, Pinar de Perruquet.
Joan Martí Magrané	Barcelona	6	20,5920	Escomes.
Josep Olivé Capdevila	Vila-seca de Solcina	6	20,3540	L'Illa, Mas de Salou, Mas d'en Gras, Salou.
Esteve Torredemé Serra	Vila-seca de Solcina	9	19,5820	La Pineda, Censada, Mas d'en Gras, Emprius, Estanyets, Salou, Escomes, Mas Calbó.
Vídua de Josep Bassedas i Bassedas	Vila-seca de Solcina	3	19,1460	Garrigues.
Esteve Vidal Pardo	Vila-seca de Solcina	26	15,5840	Garrigues, Pla de Maset, Racó de Salou, Censada, El Terrer, Burguera, Emprius, Barenys, Les Bases, Formigueta, Pla de les Pomeres, Castellet, El Corralet.
Francesc Roca Fortuny	Reus	3	14,30	La Plana.
Lluïsa Salesas Álvarez	Vila-seca de Solcina	2	13,2457	Aragalls.
Josep M. Guardiola Boulé, i germà	Reus	1	13,1960	Mas de la Sana.
Júlia Grau, vídua de Pere Fontana Gatell	Reus	4	12,5940	Escomes, Mas de Chicó.
Pau Gran Socias	Vila-seca de Solcina	9	12,0970	La Pineda de Guardiola, Mas de l'Esquerrer, Emprius, Pla de les Pomeres, Escomes, La Formiga.
Anselm Barenys Martí	Vila-seca de Solcina	8	11,52	Garrigues, La Carreró, El Terrer, Emprius, Barenys.
Esteve Alvira Morell	Vila-seca de Solcina	6	11,49	La Pineda, Pla de Maset, Corral de Baló, Mas d'en Gras.
Vídua d'Esteve Barenys Barenys	Vila-seca de Solcina	9	11,3380	La Pineda, Prats, Estanys, Censada, Emprius.
Mercè i Adela Miret Salesas	Madrid	3	10,2560	La Vinadera, La Coma.
Vídua de Josep Forasté Clavé	Vila-seca de Solcina	11	9,5580	La Plana, Garrigues, Les Arenes, Emprius, Els Morts, El Corralet, Mas de Chicó, Carretera de Cambrils.
Antoni Gil Escolà Argilaga	Reus	5	9,1140	La Plana, La Formiga.
Maria Lluïsa de Martí i de Nicolau	Barcelona	3	9,1073	La Vinadera.
Francesca Ferrando Serra	Vila-seca de Solcina	2	9,0460	La Tanca.

El primer propietari de rústica del municipi de Vila-seca de Solcina, immediatament abans de la guerra civil, era Josep de March i de Torres, Baró de la Torre d'en Dolça[408]. Aquest noble era conegut entre els habitants de Vila-seca de Solcina amb el renom de *"Virgili"*. Això es devia al fet que la seva rebesàvia, d'origen vila-secà, es deia Isabel Virgili i Álvarez, esposa de Bonaventura de March i Santgenís, primer Baró de la Torre d'en Dolça. Josep de March posseïa un total de 98 hectàrees 65 àrees i 30 centiàrees de terra en el municipi. La valoració que en va fer la Hisenda pública de la seva riquesa rústica l'any 1934 va ser de 6.448 pta, per les que havia de pagar una contribució de 1.599,66 pta de l'època [409]. Les partides del terme on el sosdit terratinent tenia més terra eren al *Prat d'Albinyana* (polígon 13), amb un total de 28,3130 Ha plantades d'oliveres, garrofers, vinya, avellaners, així com també hi havia prats, terra campa, dues cases, una de 12 centiàrees i una altra de 30, un mas de 48 centiàrees, un pou i una sínia. Aqueixes terres agafaran un inesperat protagonisme a l'encetar-se la guerra civil, al llarg d'ella i durant la postguerra tal i com veurem més endavant quan tractem de l'aeròdrom. En segon lloc es trobava la partida de les *Garrigues* (polígon 10) amb 19,3180 Ha conreades de vinya, avellaners, garrofers, cereals i pastures. En una de les finques d'aqueixa partida, concretament a les parcel·les 105-106, hi havia una torre d'una extensió d'1àrea i 12 centiàrees. A la partida de *La Tanca* (polígon 15), de March, era propietari d'un total de 9,9780 Ha, les quals estaven conreades de vinya, oliveres i terra campa. En el polígon 16, parcel·la 28, partida *La Carreró*,

[408] Títol atorgat pel rei Carles IV a Bonaventura de March i Santgenís, el 26 d'abril de 1801, amb la denominació de Baró de la Torre. En l'expedient nobiliari es diu que el títol havia de recaure en concret sobre la Torre d'en Dolça, propietat de Bonaventura de March. Vegeu, ALONSO y LÓPEZ, Ampelio; ATIENZA, Julio de; CADENAS y VICENT, Vicente de. *Elenco de grandezas y títulos nobiliarios españoles 1968.* Madrid: Ediciones de la Revista Hidalguía / Instituto "Salazar y Castro" (C.S.I.C.) , 1968, p. 297. En aquesta obra apareix la denominació del títol erròniament escrit com "Barón de Torre de Endelsa". També: ROVIRA i GÓMEZ, Salvador-J. *Els March. Darrers senyors de Creixell i Roda de Berà*. Valls: Cossetània Edicions (Col·lecció El Tinter, 44), 2003. ROVIRA i GÓMEZ, Salvador-J. "Els barons de la Torre d'en Dolça i la seva casa del carrer Major, de Tarragona". *TAG. Revista del Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Tarragona.* Núm. 45 (març 2007), pp. 8-9. La concessió del títol fou publicada en la *Gazeta de Madrid*. Núm. 39, de 15-5-1801, p. 481; on és diu textualment que *"En consideración á la antigüedad y lustre de la nobleza por ámbas líneas de la casa y familia de D. Buenaventura de March y de Sangenís, caballero y noble del Principado de Cataluña, se ha servido S.M. concederle título de Baron para sí, sus hijos y sucesores, con la denominación de la Torre".* Josep de March i de Torres, cinquè baró de la Torre d'en Dolça, va néixer a Tarragona el 9 de desembre de 1880. Era el fill primogènit de Joan de March i Yxart i de Maria Betlem de Torres i Sala. Es va casar amb Ángela Ayuela Rodríguez. Exercí la professió d'enginyer industrial. Mitjançant un Decret, de 30 de desembre de 1940, del *Ministerio de Industria y Comercio* (*BOE*. Núm. 11, d'11-1-1941, p. 245), fou ascendit a inspector general del cos d'enginyers industrials de l'Estat, amb un sou anual de 17.500 ptes. Per Decret de 30 de novembre de 1950, del *Ministerio de Industria y Comercio* (*BOE*. Núm. 359, de 25-12-1950, p. 5.986), se'l declarà jubilat. Morí a Tarragona el 14 de març de 1955.

[409] AHMV. Apartat 1. Caixa 79. *"Contribución territorial. Riqueza rústica. Repartimiento para 1934".*

amb una extensió de 8,0060 Ha, hi havia plantada vinya i oliveres. La finca també gaudia d'un pou. A la zona nord del municipi, en el polígon 45, parcel·la 54, partida Les Ànimes, tenia una peça de terra d'una extensió total de 6,99 Ha amb una caseta de 26 centiàrees, una bassa de 78 centiàrees, una sínia i una altra caseta d'una extensió total de 23 centiàrees. Els conreus existents eren garrofers, vinya i avellaners de regadiu. Una plantació de garrofers d'una superfície de 4,44 Ha es trobava en el polígon 24, parcel·la 108 i partida *Coma*. La resta de béns rústics els posseïa a les partides de *Mas de Salou* (polígon 9), amb 2,69 Ha plantades de garrofers; *Barenys* (polígon 32), de 2,4940 Ha i conreades d'avellaners i vinya; *La Pineda* (polígons 11 i 12), amb un total de 2,1980 Ha plantades de vinya, avellaners, oliveres i terra campa; *Aragalls* (polígon 8) amb 2,1320 Ha d'ametllers, garrofers, vinya, avellaners i pastures; *La Plana* (polígons 1 i 45) i parcel·les 30 i 47 respectivament, les quals, sumades, tenien una extensió total d'1,4740 Ha, i ambdues estaven conreades de garrofers ; per últim, a *La Formiga* (polígon 44) tenia una peça de terra de 72 àrees amb ametllers, vinya, així com horta, fruiters i ametllers de regadiu. També hi havia una bassa de 14 centiàrees.

Mercè Cerdà Maymó, vídua de Joaquim Rosell Bru, i resident a Tarragona, era la segona gran propietària de rústica del municipi de Vila-seca de Solcina. El valor de la seva riquesa rústica l'any 1934 es taxava en 8.314 pta, per les que va haver de contribuir amb 2.051,82 pta a l'erari públic [410]. La finca de més extensió es trobava en el polígon 7, parcel·la 17 i partida *El Canal*, amb una cabuda de 25,8480 Ha, la qual estava plantada de vinya, oliveres, garrofers i terra campa. També tenia horta, oliveres i avellaners de regadiu. Hi havia una era de 6 àrees i 15 centiàrees. D'altra banda, la suma de totes les parcel·les de *La Formiga* (polígons 42 i 43) donava un resultat de 10,4620 Ha que estaven plantades de vinya, oliveres, garrofers i terreny llauradís. Les demés peces de terra, repartides per d'altres partides del terme, tenien com a conreus l'avellaner, vinya, garrofer, oliver i també terra campa.

L'Estat era el tercer propietari del municipi, encara que les 75,1825 Ha no eren terres agrícoles sinó que es tractava de platges, zona marítima i bosc. Aquest darrer, en quantitat de 47,4525 Ha, era el que s'ubicava en el polígon 21 (partides de *La Censada*, *Pla de Maset* i *Racó de Salou*, en la zona del far del Cap de Salou.

[410] AHMV. Apartat 1. Caixa 79. *"Contribución territorial. Riqueza rústica. Repartimiento para 1934".*

Un gran propietari de renom a Vila-seca de Solcina era Isidre Maria de Sicart i Vilar, Comte de Sicart [411], que tenia concentrades les seves propietats rústiques a la zona nord-est del municipi, a prop del seu castell [412]. Els Sicart varen fer fortuna a Cuba, on varen ingressar *"en el comercio de esclavos y se convierten en propietarios de una plantación"*[413]. Allà es varen desplaçar el besavi i avi d'Isidre de Sicart y Vilar; i on l'avi, Isidre Sicart Soler, va crear la societat mercantil *Mitjans, Sicart y Cia*, esdevenint, a mitjan segle XIX, un important hisendat a l'illa caribenya. També va adquirir terres a la província de Barcelona[414]. El valor rústic fiscal de les terres vila-secanes propietat d'Isidre Maria de Sicart s'avaluava en 6.514 pta, per les que va haver de pagar 1.596,89 pta a les arques de l'Estat [415]. En el polígon 2, parcel·la 51 i partida del *Castell*, gaudia d'una finca de 8,6880 Ha plantada d'oliveres, vinya, ametllers i garrofers. En el polígon 4, parcel·la 22 i partida també del *Castell*, posseïa una peça de terra de 3,1740 Ha, la qual es dividia en 1 hectàrea 40 àreees i 40 centiàrees d'horta i fruiters de regadiu així com també vinya. Un magatzem que ocupava 3 àrees i 49 centiàrees; horta i fruiters de regadiu amb una extensió d'1,6611 Ha i, per últim, 7 àrees i 40 centiàrees que ocupaven un palau, tal i com apareix reflectit en el cadastre, però que de fet fa referència al castell pròpiament dit. La resta de terres estaven situades, en primer lloc, en el polígon 3, parcel·la 16, partida *La Plana*, on tenia una finca d'una cabuda de 13,8740 Ha, dels quals 13,7766 Ha estaven dedicades a horta, vinya, garrofers,

[411] Títol pontifici concedit l'1 d'octubre de 1875 pel Papa Pius X a Isidro Sicart y Torrens. El 18 de maig de 1878 s'autoritzà el seu ús a Espanya. El 28 de novembre de 1930, el Papa Pius XI confirmà en el títol a Isidro María de Sicart y Vilar, fill de l'anterior. Tres mesos després, el 26 de febrer de 1931, el *Ministerio de Gracia y Justicia*, previ consentiment del rei Alfons XIII, concedí permís per a emprar el títol a Espanya. Vegeu, ALONSO de CADENAS y LÓPEZ, Ampelio. *Suplemento al elenco de grandezas y títulos nobiliarios españoles. Apéndice II : títulos vacantes y títulos extranjeros cuyo uso fue autorizado en España.* Madrid: Ediciones de la Revista Hidalguía/Instituto Salazar y Castro, 1991, p. 78. Per a l'autorització de 1931: "Ministerio de Gracia y Justicia. Real Orden [núm. 127] concediendo Real autorización a D. Isidro de Sicart y Vilar para poder usar en España el título Pontificio de Conde de Sicart". *Gaceta de Madrid.* Núm. 59, de 28-2-1931, p. 1.158. Actualment el posseïdor del títol és en Xavier de Sicart i Girona. Vegeu: www.scgenealogia.org/ienc/repertoricat.htm . Pàgina web de la Societat Catalana de Genealogia, Heràldica, Sigil·lografia, Vexil·lologia i Nobiliària. Repertori de títols nobiliaris de Catalunya. (Consultat març 2009).

[412] Sobre l'origen i propietat del castell de Vila-seca de Solcina podeu consultar, GIBERT y OLIVER, Agustín M. *Topografía médica … .* , pp. 151-152 ; FARRIOL i CLAVÉ, Ramon; JANSÀ i GRAN, Carles; MORELL i TORRADEMÈ, Josep. *Antics territoris del municipi de Vila-seca i Salou. … .* , pp. 59-60 ; FARRIOL i CLAVÉ, Ramon. "Senyoria del castell de Vila-seca de Solcina". *El Pont de Fusta. Revista de Vila-seca i de Salou.* Núm. 239 (gener 2000), pp. 12-13. També, ROVIRA i GÓMEZ, Salvador –J. *Rics i poderosos, però no tant. La noblesa a Tarragona i comarca al segle XVIII.* Tarragona: CEHS "Guillem Oliver" del Camp de Tarragona, 2000, pp. 119-121 i 251, sobre la família Kies, primera propietària del castell i terres adjacents.

[413] PIQUERAS ARENAS, José Antonio. *Negreros. Españoles en el trafico y en los capitales esclavistas.* Madrid: Los Libros de la Catarata, 2021, p. 266.

[414] *Op. Cit.*, p. 266.

[415] AHMV. Apartat 1. Caixa 79. *"Contribución territorial. Riqueza rústica. Repartimiento para 1934 ".*

avellaners, olivers i fruiters, tot de regadiu. A més, una casa de 45 centiàrees, una bassa de 3 àrees i 42 centiàrees, i un camí de 5 àrees i 87 centiàrees. A la partida *La Vinadera*, polígon 4, parcel·la 13, i amb una superfície de 10,88 Ha, el Comte de Sicart cultivava vinya i oliveres. També tenia una bassa d'1 àrea i 11 centiàrees. La darrera finca rústica s'ubicava en el polígon 5, parcel·la 6, partida *Camí del Molí*, amb una extensió de 8 àreees i 40 centiàrees plantades de vinya.

Sala del castell dels Comtes de Sicart a Vila-seca de Solcina[416].

[416] **Fotografia:** Carles Bertran Álvarez.

Escut nobiliari dels Comtes de Sicart situat damunt la llar de foc de la sala d'estar del seu castell de Vila-seca de Solcina[417].

Rafael Fernández de Córdoba y de Azara, nascut a Tarragona l'any 1894, tenia la seva residència a Saragossa segons consta en el cadastre de 1935. La mateixa ciutat on s'havia casat amb Luisa de Rivas i Cantín [418]. Tanmateix, la família Fernández de Córdoba mantenia estrets lligams amb Vila-seca de Solcina des de novembre de 1828 quan el besavi de Rafael, el noble José Fernández de Córdoba de Campos, oficial Porta Estandart del Regiment de Granaders de la Reial Guàrdia de Corps del rei Ferran VII, va contraure núpcies amb la donzella vila-secana Teresa Gaya Solanes a la parròquia de Sant Esteve de Vila-seca [419]. El llegat familiar vila-secà dels Fernández de Córdoba en temps de la Segona República no era menyspreable, de tal manera que gaudien d'un total de 35,5690 Ha de terreny rústic amb un valor fiscal de 3.485 pta, i pel qual varen contribuir l'any 1934 amb 843,92 pta [420]. El major nombre d'hectàrees de la seva

[417] **Fotografia:** Carles Bertran Álvarez.
[418] FARRIOL CLAVÉ, Ramon. "De com varen arribar a Vila-seca els Fernández de Córdoba". (Març 2002). Original facilitat per gentilesa de la senyora Dolors Roca Gené (Vila-seca).
[419] FARRIOL CLAVÉ, Ramon. "De com varen arribar a Vila-seca els Fernández de Córdoba". ... .
[420] AHMV. Apatat 1. Caixa 79. *"Contribución territorial. Riqueza rústica. Repartimiento para 1934".*

propietat s'ubicaven a la partida de *La Pineda* (polígons 11 i 12) amb un total de 17,5390 Ha, que es trobaven conreades de vinya, oliveres, avellaners i terreny llauradís. Tot seguit venien les terres de la partida de *La Carreró* (polígon 16) amb 7,1060 Ha plantades d'avellaners, oliveres i terreny llauradís. A la parcel·la 29 de l'esmetat polígon, a més, existia una casa de 80 centiàrees i una bassa d'1 àrea i 30 centiàrees. A *La Formiga*, polígon 44, parcel·la 31, tenia 3,7320 Ha de garrofers, vinya i terreny llauradís. En el polígon 17, parcel·la 16, partida *Les Arenes*, i amb una extensió de 2,5940 Ha, es trobaven oliveres, vinyes i garrofers. En el polígon 10, parcel·les 31 i 42 de la partida *Garrigues*, hi havia 2,0780 Ha de garrofers. Els trossos de terra més petits estaven en el polígon 8, parcel.les 7 i 15, partida *Eres Altes*, dels que d'un total de 52 àrees, 26 eren de vinya, 20 àrees 70 centiàrees eren de pastures i 5 àrees i 30 centiàrees es dedicava a era.

La primera gran propietària vila-secana la trobem en la persona de la vídua d'en Miquel Alimbau Solé, amb un total de 35,6680 Ha de terra i una riquesa rústica de 2.804 pta de les que va contribuir amb 702,90 pta l'any 1934[421]. Miquel Alimbau fou el darrer alcalde monàrquic de Vila-seca de Solcina (1930-1931) abans de proclamar-se la Segona República, així com jutge municipal durant el regnat d'Alfons XIII. Alimbau morí el 6 de març de 1932 [422].

També vila-secà, i per darrere de la ja esmentada vídua, es trobava Pere Ferré Barenys, amb un total de 33,0640 Ha que el situaven immediatament després de Rafael Fernández de Córdoba. Pere Ferré tenia les principals finques, en primer lloc, en el polígon 17, parcel·la 15, partida *Les Arenes*, amb un total de 6,6520 Ha plantades de vinya i olivers, així com terreny llauradís. Tot seguit en el polígon 26, parcel·la 142, partida del *Mas d'en Gras*, amb 5,8040 Ha, de les quals 46 centiàrees corresponien a una caseta, 3 centiàrees a un pou, i la resta estava ocupat per vinya, oliveres, garrofers i avellaners. També de certa importància, la peça de terra que es trobava en el polígon 33, parcel·la 82-84, partida del *Corralet*, amb 4,5580 Ha de les quals 4,3739 Ha eren de vinya, oliveres i garrofers. 1 àrea i 20 centiàrees pertanyien a una casa, 95 centiàrees a una basa, 6 centiàrees a una caseta, i 16 àrees i 20 centiàrees a terreny conradís i fruiters de regadiu.

[421] AHMV. Apatat 1. Caixa 79. *"Contribución territorial. Riqueza rústica. Repartimiento para 1934"*.
[422] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 13-3-1932, p. 29.

Un cas idèntic al de l'Estat el trobem amb l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina, que consta tenia 30,5526 Ha de terra de les que 15,1260 Ha estaven ocupades per aiguamolls, com ja hem explicat abans; 31 àrees i 85 centiàrees pertanyien a la Sèquia Major, i 15 centiàrees a una caseta. Tot això en el polígon 16. A la *Torre del Telègraf* (polígon 23) tenia 14,6020 Ha, de les que 30 centiàrees pertanyien a la torre pròpiament dita i la resta era pinar. Als *Estanyets* (polígon 31) hi tenia 43 àrees i 60 centiàrees de sotabosc, i 6 àreees i 86 centiàrees de pastures repartides entre el polígon 7, partida *Planises*, el polígon 8 i el polígon 42, *carretera de Cambrils*.

Les propietats rústiques de l'Església en el municipi de Vila-seca de Solcina ascendien a 29,8175 Ha, de les que 27,0487 Ha eren de bosc en el *Racó de Salou* (polígon 19). A la partida de *La Pineda* (polígon 12), on es troba l'ermita del mateix nom, tenia 2,3411 Ha de terreny llauradís i 2 àrees 80 centiàrees de pinar, així com 12 centiàrees corresponents a un pou. En el polígon 17, que comprenia les partides de *Les Arenes* i del *Pinar de Perruquet*, tenia 22 àrees i 40 centiàrees de pastures, així com 1àrea i 20 centiàrees construïdes i dedicades a casa quarter. De fet, el terreny d'aquest darrer polígon consta en el cadastre com de l'Arquebisbat i de l'Estat.

Si bé Salvador Guardiola Iglésies consta en el cadastre de 1935 com a resident a Barcelona, aquest propietari era vila-secà d'origen. Nascut l'any 1870, va emigrar a Melbourne (Austràlia) pels volts de 1889 amb Esteve i Josep Alvira Morell i un cosí d'aquests [423]. Els germans Alvira, així com Salvador Guardiola, que ens consta va adquirir la nacionalitat britànica, varen tornar a Vila-seca de Solcina l'any 1904 havent fet fortuna [424]. Esteve Alvira apareix en el cadastre de 1935 com a posseïdor de 6 peces de terra amb un total d'11,49 Ha, i així ho hem reflectit en el quadre de principals propietaris del municipi. Salvador Guardiola, que va morir el gener de 1963 amb 92 anys en el poble que el va veure néixer [425], gaudia de 5 finques que sumades juntes donaven 27,8240 Ha. Les terres, per ordre d'extensió, es trobaven en el polígon 15, parcel·la 12, partida *La Pineda de Guardiola*, amb una superfície de 18,58 Ha, de les que 4 àrees i 25 centiàrees eren d'una bassa; 6 centiàrees d'una sínia; 16 centiàrees d'una casa amb motor; 42 centiàrees de corral; 63 centiàrees d'un mas; 6 centiàrees d'una bassa; 6 centiàrees d'un pou; 28 centiàrees d'una bassa i 1àrea 35 centiàrees de sèquia. La resta de terra estava

[423] GARRIGA PUJALS, Montserrat. *L'emigració vila-secana … .* , pp. 76-77.
[424] Per a l'adopció de la nacionalitat britànica de Salvador Guardiola: ANC. Fons Generalitat de Catalunya (II República). Lligall 19/2. Núm. 86 (1 a 3). Per a la tornada dels germans Alvira i Salvador Iglésies vegeu, GARRIGA PUJALS, Montserrat. *L'emigració vila-secana … .* , pp. 76-77.
[425] GARRIGA PUJALS, Montserrat. *L'emigració vila-secana … .* , p. 77.

plantada de fruiters, vinya, olivers, avellaners, així com prats. En el polígon 43, parcel·la 18, partida de *La Formiga*, tenia 4,79 Ha, de les que 8 centiàrees eren d'una sínia ; 1 àrea 60 centiàrees d'una casa ; 97 centiàrees d'una bassa, i la resta conreada d'avellaners, garrofers, horta i olivers, tots ells de regadiu. Les tres finques restants s'ubicaven en el polígon 24, parcel·les 121, 128 i 156, partida *La Coma*, amb un total de 4,4540 Ha que tenien 2,8720 Ha de vinya i la resta de garrofers. L'any 1934 la valoració que en va fer Hisenda de totes les seves terres i plantacions pujava a 3.054 pta, per les que va haver de pagar en concepte de contribució 758,65 pta [426].

Ramon Sampons Granell, domiciliat a Barcelona, era també ben conegut pels veïns de Vila-seca de Solcina. Tenia en propietat un total de 22,23 Ha de sòl d'una riquesa rústica estimada per a 1934 en 2.945 pta i amb una contribució de 713,35 pta [427]. Les peces de terra les tenia repartides de la següent manera: la finca més important es trobava en el polígon 33, parcel·la 14, partida del *Mas de Sampons*, amb una superfície de 18,6160 Ha, de les que 1 àrea i 74 centiàrees eren d'una masia, 8 àrees d'un corral, 4 centiàrees d'una caseta amb motor, 3 centiàrees d'una sínia, 21 centiàrees d'un corral, 23 centiàrees d'una font, i 3 àrees i 24 centiàrees d'una bassa. La resta de terreny estava ocupat per avellaners, vinya, oliveres, garrofers, pastures i terreny llauradís. En el polígon 33, parcel·la 23, partida *Mas de Sampons*, també gaudia de 3,5940 Ha, de les que 3,0620 Ha eren de vinyes, i 53 àrees i 20 centiàrees eren de garrofers i terreny llauradís. Per últim, a *Barenys*, polígon 33, parcel·la 148, tenia 2 àrees d'avellaners. Ramon Sampons morí a la Ciutat Comtal el gener de 1934[428]. Un fill seu, Josep Maria, que era jesuïta, traspassà uns anys abans que el seu pare [429].

No podem acabar la descripció dels propietaris més significatius i coneguts sense esmentar a Esteve Torredemé Serra. El que fou primer alcalde republicà de Vila-seca de Solcina durant els anys 1931-1934, era posseïdor d'un total de 19,5820 Ha de terra, la qual es repartia entre el polígon 12, parcel·la 5, partida de *La Pineda*, amb 3,5060 Ha, on hi tenia un mas, una casa, dues basses i una sínia, entre d'altres coses. A més, hi havia plantada vinya, ametllers, oliveres i també terra campa. A *La Censada*, polígon 21, parcel·la 3, tenia 2,3620 Ha de vinya,

[426] AHMV. Apartat 1. Caixa 79. *"Contribución territorial. Riqueza rústica. Repartimiento para 1934".*
[427] AHMV. Apartat 1. Caixa 79. *"Contribución territorial. Riqueza rústica. Repartimiento para 1934".*
[428] "Notas comarcales. Vilaseca, 12". *La Vanguardia*, 16-1-1934, p. 34.
[429] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 12-12-1931, p. 24. "Notas comarcales. Vilaseca, 12". *La Vanguardia*, 16-1-1934, p. 34.

oliveres, terra campa i pinar. Als *Emprius*, polígon 27, parcel·la 100, amb una extensió d'1,3460 Ha, hi havia avellaners (99 àrees i 87 centiàrees), vinya (33 àrees i 20 centiàrees), bassa (40 centiàrees), una sínia (13 centiàrees) i un camí (1 centiàrea). Al *Mas d'en Gras*, polígon 26, parcel·la 135, i una superfície de 98 àrees i 80 centiàrees, hi tenia com a conreus l'avellaner, l'ametller i terra campa, així com una caseta i un pou.

Estudiats els principals posseïdors de terres, cal dir que aquests no podien ser catalogats de grans propietaris en el sentit estricte de la paraula. En tot cas eren propietaris de tipus mitjà, no pas grans latifundistes com els que hi havia a Andalusia o Extremadura, perquè el major propietari del terme, José de March, no arribava a tenir 100 hectàrees sumant totes les seves finques [430]. Recordem que tenia 98,6530 Ha. El model de propietari mitjà del municipi de Vila-seca de Solcina era i és bastant comú a Catalunya, Navarra i Àlaba, el qual, en canvi, és quasi bé inexistent a la resta d'Espanya [431]. Al costat d'aquesta propietat mitjana es trobava també, en gran quantitat, la petita propietat que no arribava a reunir, en una o vàries peces de terra, les 10 Ha. De fet, si analitzem el cadastre de 1935, podrem observar que moltes de cadascuna de les parcel·les era inferior a 10 Ha. De la mateixa manera, si repassem les diferents finques dels principals propietaris veurem que, per elles soles, moltes no arriben tampoc a la xifra mínima per a ser considerades propietat mitjana. Tot plegat ve a dir-nos que la propietat rústica estava molt fragmentada, cosa que ja venia del segle XIX [432]. Aquesta qüestió ve confirmada objectivament a través de la contribució territorial de la riquesa rústica del municipi de Vila-seca de Solcina que, per a l'any 1936, fa saber que hi havia un total de 1.291 propietaris de finques rústiques en el terme [433]. Si aquesta xifra es posa en relació amb la superfície total de les parcel·les del municipi del cadastre de 1935, ens dona una mitjana per parcel·la de 2,72 hectàrees [434]. Una extensió que es pot qualificar de tipus minifundista, doncs no arribava a la xifra mínima de 10 hectàrees per a ser classificada de propietat mitjana.

[430] MALEFAKIS, Edward. *Reforma agraria … .* , p. 27. On fa saber que a Espanya es poden definir com a propietats de tipus mitjà les que es troben entre les 10 i 100 Ha.
[431] MALEFAKIS, Edward. *Op. cit.* , p. 27.
[432] Vegeu, MORELL i TORRADEMÈ, Josep. *Història de Vila-seca. … .* , p. 164.
[433] La contribució territorial de la riquesa rústica per a 1936 fou eleborada amb data 9 de novembre de 1935. AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 80.
[434] La suma de totes les parcel·les del terme de Vila-seca de Solcina, segons el cadastre de 1935, dóna un resultat de 3507,9158 hectàrees, que dividides pel nombre de propietaris (1291) dóna un resultat de 2,72 Ha de mitjana per finca.

4.2.3- Accés i conflictes relacionats amb la terra

A través dels judicis verbals conservats dins el fons del jutjat municipal, hem pogut saber quin tipus de conflictes relacionats amb la terra varen haver durant els anys de la Segona República, així com conèixer els sistemes contractuals entre propietaris i pagesos per a poder accedir els darrers a conrear les finques. Les fonts orals ens han donat un cop de mà per acabar d'arrodonir els tipus de contractes existents aleshores. Els resultats de la recerca es mostren en el següent quadre:

Taula 51: Judicis verbals per qüestions derivades de la terra (1930-1935) [435]

Data demanda	Data judici	Demandant	Demandat	Causa del judici
----------	21-2-1930	Pere Molas Morell (membre del Sometent de Vila-seca de Solcina)	Hilario López Ramiro, veí de Tarragona	El 29 de desembre de 1929, Hilario López va entrar a una finca de Josep Martí Martí, dita "Prat d'Albinyana", sense permís per a caçar. Sentència de 24-2-1930 : absolt.
17-3-1930	9-4-1930	Julià Simó Tarragó, representat per Teodor Llebaria Borja (procurador)	Francesc Duart Pallarola. Propietari, veí de Vila-seca de Solcina.	Julià Simó volia que Francesc Duart pagués 1.000 pta, a més d'interessos i costes de judici, en concepte d'un arrendament de l'any 1928 corresponent a una finca seva que Duart no va pagar. El demandat no va comparèixer al judici.
----------	26-6-1930	Indaleci Salas Abad, guarda municipal de camp	Josep Hortoneda Figueras, pastor, veí de Vila-seca de Solcina	El 5 de juny de 1930, Indaleci Salas va trobar Josep Hortoneda pasturant 24 cabres en una peça de terra anomenada "garriga" propietat d'Esteve Pujals Rius. Sentència de 27-6-1930 : Es condemna a Josep Hortoneda a pagar una multa de 10 pta més les costes del judici.
29-4-1931	5-6-1931	Rafael Fernández de Córdoba y de Azara, representat per Felipe Cabeza Coll (procurador)	Josep Nogués. Pagès, casat, veí de Vila-seca de Solcina.	Fernández de Córdoba demanava que Nogués pagués 650 pta en concepte d'arrendament d'una finca ubicada a la partida de La Pineda plantada de vinya, avellaners i una part de regadiu. Aquesta quantitat, el demandat l'hagués hagut de liquidar durant el mes d'octubre de 1930. A més, Fernández de Córdoba exigia a Josep Nogués que pagués també les costes del judici. Nogués es va negar

[435] **Font:** AHMV. Fons del Jutjat Municipal de Vila-seca. Judicis verbals (1930-1935). **Quadre d'elaboració pròpia.**

				a firmar la cèdula de citació del jutjtat municipal i la còpia de la demanda, cosa que varen fer dos testimonis, Josep Graset i Joaquim Moratal, el dia 2 de juny de 1931. Desconeixem si el judici es va celebrar i quina va ser la sentència dictada, doncs la documentació conservada no ens aporta més informació.
8-5-1931	10-10-1931	Miquel Freixas Cuit, fuster, veí de Tarragona.	Josep Escoda Adserias, pagès, veí de Vila-seca de Solcina	Miquel Freixas volia que Josep Escoda li pagués 89,25 pta que li devia en concepte de treballs de fusteria (3 marcs i 3 portes) fets en una casa de camp ubicada a la partida Garriga. A més , d'una gàbia per a conills. Sentència de 13-10-1931: Es va condemnar a Josep Escoda a pagar 89,25 pta, més els interessos legals i les costes del judici.
----------	3-11-1931	Esteve Pardo Ferran i Indaleci Salas Abad (guardes municipals jurats de camp)	Josep Canadell Roigé i Antoni Marco Fortuny, veïns de la Canonja.	El 15 d'octubre de 1931, els guardes de camp varen sorprendre els demandats caçant en una propietat de Josep de March, a la partida "Mas de Virgili" que tenia vinya i oliveres. Els caçadors de la Canonja es negaren a entregar les escopetes. Sentència de 4 de novembre de 1931: pagar 50 pta cadascú de multa, més les costes del judici, així com la pèrdua de les escopetes.
----------	18-8-1932	Josep Verdiell Vidal, natural d'Ulldecona i veí de Vila-seca de Solcina. Obrer de la brigada núm. 12 de la Companyia dels Ferrocarrils del Nord.	Esteve Gené Cros, pastor, natural i véi de Vila-seca de Solcina	Josep Verdiell diu que el dia 12-8-1932, a les 11,30 hores, Esteve Gené pasturava 23 caps de bestiar cabrum en un terraplè del ferrocarril en el punt quilomètric 95, perjudicant arbres i terres del terraplè. Esteve Genè es va negar a donar el seu nom i amenaçant de mort si se'l denunciava. Sentència de 20-8-1932 : es condemna Esteve Gené a pagar una multa de 15 pta i una altra de 5 pta, més costes de judici.
----------	4-2-1933	Indaleci Salas Abad, guàrdia municipal jurat de camp.	Felipe Tuebas Dolsa, veí de Tarragona, guarda forestal de l'Estat.	Indaleci Salas diu que Felipe Tuebas, el 22-1-1933, estava caçant en una finca de la partida Torre de Virgili, anomenada Mas de la Pineda. El dia del judici, Felipe Tuebas demostra que tenia permís de l'administrador de la finca per a poder caçar. Quedà absolt.

----------	25-3-1933	Pere Molas Morell, caporal del Sometent de Vila-seca de Solcina, en representació de Josep Tusach Guasch, també del Sometent.	Ramon Pujals Ferré, veí de Vila-seca de Solcina.	El dia 26-2-1933, Josep Tusach va sorprendre Ramon Pujals pasturant ovelles, unes 80 o 90, a les finques de Maria Assens Martí, Anselm Barenys Martí , Maria Saltó Vendrell i Josep Calbet Ferré, sense permís. Sentència de 27-3-1933 : es condemna Ramon Pujals a pagar una multa de 5 pta, més el pagament de les costes del judici.
9-8-1933	2-10-1933	Magdalena Fortuny Lladó, vídua d'Amadeu Ciurana, propietària del taller de serralleria del C/ de la Font, 10 de Vila-seca de Solcina.	Gustau Xatruch Morell, veí de Vila-seca de Solcina.	Magdalena Fortuny demanava que Gustau Xatruch li pagués 86,25 pta per deutes d'una factura per la construcció d'una sínia, a més dels interessos legals i les costes del judici. Magdalena Fortuny, representada pel seu fill, Joan Ciurana, va retirar la demanda per haver-se donat per satisfeta amb el que Xatruch li va pagar.
----------	17-3-1934	Indaleci Salas Abad, guarda municipal de camp.	Joan Romeu Altadill, veí de Reus	El dia 10 de març de 1934, Joan Romeu pasturava, sense permís, un ramat de 20 cabres i 10 ovelles en una terra propietat del senyor Antoni Escolar, veí de Reus. Sentència de 17-3-1934 : multa de 5 pta, més les costes del judici.
----------	20-8-1934[436]	Maria Saltó Vendrell, propietària, vídua, veïna de Vila-seca de Solcina.	Ramon Tost Salvadó, casat, pagès, veí de Salou.	Maria Saltó demanava desnonar Ramon Tost d'una finca seva ubicada a la Torre Vella de Salou. Tost era arrendatari d'aquesta finca des del dia 2-10-1928, en el que ell i la propietària varen signar davant el registrador de la propietat el pertinent contracte. El dia 20-8-1934, el jutge municipal va fallar en contra dels interessos de Maria Saltó, tot dient que no hi havia lloc al desnonament i, a més, dictaminava que les costes del judici havien de ser pagades per la propietària. Maria Saltó, al no estar d'acord amb el dictamen, va interposar un recurs davant el Jutjat de 1ª Instància de

[436] Aquesta data correspon a la data de la sentència del judici verbal celebrat en el jutjat municipal.

				Tarragona. El jutge, Joaquín Almuzara, va revocar la sentència del jutjat municipal de Vila-seca de Solcina, tot dient que sí que hi havia lloc al desnonament de Ramon Tost, el qual ho havia de fer en un termini de 20 dies. El jutge de Tarragona es basava en el fet que la Llei de Contractes de Conreu, a la que s'emparava i al·legava Ramon Tost, havia estat derogada per sentència del Tribunal de Garanties Constitucionals el dia 8-6-1934, i per tant no era vàlida com a instrument legal.
----------	4-9-1934	Gabriel Martí Torredemé, veí de Vila-seca de Solcina. Administrador de la mina d'aigües dita de "Nanis" del mateix municipi.	Senyora Tuias Rius, vídua de Joan Jené, sòcia de la mina "Nanis"	Gabriel Martí demana que la demandada pagui un total de 78 pta en concepte dels rebuts impagats de dates 2 i 17 de juliol de 1934, cadascun dels quals ascendia a la quantitat de 39 pta. Aquests rebuts eren per treballs de conservació de la mina segons varen acordar els socis.
----------	6-10-1934	Indaleci Salas Abad i Pere Olivé Marquès, guàrdies municipals de camp.	Josep Capdevila Torrell, metge, veí de Barcelona, resident a Salou. Jaume Capdevila Torrell, comerciant, veí de Reus.	El dia 16-9-1934, els demandats estaven caçant sense permís del propietari en una finca de la partida el Corralet, propietat del senyor Josep Maria Sauné Tous. Sentència de 9-10-1934 : condemnats a pagar 50 pta cadascú, a més de les costes del judici i pèrdua de l'escopeta.
20-5-1935	23-5-1935	Lluïsa Salesas Álvarez, propietària	Esteve Gesalí Rosell, veí de Vila-seca de Solcina	Lluïsa Salesas tenia arrendada una peça de terra, ubicada a la partida Aragalls, a Esteve Gesalí, el qual li havia de pagar 300 pta anuals a liquidar 150 pta el dia 3 d'agost (festa major de Vila-seca de Solcina), i les altres 150 pta el dia de Tots Sants. En l'escrit de demanda, la propietària fa constar que Gesalí havia estat sempre complidor a l'hora de pagar, i que Lluïsa Salesas li extenia un rebut. Aquest tarannà es va trencar quan l' 1 de novembre de 1934 la propietària li va presentar el rebut per al seu cobrament i Gesalí es va negar a pagar-lo argumentant que ja l'havia fet efectiu. Lluïsa Salesas vol que Gesalí pagui les 150 ptes, més interessos legals i despeses del judici. El dia de la

				vista (judici), Salesas diu que havia arribat a una entesa amb Gesalí, el qual s'obligava a entregar a la propietària 100 pta el dia 3 d'agost de 1935, quan hagi de pagar la mitja anualitat, es a dir 100+150 pta. Amb aquesta avinença, Lluïsa Salesas va desistir de continuar la demanda judicial.
----------	29-8-1935	Cristóbal Santos Pedrola Santadella, guàrdia municipal de camp.	Serafín Rodríguez González, solter, 21 anys, natural d'Entrimo (Orense) i domiciliat a Salou (Mas de Molins)	Cristóbal Santos Pedrola presentà denúncia contra Serafín Rodríguez, treballador d'una pedrera de Salou, perquè el primer, el dia 29-8-1935, va sorprendre Serafín Rodríguez collint raïm a la finca d'Esteve Martí Vives. Alhora, Cristóbal Santos Pedrola li va trobar avellanes collides a la finca de Rita Barba (vídua de Casas).
19-11-1935	28-11-1935	Pere Català Escoda, veí de Vila-seca de Solcina. En representació de la seva muller Teresa Torrents Pujals	Antònia Salvat (vídua de Roselló). Veïna de Vila-seca de Solcina.	Teresa Torrents era propietària d'una finca a la partida "Recó" de 2 jornals i mig de superfície plantades de vinya, garrofers i olivers, la qual estava arrendada a Antònia Salvat. Aquesta devia l'anualitat de 1935, a pagar el 31 d'octubre o 1 de novembre, que era de 75 pta. Pere Català volia que Antònia Salvat pagués les 75 pta més les costes del judici. El dia de la vista, la demandada, Antònia Salvat, es va oposar a la demanda per injusta i que *"además no está en deber del arrendamiento pues lo tenia que satisfacer a últimos del año común* [natural]*"*. Al final, Antònia Salvat va dir que abandonava l'arrendament, i per tant la finca, si a canvi Pere Català no reclamava les 75 pta. Català es va avindre al tracte.

En relació amb la liquidació dels arrendaments, hem localitzat també un cas en el que la justícia municipal va ser requerida no pas per a exigir el pagament d'unes rendes no satisfetes, sinó perquè fes de dipositària i donés fe que l'arrendatari havia complert amb el deure de fer efectiva puntualment la quantitat estipulada amb l'arrendador. Es tractava del cas de Josep Tusach Guasch, veí de Vila-seca de Solcina, que era arrendatari d'una peça de terra situada a la partida denominada *"Muntanyals"*. Tusach fa saber al jutjat municipal que *"el día 31 de Octubre* [de 1933] *próximo pasado y en compañía de los testigos vecinos de este pueblo, D. Jaime*

Xatruch Salvadó y D. Rafael Ferré, el declarante se presentó en casa del apoderado del propietario de dicho trozo de tierra, D. Esteban Elvira, para satisfacerle la suma contractual anual de setenta y cinco pesetas; pero dicho apoderado no estaba en su casa porque tiene la costumbre de residir en Barcelona, y cuya cantidad, según ***contrato verbal****, debe entregarse en el domicilio que tiene en Vilaseca, y hallándose ausente el referido apoderado, el declarante, juntamente con los testigos ya manifestados, se presentó al Juzgado municipal para hacer la entrega de la anualidad que se indica y que quedó depositada en el referido Juzgado de este pueblo el mismo día 31 de Octubre* [de 1933]*.*

Que el declarante arrendatario, para los efectos legales, solicita de ese Juzgado le sea entregado un recibo por el concepto expresado, en el que conste la cantidad antes mencionada y quede en depósito como garantía al cumplimiento del contrato verbal verificado y sea en su día entregada al referido apoderado D. Esteban Elvira o, en caso contrario, al propietario D. Ramón Salvadó, natural de Vilaseca y residente en América. […]*"* [437].

Els judicis verbals, així com l'escrit de Josep Tusach que acabem d'exposar, ens diuen que en el municipi de Vila-seca de Solcina hi havia el costum d'emprar l'arrendament en metàl·lic per a poder accedir al conreu de la terra per part dels pagesos que no en posseïen. Aquest tipus de contracte, que com hem vist podia ser verbal [438], consistia en que el propietari cedia una peça o peces de terra, normalment de petita extensió i preferentement de regadiu, a un pagès (arrendatari) a canvi de percebre el primer una determinada quantitat de diners, generalment, al final de cada any que no tenia perquè correspondre a l'any natural. L'arrendador o propietari no intervenia en cap sentit en l'explotació de la terra, tanmateix en alguns contractes s'establien clàusules en les que es deixava ben clar que estaven prohibides certes pràctiques agrícoles abusives que podien esgotar la terra, o bé com s'havien de succeir els guarets. De fet, com hem pogut apreciar en el cas de Josep Tusach, el propietari, Ramón Salvadó, era absentista, doncs

[437] AHMV. Fons del Jutjat Municipal de Vila-seca. Judicis verbals (1930-1936). Escrit de Josep Tusach Guasch al Jutjat Municipal de Vila-seca de Solcina, de data 31-10-1933. El subratllat pertany a l'original. La negreta és nostra.

[438] Aquesta pràctica també l'hem pogut detectar en el petit municipi de El Milà (Alt Camp). Vegeu, BERTRAN ÁLVAREZ, Carles. *El Milà (1868-1923): població, societat i economia d'un municipi de l'Alt Camp*. Lleida: Pagès Editors / Consell Comarcal de l'Alt Camp, 2002, p. 255. El contracte verbal o bé l'escriptura privada es varen començar a generalitzar a partir del darrer quart del segle XIX en substitució de l'escriptura pública davant notari. Aquest fet afavoria els interessos dels propietaris. Vegeu al respecte, BALCELLS, Albert. *El problema agrari a Catalunya. La qüestió rabassaire (1890-1936).* 2ª ed. Barcelona : La Llar del Llibre, 1983, pp. 53-54.

vivia a Amèrica i, fins i tot, ho era el seu apoderat que tenia el costum de residir a Barcelona. El mateix passava amb Rafel Fernández de Córdoba, que vivia a Saragossa i en el judici que va tenir amb Josep Nogués va ser representat pel seu procurador i advocat de Reus, Felipe Cabeza[439]. El fet que el propietari fos absentista era un tret comú arreu de Catalunya [440]. Amb tot, en la nostra localitat també es donava la circumstància que el major propietari del municipi, Josep de March, s'instal·lava a finals d'agost en el seu casal vila-secà del carrer Major i no tornava a Tarragona fins primers d'octubre per a poder supervisar les collites de les seves terres [441]. Els contractes d'arrendament en metàl·lic tenien una durada que solia ser, generalment, de 3 a 5 anys prorrogables a voluntat d'ambdues parts i eren de pràctica freqüent en el Camp de Tarragona, entre d'altres zones de Catalunya [442]. També n'hi havia, encara que eren minoria, que podien durar vint anys[443]. L'aprovació de la *Llei de Contractes de Conreu* per part del Parlament de Catalunya, el 21 de març de 1934, estipulava que tant els contractes d'arrendament com els de parceria havien de ser d'una durada mínima de 6 anys i es podien prorrogar successivament pel mateix nombre d'anys [444]. En el cas del municipi de Vila-seca de Solcina, com també succeïa en el Milà (Alt Camp), podem comprovar que el pagament també es feia per mitges anualitats [445]. Parlem de l'arrendament entre Lluïsa Salesas i Esteve Gesalí, on quedava palès que el segon havia de pagar en total 300 pta anuals a la primera, de les que 150 s'havien de fer efectives el dia 3 d'agost, dia de la festa major, i les altres 150 pta el dia 1 de novembre (Tots Sants). És interessant fer èmfasi en el fet que era costum realitzar els pagaments en dies festius senyalats, cosa que no era únicament costum de Vila-seca de Solcina doncs, tornant al municipi del Milà, hem pogut constatar que també s'escollien com a dates de liquidació de l'arrendament el dia de Nadal, Sant Joan (24 de juny) o bé per a Tots Sants [446]. Si ho pensem bé, no era atzar escollir els dies 1 de novembre i / o 25 de desembre per a pagar els

[439] La professió d'advocat de Felipe Cabeza l'hem extret de la seva esquela de defunció. Vegeu, *Diario Español*, 14-11-1939, p.5.
[440] BALCELLS, Albert. *Op. cit.* , p. 25.
[441] Vegeu, "Notas de sociedad" . *Diario de Tarragona*, 26-8-1931, p. 4 ; i 4-10-1931, p. 5.
[442] GIRALT, Emili. "L'agricultura". A: *Història econòmica de la Catalunya contemporània. Segle XIX. …* . Vol. II. … . , pp. 154-155.
[443] En el petit municipi del Milà (Alt Camp) vàrem poder constatar algun contracte d'arrendament en metàl·lic amb aquesta duració. Vegeu, BERTRAN ÁLVAREZ, Carles. *Op. cit.* , p. 255.
[444] BALCELLS, Albert. *Op. cit.* , pp. 434 i 452. *"Apèndix VI. Llei de Contractes de Conreu … "*. Art. 10 i Art. 70, respectivament de l'esmentada Llei.
[445] Per al Milà vegeu, BERTRAN ÁLVAREZ, Carles. *Op. cit.* , p. 251.
[446] BERTRAN ÁLVAREZ, Carles. *Op. cit.* , pp. 250-258.

arrendaments, doncs les diferents collites ja estaven plegades i moltes d'elles cobrades. L'arrendament en metàl·lic era el contracte *"* […] *més representatiu de l'economia capitalista entre tots els contractes agraris"* i una fòrmula bastant arriscada per al pagès, doncs si la collita no li era favorable, o bé l'havia de vendre a un preu molt baix per excés d'oferta, es trobava amb dificultats per a poder pagar l'import exigit pel propietari o, simplement, no podia fer front al pagament tot declarant-se insolvent [447]. Aleshores el propietari posava en mans de la justícia el cas. Només cal veure les quantitats que havien de pagar alguns arrendataris: 1.000, 650, 300 pessetes anuals, per comprendre que eren quantitats prou importants per l'època i que els pagesos havien de fer molts esforços per complir el tracte establert amb el propietari. La realitat era que els agricultors del municipi de Vila-seca de Solcina subjectes en aquest tipus de contracte malvivien en el sentit més literal de la paraula[448]. En aquest sentit, un altre cop, la *Llei de Contractes de Conreu* intentà posar ordre i racionalitat quan estipulà que *"El preu de l'arrendament no podrà excedir del 4 per 100 del valor que tingui la terra"* [449]. Tanmateix, aquesta Llei fou declarada nul·la pel tribunal de garanties constitucionals el dia 8 de juny de 1934 al poc de ser aprovada. Va a tornar a tenir vigència mitjançant un decret de la Generalitat de Catalunya de 2 de març de 1936, quan el govern autònom, amb Lluís Companys al capdavant, va ser reposat després de la victòria electoral del 16 febrer d'aquell any [450]. L'inici de la guerra civil a Catalunya, el 19 de juliol, i la consegüent revolució que es va produir varen desbordar els propòsits reguladors d'aquesta llei.

La parceria era també un altre sistema d'accés a la terra emprat per part d'aquelles persones del municipi que no eren propietàries. La parceria consisteix en que un propietari cedeix temporalment terres a un pagès, el qual, a canvi, efectua el pagament mitjançant una part proporcional dels fruits obtinguts d'aquelles terres [451]. La part dels fruits a donar és molt variada segons la zona, els tipus de terra o conreu. En el municipi de Vila-seca de Solcina sembla ser que era freqüent la *mitgeria*, es a dir, la meitat del fruit obtingut anava a mans del propietari i l'altra meitat era per al pagès [452]. A més, el parcer estava obligat a pagar totalment, o bé a

[447] GIRALT, Emili. *Op. cit.* , p. 154.
[448] Testimoni del senyor Joan Genovès Ferrando. Vila-seca, 3 de juny de 2005. També, MORELL i TORRADEMÈ, Josep. *Història de Vila-seca. … .* , p. 166.
[449] BALCELLS, Albert. *Op. cit.* , p. 443. *"Apèndix VI. Llei de Contractes de Conreu … ".* Art. 39. Primera.
[450] BALCELLS, Albert. *Op. cit.* , pp. 241 i 356.
[451] GIRALT, Emili. *Op. cit.* , p. 150.
[452] Testimoni del senyor Joan Genovès Ferrando. Vila-seca, 3 de juny de 2005.

proporció de la part alíquota dels fruits que es quedava, el cadastre o contribució territorial rústica de la finca que portava. Així, segons el pacte que tingués amb el propietari, podia fer-se càrrec del 100 % o bé del 50 % de la contribució territorial [453]. Aquest impost va anar representant al llarg del segle XIX un percentatge cada cop més elevat respecte al valor en renda de la terra per part de la hisenda pública, motivant fortes tensions entre propietaris i parcers. L'any 1849 significava el 12 % i pel 1885 era del 21 % [454]. Pel 1934, Hisenda la va gravar en el 22,30 % del valor de la terra, i la de 1936 en el 22,36 % [455]. Amb tot, també s'ha de dir que després d'haver-se patit els estralls de la fil·loxera, a principis del segle XX, molts propietaris es varen avindre a pagar ells íntegrament la totalitat dels impostos [456]. La *mitgeria* es trobava implantada abundantment arreu de Catalunya, i en el cas de les zones meridionals del Principat aquest fet provocava que el parcer fos conegut sota el nom de mitger [457].

Una variant de la parceria molt estesa pel Camp de Tarragona, i tot indica que també en el municipi de Vila-seca de Solcina, era l'anomenat *terratge* [458]. El *terratge* es basava en el fet que el propietari d'una finca, generalment erma, la cedia a un pagès, nomenat *terratger*, per un període que no excedia els vint anys. La missió del *terratger* era la de fer rendible agrícolament aquella terra i, per això, arrencava els antics conreus que hi poguessin haver, així com les males herbes, matolls i arbustos. També construïa els marges i rases per a les aigües. Tot seguit realitzava la plantació que indicava el propietari, normalment es tractava de ceps o avellaners, el planter dels quals era facilitat per l'amo de la terra. Totes les despeses eren per al *terratger*, inclosa la contribució territorial, de tal manera que el propietari es desentenia de qualsevol obligació, a excepció, com ja hem dit, de cedir la terra i facilitar els peus de cep o els avellaners. Mentre aquestes plantacions eren petites, generalment al llarg dels primers cinc anys, el pagès o *terratger* podia sembrar o fer horta entre les files de ceps o avellaners i el producte obtingut era exclusivament per a ell. Passats aquests anys, i degut al fet que els avellaners i / o ceps havien crescut bastant, ja no era viable el conreu entre fileres, doncs les branques d'aqueixes

[453] GIRALT, Emili. *Op. cit.* , p. 151.
[454] GIRALT, Emili. *Op. cit.* , p. 151.
[455] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixes 79 i 80, respectivament.
[456] BALCELLS, Albert. *El problema agrari … .* , p. 66.
[457] GIRALT, Emili. *Op. cit.* , p. 151.
[458] Per a aquesta variant de conreu ens hem basat en el testimoni del senyor Joan Genovès Ferrando. Vila-seca, 3 de juny de 2005. El senyor Joan Genovès ens va explicar aquesta varietat sense nomenar-la pel nom de *terratge*, amb tot, coincidia molt amb el que exposa Emili Giralt. Per aquesta autor i tipus de variant de conreu vegeu, GIRALT, Emili. *Op. cit.* , p. 151.

plantacions ocupaven una part considerable d'aquests espais i no deixaven passar el sol. Al mateix temps, a partir també del cinquè any, normalment, el *terratger* havia de començar a pagar parts de fruits, doncs els ceps i / o avellaners començaven a donar rendiment. Es començava per donar al propietari un quart de la collita i, al cap d'uns anys més, s'acabava entregant la meitat. Quan el contracte de *terratge* finia, o bé si l'amo de la terra expulsava el pagès *terratger* abans d'hora per incompliment de pactes o per no treballar la terra a ús i costum de bon pagès, el *terratger* no tenia dret a l'abonament de les millores que hagués fet en la finca.

4.3-La ramaderia

La riquesa pecuària del municipi de Vila-seca de Solcina es calculava en 15.781,25 pta l'any 1934 [459]. Ja hem vist en el punt anterior, gràcies als judicis verbals derivats de la terra, que en el municipi hi havia ramats de cabres i ovelles. Amb tot, la matrícula de la contribució industrial, de comerç i professions, que es confeccionava cada any, ens permet filar quelcom més prim i conèixer els habitants del municipi que estaven vinculats en aquesta activitat econòmica. Tanmateix, no hem d'oblidar que aquest document és de tipus fiscal i, per tant, és susceptible de poder amagar un cert percentatge de frau. Les persones que tenien cabanya ramadera que subministrava llet (cabres i vaques), amb expressió del tipus de bestiar i nombre de caps, els recollim en la taula 47:

[459] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 76. *"Contribución Territorial. Riqueza rústica. Repartimiento para 1934".*

Taula 52: Nombre de ramaders i caps de bestiar de llet en el municipi de Vila-seca de Solcina (1931-1939) [460]

	ANYS								
Ramaders	**1931**	**1932**	**1933**	**1934**	**1935**	**1936**	**1937**	**1938**	**1939**
Llorenç Andreu Ballvé	7 c	7 c	6 c	6 c	6 c	6 c	6 c	6 c	6 c
Ramon Argilaga Parrius	20 c	20 c	10 c	10 c	10 c	--------	-------	------	------
Josep Bertran Pujals	12 c	12 c	10 c	10 c	10 c	10 c	-------	------	------
Àngel Boquera Margalef	15 c	15 c	9 c	9 c	9 c	9 c	9 c	9 c	9 c
Lluís Dolz Barrabeix	3 v	3 v	3 v	3 v	3 v	--------	-------	------	------
Josep Folqué Serra (Salou)	--------	8 c	---------	----------	--------	--------	-------	------	------
Antoni Gené Cros	18 c	18 c	10 c	10 c	10 c	10 c	10 c	10 c	10 c
Esteve Gené Cros	20 c	20 c	11 c	11 c	11 c	11 c	11 c	11 c	11 c
Josep Gené Cros	5 c	5 c	4 c	4 c	4 c	4 c	4 c	4 c	4 c
Dolors Gené Rius	--------	--------	----------	----------	2 c	2 c	2 c	2 c	2 c
Joan Graset Granell	20 c	20 c	15 c	15 c	15 c	15 c	15 c	15 c	15 c
Emili Hortoneda Savall	17 c	17 c	11 c	11 c	11 c	11 c	11 c	11 c	11 c
Josep Hortoneda Figueras	10 c	10 c	----------	---------	-------	-------	-------	-------	-------
Jacint Porqueras Tous	2 v	2 v	----------	---------	-------	-------	-------	-------	-------
Antoni Roigé Pomerol	-------	-------	----------	---------	2 v	2 v	2 v	2 v	2 v
Josep Torrents Pujals	13 c	13 c	11 c	11 c	11 c	11 c	11 c	11 c	11 c
Total cabres	**157**	**157**	**97**	**97**	**99**	**89**	**79**	**79**	**79**
Total vaques	**5**	**5**	**3**	**3**	**5**	**2**	**2**	**2**	**2**
TOTAL	**162**	**162**	**100**	**100**	**104**	**91**	**81**	**81**	**81**

c = cabres v = vaques

El quadre ens mostra un descens del nombre de caps de bestiar entre 1931 i 1939. Els dos primers anys, 1931 i 1932, la xifra estava en 157 cabres i 5 vaques. En total 162 caps. Entre 1933 i 1934, la xifra va baixar bruscament a 97 i 3, respectivament, que reunits sumaven un centenar de caps. Una petita remuntada es va donar l'any 1935, quan el nombre de cabres va pujar a 99, i el de vaques va tornar a ser de 5. Tanmateix, l'any següent, 1936, la davallada va tornar a ser evident amb un nou descens : 89 cabres i 2 vaques. Els efectes de la guerra civil es varen deixar notar l'any 1937, quan, un altre cop, la cabanya ramadera, pel que fa a vaques i cabres, va experimentar un descens, amb 81 caps totals, dels que 79 corresponien a cabres i un parell de vaques. Aquesta tònica es va mantenir l'any 1939.

Dins aquest apartat no podem obviar, encara que no estiguin inclosos dins del que es coneix estrictament per ramaderia, tots els animals que aportaven la seva força de tracció i de càrrega per efectuar les tasques del camp i que servien també de mitjà de transport. Aquests animals eren tan importants per a l'economia local que la gran majoria dels socis del Sindicat

[460] **Font**: AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 76. *"Matrícula de la contribución industrial, de comercio y profesiones,* […] *".* Anys 1931-1939. **Quadre d'elaboració pròpia.**

Agrícola varen subscriure una assegurança mútua per als seus cavalls, mules i ases durant el mes de març de 1931 [461]. El nombre i tipus d'aquests era el següent:

Taula 53: Animals de labor i tracció en el municipi de Vila-seca de Solcina (1936/1939) [462]

Tipus d'animal	Núm. animals a 1 maig 1936	Núm. animals a 1 maig 1939
Eugues	4	7
Cavalls	49	37
Mules i mulos	198	206
Someres i rucs	27	29
TOTAL	**278**	**279**

Les mules i mulos eren els animals de labor i tracció més nombrosos en el municipi, encabat venien els cavalls. La davallada d'aquests darrers finalitzada la guerra civil, potser va ser deguda, en certa part, a una intenció de compra de mules i cavalls que va portar a terme l'Exèrcit Popular de la República el dia 31 de desembre de 1937 en el camp de futbol de Vila-seca de Solcina[463]. El fet que els mulos i mules fossin majoria no ens ha d'estranyar, doncs aquest tipus d'animals són molt més resistents, forts i soferts per als treballs agrícoles i la tracció, que no pas els cavalls i eugues, els quals són més delicats, agafen més malalties i necessiten més atencions [464]. Com bé diu Núria Sales : *"* […] *la mula ha estat durant segles a Catalunya un dels principals puntals de l'economia; mules batien, mules llauraven, mules s'enduien les garbes de blat o les càrregues de verema fins no fa gaire;* […] *"* [465]. A més, *" la mula, més sòbria que el cavall, sobreviu amb ben poca cosa – fulles de figuera, branques de freixe, palla d'arròs, el que sigui – però, assedegada, refusa l'aigua estancada i patògena que el cavall, amb menys discerniment, accepta de beure "* [466]*.* En aquest sentit, podem explicar que en data 20 de juliol de 1935, el procurador Antoni Creus i Palau, en nom del seu representat, Francesc Reiteri Millán, veí de Reus, va interposar una demanda de judici verbal contra Maria Xatruch i Martí, veïna de Vila-seca de Solcina, perquè aquesta, mitjançant el seu fill, Esteve Pujals Xatruch, varen comprar, el 13 de juny d'aquell any, un cavall de quatre anys a Francesc Reiteri pel preu de 1.300

[461] "La Voz de los pueblos. Vilaseca". *La Voz de la Provincia,* 29-3-1931, p. 3.
[462] **Font:** AHMV. Fons municipal. Correspondència. Any 1939.*"Junta Local de Fomento Pecuario de Vilaseca. Estadística de los animales de labor existentes en este término municipal el día 1º de Mayo de 1939. Año de la Victoria". "Vilaseca, 2 de Julio de 1939".* **Quadre d'elaboració pròpia.**
[463] AHMV. Fons municipal. Llibre registre d'entrada de documents (1936-1940), p. 30. Núm. 46. Ofici, de 27-12-1937, del Capità Cap de la Comissió de compres de bestiar.
[464] Sobre aquest aspecte vegeu, SALES, Núria. *Mules, ramblers i fires (segles XVIII i XIX).* Reus: Edicions del Centre de Lectura (Assaig, 35), 1991, p. 19.
[465] SALES, Núria. *Op. cit.* , p. 19.
[466] SALES, Núria. *Op. cit.* , p. 19.

pessetes, les quals s'havien de fer efectives de la següent manera : 500 pta al cap de quinze dies, i les restants 800 pta el dia 1 d'octubre, al plegar la collita. El dia 8 de juliol de 1935 el cavall va morir de pneumònia a casa de Maria Xatruch i, *"Con especiosos motivos, y a pretexto de la muerte del caballo, no obstante los reiterados requerimientos del actor* [Francesc Reiteri]*, para que satisfaciera el primer plazo del precio aplazado* [500 pta]*, no ha sido posible lograr cumpliera la demandada la obligación contraída"* [467]. Degut això, el demandant, Francesc Reiteri, sol·licitava a la Justícia que la demandada, Maria Xatruch, pagués les 500 pta, en concepte de primer pagament, més els interessos legals i les costes del judici [468]. Tot plegat ens ve a dir, de manera ben clara, que comprar un cavall podia ser un negoci ruïnós, cosa que amb una mula la garantia de supervivència de l'animal era més elevada.

No podem tancar aquest punt sense fer esment, mínimament, a les bèsties de corral que moltes famílies del municipi, com en d'altres indrets, tenien a casa seva. Parlem, principalment, de les gallines, galls, conills i porcs, els quals proporcionaven aliment (ous i carn) i enriquien la dieta dels seus amos.

4.4-La pesca

Hem pogut veure que en el cens electoral de 1934 apareixien inscrits un total de sis pescadors majors de 23 anys en el municipi vila-secà. Cinc estaven a Salou i un en el nucli de Vila-seca de Solcina. L'activitat pesquera, si bé no tenia la importància de l'agricultura, era practicada en un municipi que, hem de recordar, era costaner. Per a saber com vivien i treballaven aquestes persones ens hem valgut de la memòria de la senyora Josepa Benach Pomerol, de *Ca la Pepa Rita*, que, juntament amb els petits comentaris del seu marit, Joan Mestres Gran, ens va anar desgranant les vicissituds d'aquest col·lectiu [469]. Segons la nostra informant hi havia, molt abans de la guerra civil, pels volts dels anys vint, un petit grup de famílies pescadores que habitaven en unes barraques fetes per ells mateixos amb joncs, les quals estaven a la zona de la platja de la Pineda. Es coneixien pel nom de *"les botigues de l'art"*[470]. Per

[467] AHMV. Fons del Jutjat Municipal de Vila-seca. Judicis verbals. Any 1935.
[468] AHMV. Fons del Jutjat Municipal de Vila-seca. Judicis verbals. Any 1935.
[469] Testimoni de la senyora Josepa Benach Pomerol amb breus comentaris i matitzacions del seu marit, Joan Mestres Gran. Vila-seca, 7-12-2002.
[470] Sobre aquesta denominació vegeu, AMIGÓ i ANGLÈS, Ramon. *Toponímia de Vila-seca de Solcina …* . , p. 125. Un estany que havia entre els antics territoris de Salou i la Pineda, enfront de la platja del mateix nom, portava aquesta denominació. Aquest fet ve a dir-nos que, probablement, aquesta pràctica pesquera i els assentaments feia bastant temps que existien. Vegeu, FARRIOL i CLAVÉ, Ramon; JANSÀ i GRAN,

a fer-nos una ideia, avui dia es trobarien a l'avinguda de Pau Casals del nucli de la Pineda, aproximadament a l'alçada del número 71, on hi ha un restaurant. Aquestes persones anaven molt mal vestides, de fet portaven una existència miserable. La seva activitat pesquera es basava en la tècnica de la *"pesca de l'art"*. Josepa Benach explica que havia vist com un grup de sis pescadors, tres a cada banda d'una xarxa bastant llarga, s'endinsaven a peu, en línia recta, dins la mar. Sembla ser que anaven despullats. La xarxa tenia en els seus extrems uns pals que ajudaven a agafar-la millor i tenia ploms a la part inferior per a que es quedés aferrada al fons marí. Un cop havien entrat ben endins, els pescadors es reunien de tal manera que la xarxa quedava tancada en cercle. Aleshores tocava arrossegar la xarxa en direcció cap a la platja. Era el moment en el que els homes, enmig de renecs i improperis, demanaven l'ajut de les seves dones. Una vegada la xarxa era fora de la mar, el peix capturat es dipositava a la platja, prop de les ones. Les dones dels pescadors s'encarregaven de netejar d'algues, sorra i demés elements les peces capturades. Es tractava, entre d'altres, de sepietes, peixets d'escata, mollets, lluçets, calamarcets, etc, que fregits a la paella o amb arròs esdevenien deliciosos. Quan ja estaven nets, es dipositaven en uns coves o cossis rodons grans, d'un pam o pam i mig de fondària, els quals, quan estaven plens, les dones dels pescadors es posaven damunt del cap amb l'auxili dels seus homes. Prèviament, s'hi col·locaven un coixí de palla d'ordi per esmorteir la pressió de la càrrega del peix i, amb ella, enfilaven a peu el camí que anava de la Pineda fins arribar al poble de Vila-seca de Solcina, on entre mig de crits personalitzats (Rita, Maria, etc) adreçats a les veïnes, deien tot seguit : *"baixeu el plat, baixeu el plat … ! baixeu a omplir el plat … ! "* , les senyores, que baixaven amb uns plats de color groc decorats amb flors de color vermell i verd, adquirien peix fresc pagant amb diners o bé bescanviant-lo, si eren de família pagesa, pel que s'anomena a la localitat com *recapte* (patates, cebes, llegums, etc). Josepa Benach recordava que la seva àvia Rita donava a les peixateres un ral, es a dir, dues monedes de deu cèntims i una de cinc cèntims de pesseta. Tot i això, la venda ambulant de peix no era ben vista per tot el veïnat. Així, l'any 1929, en Ramon Argilaga sol·licità a la Junta de Proveïments de la província de Tarragona que prohibís la venda de peix pels carrers de Vila-seca de Solcina. La demanda fou desestimada

Carles ; MORELL i TORRADEMÈ, Josep. *Antics territoris del municipi de Vila-seca i Salou. … .* , p. 37 i mapa de l'antic territori de Salou ubicat entre les pp. 44 i 45.

per aquest organisme al·legant que no era de la seva competència el fet exposat pel denunciant[471].

Uns anys més tard, aquests mateixos pescadors sembla que varen adquirir una barqueta, amb la qual podien realitzar la seva feina d'una manera més digne i amb un rendiment més alt. A Salou hi havia també, per aquells anys, un grup de pescadors, aquests tenien barca, i eren coneguts sota el renom dels *"Más Malos"*. A pesar d'aquest apelatiu, Pepeta Benach i el seu marit ens varen comentar que eren tots plegats bona gent. Aquests veïns salouencs es veu que provenien de l'Almadrava, localitat costanera pertanyent al municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant. Els *"Más Malos"* vivien durant l'estiu en una cabana de joncs situada al final de la platja de Llevant de Salou, en una esplanada sota l'espadat del Llatzaret. També s'hi trobaven les cabanes del *"Pascual"*, del *"Funcions"* i del *"Romualdo"*; totes elles famílies pescadores. Aquest indret on estaven ubicades les cabanes era conegut per la gent amb el nom de les *"Barraques dels Más Malos"*. A partir de 1936, aquestes barraques deixaren d'estar habitades per a passar a ser magatzems per a guardar els estris de pesca [472].

Barca i barraques de pescadors a Salou [473].

[471] ARÍS. "Información regional. Tarragona". *La Vanguardia*, 5-10-1929, p. 28.
[472] TOMÀS OLLÉ, Esteve. "Recull de records". *Estudis de Salou*. … . , p. 22.
[473] **Font :** https://mdc.csuc.cat/digital/collection/bcsalvany/id/3300/rec/2 Memòria Digital de Catalunya. Biblioteca de Catalunya. Fons fotogràfic Salvany. Autor: Salvany i Blanch, Josep (1866-1929). Any: 1916. Referència: Fons Salvany SaP_298_11. (Consultat 4-1-2022).

La mateixa testimoni ens va apuntar un fet que ara ens sembla inversemblant, degut a l'alt nivell de depredació, contaminació i degradació que ha sofert i pateix de bastants anys ençà el nostre mar Mediterrani, i que no volem deixar de reproduir. Tant ella com el seu germà anaven a collir crancs als forats de les roques de la platja dels Capellans de Salou, quan els seus avis estaven treballant un tros de terra prop d'aquest indret. Arribats a quarts de dotze del migdia, la seva àvia els hi deia que anessin a agafar-los per a poder fer un arròs. Els crancs, de color negre, es tornaven vermells quan eren passats per la paella. També en aquestes roques, apartaven les herbes i collien cloïsses, o com es diu a Vila-seca, *"xapellines"*, que eren ben grosses. Les obrien amb destresa amb un ganivet i allà mateix se les menjaven. Més natural impossible.

Pel maig de 1930, tenim constància que els pescadors de Salou, Cambrils, Hospitalet de l'Infant i l'Ametlla de Mar estaven molt satisfets per l'abundància de pesca que existia en aquelles platges. Amb tot, les limitacions administratives a l'excés de captures ja es deixaven sentir durant la Segona República. El 23 d'abril de 1935 es va publicar una Ordre del Ministeri d'Indústria i Comerç, en la que es prohibia la pesca d'arrossegament remolcada entre el 1r de maig i el 30 de setembre d'aquell any a partir d'unes determinades distàncies de la costa o bé a partir d'unes fondàries marines específiques. Pel que fa a les nostres costes, aquesta disposició dictaminava que entre el castell de Montjuïc de Barcelona i la farola del port de Salou no es podia pescar, amb el sistema esmentat, a menys de sis milles de la costa més propera. Entre la farola del port de Salou fins Hospitalet de l'Infant en fons menors de 69 metres. Entre Hospitalet de l'Infant fins el Cap de Tortosa en fons marins menors de 76 metres[474]. A vegades, però, amb restriccions legals o no, el que es pescava no eren pas peixos. Així, a mitjan setembre de 1935, els pescadors de Cambrils varen recollir amb les seves xarxes un parell d'àmfores romanes del fons marí [475].

De tot el que hem pogut copsar és pot deduir que l'activitat pesquera del municipi proporcionava als seus treballadors i famílies només una vida de pura subsistència sense més pretensions. Aquest fet venia provocat, en part, per uns mitjans tècnics pobres i antiquats. Per últim, val a dir que la pesca no tenia, ni molt menys, la importància de l'agricultura.

[474] "Ministerio de Industria i Comercio. Orden disponiendo que desde 1º de Mayo a 30 de Septiembre, ambos inclusive, la pesca con artes de arrastre remolcados, estará prohibida en las zonas que para cada región se expresan". *Gaceta de Madrid. Diario Oficial de la República.* Núm. 113, de 23-4-1935, p. 653.
[475] DEU. "Información regional. Reus". *La Vanguardia*, 30-5-1930, p. 25. DEU. "Las comarcas. Reus". *La Vanguardia*, 20-9-1935, p. 8.

4.5-La mineria

Des de molts segles enrere, la mà de l'home ha explotat els recursos geològics que proporcionava el municipi de Vila-seca de Solcina, sobretot en la zona del Cap de Salou. Així, l'any 1852, Esteve Sauné va descobrir un jaciment de pirolusita o manganès peroxidat vora el mar, a la cala del Grony, en el Cap de Salou. Aquest jaciment va ser abandonat després de varis assaigs per la seva baixa qualitat [476].

Amb molt més èxit s'han dut a terme extraccions de pedra calcària a l'aire lliure donant lloc a l'obertura de pedreres. Ramón Amigó i Anglès, en el seu estudi toponímic del terme de Vila-seca de Solcina, va poder identificar un bon grapat d'aquestes. Una d'elles, que portava per nom *"la Pedrera"*, ubicada a l'antic terme de Salou, es troba ja citada en un censal de l'any 1629[477]. L'any 1904, Andrés Boyer, contractista de les obres de perllongació del moll del port de Tarragona, va obtenir autorització del *Ministerio de Hacienda* per a extreure materials d'una pedrera que posseïa a la *Punta Prima*, indret localitzat en el Cap de Salou. Pel setembre de 1930 es treballava intensament en l'extracció de materials de la pedrera de Salou per a poder arreclar el ferm de la carretera nacional de Tarragona a Castelló (N-340), tant a l'entrada com a la sortida de Vila-seca de Solcina. Dos mesos després, els treballs d'explotació de la pedrera de Salou varen finalitzar perquè ja s'havia extret prou pedra [478]. Pel juny de 1933, es varen realitzar treballs de piconament del terreny per a poder col·locar la via per a les vagonetes que havien de dur el material des de la pedrera ubicada a la partida del *Pla de Maset* del Cap de Salou fins a les obres de construcció del port de Cambrils. La via havia de tenir un recorregut d'uns 12 Km. Amb tot, pel juliol de 1934 la pedra arribava mitjançant el ferrocarril fins a Cambrils [479]. Finalitzada la Guerra Civil espanyola, pel desembre de 1939, la Societat Electro-Química de Flix sol·licità la

[476] GIBERT y OLIVER, Agustín. *Topografía médica … ,* p. 50. També, FARRIOL i CLAVÉ, Ramon ; JANSÀ i GRAN, Carles ; MORELL i TORRADEMÈ, Josep. *Antics territoris … .* , pp. 45-46.
[477] AMIGÓ i ANGLÈS, Ramon. *Toponímia de Vila-seca de Solcina … .* , pp. 120-121.
[478] "Ministerio de Hacienda. Real Orden [de 17-10-1904] disponiendo se habilite el punto denominado <<Punta Prima>>, cerca de Salou, para el desembarque de herramientas para la explotación de una cantera, y embarque de la piedra extraída de la misma". *Gaceta de Madrid.* Núm. 293, de 21-10-1904, p. 257. També, "Las obras del puerto". *Diario de Tarragona*, 5-7-1904, p. 1. En la *Gaceta de Madrid* apareix el cognom com Bayer. En el *Diario de Tarragona* consta escrit com Boyer. Nosaltres hem adoptat aquest darrer. JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 24-9-1930, p. 27. "La voz de los pueblos. Vilaseca". *La Voz de la Provincia*, 20-11-1930, p. 3.
[479] JANSÁ. "Cataluña. Vilaseca". *La Vanguardia,* 10-6-1933, p. 24. JANSÁ. "Notas comarcales. Vilaseca". *La Vanguardia*, 2-7-1933, p. 4. "Notas comarcales. Cambrils". *La Vanguardia*, 11-7-1934, p. 17.

concessió i explotació de nou pertinences[480] de carbonat de calç, amb el nom de mina *"Julia"*, ubicades prop de la zona de Salou coneguda pel *Llatzaret*, a la *Jefatura del Distrito Minero de Barcelona* del *Ministerio de Industria y Comercio*. Un any més tard, els representants de la companyia varen demanar que es deixés sense efecte la instància per ells presentada, desistint així de la demanda d'inscripció de la mina [481]. Per últim, i de manera anecdòtica, tot i que no està dins l'àmbit temporal objecte del nostre estudi, direm que el material extret d'una pedrera propera a Salou denominada *"La Pedrera"*, fou utilitzada, entre 1958 i 1959, per l'empresa nordamericana Brown-Raymond-Walsh, per al recobriment i realització de noves pistes a l'aeròdrom de Reus, el qual es convertiria en Base Aèria. Aquestes obres es varen dur a terme dins el marc dels pactes signats entre el règim franquista i els Estats Units d'Amèrica l'any 1953 sobre el programa d'instal·lació de bases militars nordamericanes a Espanya[482].

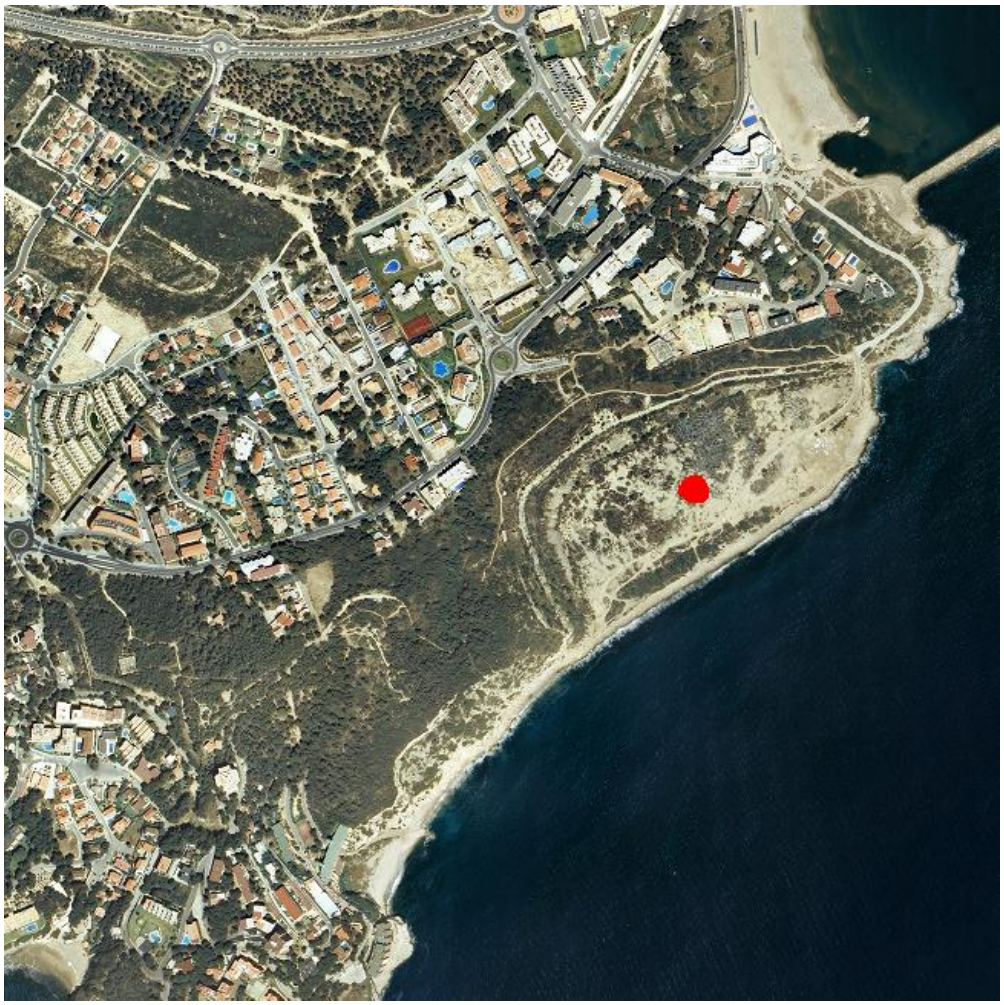
Segons el *Mapa Topográfico Nacional de España*, només en el Cap de Salou apareixen reflectides sis pedreres, les quals constaven com abandonades a finals anys noranta del passat segle XX [483]. El volum total extret de pedra calcària de cinc d'aquestes pedreres es calcula en 1.243.547 m³, dels que 1.060.710 m³ corresponen a l'antiga pedrera localitzada en l'extrem oriental del Cap de Salou, vora la mar, entre les urbanitzacions de *Port Pirata*, a l'est, i la de *Pinosmar*, a l'oest, propera aquesta darrera al far, en la zona denominada *La Torre Alta*[484]. Aquesta pedrera fou la més explotada de les cinc abandonades actualment en el Cap de Salou.

La matrícula de la contribució industrial, de comerç i professions dels anys de la II República i la guerra civil no cita cap professional i / o industrial relacionat amb aquesta activitat extractiva. De tota manera, com hem vist, el cens electoral rectificat de 1934 recull un parell de

[480] La pertinença, *pertenencia* en castellà, és la unitat de mesura superficial per a les concessions de tipus miner. La seva extensió ha variat segons les lleis i avui dia és equivalent a una hectàrea.
[481] ADTIT. *Distrito Minero de Barcelona. Expediente de registro número 1.500, para la mina de carbonato de cal, nombrada Julia, del término de Vilaseca. Interesado: Sociedad Electro-Química de Flix, C.A. Año 1940.*
[482] ADTIT. *Jefatura del Distrito Minero de Barcelona. Autorización explotación cantera de caliza denominada "LA PEDRERA" nº 786. Interesado: Brown-Raymond-Walsh. 1958.* Per al tema de les bases vegeu: VIÑAS, Ángel. *En las garras del Águila. Los pactos con Estados Unidos, de Francisco Franco a Felipe González (1945-1995)*. Barcelona: Ed. Crítica, 2003.
[483] MINISTERIO DE FOMENTO. INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL. *Mapa Topográfico Nacional de España.* 473-III "Salou". 2ª ed. Any 2001.
[484] Per al volum de pedra extreta al llarg dels anys, així com per a la comprovació del nombre i ubicació de les pedreres abandonades hem consultat: mediambient.gencat.net/cat/el_departament/cartografia/fitxes. "Mapa d'activitats extractives abandonades". Actualització de 31-12-1999. Per a la localització de la pedrera vegeu, MINISTERIO DE FOMENTO. INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL. *Mapa Topográfico Nacional de España.* 473-III "Salou". 2ª ed. Any 2001.

persones que apareixien inscrites una sota l'ofici de picapedrer i l'altra constava com a canter. Es tractava, la primera, de Josep Aguiló Alvira, de 50 anys d'edat, resident en un xalet de Salou en el carrer Méndez Núñez [485]. La segona era Eduard Aguiló Carreté, de 42 anys, vivia en el carrer Pablo Iglesias, 2 del nucli de Vila-seca de Solcina. Aquesta informació lliga amb la que abans de la Guerra Civil donava l'*Anuario comercial de España* de l'any 1936 on ens fa saber, sota l'epígraf de *"Canteras"*, que hi havia tres persones relacionades directament amb aquesta feina. Les dues primeres, ja esmentades, que apareixen amb el seu nom i primer cognom, i la tercera que era Carlos Pisthar [486]. D'aquest darrer sabem que era alemany, de constitució forta i que tenia la seva residència a Reus. La pedrera que explotava portava el nom de *La pedrera de l'alemany* i, segons el dir de la gent, s'enduia la pedra cap a Flix. *La pedrera de l'alemany* estava vora el camí del Pla de Maset i al costat d'una altra pedrera denominada del *Colomí*, de tal manera que de tant extreure pedra varen arribar a comunicar-se l'una amb l'altra [487]. Totes les dades recollides ens donen a entendre que les tres persones indicades no eren treballadors de les pedreres, es a dir, senzills picapedrers, sinó que, segurament, eren propietaris d'alguna pedrera del terme municipal.

[485] El fet de que visqués en un xalet l'hem extret de: AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (15-9-1931 a 19-5-1932). Acta núm. 10. Sessió ordinària de 8-3-1932, p. 70 revers.
[486] *Anuario comercial de España. Guía Pascual.* Tomo III. … . , p. 4.598.
[487] La descripció d'aquest senyor i de la seva pedrera l'hem extret d'AMIGÓ i ANGLÈS, Ramon. *Op. cit.*, p. 120. Nota 834.

Vista aèria de la zona oriental del Cap de Salou. El punt vermell indica on estava situada la pedrera d'on es varen extreure més d'un milió de metres cúbics de pedra calcària. Aquest indret és conegut com *La Torre Alta* [488].

[488] **Font:** Generalitat de Catalunya. Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya.

La pedrera ja abandonada de la zona de *La Torre Alta* en el Cap de Salou. L'alçada de les parets laterals indica el gran nivell d'extracció de pedra calcària que es va dur a terme durant anys. Al fons a l'esquerra es pot apreciar la platja de la Pineda, així com el port de Tarragona al fons a la dreta [489].

La vida del picapedrer era i és dura. En aquells temps que estudiem encara ho era molt més. Més amunt, on hem parlat dels judicis verbals relacionats amb la terra, apareix un cas en el que un treballador de l'anomenada *"Pedrera"* de Salou, Serafín Rodríguez González, natural d'Entrimo (Orense), havia estat enxampat collint raïm en una finca i, a més, tenia en el seu poder avellanes agafades d'un altre tros. Les dues peces de terra es trobaven ben prop de la pedrera. En el judici verbal, el guarda municipal de camp fa saber que aquell cas no era esporàdic doncs, *"todos los predios que lindan con aquel trabajo* [la pedrera] *y los sucesivos por donde pasan los trabajadores de la misma cantera, se hallan perjudicados en grado extremo, recibiéndose denúncias de los propietarios todos los días"* [490]. Això ve a dir-nos que el personal que treballava en aquesta activitat passava bastantes penúries econòmiques, doncs si fos el contrari, no es

[489] **Fotografia**: Carles Bertran Álvarez.
[490] AHMV. Fons del Jutjat Municipal de Vila-seca. Judici verbal de 29-8-1935, contra Serafín Rodríguez González.

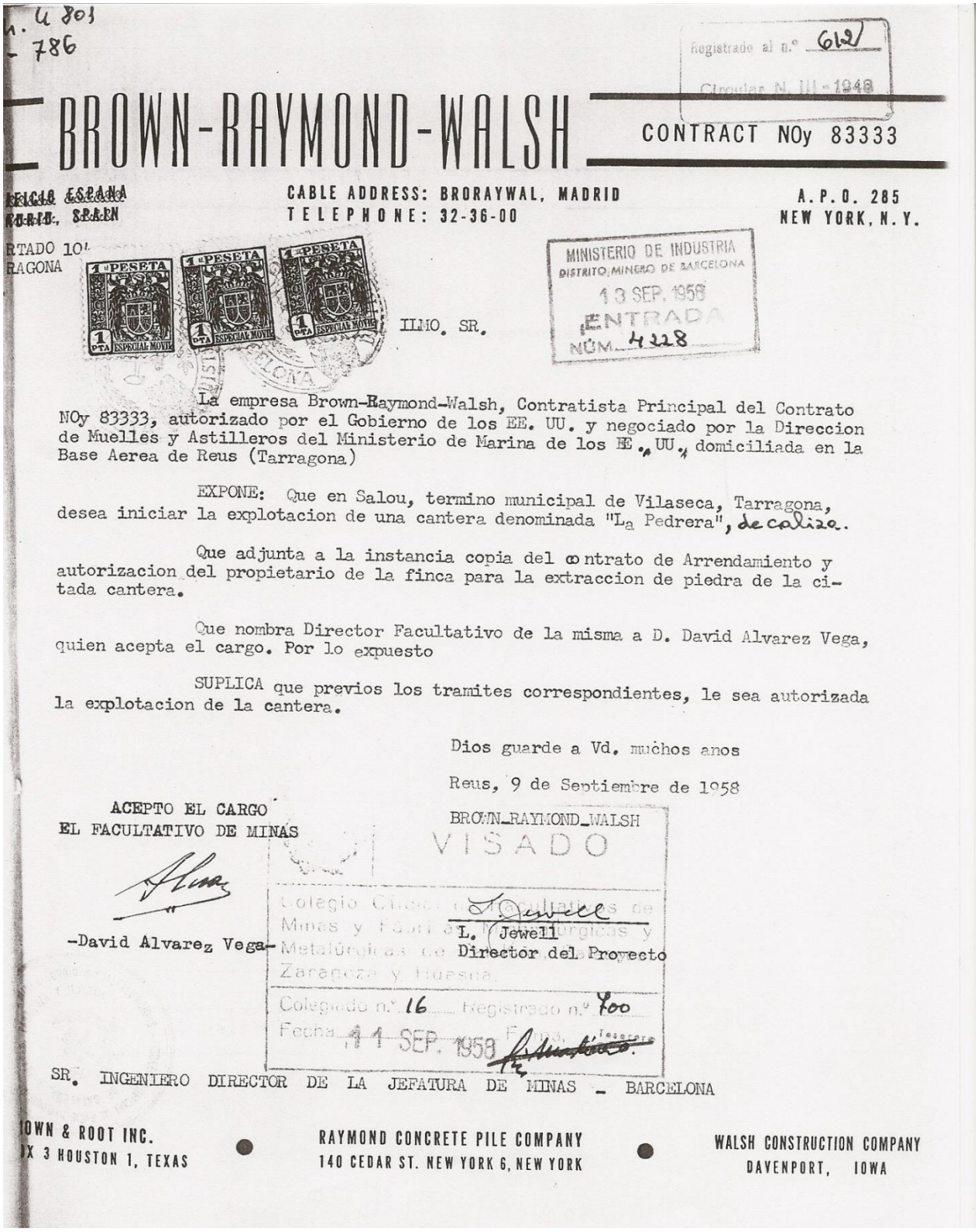
dedicaria a prendre collites dels camps per a menjar. A banda, sabem que les condicions de treball eren pèssimes, doncs el regidor Jacint Tous Vidal així ho va fer saber en una sessió del consistori vila-secà mantinguda el 24 de juliol de 1934. En la pedrera del *Pla de Maset*, que subministrava aleshores la pedra necessària al contractista de les obres del port de Cambrils, segons Tous, els treballs estaven mancats de les mesures de seguretat que marcava la llei i, que *"* […] *entre molts accidents ocorreguts, últimament tingué que lamentar-se de la mort d'un treballador "* [491]. Efectivament, el dia abans morí Antonio Basandela Rey, de 20 anys d'edat i natural d'Orense. Un company d'aquest, Manuel Castro Lameiro, de 19 anys i natural també d'Orense, resultà greument ferit de resultes que se'ls hi va caure damunt una vagoneta plena de pedres. Ambdós foren traslladats a l'hospital de Tarragona, on el primer, al poc d'ingressar va perdre la vida, mentre que el segon quedà hospitalitzat [492]. L'Ajuntament de Vila-seca de Solcina acordà, en la sessió ja esmentada del 24 de juliol, formular una protesta davant la superioritat, *"*[…] *posant de relleu la forma en que es realitzen els esmentats treballs"* i, alhora, insistir al contractista el dipòsit en la hisenda municipal de 500 pta acordades quan se li va donar autorització per a desviar el camí de la pedrera [493]. El Comissari de la Generalitat a Tarragona ordenà al Delegat de Treball, el mateix dia 24, que realitzés una visita d'inspecció a la pedrera on es va produir el luctuós sinistre, per a determinar si en aquell indret es treballava amb les degudes condicions de seguretat. Al dia següent, una comissió d'obrers del port de Cambrils exposaren al Comissari de la Generalitat a Tarragona les pèssimes condicions en les que treballaven tant en el port com en la pedrera de Salou. Li varen comentar que l'empresa adjudicatària de les obres havia hagut de canviar tres cops de companyia d'assegurances degut al gran nombre d'accidents ocorreguts. El dia 28, alguns obrers de la pedrera i del port es varen declarar en vaga. Una vaga il·legal que obligà al Comissari de la Generalitat a enviar forces de la Guàrdia Civil. El conflicte es va poder solucionar un parell de dies més tard amb la intervenció del Delegat de Treball [494]. Els problemes a la pedrera no varen desaparèixer. Quinze mesos més

[491] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 14. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (3-5-1934 a 31-1-1936). Acta núm. 27. Sessió ordinària de 24-7-1934, pp. 27 revers i 28 anvers.
[492] ESTELLÉS. "Notas comarcales. Tarragona". *La Vanguardia*, 24-7-1934, p. 17.
[493] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 14. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (3-5-1934 a 31-1-1936). Acta núm. 27. Sessió ordinària de 24-7-1934, pp. 27 revers i 28 anvers.
[494] ESTELLÉS. "Notas comarcales. Tarragona". *La Vanguardia*, 25-7-1934, p. 20. ESTELLÉS. "Notas comarcales. Tarragona". *La Vanguardia*, 26-7-1934, p. 15. DEU. "Notas comarcales. Reus". *La Vanguardia*, 29-7-1934, p. 19. ESTELLÉS. "Notas comarcales. Tarragona". *La Vanguardia*, 31-7-1934, p. 21. DEU. "Notas comarcales. Reus". *La Vanguardia*, 2-8-1934, p. 13.

tard de l'accident i mort del treballador els problemes continuaven, doncs l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina va enviar un ofici al senyor Antonio González Barros, segurament el contractista, dient-li que s'havien presentat queixes en el sentit que molts dies es trobava el camí veïnal del *Pla de Maset* bloquejat per vagonetes de la pedrera, les quals impedien el pas a tothom. També, i molt més greu, es va tornar a repetir un accident laboral amb resultat de mort. A finals d'abril de 1935, l'obrer Demetrio González Gónzález, que treballava a la pedrera de Salou, va patir el fort impacte d'una vagoneta, de tal manera que a la poca estona d'haver-lo conduït a l'hospital de Cambrils va morir [495].

Tot sembla indicar, doncs, que l'extracció de pedra calcària durant els anys del nostre estudi era una activitat que es portava a terme quan les necessitats ho exigien. Aquestes necessitats es centraven aleshores, primordialment, en les obres públiques dutes a terme en la zona. Tenim els casos de la reparació del ferm de la carretera de Castelló i de les obres del port de Cambrils. De la mateixa manera, deduïm, per la documentació consultada, que el personal que treballava de picapedrer era forani, es a dir, no eren naturals del municipi. Pel que hem pogut comprovar hi havia treballadors gallecs. A més, el cens electoral mostra que l'ofici de picapedrer tenia una implantació ben minsa en el municipi.

[495] AHMV. Fons municipal. Llibre registre de sortides de documents (6-9-1935 a 20-9-1939), p. 17. Extracte de l'ofici núm. 499, de 30-10-1935, adreçat al senyor Antonio González Barros. Per a l'accident i mort del treballador: "Notas comarcales. Tarragona". *La Vanguardia*, 23-4-1935, p. 25; "Notas comarcales. Reus". *La Vanguardia*, 25-4-1935, p. 21.

n. 4 803
- 786

Registrado al n.º 612
Circular N. III - 1948

BROWN-RAYMOND-WALSH

CONTRACT NOy 83333

CABLE ADDRESS: BRORAYWAL, MADRID
TELEPHONE: 32-36-00

A.P.O. 285
NEW YORK, N.Y.

RTADO 10
RAGONA

1 PESETA 1 PTA ESPECIAL MOVIL
1 PESETA 1 PTA ESPECIAL MOVIL
1 PESETA 1 PTA ESPECIAL MOVIL

MINISTERIO DE INDUSTRIA
DISTRITO MINERO DE BARCELONA
13 SEP. 1958
ENTRADA
NÚM. 4228

ILMO. SR.

La empresa Brown-Raymond-Walsh, Contratista Principal del Contrato NOy 83333, autorizado por el Gobierno de los EE. UU. y negociado por la Direccion de Muelles y Astilleros del Ministerio de Marina de los EE. UU., domiciliada en la Base Aerea de Reus (Tarragona)

EXPONE: Que en Salou, termino municipal de Vilaseca, Tarragona, desea iniciar la explotacion de una cantera denominada "La Pedrera", de caliza.

Que adjunta a la instancia copia del contrato de Arrendamiento y autorizacion del propietario de la finca para la extraccion de piedra de la citada cantera.

Que nombra Director Facultativo de la misma a D. David Alvarez Vega, quien acepta el cargo. Por lo expuesto

SUPLICA que previos los tramites correspondientes, le sea autorizada la explotacion de la cantera.

Dios guarde a Vd. muchos anos

Reus, 9 de Septiembre de 1958

BROWN-RAYMOND-WALSH

L. Jewell
Director del Proyecto

ACEPTO EL CARGO
EL FACULTATIVO DE MINAS

-David Alvarez Vega-

VISADO
Colegio Oficial de Peritos Ingenieros de Minas y Facultativos de Minas, Industrias Siderúrgicas y Metalúrgicas de Cataluña, Zaragoza y Huesca.
Colegiado n.º 16 Registrado n.º 700
Fecha 11 SEP. 1958 El Secretario

SR. INGENIERO DIRECTOR DE LA JEFATURA DE MINAS - BARCELONA

BROWN & ROOT INC.
BOX 3 HOUSTON 1, TEXAS

RAYMOND CONCRETE PILE COMPANY
140 CEDAR ST. NEW YORK 6, NEW YORK

WALSH CONSTRUCTION COMPANY
DAVENPORT, IOWA

Sol·licitud de l'empresa nordamericana Brown-Raymond-Walsh, contractista de les obres de la base aèria de Reus, adreçada a l'enginyer director de la *Jefatura del Distrito Minero de Barcelona*, per tal que aquest organisme autoritzés l'explotació d'una pedrera de Salou, denominada *"La Pedrera"*. El material extret d'aquesta pedrera salouenca fou fonamental per a realitzar les obres d'eixamplament i millora de l'aeroport de Reus.

Iltmo. Señor:

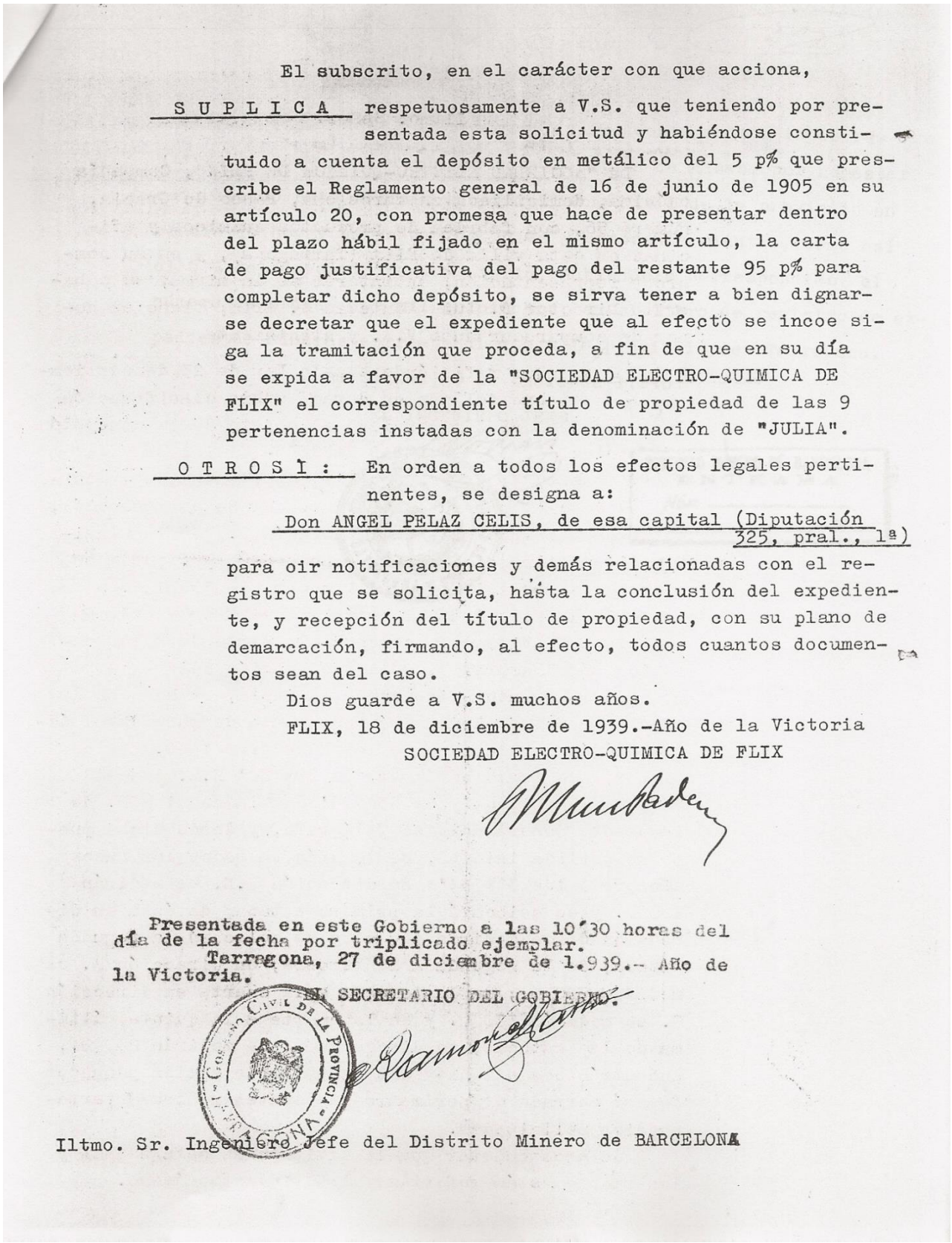
Número = Mil quinientos =

La "SOCIEDAD ELECTRO-QUIMICA DE FLIX", Compañía anónima, domiciliada en Barcelona, Paseo de Gracia, número 56, con fábrica de productos químicos y oficinas en esta villa de Flix (Tarragona), y en su nombre y representación, en interés de la misma, su subscrito Director D. Luis Muntadas S. Prim, tiene el honor de comparecer ante V.S. y atentamente

E X P O N E : Que refiriéndose a la Ley de 23 de septiembre del año en curso, sobre clasificación de las substancias minerales, al objeto de su concesión y explotación, la "SOCIEDAD ELECTRO-QUIMICA DE FLIX" manifiesta su deseo de adquirir 9 pertenencias de carbonato de cal, para usos distintos al de construcción, substancia comprendida en la Sección B., de la clasificación establecida por la mencionada Ley, pertenencias que se solicitan bajo el nombre de "JULIA".

Dichas pertenencias están situadas en el término municipal de Vilaseca, cerca de la parte de Salou conocida por "Lazareto", y la designación del registro que por la presente instancia se insta, se hace en la siguiente forma: Se tendrá como punto de partida el último mojón del terreno de los Herederos de D. Carlos Pistor, que forma un ángulo de 29º 22' N.E. con el Campanario de Reus y de 53º 26' con la esquina N. de la caseta denominada del Telégrafo, y desde dicho punto de partida inicial, se tomarán en todos los casos siempre a los 36º 34': En dirección S.E. se medirán 100 m. y se colocará la primera estaca; de ésta en dirección O. se medirán 300 m. y se colocará la segunda estaca; de la segunda a la tercera, en dirección N. se medirán 300 m.; de la tercera a la cuarta en dirección O. se medirán 300 m. y de la cuarta a la quinta, última de las estacas, en dirección S. se medirán 200 m., encontrándose entonces con el punto de salida y quedando así cerrado el perímetro que contendrá las 9 pertenencias solicitadas.

Se hace constar que la división es sexagesimal y los rumbos están referidos al Norte astronómico.

El subscrito, en el carácter con que acciona,

S U P L I C A respetuosamente a V.S. que teniendo por presentada esta solicitud y habiéndose constituido a cuenta el depósito en metálico del 5 p% que prescribe el Reglamento general de 16 de junio de 1905 en su artículo 20, con promesa que hace de presentar dentro del plazo hábil fijado en el mismo artículo, la carta de pago justificativa del pago del restante 95 p% para completar dicho depósito, se sirva tener a bien dignarse decretar que el expediente que al efecto se incoe siga la tramitación que proceda, a fin de que en su día se expida a favor de la "SOCIEDAD ELECTRO-QUIMICA DE FLIX" el correspondiente título de propiedad de las 9 pertenencias instadas con la denominación de "JULIA".

O T R O S Ì : En orden a todos los efectos legales pertinentes, se designa a:

Don ANGEL PELAZ CELIS, de esa capital (Diputación 325, pral., 1ª)

para oir notificaciones y demás relacionadas con el registro que se solicita, hasta la conclusión del expediente, y recepción del título de propiedad, con su plano de demarcación, firmando, al efecto, todos cuantos documentos sean del caso.

Dios guarde a V.S. muchos años.

FLIX, 18 de diciembre de 1939.-Año de la Victoria

SOCIEDAD ELECTRO-QUIMICA DE FLIX

Presentada en este Gobierno a las 10'30 horas del día de la fecha por triplicado ejemplar.
Tarragona, 27 de diciembre de 1.939.- Año de la Victoria.

EL SECRETARIO DEL GOBIERNO.

Iltmo. Sr. Ingeniero Jefe del Distrito Minero de BARCELONA

Sol·licitud de l'empresa Electro-Química de Flix, datada el 18 de desembre de 1939, adreçada a l'Enginyer en Cap del Districte Miner de Barcelona del Ministeri d'Indústria i Comerç, tot demanant la inscripció de nou pertenences de carbonat de calç sota el nom de *"Julia"*, que es trobava prop de la zona del *Llatzaret* de Salou.

4.6-La indústria

El municipi de Vila-seca de Solcina no va gaudir d'un teixit industrial important o d'entitat al llarg dels anys de la II República i la Guerra Civil espanyola. No existia cap establiment que, incloent el propietari, tingués més de deu persones en plantilla [496]. Es tractava d'una indústria feble, generalment de tipus familiar, i estretament relacionada amb l'agricultura la majoria de les vegades, la qual només ocupava al 10,05 % de la població major de 23 anys. Tot i ser aleshores un sector econòmic reduït, es faria feixuc citar cadascun dels professionals adscrits en aquest camp. Per això, hem hagut de realitzar una tria i donar a conèixer detalladament aquelles persones i llurs activitats més emblemàtiques o singulars del municipi.

Taula 54. Professionals i activitats més singulars del sector industrial (1931-1939)[497]

Cognoms i nom	Activitat	Adreça activitat
Anton Carreras, Magí	Constructor carros	Av. 1r Maig, 26
Carraté Figuerola, Antoni	Constructor carros. Serradora.	Pi i Margall, 43
Ciurana Vives, Joan	Serraller	14 d'abril, 24
Guiu Cirera, Josep	Serraller	C/ Barcelona (Salou)
Llunas García, Antoni	Boter	Joaquín Costa, 23
Magriñà Ferrando, Esteve	Fuster. Serradora	Av. 1r de maig, 2
Martí Bertran, Esteve	Baster	Galán y García, 26
Martí Torrademè, Joan	Ferrer	Pi Margall, 11
Mas Soldevila, Antoni	Ferrer	Wilson, 28
Mestres Bisay, Esteve	Baster	Wilson, 14
Nadal Capdevila, Emili	Constructor carros	Pablo Iglesias, 18
Olivé Capdevila, Josep	Premsa hidràulica	Galán y García, 2
Pedrola Plana, Jaume	Boter	Pi i Margall, 22
Saladié Vernet, Eleuteri	Constructor carros	Monterols, 6
Sindicat Agrícola	Ferreria	Pi i Margall, 24 i 26
Sindicat Agrícola	Construcció de carros	Pi i Margall, 24 i 26
Torrademè Torrademè, Salvador	Ferrer	Pi i Margall, 32
Tous Gran, Joan	Màquina d'esclofollar	Pi i Margall, 42

Hem destacat les professions que avui dia o bé han desaparegut a Vila-seca i a Salou, cas dels constructors de carros, dels basters o dels boters, o bé es troben, malauradament, en franca decadència, cas dels ferrers o serrallers. També hem volgut indicar les màquines existents

[496] AHMV. Fons municipal. Llibre registre de sortides de documents (6-9-1935 a 20-9-1939), p. 19. Extracte de l'ofici núm. 509, de 6-11-1935, adreçat a l'Inspector de Sanitat de Tarragona.

[497] **Font:** AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 76. *"Contribución industrial, de comercio y profesiones ... "* [Anys 1931-1939]; cens electoral rectificat de 1934; FARRIOL i CLAVÉ, Ramon. *Cooperativa agrícola de Vila-seca. ... .* , pp. 54-55. **Quadre d'elaboració pròpia.**

aleshores que es dedicaven a transformar la màteria primera provinent del sector primari. Així, consta que Joan Tous Gran posseïa una màquina d'esclofollar fruits secs, dels que l'avellana era la màxima representant en el municipi per la seva gran abundor. De la mateixa manera, Antoni Carraté i Esteve Magriñà tenien cadascun una serradora de fusta. Per últim, Josep Olivé Capdevila tenia una premsa hidràulica que servia per a fer oli d'oliva.

La descripció del sector industrial es quedaria coixa si finalitzessim aquí el nostre estudi. La matrícula de la contribució industrial no fa constar que la principal industria que es dedicava a transformar dos dels grans productes agrícoles del municipi (raïm i l'oliva) era la Cooperativa Agrícola. Respecte al raïm, el Sindicat Agrícola rebia i tractava les tres quartes parts d'aquest fruit que es produïa en el municipi [498]. El soci de la secció vitícola del Sindicat Agrícola, o el seu representant, portava la verema al celler dins de portadores i en carro. En cada portadora hi cabien de 80 a 100 Kg de raïm i en cada carro es carregaven de sis a dotze portadores. La verema de cada viatge era abocada en unes vagonetes on es pesava i es mesurava el seu grau. Aquestes dades eren apuntades en una fitxa personalitzada i numerada per a cada soci. Acte seguit, passava a un grup de cinc premses contínues marca "Mercedes" que es dedicaven a aixafar el raïm. Diàriament el celler podia admetre fins a 3.000 càrregues de vi, sent la cabuda total d'aquest d'unes 17.500 càrregues. A més, hi havia trenta-quatre tines de ciment armat i tres de fusta d'unes 300 càrregues cadascuna. També divuit cups de la mateixa capacitat que les tines, i un parell amb una cabuda de cinc-centes càrregues [499]. El procés d'elaboració seguia el seu curs en el celler, el qual comptava amb un laboratori enològic[500]. El vi es venia generalment a Tarragona, sobretot quan es notava activitat exportadora, i Barcelona era un altre bon mercat. Reus actuava com a centre proveïdor [501]. Tanmateix, ja hem vist que els anys de la Segona República espanyola no foren venturosos en vendes. Independentment del Sindicat Agrícola, i aprofitant el fruit de la vinya, també ens ha arribat informació que existia, com a mínim l'any 1931, una fàbrica d'aiguardents i esperit de vi, propietat d'Anton Adell, en el carrer del Requet de Fèlix,

[498] Vegeu, ALEGRET, José. "Los vinos de Catalunya. El Sindicato de Vilaseca". *Diario de Tarragona,* 9-9-1931, p. 1.
[499] Per al transport i transformació de la verema, així com el nombre i cabuda de les tines i cups del celler cooperatiu vegeu, ALEGRET, José. "Los vinos de Catalunya. El Sindicato de Vilaseca". … . , pp. 1-2. Les fotografies dels pagesos vila-secans amb els seus carros i portadors fent cua davant el celler per a descarregar la verema, així com la sala de premses, les podeu veure a, FARRIOL i CLAVÉ, Ramon. *Cooperativa agrícola de Vila-seca, … . ,* pp. 8-9 i 24-25.
[500] FARRIOL i CLAVÉ, Ramon. *Op. cit.* , pp. 24-25 i 30-31.
[501] ALEGRET, José. "Los vinos de Catalunya. El Sindicato de Vilaseca". … . , p. 1.

la qual era objecte de queixa per part del veïnat perquè havien de conviure amb males olors i amb núvols de mosquits. Els obrers d'aquest establiment es varen declarar en vaga pel desembre de 1931, arribant-se a un acord després de celebrar-se una reunió davant el comitè paritari de treball [502].

Sobre l'oliva, la secció oleïcola de l'esmentada cooperativa, fundada l'any 1929, disposava de trulls per a l'elaboració d'oli [503]. Una relació detallada, elaborada el 3 de juliol de 1939 per l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina, però que es referia a 1936, feia constar que el nombre de fàbriques o molins d'oli d'oliva en el municipi era de quatre, i que el de premses hidràuliques era de cinc [504]. De la mateixa manera, també es deia que no existia cap fàbrica d'extracció d'oli de pinyola (*"orujo"*)[505].

Una part important del sector secundari del municipi el composaven també, recorde-m'ho, tots els veïns que treballaven en el ram de la construcció. Aquesta activitat era una de les poques d'aquest sector que no estava relacionada amb el món agrícola en el municipi. El nombre total de paletes l'any 1934 era d'uns 35, dels que 25 vivien en el nucli de Vila-seca de Solcina i 10 en el de Salou. Representaven el 33,02 % del nombre d'efectius d'aquest sector en el municipi. Casimir Planas Boronat, que vivia l'any 1934 a la Plaça de Castelar, 3, actualment Plaça de Voltes, era un d'ells, i el volem recordar perquè va arribar a ser el darrer alcalde republicà del municipi entre 1938 i els primers quinze dies de l'any 1939.

4.7-El sector terciari

Com ja hem vist, el sector terciari tenia ocupades l'any 1934 a unes 166 persones que representaven el 15,73% de la població activa total del municipi. El comerç, les professions liberals i el turisme, segments econòmics pertanyents en aquest sector, eren ben presents abans i durant la Segona República espanyola.

[502] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (15-9-1931 a 19-5-1932). Acta núm. 40. Sessió ordinària de 22-9-1931, p. 4 revers. Per a la vaga: JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 12-12-1931, p. 24.
[503] FARRIOL i CLAVÉ, Ramon. *Op. cit.* , pp. 34-35.
[504] AHMV. Fons municipal. Correspondència. Any 1939. *"Relación detallada del número de fábricas de aceite, prensas, fábricas de extracción de aceite de orujo y capachos, etc, existentes en esta población en el año de 1936,* […] *".*
[505] *Ibidem.*

4.7.1-El comerç

L'activitat comercial es trobava desenvolupada primordialment en tot allò que fa referència a garantir les necessitats bàsiques de l'ésser humà com és l'alimentació. Segons les matrícules de la contribució industrial, de comerç i professions que van de 1931 a 1939 el nombre d'establiments d'aquest ram classificats segons la seva especialitat era el següent:

Taula 55: Nombre d'establiments d'alimentació[506]

	Nombre d'establiments en els nuclis de		
Denominació	**Vila-seca de Solcina**	**Salou**	**Total**
Bodega	0	1	1
Carnisseries / carns fresques	7	1	8
Comestibles	8	2	10
Forns de pa	7	2	9
Hortalisses	5	0	4
Pesca salada [507]	5	2	7
Ultramarins [508]	3	0	3
Venda de llet	12	4	16
Venda de pa	0	1	1
Venda de peix	2	0	0

La bodega de Salou que apareix reflectida en la documentació estava regentada per Francesc Germà Gené, el qual la tenia en el carrer Barcelona. Aquest mateix senyor també regentava un cafè, una casa de menjars i un estanc, tots ells també a Salou[509]. No ens estranya que en el nucli de Vila-seca de Solcina no aparegués aleshores cap bodega, doncs el celler cooperatiu i segurament també més d'un particular solucionaven el tema. Respecte al pa, com es pot veure en el quadre, hem distingit entre forns de pa i venda de pa. La raó estriba en el fet que els forns, normalment, elaboren i venen aquest producte. En canvi, durant els anys que estudiem, hem localitzat que a Salou el senyor Josep Pàmies Gasull, domiciliat a Reus, es

[506] **Font:** AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 76. *"Matrícula de la contribución industrial, de comercio y profesiones* […]*".* Anys 1931-1939. **Quadre d'elaboració pròpia.**
[507] A la documentació original, escrita en castellà, aquestes botigues apareixen sota la denominació d'*abacerías.* Consultat el diccionari de la *Real Academia Española de la lengua* (22 ena ed.), ens diu al respecte que es tracta d'un *" puesto o tienda donde se venden al por menor aceite, vinagre, legumbres secas, bacalao, etc".* Davant aquesta definició, hem adoptat la denominació catalana de pesca salada per ser la que creïem que s'ajusta més a la realitat.
[508] La denominació "ultramarins" que tenien algunes botigues pràcticament ha desaparegut i ha caigut en desús actualment. Un altre cop el diccionari de la *Real Academia Española de la lengua* és molt més aclaridor i ens diu, en la seva segona accepció, que es tractava de *"* […] *los géneros o comestibles traídos de la otra parte del mar, y más particularmente de América y Asia, y en general a los comestibles que se pueden conservar sin que se alteren fácilmente".*
[509] *Anuario comercial de España. Guía Pascual. 1936.* Tomo III. *…* . , p. 4.599.

dedicava a vendre pa, però no l'elaborava en el municipi. Com a forns de pa, volem destacar el que tenia el Sindicat Agrícola, el qual posseïa el seu corresponent pastador [510]. A Salou, els forns s'ubicaven en el carrer Tarragona, que apareix fins l'any 1934 a nom de Salvador Brunet Roca i des de 1935 a nom de Josep Maria Bargalló Casado, i l'altre en el carrer Barcelona a nom de Jaume Gesalí Rosell. En quant a la venda d'hortalisses, s'hi dedicaven en aquesta activitat l'any 1934: Maria Balcells Ferré, en el carrer Major, 22; Maria Llorens Castellnou, C/ Blasco Ibáñez, 42; Josepa Pujals Doménech, C/ Galán y García, 57 ; i Dolors Porqueras Tous, C/ de les Creus, 23. L'any següent s'hi afegiria Ernest Moragas Sauné, en el C/ Wilson, 20. Tots plegats s'ubicaven en el nucli de Vila-seca de Solcina.

Un fet particularment rellevant que cal destacar és el de la posada en marxa, per decissió del consistori republicà vila-secà i dels seus habitants, d'un mercat de fruits de la terra i hortalisses el dia 27 de maig de 1931 en el nucli de Vila-seca de Solcina. Un grapat de dies enrere, una comissió d'entitats encapçalada pel regidor Ferrando i que reunia als senyors Anton Bertran Pujals i Josep Martí Gesalí, de la Societat dels Obrers; Esteve Alcové Alberich i Lluís Saltó Pujals, pel Sindicat Agrícola; Pau Martí Granell i Josep Roca Salvadó, de la Societat El Fènix; Magí Guardiola Barenys i Josep Sauné Benach, de l'Ateneu Pi i Margall; i Anton Clavé Solé i Josep Clavé Llauradó, del Centre Joventut Catòlica (*Centre Catòlic*), varen visitar les localitats de Cambrils i Riudoms per a veure *in situ* el funcionament d'aquests tipus de mercats. La sensació deuria ser molt positiva, doncs l'equip de govern municipal acordà *"* […] *que després de cridar a tota la comissió del mercat en ple es fagi una reunió de tot el poble, el dissapte* [sic] *prop vinent* [9 de maig] *a les deu de la nit en les Escoles Nacionals al objecte* [sic] *de que el plebiscit del poble dongui la seva voluntat respecte a si deu ésser establert dit mercat o no* […]*"* [511]. El resultat de la reunió no cal dir que deuria ser afirmatiu, doncs el *Diario de Tarragona* del dissabte 23 de maig anunciava ja la notícia tot dient que *"El dia 27 del present mes s'establirà a la nostra vila un mercat diari per a la venda al per major, d'hortalisses i fruites de la terra. El mercat es farà a les set de la tarda i llurs compradors podran fer les facturacions en el tren mixte de les deu menys quart"* [512]. El dia de la inauguració *"acudió casi todo el pueblo en masa para*

[510] Vegeu també, FARRIOL i CLAVÉ, Ramon. *Cooperativa agrícola de Vila-seca … .* , pp. 56-57.
[511] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (28-11-1930 a 15-9-1931). Acta núm. 19. Sessió ordinària de 5-5-1931, p. 42.
[512] *Diario de Tarragona,* 23-5-1931, p. 1.

testimoniar su alegría al nuevo progreso, y casi la totalidad de campesinos que se dedican a la labor de los frutos, a vender sus preciadas mercancías, que ahora son: patatas, habichuelas, alcachofas, etc., y que dicho sea de paso, se cotizaron a buenos precios porque acudieron muchos compradores con sus propios camiones. […] . *El mercado está emplazado en un magnífico paseo que hay al lado de la plaza de los Mártires de la República, o sea de los capitanes Galán y García Hernández"* [513]. L'objecte de l'establiment d'aqueix mercat quedava molt clar en la mateixa notícia i era *"* […] *ahorrar tiempo y dinero al campesino, ya que anteriormente tenian que ir a Reus a vender los frutos y marchar a media noche y perder medio jornal del día siguiente, y ser víctimas algunas veces de alguna inícua explotación por parte de compradores desaprensivos"* [514]. Es a dir, s'intentà que els pagesos poguessin gaudir de més beneficis econòmics en la venda dels seus productes en una època de crisi, evitant per un costat pèrdues de temps i despeses afegides degudes als desplaçaments i, per l'altre, en certa manera, els excessos dels eterns intermediaris. El mercat de fruites i verdures es consolidà, cosa que ens diu que no anava malament per als interessos dels pagesos, i tenim coneixement que es tornà a realitzar durant les primaveres dels anys que van de 1932 a 1934[515]. Paral·lelament, i segurament influenciats pel mercat del nucli de Vila-seca de Solcina, Josepa Granell i d'altres veïns de Salou varen demanar a l'ajuntament vila-secà, també per aquelles dates de finals de maig de 1931, poder fer un mercat de fruites i verdures durant l'estiu en el carrer de Barcelona, *"començant a la font i en direcció al mar* […] *i ademés qu'els* [sic] *llocs de venta* [sic] *siguin sorteijats* [sic] *amb un preu unitari, en lloc de donar-se preferentcia* [sic] *al que ofereixin major quantitat* […] *"* [516].

D'altres negocis destacables eren el de Joan Vilar Golorons, resident en el C/ Comte Sicart, 15, que es dedicava a la venda d'alfals; també en aquest mateix indret venia matèries fertilitzants Joan Pallarès Golorons. Salvador Salvadó tenia una fonda en el nucli antic de Vila-seca de Solcina, la qual encara existeix, tot just per on passava aleshores l'antiga carretera de Castelló. A Salou estava el restaurant i fonda Planas, ubicat en el carrer Barcelona. Aquest establiment salouenc continua actualment amb la seva activitat [517]. En el poble de Vila-seca de

[513] J. P. M. " Notes comarcals. Vilaseca". *Diario de Tarragona,* 6-6-1931, p. 3.
[514] J. P. M. "Notes comarcals. Vilaseca". *Diario de Tarragona*, 6-6-1931, p. 3.
[515] Vegeu, *Diari de Tarragona,* 5-6-1932, p. 2 ; 10-5-1933, p. 2 ; 25-5-1934, p. 2.
[516] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (28-11-1930 a 15-9-1931). Acta num. 23. Sessió ordinària de 2-6-1931.
[517] *Anuario comercial de España. Guía Pascual. 1936.* Tomo III. … , p. 4.599. Per al restaurant i fonda Planas: *Diario de Reus*, 6-8-1931, p. 4.

Solcina hi havia Ramon Espuñes Roca, que feia venda ambulant de joguines. També, Rosa Solé Estivill (C/ Major, 20), que tenia un establiment de palla tallada; Maria Garrabé Anglès, Avinguda 1r de maig, 16, comerciava amb sabó al detall; Raimunda Lledó Segarra, Plaça de la República, 5, posseïa un sortidor de gasolina i una drogueria. A Salou, la venda de gasolina l'efectuava Ramon Blasi Milà[518]. El comerç de roba de nens es trobava representat per Encarnació Mercadé Vila i Josepa Giraltó Ferrando, Plaça Castelar, 3, baixos i primer pis, respectivament; i a Salou estava Salvador Durant Martínez. Per últim, Lluïsa Salesas Álvarez, a banda de les seves nombroses terres, consta també en la contribució industrial i de comerç pels rentadors de roba que hi havia en el carrer Pi i Margall de Vila-seca de Solcina.

El municipi també comptava amb agents comercials que estaven en el nucli de Vila-seca de Solcina i eren els següents: Jaume Aragonès i González, C/ Pi i Margall, el qual també era titular d'un estanc; Antoni García Martí, Av. 1r de Maig; Miquel Granell Ventura, C/ Galán i García, 36; Jaume López Martorell, Comte Sicart, 19 [519]. Com a comerciants de garrofes, avellanes i vi hi havia els ja esmentats Miquel Granell Ventura i Joan Tous Gran, aquest darrer també tractava amb ametlles [520]. Amb els fruits del país també s'hi dedicava Jaume Aragonès González i Josep Maria Sauné Tous, el qual apareix també com a especulador de vins [521]. Francesca Bardina Domingo, amb domicili social i particular a l'Avinguda 1r de maig, 22 del nucli de Vila-seca de Solcina, comerciava amb les deixalles del vi [522].

Anunci del Restaurant Planas de Salou (1931) [523]

[518] *Anuario comercial de España. … . ,* p. 4.599.
[519] *Ibídem. ,* p. 4.598.
[520] *Ibídem . ,* pp. 4.598-4.599.
[521] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 76. *" Matrícula de la contribución industrial, de comercio y profesiones formada para dicho año* 1935*".*
[522] *Ibídem.*
[523] **Font:** *Diario de Reus*, 6-8-1931, p. 4.

4.7.2- Les professions liberals

La relació de persones que apareixien inscrites amb professions liberals l'any 1934 era la següent:

Taula 56: Veïns del municipi de Vila-seca de Solcina amb professions liberals (1934) [524]

Cognoms i nom	Professió	Adreça
Andreu Cabestany, Antoni	Metge	Wilson, 12
Olivé Capdevila, Josep	Metge	Galán y García, 2
Perera Sans, Josep	Metge	Monterols, 11
Casas Ferré, Rosa	Llevadora	Galán y García, 53
Gesalí Rosell, Anna	Llevadora	Àngel Guimerà, 6
Porqueras Ferrando, Filomena	Llevadora	Pablo Iglesias, 18
Jansà Guardiola, Ramon	Farmacèutic	Àngel Guimerà, 1
Espuys Subias, Marià	Veterinari	Comte Sicart, 15 bis
Garreta Sicart, Josep	Veterinari	14 d'abril, 1

L'any 1934 trobem tres metges, tres llevadores, un farmacèutic i un parell de veterinaris. Cal aclarir, però, que en el cas dels metges i els veterinaris només Antoni Andreu Cabestany i Josep Perera Sans, per al primer cas, i Marià Espuys Subias, per al segon, apareixen inscrits en la matrícula de contribució industrial, de comerç i professions confeccionada l'octubre de 1934 i que era per a l'any 1935. Entenem, doncs, que aquests professionals, a l'estar en la matrícula de contribució, exercien activament la seva professió en el municipi. Josep Olivé Capdevila, metge, i Josep Garreta Sicart, veterinari, constaven amb aquestes professions en el cens electoral rectificat de 1934. Tanmateix, aquest darrer sí que està en les matrícules per als anys 1930 i 1931[525]. En la matrícula per a 1932 i fins 1939, ja consta Marià Espuys Subias com a veterinari [526]. Respecte a les llevadores, Rosa Casas Ferré s'incorporà l'any 1930 (matrícula per a 1931) i en la contribució de 1938 ja no la trobem [527]. Ramon Jansà Guardiola, farmacèutic, deuria canviar el seu domicili probablement pels volts de 1935 o 1936, doncs en la matrícula per a 1937 es fa saber que vivia a la Plaça Castelar, 5 [528].

[524] **Font:** Cens electoral rectificat (1934). AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 76. *" Matrícula de la contribución industrial, de comercio y profesiones, formada para dicho año 1935".* **Quadre d'elaboració pròpia.**
[525] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 76. *"Matrícula de la contribución industrial, de comercio y profesiones, formada para dicho año* [1930 i 1931]. Aquestes matrícules foren realitzades els anys 1929 i 1930, respectivament.
[526] *Ibídem* . Matrícula per a l'any 1932, confeccionada l'any 1931.
[527] *Ibídem.* Matrícules per a 1931 i 1938.
[528] *Ibídem.* Matrícula per a 1937, redactada pel novembre de 1936.

Segells pertanyents al farmacèutic Ramon Jansà Guardiola. El de l'esquerra, escrit en català, fou emprat durant la Segona República. El de la dreta, escrit en castellà, fou utilitzat a partir de 1939 amb la dictadura franquista [529].

4.7.3- El turisme

La localitat turística per excel·lència del municipi de Vila-seca de Solcina era aleshores Salou. Actualment, un cop assolida la independència l'any 1989, no ha deixat de ser un dels principals nuclis turístics de referència de la Costa Daurada. Prova d'això la tenim en el fet que l'any 1996 el 78,4 % de la població activa salouenca es trobava en el sector serveis [530]. L'indret i les platges de Salou es varen començar a fer famoses turísticament parlant a finals del segle XIX de la mà d'intel·lectuals del moviment modernista, aleshores vigent, els quals valoraren molt positivament aquells bells paratges [531]. Durant la dècada anys deu del segle XX s'inicià la construcció dels primers xalets destinats a gaudir de les temporades d'estiu. La casa Bonet, bon exemple de construcció modernista propietat de l'empresari reusenc Ciriac Bonet, va ser la primera en construir-se a Salou entre els anys 1918-1919. Molt aviat, seguint el camí d'aquest pioner, s'edificaren d'altres xalets, tots ells també de famílies benestants reusenques com els Mallorquí, Recasens, Martí i Darnell, Emília Salas, etc ; doncs si bé Reus va utilitzar el port de Salou durant el segle XVIII per a vehicular la seva intensa activitat comercial, al llarg del segle

[529] **Font**: AHMV. Fons municipal. Factura de Ramon Jansà Guardiola, de 3 de juny de 1933, relativa a l'accident de Lluís Graset. Certificat de Ramon Jansà Guardiola, de 29 abril de 1939, adreçat a l'Inspector Provincial de Sanitat de Tarragona. Correspondencia. Entrades (1939).
[530] GENERALITAT DE CATALUNYA. *Nomenclátor oficial de toponímia major de Catalunya.* Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2003, p. 1.130. Vegeu també, ROVIRA, Salvador ; ANTON, Salvador. "Salou". A : *Gran geografia comarcal de Catalunya.* Vol. V. 2ª ed. Barcelona : Enciclopèdia Catalana, 1992, p. 114.
[531] ROVIRA, Salvador; ANTON, Salvador. *Op. cit.* , p. 117.

XX els reusencs empraren Salou com a *"expansión lúdica y refrescante"*, perquè segons molts d'ells, *"* […] *no se puede entender a Reus sin Salou "* [532].

Un cop fixada la base, el fenomen va agafar embranzida durant la dècada anys vint amb l'arribada de turisme saragossà i la projecció de les primeres actuacions urbanístiques, fets que varen perdurar fins que la guerra civil els va estroncar temporalment [533]. Al llarg d'aquells anys previs al conflicte, cada estiu la localitat i les seves platges s'omplien d'estadants. A primers d'agost de 1933, el *Diari de Tarragona* deia que *" Les nostres platges de Salou han estat visitadíssimes darrerament. El diumenge* [30 de juliol] *hi havia un sens fi de cotxes de la comarca aragonesa, Lleida i Barcelona"* [534]. L'any següent, el *Diari de Reus* informava a finals de juliol que *"*[…] *l'animació a les platges salouenques és de cada dia més nombrosa, no en va ens trobem dintre el període més escaient per als banys de mar"*[535]. Cosa ben certa, doncs en aquells temps la gent acostumava a prendre nou banys de mar i sempre després del dia de Sant Cristòfol (10 de juliol) [536]. A més, ja ho hem dit, molts dels visitants provenien de Reus i també arribaven un altre cop *"* […] *famílies de les "províncies" de Terol, Lleida i Saragossa i moltes altres de la nostra* [província]*, particularment dels pobles dels contorns"*[537]. Fet que no s'ha perdut, doncs encara avui dia molt del turisme peninsular prové d'aqueixes zones.

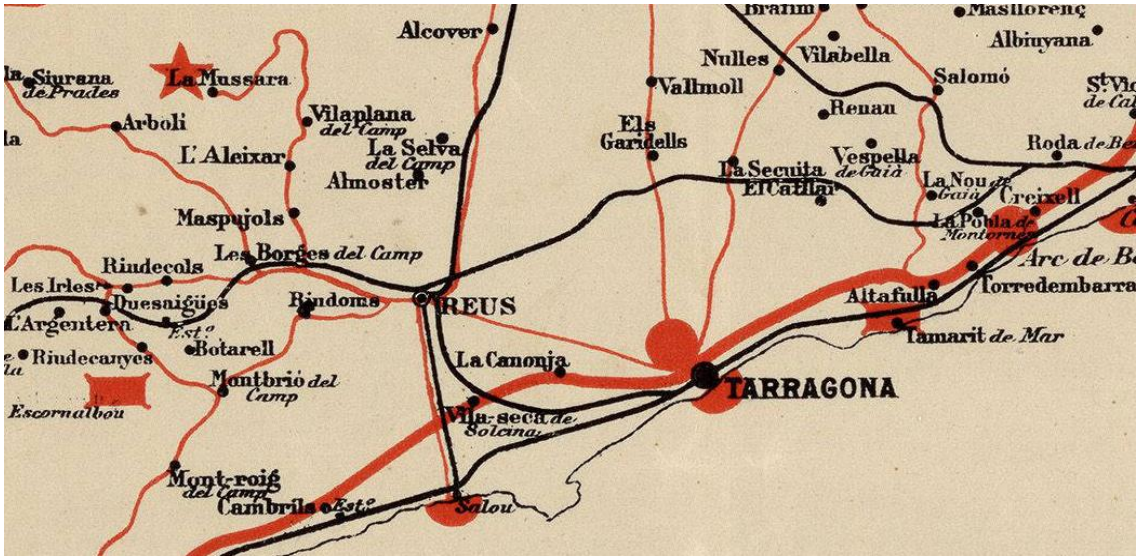
També algunes colònies escolars d'estiu tenien com a destinació Salou. Així, l'any 1931, *"* […] *Reus ahora organiza sus colonias escolares de mar y manda los niños de sus escuelas nacionales y de la beneficencia a la playa de Salou, paraje incomparable y tan poco conocido en Castilla, donde hay una propensión* […] *a mandar los niños al Cantábrico "* [538]. El costum va perdurar fins juliol de 1936, doncs la premsa feia saber que *" Ha empezado el primer turno de colonias escolares de niñas, del Ayuntamiento de Reus, en las playas de Salou"* [539]. Però també de Castella varen venir colònies escolars, i en concret de la capital espanyola. El dia 1 d'agost de 1932, una representació de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina, presidida pel seu alcalde,

[532] Vegeu, ROVIRA, Salvador; ANTON, Salvador. *Op. cit.* , p. 117. Les cites i d'altres informacions pertanyen al reusenc FONTANA TARRATS, Jose Mª. *Dos trenes se cruzan en Reus.* Barcelona: Ed. Acervo, 1979, p. 39.
[533] Per a les actuacions urbanístiques, ROVIRA, Salvador ; ANTON, Salvador. *Op. cit.* , p. 117. Per als saragossans vegeu, FONTANA TARRATS, José Mª. *Op. cit.* , p. 39.
[534] "Notes comarcals. Vilaseca". *Diari de Tarragona,* 2-8-1933, p. 2.
[535] "Salou". *Diari de Reus*, 22-7-1934, p. 1.
[536] Vegeu, FONTANA TARRATS, José Mª. *Op. cit.* , p. 38.
[537] "Salou". *Diari de Reus,* 22-7-1934, p. 1.
[538] HUERTA, Luis. "Salou a la vista. Una lección ejemplar". *Diari de Reus,* 25-8-1931, p. 1.
[539] "Crónica. Colonias escolares de Salou". *La Cruz,* 18-7-1936, p. 2.

va anar a l'estació de Reus a rebre la colònia escolar *"Los amigos del progreso"* de Madrid, que varen venir a passar part de l'estiu a Salou. En aquells moments ja s'hi trobava també allà una altra colònia escolar encapçalada per la senyora Maria Quintana, inspectora de primer ensenyament[540]. Els nens de Madrid varen visitar el nucli de Vila-seca de Solcina el dia 4 d'agost convidats per l'Ajuntament, el qual els hi oferí encabat un refresc i fruïts de la terra com a regal[541]. Les visites de nens madrilenys durant l'època estival es repetiren durant els anys 1933 i 1934, que nosaltres en tinguem notícia certa. L'any 1934, fins i tot va venir el tinent d'alcalde del consistori madrileny, Andrés Saborit[542], que juntament amb l'alcalde de Vila-seca de Solcina varen anar a l'edifici de l'antic llatzaret de Salou per veure si podria habilitar-se com a casa de colònies [543]. Aquestes trobades, segons l'Ajuntament vila-secà, servien per *"* […] *establir l'intercanvi espiritual entre el poble de Vilaseca i els infants escolars que de llurs regions venen a honorar el nostre terme municipal "*, i també per *"* […] *estrényer els vincles de germanor entre Vila-seca i Madrid* […] *"* [544].

[540] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (24-5-1932 a 27-12-1932). Acta núm. 31. Sessió ordinària de 2-8-1932, pp. 33 revers i 34 anvers.
[541] *Ibídem.* Acta núm. 32. Sessió ordinària de 9-8-1932, p. 36 revers.
[542] Andrés Avelino Saborit Colomer (Alcalá de Henares, 10-11-1889 – València, 26-1-1980). Tipògraf i periodista. Membre del Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE). Fou diputat i regidor de l'Ajuntament de Madrid en diverses ocasions. L'any 1931 fou escollit tinent d'alcalde del barri de la Latina de Madrid. Vegeu: http://www.fpabloiglesias.es/archivo-y-biblioteca/diccionario-biografico/biografias/5591_saborit-colomer-andres-avelino (Consultat juny 2015).
[543] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (27-12-1932 a 17-8-1933). Acta núm. 9. Sessió ordinària de 2-3-1933, p. 22 anvers i revers. Acta núm. 29. Sessió ordinària de 18-7-1933, pp. 83 revers i 84 anvers. Per a 1934 : *Ibídem.* Caixa 14. Llibre d'actes (3-5-1934 a 31-1-1936). Acta núm. 24. Sessió ordinària de 3-7-1934, pp. 19 revers i 20 anvers.
[544] *Ibídem.* Sessions ordinàries de 2-8-1932 i de 18-7-1933, respectivament.

Mapa 17: Principals indrets turístics del Camp de Tarragona (1932) [545]

Fragment d'un mapa de principals carreteres i indrets turístics de Catalunya, realitzat per l'Oficina de Turisme de la Generalitat durant la Segona República. De Salou es destaquen les seves platges.

No tothom, però, veia aleshores amb bons ulls aquells banys i les estades vora el mar durant l'estiu. El diari catòlic tarragoní *La Cruz* opinava, el dia de Sant Fermí de 1936, que *"* […] *Nuestras playas siguen siendo una indecencia. La moda de los baños de sol contra la cual reaccionan ya médicos eminentes, la vanidad del exhibicionismo y el pretexto para justificar la negligencia de las ocupaciones domésticas, sobre todo las propias de la mujer, han sido causa, entre otros factores, de que las playas se hayan convertido en lugares más que de salud y de higiene, de corrupción y de escándalo. Toda persona que en algo aprecie su dignidad no puede permitir que jóvenes desahogados, de costumbres evidentemente provocativas se paseen tranquilamente por la playa casi desnudos o formen parte de la tertulia o reunión de señoras y señoritas. Esto es reprobable por inmoral,* […]. *Y con ser vituperable la conducta de estos jóvenes libertinos o pretenciosos, es más digna de condenación y de repulsa la actitud poco varonil, permítasenos la paradoja de la expresión, la indiferencia o la complacencia quizá, de las señoras y señoritas que víctimas inconscientes de la moda, se someten a las torturas de los ardores solares, por el capricho de tiznarse la cara de ese color negruzco, bajo el cual, aunque adornado con las pinturas se esconde una palidez prematura o los síntomas de alguna enfermedad que se*

[545] **Font:** https://cartotecadigital.icgc.cat/digital/collection/catalunya/id/1312/rec/1 ICGC.Cartoteca digital. [Fragment del mapa] "Catalunya: principals carreteres i indrets turístics". Autor: Generalitat de Catalunya. Oficina del Turisme de Catalunya. Any: 1932. Registre: RM. 35387. (Consultat 4-1-2022).

agrava y se extiende, gracias a los falsos remedios que se ponen en práctica para evitarla. […]. *No queremos ocuparnos de los efectos que causa en la juventud esa corrupción de costumbres legalizada ya en cierta manera.* […]. *Todo el mundo puede comprender fácilmente los desastres espirituales y aun fisiológicos que produce en la juventud esta época de mar y de playa.* […] *"* [546].

Al voltant de tot aquest turisme varen brollar un seguit de negocis de temporada. El restaurant *"Del tranvía"*, de Pere Llurba Aymamí, i les cases de menjars i cafès d'Agustí Bartomeu Rosario, Francesc Germà Gené i de Joan Planas, el cafè del qual es deia *"La Artesana"* [547]. A més d'aquests establiments, hi havia una caseta de tir, feta de fusta, anomenada *"Pim, pam, pum"*, propietat d'Higini Domènech Escoda, que la instal·lava davant la font que hi havia davant l'antiga capitania[548]. Josep Vendrell col·locava cada any una barraca de xurros [549]. De la mateixa manera, també es venia orxata. El primer en fer-ho a Salou durant l'etapa republicana fou David Planellas Mira, de Reus. L'any 1934 s'afegiren Magí Anton Carreras, veí de Vila-seca de Solcina, i Jaume Melich Ribas, de Tarragona. Un any més tard també estava Francesc Santamaria Julià[550]. Segons la documentació consultada entre 1930-1939, tot, o segurament la gran part del relacionat amb els banys de mar estava en mans de Teresa Pellicer Bertomeu, que fins 1930 tributava per una vintena de casetes per a despullar-se a la platja [551] ; Josep Maria Duran Pellicé, que des de 1930 fins 1939 constava a la matrícula de la contribució industrial amb una casa de banys; i de la societat reusenca Urbanización de Salou, S.A. (U.S.S.A .), que des de 1931 tenia un establiment de banys amb 96 departaments i a partir de 1933 també amb una vintena de casetes [552]. Tot ens sembla indicar que la casa de banys de la societat U.S.S.A. va ser remodelada l'any 1935, anunciant-se l'esdeveniment d'aquesta manera en la premsa: *"Hoy, festividad de San Pedro, tendrá lugar en la maravillosa playa de Salou la apertura de la Terraza de Baños bajo la nueva dirección de don Enrique Palacios. La estancia en los baños creemos*

[546] QUITO. "Las playas. Un ruego a las autoridades". *La Cruz,* 7-7-1936, p. 1.
[547] *Anuario comercial de España. Guía Pascual. 1936.* Tomo III. … . , p. 4.599.
[548] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 14. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (3-5-1934 a 31-1-1936). Acta núm. 24. Sessió ordinària de 3-7-1934, p. 19 anvers.
[549] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (15-9-1931 a 19-5-1932). Acta núm. 15. Sessió ordinària de 12-4-1932, p. 83 revers.
[550] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 76. *" Matrícula de la contribución industrial, de comercio y profesiones formada para dicho año* [1930 a 1936] *".*
[551] *Ibídem.* Matrícula per a l'any 1931.
[552] *Ibídem.* Matrícules per als anys 1931-1939. També, *Anuario comercial de España. Guía Pascual. 1936.* Tomo III. ... . , p. 4.599.

resultará sumamente agradable, pues la nueva organización ha realizado importantes reformas y cuenta con un espléndido servicio de restaurante y bar, cock-tails, etc. […] *"* [553].

Tres nens vila-secans gaudint de les delícies de la platja de Salou. D'esquerra a dreta: Josepa, Quimeta i Joan Genovès Ferrando. A la dreta es poden apreciar les casetes de bany instal·lades ben a prop del mar. La fotografia es pot datar entre els anys 1925 i 1926[554].

[553] "Notas locales. En Salou". *La Cruz*, 29-6-1935, p. 2.
[554] **Font:** Cedida per la família Genovès-Salvadó. Autor desconegut.

5- Societat i política

La vida associativa, econòmica, política i financera existent abans i durant la Segona República espanyola en el municipi de Vila-seca de Solcina era la següent:

5.1-Partits i associacions en el municipi de Vila-seca de Solcina

5.1.1- Entitats assistencials, econòmiques i financeres

Germandat la Fraternal [555]

Societat de socors mutus [556] fundada oficialment el 15 de desembre de 1891 en el nucli de Vila-seca de Solcina amb el nom d'*Hermandad la Fraternal*, sent el seu primer president en Joan Martí; vicepresident, Ramon Farriol, i el secretari Joan Guardiola García. L'any 1900, moment en el que la societat va patir una crisi econòmica que va provocar que s'haguessin de modificar els articles del reglament referents a les indemnitzacions per malaltia, tenia 64 socis inscrits. El seu president aleshores era Josep Rebull i el secretari Gaietà Roig [557]. Pel 1924 va arribar a 463 afiliats. Entre 1923 i 1925 varen passar per la presidència Marc Rebull, Josep Vallvé Alvira, i Joan Vidal Torrademè, respectivament. Per la secretaria, Josep Morell, Salvador Saltó Magriñà, i Esteve Sendra Casas, per als mateixos anys. La finalitat de la societat era la *"* […] *de socorrerse mutuamente en enfermedades los individuos que la constituyen"*. Així mateix, no s'admetia *" como socio a ningún individuo que no llegue a los 18 y esceda* [sic] *de 45 años de edad, interín el número de asociados no llegue a 50; de suerte que completado ya este número, los que soliciten el ingreso no podrán pasar de cuarenta años"*. A banda d'estar dins aquesta franja d'edat, el candidat o candidata que sol·licitava ingressar a la germandat havia de sotmetre's a una revisió mèdica, *"no pudiendo ser admitida persona alguna que padezca*

[555] Tota la informació referent en aquesta societat, mentre no es citi el contrari, l'hem extret de: AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 370. Expedient de l'*Hermandad la Fraternal.*
[556] Per a la significació i importància de les societats de socors mutus a l'Espanya del segle XIX vegeu, LÓPEZ PIÑERO, José María. *Historia de la medicina.* … . , pp. 176-177. Per als anys vint del passat segle vegeu, CUESTA BUSTILLO, Josefina. "Las sociedades de socorros mutuos en la España de los años veinte. Un silencio en el reformismo social". A: *Actas de los IV coloquios de Historia. El reformismo social en España: la Comisión de Reformas Sociales.* Jaén: Publicaciones del Monte de Piedad y Caja de Ahorros de Córdoba, 1987, pp. 301-330.
[557] AGA. Gobernación. Caja 44 / 247. Expediente núm. 9.

enfermedades crónicas manifiestas; y no pudiendo ningún socio gozar de los beneficios de la Sociedad, hasta haber transcurrido seis meses desde la fecha de su ingreso". Un cop superat el reconeixement facultatiu, el nou soci havia de pagar cinc pessetes d'entrada i una quota anual de dotze pessetes [558].

Un parell d'anys després d'haver-se proclamat la II República, el 14 d'abril de 1933, la Germandat continuava vigent, doncs va participar en la manifestació cívica commemorativa de la proclamació del règim republicà efectuada pels carrers del poble de Vila-seca de Solcina juntament amb les autoritats municipals i d'altres entitats vila-secanes [559].

Sindicat Agrícola i Caixa Rural de Vila-seca de Solcina

Constituït informalment el 30 de desembre de 1899, però oficialment l'any 1901, amb el nom de *Sociedad Agrícola-Cooperativa*. Pel gener de 1918 passà a denominar-se *Sindicato Agrícola y Caja Rural de Vilaseca*, redactant-se i aprovant-se el nou reglament durant aquell mateix mes[560]. L'any 1920 gaudia d'uns 150 socis. Pel 1929, segons un cens oficial de sindicats agrícoles, havia 41 socis inscrits. Pel 1931 tenia més de cinc-cents socis dels quals, uns quatre-cents, eren de la secció vinícola[561]. La finalitat de l'entitat era la de defensar els interessos de la pagesia local, de tal manera que unint tots els esforços i voluntats dels socis agricultors, aquests es poguessin beneficiar de millors preus de venda de les seves collites, així com de productes, eines, maquinària i serveis per a optimitzar al màxim el rendiment de les seves terres. Com ja hem tingut oportunitat de veure, el Sindicat Agrícola de Vila-seca de Solcina tenia una secció vinícola, amb el corresponent celler, i una secció oleícola amb el pertinent trull. La secció oleícola va començar a funcionar amb la campanya de l'oliva de novembre de 1929, després d'haver-se realitzat,

[558] Per a les cites, l'entrada i la quota anual: AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 370. Reglament de la Germandat. Articles 1r ; 2n ; 3r i 5è, respectivament.
[559] E.R.M. "Notes comarcals. La commemoració de la República a Vilaseca". *Diari de Tarragona,* 16-4-1933, p. 7.
[560] FARRIOL i CLAVÉ, Ramon. *Cooperativa agrícola de Vila-seca. , … .* , pp. 15-19.
[561] Per als socis de l'any 1920 i 1931: ALEGRET, José. "Los vinos de Catalunya. El Sindicato de Vilaseca". *Diario de Tarragona,* 9-9-1931, p. 1. Per als socis de 1929: "Núm. 443. Sindicatos agrícolas de la provincia. Censo de sindicatos agrícolas reconocidos como tales de la provincia de Tarragona, […]". *BOPT*. Núm. 23, de 26-1-1930, p. 3.

mesos abans, les pertinents obres d'habilitació de l'almàssera. Obres dirigides per Esteve Salvadó. Aquesta secció disposava d'un doble molí amb dues premses hidràuliques mogudes per motors elèctrics[562]. La secció vinícola disposava d'un celler construït entre 1919-1920 amb trenta-quatre tines de ciment armat i tres de fusta d'unes tres-centes càrregues de capacitat cadascuna. També es disposava de divuit cups, amb la mateixa capacitat que les tines, i un parell de cups de cinc-centes càrregues cadascun d'ells. Tres quartes parts del raïm collit al municipi anava a parar al Sindicat Agrícola [563]. El Sindicat Agrícola també disposava de magatzem de productes del camp (fertilitzants, fitosanitaris), així com ferreria, carreteria, forn de pa i cafè[564]. Pel que fa al forn, el Comissari de la Generalitat de Catalunya, a proposta del servei agronòmic, li va imposar, l'octubre de 1935, una multa de 100 pta per no vendre el pa al preu estipulat per la junta reguladora [565].

El diumenge, 26 de gener de 1930, es va realitzar una reunió general ordinària per tal d'escollir nous càrrecs per a la junta directiva. Foren nomenats, per unanimitat, els següents socis per a ocupar els diferents càrrecs. President, Esteve Ferrando Magriñà. Vicepresident, Josep Saltó. Secretari, Joan Roigés. Vicesecretari, Jacint Tous. Comptador, Josep Vallvé. Caixer, Josep Martorell. Vocals: Josep Casellas, Andreu Aymamí, i Antoni Rovira. El balanç comptable de l'any anterior, 1929, no podia ser més favorable: Ingressos: 25.468,82 pta. Despeses: 17.473,08 pta. Benefici: 7.995,74 pta, les quals es varen fer servir per amortitzar els immobles, comprar maquinària i mobiliari, així com augmentar el capital de la societat [566]. D'altres presidents del Sindicat Agrícola de Vila-seca de Solcina en temps de la Segona República i la Guerra Civil foren els següents: Esteve Martí Martí, nomenat el 18 de gener de 1931. Esteve Torredemé Torredemé, escollit el 31 de gener de 1933. Esteve Ferrando Magriñà, elegit, una altra vegada, el 10 de febrer de 1935. Magí Guardiola Barenys, el qual es va fer càrrec de la presidència del comitè que va dirigir el sindicat el 22 d'agost de 1936, amb motiu de l'esclat de la Guerra Civil

[562] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 28-9-1929, p. 25; 14-11-1929, p. 29.
[563] ALEGRET, José. "Los vinos de Catalunya. El Sindicato de Vilaseca". *Diario de Tarragona*, 9-7-1931, p. 1.
[564] FARRIOL i CLAVÉ, Ramon. *Cooperativa agrícola de Vila-seca. , ... ,* pp. 42, 50, 52, 54 i 56.
[565] GONZÁLEZ VIDAL. "Las comarcas. Tarragona". *La Vanguardia*, 23-10-1935, p. 8.
[566] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 30-1-1930, p. 27. El segon cognom del president s'ha extret de FARRIOL i CLAVÉ, Ramon. *Cooperativa Agrícola de Vila-seca. ... . ,* p. 69.

espanyola. El 3 de febrer de 1939, acabat el conflicte en el municipi, dimití el comitè i retornà la junta anterior a la guerra amb Esteve Ferrando Magriñà com a president [567].

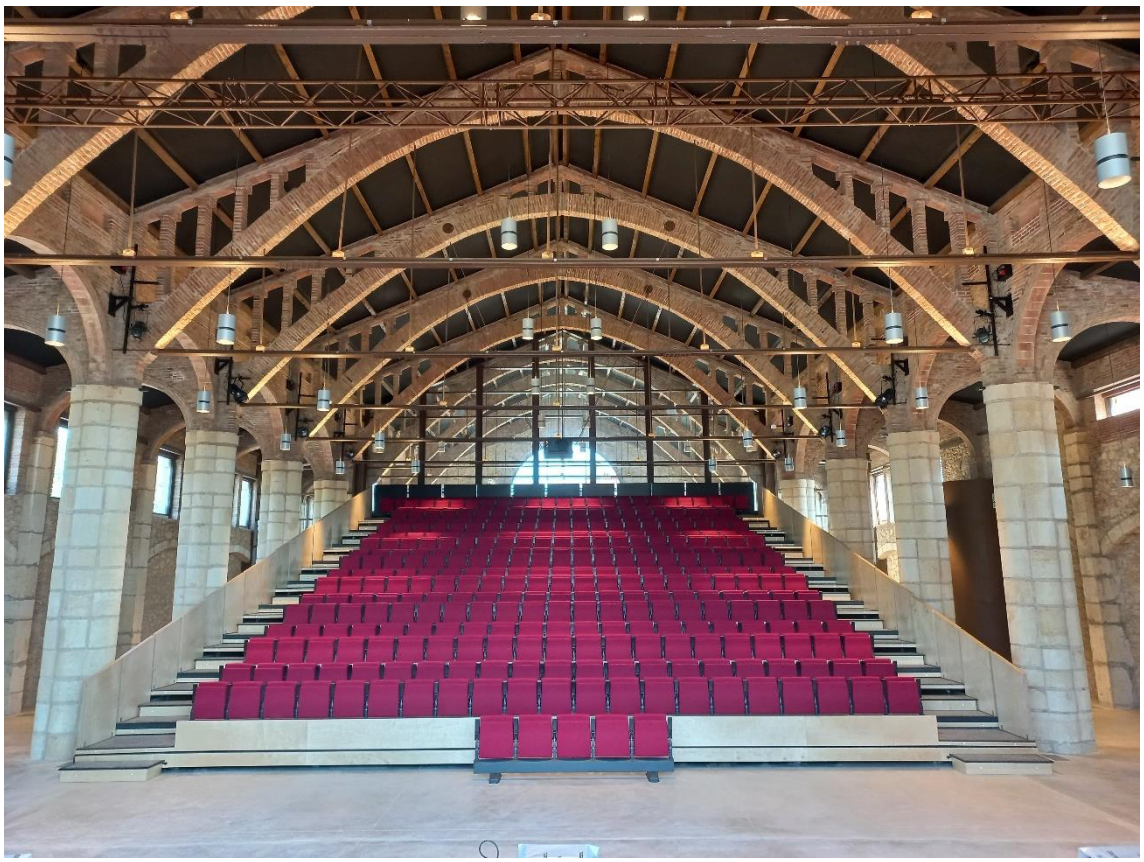
En el seu estatge social era habitual que es donessin conferències, les quals pretenien informar i millorar els coneixements dels socis. Així, per exemple, el dijous, 22 d'agost de 1929, a les onze de la nit, el senyor Josep Vidal i Barraquer va pronunciar una amb el títol de *"Ahorro y Cajas Rurales"*. El diumenge, 9 de març de 1930, a les quatre de la tarda, en donà una altra el senyor Francesc Santacana. L'enginyer agrícola Marià Casas impartí un cicle de conferències durant el mes de desembre de 1933 [568]. Dins d'aquesta política informativa, el mes d'octubre de 1933, va veure la llum el primer butlletí mensual del Sindicat Agrícola, el qual es repartia entre els socis gratuïtament. L'any 1934 el butlletí encara es publicava [569].

La gran tasca desenvolupada per aquesta associació traspassà les fronteres del municipi, arribant a escriure un diari d'àmbit provincial, el novembre de 1930, que el Sindicat Agrícola vila-secà era *"* […] *un admirable ejemplo de voluntad, inteligencia y espíritu colectivista;* […]. *Gracias a él, ha sido factible para el modesto campesino la obtención de parcelas en condiciones remuneradoras y dentro de las posibilidades individuales, que han sustraído al cultivador a onerosos y crueles contratos y lo han convertido en un modesto terrateniente,* […]*"*[570].

[567] FARRIOL i CLAVÉ, Ramon. *Op. cit.* , p. 69.
[568] JANSÁ."Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 23-8-1929, p. 25; 12-3-1930, p. 24. També, JANSÁ. "Notas comarcales. Vilaseca". *La Vanguardia*, 8-12-1933, p. 21; i 16-12-1933, p. 19.
[569] JANSÁ. "Notas comarcales. Vilaseca". *La Vanguardia*, 12-10-1933, p. 15; i, C. "Notas comarcales. Vilaseca, 18". *La Vanguardia*, 19-10-1934, p. 18.
[570] "Sindicato Agrícola de Vilaseca". *La Voz de la Provincia*, 23-11-1930, p. 1.

Celler de la Cooperativa Agrícola de Vila-seca. Obra de l'arquitecte Pere Domènech i Roure (1881-1962), fill del també arquitecte Lluís Domènech i Montaner. D'estil noucentista, les obres es varen iniciar pel març de 1919 i finalitzaren l'any 1920. Des de 1986, les tines que guardaven el vi no es feien servir, doncs els pocs ceps que encara hi havia en el municipi varen ser quasi totalment arrencats. Actualment l'edifici del celler ha estat totalment remodelat interiorment i s'ha convertit en un espai cultural municipal [571].

Interior del celler de la Cooperativa Agrícola de Vila-seca actualment. On hi ha els seients hi havia les tines per a guardar el vi [572].

[571] **Fotografia:** Carles Bertran Álvarez.
[572] **Fotografia:** Carles Bertran Álvarez.

Antiga maquinària del celler de la Cooperativa Agrícola de Vila-seca que actualment, amb la remodelació de l'edifici, s'ha conservat i museïtzat [573].

Banc Comercial de Barcelona

El Banc Comercial de Barcelona (*Banco Comercial de Barcelona)*, creat l'any 1924, hereu del que quedava del Banc de Barcelona després de la seva fallida, tenia una sucursal en el nucli de Vila-seca de Solcina durant la Segona República espanyola. L'any 1932, el Banc Comercial de Barcelona va acabar en mans del *Banco Hispano Colonial* [574].

[573] **Fotografia:** Carles Bertran Álvarez.
[574] https://es.wikipedia.org/wiki/Banco_de_Barcelona . (Consultat 8-12-2021).

DIARIO DE TARRAGONA — VIERNES, 2 Enero de 1931

BANCO COMERCIAL DE BARCELONA

CAPITAL **25.000.000** de pesetas, totalmente desembolsado

Casa central: **BARCELONA**, Paseo de Gracia, núm. 3

Sucursal de TARRAGONA: Apodaca, núm. 24 -:- Teléf. 40 y 515

Dirección telegráfica y telefónica: «COMBANK»

Banca - Bolsa - Cambio - Valores - Cupones - Giros

Nuestra organización nos coloca en inmejorables condiciones para realizar con el **máximum de facilidades** para la clientela, toda clase de operaciones de Banca y Bolsa.

Cuidamos de la apertura de créditos para el comercio de importación :-: Descuento y negociación de papel comercial sobre todas las plazas del Reino -: Admitimos para el cobro y a la negociación papel en pesetas, simple y documentado sobre plazas extranjeras :-: Giros y órdenes de entrega postales y telegráficos, así como cartas de crédito para todos los países :-: Préstamos y créditos con garantía personal y de valores :-: Cuentas corrientes en monedas extranjeras con ventajosos tipos de interés.

CUENTAS CORRIENTES EN PESETAS A LA VISTA CON INTERÉS DE 2 Y 1/2 POR 100 ANUAL

CUENTAS DE AHORRO: Esta Sección es la más apropiada para todos los fines del ahorro personal y colectivo, y en ella admite el Banco cantidades que ganan intereses desde el 3 por 100 al 4 1/2 por 100 anual, según el plazo a que se impongan :-: El cliente recibe una libreta en las que se anotan las cantidades ingresadas y las que se retiran.

INTERESES QUE ABONAMOS

Imposiciones a vista	3	por 100 anual.
Id. a 6 meses plazo.	4	por 100 anual.
Id. a 1 año plazo.	4 1/2	por 100 anual.

DESCONTAMOS TODOS LOS CUPONES ASI QUE QUEDA ABIERTA SU NEGOCIACION:

Compramos y vendemos toda clase de valores de contratación corriente :-: Admitimos depósitos de títulos en custodia, expidiendo resguardo con la correspondiente numeración de los títulos entregados :-: Canjes, conversiones y agregación de hojas de cupones :-: Repasamos cuidadosamente las amortizaciones y avisamos a nuestros clientes la amortización de sus títulos :-: Créditos con garantía de valores.

INFORMACIONES FINANCIERAS

Para facilidad de la clientela de la parte alta de la ciudad, tenemos establecida la

AGENCIA BOLSÍN DE TARRAGONA RAMBLA DE S. JUAN, 27 TELÉFONO NÚM. 152

en donde el público puede realizar toda clase de operaciones, en especial las de valores y cupones.

CÁMARA ACORAZADA

con compartimientos de alquiler de varios tamaños y precios, sobre cuyo importante servicio conviene consultar nuestra módica tarifa :-: Se advierte que el impuesto sobre cajas a nombre de un solo titular corre a cargo del Banco.

FACILITAMOS CHEQUES PARA EL PAGO DE ADUANAS

SUCURSALES Y AGENCIAS

Tortosa, Olot, Valls, Amposta, Mora de Ebro, Vendrell, Morell, Torredembarra, Vilaseca, Árbós, Gandesa, Ripoll, Santa Coloma de Queralt, Seo de Urgell, Montblanch y Puigcerdá

Anunci del *Banco Comercial de Barcelona* de gener de 1931 on consten les localitats on tenia sucursals. Vila-seca de Solcina era una d'elles [575].

[575] *Diario de Tarragona*, 2-1-1931, p. 6.

BANCO COMERCIAL DE BARCELONA

CAPITAL: 25.000.000 de pesetas, totalmente desembolsado

PASEO DE GRACIA, 3

SUCURSALES Y AGENCIAS:

Amposta — Arbós — Badalona — Berga — Figueras — Gandesa — Gerona — Granollers — Igualada — Inca — Lérida — Manacor — Manresa — Montblanch — Mora de Ebro — Morell — Olot — Palma de Mallorca — Port-Bou — Puigcerdá «Villa» Puigcerdá «Estación» — Ripoll — San Feliu de Guixols — Santa Coloma de Farnés — Santa Coloma de Queralt — Seo de Urgel — Tarragona — Tarragona «Bolsín» — Tárrega — Torredembarra — Tortosa — Valls — Vendrell — Vich y Vilasec

CORRESPONSALIA DEL BANCO DE ESPAÑA para las demarcaciones de Vich, Badalona, Santa Coloma de Farnés, Borjas Blancas, Solsona, Tárrega, Mora-Falset, Gandesa, Montblanch y Santa Coloma de Queralt.

Negociamos los cupones de vencimiento 1.º noviembre 1934
y los de las deudas del Estado vencimiento 15 noviembre 1934

Compra y venta de valores al contado y a plazo. — Ordenes de Bolsa. — Negociación de cupones y títulos amortizados. Depósito de valores en custodia. — Cuentas corrientes de valores.

PARTICIPACION A EMISIONES Y SUSCRIPCIONES A EMPRÉSTITOS
INFORMACIONES FINANCIERAS

Cámara acorazada con compartimientos de alquiler

Anunci del Banco Comercial de Barcelona aparegut a *La Vanguardia* l'octubre de 1934[576]

5.1.2- Partits polítics

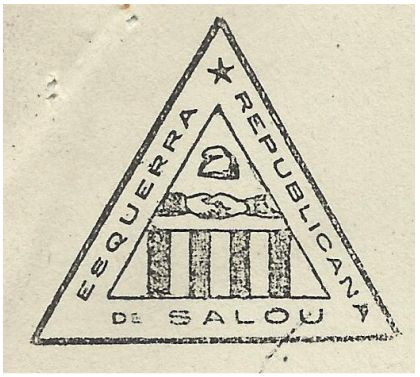
Acció Catalana [577]

Acció Catalana era un partit polític que es va fundar a Barcelona l'any 1922 arrel de la convocatòria d'una Conferència Nacional Catalana endegada per la Joventut Nacionalista de la Lliga Regionalista de Francesc Cambó. Tenia una orientació moderada, liberal i nacionalista catalana. Els seus dirigents més destacats eren Jaume Bofill, que fou el seu president, Lluís Nicolau d'Olwer i Antoni Rovira i Virgili que eren els vicepresidents. L'any 1928 un sector del partit encapçalat per Rovira i Virgili es va separar i va formar Acció Republicana de Catalunya. El 22 de març de 1931, menys d'un mes abans de les eleccions municipals que portarien la II República, els dos grups de l'antic partit es tornaren a reunir i formaren el Partit Catalanista Republicà, que l'any 1933 es passà a dir Acció Catalana Republicana. Aquesta força política representava amplis sectors de la burgesia i la intel·lectualitat catalana, tenint forta influència a comarques. En el poble de Vila-seca de Solcina, Acció Catalana gaudia de representació política

[576] *La Vanguardia*, 21-10-1934, p. 3.
[577] Per a la informació general sobre aquest partit: COLOMINES i COMPANYS, Agustí. "Acció Catalana" i "Acció Catalana Republicana". A: *Diccionari d'Història de Catalunya.* Barcelona: Ed. 62, 1992, pp. 6-7. Per al doctor Antoni Andreu: ACAPT. Fons del *Tribunal Regional de Responsabilidades Políticas de Barcelona.* Expedient núm. 7.532. També, testimoni del senyor Salvador Ferrando Inglès. Vila-seca, 28-12-2002.

a través del veí i metge Antoni Andreu Cabestany, que n'era militant i el seu cap visible. A banda d'ell, hi havia alguns vila-secans més que simpatitzaven amb l'ideari d'aquest partit.

Agrupació d'Esquerra Republicana de Salou

Agrupació política constituïda el 1r d'octubre de 1932 i adherida a Esquerra Republicana de Catalunya (ERC). Partit que va ser creat en l'anomenada "Conferència d'Esquerres Catalanes" que va tenir lloc en el barri de Sants de Barcelona entre el 17 i el 19 de març de 1931[578]. El domicili eventual de l'agrupació salouenca estava aleshores en el carrer de Barcelona, 15; sent els seus membres fundacionals els senyors Joan Rull Juncosa, Andreu Pàmies Dolcet, Àngel Salceda Bigorra, Josep Ferré Ferré, Miquel Gendre Bargalló, Sebastià Sastrique Lores, Ventura Rull Juncosa, Anton Alcové Pons[579], i Ramon Tost Gesalí. Aquests militants escolliren la junta directiva que tot seguit s'esmenta: Joan Rull Juncosa, president ; Josep Ferré Ferré, vicepresident ; Sebastià Sastrique, vocal primer ; Miquel Gendre Bargalló, vocal segon ; Anton Alcové Pons, vocal tercer; Àngel Salceda Bigorra, tresorer ; i Andreu Pàmies Dolcet, secretari[580].

L'1 de maig de 1934, el nombre de socis actius era de vint, fent constar que això era degut al fet que no tenien local fix, però que amb tot eren més de vint els simpatitzants ferms[581]. El consell directiu de l'agrupació salouenca estava aleshores composat per Anton Alcové Pons, president ; Lluís Figuerola, vicepresident ; Andreu Pàmies Dolcet, secretari i corresponsal del diari *La Humanitat* ; Miquel Gendre Bargalló, vicesecretari ; Daniel Vidal, comptador ; Josep Cherta Marsal, caixer ; Josep Ferré Ferré, adjunt [582].

Passats els fets d'octubre de 1934, concretament pel gener de 1936, el comitè polític de l'agrupació salouenca d'ERC estava presidit per Anton Alcové Pons, el qual residia circumstancialment a Hospitalet de l'Infant; Andreu Pàmies Dolcet, que feia les funcions de

[578] Vegeu, entre d'altres, l'obra ja clàssica de POBLET, Josep M. *Història de l'Esquerra Republicana de Catalunya 1931-1936*. 2ª ed. Barcelona: Dopesa, 1976, pp. 29-33.
[579] En el document fundacional els cognoms apareixen amb l'ordre invertit. Consultat el cens electoral rectificat de 1934 consten tal i com els hem posat en el text i, a més, en la resta de documents, exceptuant una enquesta d'ERC de 31-1-1936, els cognoms estan en la mateixa situació que el cens electoral de 1934.
[580] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 672.
[581] CDMH. P. S. Barcelona-1441. Enquesta interna de la Secretaria General d'ERC de data 1-5-1934.
[582] CDMH. P. S. Barcelona-1441. Enquesta interna de la Secretaria General d'ERC de data 1-5-1934.

secretari ; Josep Cherta Marsal era el tresorer, i sabem també que Ildefons Pla, mestre de Salou, era membre de l'organització. El nombre de militants continuava sent de vint, i dins l'agrupació hi havia persones amb ideals socialistes, les quals s'havien afiliat a ERC perquè la secció salouenca d'ERC era l'única existent i constituïda legalment a la localitat [583].

La victòria electoral del Front d'Esquerres en les eleccions generals del 16 febrer de 1936, amb la consegüent tornada d'ERC al govern de la Generalitat de Catalunya, va comportar que les estructures organitzatives del partit es reorganitzessin i amb elles l'agrupació de Salou. En una reunió extraordinària d'aquesta, celebrada el 14 de març de 1936, es va prendre l'acord que els components de la junta directiva fossin els següents : Andreu Pàmies Dolcet, president; Josep Cherta Marsal, vicepresident; Josep García Pérez, tresorer ; Esteve Saltó Gesalí, secretari; Josep Alvira García, vicesecretari ; Josep Ferré Ferré, vocal primer ; Ramon Tost Gesalí, vocal segon [584]. A més, a proposta d'un grup de socis va quedar constituïda la secció de rabassaires sota la disciplina dels reglaments de l'entitat, nomenant-se com a president de la nova secció a Josep Alvira García i com a secretari general a Esteve Saltó Gesalí. Alhora, es va sol·licitar a l'agrupació comarcal d'ERC del Tarragonès que aquesta procurés l'ingrés i adhesió de la secció rabassaire salouenca a la federació de la Unió de Rabassaires de la comarca, nomenant-se Esteve Saltó com a delegat [585].

Al poc d'haver-se iniciat la Guerra Civil, la militància va pujar a vint-i-sis membres, i continuava sent el president de l'Agrupació salouenca Andreu Pàmies Dolcet, i secretari Esteve Saltó Gesalí [586]. El 20 de juny de 1937, en reunió general extraordinària, es va acordar que la junta directiva fos la següent: Antoni Alcové Pons, president. Salvador Plaza Vallvé, vicepresident. Ramon Tost Gesalí, secretari. Alfons Gombau Ramon, vicesecretari. Salvador Guinovart Curto, tresorer. Sebastià Gombau Ramon, vocal primer. Ramon Guinovart Curto, vocal segon. Delegats per assistir a la comarcal i ple del partit a les comarques tarragonines varen ser escollits n'Andreu Pàmies Dolcet i Esteve Saltó Gesalí [587].

[583]CDMH. P. S. Barcelona 818. Enquesta interna d'ERC de 31-1-1936.
[584]CDMH. P.S.Barcelona 1.441. "Agrupació d'Esquerra Republicana de Salou. Acta de la reunió extraordinària del dia 14 de març de 1936 ".
[585] CDMH. P.S. Barcelona 1.441. Document ja citat.
[586] CDMH. P.S. Barcelona 820. "Esquerra Republicana de Catalunya. Secretariat General. Butlletí". El document no porta data, però pel contigut del mateix, es pot deduir que deuria ser d'agost o setembre de 1936.
[587] CDMH. P.S.Barcelona 1441. "Esquerra Republicana de Catalunya. Salou. 20 de Juny de 1937".

Agrupació d'Esquerra Republicana de Vila-seca de Solcina

El dia de la commemoració del tercer aniversari de la proclamació de la Segona República, el 14 d'abril de 1934, va néixer oficialment l'Agrupació d'Esquerra Republicana de Vila-seca de Solcina. Tanmateix, els antecedents d'aquesta formació es remuntaven exactament a un any abans, el 14 d'abril de 1933, amb la creació de la *"Secció política d'Esquerra Republicana de Catalunya"* dins l'Ateneu Pi i Margall, la qual va organitzar un míting la diada de Sant Jordi d'aquell any[588]. Entre d'altres, ja eren militants l'any 1933 de l'esmentada secció política en Josep Planas Cañellas, Salvador Mariné Morell, Joan Aymamí Guasch, i Ramon Vidal Tous[589]. L'Agrupació d'Esquerra Republicana de Vila-seca de Solcina, com la de Salou, tenia per objecte, segons l'article segon dels seus estatuts, *"* […] *reunir en el seu clos a tots els veïns de Vilaseca, que acceptin l'ideari de l'E.*[squerra] *R.*[epublicana] *de Catalunya"* [590]. Els socis fundadors i llurs càrrecs dins la junta directiva de l'any 1934 foren els següents: president de l'agrupació vila-secana, Magí Guardiola Barenys; vicepresident, Josep Sabaté Roigé; secretari, Antoni Poblet Gran, posteriorment ho seria Josep Ferrando Martí [591] ; tresorer, Josep Planas Canellas; Salvador Granell Porqueras, vocal; Antoni Ràfols Mariné, vocal; Josep Mariné Ferrando, vocal. A l'article 3r dels estatuts es fixava el domicili provisional de l'entitat al carrer Wilson, 10, 2n pis. Així mateix, cada afiliat havia de pagar una quota mínima mensual d'una pesseta, de la que deu cèntims de cada militant eren enviats mensualment per la junta directiva al secretariat del partit[592]. L'Agrupació rebia el diari del partit *La Humanitat*, i pel maig de 1934 tenia 70 socis actius[593]. El 27 de maig de 1936 l'agrupació havia arribat a 195 socis i enviava com a representants seus al congrés del partit a Magí

[588] Per a la data exacta de creació de la secció: CDMH. P.S. Barcelona 1.441. Enquesta interna de la Secretaria General d'ERC de data 1-5-1934. Per a la resta d'informacions vegeu, PUJALS i VALLVÈ, Joan Maria. *L'Ateneu Pi i Margall …* . , p. 33.
[589] CDMH. P.S. Barcelona 1.441. Certificats de pertinença a ERC redactats l'any 1938.
[590] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 492.
[591] CDMH. P.S. Barcelona 819. Certificat de pertinença de Josep Ferrando Martí a ERC.
[592] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 492.
[593] CDMH. P.S. Barcelona 1.441. Enquesta interna de la Secretaria General d'ERC de data 1-5-1934.

Guardiola Barenys, que era aleshores el president de l'agrupació vila-secana, i com a suplent del primer al també militant Casimir Planas Boronat [594].

Agrupació Femenina Socialista de Vila-seca de Solcina

Constituïda formalment el dia 7 de setembre de 1933 [595]. El seu domicili social provisional estava en el carrer Pi i Margall, 22 i en el carrer Pablo Iglesias, 12, es a dir, en el local propietat de la Unió d'Obrers del Camp, Arts i Oficis de Vila-seca [596]. Tot i això, l'agrupació es declarava independent de la societat obrera vila-secana, encara que l'entitat femenina es comprometia a prestar, sempre que fos necessari, el recolzament que calgués a la societat masculina. La junta directiva va quedar formada el mateix dia 7 de setembre de 1933 per les senyores que tot seguit esmentem: Dolors Martí de Broseta, presidenta; Engràcia Fontrodona; Emília Cervelló; Maria Gesalí; Maria Planas; Francesca Martí, i Maria Saltó ; no coneixent els càrrecs d'aquestes sis senyores perquè l'acta de constitució no ho expressa. La mateixa acta recull el nom de Carme Moyano, que sense ser de la junta directiva era sòcia de l'entitat, així com el de Carme Jordà, que va actuar aquell dia de secretària.

L'objectiu que tenia l'*Agrupación Femenina Socialista de Vila-seca* era, segons l'article 1r del seu reglament, el de *"* […] *dignificar a la mujer, mediante la defensa y propagación de los ideales socialistas conforme a los derechos consignados en la Constitución de la República española y al Programa del Partido Socialista Obrero español "* [597]. Podien ser sòcies de l'entitat totes les dones majors de quinze anys i que observessin bona conducta i acceptessin els acords del partit socialista i de l'agrupació. A més, *" Todas las afiliadas tendrán la obligación de procurar su perfeccionamiento moral e intelectual, por medio de conferencias y de lecturas apropiadas, para conseguir lo cual irá la Agrupación adquiriendo los libros, revistas y periódicos adecuados"* i, en aquesta línia, *"La Agrupación se suscribirá, desde luego, al "Socialista", órgano central del partido"* [598]. De la mateixa manera, es deixava ben clar que *"Ninguna afiliada podrá pertenecer a las asociaciones de carácter confesional* [religiós] *establecidas en la localidad, o fuera de ella"* [599].

[594] CDMH. P.S. Barcelona 820. Document, de 27-5-1936, de l'Agrupació d'ERC de Vila-seca de Solcina designant delegats a les persones esmentades.
[595] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 642. Tota la informació posterior d'aquesta entitat prové d'aquesta font.
[596] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 642. Acta de constitució de l'entitat i article 25 del reglament de la mateixa.
[597] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 642.
[598] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 642. Articles 5è i 6è del reglament.
[599] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 642. Article 7è del reglament.

Per a refermar i demostrar aquest sentiment laic es deia que *"Cuando una afiliada muera, la Agrupación irá con su bandera acompañándola hasta el cementerio"* [600]. El reglament també estipulava que la festa oficial de l'agrupació era el dia 1r de maig, festa del treball, a la qual tenien l'obligació d'assistir-hi totes les afiliades, anant amb la bandera pròpia de la societat a la manifestació d'aquella jornada i als demés actes que es realitzessin aquell dia. A més de la manifestació, l'Agrupació realitzava aquella jornada vetllades literàriomusicals, a les quals convidava a l'alcaldia vila-secana[601]. També les dones socialistes tenien molt clar que la seva agrupació tenia *"la obligación de tomar parte en todas las luchas electorales que se celebren en la localidad, pudiendo pactar con aquellos grupos políticos afines que ofrezcan una seria garantía para el triunfo de los ideales del Partido Socialista"* [602].

Bloc Obrer i Camperol (BOC) – Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM)

El Bloc Obrer i Camperol (BOC) era una organització política de signe marxista que es va fundar a Barcelona l'any 1930, arrel de la fusió del Partit Comunista Català, de Jordi Arquer, i la Federació Comunista Catalano-Balear que encapçalava Joaquim Maurín. El Bloc Obrer i Camperol no seguia les directrius del *Partido Comunista d'Espanya* ni de la Internacional Comunista, es a dir, no era estalinista, sent durant el període de la Segona República espanyola l'organització comunista catalana més important del Principat. Aquest partit polític d'extrema esquerra era partidari de la revolució socialista i d'una unió de repúbliques socialistes d'Ibèria, declarant-se fins l'any 1932 com una organització independentista catalana. Fou partidària i va fomentar l'anomenada Aliança Obrera, mitjançant la qual va participar en la insurrecció del 6 d'octubre de 1934. L'any 1935 es va decantar per unificar els corrents marxistes existents aleshores a Catalunya, fet que es va traduir en la creació, pel setembre d'aquell mateix any, del Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM), fruït de la unió amb l'Esquerra Comunista del vendrellenc Andreu Nin. Les seves publicacions principals eren *La Batalla, L'Hora,* i *La Nueva Era* [603].

[600] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 642. Article 9è del reglament.
[601] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (17 agost 1933 a 3 de maig 1934). Acta núm. 17, de 24-4-1934, p. 98 revers.
[602] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 642. Article 21 del reglament.
[603] Per a tot el referent al naixement, desenvolupament, fusió i característiques ideològiques del Bloc Obrer i Camperol, hem consultat, PAGÈS i BLANCH, Pelai. "Bloc Obrer i Camperol (BOC)". A: *Diccionari d'Història de Catalunya.* Jesús Mestre i Campi (Dir.). Barcelona: Ed. 62, 1992, p. 131. Per aprofundir, es pot consultar, entre d'altres, l'obra de DURGAN, Andy. *Comunismo, revolución y movimiento obrero en Cataluña 1920-1936. Los orígenes del POUM*. Barcelona: Laertes, 2016.

El Bloc Obrer i Camperol del nucli de Vila-seca de Solcina va presentar els seus estatuts en el govern civil de Tarragona el dia 6 de setembre de 1932, tal i com estipulava l'aleshores vigent llei d'associacions de 30 de juny de 1887 [604]. Vuit dies més tard, el 14 de setembre, i seguint l'article cinquè de l'esmentada llei, es va constituir formalment [605]. El nombre de militants que composaven l'organització vila-secana en aquell moment era de setze, tenint el seu local en el segon pis del cafè *"Novedades"*, propietat d'Esteve Benach, i situat en el carrer Bons Aires, 6 del nucli vila-secà [606]. Cafè en el que Jordi Arquer va donar una conferencia pel juliol de 1931[607]. Això podria indicar que ja existía un nucli del BOC en el poble de Vila-seca de Solcina, però que aquest no estaba legalment constituït. Els membres escollits per a la junta directiva, segons els estatuts, eren: Josep Gómez Garrabé, president. Ramon Ferran Granell, vicepresident. Josep Maria Canaldas Xatruch, secretari. Laudo Masip Bartolomé, tresorer. Antoni Figuerola Aguiló, bibliotecari. També eren militants Joan Aguiló Ferran, paleta, que tenia llavors 25 anys i vivia en el carrer de la Riera, 30; i Bartomeu Laredo Masip, de 23 anys d'edat, natural de Bellmunt del Priorat, forner i resident en el carrer Galán y García, 4 del nucli de Vila-seca de Solcina. Ells dos foren els que varen signar els estatuts fundacionals de la comissió organitzadora del Bloc Obrer i Camperol vila-secà, que porten data de 12 de juliol de 1932. Aquests mateixos estatuts deixaven ben clar que la secció vilase-cana del BOC tenia per objecte *"*[…] *reunir los elementos de ideología socialista, por propagar y defender este ideario haciendo uso de todos los medios que permiten las leyes"* [608]. Així mateix, en el seu article 2n, deia que *"El Bloque Obrero y Campesino de esta localidad estará aderido* [sic] *al Bloque Obrero y Campesino de la provincia y por consiguiente al Bloque Obrero y Campesino de Barcelona,* […]*"* [609]. Podien ser socis d'aquesta agrupació política tots els majors de divuit anys residents en el municipi de Vila-seca de Solcina, sempre que fossin avalats per dos afiliats i aprovat per la junta directiva. Cada militant havia de pagar una quota de vint-i-cinc cèntims de pesseta mensuals, que podia ser augmentada previ acord de la junta general ordinària si així ho exigissin les necessitats de l'entitat. El Bloc Obrer i

[604] Tota la informació referent al BOC de Vila-seca de Solcina: AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 33. Per a la llei d'associacions: *Gaceta de Madrid*. Núm. 193, de 12-7-1887, p. 105. Article 4t.
[605] *Gaceta de Madrid*. Núm. 193, de 12-7-1887, p. 105. Article 5è.
[606] Per al nom del cafè vegeu, *Anuario Comercial de España*. … . , p. 4.598. També, POBLET. "Notes comarcals. Vilaseca de Solcina. Diverses notes". *Diari de Tarragona*, 4-5-1933, p. 5.
[607] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 28-7-1931, p. 26.
[608] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 33. *"Estatutos del Bloque Obrero y Campesino". "Artículo 1º".*
[609] *Ibídem.*

Camperol de Vila-seca de Solcina va passar a denominar-se Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM) a partir de setembre de 1935, per les raons ja exposades anteriorment.

De la mateixa manera que d'altres entitats del poble, el BOC de Vila-seca de Solcina també feia venir conferenciants al seu estatge social per a celebrar xerrades. Tenim documentat que el 30 d'abril de 1933, a les deu de la nit, es va realitzar un míting polític en el saló del cafè *"Novedades"* que comptà amb nombrosa assistència i en el que l'orador va ser l'aleshores destacat militant del Bloc Obrer i Camperol, Jaume Miravitlles [610].

Comunió Tradicionalista

El tradicionalisme, dins la història del pensament, és una doctrina oposada al racionalisme il·lustrat. Políticament propugna la implantació del règim absolutista existent durant l'Antic Règim, restablint la influència de l'Església en totes les esferes de la vida política i social. Per tant és contrari al liberalisme. El tradicionalisme ja es manifestà en les Corts de Cadis (1812) oposant-se a la llibertat d'impremta i a l'abolició de la Inquisició. Ben aviat els anomenats *apostòlics* trobaren una via per on canalitzar-se, defensant la causa règia de Carles Maria Isidre de Borbó i Borbó Parma, anomenat Carles V pels seus partidaris, contra el seu germà, el rei Ferran VII (1784-1833). Una mostra la tenim en la revolta dels *Malcontents* (1827). Mort Ferran VII, lluitaren contra la filla d'aquest, Isabel II, i el moviment liberal que l'emparava, desencadenant-se la primera guerra carlina (1833-1840). Per tant, els tradicionalistes i els partidaris de Carles Maria Isidre, anomenats carlins, varen esdevenir una sola cosa. Tant és així, que després de 1868, els carlins es varen presentar en societat sota el nom de Comunió Tradicionalista, tot defensant posicions radicalment antiliberals i d'un gran integrisme religiós. Déu, pàtria, furs i rei és el lema que el moviment carlí ha utilitzat i encara fa servir alguna de les seves faccions per a resumir el seu ideari polític[611]. L'any 1935, en plena

Creu de Borgonya, emblema oficial de la Comunió Tradicionalista des de l'any 1935. **Font**:Wikipedia

[610] Per al míting, POBLET. "Notes comarcals. Vilaseca de Solcina. Diverses notes". *Diari de Tarragona*, 4-5-1933, p. 5. Jaume Miravitlles va ingressar a Esquerra Republicana de Catalunya l'any 1934 . Durant la guerra civil va ser representant d'aquest partit en el Comitè Central de Milícies Antifeixistes i després director del Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya. Vegeu, LÓPEZ i TOSSAS, Emili. "Miravitlles i Navarra, Jaume". A: *Diccionari d'Història de Catalunya. … .* , p. 693.

[611] Vegeu: www.carlistas.es "Estatutos de la Comunión Tradicionalista Carlista". Octubre 2009. Art. 1. També: www.carlismo.es Web de la "Comunión Tradicionalista" partidària de Sixte Enric de Borbó-Parma

Segona República espanyola, els carlins del Camp de Tarragona es presentaven de la següent manera tot desenvolupant el seu eslògan: *"*[...]. *Ante todo y sobre todo proclamamos bien alto nuestra confesión de católicos sinceros, hijos sumisos de la Iglesia Católica, dispuestos a acatarla y defenderla como sea preciso y en la forma que nos sugieran siempre nuestras arraigadas convicciones. Amamos ardientemente a nuestra España. Como catalanes, lo mismo que como españoles, nos interesan las glorias de España como cosa propia,* [...]*, y por lo mismo sentimos predilección por nuestra Cataluña, amantes de nuestros fueros y libertades,* [...]. *Monárquicos convencidos, no por un idealismo ilusorio, sino porque creemos que éste es el régimen que conviene a España, propugnaremos siempre por una Monarquía Tradicional Cristiana, regida por un Rey responsable y católico ferviente, Rey que gobierne y que actúe como padre de su pueblo, cualidades excelsas que convergen en nuestro augusto Caudillo D. Alfonso Carlos de Borbón y Austria de Este,* [...] *. En lo demás, como soldados disciplinados de nuestra Comunión Tradicionalista, nos sujetaremos siempre a las orientaciones y órdenes que dimanen de nuestros Jefes, laborando, dentro del margen modesto de nuestra esfera, por la implantación de un estado corporativo y por la anulación de todo cuanto tiende al desorden y a la descristianización del pueblo, pero con decisión y energía, sin claudicaciones de ningún género, radicales hasta el extremo, en el sentido extricto de la palabra y sin esperar otra recompensa que la satisfacción del deber cumplido"* [612]. El 24 d'abril d'aquell any, també, s'aprovava oficialment com a distintiu propi del moviment la creu de Sant Andreu o de Borgonya en color vermell sobre

i Borbó-Busset. En canvi, la branca carlina seguidora del ja desaparegut Carles Hug de Borbó-Parma i Borbó-Busset, germà de Sixte, té com a lema: Llibertat, socialisme, federalisme i autogestió. Vegeu: www.partidocarlista.com (webs consultats novembre 2009).

[612] C. "Nuestro ideario". *El Radical. Setmanari tradicionalista,* 18-5-1935, pp. 1-2. La bibliografía sobre el carlisme és ingent, tanmateix podeu consultar, entre d'altres, les següents obres: FONTANA, Josep. *La crisis del Antiguo Régimen 1808-1833.* Barcelona: Ed. Crítica (Guías de historia contemporánea de España, 1), 1988, pp. 186-196. BLINKHORN, Martin. *Carlismo y contrarrevolución en España, 1931-1939*. Barcelona: Ed. Crítica, 1979. RODRÍGUEZ JIMÉNEZ, José Luis. *La extrema derecha española en el siglo XX*. Madrid: Alianza Editorial (Alianza Universidad, 887), 1997, pp. 24-35; i pp. 127-129. PRATS i SALAS, Joan. *El carlisme sota la Restauració. El Partit Carlí a la província de Tarragona (1885-1907)*. Tarragona: IET Ramon Berenguer IV / Diputació de Tarragona, 1990. NAVAIS ICART, Joan; SAMARRA SANCHO, Frederic. *L'extrema dreta al Reus republicà (1931-1936)*. Reus: Associació d'Estudis Reusencs (Publicació núm. 114), 2003, pp. 47-152. VALLVERDÚ i MARTÍ, Robert. *El tercer carlisme a les comarques meridionals de Catalunya, 1872-1876*. Barcelona: Publ. de l'Abadia de Montserrat (Biblioteca Abat Oliba, 177), 1997. ANGUERA NOLLA, Pere. *El carlisme a Catalunya 1827-1936.* Barcelona: Ed. Empúries, 1999. SÁNCHEZ CERVELLÓ, Josep (Coord.). *El carlisme al territori de l'antiga diòcesi de Tortosa.* 3 Vols. Tarragona: Arola Editors, 2004. VALLVERDÚ i MARTÍ, Robert. *El carlisme català durant la Segona República Espanyola (1931-1936).* Barcelona: Ajuntament del Vendrell / Publ. Abadia de Montserrat (Biblioteca Abat Oliba, 280), 2008. Per als *Malcontents*: ANGUERA NOLLA, Pere. *Els Malcontents del corregiment de Tarragona.* Barcelona: Rafael Dalmau, Editor (Episodis de la Història, 297), 1993.

fons blanc. Símbol de llarga i profunda tradició hispànica que alguns tradicionalistes ja havien fet servir abans de manera ocasional en algun acte o publicació [613].

La implantació carlina en el nucli de Vila-seca de Solcina venia de lluny. Durant la rebel·lió dels *Malcontents* més d'un centenar de vila-secans es varen sumar a l'aixecament. Durant la tercera guerra carlina (1872-1876), tot i el majoritari esperit liberal de la població vila-secana, alguns dels seus habitants ingressaren voluntaris en partides carlistes. Fins i tot, Esteve Benach, conegut amb el renom d' *"Esteve de Vila-seca"*, i militar de professió, comandà una partida o ronda carlina de Mossos d'Esquadra l'any 1875. Quasi vint anys després de finalitzada la guerra, l'any 1895 ja existia una junta local tradicionalista en el nucli de Vila-seca de Solcina que depenia de la junta de districte de Tarragona. A més, el nombre de vots emesos a candidats carlins entre 1896 i 1907 en el municipi vila-secà fou important[614]. Durant els anys vint del passat segle, però, el moviment carlí es trobava de capa caiguda i a punt de desaparèixer. Com diu Martin Blinkhorn: *"Cuando Primo de Rivera renunció al poder en enero de 1930, el carlismo estaba en su punto más bajo desde la década de 1870. De cada uno de sus principales atractivos se habían apoderado rivales políticos con más éxito, impidiendo así su desarrollo y, por supuesto, haciéndole perder partidarios; las querellas internas habían dividido al movimiento en tres facciones; y lo que es quizá peor de todo, el movimiento parecía desorientado en una sociedad cada vez más indiferente a sus mitos y a sus ideas"* [615]. L'arribada de la Segona República espanyola, amb la seva política laicista, així com un latent anticlericalisme popular que es va manifestar ja pel maig de 1931 amb la crema de convents i d'altres edificis religiosos, salvà i

[613] GALLEGO, José A. "La Cruz de Borgoña, primera bandera de España". A: www.carlismo.es . En aquest article, l'autor fa saber que la bandera amb la creu de Borgonya o de Sant Andreu fou la primera bandera d'Espanya. La bandera roja i groga actual no ho fou fins l'any 1843 mitjançant un Reial Decret. La creu de Borgonya fou introduïda en la península Ibèrica per Felip "el Bell", marit de Joana, filla dels Reis Catòlics. Actualment, encara, molts banderins d'unitats de l'exèrcit espanyol, així com als timons de cua dels avions, i a l'escut del rei d'Espanya, hi ha la creu de Borgonya o de Sant Andreu com a símbol. Vegeu també: ÁLVAREZ ABEILHÉ, Juan. "La bandera de España" i GARCÍA-MENACHO OSSET, Eduardo. "El escudo de España". A: "El origen militar de los símbolos de España". *Revista de Historia Militar*. Núm. Extraordinario (2010), pp. 26-69 i p. 112, respectivament.

[614] Per als *Malcontents* vila-secans vegeu, ANGUERA NOLLA, Pere. *Els Malcontents ...* . , p. 52. Per a la tercera guerra carlina, el reclutament d'efectius a Vila-seca de Solcina, i Esteve Benach, vegeu, VALLVERDÚ i MARTÍ, Robert. *El tercer carlisme ...* . , pp. 51, 174, 386. Per a la junta local i els vots emesos vegeu, PRATS i SALAS, Joan. *Op. cit.* , pp. 162 i 235-236, respectivament. Per al majoritari esperit liberal dels vila-secans i la repercussió de la tercera guerra carlina a Vila-seca vegeu, MORELL i TORRADEMÈ, Josep. *Història de Vila-seca*. 2a ed. Tarragona: Agrupació Cultural de Vila-seca (Monografies de Vila-seca, 15), 1998, pp. 169-176.

[615] BLINKHORN, Martin. *Carlismo ...* . , p. 68, per a la cita. També, *Ibídem*, p. 113.

revifà el tradicionalisme, el qual tornà a nodrir-se, a partir de finals de 1931, de nous i antics adeptes que s'havien desvinculat del moviment.

Alhora, la sobtada mort del pretendent carlí al tron espanyol, en Jaume de Borbó i Borbó Parma, Jaume III per als seus seguidors, ocorreguda a París el 2 d'octubre de 1931, ajudà sens dubte a unificar novament el moviment carlí, i portà al seu successor i oncle, Alfons Carles de Borbó i Aústria Est, Alfons Carles I, a reorganitzar i reestructurar el moviment tradicionalista el gener de 1932. A Catalunya, però, aquest fet es produí mesos abans. La primera província en portar-la a terme dins el Principat fou la de Tarragona i va servir d'exemple per a la resta del territori català. De fet, als pocs dies del traspàs de Jaume III ja es constatava *"en les comarques tarragonines un ràpid desvetllament i afany d'organització de les forces tradicionalistes.* [...]. *A tots els indrets de la província s'activa la organització dels nuclis avui un xic dispersos i podem augurar per dintre breu temps una organització complerta i formidable que convertirà al tradicionalisme en un dels més potents partits d'actuació* d'aquest[e]*s comarques. Prompte tindrà lloc la inauguració d'un important Centre a Tarragona i s'està preparant una assemblea de tota la província per tal de deixar ben fonamentada la organització"* [616]. L'assemblea intercomarcal es va celebrar el 2 de novembre de 1931 en el Círcol Tradicionalista de Tarragona, obert de nou el dia abans després d'haver estat varis anys tancat pel declivi del carlisme. En el gran casal senyorial ubicat en el carrer Cavallers, cantonada amb el carrer Major, es varen reunir representacions i delegacions tradicionalistes de moltes localitats de la província, entre elles la delegació del poble de Vila-seca de Solcina. En aquesta reunió es varen aprovar les bases organitzatives del moviment carlí a la província de Tarragona. També s'escolliren els delegats que havien d'integrar el consell intercomarcal. Per la comarca de Tarragona foren escollits Jaume Bori, de Tarragona, i Pau Grau Socias, de Vila-seca de Solcina [617].

Tenint en compte, doncs, tot aquest context, no és estrany que es constituís durant aquells primers dies de novembre una agrupació local tradicionalista en el nucli de Vila-seca de Solcina. La junta directiva la formaven els següents membres: Pau Grau Socias, president. Josep Morell Martí, vicepresident. Vocals: Josep Forasté Sauné, Jaume Garrabé Clavé, Antoni Morell

[616] "D'acció Tradicionalista". *Joventut. Per la Fe i per la Pàtria*, 14-10-1931, p. 2.
[617] "El ressorgir del Tradicionalisme". *Joventut. Per la Fe i per la Pàtria*, 4-11-1931, pp. 3-4. "Asamblea Tradicionalista". *La Cruz*, 3-11-1931, p. 1. VALLVERDÚ i MARTÍ, Robert. *El carlisme català ...* . , pp. 88-93.

Adserias, i Joan Adserias Casas. Secretari: Joan Mariné Martí [618]. Altres militants eren Jaume Morell Aguiló i Esteve Graset Ferrando. Aquest darrer va ingressar en el partit pels volts de 1934, i va arribar a ser membre de la junta provincial tradicionalista abans de la Guerra Civil. Esteve Graset simpatitzava amb els carlins perquè *"els meus avantpassats també ho havien estat carlistes"* [619]. Igualment, el seu germà Joan també formà part del moviment carlí. Arribada la Guerra Civil espanyola, Esteve Graset ingressà en el terç de requetès del Pilar, i Joan en el terç de Nostra Senyora de Montserrat [620]. Joan Morell Jansà, soci del Centre Catòlic com els germans Graset, també formà part del terç de Nostra Senyora de Montserrat. L'any 1955 arribà a ser designat alcalde de Vila-seca de Solcina, ostentant el càrrec fins l'any 1960 [621]. Esteve Clavé Planas, així com Joan Gran Sabaté, també eren militants tradicionalistes i socis del Centre Catòlic. Joan Gran arribà a ser escollit president de l'agrupació local de la Comunió Tradicionalista i cap local del requetè vila-secà abans d'esclatar la Guerra Civil [622]. Gran morí en el front de l'Ebre el 19 d'agost de 1938[623]. Josep Malapeira Xatruch, com a seguidor tradicionalista, també ingressà voluntàriament en un terç de requetés durant la Guerra Civil. En aquest cas en el terç d'Oriamendi. Trenta-quatre anys més tard d'haver acabat el conflicte fratricida, l'any 1973, fou nomenat alcalde de Vila-seca de Solcina, esdevenint el darrer batlle

[618] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 14-11-1931, p. 25.
[619] AHPT. Fons de vivències de la II República, Guerra Civil i franquisme. Entrevista a Esteve Graset Ferrando, realitzada per Àngel Mariné Borràs. Núm. còpia escrita 157. Per a Jaume Morell Aguiló i també per a Esteve Graset Ferrando: TMTT. Sumaríssim d'urgència 4.475, obert contra Jaume Morell Aguiló, Ramon Morató Gaspar, Antoni Casas Girona, Antoni Fusco Ametller, Ramon Boqué Dalmau, Esteve Graset Ferrando, i Josep Virgili Roig, p. 34, anvers i revers; i p. 37. Declaracions indagatòries d'Esteve Graset i Jaume Morell, respectivament, de data 7 de febrer de 1940. Sobre la incoació d'aquest procediment sumaríssim a Esteve Graset, Jaume Morell, i d'altres companys carlins, vegeu: BERTRAN ÁLVAREZ, Carles. "Tarragona, febrer de 1940: dissensions i incidents dins del Movimiento Nacional". A: *Miscel·lània en homenatge al Dr. Lluís Navarro Miralles. Magister dilectus.* Fabregas i Roig, Josep; Grau i Pujol, Josep M. T.; Güell i Junkert, Manel (Coord.). Tarragona: Arola Editors (Col·lecció Morera), 2009, pp. 275-293.
[620] AHPT. Fons de vivències de la II República, Guerra Civil i franquisme. Entrevista a Esteve Graset Ferrando, realitzada per Àngel Mariné Borràs. Núm. còpia escrita 157. Per a Joan Graset, també: NONELL BRÚ, Salvador. *Los requetés catalanes del Tercio de Nuestra Señora de Montserrat ...* . , p. 252; on consta escrit com a Graset Fernando, Juan.
[621] AHMV. Fons municipal. Lleves. Actes d'allistament. Reemplaços de 1928 a 1942. Escrit de Josep Morell Adserias, pare de Joan Morell Jansà, de 13 de gener de 1940. Per als anys com alcalde: MARTÍ i CABRÉ, Anton R.; BARCELÓ i BARCELÓ, Adolf; BARALDÉS i MORA, Imma; FARGAS, Carles M. *Alcaldes del segle XX.* s.l. : Ajuntament de Vila-seca, 2001, p. 12.
[622] NONELL BRÚ, Salvador (Pbro.). *Así eran nuestros muertos del Laureado Tercio de Requetés de Ntra. Sra. de Montserrat.* Barcelona: Ed. Casulleras, 1965, pp. 179, i 321-322.
[623] *Op. Cit.* , p. 326.

franquista de la localitat. L'any 1979, amb les primeres eleccions municipals democràtiques, abandonà el càrrec [624].

La seu oficiosa dels tradicionalistes vila-secans es trobava a l'entitat Joventut Catòlica, coneguda popularment per Centre Catòlic, de tal manera que carlisme i Joventut Catòlica eren dues cares d'una mateixa moneda en el poble de Vila-seca de Solcina. Això també passava en altres indrets del Principat com en el territori de l'antiga diòcesi de Tortosa. Tot plegat era una estratègia duta a terme pels tradicionalistes a finals del segle XIX i principis del XX, fracassada la tercera guerra carlina, en la que aquest moviment intentà ampliar la seva base social mitjançant la creació de centres catòlics i així contrarrestar la cada vegada més gran influència del liberalisme, el socialisme, l'anarquisme i el republicanisme entre pagesos i obrers[625]. Per acabar-ho d'arrodonir, i en línea amb el que acabem de dir, el comitè antifeixista de Vila-seca de Solcina informava clarament, el 25 d'agost de 1936, que la societat Joventut Catòlica era de *"* […] *tendència Carlista"* [626].

Un cop constituïts formalment, els militants i simpatitzants carlins vila-secans varen tenir una activa vida política. Així, el diumenge 27 de març de 1932, l'exdiputat a Corts Rafael Díaz Aguado pronuncià una conferència en el Centre Tradicionalista de Reus. Un nodrit grup de carlins vila-secans assistí a dit acte. El 3 de juliol d'aquell mateix any, es va celebrar un míting tradicionalista a Vila-seca de Solcina en el que varen prendre part alguns oradors provinents de Reus. Sembla ser que hi va assistir força públic. Encara que en la crònica periodística no s'especifica en quin local es va realitzar l'acte, no seria gens descabdellat pensar, sens dubte, que es deuria fer en el teatre del Centre Catòlic. Uns mesos més tard, el diumenge 2 d'abril de 1933, una comissió carlina vila-secana es va desplaçar a la plaça de braus de Tortosa amb motiu d'un acte polític carlí. Set mesos més tard, concretament el 6 de novembre de 1933, una delegació tradicionalista vila-secana acudí al Cercle Tradicionalista de Reus per a sentir els parlaments de Tomàs Caylà, cap provincial carlista, i de Joaquim Bau, advocat tradicionalista

[624] AHMV. Fons municipal. Lleves. Actes d'allistament. Reemplaços de 1928 a 1942. Escrit de Josep Malapeira Xatruch, de data 13-1-1940. MARTÍ CABRÉ, Anton R.; BARCELÓ i BARCELÓ, Adolf; BARALDÉS i MORA, Imma; FARGAS, Carles M. *Alcaldes del segle XX. … .* , p. 13.
[625] Vegeu al respecte, SÁNCHEZ CERVELLÓ, Josep. "El Carlisme de la Restauració a la guerra civil (1875-1936)". A: *El Carlisme al territori de l'antiga Diòcesi de Tortosa.* Vol. III. Josep Sánchez Cervelló (Coord.). Tarragona: Arola Editors, 2004, pp. 102-108.
[626] CDMH. P.S. Barcelona 884. Document del comitè on es diu que l'afiliat a la UGT de Tarragona, Josep Viñas Solé havia estat soci de la Joventut Catòlica de Vila-seca de Solcina.

que es presentava dins les llistes d'Unió Ciutadana en les eleccions generals del 19 de novembre. El 17 de maig de 1935, hi havia previst un altre míting tradicionalista, en aquest cas en el poble de Vila-seca de Solcina. Aquest míting s'emmarcava dins l'anomenada quinzena tradicionalista. Un reguitzell d'actes de propaganda carlina per diverses localitats de Catalunya, entre elles Reus, Tarragona, Riudoms, Sarral, Vic, Mollerussa, Tàrrega, Sabadell, etc, que varen tenir la seva culminació en el gran aplec tradicionalista celebrat a Poblet el 2 de juny [627].

VILASECA

Josep Prat Piera

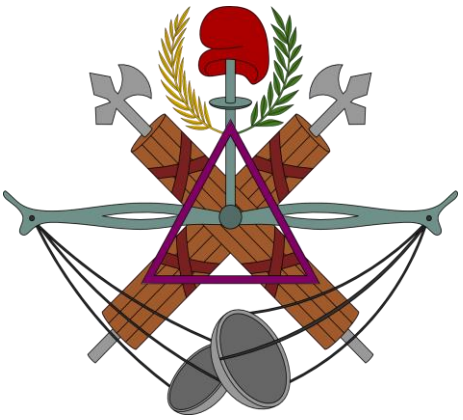
Maria Rosa Urraca Pastor

Josep Bru Jardi

Anunci aparegut en el setmanari vallenc *Joventut. Per la Fe i per la Pàtria*, en el que s'anunciava la celebració d'un míting carlista en el poble de Vila-seca de Solcina per al dia 17 de maig de 1935[628].

[627] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 30-3-1932, p. 29. JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 8-7-1932, p. 23. JANSÁ. "Notas regionales. Vilaseca". *La Vanguardia,* 8-4-1933, p. 14. "La Jornada Tradicionalista constituyó el mayor éxito político que ha presenciado Tortosa". *Correo de Tortosa*, 3-4-1933, p. 1. "El grandioso acto de ayer en Reus". *Correo de Tortosa,* 7-11-1933, p. 1. *Joventut. Per la Fe i per la Pàtria*, 15-5-1935, p. 1. "El Gran Aplec Tradicionalista de Poblet". *Joventut. Per la Fe i per la Pàtria,* 5-6-1935, pp. 1-4.
[628] *Joventut. Per la Fe i per la pàtria,* 15-5-1935, p. 1.

Partit Republicà Radical

Escut del Partit Republicà Radical.
Font: Wikipedia

Partit polític fundat i liderat per Alejandro Lerroux García l'any 1908. En els seus orígens aquesta formació, amb una base ideològica molt difosa, propugnava l'anticlericalisme, l'obrerisme, l'anticatalanisme i l'antimonarquisme, tot plegat amb una forta dosi de demagògia populista revolucionària. Tant era així que Lerroux, afincat a primers del segle XX a Barcelona, era conegut pel sobrenom de "l'Emperador del Paral·lel". Anys abans de proclamar-se la Segona República espanyola, el Partit Radical, que era com se'l coneixia vulgarment, havia moderat molt el seu discurs. Quan va assolir el poder, pel novembre de 1933, era ja un partit de centredreta. Lerroux va reconciliar-se amb l'Església catòlica i amb la burgesia poc temps abans de morir l'any 1949 a Madrid [629].

A Vila-seca de Solcina el Partit Republicà Radical tenia representació i implantació gràcies al metge Josep Perera Sans, natural d'Arbeca, el qual va arribar a ser alcalde entre els anys 1922 i 1923, i encabat alcalde gestor designat després dels fets del 6 d'octubre de 1934 i fins 1935 [630]. Perera, juntament amb Magí Guardiola Barenys i Antoni Llunas García, a més de vuit persones més, varen assistir, com a representants de Vila-seca de Solcina del Partit Republicà Radical, al congrés nacional de la democràcia republicana celebrat entre el 14 i el 21 de novembre de 1920 [631]. També era d'aquest partit en Jaume Sans Planas. A Salou, Josep Aguiló Alvira era igualment d'aquesta formació política. El Centre Republicà Radical de Vila-seca de Solcina compartia estatge social amb els comunistes del Bloc Obrer i Camperol en el cafè

[629] Vegeu, RUIZ MANJÓN, Octavio. *El Partido Republicano Radical.* Madrid: Ed. Tebas (Colección Historia Política), 1976. ÁLVAREZ JUNCO, José. *El Emperador del Paralelo. Lerroux y la demagogia populista.* Madrid: Alianza Editorial, 1990. TOWNSON, Nigel. *La República que no pudo ser. La política de centro en España (1931-1936).* Madrid : Taurus, 2002. També és interessant, MARSÁ BRAGADO, Antonio;IZCARAY CALZADA, Bernardo. *Libro de Oro del Partido Republicano Radical.* Madrid: Sucesores de Rivadeneyra, [1935?], pp. 45-53, per al naixement del Partit Republicà Radical.
[630] La filiació política de Perera l'hem extret de: TMTT. *Sumarísimo de urgencia 1.043.* Declaració indagatòria realitzada a l'acusat, 15-4-1939. També la declaració manuscrita de Josep Perera inclosa en el sumaríssim esmentat obert contra la seva persona.
[631] MARSÁ BRAGADO, Antonio; IZCARAY CALZADA, Bernardo. *Libro de Oro …* . , p. 114.

"Novedades". Així mateix, participà en la manifestació commemorativa del segon aniversari de la proclamació de la Segona República que va recòrrer els carrers del poble [632].

Dins del Partit Republicà Radical vila-secà es trobava la Joventut d'Aliança Republicana, la qual fou representada per Josep Perera en l'assemblea republicana provincial que es va celebrar a Tarragona l'1 de juny de 1931[633].

El 14 d'agost de 1932 es va realitzar a la sala de festes *American Bar* de Tarragona una assemblea general del Partit Republicà Radical a la demarcació de Tarragona. Amb presidència de Joan Pich i Pon, president del Consell Regional de Catalunya del Partit, la junta provisional reorganitzadora dels radicals a la demarcació de Tarragona estava formada, entre d'altres, per Jesús Ulled, Miquel Boleda, Pere Pilón, Eduard Batalla, Ricard Guasch, Josep Perera, etc. Cent cinquanta-tres pobles de la demarcació varen enviar representació a l'assemblea, entre els que es trobaven Salou i Vila-seca de Solcina [634].

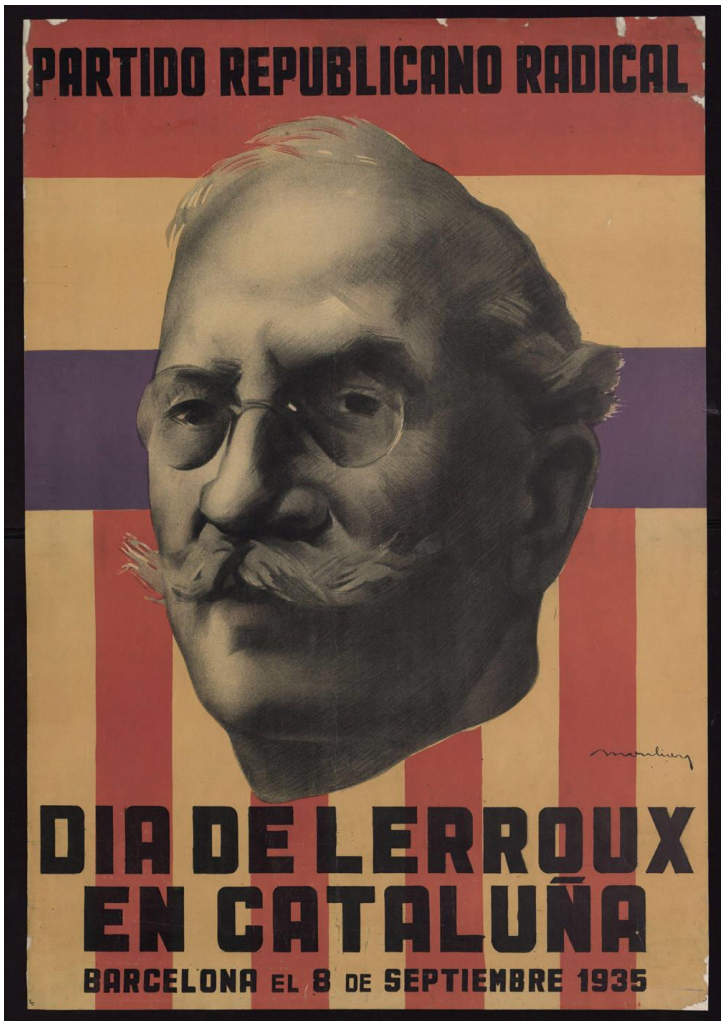
El 6 d'octubre de 1932 Alejandro Lerroux va visitar Tarragona. A l'hotel *Europa* se li va oferir un banquet on varen assistir 146 convidats. Entre les diverses personalitats del partit que varen saludar al líder republicà radical es trobaven Josep Perera i Jaume Sans, de Vila-seca de Solcina, i en Josep Aguiló, de Salou. En l'àpat, a l'esquerra de Lerroux, varen seure, entre d'altres, en Josep Perera [635].

[632] Per a les afiliacions de Jaume Sans i Josep Aguiló: "Don Alejandro Lerroux en Tarragona". *Heraldo Republicano de la provincia de Tarragona,* 8-10-1932, p. 1. Per a la manifestació: E.R.M. "Notes comarcals. La commemoració de la República a Vilaseca". *Diari de Tarragona,* 16-4-1933, p. 7. Per a l'estatge social compartit amb els militants del BOC vegeu, "Notes comarcals de Vilaseca". *Diari de Tarragona,* 11-11-1932, p. 2.

[633] L'Aliança Republicana era una plataforma política creada l'any 1926 en oposició a la monarquia d'Alfons XIII i la dictadura de Primo de Rivera. L'Aliança reunia diversos partits i agrupacions republicanes, heterogenis entre ells, amb l'objectiu d'unificar esforços per tal d'instaurar la república a Espanya. Un d'aquests partits era el Republicà Radical d'en Lerroux. Per l'assemblea: "L'assemblea republicana provincial" i "Les representacions a l'assemblea". *Tarragona Federal*, 2-6-1931 i 3-6-1931, pp. 4 i 3, respectivament.

[634] *Heraldo Republicano de la Provincia de Tarragona,* 20-8-1932, pp. 1-2.

[635] Per al dia de la visita: *Diari de Tarragona,* 6-10-1932, p. 4. Per a l'acte: "Don Alejandro Lerroux en Tarragona". *Heraldo Republicano de la Provincia de Tarragona,* 8-10-1932, p. 1.

Cartell propagandístic de Lerroux realitzat a Barcelona l'any 1935 [636]

[636] **Font:** https://mdc.csuc.cat/digital/collection/cartellsBC/id/85/rec/1. Memòria Digital de Catalunya. Biblioteca de Catalunya. Fons digitalitzats. Cartells. Titol: "Día de Lerroux en Cataluña. Barcelona el 8 de septiembre 1935". Any: 1935. Autor: Marilieny. (Consultat 8-12-2021).

5.1.3-Entitats recreatives i culturals

Ateneu Pi i Margall[637]

L'any 1928, quan la dictadura de Primo de Rivera començava el seu declivi, un grup de socis joves de l'entitat vila-secana El Fènix varen voler donar en aquesta societat un caire polític republicà i catalanista[638]. La iniciativa no va ser ben rebuda pels socis més conservadors, els quals deurien ser majoria, i, per tant, no va prosperar. Davant el fracàs, els joves promotors del canvi varen decidir marxar del Fènix i crear una altra entitat que omplís les seves expectatives.

Aquell mateix any de 1928 varen constituir una comissió organitzadora encarregada de vertebrar els anhels del grup dissident. Va ser designat president de la comissió en Josep Cañellas i Tribó, el qual va arribar a ser alcalde del poble durant la guerra civil mentre militava en la central anarcosindicalista CNT. Igualment, Esteve Roselló Martí, nacionalista català d'esquerres i regidor de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina entre febrer i octubre de 1934, va ser designat secretari de l'esmentada comissió. Pel novembre d'aquell any l'interès per la nova societat en el poble era important, doncs el corresponsal de *La Vanguardia* feia saber que *"Aumenta rápidamente la lista de primeros socios de la entidad que acaba de constituirse en esta villa con el titulo de Ateneo Pi y Margall; nueva sociedad de fines exclusivamente culturales que promete adquirir gran desarrollo en esta localidad"* [639].

El dia 10 de gener de 1929, el corresponsal de *La* Vanguardia a Vila-seca de Solcina, escribia que *"Allanadas todas las dificultades, parece haberse llegado a un acuerdo para adquirir el inmueble que ocupa actualmente el <<Café del Centro>>, propiedad de don Salvador Guardiola, para instalar la nueva sociedad cultural que, con el título de <<Ateneo Pi y Margall>>,*

[637] Per a la redacció d'aquest punt, i mentre no es citi el contrari, ens hem basat en els treballs de PUJALS VALLVÉ, Joan M. *L'Ateneu Pi i Margall en el seu cinquantè aniversari (1929-1979).* Alcover: Ateneu Pi i Margall de Vila-seca, 1979 ; GARRIGA PUJALS, Montserrat. *Ateneu Pi i Margall de Vila-seca. 75 anys d'història (1929-2004).* Vila-seca: Ateneu Pi i Margall, 2004.
[638] Vegeu també, RECASENS COMES, Josep M. *La Societat Recreativa El Fènix (1875-1975).* Reus: El Fènix E. i D. , 1975, p. 23.
[639] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 1-12-1928. p. 22.

se está constituyendo en esta ciudad" [640]*.* L'acord es va tancar i el *Café del Centro*, ubicat a la Plaça Castelar 1 (Actualment Plaça de Voltes) va pasar a mans dels nous propietaris. El dia 20 de gener els estatuts de l'Ateneu varen ser aprovats pel govern civil. Va arribar l'hora de nomenar la primera junta directiva. A la reunió per a escollir-la varen assistir 84 socis. Els responsables designats varen ser Esteve Gesalí Rosell, en el càrrec de president; el metge Antoni Andreu Cabestany, vicepresident, el qual posteriorment va ser escollit president de l'entitat el 12 de gener de 1930; Esteve Roselló Martí, secretari; Antoni Figuerola Aguiló, vicesecretari; Josep Cañellas Tribó, tresorer; Antoni Molas Morell, Esteve Vidal Pardo, Esteve Mestres Bisay, Joan Tous Gran, i Josep Barenys Guardiola, vocals; i Antoni Mas Garreta com a bibliotecari. També va ser nomenada una comissió d'hisenda encarregada de portar tots els temes econòmics de la naixent societat. El seu president va ser Esteve Torredemé Serra, que un parell d'anys i tres mesos més tard va esdevenir el primer alcalde republicà del municipi vila-secà. La primera junta del cafè va néixer el 30 de gener d'aquell any, sent escollit president Antoni Llunas García, conegut com "boteret", d'ideologia socialista i que l'any 1938 va arribar a ser també alcalde de Vila-seca de Solcina quan formava part del PSUC.

L'Ateneu Pi i Margall va obrir les seves portes el 31 de gener, i *"En el local del cine Bol d'Or y organizada por dicha sociedad, dio el pasado domingo,* [3 febrer] *por la noche, una notable conferencia el conocido publicista catalán señor Rovira y Virgili, tratando largamente sobre la figura política de Pi y Margall. Hizo la presentación del orador el médico don Antonio Andreu* [Cabestany], *y asistió al acto mucha concurrencia. El señor Rovira y Virgili fue obsequiado con un lunch en un restaurante de Salou"*[641].

L'elecció del nom de la nova societat no era casual i estava en la línia ideològica, republicana i federalista, dels dissidents exsocis d'El Fènix. Els orígens de l'ateneïsme català provenen de les societats científicoliteràries que varen veure la llum a finals del segle XVIII, el de la Il·lustració, en la França revolucionària i republicana que va acabar amb l'absolutisme i la persona del rei borbó Lluís XVI[642]. A més, com bé diu el professor Àngel Duarte, l'ateneu era la *"*[…] *unitat bàsica de la sociabilitat republicana. Espai d'oferta de serveis i de participació política*

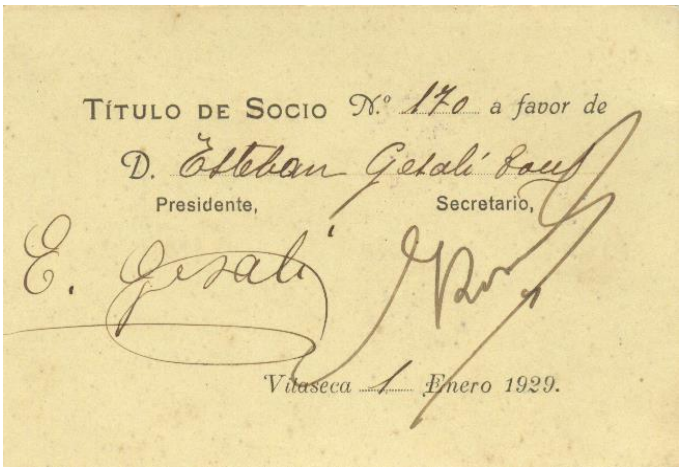
[640] CORRESPONSAL. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 10-1-1929, p. 29.
[641] CORRESPONSAL. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 6-2-1929, p. 30.
[642] BOSCH DATZIRA, Amàlia. *Els ateneus de Catalunya, 1854-1990.* El Prat de Llobregat: Federació d'Ateneus de Catalunya /Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 1991, p. 15.

articulat al voltant del cafè, la biblioteca i el saló d'actes. Escenari de vetllades culturals, balls, mítings i activitats escolars i de lleure" [643]. Tots aquests requisits reunia l'Ateneu Pi i Margall de Vila-seca de Solcina. En quant a Francesc Pi i Margall, advocat, historiador i polític, només direm que va ser una figura cabdal del republicanisme de caire federal durant el segle XIX, esdevenint, per molt poc temps, ministre i president de la I República espanyola l'any 1873[644].

Seu de l'Ateneu Pi i Margall en l'actualitat. El local d'aquesta societat es troba ubicat a la Plaça de Voltes (abans Castelar) cantonada amb el Carrer Major, en ple centre de Vila-seca[645].

[643]DUARTE MONTSERRAT, Àngel. *Història del republicanisme a Catalunya.* Lleida: Pagès Editors/Eumo Editorial, 2004, p. 283.
[644] Per a la història del republicanisme a Espanya vegeu, TOWNSON, Nigel (ed.). *El republicanismo en España (1830-1977).* Madrid: Alianza Editorial (Alianza Universidad, 778), 1994. Per a Catalunya vegeu l'obra d'Àngel Duarte ja citada en el punt anterior.
[645] **Fotografia**: Carles Bertran Álvarez.

TÍTULO DE SOCIO N.º 170 a favor de
D. Esteban Gesalí Tous
Presidente, Secretario,
E. Gesalí
Vilaseca 1 Enero 1929.

Sociedad de Obreros Agricultores
VILASECA
El socio D. Esteban Gesalí Tous tiene entregada la cantidad de cinco Pesetas en calidad de ACCIÓN, siendo abonada por la misma Sociedad, en sorteos amortizables, en la proporción que permitan los fondos de la Sociedad.
Vilaseca 29 de Julio de 1931
El Tesorero, El Presidente, El Secretario
Imp. La Hoja
UNIÓN DE OBREROS DEL CAMPO
OFICIOS VARIOS
VILASECA

Tal i com ens va comentar la senyora Rosa Gesalí Tous, no era inusual que un soci de l'Ateneu Pi i Margall també ho fos al mateix temps de l'anomenada societat dels "Obrers". L'exemple que presentem és prou evident. Esteve Gesalí Tous, germà de la senyora abans citada, era el soci número 170 de l'Ateneu Pi i Margall segons consta en el carnet que reproduïm. Pel juliol de 1931, a més, es va fer soci dels "Obrers" tal i com es pot apreciar en l'acció de cinc pessetes que va pagar en aquesta entitat. Ambdues societats, doncs, mantenien bones relacions i estrets lligams [646].

El cicle de conferències no es va aturar i el diumenge 17 de febrer de 1929 va parlar a l'Ateneu el periodista, advocat i polític Àngel Samblancat Salanova [647]. Samblancat va militar en

[646] Testimoni de la senyora Rosa Gesalí Tous. Vila-seca, 16-8-2006. Documents cedits per aquesta senyora.
[647] CORRESPONSAL. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 20-2-1929, p. 30.

el Bloc Republicà Autonomista i l'any 1917 va ingressar en el Partit Republicà Radical. L'any 1931, ja durant la Segona República espanyola, va ser elegit diputat a Corts per Barcelona per Esquerra Republicana de Catalunya. L'any següent, 1930, a banda de tornar Rovira i Virgili i Àngel Samblancat, va venir a parlar a l'Ateneu el polític Lluís Nicolau d'Olwer que, a més, era historiador i periodista. També, entre d'altres, Jaume Aiguader i Miró, fill de Reus però establert a Barcelona. L'any en el que va venir a pronunciar la seva conferència, Aiguader pertanyia al partit independentista d'Estat Català, després, pel març de 1931 va participar en la creació d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), passant a ser alcalde republicà de Barcelona per aquesta darrera formació aquell mateix any. Durant la guerra civil va ser ministre en un dels gabinets de Francisco Largo Caballero. Per últim, destacarem la participació en una conferència del mestre i polític republicà federal Marcel·lí Domingo Sanjuan. Domingo, que fou ministre d'instrucció pública amb el primer govern de la Segona República i després d'agricultura, va nèixer a Tarragona, però va crèixer humana i políticament a Tortosa, ciutat on es va instal·lar la seva família. Líder principal del Partit Republicà Català, va fundar l'any 1929 el Partit Republicà Radical Socialista. Domingo era ben conegut en el poble de Vila-seca de Solcina on, com apunta Joan Maria Pujals, tenia moltes amistats [648].

L'Ateneu, però, no es contentava només en programar conferències. El 14 de novembre de 1929 es va crear la secció de futbol. També aquell any es va fundar la secció de ball, la de boxa i una de caramelles. Pel febrer de l'any següent, en sintonia amb el clima polític que es vivia arreu d'Espanya amb la *Dictablanda*, va néixer la secció d'estudis polítics, encabat la secció dramàtica, una secció coral, que no va durar molt, i una secció instructiva, que va crear una escola en el si de l'entitat, la qual suplia les mancances educatives del poble. L'escola va durar un curs lectiu, doncs al proclamar-se la Segona República es va creure que els poders públics ja havien cobert aquesta necessitat. Les celebracions de balls amb orquestra durant el carnaval, on a més es feia rua, Pàsqua, les revetlles de Sant Joan i Sant Pere, la festa major d'hivern (Sant Antoni Abat, 17 gener); amb el seu tradicional ball de coques; la d'estiu (invenció del cos de Sant Esteve, 3 d'agost), Tots Sants, els nadals, així com les sessions de cinema durant la tardor i hivern. També excursions a llocs d'interès històric o turístic, com la que es va fer el dia 1 de maig

[648] Per a Marcel·lí Domingo vegeu, SÁNCHEZ CERVELLÓ, Josep (Coord.). *Marcel·lí que torna.* s.l. : Autoritat Portuària de Tarragona / Amics de l'Ebre (Col·lecció Lletres de l'Ebre, 4), 1995.

de 1933 a Cornudella de Montsant, Vilella Alta i Baixa, Prades i Poblet, en la que varen anar en cotxes més d'un centenar de persones[649]. També la que s'havia de realitzar el 1r de maig de 1934 per anar a Santes Creus, Castellet, pantà de Foix, Sitges, visitant el *Cau Ferrat*, i Vilanova i la Geltrú acabaven d'omplir l'oferta d'aquesta entitat[650]. Per últim, no es pot obviar que també es celebrava la proclamació de la Primera República española (11 febrer 1873). L'any 1932 hi havia previst realitzar un acte que havia de comptar amb la presència del doctor Antoni Andreu Cabestany i del senyor Punyed, membre del Partit Catalanista Republicà, entre d'altres persones. L'any següent es va projectar a l'Ateneu la pel·lícula *La Marsellesa*, convidant l'alcalde, en primer lloc, a tots els nens i nenes en edat escolar a veure-la en una projecció exclusiva per a ells [651].

Conseqüents amb la seva línia ideològica, a l'Ateneu Pi i Margall es rebien, abans de la Segona República, els diaris següents: *El Sol*, diari publicat a Madrid de tendència liberal i moderada; *La Publicitat*, editat a Barcelona i organ d'Acció Catalana, i el setmanari *La República*. Durant el període republicà, a més, es varen incorporar *La Humanitat*, portantveu d'Esquerra Republicana de Catalunya; *El Diluvio*, diari republicà editat a Barcelona i escrit en castellà; *L'Opinió*, de tendència republicana i d'esquerres, va ser fundat a Barcelona l'any 1928. Tenia com a col·laboradors, entre d'altres, a Josep Maria de Sagarra, Carles Soldevila, Àngel Pestaña i Marcel·lí Domingo. També, la revista *La Setmana*, i el diari portantveu del Bloc Obrer i Camperol (BOC), *La Batalla*, subscripció que aviat va ser rescindida per manca de lectors.

[649] "Notas regionales. Vilaseca". *La Vanguardia*, 11-5-1933, p. 27.
[650] Per a l'excursió: Erm. "Vilaseca". *Diari de Tarragona*, 29-4-1934, p. 2. El corresponsal vila-secà del diari *La Vanguardia*, durant els anys 1929-1935, descriu moltes activitats de l'Ateneu Pi i Margall. Es faria molt llarg i tediós exposar-les totes.
[651] Per a l'any 1932, ERM. "Vilaseca". *Diario de Tarragona*, 11-2-1932, p. 3. Per a 1933 : AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina. Acta núm. 7, de 14-2-1933, p. 19 anvers i revers.

Ateneu Pi i Margall Núm. 1

Acció Pro-Escola, de Vint-i-cinc Ptes.

a favor del soci

En Esteve Gesalí Rosell

Vilaseca 19 de Setembre de 1930

El President, El Caixer,

Antoni Andreu Cabestany

NOTA: D'aquestes accions se'n amortitzaran 10 cada any, per sorteig.

Tip. «La Fleca»

Acció de 25 pessetes a nom del soci Esteve Gesalí Rosell, primer president de l'Ateneu Pi i Margall, per tal de sufragar les despeses de l'escola que va posar en funcionament aquesta entitat i que va durar un curs lectiu. En l'acció es pot veure la signatura d'Antoni Andreu Cabestany, aleshores president de l'Ateneu [652].

RADIO FILMS presenta l'obra cim de l'ATLAS, el tan esperat film:

EL NIDO DESHECHO

O

LOS HIJOS DEL DIVORCIO

protagonitzat per l'admirable nen FRANKIE THOMAS i els gran artistes E. ARNOLD i K. MORLEY.

Una pel·lícula que arriba al cor del public.

El film que sempre recordareu.

Completarà el programa la més famosa producció del popular BOCAZAS:

Campeón ciclista

Comèdia 100 x 100 i una VARIETAT

Programa totalment parlat en castellà

Regiran les notes de costum

Imp. Gambús.-Sta. Anna, 4.-Reus

CINEMA ATENEU VILASECA

¡PIENSE EN CASARSE!

Dies 10 i 11 d'abril del 1937

L'esdeveniment cinematogràfic més gran de la temporada

Llegiu tot el programa

Programa de mà de sessió de cinema de l'Ateneu Pi i Margall d'abril de 1937 [653]

[652] Document cedit per la senyora Rosa Gesalí Tous.
[653] **Font**: AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 1622.

L'Ateneu Pi i Margall va tenir en temps de la II República espanyola una gran vitalitat política. Des del mateix moment de la proclamació de la República Catalana per Francesc Macià el 14 d'abril de 1931, Esteve Torredemé, com a president de l'entitat, i nou alcalde republicà del municipi, va enviar en aquest un telefonema felicitant-lo.

Mod. 1001

Indicaciones ... orales de orden interior

Comunicado a .....
Hora ..... Linea ..... Ptas ..... Cts.
Telefonista .....

COMPAÑIA TELEFÓNICA NACIONAL DE ESPAÑA

TELEFONEMA

(PORTE GRATUITO)

Vilaseca Barcelona.- 65 21 15 17'30 17'31 0.324

Francesc Macià.

Presiden República Catalana.

La primera población que se indica es la procedencia y la segunda el punto de destino. El primer número que figura después del centro de destino es el de origen; el segundo indica el de las palabras y los siguientes la fecha y hora de depósito y recepción

La Compañía concesionaria no acepta responsabilidad alguna por el servicio telefónico.

Telefonema Urgente	D	Acuse Recibo	CR
Telefonema Madrugada	M	Correo Pagado	PP.
Respuesta Pagada	RP.	Correo Pagado Certificado	PR.

TEXTO

Ateneu Pi Margall Vilaseca respetuosament saluda al Primer Presiden de la República Catalana.-

Presiden,

Torreme.

AVISO. Es imprescindible presentar este telefonema en caso de cualquier reclamación o rectificación.

Telefonema enviat per Esteve Torredemé i Torredemé, president aleshores de l'Ateneu Pi i Margall, a Francesc Macià, president de l'efímera República Catalana i encabat de la Generalitat de Catalunya [654].

[654] **Font**: ANC. Fons Francesc Macià. Signatura 07.05.02.02.1451

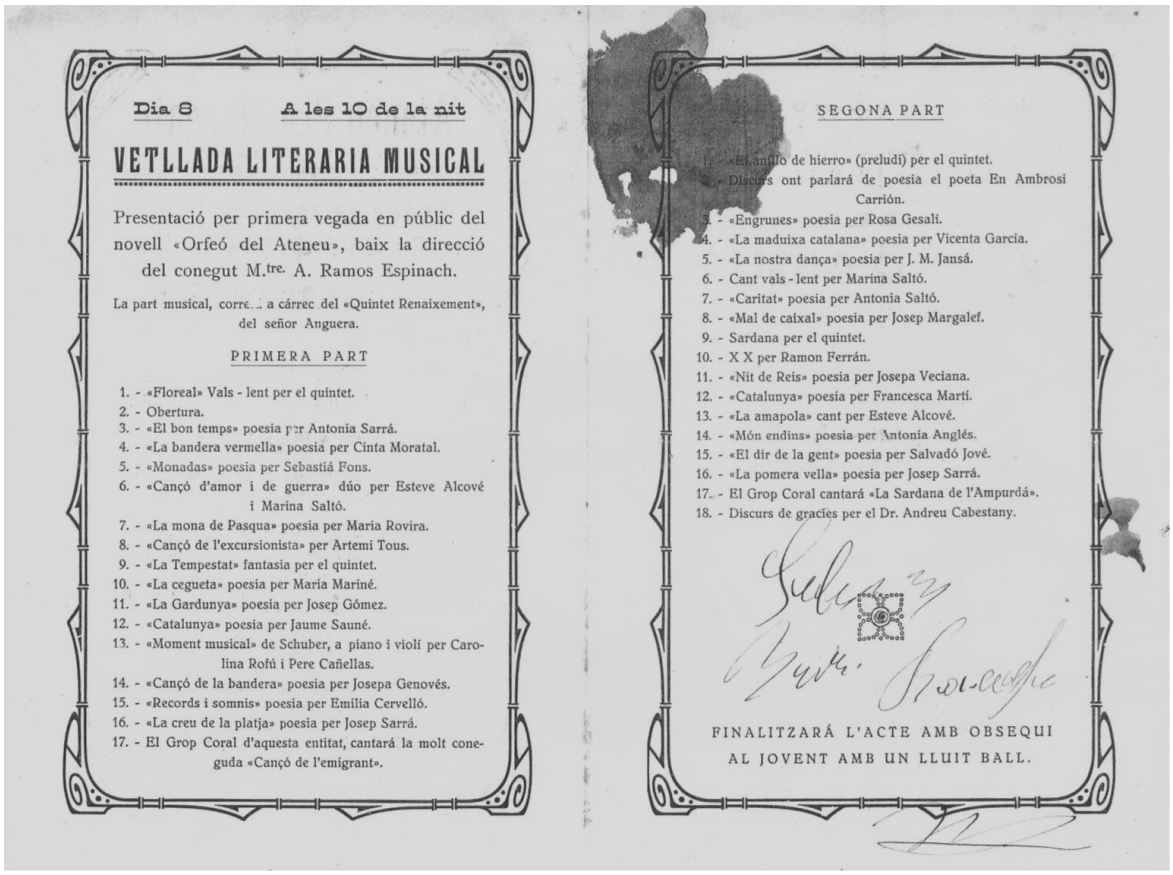

Tarjeta de felicitació de les Pàsques del grup de caramelles de l'Ateneu Pi i Margall l'any 1930 [655]

Programa de festes organitzades per l'Ateneu Pi i Margall els dies 8 i 9 de juny de 1930 [656]

[655] Fotocòpies d'original cedit per la Senyora Rosa Gesalí Tous a l'autor. Vila-seca, 16-8-2006.
[656] Fotocòpies d'original cedit per la Senyora Rosa Gesalí Tous a l'autor. Vila-seca, 16-8-2006.

Dia 8 — A les 10 de la nit

VETLLADA LITERARIA MUSICAL

Presentació per primera vegada en públic del novell «Orfeó del Ateneu», baix la direcció del conegut M.tre. A. Ramos Espinach.

La part musical, corre.. a càrrec del «Quintet Renaixement», del señor Anguera.

PRIMERA PART

1. - «Floreal» Vals - lent per el quintet.
2. - Obertura.
3. - «El bon temps» poesia per Antonia Sarrá.
4. - «La bandera vermella» poesia per Cinta Moratal.
5. - «Monadas» poesia per Sebastiá Fons.
6. - «Cançó d'amor i de guerra» dúo per Esteve Alcové i Marina Saltó.
7. - «La mona de Pasqua» poesia per Maria Rovira.
8. - «Cançó de l'excursionista» per Artemi Tous.
9. - «La Tempestat» fantasia per el quintet.
10. - «La cegueta» poesia per Maria Mariné.
11. - «La Gardunya» poesia per Josep Gómez.
12. - «Catalunya» poesia per Jaume Sauné.
13. - «Moment musical» de Schuber, a piano i violí per Carolina Rofú i Pere Cañellas.
14. - «Cançó de la bandera» poesia per Josepa Genovés.
15. - «Records i somnis» poesia per Emilia Cervelló.
16. - «La creu de la platja» poesia per Josep Sarrá.
17. - El Grop Coral d'aquesta entitat, cantará la molt coneguda «Cançó de l'emigrant».

SEGONA PART

1. - «El anillo de hierro» (preludi) per el quintet.
2. - Discurs ont parlará de poesia el poeta En Ambrosi Carrión.
3. - «Engrunes» poesia per Rosa Gesali.
4. - «La maduixa catalana» poesia per Vicenta García.
5. - «La nostra dança» poesia per J. M. Jansá.
6. - Cant vals - lent per Marina Saltó.
7. - «Caritat» poesia per Antonia Saltó.
8. - «Mal de caixal» poesia per Josep Margalef.
9. - Sardana per el quintet.
10. - X X per Ramon Ferrán.
11. - «Nit de Reis» poesia per Josepa Veciana.
12. - «Catalunya» poesia per Francesca Martí.
13. - «La amapola» cant per Esteve Alcové.
14. - «Món endins» poesia per Antonia Anglés.
15. - «El dir de la gent» poesia per Salvadó Jové.
16. - «La pomera vella» poesia per Josep Sarrá.
17. - El Grop Coral cantará «La Sardana de l'Ampurdá».
18. - Discurs de gracies per el Dr. Andreu Cabestany.

FINALITZARÁ L'ACTE AMB OBSEQUI AL JOVENT AMB UN LLUIT BALL.

Dia 9 — A les 5 i mitja

La secció dramática posará en escena el drama en tres actes d' En F. Soler (Pitarra),

EL

LLIRI D'AIGUA

Funció que la Secció dedica a benefici dels companys Carme Moyano i Ramon Sendra.

REPARTIMENT:

Angela.	Carme Moyano
Elena	Josepa Escuté
Riteta	Carme Sendra
Lluis.	Josep García
Cristófol.	Ramon Sendra
Batiste.	Salvadó Granell
Jutge.	Josep Gómez

Agutzil i guardies.

I el divertit sainet en un acte,

LA CRIADA NOVA

REPARTIMENT:

Munda.	Carme Moyano
Nicolau.	Ramon Sendra
Pío.	Josep Sarrá
Tófol.	Miquel Tost

Decorat nou, propietat de la casa.

Imp. «La Fleca». - Reus

Societat Recreativa El Fènix- Centre Republicà El Fènix [657]

La societat va néixer amb el nom de "Sociedad Recreativa la Ilustración" i es fa fundar el 2 de febrer de 1875. És la societat més antiga del municipi de Vila-seca de Solcina. La seva finalitat era únicament recreativa i instructiva, prohibint-se, dins el seu estatge social o en nom de la Societat, qualsevol tipus de manifestació política o religiosa. Així mateix, era estrictament fidel i curosa amb la legalitat establerta. Tot aquell que hagués fet armes contra l'autoritat no podia ser soci. Els partidaris del carlisme tenien, doncs, vedat l'accés a la Societat. En el reglament de 3 de setembre de 1892 queden ben clars aquests principis quan diu, en el seu article segon, que *"El <<Fénix>> rechaza como ageno* [sic] *a su instituto todo pensamiento o tendencia política, y por consiguiente no tomará parte en ningún acontecimiento ni asunto de esta naturaleza, ni mucho menos se permitirá en sus salones discusión sobre negocios de gobierno y religiosos"* [658].

El seu primer local social es trobava al Carrer de Sant Antoni, 23 o Plaça de Sant Antoni, 6 de Vila-seca de Solcina [659]. En un immoble, actualment desaparegut, i conegut com a "Ca Córdoba", per pertànyer a la família Fernández de Córdoba. A finals de 1883, per alguna irregularitat en la reglamentació, l'autoritat governativa declarà la "Ilustración" il·legal. Davant aquest imprevist, la junta de govern de la *Ilustración* va "dissoldre" la Societat i en va "crear" una de nova amb un altre nom. Canviar quelcom per a que res canvïi, parafrasejant la màxima de Giuseppe Tomasi di Lampedusa a la seva obra *"Il Gattopardo"* . El 2 de febrer de 1884 naixia el "*Casino de Recreo el Fénix*". Un nom ben apropiat doncs, com l'au fènix, l'entitat va renéixer de les seves cendres, mantenint-se exactament tot igual (local, mobiliari, socis, subscripcions als

[657] Tota la informació que s'exposa en aquest punt, mentre no es citi el contrari, s'ha extret de les següents obres: RECASENS COMES, Josep M. *La Societat Recreativa El Fènix (1875-1975).* Reus: El Fènix E. i D. , 1975. GARRIGA PUJALS, Montserrat. *Societat El Fènix. 125è aniversari (1875-2000).* Tarragona: Societat El Fènix de Vila-seca, 2000.
[658] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 382. Reglament de la "Sociedad de recreo El Fénix" de 3 setembre de 1892.
[659] Així consta en el reglament ja esmentat de setembre de 1892. De fet, l'immoble de Ca Córdoba estaba a la Plaça de Sant Antoni i al Carrer del mateix nom.

mateixos diaris, etc). Pel setembre de 1892, el Govern Civil de Tarragona ordenà la clausura de la Societat perquè no reunia les condicions que estipulava la Llei d'Associacions de 1887. Un altre cop es va haver de recòrrer a canviar el nom i presentar nova documentació i es va "constituir" la "Sociedad Recreativa el Fénix", però tot era el mateix una vegada més. Per aquest motiu, a Vila-seca de Solcina, la Societat el Fènix també se la coneix pel "Casino". Pel juny de 1900, en un dels seus pitjors moments, el Fènix tenia 54 socis, l'any 1928 el seu nombre s'havia elevat a 300 [660].

La seu social inicial es va haver de canviar per desavinences amb el propietari, Fernández de Córdoba, i provisionalment es va ubicar en el Carrer Sant Antoni, 2, primer pis, propietat del senyor Gustau Xatruch i conegut l'immoble com a "l'Olla de Gustavo", perquè en aquest indret havia hagut una destil·leria d'alcohol. El 20 de novembre de 1928 es va fer una reunió general de socis, amb molta assistència, en la que va prendre la paraula el president de l'entitat, Magí Guardiola, i el metge i soci Antoni Andreu Cabestany [661]. Els socis del Fènix varen comprendre que el millor era tenir un local en propietat i al final varen comprar un solar al Carrer de la Font i es varen iniciar les obres de construcció de la nova seu el 25 de novembre de 1928, fent-se el pavelló esquerre i acabant-se el juliol de 1929. El pavelló anomenat de la dreta es va iniciar pel març de 1931 i es va finalitzar pel novembre d'aquell any. La construcció total de la nova seu es va haver d'aturar i varen haver de passar uns quants anys fins que als anys seixanta es va finalitzar. El Fènix tenia una secció d'instrucció en la que es va crear una escola l'any 1925 mantinguda amb les aportacions dels seus socis i dirigida pel mestre Jaume Bastida[662]. Tot i viure l'escissió del grup que va formar l'Ateneu Pi i Margall (1929) la vida d'aquesta societat poc abans d'arribar la Segona República espanyola era molt intensa. Pel març de 1930 el president del "*Casino*" va demanar permís a l'Ajuntament per a poder celebrar funcions de cinema a l'entitat[663].

[660] Per als socis de l'any 1900: AGA. *Gobernación.* Caixa 44 / 247. Expedient 9.
[661] Per a la reunió del 20 de novembre: *La Vanguardia*, 22-11-1928, p. 28.
[662] Vegeu el programa de mà que es reprodueix més endavant dins d'aquest punt dedicat a El Fènix.
[663] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (20-11-1929 a 21-11-1930). Acta núm. 12, de 14-3-1930.

Proclamada la Segona República espanyola, l'apoliticisme del Fènix tocava a la seva fi. El 27 d'abril de 1931 es va celebrar una reunió general extraordinària de l'entitat, l'acta de la qual reproduïm integrament pel seu interès i perquè mai ha estat reproduïda [664]:

"En la Villa de Vilaseca a veintisiete de Abril de mil novecientos treinta y uno se reunieron los señores socios de El Fénix en Reunión General extraordinària bajo la Presidencia de D. Esteban García Porqueras. Siendo la hora señalada y habiendo el suficiente número de socios el Sr Presidente declara abierta la Reunión y seguidamente el Sr secretario da lectura del acta anterior que es aprobada. Seguidamente se pasa al orden del día que es ***transformar el Reglamento de esta Entidad de manera que de entidad apolítica pase a Centro político Republicano.*** *El señor Presidente pregunta si se aprueba la transformación del Reglamento de la Entidad en este sentido siendo aprobado por unanimidad. El sr Secretario lee la transformación de algunos artículos y el Sr Presidente manifiesta que la Junta Directiva nombrará a una Junta auxiliar cuya misión será exclusivamente política y que la Junta Directiva existente puede continuar de la misma forma. Pide la palabra D. José Perera Sans y manifiesta: que de conformidad con el acuerdo de la transformación de la entidad debo decirles que continuar la misma Junta Directiva representa no considerar tal transformación, de considerarla, debe cesar la referida Junta pues fue elegida para otro fin muy diferente y en fin para toda manifestación a las explicaciones de la Presidencia propongo una elección para nombrar nueva Junta Directiva. Interviene el Sr Fraº Torrell en defensa de la Presidencia manifestando que hay sres socios que garantizan personalmente algunos créditos y se les ha de respetar, siendo preciso que continúe la misma Junta. Interviene el señor Antonio Poblet lamentándose que haya algun socio que abrigue la creencia de que la Junta que resulte elegida pueda proceder contrariamente a los intereses de la Entidad pues todos los señores socios han dado pruebas de su amor e interés por la entidad. El señor Presidente persiste en su actitud motivando un prolongado debate en el que intervienen además los sres D. Esteban Ferrando Magriñá, D. José Mª Riera y D. Ramón Ferrando. Los referidos Sres Antonio Poblet y José Perera logran imponer sus razones llegando al acuerdo de efectuar una elección para nombrar nueva Junta Directiva.*

[664] Tant a l'obra de Josep M. Recasens com a la de Montserrat Garriga, ja citades, passen molt tangencialment per aquesta qüestió sense aprofundir en la mateixa. Ni apareix l'acta de la reunió, ni se la cita, ni molt menys apareixen els noms i cognoms dels protagonistes.

Verificada legalmente la elección en la que toman parte novena y tres electores resultan elegidos los señores siguientes: Presidente D. José Perera Sans por 92 votos. Vicepresidente D. Antonio Poblet Gran por 92 votos. Don José Mª Martí Ferrando Secretario por 92 votos. D. Agustín Gené Saltó Vicesecretario por 91 votos y los sres D. Esteban Salvadó Voltas, D. Antonio Rafols Mariné, D. Antonio Samsó Rovira y D. Andrés Giraltó Aguiló Vocales por 92 votos cada uno habiendo una papeleta en blanco. Y no habiendo más asuntos a tratar se levanta la sesión de la que se extiende la presente acta la que como secretario certifico y para que conste a los efectos de la ley firmamos.

Vº Bº El Presidente. José Perera. El secretario. José Mª Martí " [665].

Aconseguit el canvi de junta directiva, tocava canviar el reglament per a que aquest s'adaptés a les noves circumstàncies de l'entitat. El nou reglament, de data 30 de desembre de 1931, fou presentat davant del Govern Civil de Tarragona el dia següent. En ell es deia, en el seu capítol 1 (Objecte de l'Associació), article primer, que *"Con el titulo Centro Republicano <<El Fénix>>, se constituye en esta villa una Asociación que tiene por objeto defender y propagar los ideales republicanos, procurando la armonia y fraternidad de cuantos los profesen.* [...]. *Art. 3º. Por la Junta Directiva, podrá autorizarse a cualquier persona, para dar conferencias y lecturas en el local social siempre y cuando no contradigan los principios que defienda la Asociación y sin perjuicio de suspenderlas o darlas por finidas cuando lo crea conveniente. Art. 4º. El local social estará a disposición de los organismos local, provincial, nacional y otros intermedios que hubiesen en partido republicano"* [666].

[665] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 382. Expedient del Centre Recreatiu El Fènix. Còpia de l'acta de la "Reunión General Extraordinaria" de 27-4-1931. La negreta és nostra.
[666] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 382. Expedient del Centre Recreatiu El Fènix. Reglament de 30-12-1931. Text mecanografiat.

La Societat El Fènix actualment. Ubicada en el Carrer de la Font, 15. En temps de la Segona República Avinguda del 1r de maig. L'Au Fènix presideix l'entrada principal de l'entitat.

El 30 de desembre de 1933 fou obligat a complir una *"* [...] *baixa temporal de assistència al local social* [...]*"* al soci Jaume Salvadó Tous fins el dia 31 d'agost de 1934 per, suposadament, haver concorregut en falta inclosa en l'article 10 del reglament de la Societat, el qual estipulava que *" La Junta Directiva, por mayoría absoluta de sus componentes, podrá expulsar de la lista de socios, todos aquellos que por su conducta política se hicieran indignos de pertenecer a la Asociación, así como todos aquellos que por graves razones de moralidad estén en igual caso. Podrá expulsar también a los socios que perturben maliciosamente el orden, quebranten la armonía, dificultan gravemente la vida de la Asociación en cualquier de sus momentos. Si la perturbación fuera leve, será amonestado por el vocal de turno.* [...] " [667].

[667] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 382. Expedient del Centre Recreatiu El Fènix. Escrit del president del Fènix, Josep Perera Sans, al Comissari Delegat d'Ordre Públic de Tarragona, de 29-1-1934. I reglament del Centre Republicà El Fènix de 30-12-1931. Text mecanografiat.

L'au fènix, símbol de la societat vila-secana del mateix nom, presideix l'entrada del local d'aquesta entitat. La figura fou col·locada l'any 1975 per celebrar el centenari de l'associació, tot honorant els socis fundadors [668].

L'afectat, Jaume Salvadó Tous, va adreçar instància al Comissari Delegat d'Ordre Públic de la Generalitat a Tarragona, amb data 22 de gener de 1934, fent saber que *"* [...] *es socio del Centre Republicà "EL FENIX", de Vilaseca, en el que ha venido militando con aplauso de todos sus consocios, hasta el dia 30 de Diciembre último, fecha en que se vió sorprendido con la adjunta comunicación, en la que invocando caprichosamente el articulo diez del Reglamento, se le suspende de sus derechos de socio, sin expresar la causa de tan peregrimo* [sic] *acuerdo.*

Segundo. Que acogiéndose a lo dispuesto en el art. 26, párrafo 3º del mencionado Reglamento, que tambien se acompaña, solicitó la celebración de una Junta General para defenderse ante ella de la imputación de que se le hace objeto, y solamente no se ha dado satisfacción a sus justas aspiraciones, sinó que en la Junta celebrada en el día de ayer con manifiesta infracción de la legislación vigente, ya que no se solicitó la oportuna autorización gubernativa y fue convocada el sábado último, a las siete de la tarde, para el dia de ayer, a las

[668] **Fotografia:** Carles Bertran Álvarez.

tres y media, no se permitió por la Presidencia que se tratara del asunto que havia motivado la reunión de dicha Junta.

Por todo lo cual el exponente recorre ante V.S.I. en súplica de que se deje sin efecto el acuerdo que le fue notificado en 30 de Diciembre último, y de que se abra la correspondiente información para exigir, en su dia, las responsabilidades, que procedan, a la Junta Directiva del Centre Republicá "El Fenix" de Vilaseca" [669].

El 29 de gener contestava el president del Fènix, Josep Perera, a requeriment del Comissari Delegat d'Ordre Públic de la Generalitat a Tarragona, tot dient que *"* [...] *aquesta Societat per tal de donar compliment amb allò que prevé l'article 25 dels seus estatuts, el dia 26 de desembre de 1933, cel·lebrà reunió general ordinària, en la que al parlar el soci En Jaume Salvadó Tous, pronuncià paraules altament ofensives per la Junta Directiva i principalment contra el seu President: manifestacions que la gran majoria dels socis concurrents en varen protestar, tenint la Presidencia d'imposar l'ordre, per l'esvalot que anava a produir-se.*

La Junta Directiva cel·lebrà sessió el dia 29 del mateix mes de desembre, i per unanimitat acordà de conformitat amb les prevencions de l'article dezè del seu reglament, imposar a l'anomenat soci [...] *la baixa temporal de assistència al local social fins el dia trenta-u d'agost de mil nou cents trenta quatre:* [...]. *El soci reclamant, presentà posteriorment instancia signada amb el nombre reglamentari de socis, sol·licitant la cel·lebració de Junta General Extraordinària per tal de tractar sobre l'acord en que li fou imposada la sanció.*

Tercer: Tant prompte fou passat el període electoral de les eleccions municipals últimament cel·lebrades a Catalunya, i mitjançant el corresponent permís de l'Alcaldia de Vilaseca, es convocà a la Junta General Extraordinària per a cel·lebrar la sessió demanada, assenyalant la data del dia vint-i-ú del present mes [gener] *i ficsant-se l'anunci o avís en el tauler de la societat.*

Quart: En l'hora i dia assenyalats tingué efecte la reunió convocada i per aclamació s'acordà rebutjar l'instancia presentada pel repetit senyor Salvadó, aprovant-se amb un tot l'acord de la Junta Directiva corresponent al 29 de desembre prop passat.

[669] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 382. Expedient del Centre Recreatiu El Fènix. Escrit de Jaume Salvadó Tous al Comissari Delegat d'Ordre Públic a Tarragona, de data 22-1-1934.

Per l'exposat i atès a que la Junta Directiva ha obrat de conformitat amb l'estatuit en son Reglament interior i que aquestos acords han sigut aprovats pel plasbiscit [sic] *de la General, entén que l'instancia* [...] *es totalment extemporània i que el Centre Republicà El Fènix* [...] *tenen de resoldre les seves qüestions pels seus Estatuts"* [670]*.*

Desconeixem com va acabar aquest assumpte, però tot sembla indicar que la sanció al soci Jaume Salvadó Tous es va complir.

Entre 1930 i 1936 el Fènix va passar per una època pletòrica d'activitats i associats. Les consumicions efectuades en el cafè de l'estatge social entre desembre de 1930 i abril de 1931 són un exemple ben palpable del que acabem de dir. Així, pel desembre de 1930 es varen servir 5.348 cafès, 397 vermouts, 486 gasoses i 244 cerveses *Estrella Dorada*, entre d'altres productes. El gener de 1931 foren 5.379 els cafès consumits, 536 els vermouts, 366 gasoses i 235 cerveses de la mateixa marca. Pel mes de febrer : 3.877 cafès, 192 gasoses, 50 cerveses, i 150 vermouts. Març: 3.650 cafès, 100 gasoses, 120 vermouts, i 125 cerveses. Per l'abril de 1931 foren 5.475 cafès, 411 gasoses, 435 vermouts i 165 *Estrella Dorada* [671]. No hi ha dubte que les festes de Pàsqua i la proclamació de la Segona República varen fer que les consumicions d'aquest darrer mes es disparessin.

El Centre Republicà el Fènix, entre d'altres festes, celebrava les de Nadal amb balls i cinema [672]. Les festes majors del poble, com ara les d'hivern, que es fan per Sant Antoni Abat, també eren motiu de commemoració. El programa per a les de gener de 1932 era el següent: *"Día 17: Gran salva de morteretes y sesión vermout. Tarde, a las cuatro y media, baile de cocas y subasta de un delicioso dulce. Noche gran baile de gala. Las señoritas serán obsequiadas con artísticos pensamientos. Dichos bailes serán amenizados por la Orquesta de la Selva. Día 18: Tarde, bailes por la Orquestina Sanahuja, de Valls"* [673]. L'any 1936 els actes de la societat es varen veure enriquits per l'aportació de l'Agrupació d'Esports del Centre Republicà el Fènix, la qual va néixer l'any 1933 com una secció de l'entitat. El programa previst era : *"Dia 17* [gener]*: A*

[670] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 382. Expedient del Centre Recreatiu El Fènix. Escrit del president del Fènix, Josep Perera Sans, al Comissari Delegat d'Ordre Públic de Tarragona, de 29-1-1934. Text mecanografiat.
[671] Estats de comptes mensuals de la societat El Fènix pertanyents als mesos de desembre de 1930 fins abril de 1931. Documents facilitats per gentilesa del Senyor Salvador Ferrando Inglès. Fotocòpies en poder de l'autor.
[672] J.P. "Notes comarcals. Vilaseca". *Diario de Tarragona,* 23-12-1931, p. 2.
[673] "Notes comarcals. Vilaseca". *Diario de Tarragona,* 15-1-1932, p. 2.

les deu, inauguració d'un magnífic velòdrom de l'Agrupació d'Esports amb una cursa de dues hores a l'americana, amb sprints cada 15 minuts, prenent-hi part els següents equips : Sans-Inglès ; Adam-Arasa ; Vallès-Porta ; Marca-Benaiges ; Vendrell-Antolín; Pujals-X.X ; Costa-Xifré; Roquetas-Marcó. El corredor malagueny A. Destrieux, campió d'Andalusia i guanyador recentment del Campionat de Barcelona, figura destacada del ciclisme espanyol, donarà la volta d'honor abans de començar la cursa. Durant la cursa l'Orquestrina Saltó, de Valls, interpretarà diverses peces del seu extens repertori. A dos quarts d'una, sessió vermouth amb audició de sardanes. A dos quarts de quatre, concert a la Sala del cafè i seguidament es començarà el tradicional ball de coques, subhastant-se al final una magnífica coca. A les deu de la nit, concert a la sala cafè i a continuació lluït ball de societat. Dia 18 : A dos quarts de tres : Extraordinari partit de futbol, disputant-se una valuosa Copa ofrena de la Joieria casa Pascual, de Reus, entre els primers equips Constantí F. C. i A. E. "El Fènix". El kikof d'honor serà tirat per un representant de la Casa Pascual. En acabar el partit serà lliurada la Copa al capità de l'equip guanyador. A les deu de la nit, concert a la sala cafè i a continuació gran ball de societat" [674].

Les activitats de l'Agrupació d'Esports del Centre Republicà el Fènix varen encetar-se oficialment el 30 d'abril de 1933 amb la inauguració del camp de futbol, el qual es trobava darrere el casal social. La crònica periodística del *Diari de Tarragona*, provinent de Vila-seca de Solcina i signada per Poblet, deia que *"La Societat Joventut republicana "El Fènix", diumenge, dia 30 d'abril, va inaugurar el camp de futbol. Per tal motiu jugaren un partit l'equip de la localitat i l'equip de Vandellòs, guanyant els últims per 3 goals a 0"* [675]. L'activitat futbolística va prosseguir, disputant-se el 28 de maig d'aquell mateix any en el camp del Fènix un partit contra l'Altafulla F. C. amb un resultat favorable als vila-secans de 3 gols a 1. En el mateix terreny de joc i dies més tard, el diumenge 11 de juny, els jugadors del Fènix es varen enfrontar al Venus F. C. de Tarragona en un partit molt animat en el que, en aquest cas, el marcador final va ser favorable als visitants tarragonins amb un resultat de 3 gols a 4. Per últim, tenim coneixement que el primer dia de l'any 1936, per la tarda, hi havia la intenció de disputar-se un partit entre el Gimnàstic de

[674] "Notes comarcals. Vila-seca". *Diari de Tarragona,* 16-1-1936, p. 2. Per a l'Agrupació d'Esports del Centre Republicà El Fènix, vegeu, RECASENS COMES, Josep M. *Op. cit. ,* pp. 24-25.
[675] POBLET. "Notes comarcals. Vilaseca de Solcina. Diverses notes". *Diari de Tarragona*, 4-5-1933, p. 5. Per a la ubicació del camp vegeu, RECASENS COMES, Josep M. *Op. cit. ,* p. 24. També, GARRIGA PUJALS, Montserrat. *Op. cit. ,* p. 41. La notícia, sens dubte, contradiu les versions aportades per Josep M. Recasens i Montserrat Garriga en el sentit que aquests autors afirmen que la inauguració es va produir el dia 1 de juny de 1933. Vegeu, *Op. cit. ,* pp. 24 i 41, respectivament.

Tarragona infantil i el Fènix a l'estadi que tenia aleshores el Nàstic a l'Avinguda de Catalunya [676]. El 1935 es va crear una sección ciclista. L'agrupació d'esports fa romandre activa fins el 1938. També hi havia un grup de caramelles, que tenia el costum que els diners que treia després de les seves actuacions, s'anaven a dinar a Tarragona [677]. No cal dir que es realitzaven balls i altres activitats lúdiques en altres festivitats senyalades [678].

[676] Per al partit del dia 28 de maig : POBLET. "Notes comarcals. De Vilaseca de Solcina. Diverses notes". *Diari de Tarragona,* 2-6-1933, p. 2. Per al del dia 11 de juny: POBLET. "Notes comarcals. Vilaseca de Solcina". *Diari de Tarragona,* 17-6-1933, p. 2. Per al partit amb el Gimnàstic infantil: "Gimnàstic (infantil)-Fènix de Vilaseca". *Diari de Tarragona,* 31-12-1935, p. 6.

[677] Per al grup de Caramelles: testimoni del Senyor Salvador Ferrando Inglès. Vila-seca, 28-12-2002. També: "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 22-4-1932, p. 25. On es fa saber que *"Los elementos de la sociedad <<El Fénix>> , que integraron el grupo de Caramellas, que cantó el Sábado de Gloria, celebró un ágape de confraternidad en Tarragona".*

[678] Com en el cas de l'Ateneu Pi i Margall, el corresponsal vila-secà de *La Vanguardia,* entre 1931-1935, dona bastants notícies sobre activitats del Centre Republicà El Fènix.

Manifest de la Secció d'Instrucció

Companys de la Societat Instructiva "EL FÉNIX"
i demés ciutadans de Vilaseca

Els que sentim aquella fam al cor de que'ns parlà Ruskín, els enamorats de la educació i de la cultura, de que tan mancada n'està la nostra vila, sentim una pregona passió per a la instrucció del poble, per qui entenem que, amb el treball, es el mitjà mes positiu de la seva redemció.

Demanèm a tothom el seu concurs generós i entussiaste per a la magna obra pedagógica, fa pocs dies començada amb amor en aquest Cassino nostre, al fundar la ESCOLA dirigida per un mestre de tants prestigis i talent com el nostre estimat compatrici En Jaume Bastida, que, en el poc temps que actúa no'n sentim rès més que alabances i gratituts.

Ara bé: Vilasecans!... Tenint mestre i Escola com ja tenim, es necessari que visquèm bé per a que, com tota sembra, dongui'ls seus fruits. No cal pas fer avinent el treball, abnegació, entussiasme i cabals que es necessiten per a que tots tinguem dret i esperança a que la Escola dongui la seva valor positiva, redimint-nos de la odiosa tara d'analfabetisme que desllueix a tot poble que vol èsser civilitzat i progressiu.

Còm sabèu, dins la nostra Societat «El Fènix», hem fundat la Secció Instructiva que es la mare protectora de la Escola que com les altres màres l'alimenta, la cuida i la estima per a que visqui eternalment, vaigi cumplint sa excelsa missió que's la d'il·luminar les intel·ligencies i endolcir els cors.

Entrem-hi tots com a socis en aquesta Secció, ciutadans de Vilaseca: els joves i els vells, els pobres i els rics, tots els que honradament estimen el progrès i la civilització i volen el bé i la unió fraternal de tota la nostra vila.

Des de dos rals enllà, tothom pot i deu contribuir-hi, ja que, com més cabals tingui la caixa de la esmentada Secció, tindrà la Escola més mestres, més material i instrumental; i els socis d'ella tindrèm més festes instructives i d'esport, més conferencies i vetllades literaries, més chors i música, més teatre i altres diversions modernes, i en una paraula: més aliment per a la intel·ligencia i més esplai per a l'esperit.

I al enllá dels temps, quant aquesta bella obra floreixi, quant dongui fruit en nous progressos morals i materials per a la nostra vila, que si aixi ho fem esdevindrá ciutat, puguin dir els homes que vindrán:

«TOTA LA MARAVELLA QUE CONTEMPLÈM I DISFRUTÈM LA VAN CRIAR AQUELLS BONS PATRICIS FENT ESCOLA, EN LA QUE SEMPRE S'HI ENSENYÁ BÉ I DE VERITAT.»

Fem, doncs, entre tots, que la Escola visqui i que's fassi grand.

Vetllada Científica, Literaria i Musical

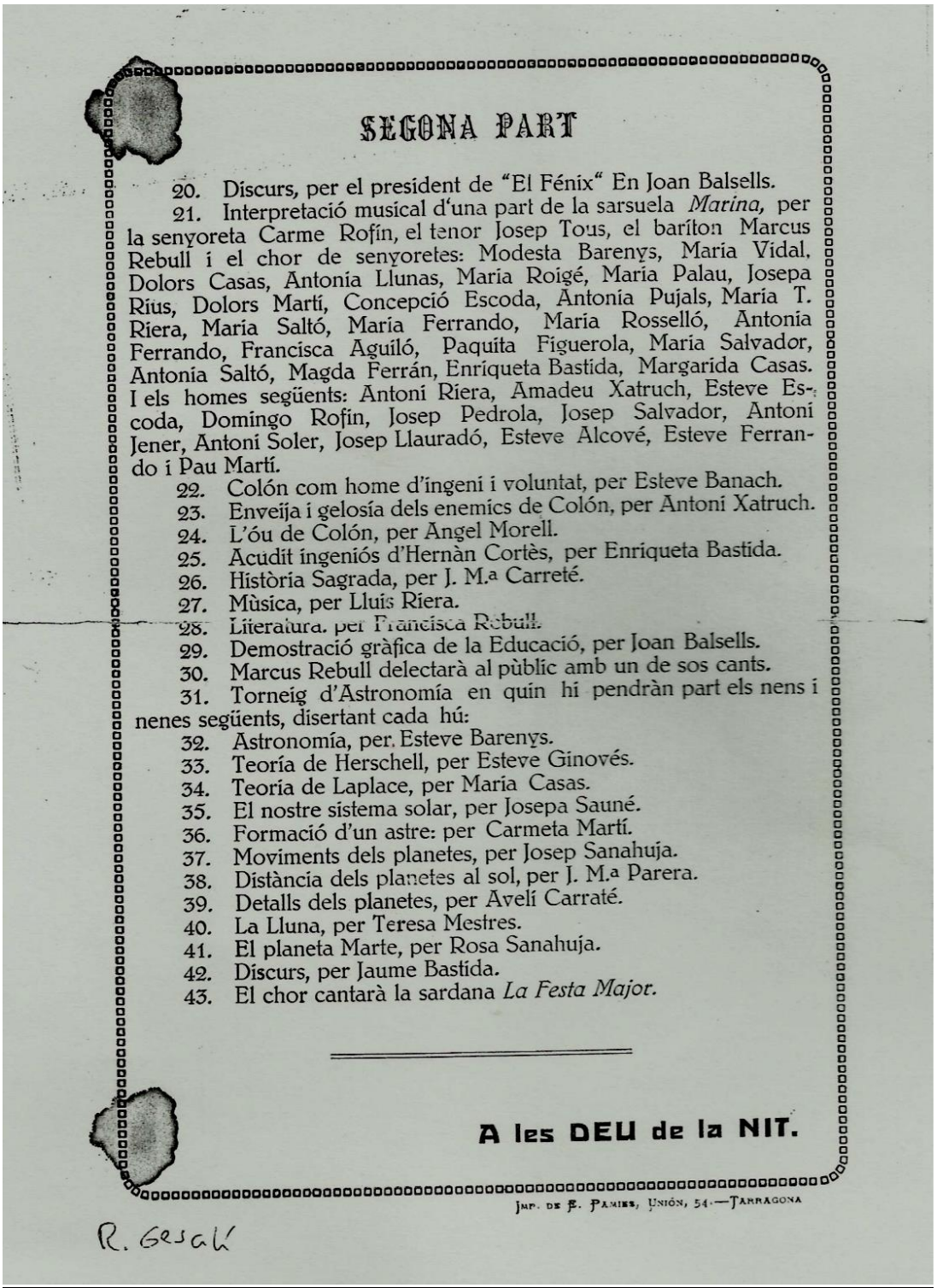
PRIMERA PART

1. Discurs d'obertura, per el president de la Secció En Josep Morell.
2. Preparació de la Exposició científica infantil: per Antoni Pujals, J. M.ª Martí, Esteve Gelasí i Esteve Balsells.
3. Discurset d'obertura, per J. M.ª Barenys.
4. Idem sobre l'obgecte de la festa, per Miquel Recasens.
5. Idem «Nosaltres... homes de demá», por Josep Genovés.
6. «A la playa», peça choral interpretada per Josep Tous, Domingo Rofín, Esteve Escoda, Marcus Rebull, Amadeu Xatruch, Esteve Alcové, Antoni Riera, Josep Llauradó i Josep Pedrola.
7. Conversa científica i literaria en le que hi pendrán part tots els nens i nenes de la Escola, pronunciant cada hà un petit discurset que es basará sobre Lletres, Ciències i Arts. L'ordre será el següent:

«Els set savis de Grecia», per el noi Miquel Recasens i els infants Andreu Balsells, Josep Torrademé, Pau Pujals, Joan Arbolí, Josep Granell, Jaume Torrademé, Gustau Domingo i Josep Tous.

8. Indecisió, per Francisca Aguiló.
9. Lletres i Ciències, per J. M.ª Morell.
10. Geografía, per Esteve Ferrando,
11. Química, per Josep Vallvé.
12. Matemàtiques, per Antonia Ferrando.
13. Física, per J. M.ª Sabaté.
14. Història d'Espanya, per Ferrán Martí.
15. Història Natural, per Ferrán Barenys.
16. Sistema métric decimal, per Llorens Andreu.
17. Biografía de Lavoisier, per Benito Vidal.
18. Discurs, per el Metge En Antoni Andreu.
19. Marcus Rebull interpretarà el cant "A Granada", acompanyat per la senyoreta Carolina Rofin.

DESCANS

SEGONA PART

20. Discurs, per el president de "El Fénix" En Joan Balsells.
21. Interpretació musical d'una part de la sarsuela *Marina*, per la senyoreta Carme Rofín, el tenor Josep Tous, el barítón Marcus Rebull i el chor de senyoretes: Modesta Barenys, Maria Vidal, Dolors Casas, Antonia Llunas, Maria Roigé, Maria Palau, Josepa Rius, Dolors Martí, Concepció Escoda, Antonia Pujals, Maria T. Riera, Maria Saltó, Maria Ferrando, Maria Rosselló, Antonia Ferrando, Francisca Aguiló, Paquita Figuerola, Maria Salvador, Antonia Saltó, Magda Ferrán, Enriqueta Bastida, Margarida Casas. I els homes següents: Antoni Riera, Amadeu Xatruch, Esteve Escoda, Domingo Rofín, Josep Pedrola, Josep Salvador, Antoni Jener, Antoni Soler, Josep Llauradó, Esteve Alcové, Esteve Ferrando i Pau Martí.
22. Colón com home d'ingeni i voluntat, per Esteve Banach.
23. Enveija i gelosía dels enemics de Colón, per Antoni Xatruch.
24. L'óu de Colón, per Angel Morell.
25. Acudit ingeniós d'Hernàn Cortès, per Enriqueta Bastida.
26. Història Sagrada, per J. M.ª Carreté.
27. Música, per Lluís Riera.
28. Literatura, per Francisca Rebull.
29. Demostració gràfica de la Educació, per Joan Balsells.
30. Marcus Rebull delectarà al públic amb un de sos cants.
31. Torneig d'Astronomía en quin hi pendràn part els nens i nenes següents, disertant cada hú:
32. Astronomía, per Esteve Barenys.
33. Teoría de Herschell, per Esteve Ginovés.
34. Teoría de Laplace, per Maria Casas.
35. El nostre sistema solar, per Josepa Sauné.
36. Formació d'un astre: per Carmeta Martí.
37. Moviments dels planetes, per Josep Sanahuja.
38. Distància dels planetes al sol, per J. M.ª Parera.
39. Detalls dels planetes, per Avelí Carraté.
40. La Lluna, per Teresa Mestres.
41. El planeta Marte, per Rosa Sanahuja.
42. Discurs, per Jaume Bastida.
43. El chor cantarà la sardana *La Festa Major*.

A les DEU de la NIT.

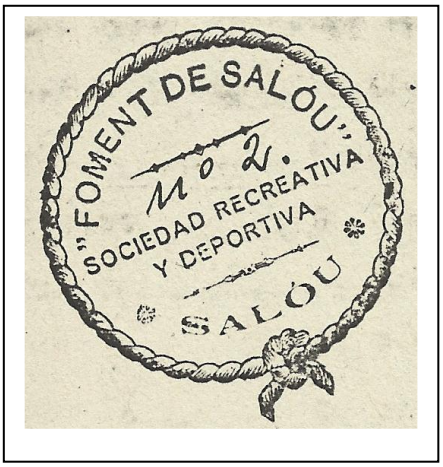
Imp. de F. Pamies, Unión, 54.—Tarragona

R. Gesalí

Programa de mà de la vetllada científica i literària de la Societat El Fènix i la seva secció d'instrucció de 31 de maig de 1925 [679]

[679] Fotocòpia de document original cedit per la Senyora Rosa Gesalí Tous a l'autor. Vila-seca, 16-8-2006.

Foment de Salou [680]

Societat creada l'any 1924, presentant-se els seus estatuts davant el Govern Civil de Tarragona el dia 2 de juny. El 13 d'abril de 1925, en reunió general extraordinària, el reglament de la societat va ser modificat, tot presentant-se el nou reglament en el Govern Civil de Tarragona el 6 de maig de 1925.

Foment de Salou tenia per objecte, segons el seu reglament de 1924, el *"* [...] *fomento de los intereses morales y materiales de Salou. Alternando lo agradable con lo útil se crearan dos secciones: una de deportes y otra de recreos que se organizará según el Reglamento interior"*. El reglament de 1925 era més explícit amb la finalitat de la societat, tot dient, en el seu article primer, que *"* [...] *tiene por principal objeto defender y fomentar los intereses generales de Salou, para cuyo fin promoverá, estudiarà y prohijará cuantas iniciatives, proyectos y actividades tiendan a beneficiarlos. Procurará, al propio tiempo, proporcionar a sus socios toda clase de recreos y diversiones, organizando conciertos, exposiciones, conferencias, lectures, concursos y festivales deportivos, bailes, etc".*

La seu social es trobava en el pis principal de l'edifici de l'antiga duana de Salou, i es trobava obert per a tots els socis des de les vuit del matí fins les dues de la matinada, des del dia primer de juny fins el 30 de setembre. És a dir, durant l'etapa estival, quan s'iniciava la temporada de banys i quan Salou s'omplia de gent per a gaudir de les seves platges, el seu excel·lent clima, i els seus bells paratges. Podien ser socis de Foment de Salou les persones majors de setze anys, observar bona conducta i ser proposats per dos socis. La quota era de 50 pessetes anuals. Hi havia tres tipus de socis: de número, honoraris i transeünts. Eren de número tots aquells socis que eren propietaris de finques a Salou, el que vivien en el nucli de Salou durant tot l'any, que tenien pis o casa llogada a Salou durant la temporada d'estiu com a mínim un mes, o els que tenien permanència fixa a Salou superior a trenta dies l'any. Eren socis honoraris de dret propi

[680] Tota la informació sobre aquesta societat s'ha extret de: AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 960. Expedient de Foment de Salou.

l'alcalde de Vila-seca de Solcina, el rector de la parròquia de Salou i el comandant de marina de Tarragona.

L'any 1924 la junta directiva de Foment de Salou era la següent: Josep Simó Bofarull, president. Joan Elías Guinjoan, vice-president. Eduard Navás Sagarra, bibliotecari. Sebastià Laporte Vilà, tresorer. Antoni Andreu Cabestany, comptador. Miquel Oliva Marimón, secretari primer. Pere Bonet Fargas, secretari segon. Esteve Marco Duch i Ramon Llunas Español, vocals. Aquell any la societat tenia 64 socis transeünts i 69 socis numeraris. Entre ells cal destacar Ciriac Bonet Escarré, Eduard Toda Güell, Evarist Fàbregues Pàmies, Josep Miarnau Navàs, Josep Loperena Romà.

"Salou. Grupo de simpáticas y belles señoritas de la colònia que tomaron parte en el <<Baile Blanco>> celebrado con motivo de la fiesta mayor" [681].

La vitalitat del Foment de Salou va perdurar durant l'etapa republicana, doncs tenim constància, per exemple, que el 30 de juliol de 1933 es va organitzar un ball al que va assistir el governador civil de Tarragona, Gaietà Freixa. El número de socis a principis de 1936 sembla ser que era d'uns 150 i tots eren foranis [682].

Foment de Salou també organitzava, a principis de setembre, unes festes en commemoració de la partida des de les platges de Salou dels exèrcits del Rei d'Aragó Jaume I per a conquerir Mallorca. Festes que duraven tres i quatre dies, com les celebrades entre els dies 8 i 11 de setembre de 1932 [683]. Pel juliol d'aquell any, Foment de Salou va inaugurar un nou

[681] **Font:** *La Vanguardia. Notas gráficas.* 20-9-1934, p. 2.
[682] Per al ball : "Notes comarcals. Vilaseca". *Diari de Tarragona,* 2-8-1933, p. 2. Per al nombre de socis: AGGCE. P.S. Barcelona 818. Enquesta ja citada d'ERC.
[683] *La Vanguardia*, 4-9-1932, p. 21. També, *La Vanguardia*, 9-9-1932, p. 7. Per a l'any 1929: *La Vanguardia,* 12-9-1929, p. 28. Per a 1933 i 1935: *La Vanguardia,* 6-9-1933, p. 12. *La Vanguardia*, 14-9-1935, p. 8.

local[684]. També es celebrava un ball de final de temporada d'estiu durant la segona quinzena de setembre [685]. L'any 1930 organitzà la cavalcada de Reis en el petit nucli de Salou [686].

Salou (Tarragona). – Distinguidas señoritas de la colonia veraniega que interpretaron el vals «Danubio Azul», en el festival organizado como final del verano. (*Fot. Santonja*)

"Salou (Tarragona). Distinguidas señoritas de la colonia veraniega que interpretaron el vals <<Danubio Azul>>, en el festival organizado como final del verano" [687].

[684] *La Vanguardia*, 10-7-1932, p. 28.
[685] *La Vanguardia*, 15-9-1933, p. 21.
[686] *La Vanguardia*, 14-1-1930, p. 35.
[687] **Font:** *La Vanguardia. Notas gráficas*. 23-9-1932, p. 2.

Joventut Catòlica

Societat creada l'octubre de 1893, aprovant el Govern Civil de Tarragona els seus estatuts el dia 3 d'aquell mes. Quatre dies més tard, havent tingut coneixement de l'aprovació dels estatuts, es varen reunir els trenta-nou socis fundadors de la nova societat, sota la presidència del mossèn de Vila-seca de Solcina, Sebastià Obradors i Doradas, per a formar la junta directiva. Varen ser escollides les següents persones:

Joan Tous Tous, president. Josep Garcia Espinós, vicepresident. Magí Montserrat Arnavat, secretari. Antoni Salvadó Ferré, vicesecretari. Josep Clavé Solé, vocal primer. Joan Mariné Gran, vocal segon. Josep Maria Casulleras Casulleras, tresorer comptador [688].

Segons els estatuts fundacionals de primer d'octubre, *"* [...]. *La juventud católica se pone bajo la protección de su Anjel* [sic] *tutelar San Luis Gonzaga. Artículo 2º. En el dia de la fiesta, la Sociedad celebrarà comunión general y los cultos que crea convenientes su junta directiva. Artículo 3º. El fin de la Sociedad es conservar y propagar la religión católica, con adhesión incondicional a las enseñanzas de la Santa Sede, facilitar entre sus individuos y proporcionarles las distracciones y recreos propios de este género de Sociedades, con exclusión absoluta de todo género de juegos prohibidos por las leyes y disposiciones gubernativas. Artículo 4º. Los medios que para este objeto se propone emplear son. 1º Reunirse los socios para edificarse y fortalecerse mutuamente en la doctrina católica. 2º La creación de una biblioteca de autores católicos para instrucción de los socios. 3º La fundación de escuelas gratuitas, especialmente nocturnas para las clases proletarias. Artículo 5º. Esta Sociedad se compone de socios activos y honorarios: los activos deberán contribuir con la cuota que la Junta determine, y los honorarios seran nombrados por la sociedad. Artículo 6º. Podrán formar parte de la sociedad como socios activos todos los individuos sin distinción de posición social que profesen y practiquen la religión católica y hayan además recibido la primera comunión.* [...] *Artículo 9º. En una de las fiestas del mes de Diciembre de cada año, habrá junta general ordinaria para dar cuenta de los trabajos y distribución de fondos, y al efecto renovación de la mitad de la junta, empezando por el*

[688] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 387. Sociedad Juventud Católica.

Presidente, Secretario y un vocal y al año siguiente, los otros cuatro cargos. [...]. *Artículo 11º. Siendo esta sociedad católica, no podrá su junta directiva tomar ningún acuerdo de carácter político"* [689].

L'arquebisbe de Tarragona aprovà els estatuts el dia 12 d'octubre, tot dient que *"* [...] *en caso de ser modificados,* [...], *deberán ser presentados a Nos o a nuestros sucesores las modificaciones para su aprobación. Asimismo nos reservamos el derecho de examinar y aprobar, si lo juzgamos conveniente el Reglamento que* [...] *tendrá la Junta Directiva para el régimen interior de la sociedad. A pesar de que no hablan los Estatutos de un Consiliario eclesiástico, dejamos a salvo las atribuciones que nos corresponden acerca de la vigilancia sobre todas las obras católicas por si en alguna ocasión creyéramos oportuno destinar un Sacerdote que esté al cuidado de que se conserve y solamente en la Asociación el espíritu religioso; y esperamos que los socios, como deben practicar todos los hijos de la Iglesia, estarán sumisos al Párroco y seran deferentes con todos los eclesiásticos, pareciéndonos ocioso dar un mandato sobre este particular, pues para cumplir con esa atención basta la docilidad que ha de tener todo buen católico.* [...]*"* [690].

L'any 1900, la Joventut Catòlica de Vila-seca de Solcina tenia vuitanta socis i el seu president era en Joan Sabaté [691].

[689] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 387. Sociedad Juventud Católica. "Estatutos de la Juventud católica de Vilaseca", d'1 d'octubre de 1893.
[690] **Font:** https://blocs.tinet.cat/lt/blog/resource/255/edifici/centru052a.jpg Bloc de la Societat Centre Catòlic de Vila-seca. Document de l'Arquebisbat de Tarragona aprovant els estatuts de la Joventut Catòlica de Vila-seca de Solcina. Tarragona, 12-10-1893. (Consultat 8-12-2021).
[691] AGA. Gobernación. Caja 44/247. Expediente 9.

Seu de la Societat Joventut Catòlica de Vila-seca, coneguda popularment per Centre Catòlic o pel "Centru", ubicada en el Carrer del Comte de Sicart, 2, en ple casc antic de la localitat [692].

El reglament interior, aprovat en reunió general extraordinària el 19 de març de 1911, i sent el president de l'entitat en Josep Clavé, i secretari en Pere Ferré Barenys, desgranava algunes qüestions més del tarannà i objectius de l'anomenat i conegut popularment com *"Centre Catòlic".* Així, en l'article sisè, es diu que *"En los actos a que fuere invitada esta Sociedad asistirá la Junta Directiva o al menos tres individuos de la misma, y no serán aceptadas las invitaciones que no se conformen con los fines de la Sociedad. Artº 7º. Será obligación reglamentaria para la Sociedad y por lo tanto para los socios la asistencia a las procesiones del Culto Católico y principalmente a las del Santísimo Corpus y la Fiesta Mayor* [...] *del Santo Patrono de esta villa*

[692] **Fotografia:** Carles Bertran Álvarez.

[...]. *Artº 8º. Cuando ocurriera la muerte de alguno de los socios, la Junta cuidará de hacer celebrar una Misa rezada en la Iglesia parroquial poniéndose antes de acuerdo con el señor Cura Párroco;* [...]. *Artº 25. Si algún socio hablara mal de la Religión o blasfemase será amonestado una vez y en caso de reincidencia será expulsado de la Sociedad. Artº 26. Siendo esta Sociedad católica, tienen obligación todos los socios de cumplir el precepto pascual y demás preceptos de la Santa Iglesia, y en caso de incumplimiento serán expulsados de la Sociedad el infractor o infractores"* [693].

La Joventut Catòlica vila-secana gaudia de cinema, teatre i escola a principis dels anys vint del passat segle. L'any 1922 era el president de l'entitat Pere Ferré Barenys, i el 31 de desembre d'aquell any es varen renovar els càrrecs de la presidència, el secretariat i un vocal. Varen ser escollits Josep Forasté Sauné, com a president. Gabriel Martí Mariné, secretari. Joan Adserias Casas, vocal. L'estat de comptes d'aquell any deixava en caixa, després d'haver fet els pertinents pagaments de despeses, una quantitat de 396,75 pessetes [694]. Tancat l'exercici econòmic de 1923, l'existència en caixa deixava un saldo positiu de 539,35 pessetes [695]. El dia de Reis de 1924, en reunió general ordinària de cap d'any, i trobant-se entre els presents el president honorari de l'entitat, el mossèn de la parròquia de Sant Esteve de Vila-seca de Solcina, es varen passar comptes de l'any anterior i es varen renovar els càrrecs de vicepresident, vicesecretari, tresorer, i un vocal. Els comptes varen ser aprovats i els nous càrrecs escollits varen ser els següents: Antoni Morell Adserias, vicepresident. Josep Clavé Llauradó, vicesecretari. Antoni Ballvé Gran, tresorer. Josep Gran Martí, vocal. Aprovats els comptes i escollits els nous càrrecs directius, la presidència va manifestar als socis que *"la junta había acordado en seción* [sic] *del 31 de Diciembre último en hacer un regalo al Rdo Luis Batlle, en compensación de los muchos trabajos hechos en nuestra sociedad.* [...], *pide la palabra el Rdo Luis Batlle, diciendo; que agradece mucho las buenas intenciones que la Sociedad le ofrece, pero él no quiere que se le haga regalo alguno pues si aceptase un regalo se consideraría como pagado todos los trabajos i sacrificios, y él, ya se da sumamente pagado y agradecido al ver que*

[693] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 387. Expedient de la Sociedad Juventud Católica. "Sociedad Juventud Católica de Vilaseca de Solcina. Reglamento interior", de 19-3-1911.
[694] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 387. Expedient de la Sociedad Juventud Católica. "Acta de la reunión general ordinaria de fin de año [1922]". "Balance general de 1922 de la Juventud Católica de Vilaseca".
[695] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 387. Expedient de la Sociedad Juventud Católica. "Balance anual de la Sociedad Juventud Católica de Vilaseca del año 1923".

en todas sus obras siempre ha tenido quien le ayudara sin condición alguna principalmente el Sr. Presidente. Pide la palabra el Rdo Cura Párroco diciendo que todo lo dicho del Rdo Luis está muy bien, pero si la Sociedad le quiere agradecer de otro modo que la junta lleva a su fin lo que tiene proyectado" [696].

Membres de la Joventut Catòlica en el pati de la seva seu durant els anys vint del passat segle [697]

Un dels actes festius que celebrava aquesta societat catòlica era la del seu patró, Sant Lluís Gonçaga. El darrer diumenge de 1928, a banda de les funcions religioses, es va fer una vetllada literària i musical en el saló d'actes de la societat amb l'acompanyament de l'orfeó d'Alcover "Amor i Art", interpretant-se, entre d'altres, la peça "Gloria a España", de Clavé. També varen prendre part varis oradors, entre els quals estaven mossèn Lluís Batlle i el doctor Andrés Brus, catedràtic de l'Institut de Reus [698]. Els cicles de conferències, de tipus religiós i social,

[696] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 387. Expedient de la Sociedad Juventud Católica. "Acta de la reunión general ordinària de la Sociedad Juventud Católica", de 6-1-1924.
[697] **Font:** https://blocs.tinet.cat/lt/blog/resource/255/festes/cardona%201_1.jpg Bloc de la Societat Centre Catòlic de Vila-seca. Autor: desconegut. (Consultat 8-12-2021).
[698] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 6-1-1929, p. 32. Per a la celebració de 1930: "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 11-1-1930, p. 25.

també eren habituals. Així, l'any 1929 varen iniciar-se el 24 de gener amb, un altre cop, una xerrada de mossèn Lluís Batlle, que es feien els dijous a les nou de la nit. Aquestes conferències varen concloure el mes de març [699]. El diumenge 12 de maig de 1929, per la tarda, es va declarar un incendi en la cabina de projecció de pel·lícules de la societat, *"* [...] *propagándose rápidamente el incendio a toda la cabina, que quedó convertida en una hoguera. Gracias a la serenidad que observó el público al desalojar el local, a disponer éste del número reglamentario de salidas, al funcionamiento de los aparatos extintores y al arrojo del vecindario, que se apresuró a sofocar el fuego, no tenemos que lamentar una gran catástrofe. Los operadores de la máquina se salvaron providencialmente arrojándose por una ventana al patio. Al lugar del siniestro acudieron también las autoridades y el sargento comandante de este puesto de la guardia civil"* [700]. Pel juliol del mateix any, el Comte de Sicart, que es trobava estiuejant en el seu castell de Vila-seca de Solcina, va fer un donatiu de prop de dos-cents volums de llibres col·locats dins un luxós moble, *"* [...] *a fin de iniciar y estimular la creación de una biblioteca de sanas lecturas en ésta* [entitat]*"*[701]. Pel 1930 va obtenir de la Diputació de Tarragona un dipòsit d'obres que eren renovades cada quinze dies [702]. El 29 de setembre de 1929, la nova secció sardanista va participar en el primer aplec sardanista de les comarques tarragonines que es va celebrar en el monestir de Santes Creus. El dissabte 9 de novembre, la secció dramàtica organitzà una excursió amb cotxes per tal de visitar l'Exposició Universal que aleshores es feia a Barcelona [703]. Aquell any, també, el Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts concedí una subvenció de mil pessetes per atendre la tasca cultural i d'ensenyament que portava a terme la Joventut Catòlica de Vila-seca de Solcina[704]. El 16 de novembre de 1930, el Centre Catòlic va organitzar una funció teatral a benefici de les víctimes tarragonines dels aiguats ocorreguts el mes anterior [705].

[699] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 6-2-1929, p. 30. També: "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 30-3-1929, p. 30. Per a les conferències de 1930: "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 20-2-1930, p. 17.
[700] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 15-5-1929, p. 28.
[701] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 1-8-1929, p. 24.
[702] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 19-2-1930, p. 29.
[703] Per a l'aplec sardanista: "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 4-10-1929, p. 28. Per al viatge a l'Exposició Universal: "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 7-11-1929, p. 28.
[704] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 1-1-1930, p. 7.
[705] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 21-11-1930, p. 24. També, "La Voz de los pueblos. Vilaseca". *La Voz de la Provincia*, 22-11-1930, p. 3.

Durant els anys de la Segona República, la Joventut Catòlica va continuar tenint molta vitalitat gràcies als seus socis i, un cop més, als bons oficis i direcció de mossèn Lluís Batlle, coadjutor de la parròquia de Sant Esteve. Aquesta puixança no es notava només en les obres teatrals posades en escena, sinó que també, per exemple, es feien conferències, com la realitzada el març de 1931 per Rafael Fernández de Córdoba; es va adquirir un bon aparell de ràdio pel maig d'aquell mateix any, es ballaven sardanes cada diumenge, etc [706]. Es celebrava, com sempre, la festa en honor del Sant patró de l'entitat [707]. El grup teatral del Centre Catòlic va ser molt actiu i apreciat pel públic que assistia a les seves representacions, doncs els actors hi posaven cos i ànima en les seves interpretacions. El dia de la Immaculada de 1931 va interpretar la peça teatral titulada *"La Fosca"*. La crònica del moment no deixa lloc a dubtes del rotund èxit obtingut. Vet aquí el que deia : *"* […]. *Fue tan bien interpretada por los actores aficionados que igualaron a los de profesión por su labor admirable. Las butacas estaban totalmente ocupadas por los espectadores, quienes correspondieron a los muchos buenos aciertos de los aficionados con clamorosos aplausos. Intervinieron los Sres. José Morell, Juan Farriol, José Clavé Aguiló, Ramon Argilaga y las Srtas. Pilar Morell y Mercedes Argilaga. Felicitamos a la totalidad de la Sección por el éxito* […] *"* [708]. Per la Pàsqua de Resurrecció de 1933 hi havia la intenció de posar en escena l'obra "Relíquies d'una mare" [709]. De la mateixa manera, els famosos "Pastorets" tampoc hi faltaven, tot i que l'any 1934 els havia de fer la secció dramàtica de l'Acció Catòlica de Riudoms[710]. Per la festa major de Sant Antoni abat de 1932 es va posar en escena l'obra *"Els jocs dels disbarats"* [711]. Per Sant Josep també era costum celebrar una funció teatral [712]. Durant

[706] Per a mossèn Lluís Batlle, la puixança de la societat i l'adquisició d'una ràdio vegeu, "Crónica comarcal. Vilaseca". *La Cruz,* 29-5-1931, p. 4. Per a la conferència de Rafel Fernández de Córdoba vegeu, "La voz de los pueblos". *La Voz de la Provincia,* 19-3-1931, p. 3. També, "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, p. 36. Per a les ballades de sardanes, ESTRADÉ, Maria , *et al*. *Vila-seca.* … . , p. 44.
[707] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia,* 5-12-1931, p. 29.
[708] "Notes comarcals. Vilaseca". *Diario de Tarragona,* 10-12-1931, p. 3.
[709] "Notes comarcals. Vilaseca de Solcina. Notes diverses". *Diari de Tarragona,* 11-4-1933, p. 2.
[710] "Notes comarcals. Vilaseca de Solcina". *Diari de Tarragona,* 26-1-1934, p. 2. Per als "Pastorets" de 1931: *La Vanguardia*, 2-1-1932, p. 22. Per als "Pastorets" de 1932: "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia,* 24-12-1932, p. 28. I *La Vanguardia,* 30-12-1932, p. 28. Actualment encara es representen "Els Pastorets" durant les festes de Nadal en el teatre del Centre Catòlic de Vila-seca. Vegeu, per exemple: https://www.tac12.tv/vila-seca/arxiu-vila-seca/item/21348-els-pastorets-de-vila-seca-recuperen-el-public-presencial . De la mateixa manera, la tradició teatral continua viva amb el grup de teatre *La Tramoia* de Vila-seca, que representa les seves obres en el teatre del Centre Catòlic. Vegeu: http://latramoiadevilaseca.blogspot.com També: https://bibliotecavila-seca.cat/web/historia-local/la-tramoia . (Consultat 6-1-2022).
[711] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 21-1-1932, p. 26.
[712] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia,* 30-3-1932, p. 29. Per a l'any 1929: *La Vanguardia,* 24-3-1929, p. 34. Per a 1930: "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 23-3-1930, p. 25.

les revetlles de Sant Joan i Sant Pere de 1933 va actuar en el Centre Catòlic la *Cobla* i *l'Esbart Dansaire* de Tarragona *"* […] *desarrollando un programa de bailes populares que llamó poderosamente la atención"* [713].

Unió d'Obrers del Camp, Arts i Oficis de Vila-seca

Coneguda popularment pels vila-secans amb el nom dels "*Obrers*", l'associació va ser creada, segons la font consultada per l'historiador Pere Solà, el 21 de juliol de 1912, i segons la nostra el dia 1 de juliol de 1913, amb el nom de *Sociedad de Obreros Agricultores de Vilaseca*[714]. El fet de no haver pogut trobar els estatuts fundacionals d'aquesta entitat i haver hagut de consultar fonts indirectes, no ens ha permès determinar de manera fefaent la data correcte de llur constitució. Posteriorment, el 17 de juny de 1922, la societat va decidir, mitjançant la redacció d'un nou reglament, denominar-se *Unión de Obreros del Campo, Artes y Oficios de Vilaseca*. Reglament que va ser presentat davant el Govern Civil de Tarragona el 5 de juliol d'aquell mateix any [715].

Des del 21 de gener de 1920, la seu de l'entitat es trobava en un immoble ubicat en el carrer de la Font, 12, cantonada amb el carrer de Pi i Margall, 22 (actualment Sant Antoni), del poble de Vila-seca de Solcina. En aquella data el president aleshores de la societat, Josep Martí, juntament amb Antoni Riera Vives, Josep Ferré Aguiló i Josep Casas Barenys, els quals tots ells foren nomenats per a la ocasió en junta general celebrada per l'entitat, varen comprar la casa esmentada, coneguda per "Cal Fortet", als germans Francesc i Joan Fort Romeu[716]. Anteriorment en aquest mateix lloc havia estat el *"Café de Puerto Rico"* i després la "Cooperativa Obrera" [717]. La formalització de l'acte de compravenda es va realitzar davant el notari Mariano Guadalupe Albiñana Arandes. El secretari dels "*Obrers*" era aleshores Josep Rovira Pardo[718].

---

[713] "Notas comarcales. Vilaseca". *La Vanguardia*, 2-7-1933, p. 4.

[714] Vegeu, SOLÀ i GUSSINYER, Pere. *Itineraris per la sociabilitat meridional catalana: l'associacionisme i la cultura popular a la demarcació de Tarragona (1868-1964)*. Tarragona : Diputació de Tarragona, 1998, p. 448. Nosaltres hem consultat, "Junta Provincial del Censo Electoral de Tarragona. Censo electoral corporativo. Año 1927. Grupo segundo. Asociaciones de carácter obrero". *Boletín Oficial Extraordinario de la Provincia de Tarragona,* de 13-3-1928, p. 2.

[715] *Reglamento de la Unión de Obreros del Campo, Artes y Oficios de Vilaseca*. Tarragona: Imprenta Llorens y Cabré, 1924. **Reglament facilitat per gentilesa de la senyora Rosa Gesalí Tous a l'autor.** Vila-seca, 16-8-2006.

[716] El renom de la casa ens l'ha fet saber la senyora Dolors Roca Gené. Vila-seca, 22-5-2004.

[717] Per al "Cafè de Puerto Rico" : ESTRADÉ, Maria ; *et al. Vila-seca. … .* , p. 54. Per a la "Cooperativa Obrera" : *Reglamento de la Unión de Obreros del Campo, … .* , p. 4. Art. 7è.

[718] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 87. Registre fiscal de finques urbanes. També, AMV. Escriptura de propietat del local dels *Obrers*. Inscripció 9ª.

L'objecte de l'entitat era el d' " […] *agrupar a los trabajadores de dichos gremios, procurando su mejoramiento, y practicar el principio de solidaridad con las asociaciones similares y con cuantas luchan por la emancipación de explotados"* [719]. Amb 195 socis inscrits l'any 1927[720], la societat es composava de socis accionistes, els quals estaven obligats a adquirir, com a mínim, una acció de cinc pessetes. Les accions havien de ser tornades mitjançant sorteig, restant obligada la societat a fer-ho tots els anys de quaranta d'elles com a mínim. Els socis accionistes, alhora, havien de ser de número o gratuïts. Els de número eren els que pagaven una pesseta d'entrada i cinquanta cèntims mensuals de quota. Per a ser soci gratuït s'havia d'haver complert 60 anys i haver estat quatre com a soci numerari. La persona que volia ingressar a l'entitat havia de gaudir de bona conducta i tenir complerts setze anys. A més, necessitava l'aval o proposta d'un soci, restant vuit dies la sol·licitud d'ingrés en el taulell d'anuncis de la societat. Transcorregut aquest temps, la junta admetia o denegava l'entrada al candidat. Els socis tenien veu i vot en les deliberacions de la societat. La manca de pagament de tres mensualitats sense justificació donava lloc a l'expulsió del soci morós. L'expulsió per qualsevol altre motiu era acordada després d'haver-se celebrat una reunió general, a la que l'interessat estava convidat per si creia convenient defensar-se. L'entitat no podia dissoldre's mentre hi hagués nou socis disposats a mantenir-la, sinó fos així, es liquidaria i si haguessin diners sobrants es repartirien per meitat entre els socis i l'hospital que hi havia en el poble. Igualment, si la societat acordava sacrificis de treball als socis, aquests estaven obligats a fer-los sense percebre cap remuneració.

La junta de govern dirigia l'entitat i es composava de nou socis, un dels quals ostentava el càrrec de president, un altre era el vicepresident, un secretari, vicesecretari, un comptador, un caixer, i tres vocals. Aquesta junta era escollida en junta general per tots els socis mitjançant votació per paperetes. El comptador havia de portar un llibre d'entrades i sortides, i havia de signar tots els balanços mensuals. Els vocals, alternant-se per mesos, havien de fer-se càrrec de l'ordre dins la societat i de fer complir estrictament els reglaments, entre ells el de règim interior. La meitat de la junta de govern era renovada cada any, verificant-se la renovació en un dels diumenges del mes de desembre per tal que els escollits poguessin prendre possessió de

[719] *Reglamento de la Unión de Obreros del Campo, … .* , p. 3. Art. 1r. La resta d'informacions que venen encabat, mentre no es citi el contrari, provenen d'aquesta font.
[720] "Junta Provincial del Censo Electoral de Tarragona. Censo electoral corporativo. Año 1927. Grupo segundo. Asociaciones de carácter obrero". *Boletín Oficial Extraordinario de la Provincia de Tarragona,* de 13-3-1928, p. 2.

llurs càrrecs el primer de gener de l'any següent. Cap soci podia desenvolupar un càrrec a la junta directiva si no sabia llegir i escriure. La junta s'havia de reunir una vegada a la setmana, corresponent-li la direcció de l'entitat i l'administració dels interessos de la mateixa, convocar les juntes generals, nomenar i separar els empleats de les seccions, escollir els diaris i obres literàries per a la biblioteca, concedir permís per a reunions i vetllades, procurar l'existència de gèneres, prendre acords, practicar el balanç mensual de fons per a donar compte a la junta general, i cuidar pel bon compliment del reglament de l'entitat.

Immoble on es trobava la Unió d'Obrers del Camp, Arts i Oficis de Vila-seca de Solcina. Ubicat en el Carrer de la Font, 12, cantonada amb el Carrer de Sant Antoni. Durant el franquisme l'immoble va passar a ser de propietat municipal. Actualment hi ha un Espai Juvenil de l'Ajuntament de Vila-seca. El local encara se'l coneix pels *Obrers* [721].

Les reunions generals ordinàries es realitzaven els mesos de març, juny, setembre i desembre. Les extraordinàries es convocaven quan la junta directiva ho creia necessari o bé ho demanessin deu socis al·legant el pertinent motiu. Per a les discussions es concedien tres torns

[721] **Fotografia:** Carles Bertran Álvarez.

a favor i tres en contra, podent la presidència concedir, a més, altres per a rectificar i contestar al·lusions, encabat s'havia de dur a terme la votació en la manera que designés l'Assemblea, a no ser que cinc socis demanessin que fos secreta. Dins la societat hi havia una secció de paletes i peons [722].

El local dels "Obrers" gaudia d'un cafè on es servia als socis *"café y licores corrientes, teniendo cabida en el mismo todas las familias de los asociados que sean de una sola familia"*[723]. Aquest cafè, que es trobava en la planta baixa i on havien disposades taules de marbre amb potes de ferro, era atès pel conserge de l'entitat [724]. Durant l'estiu les taules es treien al carrer, demanant el pertinent permís a l'Ajuntament [725]. La barra del bar s'ubicava al fons. Algunes de les publicacions que es podien llegir i consultar en el cafè eren la revista *Blanco y Negro*, *Mundo Gráfico*, *La dona catalana*, el setmanari català *L'Esquella de la Torratxa*, així com una revista valenciana titolada *La Traca*, que juntament amb l'anterior eren de caire satíric, republicà i anticlerical. Modesta Pujals anecdòticament ens comentava com bastants dels socis i usuaris del cafè agafaven, sense saber-ho, els diaris i revistes al revés fent veure que llegien quan en realitat no en sabien. Una pissarra servia per a que els jornalers sense feina es poguessin apuntar oferint el seus serveis i així poder obtenir treball. En el segon pis estava la biblioteca i la sala de ball. En aquesta planta hi havia penjat el retrat de Pablo Iglesias, fundador del *Partido Socialista Obrero Español* (PSOE) i cofundador de la UGT, de la qual fou president des de 1899 fins la seva mort. A partir de 1931, en temps de la Segona República espanyola, es va afegir el retrat dels capitans Fermín Galán i Ángel García Hernández. Finalment, a la tercera planta es trobava la vivenda del conserge de l'entitat. Entre 1922 i 1937 va exercir aquesta tasca Josep Pedrola Plana, conegut per tothom pel *"Josep dels Obrers",* acompanyat per la seva esposa i la mare del primer, Dolors Plana Barenys. També s'hi afegien, donant un cop de mà en el bar, Úrsula Pedrola, germana de Josep, i Salvador Pardo Solé, que feia les funcions de cambrer i va acabar emigrant a l'Argentina. Cosme Roig Vallverdú i Marcel·lí Brell feien d'aiguaders, és a dir, portaven ampolles d'aigua. Una

[722] AHMV. Fons municipal. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (17-8-1933 a 3-5-1934). Acta núm. 14, de 27-3-1934, p. 87 revers. Per a la secció de paletes i peons.
[723] *Reglamento de la Unión de Obreros del Campo, …* . , p. 7. Art. 1º. "De los socios. […]".
[724] Tota la informació d'aquest paràgraf ha estat facilitat gràcies al testimoni de les senyores Modesta Pujals Pedrola i Dolors Roca Gené. Vila-seca, 8 i 9-6-2004 i 22-5-2004, respectivament.
[725] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (28-11-1930 a 15-9-1931). Acta núm. 25, de 9-6-1931. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (24-5-1932 a 27-12-1932). Acta núm. 22, de 31-5-1932, p. 4 revers. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (3-5-1934 a 31-1-1936). Acta núm. 19, de 15-5-1934, p. 4 revers.

família anomenada Trenchs, provinent de la Canonja, varen ser els darrers en ocupar la consergeria dels *Obrers* durant l'any 1938 i els primers quinze dies de 1939.

Els diumenges hi havia ball. De la mateixa manera era habitual que es fessin xerrades de tipus cultural o mítings polítics. De fet, el reglament deia que *"Esta sociedad podrá celebrar mitines y conferencias sociales y culturales siempre que lo juzgue conveniente la Junta"* [726]. L'1 de maig de 1929, *"En el Centro Obrero de esta villa, además de algunos actos de expansión y confraternidad, dio una conferencia sobre la significación de la fiesta del Trabajo don Francisco Comas"* [727]. El 7 de gener de 1930 va parlar el pare de Santiago Carrillo, Wenceslao Carrillo Alonso, futur diputat socialista a les Corts de la Segona República i posteriorment comissari polític durant la guerra civil, sobre el tema *"Los principios y la táctica de la UGT"* [728]. Va tornar el 29 de noviembre de 1931 per a impartir una conferencia sobre *"Cultura social"* [729]. El febrer de 1931 va fer una conferencia el señor Antonio Martínez sobre el tema *"Cultura"* [730]. El primer 1 de maig de la Segona República els *"Obrers"* ho varen celebrar, pel matí, amb una manifestació amb banda de música. Per la tarda i nit va haver ball en el local social i un míting en el que varen parlar varis oradors locals i alguns vinguts de fora, com el senyor Zaragoza, de Tarragona, i el senyor Mestres, de Reus [731]. Pel desembre de 1931 es va inaugurar una biblioteca on els socis podien retirar llibres en préstec tots els dimarts i dissabtes de 18,00 a 22,00 hores [732]. La societat tenia una secció coral de caramelles que per Pàsqua sortia pels carrers del poble. L'any 1932, després de fer la seva actuació pels carrers de Vila-seca de Solcina, varen anar a fer un dinar a Tarragona[733]. Pel juny d'aquell any, un diputat socialista va fer una conferencia sobre l'assegurança de maternitat [734]. Els mesos de gener i primers quinze dies de febrer de 1936, amb motiu de les eleccions generals, varen ser prolífics en conferències. El dia 11 de gener, a les

[726] Testimonis de les senyores Modesta Pujals Pedrola i Dolors Roca Gené. La cita prové del *Reglamento de la Unión de Obreros del Campo, … .* , p. 9. Art. 13.
[727] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 5-5-1929, p. 34.
[728] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 19. Llibre registre d'entrada de documents (1927-1935). Anotació de 4-1-1930. També, "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 14-1-1930, p. 35. Per al nomenament de comissari polític: "Ministerio de Defensa Nacional. Orden [de 11-3-1938] nombrando Comisario Político en la zona Centro de la Subsecretaría de Armamento, a don Wenceslao Carrillo Alonso". *Gaceta de la República. Diario Oficial*. Núm. 72, de 13-3-1938, p. 1.305.
[729] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 19. Llibre registre d'entrada de documents (1927-1935). Anotació de 26-11-1931.
[730] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 15-2-1931, p. 36.
[731] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 5-5-1931, p. 33.
[732] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 23-12-1931, p. 30.
[733] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 12-4-1932, p. 34.
[734] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 4-6-1932, p. 29.

21,30 hores de la nit, es va fer una xerrada amb el títol *"El 12 d'abril i els moments actuals"*. El 19 de gener, a les 16,00 hores, es va fer una altra amb el títol *"Instrucción. Educación socialista"*. El dia 26 va venir a parlar Joaquim Maurín amb el tema *"Momento político"*. El dia 15 de febrer, vigília de les eleccions, a les 22,00 hores, es va fer un míting amb els oradors Ramon Vaquer i Vila Cuenca, que va comptar amb l'assistència de 550 persones i que va acabar a les 00,15 hores del dia 16 [735].

La festa gran, una de les més celebrades, com ja hem vist, era la del Primer de maig, dia del treball, tot i que, evidentment, també es festejaven d'altres com ara les revetlles de Sant Joan i Sant Pere; les festes majors del poble (17 gener i 3 d'agost), la d'hivern amb el típic ball de coques[736]. Per Pàsqua, a banda de les caramelles, es feia ball en el local social [737]. També es celebrava el 14 d'abril, aniversari de la Segona República espanyola [738]. Era costum celebrar el primer de maig en una esplanada de l'anomenat *Pont de Fusta*, on les famílies dinaven, cantaven, ballaven i xerraven de les seves coses [739].

[735] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 19. Llibre registre de sortides de documents (6-9-1935 a 20-9-1939). Inscripcions núm. 12, de 8-1-1936; núm. 43, de 15-1-1936; núm. 55, de 23-1-1936; núm. 80, de 14-2-1936; núm. 83, de 16-2-1936.
[736] "Notes comarcals. Vilaseca". *Diario de Tarragona,* 15-1-1932, p. 2.
[737] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 12-4-1932, p. 34.
[738] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 22-4-1932, p. 25.
[739] Vegeu, ESTRADÉ, Maria; *et al. Vila-seca.* Barcelona: Viena (Imatges i records, 67), 1997,.p. 47.

Grup de caramelles de la societat dels *Obrers*. La fotografia es va fer en el pati de la serradora d'Esteve Magriñà, que estava en el carrer de la Riera. **En la filera superior i d'esquerra a dreta**: Francisco Pedrola; desconegut; Jaume Sendra; Miquel Giralt; *Anton de la Piulera* (renom); Joan Gual; Salvador Roca; Esteve Brando; Figuerola; Joan, germà de la *Maria Munta* (renom). **Filera del centre i d'esquerra a dreta**: Ramon Hortoneda; desconegut; Francisco Mariné; Ricardo Marco; Josep Subirats; Josep Hortoneda; Anton Benach (era de Reus); Esteve Ferrando; Joan Vidal; Joan Mariné. **Filera inferior i d'esquerra a dreta**: Josep Gené; Esteve Mariné; Joan Aleu; desconegut; Emilio Pedrola; *Pepito de Mas Calbó* (renom); Pepe Masip; desconegut; Josep Cervera; *Estevet de la cala Dora* (renom); Josep Solé; Paco Roca [740]. La fotografia pot datar-se a finals dels anys vint del passat segle.

Unió de Salou [741]

Entitat creada oficialment el 28 de gener de 1929. El dia 4 de febrer, la societat va escollir la seva junta directiva, la qual estava formada per les següents persones: Bautista Argilaga Gras, president. Esteve Martí Gesalí, vicepresident. Baldomero Montserrat, tresorer. Juan Barber Rinert, comptador. Antonio Casas Foraster; Jaime de Mesa Teolet; José Ferrer Ferré; José Bargalló Casado; Pedro Bertran Such, vocals. José Martí Casas, secretari. Joaquín Aragonès Benach, vicesecretari.

[740] Fotografia cedida per gentilesa de la senyora Dolors Roca Gené. Identificació de les persones del grup de caramelles realitzada pel senyor Lluís Hortoneda Ferré. Autor de la fotografia: Estudi fotogràfic Niepce. Carrer Llovera, 11. Reus.

[741] Tota la informació d'aquesta societat s'ha extret de: AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Expedient de la societat Unión de Salou.

Unió de Salou tenia per objecte fomentar actes culturals per als seus socis, mitjançant l'organització de concerts, lectures, festes, balls, etc. L'organització es declarava neutral en política i religió, i les llengües castellana i catalana tenien la mateixa consideració i els mateixos drets dins la societat. Unió de Salou tenia socis de número, honoraris i transeünts. Podien ser socis els majors de setze anys, amb bona conducta i ser proposat per dos socis. Com a dret d'entrada a l'entitat, el nou soci havia de satisfer una quantitat mínima de cinc pessetes. Eren socis de número les persones que eren propietaris de finques a Salou i les que vivien a Salou durant tot l'any. Les que tenien pis, casa o botiga llogada durant la temporada d'estiu durant un mínim de dos mesos. També les que tenien una permanència fixa a Salou superior a seixanta dies a l'any. Els socis de número pagaven una quota mensual d'una pesseta. Els fills dels socis de número, i només un d'ells, mentre visquin a casa dels pares i fossin solters, podien accedir a la societat sense pagar quota. Eren socis honoraris per dret propi l'alcalde de Vila-seca de Solcina, el rector de la parròquia de Salou i el comandant de Marina de Tarragona. Tota persona que tingués una residència fixa a Salou superior a quatre dies i no arribés als dos mesos podia ser soci transeünt, previ pagament de deu pessetes. Per a fomentar l'assistència de jovent a les festes, la societat podia admetre a individus solters amb o sense residència a Salou, fixant-se una quota que no podia excedir de deu pessetes. Unió de Salou havia de celebrar junta general ordinària el primer dissabte del mes de juny de cada any, amb l'objecte de renovar els càrrecs de la junta directiva, aprovar els comptes, els balanços i la memòria de treballs realitzats durant l'exercici, així com el pressupost per al següent any. També tots aquells assumptes que la junta directiva tingui a bé senyalar en l'ordre del dia i que no estiguin reservats a les juntes generals extraordinàries.

5.1.4- Entitats religioses

Acció Parroquial Femenina

Es va constituir formalment el 13 de novembre de 1933 en el poble de Vila-seca de Solcina, sota el patronatge de la Verge de la Pineda [742]. La junta directiva estava composada per les senyores Josepa Carreté, que era la presidenta. Dolors Que, vicepresidenta. Maria Alimbau, secretària. Antònia Farré, tresorera. Sofia Gran, vicesecretària. Com a vocals estaven

[742] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Signatura 694. Tota la informació posterior que hem recollit sobre aquesta associació prové d'aquesta font.

les senyores Amàlia Forasté, Josepa Pujals, Rosa Dalmau, Josepa Torrademé, i Maria García. La finalitat de dita associació, que tenia la seva seu social en el carrer Pi i Margall, 42, 2n pis, era la de formar la vida intel·lectual de la dona en els principis de la moral i el dogma catòlic. També, procurar el desenvolupament físic, intel·lectual i moral de les associades. Fer que el seu esperit es manifestés obertament cristià en la vida pública. Aconseguir la moralització dels espectacles, les lectures, etc, i en general de tot el que signifiqués un ambient perjudicial per a la dona. Procurar un ensenyament domèstic perfecte i complet. Organitzar obres socials de caràcter religiós, econòmic o cultural: catecisme, caixes dotals, escoles dominicals, etc. L'associació constava de dues agrupacions o branques: Acció Catòlica de la Dona i Joventut Catòlica Femenina, les quals tenien completa autonomia dins el si de l'associació.

La Joventut Catòlica Femenina, que segons els estatuts de l'Acció Parroquial Femenina havia de tenir una subsecció preparatòria d'aspirants i una altra anomenada de *Benjamines* [743], va començar a funcionar el desembre d'aquell mateix any, establint-se la secció catequista ; de religió i obra del culte ; cercle d'estudis; esbarjo; propaganda; missional; i santa infància. Pel març de 1934, sabem que la secció catequista disposava d'un bon grup de noies que impartien diàriament la doctrina cristiana als infants. Dins el si del cercle d'estudis, el reverend consiliari impartia una o dues conferències. A més, cada setmana, per torn, les sòcies havien de llegir la conferència que sobre el tema senyalat prèviament s'havia desenvolupat. La secció de religió celebrava mensualment la comunió general reglamentària amb plàtica preparatòria [744]. El 28 d'octubre de 1934, festivitat de Crist Rei, es va celebrar la festa d'inauguració del casal de la *Joventut Catòlica Femenina* de Vila-seca de Solcina. Pel matí es va fer, a l'església parroquial, una missa de comunió amb plàtica del viceconsiliari diocesà d'Acció Catòlica, doctor Vallès. A les deu es va tornar a realitzar una altra missa que va tenir molta concurrència de públic. A migdia, es varen congregar al nou casal les diverses seccions d'Acció Catòlica de la Dona, on foren rebudes pel viceconsiliari, el rector de Vila-seca de Solcina i el vicari, recorrent encabat les diferents dependències del nou local. Després, a la sala principal, es va dur a terme la cerimònia d'entronització de Crist Rei. El doctor Vallès va fer una xerrada sobre el simbolisme i significació de Crist Rei, tot dient, també, que les associaciades no defallissin en la seva actuació. A les

[743] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Expedient 694.
[744] "Actualitats vida diocesana. Vilaseca". *Espiga*, 1-4-1934, p. 4.

quatre de la tarda, es va celebrar una solemne funció a la parròquia, cantant-se el trisagi eucarístic i predicant novament l'esmentat orador, el qual va donar al sermó un sentit marcadament social [745].

El 24 de febrer de 1935, l'*Acció Parroquial Femenina* de Vila-seca de Solcina, amb les seves dues agrupacions ja esmentades, va portar a terme un acte de propaganda en el "Centre Catòlic" del poble. Pel matí, a les onze, estava preparada una exposició del llibre amb parlaments dels joves Joan Serra i en Josep Maria Rubio. Per la tarda, a les cinc, amb el local ple de gom a gom, es va portar a terme una vetllada literària i musical que va comptar amb la participació de les propagandistes d'*Acció Parroquial Femenina* de Tarragona Pilar Simó, Maria Teresa Sastre, i Àngela Güell. També es va comptar amb la presència i el parlament del reverend consiliari, el qual animà a tots els assistents a cooperar amb l'Acció Catòlica, doncs era l'exèrcit de Jesucrist. El programa previst era el següent : *" 1- Czardas, de V. Monti, a piano i violí. 2- Parlament de la senyoreta Pilar Simó sobre el tema d'actuació de la noia "La disciplina, element necessari en la nostra formació". 3- Recitació d'escollides poesies de Costa i Llobera. 4- Parlament de la senyoreta Maria Teresa Sastre sobre el tema de cultura de la noia : "El feminisme a la llum dels principis cristians". 5- Sonata patètica de Beethoven, a piano. 6- Parlament de la senyoreta Angeleta Güell sobre el tema "Es nostre l'esdevenidor". 7- Execució dels animats jocs rítmics "Les aranyes, convit dels ocells i la dansa del foc".* Les poesies foren recitades per algunes de les benjamines de la Joventut Catòlica Femenina vila-secana. La sessió es va veure amenitzada per l'execució de fragments musicals, així com la recitació de vàries poesies per part d'algunes de les benjamines de la *Joventut Catòlica Femenina* vila-secana. L'himne de la *Joventut Femenina d'Acció Catòlica* cantat per totes les noies allà presents va cloure l'acte [746].

A finals de setembre i principis d'octubre de 1935, l'activitat de la *Joventut Catòlica Femenina* vila-secana continuava sent intensa, anunciant-se que ben aviat es tornarien a posar en marxa els cercles d'estudis, així com la catequesi per als infants, interromputs amb motiu de l'estiu[747].

[745] "Vida Diocesana. Vilaseca". *Espiga*, 1-11-1934, p. 3.
[746] "Acció Popular [?] Femenina de Vilaseca". *La Cruz*, 23-2-1935, p. 6. El títol de l'article, pel que fa al mot "Popular" està equivocat, doncs l'associació, com ja hem vist, es deia Acció Parroquial. La cita del programa d'actes prové d'aquesta font. També s'ha consultat, "Vilaseca". *Espiga*, 3-3-1935, p. 4.
[747] "Vida diocesana. Vilaseca". *Espiga*, 12-10-1935, p. 6.

5.1.5- Associacions esportives

Societat Protectora de la Caça [748]

Constituïda el 30 de maig de 1929, després que el governador civil de Tarragona aprovés el seu reglament, redactat i signat pels socis el dia primer de maig, el dia 11 del mateix mes. La junta directiva que fou escollida era la següent: Esteve Torrell Piñol, president. Ramon Fonts Torres, vicepresident. Pere Molas Morell, Josep Torrell Benach, Salvador Granell Roselló, vocals. Josep Martorell Serra, secretari. Emili Nadal Capdevila, vicesecretari. Josep Martí Torrademé, tresorer. La junta consultiva la formaven els següents membres: Miquel Alimbau Solé, president. Joan Llauradó Pàmies, Esteve Granell Canellas, Joan Martí Torrademé, vocals. Josep Cervelló Rius, secretari.

La finalitat d'aquesta societat era fomentar i protegir la caça, *"* [...] *no permitiéndose intervención a ninguna política ni religión, como tampoco explotación de ninguna industria, designándose como domicilio social a la casa nº seis de la calle Buenos Aires"* [749]. Podien ser socis tots els nascuts, veïns i domiciliats en el poble de Vila-seca de Solcina que fossin aficionats o protectors de la caça. Així mateix, quedaven obligats, si era necessari, a acotar les seves propietats i a autoritzar per escrit a tots els socis de la societat a poder caçar en aquestes propietats. Hi havia quatre classes de socis a saber: fundadors, honoraris, protectors i de número. Els socis eren els que varen signar el reglament que es va presentar al Govern Civil de Tarragona, i eren els següents: Esteve Torrell, Antonino Guardiola, Joan Llauradó, Ramon Gené, Joan Salvadó, Esteve Fonts, Pere Molas, Jaume Carraté, Ramon Prat, Antoni Molas, Joan Aymamí, Isidre Marquès, Antoni Benach, Esteve Granell. Els socis podien convidar a caceres a qualsevol veí del poble, però els convidats no podien usar armes de caça. La junta directiva i la

[748] Tota la informació referent en aquesta societat s'ha extret de: AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Expedient de la Sociedad Protectora de la Caza. Signatura 1.867. Vegeu també, "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 23-5-1929, p. 30. On es diu que *"Se está constituyendo en esta villa una asociación de cazadores titulada <<Protectora de la Caza>>, cuyo fin es defender el prestigio y el derecho de todos los asociados dentro de nuestro termino municipal y determinar cotos, de acuerdo con los propietarios de los terrenos afectados".*

[749] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Expedient de la Sociedad Protectora de la Caza. Signatura 1.867. "Reglamento de la Sociedad <<Protectora de la caza>> de la villa de Vilaseca". Article 1r.

consultiva havien de ser renovades per meitat cada dos anys en junta general ordinària, cessant dels seus càrrecs en la primera renovació el president, dos vocals i subsecretari de la junta directiva, i dos vocals i secretari de la junta consultiva. Les reunions generals ordinàries s'havien de fer el primer diumenge de febrer i el primer diumenge d'agost de cada anys. Les extraordinàries sempre que fos convenient o a petició escrita de deu socis.

Salou Deportiu [750]

Entitat oficialment constituïda el 24 de gener de 1923, data en la qual va ser presentat el reglament al Govern Civil de Tarragona. Aquest reglament fou aprovat per la junta general extraordinària de socis el 12 de novembre de 1922.

Salou Deportiu era *"* [...] *una Sociedad de aficionados y amantes del deporte, especialmente del llamado futbol"* [751]. L'idioma emprat per l'entitat era el català. Tots els socis podien ser jugadors, sempre i quan fos acceptat pel consell directiu. Els socis jugadors no podien ser socis de cap altre club. En el moment del seu ingrés en la societat, el nou soci havia de satisfer cinc pessetes en concepte de drets d'entrada. Anualment havien de pagar una quota no menor de 12 pessetes, que havia de ser abonada trimestralment, semestralment o anualment en el domicili social del club, Carrer Barcelona (antic edifici de la duana de Salou), o bé en un altre indret prèviament designat i acceptat. El club estava dirigit per un consell directiu format per vuit socis que tenien els següents càrrecs: president, vicepresident, caixer, secretari, dos vocals, i un consultiu. El consell directiu es renovava cada any i s'havia de reunir, com a mínim, un cop cada mes. Entre d'altres obligacions del consell directiu, hi havia la de redactar una memòria anual de les activitats esportives, administratives i econòmiques de l'entitat. El president del consell directiu ho era també del club. Per tant tenia la representació oficial, legal i judicial de l'entitat. El seu vot era decisiu en cas d'empat. Durant el mes de juliol de cada any s'havia de celebrar assemblea general ordinària de socis. L'assemblea general extraordinària de socis es podia celebrar per acord del consell directiu; o bé a sol·licitud de la meitat dels socis, que havien d'explicar anticipadament i per escrit l'objecte de l'assemblea demanada. Tenien dret a veu i vot

[750] Tota la informació sobre aquesta entitat s'ha extret de: AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Expedient de Salou Deportiu. Signatura 1.691.
[751] AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Expedient de Salou Deportiu. Signatura 1.691. "Reglamento del "Salou Deportiu"". Art. 1º.

en les assemblees generals de socis tots els majors de divuit anys d'edat, immediatament després de transcorreguts tres mesos de la seva admissió.

D'aquesta entitat esportiva desconeixem el nombre de socis i els seus noms, així com també els noms i cognoms del consell directiu [752].

Vila-seca Futbol Club [753]

Societat creada el febrer de 1924, aprovant-se el seu reglament pel governador civil de Tarragona el dia 5 del mateix mes. El dia 13 de febrer es va reunir l'assemblea general de l'entitat, en el seu domicili social de la Plaça Castelar, 1 (actual Plaça de Voltes), per tal d'escollir la junta directiva. Varen ser escollides les següents persones: Esteve Torredemé Serra, president. Joan Sans Planas, vicepresident. Josep Granell Canellas, Josep Cañellas Tribó, vocals. Salvador Saltó Magriñà, secretari. Josep Vidal Ferrando, vicesecretari. Deogracias Anguiano García, tresorer.

L'objecte de la societat era el de fomentar i propagar el deport del futbol amb la finalitat de millorar el desenvolupament físic i moral dels seus associats. Per a ser soci havia de ser avalat per un soci, el qual el proposava a la junta directiva. Hi havia dues classes de socis: honoraris i numeraris. Eren socis honoraris tots aquells que pels seus mèrits proposés la junta general a proposta de la junta directiva. Socis numeraris eren tots els majors de quinze anys i ser persona de bona conducta. Tots els socis podien ser jugadors sempre que fos acceptat per la junta directiva. Els socis jugadors no podien ser com a tals de cap altra club de futbol. Com a dret d'entrada, el nou soci havia de pagar 2,50 pessetes. La quota anual ha satisfer no podia ser menor de dotze pessetes, les quals debien ser pagades amb anticipació en el domicili del club o en un altre lloc prèviament designat. Restaven exclosos del pagament els socis honoraris i els jugadors que per la seva classificació o categoria acordés la junta directiva. L'entitat estava regida per la junta directiva, que es composava, com ha quedat ja exposat, per un president, un

[752] L'expedient que es conserva a l'Arxiu Històric Provincial de Tarragona, fons Govern Civil, ja citat, no consta cap nom de soci o noms i cognoms dels membres del consell directiu. El reglament i la sol·licitud adreçada al governador civil de Tarragona per tal que el reglament fos aprovat, varen ser signats per Agustín [Bertanay?]. El cognom no queda gaire clar.
[753] Tota la informació d'aquesta societat s'ha extret de: AHPT. Fons Govern Civil. Associacions. Expedient de Vila-seca Futbol Club. Signatura 84.

vicepresident, secretari, vicesecretari, tresorer i dos vocals. Els membres de la junta directiva es renovaven per meitat cada any, sent la duració del seu mandat de dos anys. La junta directiva s'havia de reunir, com a mínim, un cop a la setmana. Per tal d'assessorar a la junta directiva, es creava una junta consultiva que la composava els següents socis: els expresidents del club. Deu socis que nomenarà la junta directiva. La junta consultiva s'havia de reunir sempre sota la presidència de la junta directiva. El president de la junta directiva era també el president del club i tenia la representació legal, oficial i jurídica de l'entitat. Cada any, pel mes de juny, el Vila-seca Futbol Club havia de celebrar assemblea general ordinària de socis.

5.1.6- Les festes majors

Tot i que la vida social, recreativa, cultural, esportiva i, fins i tot, en gran part, la política del municipi s'articulava i expressava, com ja hem vist, mitjançant les diferents entitats existents tant en el nucli de Vila-seca de Solcina com en el de Salou, hi havia uns esdeveniments festius que no han quedat prou especificats i que s'han tractat tangencialment. Aquests actes festius amb una component religiosa i laica alhora eren, i són, les festes majors que celebra tota localitat tant a Catalunya com a la resta d'Espanya.

En el nucli de Vila-seca de Solcina les festes majors es celebraven, i encara és així actualment, per Sant Antoni Abat (17 de gener), festa major d'hivern, i per la invenció o troballa del cos de Sant Esteve (3 d'agost), festa major d'estiu.

Per Sant Antoni de l'any 1929, *"* [...] *por la mañana, una banda de música recorrió las calles de la población tocando alegre diana, mientras se disparaban varios morteretes en distintos puntos de la villa. A las nueve se celebró la solemne bendición de caballerías, asistiendo largo cortejo de jinetes y una carroza alegórica tirada por seis mulas y ocupada por buen número de distinguidas señoritas. Terminada la bendición, y acompañados de una banda de música, recorrieron las principales calles de la población entablándose una batalla de confetti y serpentinas hasta llegar a la sociedad << El Fénix>>, organizadora de dicha comitiva, donde se disolvió. A las diez hubo la misa mayor, con sermón que predicó el reverendo don José Gazo, vicario. Al mediodía se efectuó una importante carrera de caballos, para la que había destinados premios de 40, 35, 30, 25 y 20 pesetas, y seguidamente se bailaron sardanas en distintos puntos de la localidad. Por la tarde hubo, en varias sociedades, los tradicionales << ball de coques>>, siendo las parejas acompañadas por la banda a recorrer la población.* [...]. *Han sido muchos los*

forasteros y personas residentes fuera de la población que nos han visitado con motivo de nuestra fiesta mayor" [754]. El Sant Antoni de 1932, en plena Segona República espanyola, va ser molt animat, venint molta gent de localitats properes com Tarragona, La Canonja, Reus i d'altres pobles. Va ajudar el fet que el 17 de gener va caure en diumenge i que va fer un temps bo, primaveral. Gran nombre d'animals varen ser beneïts a les nou del matí, i a les deu es va oficiar missa major. Tanmateix, l'acte que va congregar més gent va ser la cursa de cavalls que es feia, com cada any, en el tram de carretera de Castelló (N-340), direcció cap a Cambrils, fins l'indret conegut com les "Quatre Carreteres". Varen prendre part vuit cavalls, alguns dels quals eren foranis. Els dos primers premis, de 105 i 65 pessetes respectivament, els varen guanyar genets vila-secans. La resta de premis eren de 45, 30 i 20 pessetes. Posteriorment, no cal dir que varen haver ballades de sardanes al "Fènix", balls de coques a les societats dels "Obrers" i a l'Ateneu Pi i Margall i representació teatral al "Centre Catòlic" [755].

La festa major d'estiu de 1929 en el poble de Vila-seca de Solcina va ser molt animada i amb molta participació de públic, tant de vilatans com de vinguts de les localitats properes. *"*[...]. *Las funciones religiosas han resultado este año mucho más espléndidas que en los anteriores,* [...]. *La procesión fue muy lucida, figurando en la misma todas las asociaciones religiosas, con sus imágenes y estandartes, figurando también una banda de música. Fué presidida por las autoridades. La procesión del segundo día tuvo que suspenderse debido a un inoportuno aguacero, que cayó a última hora de la tarde. Los demás festejos fueron los que se han hecho tradicionales en esta población: lucidísimos bailes de sociedad en los entoldados levantados en el <<Fénix>> y <<Ateneo Pi y Margall>>. Bailes en el Centro Obrero, funciones de teatro en el Centro Católico, conciertos en las sociedades y varias audiciones de sardanas públicas y particulares.* [...]. *Siguiendo la tradicional costumbre, el lunes salieron muchas familias para pasar el día en el campo.* [...]" [756]. L'any 1931, arribada ja la Segona República, la festa major d'estiu sembla ser que fou menys animada que en anys anteriors. *"* [...]. *Se suprimieron las tradicionales procesiones de los santos patronos, que tanto realce daban a la población. Se celebraron bailes y funciones teatrales en las sociedades recreativas, dándose también varias audiciones de*

[754] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 19-1-1929, p. 28. Les curses de cavalls o Cós de Sant Antoni avui dia encara es celebren durant la festa major d'hivern per Sant Antoni Abat. Vegeu, per exemple: https://costadaurada.info/agenda/festes-majors-de-sant-antoni-a-vila-seca-2 (Consultat 9-2-2022).
[755] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 21-1-1932, p. 26.
[756] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 8-8-1929, p. 24.

sardanas. Actuaron las coblas de Valls y de la Selva del Campo. [...]*"* [757]. L'any següent la tònica fou la mateixa [758].

Durant aquells anys, com actualment, la festa major d'estiu a Salou es celebrava i celebra el dia 15 d'agost, dia de l'Assumpció de la Verge Maria segons la tradició catòlica [759].

5.2 -Església i religió en el municipi de Vila-seca de Solcina

En temps de la Segona República hi havia en el municipi de Vila-seca de Solcina un parell de parròquies: la ubicada en el poble de Vila-seca de Solcina, el temple de la qual es troba sota l'advocació de Sant Esteve; i la del nucli de Salou, que va ser aixecada durant la segona meitat del segle XVIII i té com a patrona a Santa Maria del Mar. El seu campanar actual, però, es va acabar de construir l'any 1929 [760]. Fins la segregació i el naixement del municipi de Salou, la parròquia de Santa Maria del Mar tenia la categoria *"* […] *de ayuda de* [la] *parroquia de Vilaseca"* [761], és a dir, era sufragània o depenia de la parròquia de Sant Esteve. Aquesta darrera tenia i encara té al seu càrrec l'ermita dedicada a la Verge de la Pineda de gran i profunda devoció entre molts vila-secans i vila-secanes [762]. Amb anterioritat a la guerra civil es comptava també en el nucli de Vila-seca de Solcina amb l'oratori semipúblic que tenien les germanes de la Presentació en la seva residència i escola del Carrer Comte Sicart, el qual va romandre obert fins l'estiu de 1933, i amb l'oratori privat dels comtes de Sicart que es trobava sota el saló de música del seu castell, el qual servia per atendre les necessitats espirituals de dita família i llurs criats [763]. Al capdavant de cadascuna d'ambdues parròquies hi havia un mossèn que s'encarregava de difondre el culte catòlic entre la població resident de les dues localitats respectives del municipi. La parròquia de Sant Esteve va estar regentada catorze anys per mossèn Josep Borràs fins la seva mort a primers de juliol de 1931, als 77 anys d'edat, i després

[757] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 9-8-1931, p. 25.
[758] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 20-8-1932, p. 21.
[759] *La Vanguardia*, 15-8-1930, p. 23; 15-8-1931, p. 23; 22-8-1933, p.24.
[760] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 26-1-1929, p. 29. "Se trabaja activamente en las obras de construcción del campanario de Salou, alcanzando actualmente una altura próxima a la bóveda de la iglesia". "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 14-5-1929, p. 29. "Han sido colocados en el campanario de Salou los últimos remates de cerámica con que se corona la obra. Ahora falta, solamente, la colocación de las campanas, para darse por terminada. Interinamente se le emplazará en la que ocupa el reducido campanario antes existente".
[761] AHAT. *Datos de las parroquias del Arzobispado de Tarragona.* Tomo S-V. "Parroquia de Salou". Any 1927.
[762] Vegeu al respecte, ANTON i CLAVÉ, Salvador. *El Santuari de la Mare de Déu de la Pineda : origen, història, devoció.* Poblet : Patronat de la Mare de Déu de la Pineda, 1988.
[763] AHAT. *Datos de las parroquias del Arzobispado de Tarragona.* Tomo S-V. "Parroquia de Vilaseca". Any 1927. "Cap. III. Iglesias … " i "Cap. IV. Oratorios semipúblicos … ".

d'una llarga malaltia, efectuant-se el seu sepeli el dia 9. Pocs dies més tard fou nomenat mossèn Josep Pijoan en substitució del finat. Pijoan romandrà tot el període republicà a la parroquia vila-secana. A la parròquia de Santa Maria del Mar de Salou estava mossèn Jaume Constantí Inglès[764].

Al llarg de l'any 1927 les pàrroquies de l'Arquebisbat de Tarragona varen haver de respondre una pormenoritzada enquesta, d'ús intern, sobre els hàbits i costums espirituals dels seus respectius feligresos. Dit d'una altra manera, l'arquebisbat tarragoní volia conèixer com es vivia realment la religió i el nivell de religiositat dels homes i dones compresos dins el seu àmbit territorial, més enllà de la doctrina oficial emanada des de les més altes jerarquies catòliques. Aquesta enquesta també feia èmfasi en la qüestió material i econòmica de cada pàrroquia. Gràcies, en el nostre cas, a les respostes donades pels mossens de les esglésies de Sant Esteve i Santa Maria del Mar, podem conèixer l'univers religiós dels vila-secans i dels salouencs a quatre anys vista de la Segona República, temps ben curt si es té en compte que les actituds i mentalitats triguen bastants anys en canviar. Les respostes provinents de Salou tenen per a nosaltres avui dia una gran importància si es té en compte que tota la documentació de l'arxiu parroquial de Santa Maria del Mar fou destruïda al poc de començar la guerra civil.

[764] Per a la mort de mossèn Josep Borràs: "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 12-7-1931, p. 26. Per a l'arribada de Josep Pijoan: "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 28-7-1931, p. 26. Per a la permanencia de Josep Pijoan i per a Jaume Constantí: *Anuario comercial de España. Guía Pascual. 1936.* Tomo III. … . , pp. 4.598-4.599.

Oratori privat ubicat dins el castell dels Comtes de Sicart actualment desaparegut amb les obres de remodelació dutes a terme per l'Ajuntament de Vila-seca[765].

5.2.1-Actituds i comportament religiós dels vila-secans [766]

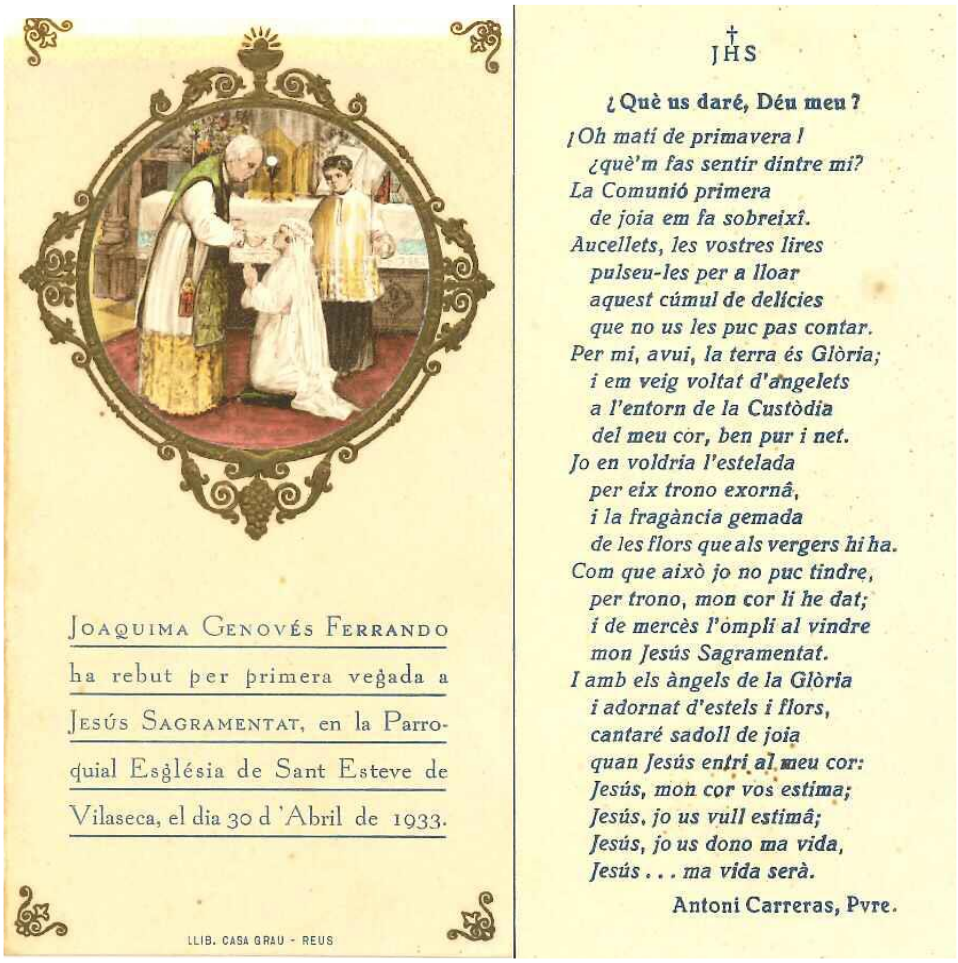
L'any 1927 en el poble de Vila-seca de Solcina no hi havia cap habitant que oficialment no fos catòlic. Tothom estava batejat. Aquesta situació estava amb concordància amb la que es vivia a la resta d'Espanya, on el 99,8 % de la població era nominalment catòlica l'any 1932 [767]. En aquest sentit, els vila-secans tenien el costum que des de que el nadó neixia fins que rebia el sagrament del baptisme passaven uns deu dies. Contra aquesta pràctica el mossèn emprava les oportunes exhortacions, doncs en aquells temps l'Església volia que el baptisme es realitzés molt més aviat degut als alts índexs de mortalitat infantil. El fet d'estar batejat no volia dir pas que posteriorment tots els vila-secans i vila-secanes fossin bons complidors i complidores de tots els

[765] **Fotografia:** Carles Bertran Álvarez.
[766] Mentre no es citi el contrari, tota la informació que donem en aquest subapartat, així com en el posterior referent a la religiositat dels salouencs, prové de la següent font: AHAT. *Datos de las parroquias del Arzobispado de Tarragona*. Tomo S-V. Any 1927.
[767] CALLAHAN, William J. *La Iglesia católica en España (1875-2002).* Barcelona: Ed. Crítica, 2003, p. 195.

preceptes que dictaminava aleshores l'Església. Un d'ells, l'assistència regular a missa, era seguida només per una mitjana d'unes vuitanta persones, de les que trenta comulgaven diàriament i amb freqüència ho feien cinquanta homes i tres-centes dones. Tanmateix, sembla ser que les cerimònies de la primera comunió eren molt concorregudes, com la celebrada el diumenge 19 d'abril de 1931 en la que 40 nens i nenes varen rebre el cos de Crist en una església parroquial *"* […] *atestada de gente* […]*"*, tot i que la cerimonia es va fer amb la missa de les vuit del matí. Aquell dia, a banda dels infants debutants, *"Concurrieron también a la comunión general una infinidad de fieles que la hicieron interminable "* [768]. L'any anterior, 1930, varen ser cinquanta les criatures que varen comulgar per primer cop [769]. El diumenge 4 d'abril de 1932 varen rebre la primera comunió quinze nens i vit-i-dues nenes [770]. El 30 d'abril de 1933 foren vint-i-cinc nens i dinou nenes [771]. Els dies laborals es celebraven tres misses a les 5,30 ; 6,30 i 7,30 hores, a les que assistien unes trenta-cinc persones. Els diumenges i festius les misses eren a les 5,00 ; 8,00 i 10,00 hores, a les que anaven unes cinc-centes persones i no ho feien dues mil tres-centes. El rosari es resava durant la darrera missa cada dia. També es fa constar en l'enquesta que la gent del poble treballava els diumenges i festius pel matí vulnerant els mandats de l'Església. Contra aquest fet, mossèn Josep Borràs Coll, regent l'any 1927 de la parròquia de Sant Esteve recorria a *"* […] *las amonestaciones que se estiman más conducentes "* [772]. Sobre la missa, cal afegir que existia el costum d'escoltar l'anomenada missa post partum per part de les mares que havien donat a llum feia poc temps. El dia del patró de la parròquia es realitzava una missa major, així com també es feien celebracions especials durant la diada de la Verge del Carme i el darrer diumenge de maig. Per a la festa del Carme de l'any 1933 es va fer *"Al matí, a les vuit, missa de comunió general amb plàtica. A les deu, ofici solemne. A les quatre de la tarda, conclusió de la novena, Trisagi carmelità cantat pel cor de noies de la parròquia, sermó pel catedràtic del Seminari mossèn Gabriel Ferré, finalitzant la festa amb adoració a la Verge"* [773] . L'any següent la celebració es va desenvolupar de la mateixa manera, l'únic fou que el sermó va ser pronunciat

[768] "Crónica comarcal. Vilaseca". *La Cruz,* 24-4-1931, p. 5. També: JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 22-4-1931, p. 26.
[769] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia,* 7-5-1930, p. 29.
[770] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 12-4-1932, p. 33.
[771] "Notas regionales. Vilaseca". *La Vanguardia*, 11-5-1933, p. 27.
[772] AHAT. *Datos de las parroquias … .* "Cap. XXI. Moralidad" i "Cap. XXV. Cultos … ".
[773] POBLET. "Vilaseca de Solcina. Notes diverses". *Diari de Tarragona,* 19-7-1933, p. 2.

pel canonge de Tarragona, doctor Sabaté [774]. El darrer diumenge de maig, mes dedicat a la Verge Maria, de l'any 1933, es va fer *"a les vuit del matí, missa de comunió general. A les deu ofici solemne. A les quatre exercici del mes de les flors, trisagi marià cantat per un típic cor de noietes, i predicà el P.*[are] *Mir. I per finir la festa, un grup de formoses nenes van recitar unes belles poesies dedicades a la Verge"* [775] .

JOAQUIMA GENOVÉS FERRANDO
ha rebut per primera vegada a
JESÚS SAGRAMENTAT, en la Parroquial Església de Sant Esteve de
Vilaseca, el dia 30 d'Abril de 1933.

LLIB. CASA GRAU - REUS

†
JHS

¿Què us daré, Déu meu?

¡Oh matí de primavera!
¿què'm fas sentir dintre mi?
La Comunió primera
de joia em fa sobreixî.
Aucellets, les vostres lires
pulseu-les per a lloar
aquest cúmul de delícies
que no us les puc pas contar.
Per mi, avui, la terra és Glòria;
i em veig voltat d'angelets
a l'entorn de la Custòdia
del meu cor, ben pur i net.
Jo en voldria l'estelada
per eix trono exornâ,
i la fragància gemada
de les flors que als vergers hi ha.
Com que això jo no puc tindre,
per trono, mon cor li he dat;
i de mercès l'ompli al vindre
mon Jesús Sagramentat.
I amb els àngels de la Glòria
i adornat d'estels i flors,
cantaré sadoll de joia
quan Jesús entri al meu cor:
Jesús, mon cor vos estima;
Jesús, jo us vull estimâ;
Jesús, jo us dono ma vida,
Jesús . . . ma vida serà.

Antoni Carreras, Pvre.

Recordatori de la primera comunió de la nena Joaquima Genovès Ferrando de 30 d'abril de 1933 [776].

[774] R. POBLET. R. "Notes comarcals. Vilaseca de Solcina". *Diari de Tarragona*, 18-7-1934, p. 2.
[775] POBLET. "Notes comarcals. De Vilaseca de Solcina". *Diari de Tarragona*, 2-6-1933, p. 2.
[776] Arxiu de l'autor. Cedit per la senyora Quimeta Genovès Ferrando.

Poques eren les persones malaltes que prenien la comunió a casa seva. En cas afirmatiu, el viàtic era portat solemnement i generalment amb nombrós acompanyament. L'any 1929 el varen rebre a Vila-seca de Solcina tretze malalts i impedits [777]. Arribat el moment de la mort, el 47,1 % de les defuncions no rebien els darrers sagraments, això era degut al fet que *"* […] *aparte las muertes por accidentes desgraciados, a la poca religión de las familias "* [778]. Vuit anys més tard, pel 1935, el Doctor Manuel Borràs, auxiliar de l'arquebisbe Vidal i Barraquer, recordava i incidia novament en rectificar aquesta falta [779]. El percentatge vila-secà era, amb tot, menor per exemple que el que es donava a la parròquia de Sant Josep de Mataró, on ja l'any 1900 no rebien l'extramaunció més de la meitat dels moribunds, proporció que va créixer encara més en vigílies de la guerra civil. El mateix passava a Màlaga, on el percentatge que no el rebien va oscil·lar entre el 80 i el 70 % entre 1900 i 1920. En canvi, la parròquia de Sant Esteve de Vila-seca de Solcina estava per damunt de la regió castellana de Tierra de Campos, on només el 10 % dels moribunds traspassaven sense rebre els darrers sacraments [780]. La cerimònia de l'enterrament era gratuïta per als difunts pobres conforme al ritual i el codi de dret canònic vigent aleshores. Entre 1922 i 1927 es varen efectuar setze enterraments gratuïts a la parròquia de Sant Esteve de Vila-seca de Solcina.

A banda de la profanació de les festes, qüestió de la qual ja hem parlat, els *"vicios dominantes "*, segons paraules textuals d'una de les preguntes de l'enquesta, eren la blasfèmia i els balls, que es feien preferentment a l'hivern. Per combatre i contrarrestar aquests darrers s'emprava *" contra los mismos otros de honesta expansión "* [781]. Sobre la blasfèmia i també sobre la no santificació de les festes la visita pastoral de juliol de 1935 tornava a dir que *" Amb tot el nostre paternal afecte i moguts únicament pel desig del major profit espiritual dels estimats fills de Vilaseca, els havem de repetir les exhortacions del Decret de Visita* [pastoral] *anterior i els volem recordar particularment la santificació de les festes, el respecte i honor reverencial al Sant nom de Déu, que mai no deuen blasfemar ni pendre* [sic] *en va* […]*"* [782]. La blasfèmia i els balls eren fets comuns en d'altres localitats del Camp de Tarragona pertanyents també a l'arxidiòcesi

[777] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 13-4-1929, p. 29.
[778] AHAT. *Datos de las parroquias del Arzobispado de Tarragona.* Tomo S-V.
[779] APSEV. Llibre de visites pastorals. Visita pastoral de 8-7-1935, punt 3r.
[780] Per a Mataró, Màlaga i Tierra de Campos vegeu, CALLAHAN, William J. *Op. cit.* , p. 202.
[781] AHAT. *Datos de las parroquias del Arzobispado de Tarragona.* Tomo S-V. "Cap. XXI. Moralidad".
[782] APSEV. Llibre de visites pastorals. Visita pastoral de 8-7-1935, punt 3r.

tarragonina com ara la petita localitat de El Milà (Alt Camp). En aquest poble, tot i ser ben minsa la seva població i, per tant, en teoria, el control social per part de l'Església hagués hagut d'ésser més fàcil de dur a terme, foren una pràctica ben extesa i freqüent. El mateix passava amb el fet de no respectar els dies de festa [783]. A Alió (Alt Camp) també es profanaven les festes i es renegava [784]. El renec era i és un costum habitual entre els camperols i les professions que requereixen esforços físics, doncs el renec, en definitiva, *" […] té una funció catàrtica; és l'alliberament d'unes emocions i sentiments humans. […] expressa principalment "la força, la ràbia, la frustració" "* [785] .

Església parroquial de Sant Esteve de Vila-seca de Solcina l'any 1923 [786].

[783] Vegeu, BERTRAN ÁLVAREZ, Carles. *El Milà (1868-1923) : …* . , pp. 289-290. La blasfèmia era tant extesa en El Milà que encara avui dia es pot veure en la façana principal de l'església parroquial de Santa Úrsula un rètol, fet amb rajoles, on es diu textualment : *"Alabat sia Déu. Per vostra pròpia dignitat i respecte als altres no renegueu. Lliga e contra el mal parlar".* Vegeu, *Op. cit.* , p. 396.
[784] Vegeu, MURILLO GALIMANY, Francesc. *Alió: de la Revolució de Setembre a la pèrdua de les colònies espanyoles d'ultramar (1868-1898).* Lleida : Pagès Editors / Consell Comarcal de l'Alt Camp, 2002, p. 340.
[785] PLAZA i ARQUÉ, Carme. "El renec i la paraulota dels pagesos a Barberà de la Conca". *Aplec de Treballs.* Núm. 2 (1980), p. 113.
[786] **Font:** https://mdc.csuc.cat/digital/collection/bcsalvany/id/7557/rec/1 . Memòria digital de Catalunya. Biblioteca de Catalunya. Fons fotogràfic Salvany. Autor: Josep Salvany i Blanch (1866-1929). Any: 1923. (Consultat 4-1-2022).

Interior de l'església parroquial de Sant Esteve de Vila-seca de Solcina, l'any 1923, amb el seu altar major i retaule d'estil barroc. A la fornícula superior la imatge de Sant Bernat Calbó. A la inferior, la de Sant Esteve [787].

En quant a no respectar les festes, s'ha de tenir en compte que els treballadors del camp, majoria durant aquells anys en el municipi, han de viure pendents del cicle natural de la terra i de la climatologia. Per a obtindre rendiment de la terra cal màxima dedicació. La dedicació significa sacrifici i esforç per a gaudir, si tot acompanya, del merescut fruit que és, en definitiva, el *modus vivendi* del pagès. Per tant, tot quedava i queda supeditat, si convé, a tenir cura dels treballs del camp que pertoquin segons l'època de l'any (llaurar, podar, plantar, regar, etc). Per a l'agricultor, moltes vegades, no hi poden haver festes ni gaire descans, perquè l'esforç de tot un any és pot malbaratar en pocs dies per no realitzar, per exemple, una reco·lecció ràpida de la collita o un tractament específic en un determinat moment.

[787] **Font:** https://mdc.csuc.cat/digital/collection/bcsalvany/id/7634/rec/4 Memòria digital de Catalunya. Biblioteca de Catalunya. Fons fotogràfic Salvany. Autor: Josep Salvany i Blanch (1866-1929). Any: 1923. (Consultat 4-1-2022).

Altar major de l'església parroquial de Sant Esteve de Vila-seca actualment. En el centre, en una fornícula, Sant Esteve. A l'esquerra, Sant Bernat Calbó. A la dreta, Sant Antoni Abat. Del retaule barroc, així com de les pintures murals no queda ni rastre degut al fet que l'església fou incendiada a l'inici de la guerra civil espanyola [788].

Entre 1922 i 1927 s'ensenyava el catecisme als infants tots els diumenges de 14 a 15 hores de la tarda. El programa que es seguia era l'anomenat cíclic socràtic amb els procediments intuitius per estampes. El promig anual d'assistència durant aquell quinquenni va ser de 40 nens i 40 nenes. Els coadjutors ajudaven al mossèn en aquestes tasques. L'any 1927 a la parròquia no existia la congregació de la doctrina cristiana. Sis anys més tard, pel desembre de 1933, amb l'establiment de la Joventut Catòlica Femenina de Vila-seca de Solcina, es va crear la secció catequista dedicada a ensenyar la doctrina cristiana [789].

[788] **Fotografia:** Carles Bertran Álvarez.
[789] "Actualitats vida diocesana. Vilaseca". *Espiga*, 1-4-1934, p. 4.

Respecte les processons, se'n feien per la via pública en honor a Sant Esteve, Sant Bernat Calbó, Corpus Christi, Sagrat Cor, la Verge del Carme i del Rosari. Per dins el temple parroquial les mensuals del Rosari i de l'Eucaristia. En les processons que es feien pels carrers hi havia el costum que el rector anés primer a la societat Joventut Catòlica, local ubicat en el carrer del Comte de Sicart, on allà l'esperaven tots el socis, els quals l'acompanyaven en fila de dos i amb ciris (blandons) cap a l'església per iniciar-la. L'itinerari de totes elles, exceptuant la de Setmana Santa i la de Sant Bernat Calbó, era aproximadament el següent: sortida de l'església; C/ de la Font; Plaça de Flix (actualment carrer Sant Antoni); C/ Sant Antoni ; C/ de la Mola (carrer Curt) ; Plaça d'Estudi ; C/ Verge de la Pineda, passant pel Portal de Sant Antoni, fins arribar de nou al temple parroquial. La processó de *Corpus Christi* feia que molts balcons de les cases dels carrers que hem esmentat es veiessin guarnits amb els millors cobrellits i que a la Plaça de Flix hi hagués una capella adornada amb flors. També n'hi havia d'altres capelles, però aquestes variaven la seva ubicació segons l'any, tot i que en el carrer de la Verge de la Pineda hi havia una i en el carrer de Sant Antoni una altra [790]. En ocasió d'aquesta festivitat, l'any 1931 les noies del col·legi de la Presentació, sota la supervisió de les religioses de l'escola, varen acabar el brodat d'un pal·li que es volia estrenar en la processó del *Corpus* d'aquell any [791]. Per Setmana Santa el recorregut realitzat passava pel carrer de Sant Antoni ; C/ de les Creus ; C/ de l'Hospital; C/ del Requet de Fèlix, acabant a la Plaça de les Creus, que porta aquest nom perquè allà s'hi col·locaven tres creus que representaven el calvari [792]. En relació també amb la Setmana Santa, cal dir que el *Via Crucis* es feia els divendres i diumenges de quaresma. L'any 1930, per la tarda del diumenge de rams es va fer la processó pública del Via Crucis, en la que hi varen participar varis pasos i hi va haver un sermó de la passió predicat pel doctor Joan Palau. Dijous Sant, pel matí solemne ofici i col·locació del Santíssim en el Monument. Per la tarda, Ofici de Tenebres, i a les nou de la nit la funció de la Hora Santa. Divendres Sant, a les vuit del matí, Via Crucis amb els tradicionals passos i una lluida comitiva amb els emblemes de la passió de Crist[793]. Les celebracions de 1931 varen transcòrrer com l'any anterior sense variacions. Només afegir que, al fer bon temps aquell Divendres Sant, bastants vila-secans varen aprofitar per anar a Tarragona

[790] Per a l'anada del Mossèn al Centre Catòlic, l'itinerari de les processons i el guarniment de balcons per *Corpus Christi*, ens hem valgut del testimoni del Senyor Josep Morell Jansà. Vila-seca, 1-12-2002.
[791] "Crónica comarcal. Vilaseca". *La Cruz*, 29-5-1931, p. 4.
[792] Testimoni del Senyor Josep Morell Jansà. Vila-seca, 1-12-2002.
[793] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 20-4-1930, p. 33.

a presenciar les cerimònies religioses[794]. L'aprovació de la Constitució de la República espanyola, el dia 9 de desembre de 1931, va comportar que totes les manifestacions públiques de culte fora dels temples religiosos havien d'ésser aprovades per l'autoritat governativa. Posteriorment, la *Ley de 2 de Junio de 1933, de confesiones y congregaciones religiosas*, publicada en la *Gaceta de Madrid* del dia següent, en el seu article 3r es ratificava en aquest sentit [795]. L'any 1933, la Setmana Santa vila-secana va tenir les cerimònies i cultes de costum, llevat que es va fer el Divendres Sant, a dos quarts de quatre de la tarda, funció de les *Set Paraules*. Aquell any fou el primer cop que es celebrava i s'alternava la predicació amb el cant de música clàssica apropiada. Acabada aquesta cerimònia es va fer la processó del Sant Enterrament per dins del temple parroquial. *"Fue un acto verdaderamente consolador y hay que hacer constar que la iglesia se llenó de manera extraordinaria como no se había visto nunca en esta villa. El desfile de la muchedumbre por nuestras calles duró después largo rato"* [796]. Anteriorment, el diumenge de rams, per la tarda, es fa fer el Via Crucis també per dins la nau de l'església[797]. La Setmana Santa de 1934, a banda dels oficis habituals, es va repetir la funció de les *Set Paraules*, amb predicació del reverend Joan Sentís, acompanyat del cor parroquial, i processó del Sant Enterrament per dins del temple parroquial. En totes les funcions religioses d'aquells dies va prendre part la cohort romana amb els seus uniformes, cosa que es portava molts anys que no es feia [798].

Sobre la festivitat de Sant Bernat Calbó (v.1180-1243), que es celebra actualment el 25 d'octubre, els vila-secans i vila-secanes han sentit ben bé des de la tercera dècada del segle XVIII una gran veneració per aquest rellevant personatge de l'època del rei Jaume I, el qual va arribar a ser abat de Santes Creus i encabat bisbe de Vic [799]. Per aquest motiu han tingut el costum, que encara es conserva avui dia, de realitzar un romiatge que els porta fins a l'anomenat

[794] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 7-4-1931, p. 34.
[795] "Constitución de la República Española". *Gaceta de Madrid*. Núm. 344, 10-12-1931, p. 1.580. Art.27. "Ley [de 2-6-1933] relativa a Confesiones y Congregaciones Religiosas". *Gaceta de Madrid*. Núm. 154, 3-6-1933, p. 1.651. Art. 3r. Les rectificacions d'aquesta Llei varen ser publicades en la *Gaceta de Madrid*. Núm. 155, 4-6-1933, pp. 1.698-1.699.
[796] JANSÁ. "Notas regionales. Vilaseca". *La Vanguardia*, 21-4-1933, p. 17.
[797] JANSÁ. "Notas regionales. Vilaseca". *La Vanguardia*, 16-4-1933, p. 17.
[798] JANSÁ. "Notas comarcales. Vilaseca". *La Vanguardia*, 6-4-1934, p. 21.
[799] Per a la figura de Sant Bernat Calbó podeu consultar, entre d'altres, FORT i COGUL, Eufemià. *Sant Bernat Calbó, abat de Santes Creus i bisbe de Vic*. Poblet: Associació d'Estudis Reusencs (Publicació núm. 54), 1979. La mateixa obra va ser també editada per l'Agrupació Cultural de Vila-seca-Salou el mateix any. Fort situa *"l'esclat devocional vila-secà"* pel Sant l'any 1733. Vegeu, *Op. cit.* , p. 326.

Mas Calbó, bell casal nadiu del sant localitzat en l'antiga baronia del mateix nom i que des de finals del segle XVI fou venut, juntament amb les seves terres, al Consell de Reus, terme municipal on encara s'ubica actualment, tot i que per qüestions religioses pertany a la parròquia de Sant Esteve de Vila-seca [800]. Hem pogut recollir en una crònica de premsa de finals d'octubre de 1930 com es va dur a terme el tradicional romiatge a Mas Calbó, celebrant-se allà, a les deu del matí, una missa major cantada i a les tres de la tarda el Rosari. La notícia fa constar que ambdues cerimònies religioses va assistir molt públic i que els cantaires foren obsequiats pels senyors de Bofarull, propietaris aleshores del Mas [801] .

Un altre acte religiós de gran importància dels vila-secans d'abans i d'ara és la processó que, any rere any, s'encamina cap a l'ermita de la Verge de la Pineda el dilluns de Pasqua, on es fa una missa en honor de la Verge i encabat un aplec [802]. L'abril de 1931, el diari catòlic *La Cruz*, de Tarragona, deia el següent sobre la trobada d'aquell any en el santuari: *"Siguiendo la costumbre de los demás años, los fieles devotos de Vilaseca, en número muy crecido, se trasladaron el lunes de Pascua a la ermita de la Pineda para honrar a la Virgen Santísima. Cantóse, a las diez, la misa solemne, siendo celebrante el reverendo doctor don Luis Batlle, coadjutor de la parroquia. Ocupó la sagrada cátedra el P. Predicador de la Cuaresma, reverendo doctor don Juan Palau, ensalzando las glorias de Nuestra Señora de la Pineda, de la cual dijo ser abogada delante de Dios contra las enfermedades del cuerpo y contra las dolencias del espíritu. Por la tarde acudió un gentío enorme a visitar a la Virgen, abundando la gente moza, que en medio del bullicio y algazara comieron después con singular apetito las sabrosas "monas"*"[803]. L'any 1934, l'estat de la capella de l'ermita sembla ser que no era gaire bo, doncs es va nomenar una *"Comisión encargada de recoger donativos para la rápida consolidación de*

[800] Vegeu, FORT i COGUL, Eufemià. *Op. cit.* , p. 314, per a la venda a Reus ; i pp. 315, 327-328, per a la dependència religiosa de Vila-seca. Per a un romiatge actual podeu consultar, "Romiatge a Mas Calvó". *El Pont de Fusta. Revista de Vila-seca i de Salou.* Núm. 297 (novembre 2004), pp. 18-19.
[801] "La Voz de los pueblos. Vilaseca". *La Voz de la Provincia,* 30-10-1930, p. 3.
[802] ANTON CLAVÉ, Salvador. *El Santuari de la Mare de Déu de la Pineda ...* . , pp. 37-39. Des que els mitjans de locomoció s'han popularitzat, la processó no es porta a terme, sinó que la gent es troba directament a l'ermita.
[803] "Crónica comarcal. Vilaseca". *La Cruz,* 10-4-1931, p. 6.

la ermita de Nuestra Señora de la Pineda, que amenaza ruina" [804]. Pel març d'aquell any les obres havien començat gràcies als diners que es varen recollir mitjançant subscripció popular [805].

Façana principal de l'ermita de la Verge de la Pineda de Vila-seca de Solcina (1923) [806].

[804] JANSÁ. "Cataluña. Vilaseca". *La Vanguardia*, 16-2-1934, p. 24. JANSÁ."Notas comarcales. Vilaseca". *La Vanguardia*, 6-4-1934, p. 21. "El lunes de Pascua se celebró la tradicional romería a la ermita de Nuestra Señora de la Pineda, capilla que acaba de ser reparada en importantes sectores de su construcción".
[805] JANSÁ. "Notas comarcales. Vilaseca". *La Vanguardia*, 11-3-1934, p. 25.
[806] **Font:** https://mdc.csuc.cat/digital/collection/bcsalvany/id/7648/rec/3 Memòria digital de Catalunya. Biblioteca de Catalunya. Fons fotogràfic Salvany. Autor: Josep Salvany i Blanch (1866-1929). Any: 1923. (Consultat 4-1-2022).

Interior de l'ermita de la Verge de la Pineda (1923) [807].

En el poble, segons el mossèn, es rebien una cinquantena de publicacions entre diaris i setmanaris de diferents tendències, *"desde católicos a impíos"* [808], encara que no se'n publicava cap a Vila-seca de Solcina. Els mitjans que emprava el rector per a evitar la difusió i lectura de l'anomenada per l'Església *"mala prensa"*, i fomentar d'aquesta manera la protecció de la catòlica, eren *"Todas cuantas se han tenido a mano ; como reparto de hojas y predicación y colectas para el día de la buena prensa"* [809]. Els sacerdots de la parròquia estaven subscrits als següents diaris i revistes: *La Cruz* ; *Diario de Castellón* ; *El Debate*, diari catòlic de Madrid ; *La Paraula Cristiana* ; *El Bon Pastor* ; *Estel Marià* ; *Catalunya Misionera* ; *Revista Catequística*. No volem tancar aquest apartat sense dir que el tresor espiritual de la parròquia es composava de les relíquies de Sant Esteve, Sant Bernat Calbó i un petit fragment de la Santa Creu (*Lignum*

[807] **Font:** https://mdc.csuc.cat/digital/collection/bcsalvany/id/7618/rec/8 Memòria digital de Catalunya. Biblioteca de Catalunya. Fons fotogràfic Salvany. Autor: Josep Salvany i Blanch (1866-1929). Any: 1923. (Consultat 4-1-2022).
[808] AHAT. *Datos de las parroquias del Arzobispado de Tarragona*. Tomo S-V.
[809] AHAT. *Datos de las parroquias … .*

Crucis). A més, l'any 1933 mossèn Josep Pijoan va fer restaurar el cambril i la imatge de Sant Esteve [810].

Imatge de la Mare de Déu de la Pineda (entre 1925-1930) [811]

5.2.1.1- El compliment pasqual

El compliment pasqual es basava en l'obligatorietat que tenia tot parroquià o parroquiana catòlics, amb ple ús de raó, de confessar-se dels seus pecats, combregar i assistir a missa com a mínim una vegada l'any per Pasqua. Els orígens del compliment pasqual es remuntaven al concili IV Lateranense de 1215, en temps del Papa Innocenci III. Aquest concili va sentar les bases que posteriorment els sínodes diocesans i el concili de Trento (1545-1563) varen

[810] POBLET. "Notes comarcals. De Vilaseca de Solcina". *Diari de Tarragona*, 2-4-1933, p. 3.
[811] **Font:** https://mdc.csuc.cat/digital/collection/afceccf/id/21145/rec/5 Memòria digital de Catalunya. Arxiu del Centre Excursionista de Catalunya. Fons Francesc Blasi i Vallespinosa. Autor: Francesc Blasi i Vallespinosa (1872-1951). (Consultat 4-1-2022).

desenvolupar i reforçar. Per a portar un acurat seguiment i control d'aquest deure, els mossens de cada parròquia anotaven en uns llibres o llibretes els noms i cognoms, bastantes vegades també els renoms, dels seus feligresos, fent constar si havien complert o no. El mossèn expedia unes butlletes o certificats als parroquians i parroquianes que havien complert i que els hi servien en aquests darrers per a poder-ho acreditar on fos necessari. Els certificats traspassaven el pur àmbit religiós, doncs la seva possessió *"* […] *s'interpretava,* […]*, com un aval de bona conducta i de bona relació i acatament als poders tradicionals"* [812]. A més, asseguraven l'acceptació social i molts cops una ràpida inserció laboral. Així, per exemple, Claudi López i Bru (1853-1925), segon marquès de Comillas i poderós cacic català de l'època de la Restauració, exigia com a requisit indispensable a tota persona que volgués treballar en alguna de les empreses que ell presidia, que el candidat pogués acreditar i demostrar la pràctica d'una bona conducta catòlica certificada necessàriament pels ministres de l'Església[813]. Per contra, les persones que no s'atenien en aquest deure religiós corrien el risc de quedar en evidència i de ser catalogades per les estructures del poder polític i religiós, així com per bastants ciutadans, de tenir una mala conducta moral i social. Cal tenir en compte que el sol fet de no anar a missa ja era considerat aleshores per la jerarquia eclesiàstica espanyola com una conducta criminal [814]. La situació s'agreujava en les petites localitats on tothom es coneix. D'aquesta manera el compliment pasqual va esdevenir un instrument de control social per part dels poders tradicionals (Església, monarquia, aristocràcia caciquista, burgesia, etc).

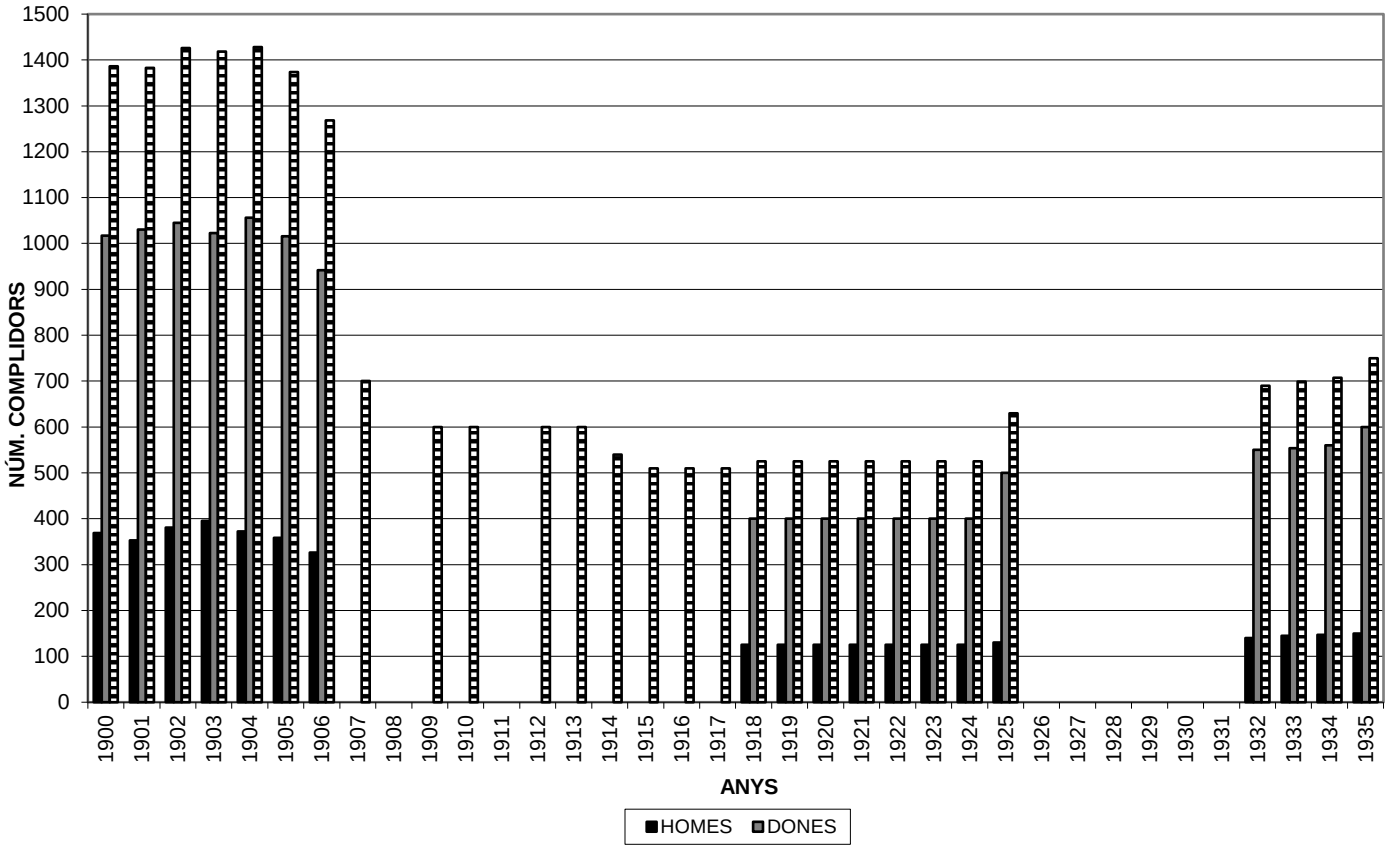
L'estat espiritual de la parròquia de Sant Esteve del poble de Vila-seca de Solcina al llarg del primer terç del segle XX no era tot el satisfactori que hagués volgut l'Església, doncs aquesta determina la presència o absència de fe entre els seus feligresos en funció de l'assistència a un seguit d'actes i / o oficis religiosos com ara la missa, el compliment pasqual, processons, etc [815]. Ja hem vist més amunt algunes dades i apreciacions de l'any 1927 que semblen no deixar lloc a dubtes. Tanmateix, la insatisfacció per part dels membres de l'Església venia de lluny. Així, a

[812] Per a tot el referent al significat i origen del compliment pasqual vegeu, PEREA SIMON, Eugeni. *El comportament religiós a Catalunya al segle XIX a la Diòcesi de Tarragona. El compliment pasqual*. Reus: Edicions del Centre de Lectura, 1993, pp. 32 ; 75 ; 86, per a la cita ; i p. 89.
[813] Vegeu, RODRIGO y ALHARILLA, Martín. "Hegemonía, consenso y conflicto: una historia social del poder en la Restauración". *Historia Social.* Núm. 36 (2000), p. 44. Claudi López era fill d'Antonio López, primer marquès de Comillas, el qual va fer una gran fortuna a Cuba amb el tràfic d'esclaus (negrer).
[814] CALLAHAN, William J. *Op. cit.* , p. 203.
[815] *Ibídem.* , p. 197.

principis d'aquell segle, concretament l'any 1903, l'Arquebisbe de Tarragona Doctor Tomàs Costa i Fornaguera, en visita pastoral a la parròquia vila-secana, deixà escrit que *"* […] . *Nos hemos enterado con honda pena que son muchos los que faltan al cumplimiento del precepto pascual, que es profanado el día Santo del Señor y blasfemado su Santo nombre; y por tanto, recomendamos al Sr. Cura-párroco y Coadjutores que redoblen su celo por la salvación de sus feligreses "* [816]. També aquell any, però a la localitat d'Alió, l'arquebisbe s'adonà que la religiositat del poble s'havia deteriorat molt més que cinc anys enrere, pel 1898 [817] . Tornant a Vila-seca de Solcina, encara uns anys abans, pel 1882, en ple regnat d'Alfons XII i amb tot a favor per als interessos de l'Església, mossèn Joan Requesens escrivia dels seus parroquians vila-secans, que no complien el precepte pasqual 550 homes *" y algunas pocas mugeres* [sic] […] *; bien a pesar de las vivas y reiteradas instancias y aun amonestaciones privadas promovidas hasta la importunidad, que por lo infructuosas que resultan son para abismar en la aflicción al alma de un párroco que tenga un átomo siquiera de zelo* [sic]*, viendo a tan gran masa de feligreses así apartados de Dios y de su salvación*. […]*"*[818]. Els exemples que podríem posar són més nombrosos, però per raons de temporalitat no ens correspon citar-los. Hem escollit aquests dos per a exemplificar que la manca del compliment del precepte pasqual, i per extensió la manca de religiositat, segons els paràmetres de l'Església, de molts dels habitants de la parròquia no era fruit de la política religiosa duta a terme per la Segona República espanyola, sinó que el fet provenia de molt temps enrere. Les xifres de l'esmentat compliment a la parròquia de Sant Esteve de Vila-seca de Solcina entre els anys 1900-1935 queden reflectides a la gràfica següent [819] :

[816] APSEV. Llibre de visites pastorals. Visita pastoral de 16-5-1903.
[817] MURILLO GALIMANY, Francesc. *Op. cit.* , p. 339.
[818] APSEV. Llibre de confirmacions i compliment pasqual. Compliment pasqual de 1882. Anotació de 17 de maig d'aquell mateix any.
[819] **Font :** APSEV. Llibre de confirmacions i compliment pasqual. Compliment pasqual. Anys 1900-1935.

GRÀFICA 34. COMPLIMENT PASQUAL A LA PARRÒQUIA DE SANT ESTEVE (1900-1935)

L'any del període 1900-1935 amb més complidors del precepte pasqual va ser 1904 amb un total de 1.428 feligresos. En segon lloc l'any 1902 amb 1.426, i en tercera posició l'any 1903 amb 1.418. Els índexs més alts es donaren entre els anys 1900 i 1906 per decaure posteriorment, tot i que durant els anys de la Segona República dels quals tenim dades (1932-1935) es va donar un alça bastant significativa amb 690 complidors per a 1932 ; 699 per a 1933; 707 per a 1934 i 750 per a 1935, amb una mitjana de 712 feligresos per al quadrienni. Salvant els anys on el mossèn no donà xifres concretes (anys 1908 i 1911), o bé no es varen realitzar les pertinents anotacions en el llibre (anys 1926-1931), els anys del període més baixos foren els compresos entre 1914 i 1924, amb xifres totals inferiors als 600 complidors.

Si posem en relació el nombre total de feligresos que varen acatar el precepte respecte la població del nucli, veiem que, per exemple, l'any 1900 el nombre d'habitants de fet del nucli de Vila-seca de Solcina era de 2.954, dels que nosaltres calculem que més de 400, per fer números rodons uns 454, deurien ser infants fins a 7 o 8 anys. Per tant, el nombre d'habitants del nucli vila-secà obligats, com a catòlics que eren, al precepte pasqual deuria ser d'unes 2.500 persones. Aquell any, el nombre de complidors va ser de 1.386 (55,44 %), per tant, no varen

confessar, combregar, ni anar a missa per pasqua unes 1.114 persones, que percentualment deuria representar el 44,56% dels feligresos. És a dir, menys de la meitat dels parroquians. Pel 1920 hi havia 2.871 habitants de fet en el nucli de Vila-seca de Solcina, que descomptant un altre cop uns 450 estadants menors de 7 o 8 anys d'edat donarien un total arrodonit de 2.420 parroquians que havien de realitzar el precepte pasqual. D'aquests 2.420 feligresos varen rebre el certificat 525 (21,70 %), fet que significava que uns 1.895 parroquians (78,30 %) no varen acostar-se pel temple. Dades que no es troben en sintonia amb les de tota l'arxidiòcesi tarragonina per aquells anys, en concret per a 1922, on, tot el contrari de la parròquia de Sant Esteve, no arribaven a la meitat (43,31 %) els que no varen complir [820]. Finalment, l'any 1935 estimem que el 68,22 % (1.610 persones) dels cridats al precepte no el varen complir, contra el 31,78 % (750 persones) que sí que ho varen fer [821]. Al llarg d'aquests trenta-sis anys transcorreguts entre 1900 i 1935 s'observa com va anar creixent el nombre d'incomplidors. Eren doncs justificades les paraules que deixà escrites el doctor Manuel Borràs, en la visita pastoral ja esmentada de juliol de 1935, quan deia que molts feligresos cada any negligien en la recepció dels sagraments en el temps pasqual *"amb evident i greu perill de condemnació eterna de llurs ànimes "* [822].

Les xifres generals són significatives, però també ho són les que determinen el nombre de complidors per sexes. La gràfica és prou expressiva en quant al fet que els menys complidors eren els homes amb molta diferència respecte les dones, les quals podrien ser considerades més religioses que no pas els varons. Si no hagués estat per la gran resposta de les dones vila-secanes al compliment pasqual al llarg d'aquells trenta-sis anys, les xifres d'aquest haguessin decaigut encara molt més del que ja ho varen fer. Aquesta desigual distribució segons el sexe no es donava només a la parròquia de Sant Esteve, doncs, per exemple, també succeïa en el petit poble del Milà i a la resta de l'arxidiòcesi tarragonina [823].

[820] PEREA SIMÓN, Eugeni. *Op. cit.* , p. 75.
[821] Hem agafat com a dades de població les corresponents a 31-12-1934, que donen per al municipi un total de 3.175 habitants. D'aquest nombre de pobladors hem restat uns 365 habitants que deurien viure a Salou. Això ens dóna uns 2.810 habitants en el nucli de Vila-seca de Solcina, dels que restem uns 450 que deurien ser menors de 7 o 8 anys. El resultat obtingut és d'uns 2.360 feligresos obligats al compliment pasqual.
[822] APSEV. Llibre de visites pastorals. Visita pastoral de 8-7-1935, punt 3r.
[823] Per al Milà vegeu, BERTRAN ÁLVAREZ, Carles. *Op. cit.* , pp. 298-305. Per a tota l'arxidiòcesi, amb dades referents a 1922 i per a majors de 25 anys, vegeu PEREA SIMÓN, Eugeni. *Op. cit.* , p. 76.

5.2.1.2-Confraries i associacions religioses

Exceptuant l'Acció Parroquial Femenina i la Joventut Catòlica o "Centre Catòlic", de les quals ja hem parlat abans, les confraries i associacions religioses que estaven ja establertes abans de l'adveniment de la II República espanyola eren les següents [824] :

1) Apostolat de l'Oració, amb 350 associats.

2) Confraria del Carme, que tenia 430 associats.

3) Les Filles de Maria, amb 387 associades.

4) Confraria del Rosari: 150 associats.

5) Confraria de les Ànimes, amb 200 associats.

A banda, hi havia també l'obra d'exercicis espirituals, la qual comptava l'any 1927 amb una cinquantena d'inscrits. Les associacions no ajudaven al rector, sinó que només s'ocupaven de les activitats per les quals havien estat creades. Sobre la confraria del Rosari, val a dir que havia adquirit un estendard poc temps abans de la festivitat del Corpus de 1931 i que tenia la intenció d'estrenar-lo durant la processó d'aquella festivitat [825] .

Durant la Segona República el jovent catòlic del poble de Vila-seca de Solcina també s'organitzà. En aquest cas, hem pogut documentar l'existència d'un parell de grups de joves cristians. El primer, per ordre cronològic, era el *" Grup 353 – Vilaseca "*, el qual pertanyia a la Federació de Joves Cristians de Catalunya, moviment d'Acció Catòlica creat l'any 1931 per mossèn Albert Bonet i reconegut per l'episcopat català, que va ser dissolt l'any 1939 pel règim franquista per considerar-lo catalanista[826]. Els seus membres eren coneguts pel nom de fejocistes. Desconeixem la data de creació del grup així com els seus components, però la publicació *" Més i millor "* de data 3 de juliol de 1936, suplement del diari *La Cruz*, en donava la següent notícia sobre ells : *"Activitats. Després de les feixugues feines del camp, el Grup amb tots els seus militants no ha deixat cap setmana el seu cercle d'estudis. El dia vint-i-tres del passat mes* [juny]*, el Grup ha organitzat una vetllada musical, per commemorar la tradicional verbena* [sic] *de Sant Joan al Centre Catòlic d'aquesta localitat. També vàrem assistir amb molt d'entusiasme quasi tots els membres del Grup a la revisió trimestral del 7 de juny. Pietat.-*

[824] Mentre no citem el contrari, totes les informacions provenen de: AHAT. *Datos de las parroquias del Arzobispado de Tarragona*. Tomo S-V. Any 1927.
[825] "Crónica comarcal. Vilaseca". *La Cruz*, 29-5-1931, p. 4.
[826] Vegeu, FERNÁNDEZ, José ; SELLÉS, Elionor. *L'Església a Catalunya … .* , p. 45.

Acostant-se la festa del Sagrat Cor de Jesús, alguns membres del Grup treballen sense descans per a lluïr la capella de música de la vila, cantant una missa a tres veus de Ribera, i altres motets. A més també es digne d'elogi que part d'alguns membres l'assistència a la sagrada Eucaristia, com també a la tarda reposant dels seus quefers, una estona al costat de Jesús " [827] . El segon grup s'anomenava *"Pineda"* , i pertanyia a l'organització avantguardista de la Federació de Joves Cristians de Catalunya. La publicació avantguardista, anomenada *Més avant*, de data 17 de juliol de 1936, feia saber del grup vila-secà que, *"Després d'uns mesos d'actuació en privat, ens hem donat d'alta en l'organització de l'Avantguardisme de la F.J.C. de C. Estem animats a treballar força. Per a regir el Grup hem nomenat la Junta directiva següent : President, Josep Carreras ; vis-president* [sic]*, Esteve Adseries; secretari, Ramon Farriol ; tresorer, Ramon Argilaga ; vocals: Ramon Groset* [Graset?]*, Salvadó* [sic] *Vallvé ; Esteve Vallvé, Miquel Bernabé i repartidor de "L'Avant", Josep Maria Alsina "* [828]. Precisament, el mateix número també anunciava, amb el títol de *"Formació-Pietat-Esbarjo"*, la realització d'unes colònies dels joves avantguardistes a La Pineda des del dia 30 de juliol fins el 13 d'agost de 1936 [829] . Obviament, aquestes colònies no es varen poder dur a terme per l'esclat de la guerra civil.

5.2.1.3-Béns mobles i immobles de la parròquia de Sant Esteve

Les rendes obtingudes per la parròquia de Sant Esteve per part de l'Estat durant el quinquenni 1922-1927 foren de 3.700 pessetes. El promig anual d'ingressos al llarg de la mateixa etapa per administració de sagraments, enterraments i funcions de culte va ser de 250 ptes. De la mateixa manera, el promig anual per almoïnes donades per part dels fidels fou de 200 pta i anualment es percebia per drets d'estola i peu d'altar 500 ptes. L'assignació mensual del rector era de 177 ptes.

Els béns immobles urbans de la parròquia, a part de l'església, es basaven en la casa rectoral. Aquesta estava i encara està ubicada en el carrer Monterols, núm. 1 del nucli de Vila-seca de Solcina, ben prop del temple. L'any 1927 la casa era d'una planta de 200 m², amb 5 habitacions i tenia un valor aproximat de 35.000 ptes. En el quinquenni 1922-1927 es varen

[827] *Més i millor (suplement de La Cruz)*, 3-7-1936.
[828] *Més avant. Portantveu de l'Avantguardisme de la F.J.C. de C. a l'Arxidiòcesi de Tarragona (suplement de La Cruz)*, 17-7-1936.
[829] *Ibídem.*

invertir 10.000 ptes per a la seva conservació, que varen ser pagades mitjançant els diners particulars del rector, doncs no hi havia cap quantitat assignada per a la restauració d'aquesta casa. En contrapartida, algunes dependències de dita casa rectoral es varen llogar a Esteve Poblet i a Isidre Llorens per la quantitat de 20 ptes al mes cadascun, les quals es destinaven a amortitzar les dites despeses de reparació.

Tant els béns mobles com immobles de l'Església catòlica espanyola varen ser objecte de regulació legislativa per part de les autoritats governamentals republicanes. Així, en referència als ingressos econòmics, la Constitució de 1931 ja deia, entre d'altres coses, que *"El Estado, las regiones, las provincias y los Municipios, no mantendrán, favorecerán, ni auxiliarán económicamente a las Iglesias, Asociaciones e Instituciones religiosas. Una ley especial regulará la total extinción, en un plazo máximo de dos años, del presupuesto del Clero "* [830]. Això volia dir que l'Església s'havia d'autofinançar a través dels donatius dels parroquians i dels diners per l'administració dels sacraments, sense poder esperar cap ajut de les institucions oficials. Aquesta situació va provocar que en la visita pastoral de 8 de juliol de 1935 a la parròquia de Sant Esteve, el Doctor Manuel Borràs digués sobre aquest assumpte que *"Circumstàncies de tothom ben conegudes ens obliguen a urgir a tots els feligresos el deure sagrat que tenen de contribuir amb subscripcions i donatius proporcionats a les possibilitats econòmiques de cada u [sic] , al sosteniment de l'obra Pia de Clerecia i Culte. Ja sabem que alguns des del primer moment han estat prests al compliment d'aquesta obligació ; […] . N'hi ha, però, que no s'han percatat encara de la mateixa i per això els fem novament memòria de que el decorós manteniment del culte a Déu i l'honesta sustentació dels Ministres encarregats del mateix necessiten de les almoines de tots, que volem esperar ningú no regatejarà en la quantia que li pertoqui, puix [sic] no volem pas ocultar a ningú que els donatius que fins ara es recapten no són prou per a cobrir les despeses d'aquesta Parròquia"* [831] . Pel que fa als béns immobles com ara les cases destinades a rectories, horts parroquials, seminaris, palaus arquebisbals, etc, que en temps de la monarquia estaven exempts de pagar a la Hisenda pública, passaven, per la Llei de confessions i congregacions religioses, a ser objecte de tributació davant el fisc estatal. A més, aquests béns i els temples,

[830] "Constitución de la República Española". *Gaceta de Madrid.* Núm. 344, de 10-12-1931, p. 1.580. Art. 26. També, "Ley [de 2-6-1933] relativa a Confesiones y Congregaciones Religiosas". *Gaceta de Madrid.* Núm. 154, de 3-6-1933, p. 1.651. Art. 10. Correcció d'errades en la *Gaceta de Madrid.* Núm. 155, de 4-6-1933, pp. 1.698-1.699.
[831] APSEV. Llibre de Visites Pastorals. Visita pastoral de 8-7-1935, punt 4t.

així com els mobles, ornaments, imatges, cuadres, joies, etc, pertanyien a la propietat pública nacional, es a dir, eren patrimoni estatal, tot i que l'Església podia seguir gaudint d'ells per al seu culte [832].

5.2.1.4-Cases religioses

En el poble de Vila-seca de Solcina hi havia assentada una comunitat de les Germanes de la Caritat Dominiques de la Presentació, conegudes popularment per Germanes de la Presentació, en una àmplia casa situada en el carrer Comte de Sicart, núm. 32, cantonada amb els carrers de l'Hort i del Requet de Fèlix, que encara existeix actualment i que es coneguda per molts vila-secans com la *"Casa de les monges"*. Dita casa, l'any 1927, estava ocupada per la germana Marie Auxiliatrice, que era la superiora de la comunitat i havia arribat al poble l'any 1925. Pel seu nom suposem que molt probablement deuria ser de nacionalitat francesa, circumstància que no ens ha de semblar estranya si tenim en compte que la casa mare de l'ordre es trobava a Thiers (França) [833]. També hi habitaven la germana Eulàlia, que vivia des de 1922; Maria del Socorro, que estava des de 1923 ; i les germanes Joaquima i Rosa Montserrat que residien des de l'any 1926 [834]. A primers d'agost de 1931 hi havia sis germanes, cap d'elles novícia ni lega, exactament el mateix nombre que recollia vuit mesos abans el padró d'habitants de data 31 de desembre de 1930. Els noms complets de les germanes que trobem en aquest document són: J. Marie Daudier Thevenot, nascuda l'any 1865, que exercia de germana superiora; Joaquima Abelló Roset, nascuda l'any 1885 ; Teresa Berengué Fargas, nascuda el 1865; Rosa Samada Fosas, nascuda el 1898; Júlia Roigés Gombau, nascuda l'any 1896; i Cristina Pedrós Fornaguera, nascuda l'any 1905 [835]. Els noms de les germanes que proporciona l'enquesta parroquial de 1927 segurament corresponien bastants d'ells amb els noms i cognoms del padró de 1930. Cal tenir present que els noms facilitats per l'enquesta eren els que varen adoptar cadascuna de les germanes un cop varen ingressar en l'orde religiosa i no havien de coincidir forçosament amb els seus de pila. Així, J. Marie Daudier Thevenot deuria ser segurament la germana superiora Marie Auxiliatrice. De la mateixa manera, la germana

[832] "Ley [de 2-6-1933] relativa a Confesiones y Congregaciones Religiosas". *Gaceta de Madrid.* Núm. 154, de 3-6-1933, pp. 1.651-1.652. Arts. 11 i 12.
[833] AHPT. Fons de l'*Instituto Nacional de Estadística.* Comunitats religioses. Caixa I 2.
[834] AHAT. *Datos de las parroquias del Arzobispado de Tarragona.* Tomo S-V. Parròquia de Vila-seca de Solcina. "Cap. XXVIII. Casas religiosas".
[835] AHMV. Fons municipal. Padró municipal d'habitants de 31-12-1930.

Joaquima feia referència a Joaquima Abelló Roset, i la germana Rosa de ben segur que era Rosa Samada Fosas. L'octubre de 1931 va visitar la casa conventual i escola la mare generala sor León Joseph. També va arribar la nova mare superiora de l'escola vila-secana [836].

Les germanes de la Presentació es dedicaven a l'ensenyament, i per aquest motiu tenien en aquesta casa una escola religiosa privada per a nenes. Les activitats docents de l'escola varen cessar a mitjan juliol de 1933, doncs el corresponsal vila-secà del *Diari de Tarragona* digué, en la seva crònica publicada el dia 19, que *"Degut a les actuals circumstàncies, ha quedat dissolta l'escola d'ensenyança que dirigien les Germanes de la Presentació de la Santíssima Verge"* [837] . Les actuals circumstàncies no eren altres que el fet de que en la ja esmentada Llei de confessions i congregacions religioses es deia ben clarament, en el seu article 30, que *"Las Órdenes y Congregaciones religiosas no podrán dedicarse al ejercicio de la enseñanza. […]. La inspección del Estado cuidará de que las Órdenes y Congregaciones religiosas no puedan crear o sostener Colegios de enseñanza privada, ni directamente, ni valiéndose de personas seglares interpuestas "* [838]. De fet aquesta Llei no feia més que desenvolupar l'article 26.4 de la Constitució de la República espanyola, que ja havia establert el marc general sobre aquest tema i d'altres dins l'àmbit religiós [839]. Tornant al corresponsal vila-secà, també comentava que *"A la matinada del dia 14 de l'actual uns malfactors es varen entretenir a malmetre una estàtua republicana que hi ha posada a la pilastra de la font de la Plaça de Castelar. S'ignora quins puguin ésser els motius de la tal malmetació"* [840]. Sobre el respecte, no seria descabdellat pensar que l'atac a l'estàtua republicana, símbol de l'Estat aleshores imperant, va ser un acte de represàlia pel tancament de l'escola de la Presentació, doncs els dos fets varen succeir quasi bé sincronitzats en el temps. Cal dir que l'Església i molts catòlics es varen considerar lesionats i atacats en els

[836] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 13-10-1931, p. 28. En aquesta crònica no consta el nom de la nova superiora de la casa conventual i escola de Vila-seca de Solcina.
[837] POBLET. "Vilaseca de Solcina. Notes diverses". *Diari de Tarragona*, 19-7-1933, p. 2. En l'obra realitzada per ESTRADÉ, Maria ; MARTÍ, Antoni R. ; FARRIOL, Ramon ; JANSÀ, Carles. *Vila-seca.* Barcelona : Viena / Columna (Col·lecció Imatges i Records, 67), p. 15, es fa constar erròniament que les monges de la Presentació varen estar en el nucli de Vila-seca de Solcina fins que va esclatar la guerra civil.
[838] "Ley [de 2-6-1933] relativa a Confesiones y Congregaciones Religiosas". *Gaceta de Madrid.* Núm. 154, de 3-6-1933. Art. 30, p. 1.653.
[839] "Constitución de la República Española". *Gaceta de Madrid.* Núm. 344, de 10-12-1931, p. 1.580. Art. 26.4. En concret, l'Art. 26.4 diu textualment que "[…]. *Las demás Órdenes religiosas se someterán a una ley especial* […] *y ajustada a las siguientes bases :* […] *4ª. Prohibición de ejercer la industria, el comercio o la enseñanza".*
[840] POBLET. "Vilaseca de Solcina. Notes diverses". *Diari de Tarragona,* 19-7-1933, p. 2.

seus drets pels articles 26 i 27 de la Constitució republicana, i per la Llei de confessions i congregacions religioses, entre d'altres disposicions legals.

Un cop tancada l'escola, les Germanes de la Presentació de Vila-seca de Solcina no deurien trigar gaires setmanes en marxar, perquè, una altra vegada, la premsa comentava que *"Ayer tarde,* [18 d'agost de 1933] *en el tren de la una cuarenta, salieron con destino a Francia las últimas religiosas francesas de la Orden Dominica de la Presentación* […]. *Con motivo de la nueval ley de Congregaciones, las Hermanas Dominicas que habían fundado varios colegios en esta provincia, se han visto obligadas a suspender su labor cultural, cerrando los referidos establecimientos"* [841]. Potser en aquest tren marxava també la germana superiora Marie Auxiliatrice que havia regentat la congregació i l'escola vila-secana.

L'anomenada "Casa de les monges", ubicada en el Carrer Comte de Sicart, on vivien i tenien l'escola les Germanes de la Presentació fins la seva expulsió ocorreguda entre la segona quinzena de juliol i principis d'agost de 1933[842].

[841] "Las Hermanas Dominicas de la Presentación se reintegran a su Patria y abandonan nuestra ciudad después de 32 años de residencia en ella". *La Cruz*, 19-8-1933, p. 1.
[842] **Foto:** Carles Bertran Álvarez.

5.2.2-Actituds i comportament religiós dels salouencs

A Salou, igualment que en el poble de Vila-seca de Solcina, tots els seus habitants eren nominalment catòlics l'any 1927. Sobre el sagrament del baptisme, el mossèn de Santa Maria del Mar, en aquells moments Pere Vallvé, deia que *"no hay regla seguida, pues unos los bautizan antes del octavo día y otros dilatan algunos días más, siendo amonestados cariñosamente por el sacerdote para que bauticen lo más pronto posible a sus hijos"* [843] . Així mateix, la missa post partum era escoltada per quasi la totalitat de les mares. L'església estava oberta als feligresos de 7,00 a 8,00 hores del matí i de 17,00 a 18,00 hores de la tarda, però durant l'estiu ho estava quasi tot el dia. La parròquia no tenia cap relíquia i les imatges d'especial devoció eren Santa Maria del Mar, patrona de la parròquia, Sant Josep, Sant Antoni de Pàdua, i una imatge de tamany natural de Jesucrist crucificat. Les misses en dies laborables es realitzaven a les 7,30 hores del matí *"con escasa concurrencia de fieles"* [844]. Els diumenges i festius eren a les 9,30 hores i a l'estiu la primera missa es feia a les 8,00 hores i la segona a les 10,30 hores. A l'hivern el nombre de feligresos que assistien en diumenge o dia festiu era de 40 i un bon nombre de nens i nenes. A l'estiu hi anaven uns 500 comptant també la quitxalla. Tanmateix, el mossèn feia constar que *"los días festivos se trabaja mucho principalmente por la mañana, además hay muchos empleados del ferrocarril del Norte los cuales casi siempre están de servicio, los pescadores arreglan las redes por la mañana, y los carabineros,* [con excepción] *de uno los otros casi nunca cumplen con el precepto de oir misa, después los albañiles con la actividad que hay en construir casas o chalets trabajan casi todas las mañanas de los días festivos"* [845]. Per la festa major de Salou es portava a terme *"* […] *una misa cantada y algún año con sermón por sacerdote forastero. A las autoridades* [municipales] *no se les invita por no residir aquí y porque alguna vez son causa de algún conflicto; pues quieren que se les espere aun cuando se haga mortificar a todo el pueblo,* […] *"* [846]. A més, la corporació municipal no contribuïa al pagament de les despeses dels actes de culte per a dita festa major.

Els dies festius es resava el Rosari a les quatre de la tarda, i el primer diumenge es celebrava una funció al Sagrat Cor de Jesús. Així mateix, no hi havia el costum de tocar i resar

[843] AHAT. *Datos de las parroquias del Arzobispado de Tarragona.* Tomo S-V. Parroquia de Salou.
[844] AHAT. *Datos de las parroquias del Arzobispado de Tarragona.* Tomo S-V. Parròquia de Salou.
[845] AHAT. *Datos de las parroquias … .*
[846] *Ibídem.*

l'àngelus. El tercer diumenge es realitzava la funció de les Filles de Maria. També es celebrava el mes de maig (mes de Maria) a les 19,30 de la tarda amb molta assistència de públic. Durant la quaresma es feia el novenari a Sant Josep i a Crist crucificat, cantant-se els respectius goigs, als quals hi anaven molts parroquians i parroquianes.També els diumenges i festius de quaresma es realitzava el Via Crucis, cantant-se per les joves una piatosa lletra enmig de molta concurrència. L'única processó que es portava a terme per Setmana Santa era la de Dijous Sant, la qual congregava a molta gent que desfilava amb torxes enceses pel carrer. La processó del Sant Enterrament. Els anys 1928 i 1929 va comptar amb la participació d'una cohort de soldats romans de Reus, d'una banda de música i l'assistència d'alguns pasos[847]. En relació a la quaresma i la preceptiva obligació de l'abstinència i el dejuni, mossèn Pere Vallvé deia que *"esto no se puede saber* [si es compleix]*, pero desde dos años a esta parte se despachan bulas e indultos"* [848]. A finals de l'estiu es feia una altra processó, però aquesta era per dins del temple parroquial, i era el tridu que els estiuejants realitzaven com acció de gràcies al Sagrat Cor de Jesús.

La catequesi s'ensenyava als nens i nenes totes les festes, a més de tota la quaresma i la major part del mes de maig com a preparació per a la primera comunió. S'ensenyava el catecisme de Pius X i les classes duraven una hora. Es formava una única secció, preguntant durant mitja hora o tres quarts i en el darrer quart s'explicava un punt doctrinal o l'evangeli, o bé la història d'algun sant, incidint especialment en la de nens sants. Amb tot, segons el parer del mossèn, no s'obtenien *"grandes resultados por la indiferencia de los padres e inconstancia de los niños"* [849]. A l'entrada i la sortida de catequesi es cantaven unes cançons que portaven per títol *"Corazón Santo"* i *"Al cel, al cel volem anar "*. El promig anual d'infants que assistien a catequesi durant el quinquenni 1922-1927 era de 10 a 12 nens i de 13 a 15 nenes. La catequesi d'adults es feia durant la missa major mitjançant l'explicació d'algun punt doctrinal. Igual que passava amb la parroquia de Sant Esteve, l'any 1927 no estava erigida la congregació de la doctrina cristiana. Desconeixem si ja durant la II República es va fundar.

El promig anual de comunions era de 340, tot i que diàriament no ho feia ningú. Freqüentment ho feien alguns homes joves, així com donzelles que prenien l'eucaristia tots els

[847] "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 17-3-1929, p. 35.
[848] AHAT. *Datos de las parroquias del Arzobispado de Tarragona.* Tomo S-V. Parroquia de Salou.
[849] AHAT. *Datos de las parroquias … .*

mesos. En quant al compliment pasqual, la situació era decebedora ja durant el quinquenni 1922-1927. L'havien deixat de complir quasi tots els joves menors de 25 anys menys uns pocs, i el nombre d'homes majors de 25 anys que complien era només de 10 o 12. Respecte el sexe femení, totes les donzelles havien abandonat el compliment i també alguna dona. Per a intentar posar remei en aquesta situació, el mossèn va contestar a l'enquesta de l'arquebisbat dient que *"se les ha predicado, dado impresos y avisado en particular pero con muy poco resultado"* [850].

Sobre la primera comunió dels infants, mossèn Pere Vallvé deixà escrit que *"en esta feligresía* [se] *sigue constantemente lo ordenado por N* [uestro].*S* [anto]. *Padre Pío X* […] *preparando convenientemente a los niños para que puedan comulgar a los siete años, pero que los padres no quieren hasta que sean de 9 o 10 años, pero para evitar conflictos el sacerdote procura que sepan lo necesario para confesión y comunión y de esta manera cuando los padres lo quieren sepan la parte más necesaria del catecismo. Todos los años se hace una comunión general y solemne de los niños y niñas, preparándolos unos cuantos días antes, y cumpliéndose todo lo demás ordenado,* […]*"* [851]. En aquest aspecte cal dir que el cas de Salou no era únic, doncs a la parròquia de Santa Úrsula del Milà (Alt Camp) succeïa quasi bé el mateix. Els progenitors milanencs no volien que el seu fill o filla fes la primera comunió fins que la criatura no hagués fet els vuit o nou anys d'edat [852] .

Tots els matrimonis que aleshores havia a Salou havien estat realitzats segons el ritus catòlic, per tant no existia cap parella unida civilment, així com tampoc divorciats ni "concubinats", en paraules exactes del mossèn. L'enquesta preguntava si estaven arrelats alguns vicis contra el matrimoni, i la resposta fou que *"no se puede contestar de un modo categórico por no tener los datos ciertos; pero si que al paso que algunos matrimonios nunca han tenido hijos, otros solamente tienen uno, cuando podrían tener más. Los remedios no pueden ponerse sinó en el tribunal de la penitencia y si ellos se acusan, pues no es prudente preguntarles de esta materia a fin de evitar un escándalo"* [853].

Pel que fa al viàtic, aquest era portat entre torxes enceses i espelmes, i amb nombrós acompanyament; alhora que s'administrava tant aviat com hi havia necessitat, observant-se el

[850] *Ibídem.* L'enquesta va ser contestada pel mossèn de Santa Maria del Mar de Salou en data 31-8-1927.
[851] AHAT. *Datos de las parroquias del Arzobispado de Tarragona.* Tomo S-V. Parròquia de Salou.
[852] BERTRAN ÁLVAREZ, Carles. *El Milà (1868-1923) : …* . , p. 295.
[853] AHAT. *Datos de las parroquias …* .

que prescrivia el ritual. Mossèn Pere Vallvé visitava els malalts encara que no l'haguessin avisat i anava immediatament quan era cridat. Encabat anava cada dia a casa dels malalts per a que aquests poguessin confessar-se més fàcilment. També fa constar que des de que ell regentava la parròquia tots els moribunds havien rebut els darrers sagraments menys, evidentment, els que havien estat trobats morts. Sobre les exèquies, deia que *"* […] *atendida la pobreza de los feligreses de ésta, se acostumbra celebrar el entierro con solo el sacerdote y una misa rezada al día siguiente, pero que todos satisfacen los derechos conforme el arancel del arzobispado, y lo hacen espontaneamente"* [854]. Fins 1927 no hi va haver cap enterrament de tipus civil.

Segons el punt de vista del mossèn, l'estat moral de Salou durant aquells anys era el de *"que no ocurren escándalos. Los vicios dominantes son: la blasfemia, el juego y la profanación del día festivo. Los remedios empleados son la predicación y los avisos particulares "*. Hi afegia que *"en esta feligresía, según informes, se baila casi todas* [las] *fiestas. Además, según referencias, también se bailaba en cuaresma y aun en Semana Santa, pero desde que se celebran los misterios de la pasión del Señor, casi nadie baila en tales días, lo mismo sucede en los días que las Hijas de María tienen comunión general, con cual algo se* [ha] *obtenido de dos años a esta parte "*. De fet, s'havia arribat a ballar fins i tot el Dijous i Divendres Sant. Continuava dient que a Salou *"* […] *no hay cines, lo único que hay alguna vez es comedia, pero sin importancia y aun lo han hecho para recaudar fondos para la iglesia, y según informes no eran malas ni por lo tanto inmorales"*. La premsa que rebien i llegien els feligresos de Salou era *La Vanguardia*, en quantitat de sis diaris ; un parell d'exemplars de la *Publicidad*, i dos *Noticias*. El mossèn feia constar que *"no puedo decir cual sea su doctrina porque no los leo "* [855]. A més, arribava un diari *La Cruz* i un *Semanario Católico* de Reus, que amb tota seguretat eren rebuts a la parròquia i llegits pel mossèn.

5.2.2.1-Confraries religioses

L'única confraria religiosa establerta l'any 1927 era la de les Filles de Maria Immaculada, que fou fundada el 8 de desembre de 1926. El nombre d'associades era de 64 i els actes que celebraven en obsequi de la seva patrona es basaven en la visita mensual. En dit acte el director

[854] AHAT. *Datos de las parroquias del Arzobispado de Tarragona*. Tomo S-V. Parròquia de Salou.
[855] Totes les cites d'aquest paràgraf provenen de: AHAT. *Datos de las parroquias del Arzobispado de Tarragona*. Tomo S-V. Parròquia de Salou.

espiritual els hi feia una homilia. Durant el mes de maig es feia una comunió general, i abans de la festa de la Puríssima un novenari de preparació amb comunió general també [856].

5.2.2.2-Béns mobles i immobles de la parròquia de Santa Maria del Mar

La parròquia de Santa Maria del Mar va rebre de l'Estat la consignació de 306,75 pessetes durant el quinquenni 1922-1927. La quantitat anual per drets d'estola i peu d'altar era de 63 ptes. El promig anual d'almoïnes entregades pels fidels al llarg d'aquell mateix període va ser de 148,216 pta, o sigui un total de 741,08 ptes en els cinc anys ja esmentats. Amb tot, entre l'1 de gener de 1922 fins el 14 de novembre de 1924 només hi havia 100 ptes d'almoina. L'assignació percebuda pel mossèn era de 1.300 ptes l'any.

A banda de l'església, la parròquia tenia una casa rectoral i un hort. La casa rectoral, amb una superfície de 10 x 14 metres, data de 1909 i està situada al costat oest de l'església. L'hort, contigu a la casa rectoral pel nord i oest, tenia aleshores una extensió de 400 m².

Abans de ser devorat per les flames provocades per la fúria anticlerical i revolucionària, el temple parroquial allotjava en el seu interior un altar major de fusta d'estil barroc dedicat a la Verge del Mar [857]. La imatge de la patrona de la parròquia era de tamany natural i als costats d'aquest altar, sense capelles, hi havia les imatges de Sant Josep i de Sant Pere d'1,20 metres d'alt. També hi havia, en una paret lateral, un altar dedicat a la Puríssima amb la seva respectiva imatge que feia 0,80 metres d'altura, la capella de la qual estava tancada amb una vidriera. L'església de Salou a més gaudia d'un Sant Crist de l'Agonia situat dins un dosser, així com de les imatges de la Verge del Pilar i de Sant Antoni de Pàdua, totes dues de 0,60 metres d'altura. No cal dir que a més hi havia una pila baptismal, un púlpit i un confessionari, entre d'altres objectes necessaris per al culte i la pràctica religiosa.

[856] AHAT. *Datos de las parroquias del Arzobispado de Tarragona.* Tomo S-V. Parròquia de Salou.
[857] AHAT. "Inventario de la Iglesia de Santa María de Salou. Ayuda parroquial de Vilaseca. Archiprestazgo de Tarragona (1924)". La resta de la descripció d'imatges i objectes religiosos que venen tot seguit provenen també d'aquesta font. El document de l'inventari porta data de 12-11-1924.

Església de Santa Maria del Mar de Salou abans de la guerra civil i del campanar. A l'esquerre del temple es pot apreciar la casa rectoral [858].

L'església de Santa Maria del Mar actualment. Es pot apreciar el campanar construït l'any 1929 [859].

[858] **Foto:** www.salou.org. Autor desconegut. (Consultat març 2004).
[859] **Font:** https://commons.m.wikimedia.org/wiki/File:Santa_Maria_del_Mar_de_Salou,_exterior_(2019)_-_2.jpg (Consultat 4-1-2022).

5.3- Alfons XIII, un rei a la deriva: la *Dictablanda*

El 30 de gener de 1930, Alfons XIII admetia oficialment la dimissió del càrrec de president del consell de ministres del general Miguel Primo de Rivera y Orbaneja, marquès d'Estella, presentada un parell de dies abans. De fet, el monarca li havia anat retirant la seva confiança fins que, al final, un cop utilitzat, va poder desfer-se d'ell. O sigui, el va *borbonejar*. S'acabava d'aquesta manera una atípica dictadura que portava el nom de qui mitjançant un incruent cop d'Estat, donat el 13 de setembre de 1923 des de la capitania general de Catalunya, va governar els destins d'Espanya amb el consentiment i agrat del mateix rei i, durant els primers anys, de moltes capes de la població i de la burgesia catalana. El mateix dia de l'acceptació de la dimissió de Primo de Rivera, el sobirà va designar, també oficialment, el tinent general Dámaso Berenguer Fusté, comte de Xauen, per a fer-se càrrec de la presidència del govern. El govern Berenguer va durar un any i escaig, presentant la dimissió el 18 de febrer de 1931. El va substituir l'almirall Juan Bautista Aznar Cabanas, que va esdevenir el darrer cap de govern de la monarquia [860].

Des del moment de la dimissió de Primo de Rivera i fins la proclamació de la Segona República espanyola, el 14 d'abril de 1931, s'iniciava una etapa, coneguda popularment com *Dictablanda*, en la que l'objectiu primordial dels dos governs de la monarquia va ser, en paraules del mateix Berenguer, *"* […] *volver a la normalidad constitucional para elegir unas Cortes en el plazo y por las etapas que se pudiera, en las que, examinándose todo lo pasado y deshaciéndose*

[860] Per al regnat d'Alfons XIII vegeu: SECO SERRANO, Carlos. *La España de Alfonso XIII*. Barcelona: RBA Coleccionables, S.A. (Biblioteca Historia de España), 2005. El període de la dictadura de Primo de Rivera i la *"Dictablanda"* es troba entre les pàgines 763-821. Del mateix autor, SECO SERRANO, Carlos. *Alfonso XIII y la crisis de la Restauración*. Esplugues de Llobregat: Ediciones Ariel, 1969. TUSELL, Javier; GARCÍA QUEIPO DE LLANO, Genoveva. *Alfonso XIII. El rey polémico*. Madrid: Taurus, 2001. MALERBE, Pierre; TUÑÓN DE LARA, Manuel; GARCÍA NIETO, María del Carmen; MAINER BAQUÉ, José Carlos. "La crisis del Estado: Dictadura, República, Guerra (1923-1939)". Tomo IX. *Historia de España*. Tuñón de Lara, Manuel (Dir.). Barcelona: Ed. Labor, 1989. TUÑÓN DE LARA, Manuel. *La España del siglo XX. La quiebra de una forma de Estado (1898/1931)*. Vol. 1. 3ª ed. Barcelona: Ed. Laia, 1974. Per a tenir una radiografia de la societat de l'època vegeu: TUÑÓN DE LARA, Manuel. *Historia y realidad de poder. El poder y las élites en el primer tercio de la España del siglo XX*. Madrid: EDICUSA (Editorial Cuadernos para el Diálogo, S.A), 1967. També, TUÑÓN DE LARA, Manuel. *Poder y sociedad en España, 1900-1931*. Madrid: Ed. Espasa Calpe (Colección Austral, 279), 1992. Per al *borboneig* de Primo de Rivera: CARR, Raymond. *España 1808*-1975. 5ª ed. Barcelona: Ed. Ariel, 1990, p. 567. També, BORRÀS BETRIU, Rafael. *Los últimos Borbones. De Don Alfonso XIII al Príncipe Felipe*. Barcelona: Flor del Viento Ediciones (Colección Tramontana, 2), 1999, pp. 65-67. Altres caps de govern *borbonejats* anys després han estat Carlos Arias Navarro i Adolfo Suárez. Un punt de vista innovador i gens pejoratiu del règim de Primo de Rivera el trobareu a, TAMAMES, Ramón. *Ni Mussolini ni Franco: la dictadura de Primo de Rivera y su tiempo*. Barcelona: Ed. Planeta (España Escrita, 14), 2008. Per a la dimissió de Primo de Rivera i el nomenament de Berenguer vegeu, *Gaceta de Madrid*. Núm. 31, de 31-1-1930, p. 763. Reials decrets, de 30-1-1930, núms. 270 i 271, respectivament. Per a la dimissió de Berenguer i el nomenament de l'almirall Aznar, *Gaceta de Madrid*. Núm. 50, de 19-2-1931, p. 971. Reials decrets, de 18-2-1931, núms. 687 i 688, respectivament.

las infinitas patrañas que la murmuración y la mala voluntad habían acumulado, se devolviera a la Corona su discutida autoridad moral, salvándola del fracaso en que la situación que cesaba [la dictadura de Primo de Rivera] *había incurrido,* […]*"* [861]. Tanmateix, davant l'opinió pública, la figura d'Alfons XIII es trobava ja molt desprestigiada i indissolublement lligada a les pitjors accions del caigut règim autoritari. Molts polítics monàrquics contraris al dictador, així com la intel·lectualitat, i no diguem l'oposició republicana i socialista, tot i que aquesta darrera va col·laborar de bon grat en les tasques de govern amb Primo de Rivera fins el declivi d'aquest l'any 1929, acusaven el rei d'haver comès perjuri per no haver fet honor al jurament de defendre i guardar la Constitució de 1876. A casa nostra, a banda d'aquesta raó, no se li va perdonar i es tenia molt en compte la repressió exercida per Primo de Rivera contra la llengua i cultura catalanes i la supressió de la Mancomunitat de Catalunya[862]. Davant aquesta desvaforable conjuntura, en la que cal afegir greus i importants problemes de tipus estructural (subdesenvolupament econòmic, intervencionisme militar, centralisme polític, gran influència de l'Església, etc) que venien de lluny i que la dictadura no havia resolt, tant el govern de Berenguer com el d'Aznar varen tenir cada cop menys base i acceptació social. Francesc Cambó, líder de la Lliga Regionalista, expressà, d'una manera molt clara i encertada, el clima de descrèdit en el que vivia el govern del general Berenguer: *"En tornar a Espanya, donant ja per finida la meva convalescència, vaig trobar que la situació havia empitjorat considerablement.* [...]. *On més clarament vaig veure el total fracàs del Govern Berenguer fou a Catalunya: totes les arbitrarietats i vexacions de la Dictadura s'havien reparat, però amb tanta lentitud, amb tants regateigs i*

[861] BERENGUER, Dámaso. *De la Dictadura a la República.* Madrid: Ed. Plus-Ultra, 1946, p. 30. Un interessant estudi sobre el període de la *Dictablanda* és el de GUZMÁN, Eduardo de. *1930: Historia política de un año decisivo.* Madrid: Ediciones Tebas (Colección Historia Política), 1973.

[862] Per a la *Dictablanda* vegeu l'interessant i amè llibre de BORRÀS BETRIU, Rafael. *Cambio de régimen. Caída de la Monarquía y proclamación de la República.* Barcelona: Flor del Viento Ediciones (Colección del Viento Terral, 20), 2001, pp. 121-176. També l'elaborat treball de BEN-AMI, Shlomo. *Los orígenes de la Segunda República española: anatomía de una transición.* Madrid: Alianza Editorial (Alianza Universidad, 620), 1990, pp. 182-204, per a la col·laboració del PSOE i la UGT amb la dictadura de Primo de Rivera, de la qual va rebre, entre d'altres coses, que tant el partit com el sindicat socialistes no fossin il·legalitzats, participant aquests en la política laboral del règim autoritari. Importants testimonis de primera fila sobre els mesos de la *Dictablanda* els trobareu en l'obra ja citada de BERENGUER, Dámaso. *De la Dictadura a la República.* … ; també, CONDE DE ROMANONES. *… Y sucedió así. Aportación para la Historia.* Madrid: Espasa Calpe, 1947. Tots dos partidaris de la monarquia. Per a la versió republicana dels fets vegeu, MAURA, Miguel. *Así cayó Alfonso XIII …* . 5ª ed. Barcelona: Ed. Ariel, 1968. Per a la repressió cultural a Catalunya vegeu, ROIG ROSICH, Josep Maria. *La dictadura de Primo de Rivera a Catalunya. Un assaig de repressió cultural.* Barcelona: Publ. de l'A. de Montserrat, 1992. Per a la Mancomunitat de Catalunya vegeu, BALCELLS, Albert; PUJOL, Enric; SABATER, Jordi. *La Mancomunitat de Catalunya i l'autonomia.* Barcelona: Proa, 1996.

després de tantes gestions, que ningú no havia agraït res, arribant-se al punt que l'odi de la gran majoria contra la Dictadura s'havia convertit en general menyspreu contra el règim monàrquic que encarnava el Govern. [...]. *L'esperit revolucionari es mastegava arreu. Potser el nucli de la Lliga era l'únic que s'havia conservat impermeable al corrent demagògic que havia envaït totes les classes socials, fins la clerecia. Francesc Macià, que ningú prenia seriosament els primers anys de la Dictadura, quan feia ridícules maniobres als voltants de París, havia esdevingut com un símbol.* [...]. *El Govern* [Berenguer]*, negant-li el permís d'entrar a Espanya, augmentava el seu prestigi entre els caps calents i les masses revoltoses"* [863].

La Esfera

AÑO XVII.—NÚM. 839 MADRID, 1 FEBRERO 1930

ILUSTRACIÓN MUNDIAL

Director: FRANCISCO VERDUGO

FIGURA DEL MOMENTO
POLÍTICO ACTUAL

El general D. Dámaso Berenguer, llamado por Su Majestad el Rey para formar el Gobierno sucesor del presidido por el marqués de Estella

(Fot. Alfonso)

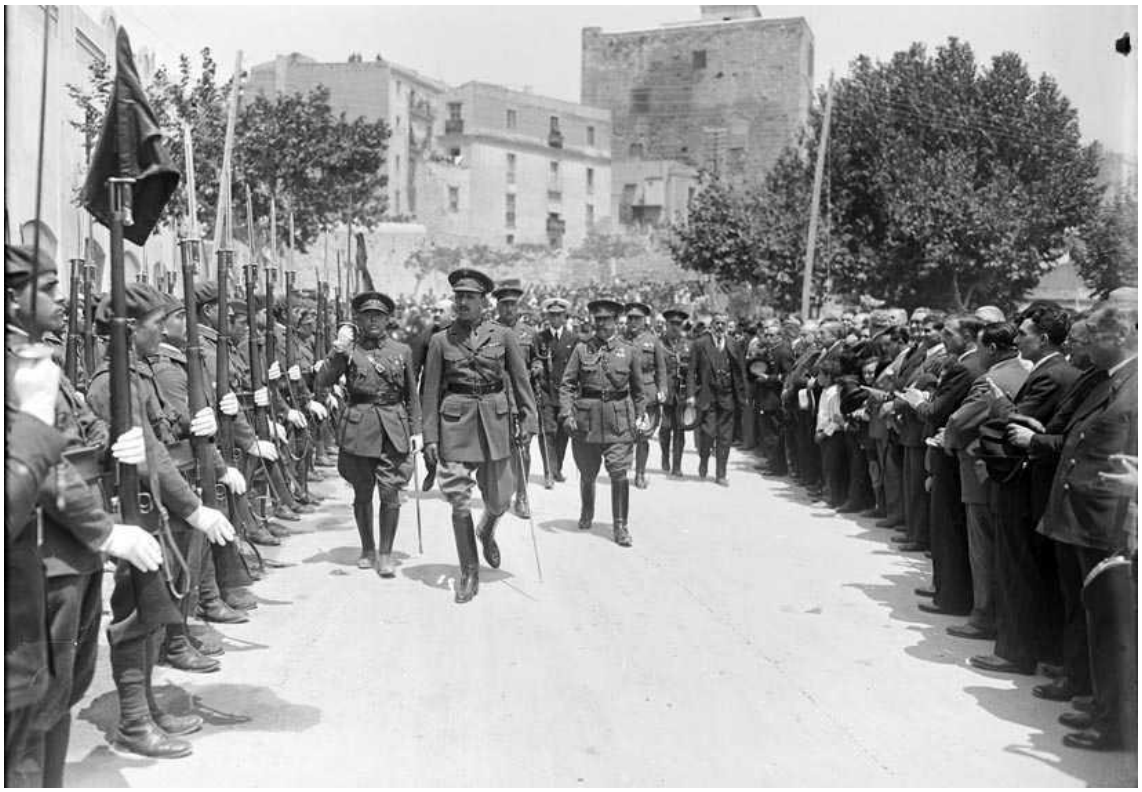
La revista il·lustrada *La Esfera*, en el seu número de primer de febrer de 1930, es feia ressò del nomenament del tinent general Dámaso Berenguer Fusté, comte de Xauen, com a nou cap de govern espanyol en substitució del general Miguel Primo de Rivera[864].

[863] CAMBÓ, Francesc. *Memòries (1876-1936)*. Barcelona: Edicions 62 (labutxaca), 2008, pp. 575-576.
[864] **Font:** www.hemerotecadigital.bne.es Biblioteca Nacional de España. (Consultat 15 maig 2016).

Mentre tot això passava, el monarca i la seva família, en un intent sens dubte de recuperar la popularitat entre els catalans, varen realitzar una visita al Principat arribant el dia 20 de maig a Barcelona [865]. El diumenge dia 25, després d'haver visitat Tarragona, on la família reial assistí en el port a la col·locació de la darrera pedra del moll anomenat d'Alfons XIII, la comitiva règia va passar en cotxe, prop de la una de la tarda, pel centre de Vila-seca de Solcina per a visitar el pantà de Riudecanyes, el castell d'Escornalbou i el monestir de Poblet. En un dels vehicles, a més d'Alfons XIII, hi anaven la reina Victòria Eugènia, així com la infanta Cristina i l'infant Jaume[866]. Els acompanyaven el cap del govern, general Berenguer, les primeres autoritats provincials tarragonines i algunes de Barcelona, entre d'altres personalitats. Segons una crònica publicada pocs dies després a *La Vanguardia*, es diu que *"*[...]*. Para saludarles habían acudido a la entrada de la población, el alcalde de Vilaseca don Miguel Alimbau, con varios concejales y demás autoridades de la localidad, concurriendo igualmente, el Somatén armado del partido* [judicial]*, los colegios de niños y niñas de las escuelas nacionales con sus respectivos maestros, llevando sendos lacitos de los colores nacionales, las reverendas hermanas de Nuestra Señora de la Presentación y numerosos público que había acudido a presenciar el paso de los Soberanos. La mayoría de los balcones de las casas por delante de las cuales debía recorrer la comitiva, aparecían engalanados, y lo mismo se hizo en las Casas Consistoriales, donde además ondeaba la bandera nacional. Unos minutos antes de la llegada de la comitiva, quedó interrumpido el tránsito en el trayecto del interior de la población que corresponde a la carretera de Castellón. Cuidaban del orden de la circulación todos los empleados municipales en traje de gala. La presencia de las reales personas fué acogida con una salva de aplausos, y seguidamente S. M. el Rey hizo parar su coche, estrechando las manos de las autoridades y conversando brevemente con don Esteban Porqueras, coronel de la armada y caballero de la orden de San Fernando, que también había acudido a cumplimentarle. A los soberanos se les obsequió con un cesto de primorosos frutos del país, que agradecieron vivamente.*

[865] *La Vanguardia*, 20-5-1930, p. 32 ; i 21-5-1930, p. 6. GUZMÁN, Eduardo de. *1930: Historia política de un año decisivo. …* . , pp. 261-263.
[866] Sobre l'infant Jaume vegeu, ZAVALA, José María. *Don Jaime, el trágico Borbón. La maldición del hijo sordomudo de Alfonso XIII*. Madrid: La Esfera de los Libros, 2006. La crònica de Jansà, que fem servir per a conèixer el pas de la comitiva reial per Vila-seca de Solcina, i que citem en el següent punt, diu que la infanta Beatriu també anava en la comitiva reial. El cert, però, és que ella no va anar a Tarragona i tampoc va visitar les altres localitats tarragonines. Vegeu: "Información local. Notas del día. Las jornadas regias. Ecos de Palacio". *La* Vanguardia, 27-5-1930, p. 10.

Seguidamente se reemprendió la marcha, siendo nuevamente aclamados los Reyes, que correspondían saludando con la mano, hasta la salida de la población. Villaseca [sic] *ha recibido con satisfacción la visita de SS.MM. y de la misma guardará grato recuerdo"* [867]. Si bé, sembla ser, el pas dels reis per Vila-seca de Solcina fou rebut amb satisfacció i foren molts els veïns que varen anar a rebre la caravana reial, *"* [...] *en Cambrils fue donde se dió a los Reyes mayores pruebas de adhesión, pues salió al paso de la comitiva casi todo el pueblo* [...] *"* [868].

El rei d'Espanya, Alfons XIII, passa revista a una companyia del regiment de Luchana, el 25 de maig de 1930, en el lloc que actualment és conegut com el Passeig de les Palmeres de Tarragona, molt a prop del balcó del Mediterrani. Al fons es pot apreciar la Torre del Pretori o de Pilats[869].

[867] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 29-5-1930, p. 32. Per a la visita a Tarragona: *La Vanguardia*, 27-5-1930, pp. 7 i 10. També, "El viaje regio". *Diario de Tarragona*, 27-5-1930, pp. 1-2. *La Cruz,* 25-5-1930, pp. 1-2 ; 27-5-1930, pp. 1-2. "SS. MM. y AA. RR. en Tarragona". *La Tarde*, 27-5-1930, pp. 1-2. *Diario de Reus*, 27-5-1930, p. 1.

[868] "Información local. En el pantano de Riudecañas". *La Vanguardia*, 27-5-1930, p. 10. També. "Notas sueltas". *La Tarde*, 27-5-1930, p. 2.

[869] **Font:** ANC. Fons Josep Maria Sagarra i Plana. Codi de referència: ANC1-585-N-913. Autor/s: Gaspar-Sagarra i Torrents.

Una altra instantània de la visita de la família reial a Tarragona el 25 de maig de 1930; en l'acte de col·locació de la darrera pedra del nou moll anomenat d'Alfons XIII. En ella podem veure el rei, segon per l'esquerra assegut, la reina Victòria Eugènia de Battenberg, l'infant Jaume i la infanta Cristina[870].

L'enganyós bany de masses del rei per Catalunya i d'altres indrets d'Espanya no podia amagar que el camp monàrquic s'anava afeblint a marxes forçades, amb la passivitat de bastants dels seus adeptes i la defecció d'altres (Niceto Alcalá-Zamora, Miguel Maura, etc), que varen formar els sectors republicans conservadors. Les formacions republicanes, igual que varen fer pel febrer de 1926 amb la creació de l'Aliança Republicana, anaren unificant criteris i estratègies per tal d'oferir un front comú i una alternativa viable al moribund sistema monàrquic[871]. La culminació d'aquesta estratègia es va donar el 17 d'agost de 1930 en l'anomenat "Pacte de Sant Sebastià", per haver-se reunit en el casino republicà d'aquesta ciutat del País Basc una munió de polítics republicans, catalanistes i a títol propi el socialista Indalecio Prieto. Els acords presos varen tenir una gran repercussió en els esdeveniments dels mesos següents, doncs es va decidir la constitució d'un comité revolucionari, presidit pel catòlic Alcalá-Zamora, encarregat de preparar

[870] **Font:** ANC. Fons Josep Maria Sagarra i Plana. Codi de referència: ANC1-585-N-918. Autor/s: Gaspar-Sagarra i Torrents.
[871] Per a l'Aliança Republicana vegeu, BEN-AMI, Shlomo. *Los orígenes de la Segunda República …* . , pp. 146-153.

una insurrecció que derroqués la monarquia borbònica. Així mateix, s'havien d'intensificar les relacions i contactes amb les organitzacions obreres per tal d'unir-les a la lluita contra el règim d'Alfons XIII. També es va arribar a un principi d'acord en el sentit de reconèixer la personalitat de Catalunya, cosa que va afegir els nacionalistes catalans en la lluita contra la monarquia.

Les nostres contrades, al caliu dels esdeveniments generals que es vivien, no varen quedar al marge de l'activitat política desenvolupada per les forces antidinàstiques. Un parell de mesos abans del "Pacte de Sant Sebastià", el 14 de juny, es va reunir la comissió interina de l'Assemblea de l'Entesa Republicana de les comarques tarragonines en el Centre Republicà Autonomista de la ciutat de Reus. Prèviament s'havia produït una trobada inicial a Tarragona. En la reunió de la capital del Baix Camp, l'advocat de Reus i secretari de l'Assemblea de l'Entesa, Joan Loperena, va fer una exposició del moment polític espanyol i afegí que *"La nostra província,* […]*, és essencialment republicana. Si aquesta massa no té la representació i eficàcia que li corresponen, donant lloc a l'activitat caciquista, la causa està en la desorganització, en la manca d'un aglutinant que permeti utilitzar la gran força dels republicans de les nostres comarques"* . Per començar a posar remei en aquesta situació, hi havia intenció de formar, en principi, un partit a l'estil del partit radical o radical socialista francès. Alhora, es va dir que una organització republicana aciençada permetria que tots o gran part dels ajuntaments de les contrades tarragonines esdevinguessin republicans. Per tot això, es determinà que les entitats republicanes dels caps de partit judicial o de districte fessin una relació o cens d'entitats republicanes existents a la demarcació. També, s'acordà demanar la col·laboració del veí de Vila-seca de Solcina, el metge Antoni Andreu Cabestany, en les tasques preparatòries de l'Entesa Republicana de les Comarques Tarragonines [872].

Pel juliol d'aquell mateix any, la mesa interina de l'Assemblea de l'Entesa ja tenia redactat un projecte de bases. Com bé diu la carta de presentació d'aquest projecte de bases, signat pel seu president, R. Pallejà, i el seu secretari, Joan Loperena Roma, es tractava *"* […] *d'un Projecte de Bases el·laborat recollint el criteri de conjunt, els punts de coincidència fonamentals dels components de l'Entesa.* […] *d'un programa mínim que té per eix la República, però que tampoc podíem desconèixer, en tant que catalans, el fet de Catalunya que exigeix el reconeixement del*

[872] "Per l'entesa republicana". *Tarragona Federal,* 21-6-1930, p. 1. També, CDMH. PS-Barcelona 1.170. Document de l'Entesa Republicana de les Comarques Tarragonines de 22 de juliol de 1930.

dret a regir-se a si mateixa, i quin problema solucionem d'acord amb els principis federals de Pi i Margall ; com tampoc podem limitar-nos a voler una República, simplement una república, sinó que hem de voler que aquesta sigui liberal i democràtica, demés de federal ; […] *com tampoc podíem deixar de fixar la nostra posició en matèria social, declarant-nos intervencionistes, per tal de contribuir al major benestar de la col·lectivitat, millorant la legislació obrera,* […] *i la defensa dels interesos morals i materials de les contrades tarragonines,* […] *demostrant ésser aptes per al govern i atents a les necessitats de tot ordre de la nostra terra".* En atenció a tot l'exposat, en la base primera del projecte es constituïa l'Entesa Republicana de les Comarques Tarragonines. L'Entesa, en la base segona, lluitava, entre d'altres coses, per aconseguir una República federal, liberal i democràtica, que contemplés el dret a la lliure determinació dels pobles hispànics amb personalitat pròpia, com ara Catalunya. El poder públic havia de dimanar de la voluntat popular, única font de sobirania reconeguda. A més, es proclamava la supremacía del poder civil. L'Entesa emparava i feia seva la declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà, com també laborar pel major benestar de la col·lectivitat i la defensa dels interesos de les terres tarragonines. A nivell d'organització interna, la resta de bases, que anaven de la tercera a la sisena, deien que l'Entesa Republicana s'estructurava a raó de l'adhessió individual i col·lectiva dels republicans de les comarques tarragonines. Alhora, els partits adherits conservaven la seva independència i personalitat pròpia de cara a la propaganda del seu ideari i actuacions encaminades al seu respectiu triomf.

L'Entesa s'havia de regir per una assemblea general, la qual havia d'escollir dins el seu si un consell intercomarcal. A més, havia de tenir una delegació a cada comarca i havia de crear un secretariat políticoadministratiu amb seu a Tarragona. Tres seccions s'havien d'encarregar de la propanga, la defensa jurídica de l'Entesa i els seus afiliats, i d'elaborar estudis socials i econòmics de les comarques tarragonines, respectivament. En un document datat el 22 de juliol, s'insistia en que totes les entiats i organitzacions pertanyents a l'Assemblea de l'Entesa fessin la màxima propaganda de la mateixa, tot recaptant adhessions per part d'organitzacions i entitats que encara no estiguessin dins la plataforma republicana. També es sol·licitava, en una altra circular, l'ajut econòmic en forma de donatius per tal de crear un fons per a fer front a les

despeses d'organització i propaganda[873]. Les bases foren aprovades en una reunió del ple del consell o comité intercomarcal el mes següent. Desconeixem si varen haver esmenes al projecte presentat i, en cas d'haver-ne, de quin tipus varen ser. En aquesta trobada assistiren tots els delegats dels partits que formaven part de l'Assemblea de l'Entesa, entre d'altres els senyors Briansó, Pallejà, Jordana, Loperena, i Antoni Andreu Cabestany, de Vila-seca de Solcina. Tots plegats representaven a algun dels partits que conformaven la coordinadora republicana tarragonina i que eren: Partit Republicà Democràtic Federal; Partit Republicà Radical; Acció Catalana; Acció Republicana, i Partit Republicà Radical Socialista. Posteriorment, en reunió celebrada el 8 de setembre de 1930 en el casal del Foment Nacionalista Republicà de Reus, es varen prendre, entre d'altres, els acords següents: 1r) celebrar reunions de la Mesa en cada cap de districte electoral de les comarques tarragonines per a tenir un contacte més estret amb els republicans de cada comarca i així propagar i organitzar millor l'Entesa. 2n) Que la primera reunió d'aquest tipus es fes a Valls el dia 5 d'octubre[874].

El 12 de desembre de 1930 es varen revoltar a Jaca (Osca) en favor de la República els capitans Fermín Galán Rodríguez i Ángel García Hernández [875]. Entre els insurrectes també es trobava el capità Sediles. Per una manca de comunicació per part del comité revolucionari republicà envers la guarnició aragonesa, l'aixecament, posposat en el darrer moment per al dia 15, es va efectuar a Jaca tal i com estava previst en un principi i això fou el principal motiu del seu fracàs. Un parell de dies després Galán i García Hernández morien afusellats després d'haver estat jutjats per un tribunal militar en judici sumaríssim. L'endemà, dia 15, encara que el cop d'Estat contra la monarquia estava tocat de mort, es varen produir vagues parcials en algunes províncies. Així mateix, el general Gonzalo Queipo de Llano i el famós aviador militar comandant Ramon Franco Bahamonde, entre d'altres, varen fer-se amb el control de l'aeròdrom de Cuatro Vientos (Madrid), arribant a volar per la capital espanyola llençant proclames republicanes fugint després cap a Portugal. Alguns dels membres del comité revolucionari varen

[873] CDMH. PS-Barcelona 1.170. Carta de presentació del projecte de bases; projecte de bases per a l'Estatut de l'Entesa Republicana de les Comarques Tarragonines, circular de l'Entesa de data 22 de juliol de 1930, i circular sol·licitant ajuts econòmics, de data juliol de 1930.
[874] "Entesa republicana tarragonina". *Tarragona Federal,* 23-8-1930, p. 2. Per a la reunió de setembre: CDMH. PS-Barcelona 1.170. Document de l'Entesa Republicana de les Comarques Tarragonines datat a Reus el 25 de setembre de 1930.
[875] Vegeu, entre d'altres, l'obra de AZPÍROZ PASCUAL, José María; ELBOJ BROTO, Fernando. *La sublevación de Jaca*. Zaragoza: Guara Editorial, S.A. (Colección Básica Aragonesa, 43), 1984.

ser detinguts (Alcalá-Zamora, Maura, Largo Caballero, etc) i d'altres varen passar a la clandestinitat (Manuel Azaña, Alejandro Lerroux) i a l'exili (Marcel·lí Domingo, Prieto). El govern Berenguer i el rei varen cometre un gran error al consentir les execucions, doncs la causa de la República, tot i haver fallat en la seva intentona colpista del 12 de desembre, disposava ja d'un parell de màrtirs i, el més important, va agafar molta més embranzida. Els dies de la monarquia estaven comptats.

Cartell propagandístic republicà, editat a Barcelona, en el que s'enalteix als capitans Galán i García Hernández. A ambdós costats dels capitans apareixen destacades figures polítiques republicanes: Francesc Macià, Manuel Azaña, Marcel·lí Domingo, Miguel Maura, Niceto Alcalá-Zamora, etc. També socialistes com Prieto, Largo Caballero, i intel·lectuals favorables al nou règim com Ramón Pérez de Ayala i Gregorio Marañón. En l'angle superior esquerre es troba la bandera tricolor de la Segona República espanyola[876].

[876] **Font:** Arxiu de l'autor. Cedit per Joaquima Genovès Ferrando.

5.3.1-El consistori vila-secà i els seus empleats

Aquell gener de 1930, mentre a Madrid Primo de Rivera presentava la seva dimissió i els esdeveniments es precipitaven i portaven a un nou escenari polític, en el municipi de Vila-seca de Solcina els veïns que formaven part del darrer consistori de la dictadura i que, per tant, regien la vida municipal eren els següents:

Taula 57. Membres del consistori de Vila-seca de Solcina (gener 1930) [877]

Nom i cognoms	Càrrec
Elies Garrabé Martí	Alcalde
Esteve Ferré Ferran	Primer tinent d'alcalde
Josep Malapeira Pons	Segon tinent d'alcalde
Josep Martí Gesalí	Regidor
Pau Gran Socias	Regidor
Pere Ferré Barenys	Regidor
Esteve Torrademé Serra	Regidor
Josep García Espinós	Regidor
Esteve Martí Martí	Regidor
Antoni Torrell Ballvé	Regidor
Josep Planas Forasté	Regidor
Esteve Pujals Rius	Regidor
Pere Mestres Pujals	Regidor

Entre els noms dels regidors del darrer consistori vila-secà de la dictadura de Primo de Rivera podem destacar, entre d'altres, el d'Esteve Torrademé Serra, que esdevindria un any i tres mesos més tard el primer alcalde republicà del municipi vila-secà. També, el de Pere Ferré Barenys, que per l'abril de 1939 va ser nomenat cap local de *Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S*.

Les reformes escomeses pel govern Berenguer també varen incidir ben aviat en la política municipal. El 17 de febrer de 1930, la *Gaceta de Madrid* publicava un reial decret del *Ministerio de la Gobernación*, de data 15 de febrer, en el que es disposava que el dia 25 d'aquell mes havien de cessar els alcaldes, tinents d'alcalde i regidors de tots els ajuntaments d'Espanya. Igualment, aquell mateix dia s'havien de proclamar nous regidors, els quals havien de prendre possessió el dia següent, escollint-se aleshores els nous alcaldes. Per últim, els tinents d'alcalde i d'altres càrrecs havien de ser elegits el dia 27 de febrer. El sistema d'elecció dels nous components dels consistoris, el qual era realitzat per cada ajuntament amb la figura del secretari

[877] **Font:** AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de les sessions de la comissió municipal permanent (20-11-1929 a 21-11-1930). Acta núm.1, d'1-1-1930, p. 8 anvers.

com a principal responsable d'elaborar les llistes dels candidats, era el següent : la meitat dels càrrecs, o la meitat més un si la divisió no era exacta, s'havia d'atribuir als majors contribuents de cada municipi. La resta de vacants de regidors s'havien d'adjudicar a les persones que haguessin obtingut el major nombre de vots en les eleccions municipals celebrades des de l'any 1917 fins la darrera abans de l'arribada de la dictadura de Primo de Rivera l'any 1923. Els nous regidors escollits a dit havien de ser majors de vint-i-cinc anys, veïns residents del municipi d'on havien estat designats i no podien negar-se a acceptar aquesta responsabilitat, llevat, això sí, de casos d'absoluta i justificada impossibilitat que havien de ser al·legats per la persona interessada i resolts pel governador civil de la respectiva província[878].

Obeint el precepte legal abans descrit, el dia 25 de febrer va cessar el darrer consistori vila-secà de la dictadura de Primo de Rivera i es proclamaven els candidats a regidors que havien de formar el nou consistori de l'època de la *Dictablanda*. Al dia següent es va constituir el nou govern municipal, elegint-se també alcalde. El dia 27 es varen escollir els tinents d'alcalde. El nou ajuntament va quedar format de la manera que s'exposa tot seguit:

Taula 58. Consistori de Vila-seca de Solcina (26-2-1930 a 14-4-1931)[879]

Nom i cognoms	Càrrec	Motiu de l'elecció
Miquel Alimbau Solé	Alcalde	Major contribuent
Esteve Barenys Barenys	Primer tinent d'alcalde	Major contribuent
Antoni Riera Roca	Segon tinent d'alcalde	Candidat més votat
Josep Maria Sauné Tous	Regidor	Major contribuent
Josep Olivé Capdevila	Regidor	Major contribuent
Serafí Cot Vinaixa	Regidor	Major contribuent
Josep Malapeira Pons	Regidor	Major contribuent
Pere Ballvé Espinós	Regidor	Major contribuent
Josep Aguiló Alvira	Regidor	Candidat més votat
Antoni Casas Solé	Regidor	Candidat més votat
Josep Morell Solé	Regidor	Candidat més votat
Esteve Roselló Porqueras	Regidor	Candidat més votat
Esteve Xatruch Planas	Regidor	Candidat més votat

L'alcaldia va correspondre a Miquel Alimbau Solé després que tots els regidors presents, exceptuant Josep Maria Sauné Tous, per trobar-se aleshores absent del poble, i Antoni Casas

878 "Ministerio de la Gobernación. Real decreto [núm. 528, de 15-2-1930] disponiendo que el día 25 del corriente mes se constituyan los Ayuntamientos en la forma que se expresa". *Gaceta de Madrid.* Núm. 48, de 17-2-1930, pp. 1.218-1.220.

879 **Font:** AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 12. Llibre d'actes de les sessions plenàries de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (3-1-1929 a 30-9-1930). Actes dels dies 26 i 27 de febrer de 1930.

Solé per malaltia, varen procedir a l'elecció per votació secreta mitjançant paperetes. Alimbau va rebre vuit vots i Josep Olivé Capdevila, tres[880].

Seguint la llei municipal de la dictadura de Primo de Rivera aleshores vigent, anomenada *Estatuto municipal*, al municipi vila-secà li corresponien per nombre d'habitants tretze regidors. Al ser nombre senar, i seguint el que estipulava l'article tercer del reial decret de 15 de febrer de 1930, set dels tretze llocs varen ser adjudicats a persones que tenien l'estatus de majors contribuents, és a dir, els set veïns més adinerats, de major a menor, empadronats en el municipi. D'aquests, Josep Malapeira Pons repetia com a regidor. Les altres sis regidories varen ser per a les persones que més vots varen obtenir, també de major a menor, en les tres darreres eleccions municipals a comptar des de 1917 fins abans de 1923, i que es varen celebrar els anys 1917, 1920 i 1922 [881]. Els senyors Esteve Roselló Porqueras, amb 376 vots obtinguts; Esteve Xatruch Planas, també amb 376 vots, els dos escollits en les eleccions municipals del 8 de febrer de 1920, i Antoni Riera Roca, amb 86 vots en les eleccions del 5 de febrer de 1922, tots tres pel districte primer ; així com Josep Aguiló Alvira, amb 473 vots, Antoni Casas Solé, amb 473 vots, i Josep Morell Solé, amb 117 vots, aquests tres darrers pel districte segon i en les eleccions del 8 de febrer de 1920, foren els escollits per ocupar les regidories destinades a les persones més votades en el municipi [882].

Tal com ja hem dit, l'endemà de la constitució del nou ajuntament es varen elegir els dos tinents d'alcalde que per l'article 96 de l'*Estatuto municipal* pertocaven al municipi vila-secà. També, atenent a l'article 122 de l'esmentada norma, es varen acordar les comissions de treball i els regidors que havien de compondre cadascuna d'elles [883]. Realitzada la votació secreta mitjançant paperetes, el resultat obtingut fou el següent: Esteve Barenys Barenys, amb set vots, triat per a ocupar el càrrec de primer tinent d'alcalde. Antoni Riera Roca, també amb set vots,

[880] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de les sessions de la comissió municipal permanent (20-11-1929 a 21-11-1930). Sessió extraordinària de 26-2-1930, pp. 20 revers i 21 anvers.
[881] Per a l'*Estatuto municipal*: "Presidencia del Directorio Militar. Real decreto-ley [de 8-3-1924] aprobando el Estatuto municipal". *Gaceta de Madrid.* Núm. 69, de 9-3-1924, pp. 1.218-1.302. En concret, per al nombre de regidors, els Arts. 45 i 46, p. 1.226. Per a l'article tercer del reial decret de 15 de febrer ja citat: *Gaceta de Madrid.* Núm. 48, de 17-2-1930, p. 1.218.
[882] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de les sessions de la comissió municipal permanent (20-11-1929 a 21-11-1930). Sessió extraordinària de 26-2-1930, pp. 20 anvers i revers. També, "Ayuntamiento Constitucional de Vilaseca. […]. Relación nominal de los Sres que han desempeñado el cargo de Concejal de este Ayuntamiento desde las elecciones municipales de 1917". El document es troba a: AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 12. Llibre d'actes de les sessions plenàries de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (3-1-1929 a 30-9-1930).
[883] *Gaceta de Madrid.* Núm. 69, de 9-3-1924, p. 1.231. Art. 96; i p. 1.233. Art. 122.

designat per a ser segon tinent d'alcalde. Les comissions de treball serien tres, a saber: 1) comissió de governació: amb Miquel Alimbau Solé; Esteve Xatruch Planas; Esteve Morell Solé, i Esteve Roselló Porqueras. 2) Comissió d'hisenda: Esteve Barenys Barenys; Antoni Casas Solé, i Serafí Cot Vinaixa. 3) Comissió de foment: Antoni Riera Roca; Josep Aguiló Alvira, i Josep Malapeira Pons[884].

El nou consistori aviat va patir canvis en la seva composició. L'1 de març, la comissió municipal permanent va tractar les sol·licituds de renúncia dels senyors Pere Ballvé Espinós i Antoni Casas Solé, el qual encara no s'havia possessionat del càrrec de regidor perquè, com hem vist, el dia de la constitució del nou ajuntament ja estava malalt. Tots dos varen al·legar motius de salut presentant els pertinents certificats mèdics. La comissió municipal acordà informar favorablement les renúncies al governador civil, proposant com a substituts Antoni Torrell Ballvé i Josep Martí Gesalí per ser les persones que venien immediatament després en la llista de majors contribuents i dels més votats, respectivament [885]. Les dimissions foren admeses per la màxima autoritat provincial el dia 11 de març, celebrant-se cinc dies més tard una sessió plenària extraordinària per tal d'investir oficialment com a nous regidors els veïns abans esmentats. A l'acte, però, només va comparèixer Josep Martí Gesalí, així com també Josep Maria Sauné Tous, que al trobar-se fora del poble el dia de la proclamació i constitució del nou consistori no va poder prendre aleshores possessió del seu càrrec i ho va fer aquell dia[886]. Josep Martí Gesalí va durar poc en el càrrec, doncs el 7 de maig l'equip de govern municipal va discutir la instància que ell havia presentat renunciant al seu càrrec adduint que aleshores es trobava malalt. L'escrit no anava acompanyat de l'obligat certificat mèdic, fet pel qual la comissió municipal permanent va acordar exigir aquest requisit per a poder pronunciar-se sobre el cas. El 28 de maig el certificat ja estava en poder de l'Ajuntament i es va decidir informar a favor dels interessos del sol·licitant al governador civil, el qual va acceptar la renúncia el dia 4 de juny [887].

[884] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 12. Llibre d'actes de les sessions plenàries de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (3-1-1929 a 30-9-1930). Acta del dia 27-2-1930, pp. 21 revers i 22 anvers.
[885] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de les sessions de la comissió municipal permanent (20-11-1929 a 21-11-1930). Acta núm. 10, d'1-3-1930, pp. 20 revers i 21 anvers i revers.
[886] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 12. Llibre d'actes de les sessions plenàries de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (3-1-1929 a 30-9-1930). Sessió extraordinària de 16-3-1930, p. 22 revers.
[887] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de les sessions de la comissió municipal permanent (20-11-1929 a 21-11-1930). Acta núm. 20, de 7-5-1930, p. 39 revers. Acta núm. 23, de 28-5-1930, p. 49 anvers i revers. També, AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 12. Llibre d'actes de les sessions plenàries de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (3-1-1929 a 30-9-1930). Sessió extraordinària de 6-6-1930, p. 25 anvers.

El dia següent d'haver resolt el tema del regidor Martí, va morir el primer tinent d'alcalde Esteve Barenys Barenys. Un altre cop, la comissió permanent es va reunir aquell mateix dia en sessió extraordinària per a fer constar aquest fet luctuós. Per tal de cobrir les dues vacants, es va realitzar un ple extraordinari de l'Ajuntament el dia 6 de juny, en el que es varen escollir Pere Ferré Barenys, com a major contribuent, i Esteve Ferrando Magriñà en concepte d'exregidor escollit en les eleccions de l'11 de novembre de 1917. Aquest darrer fou elegit primer tinent d'alcalde per vuit vots aquella mateixa jornada [888].

Mentre el consistori municipal va viure canvis, la relació dels empleats locals que desenvolupaven aleshores llurs tasques en l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina era la següent:

Taula 59. Plantilla de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina anterior a la II República[889]

Cognoms i nom	Càrrec	Antiguitat
Anguera Castellví, Jaume	Secretari	22-8-1927
Casas Aguiló, Esteve	Conserge	1-4-1910
Espuis Subías, Marià	Veterinari titular	1-1-1931
Gené Espinós, Ramon	Sereno de Salou	15-8-1924
Gesalí Rosell, Anna	Llevadora titular	1-1-1926
Graset Pujals, Josep	Agutzil, recaptador i dipositari	1-6-1928
Jansà Guardiola, Ramon	Farmacèutic titular	23-9-1927
Jordà Brull, Francesc	Sereno	?
Moratal Orti, Joaquim	Conserge hospital i cementiri	7-11-1925
Morell Ferrando, Pau	Carter	?
Olivé Marquès, Pere	Sereno	1-3-1915
Pedrola Santadella, Santos	Guarda de camp temporer	?
Perera Sans, Josep	Metge titular	1-11-1914
Rebull Bofarull, Marc	Oficial de secretaria	12-10-1921
Rovira Ferrando, Antoni	Peó caminaire	1-5-1918
Rull Artal, Josep	Peó encarregat neteja pública	1-7-1926
Salas Abad, Indaleci	Guarda de camp	26-6-1929

Podem observar que vuit dels catorze nomenaments que tenim constància de la seva data d'ingrés corresponen a l'època de la dictadura de Primo de Rivera, i que un, el del veterinari Marià Espuis Subías, es va donar durant la *Dictablanda*. El fet que es produissin aquests nou nomenaments, que significaven aproximadament més de la meitat de la plantilla de l'Ajuntament

[888] AHMV. Fons municipal Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de les sessions de la comissió municipal permanent (20-11-1929 a 21-11-1930). Acta núm. 24. Sessió extraordinària de 29-5-1930. També, AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 12. Llibre d'actes de les sessions plenàries de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (3-1-1929 a 30-9-1930). Sessió extraordinària de 6-6-1930, pp. 25 anvers a 27 anvers ; i , "Ayuntamiento Constitucional de Vilaseca. […]. Relación nominal de los Sres que han desempeñado el cargo de Concejal de este Ayuntamiento desde las elecciones municipales de 1917".

[889] **Font:** AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 24. Relació de pagament del personal de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina corresponent al mes de gener de 1935.

vila-secà, no era fruït de la casualitat ni del caprici dels equips de govern municipals. Tot plegat venia motivat pel fet que l'*Estatuto municipal* estipulava en el seu Títol V, dedicat a les atribucions dels ajuntaments, que era exclusiva competència d'aquests, entre d'altres qüestions, la *"Policía rural y servicios para vigilancia y guardería de cosechas, ganados y heredados"* [890]. De la mateixa manera, els ens locals tenien com a obligació la inspecció i examen d'aliments i begudes, especialment del pa, les carns i la llet, així com l'establiment i manteniment de serveis d'assistència medicofarmacèutica per a les famílies pobres. També, entre d'altres, el subministrament d'aigua potable bacteriològicament pura per a ús de boca de la població, la creació d'un servei municipal de professores en parts, la higiene pecuària, i la neteja de les vies públiques. L'anterior Llei municipal d'octubre de 1877 ja descrivia bastants de les obligacions i competències municipals, però la disposició de 1924 les va acabar de desenvolupar i especificar[891]. Amb motiu de l'Estatut municipal, l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina va anar incorporant a guardes de camp com Indaleci Salas Abad; a Josep Rull Artal com a encarregat de la neteja pública; una llevadora en la persona d'Anna Gesalí; al farmacèutic del poble, Ramon Jansà Guardiola, el qual havia d'analitzar les aigües i els aliments, i havia de dotar de medicaments les famílies més desfavorides; i al veterinari Marià Espuis Subías, el qual s'encarregava de controlar l'estat sanitari dels animals del municipi. A banda dels empleats citats, l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina disposava dels serveis d'assessoria de l'arquitecte municipal de Tarragona en Josep Maria Pujol de Barberà[892].

5.3.2-Les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931

Una de les primeres disposicions aprovades pel gabinet Berenguer per tal de *"* […] *pacificar los espíritus* […]*"* [893] de la població i preparar aquesta per a properes eleccions que havien de normalitzar la vida política del país, va ser el de concedir una generosa i àmplia

[890] *Gaceta de Madrid*. Núm. 69, de 9-3-1924. Art. 150, punt 14, p. 1.236.
[891] La Llei municipal de 1877 es va publicar en la *Gaceta de Madrid*. Núm. 277, de 4-10-1877, pp. 39-46.
[892] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de les sessions de la comissió municipal permanent (20-11-1929 a 21-11-1930). Acta núm. 3, de 10-1-1930, p. 10 anvers i revers i 11 anvers. Josep M. Pujol de Barberà obtingué el títol d'arquitecte l'any 1892. Projectà i dirigí, entre d'altres, les obres de construcció de l'escorxador de Tarragona, el mercat central i el convent de Santa Clara de la mateixa ciutat. També va redactar el projecte de construcció de l'església nova d'El Milà (Alt Camp). Morí d'accident a Tarragona l'any 1949 als 78 anys. Vegeu, RÀFOLS, J.F. (Dir.). *Diccionario de artistas de Cataluña, Valencia y Baleares.* Vol. IV. Barcelona-Bilbao: Edicions Catalanes, S. A. / La Gran Enciclopedia Vasca, 1980, p. 989. Per a l'esglesia nova d'El Milà vegeu, BERTRAN ÁLVAREZ, Carles. *El Milà (1868-1923):* ... . , p. 75.
[893] BERENGUER, Dámaso. *De la Dictadura a la República.* ... . , p. 62.

amnistia a tots aquells que es varen enfrontar amb la finida dictadura. Aprofitant el fet que es cumplia el primer aniversari de la mort de la reina Maria Cristina, mare d'Alfons XIII, el 5 de febrer de 1930, el monarca va donar el seu vistiplau a un reial decret llei en el que es concedia aquesta gràcia [894]. Un altre pas, que preferentment pretenia tornar a guanyar-se la confiança perduda dels catalans, va ser el de derogar, el 9 de juny de 1930, el ja citat reial decret, de 18 de setembre de 1923, *"dictando medidas y sanciones contra el separatismo"*. Per últim, el 7 de febrer de 1931 varen signar-se dues importants disposicions legals: la primera eliminava la censura implantada per Primo de Rivera i restablia a tota Espanya la llibertat d'expressió per qualsevol mitjà de difusió, dret que estava recollit en l'article 13 de la Constitució de 1876. Dins d'aquest marc de llibertats, la segona norma disposava que s'havien de celebrar eleccions generals a diputats el dia 1 de març de 1931 i les de senadors el dia 15 d'aquell mateix mes. Finalment, però, el 14 de febrer es suspenien aquestes eleccions, convocant-se, el 13 de març, eleccions municipals per al dia 12 d'abril de 1931[895].

Tothom que tenia una mínima consciència de l'estat de gran passió i d'agitació políticosocial en que vivia aleshores Espanya, sabia que aquelles eleccions municipals d'abril esdevindrien un plebiscit oficiós, un termomètre per valorar el nivell d'acceptació o rebuig popular de la monarquia i, alhora, valorar l'abast i força del moviment republicà. Fins i tot els polítics d'ambdues faccions així ho creien i ho declaraven obertament. Tant era així, que el governador civil de Tarragona va fer saber als alcaldes de la província que immediatament que sapiguessin els resultats de les eleccions municipals en les seves respectives localitats, ho comuniquessin al govern civil especificant la filiació política dels escollits, és a dir, si eren republicans o monàrquics[896].

---

[894] "Real decreto-ley [núm. 320, de 5-2-1930] concediendo amnistía […]". *Gaceta de Madrid*. Núm. 37, de 6-2-1930, pp. 986-987. GUZMÁN, Eduardo de. *1930: Historia política de un año decisivo. …* . , p. 157. L'amnistia, tot i ser generosa, no va omplir les expectatives de molta gent.

[895] "Real decreto [Núm. 1.445, de 9-6-1930] derogando el de 18 de Septiembre de 1923". *Gaceta de Madrid*. Núm. 161, de 10-6-1930, p. 1.539. "Real decreto [Núm. 596, de 7-2-1931] restableciendo en todas las provincias del Reino, […], las garantías establecidas en el artículo 13 de la Constitución de la Monarquía". " Real decreto [Núm. 597, de 7-2-1931] disponiendo que […] las elecciones de Diputados a Cortes se verifiquen el día 1º de dicho mes de Marzo […]". *Gaceta de Madrid*. Núm. 39, de 8-2-1931, pp. 723 i 724, respectivament. "Real decreto [Núm. 685, de 15-2-1931] declarando en suspenso los plazos señalados para las elecciones de Diputados y Senadores y convocatoria de Cortes". *Gaceta de Madrid*. Núm. 46, de 15-2-1931, p. 874. "Real decreto [Núm. 946, de 13-3-1931] disponiendo que las elecciones generales de Ayuntamientos se celebren para la renovación total de sus componentes el día 12 de Abril próximo, […]". *Gaceta de Madrid*. Núm. 75, de 16-3-1931, pp. 1.441-1.442.

[896] Per a l'opinió dels polítics: BEN-AMI, Shlomo. *Los orígenes de la Segunda República …* . , p. 295. Per al governador civil : "Circular nº 67. Elecciones municipales". *BOPT*. Núm. 87, de 10-4-1931, p. 1

Davant aquella important contesa electoral, els partidaris de la monarquia a les nostres contrades opinaven que *"* […]. *Qui voti per les esquerres, encara que l'intenció sigui una altra, cooperarà espiritualment o farà el joc als estudiants que apedreguen i tirotegen la policia i la Guàrdia Civil, als que promouen vagues generals estèrils, als que a Gijón cremaven sacrílegament les imatges d'un temple,* […]. *Donaran la raó als que aboquen al país a l'intranquilitat constant, al vessament de sang i a la misèria. Encoratjaran als que volen que les fàbriques siguin dels obrers i la terra dels que la treballen,* […]. *Ajudaran a ocupar posicions als que preconitzen la laicització de l'ensenyança i la confiscació dels béns de les comunitats religioses "* [897].

Per contra, els republicans tarragonins opinaven que *"Mai la forma de govern monàrquica podrà tindre defensors de bona fe dintre'l poble treballador ni entre'ls homes que no vegin en la política un medi de conservar els seus privilegis o tractin de satisfer les seves ambicions personals. No poden defensar els treballadors, que vulguin emancipar-se dintre la societat, la monarquia perquè aquesta representa el privilegi i els treballadors mentres existeixin privilegis se veuran explotats inicuament. La monarquia no pot ésser defensada per els homes que políticament vulguin el progrés de la humanitat, perquè s'apoia en la creu i l'espasa* [l'Església i els militars]*, i aquests estaments són una rèmora que mai deixarà avençar, de bon grat, al poble que brega per la seva redenció*. […] *"* [898].

Els socialistes, companys de coalició dels republicans, feien saber que *"* […] *. La lucha está entablada entre la monarquía y la República, entre la tiranía absoluta y la democracia y la libertad, entre el orden y el desorden. La monarquia representa el desorden, la inmoralidad administrativa, los impúdicos y escandalosos negocios, la ruina de la Hacienda, la violación del derecho, el despojo de los fueros soberanos del pueblo, el hambre y la miseria del pueblo, el analfabetismo, el caos; la República representa la reconquista de los derechos soberanos del pueblo, la democracia y la libertad,* […]*, la protesta viril contra la dictadura* [de Primo de Rivera] *y la tiranía absoluta, la exigencia de responsabilidades de Annual y de la dictadura, el orden y la seguridad de los españoles y la dignificación de España. Es claro el dilema que está colocado ante la conciencia nacional: el que vote por la monarquía vota por el impunismo, por la dictadura*

[897] "La gent d'ordre i les eleccions municipals". *La Cruz*, 10-4-1931, p. 1.
[898] "República i Monarquia". *Tarragona Federal*, 13-9-1930, p. 1.

y la esclavitud del pueblo; quien vote por la República lo hace a favor de la democracia y de la libertad, base y fundamento de la soberanía nacional. Pueblo: en tu mano está el porvenir de España; con tu voto vas a decir si quieres ser libre o esclavo. […]. *Pueblo: vota con resolución unánime la candidatura republicano-socialista"* [899].

Nou dies abans de les eleccions locals, el dia 3 d'abril per la tarda, va passar per Reus i Vila-seca de Solcina, amb direcció a Tarragona, un tren que conduia deportats cap a Maó i les illes Xafarines un grup d'uns seixanta militars condemnats per haver participat en la revolta de Jaca. Entre ells es trobava el capità Salvador Sediles. A la capital del Baix Camp *"* […] *un grupo de cerca de un millar de personas les recibieron con grandes aplausos, iniciando seguidamente una colecta. Como el tren para en Reus diez minutos, hubo tiempo suficiente para exparsiones, dándose muchos vivas a la República que eran contestados por los detenidos con vivas a España. En la estación de Vilaseca también había un numeroso grupo aguardando a los expedicionarios"* [900]. Dins aquest nombrós grup de vila-secans es trobava Salvador Ferrando Inglès, que recordava perfectament com el grup de caramelles del Fènix, del qual ell era aleshores el president, estava arreclant la cistella per al dia de Pàsqua i que al conèixer la notícia del pas del tren ho varen deixar tot i es varen dirigir cap a l'estació. Allà, tal com ell ens comentà, *"* […] *va anar molta gent"*, i als presoners *"se'ls hi va fer una gran rebuda"*[901]. Arribat el comboi a Tarragona també es varen produir aclamacions, desencadenant-se encabat una manifestació amb aldarulls i arrancant-se una bandera espanyola monàrquica[902]. Com podem comprovar, el poble de Vila-seca de Solcina no estava al marge d'aquest clima d'ebullició política, aprofitant el pas dels detinguts de l'aixecament de Jaca per a realitzar una manifestació espontània en favor de la República.

[899] "Hoy, a votar". *El Socialista*, 12-4-1931, p. 1.
[900] "El paso de los de Jaca. Los sucesos del jueves". *La Cruz,* 5-4-1931, p. 2. "El paso por Tarragona de los soldados y clases condenados en Consejo de Guerra por los sucesos de Jaca. La presencia de agentes provocadores". *Diario de Tarragona,* 4-4-1931, p. 2. Per a Maó: "L'homenatge entusiàstic de Tarragona als herois de Jaca". *Diario de Tarragona,* 21-4-1931, p. 1.
[901] Testimoni del Senyor Salvador Ferrando Inglès. Vila-seca, 28-12-2002.
[902] "El paso de los de Jaca. Los sucesos del jueves". *La Cruz,* 5-4-1931, p. 2. També, "Los sucesos del jueves". *La Cruz,* 6-4-1931, pp. 1 i 2.

Port de Barcelona, 17 d'abril de 1931. El capità Salvador Sediles, condemnat per la insurrecció de Jaca, descendeix a través d'una passarel·la del vaixell *Delfín*, que els va portar, tant a ell com a la resta de companys tancats en el penal de Maó, des de Menorca fins a la Ciutat Comtal. La capital catalana tributà als revoltats de Jaca una gran rebuda, tant popular com institucional. En el mateix port, esperant l'arribada del vaixell, es va congregar una gran multitud que vitorejà als militars revoltats en favor de la República quatre mesos abans, i alliberats amb motiu de la proclamació de la Segona República espanyola[903].

Davant aquesta situació, no era gens estrany que el corresponsal vila-secà del *Diario de Tarragona* digués que *"Les vinents lluites municipals han desvetllat en aquest poble de tradició republicana un entusiasme poques vegades igualat "*. A més, apuntava que *"Durant aquests dies passats s'han rumorejat, encara que no en concret, les dues candidatures en pugna. Per ara sembla que la candidatura que més s'imposa és la de coalició republicana-socialista que presenten l'Ateneu Pi i Margall i el Centre d'Obrers del Camp, integrada tota ella per homes d'esquerra, que arboren un ideal de justícia, llibertat i renovació en quasi tots els ordres de la vida local, la qual ha estat acollida amb gran simpatia per l'opinió pública.* […] *, s'ha buscat dita coalició per a tornar al nostre poble tots els drets usurpats durants aquests anys de dictadures odioses i tota la pau, justícia i democràcia que tot ciutadà de Vilaseca n'és mereixedor. És natural que tothom d'esquerres ha de prescindir de tota candidatura que no sigui la de coalició*

[903] **Font:** ANC. Fons Josep Maria Sagarra i Plana. Codi de referència: ANC1-585-N-1674. Autor/s: Gaspar-Sagarra i Torrents.

republicana-socialista seguint l'exemple d'arreu de la Península Ibèrica " [904]*.* Efectivament, a moltes ciutats i viles d'Espanya les candidatures antidinàstiques estaven formades per una coalició de forces republicanes i socialistes. Coalició que es va poder realitzar perquè prèviament, l'octubre de 1930, el *Partido Socialista Obrero Español* (PSOE) i la seva sindical *Unión General de Trabajadores* (UGT) es varen adherir al moviment revolucionari republicà constituït arrel del Pacte de Sant Sebastià [905].

Una setmana abans del dia de les eleccions, el 5 d'abril, tal i com ordenava la llei electoral aleshores vigent de 8 d'agost de 1907 [906], la junta municipal del cens electoral de Vila-seca de Solcina, amb Pau Gran Socias al seu capdavant com a president i jutge municipal, va proclamar oficialment les dues candidatures que es presentaven a la contesa electoral en els dos districtes en que es dividia el municipi. El districte primer, amb una única secció i on s'havien d'elegir cinc regidors, tenia com a local del col·legi electoral l'hospital municipal. Els habitants del districte segon, també amb una sola secció i amb sis regidors a escollir, havien d'anar a votar a l'escola nacional de nens. La candidatura republicanosocialista de l'Ateneu Pi i Margall i dels "Obrers" va ser proposada, segons marcava l'article 24.2 de l'esmentada llei electoral, pels exregidors Esteve Gesalí Rosell, primer president de l'Ateneu, i per Magí Guardiola Barenys. La dels monàrquics fou avalada pels exregidors Antoni Casas Solé i Esteve Xatruch Planas. En el districte segon, independentment de les dues candidatures anteriors, es va proposar ell mateix i presentar el republicà radical i exalcalde Josep Perera Sans[907].

Respecte els col·legis electorals, el president de la mesa del districte primer era Pere Ballvé Espinós. Com a suplent s'havia designat Josep Xatruch Salvadó. Els adjunts del president en aquesta mesa eren Josep Adserias Casas i Salvador Aguiló Boquera, sent els seus suplents Jaume i Amadeu Xatruch Salvadó, respectivament. El president nomenat per la junta municipal del cens electoral per a la mesa del districte segon va ser Josep Casas Solé, i el seu suplent fou Josep Isern Magrané. Els germans Fèlix i Joan Adserias Casas eren els adjunts titulars, així com

[904] Per a tota la cita: ERM. "Vida política. Vilaseca". *Diario de Tarragona,* 11-4-1931, p. 2.
[905] BEN-AMI, Shlomo. *Los orígenes de la Segunda República ….* , pp. 205-230.
[906] "Ley [de 8-8-1907] reformando la Electoral vigente". *Gaceta de Madrid.* Núm. 222, de 10-8-1907, pp. 584-592 ; p. 586. Art. 24, i p. 587. Art. 26, per a l'acte de proclamació de candidats.
[907] AHMV. Fons del Jutjat Municipal de Vila-seca. Eleccions municipals de 12-4-1931. "Acta de designación de locales de los Colegios electorales", de 2-1-1931. "Acta de proclamación de candidatos", de 5-4-1931. Per al nombre de regidors a escollir per districte: "Núm. 1.693. Relación numérica y por distritos del número total de concejales que se han de elegir en las próximas elecciones municipales […]". *BOPT*. Núm. 78 (extraordinari), de 29-3-1931.

també els germans Josep i Esteve Xatruch Ferrando eren els suplents dels adjunts abans esmentats [908].

Eloqüent cartell electoral de la coalició republicanosocialista per a les eleccions municipals del 12 d'abril. En ell es recorden tres esdeveniments del regnat d'Alfons XIII que desacreditaren profundament la monarquia a ulls de la ciutadania: el desastre d'Annual (Marroc), on moriren milers de soldats espanyols. L'inici de la dictadura de Primo de Rivera (setembre 1923); i els afusellaments dels capitans Galán i García Hernández a Jaca (desembre 1930), després de fracassar l'aixecament republicà[909].

[908] "Núm. 1.622. Junta Municipal del Censo electoral de Vilaseca". *BOPT*. Núm. 76, de 27-3-1931, p. 2. "Relación de los Adjuntos y Suplentes de las mesas electorales para las próximas elecciones …". *BOPT*. Núm. 84, de 7-4-1931, p. 2.

[909] **Font:** *El Socialista*, 12-4-1931, p. 6. A: http://archivo.fpabloiglesias.es Archivo Fundación Pablo Iglesias. Hemeroteca. (Consultat 27-10-2021).

Arribat el dia de les eleccions, el diumenge dia 12 d'abril, en la premsa tarragonina es podia llegir una al·locució del governador civil en la que deia, entre d'altres coses, que *"Estamos ya en la fecha en que se han de celebrar las primeras elecciones municipales, después de tan largo período de tiempo sin que se haya manifestado el cuerpo electoral, y no necesito encarecer la importancia de esta jornada en la que el Gobierno y las Autoridades que de él dependemos, sólo nos guía el firme y decidido propósito de garantizar la absoluta pureza del sufragio y la máxima libertad en el ejercicio de los derechos cívicos. Deben todos los electores de esta hidalga ciudad y provincia acudir a las urnas como un solo hombre,* […]*. Espero y confío que la elección de hoy será la más concurrida que ha presenciado esta querida tierra de tan rancio y patriótico abolengo"* [910].

La consigna del governador civil es va seguir al peu de la lletra en el municipi de Vila-seca de Solcina, doncs hi havia molt entusiasme per anar a votar, i *"Des de molt abans de constituir-se les meses l'animació era extraordinària pels carrers, places i establiments públics, no registrant-se cap incident d'importància, gràcies a la serenitat d'una certa demostració de germanor i cultura que tot ciutadà de Vilaseca gaudeix "* [911]. Des de les vuit del matí i fins les quatre de la tarda els col·legis electorals varen estar oberts segons marcava la norma [912]. Els resultats foren els següents:

[910] "Alocución del Gobernador Civil a los electores". *Diario de Tarragona*, 12-4-1931, p. 1.
[911] ERM. "Les eleccions a la província". *Diario de Tarragona*, 14 – 4 – 1931, p. 2. També el testimoni del senyor Salvador Ferrando Inglès. Vila-seca, 28-12-2002.
[912] "Ley reformando la Electoral vigente". *Gaceta de Madrid.* Núm. 222, de 10-8-1907, p. 588. Art. 40.

Taula 60. Resultats electorals en el municipi de Vila-seca de Solcina (12 d'abril 1931) [913]

Districte primer. Secció única (Hospital municipal)		
Nom i cognoms	**Filiació política**	**Vots obtinguts**
Esteve Torrademè Serra	Partit Catalanista Republicà	214
Ramon Pujals Ferré	PSOE	211
Josep Tost Vidal	PSOE	208
Jaume Sans Planas	Partit Republicà Radical	106
Josep Calbet Ferré	PSOE	100
Josep Ferré Ferré	Republicà	94
Esteve Martí Martí	Republicà	2
Esteve Ferrando Magriñà	Republicà	2
Esteve Escoda Masip	PSOE	2
Districte segon. Secció única (Escola nacional de nens)		
Antoni Rovira Casas	Republicà	225
Joan Tous Gran	Republicà	218
Antoni Sendra Casas	PSOE	217
Joan Ferran Ferrando	PSOE	206
Esteve Ferrando Magriñà	Republicà	165
Esteve Martí Martí	Republicà	165
Esteve Benach Salvadó	Monàrquic	159
Esteve Escoda Masip	PSOE	148
Núm. d'electors	845	100 %
Participació	703	83,2 %
Abstenció	142	16,8 %

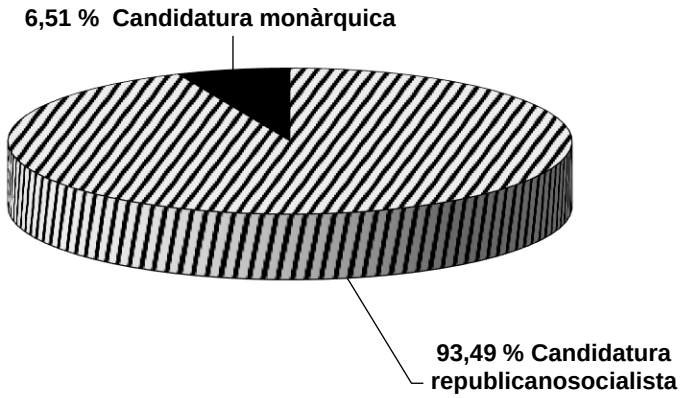
La distribució dels vots emesos segons l'opció política escollida va ser la que reflectim tot seguit:

Taula 61. Eleccions municipals de 12-4-1931: distribució del vot segons candidatura

	Número de vots			
Opció política	**Districte 1r**	**Districte 2n**	**Total**	**%**
Republicana	418	773	1.191	48,77
Socialista	521	571	1.092	44,72
Candidatura republicanosocialista	**939**	**1.344**	**2.283**	**93,49**
Monàrquica	**0**	**159**	**159**	**6,51**
Total	**939**	**1.503**	**2.442**	**100**

[913] **Font:** AHMV. Fons del Jutjat municipal de Vila-seca. Eleccions municipals de 12-4-1931. "Acta de la Junta de escrutinio", de 16-4-1931. Acta d'escrutini, de data 12-4-1931, del districte primer. També, ERM. "Les eleccions a la provincia". *Diario de Tarragona,* 14 -4 -1931, p. 2.

Gràfica 35. Eleccions municipals de 12 d'abril 1931: percentatges de vot a candidatures en el municipi de Vila-seca de Solcina

Les xifres absolutes i relatives de participació demostren que l'electorat del municipi es va abocar en aquesta cita electoral: de 845 persones amb dret a sufragi en el municipi, varen anar a votar 703, que en xifres relatives representava el 83,2 %. Només 142 electors (16,8 %), no varen exercir el seu dret a votar, és a dir, es varen abstindre. El mateix va passar en el municipi veí de la Canonja, on la participació fou del 82 % [914]. El percentatge vila-secà de participació fou superior a l'espanyol (67,16%), al català (69%) i al de la província de Tarragona (66%). Sembla ser que *"*[…] *el número de paperetes que es dipositaren a les urnes,* […] *mai no s'havia igualat* […] [en] *aquest poble"* [915]. Cal tenir en compte que aleshores, segons la llei electoral, només tenien dret a votar els homes majors de vint-i-cinc anys, en ple gaudiment dels seus drets civils, i que tinguessin un parell d'anys de residència, com a mínim, en el municipi on vivien. Els membres de les forces armades i dels cossos de seguretat que es trobaven militaritzats (guàrdies civils, etc) no podien votar. A més, cada elector votava als candidats que creia més adients per al càrrec fins a un màxim de tres persones en el districte primer i quatre en el districte segon. Per

[914] LLOP i TOUS, Josep. *De la Segona República a la primera postguerra. La Canonja, 1930-1944.* Tarragona: Centre d'Estudis Canongins "Ponç de Castellví", 2001, p. 25.
[915] Per als percentatges tarragoní, català i espanyol de participació: HERNÁNDEZ LAFUENTE, Adolfo. "Las elecciones del 12 de abril". … . , pp. 54 -55. La participació a Catalunya ha estat calculada per nosaltres en base a les dades percentuals de les quatre províncies catalanes. Per a la cita de participació electoral a Vila-seca de Solcina: ERM. "Les eleccions a la província. A Vilaseca". *Diario de Tarragona*, 14-4-1931, p. 2.

tant, a diferència del que passa avui dia exceptuant les eleccions al Senat, les llistes eren obertes. Es votava la persona independentment del partit que representés[916].

La victòria de la coalició republicanosocialista fou aclaparadora, indiscutible, en els dos districtes electorals del municipi. El poble vila-secà i salouenc va manifestar majoritàriament i sense embuts el seu rebuig per la monarquia d'Alfons XIII. L'èxit obtingut a les urnes va fer creure entre el veïnat vila-secà que el caciquisme existent en el poble havia mort per sempre[917]. Era lògic que pensessin això, doncs en definitiva havien estat derrotats estrepitosament els representants vila-secans de la monarquia. Un sistema que havia afavorit fins al darrer moment a les families acabalades d'arreu d'Espanya (oligarquies) i, evidentment, també les del municipi. L'únic candidat dinàstic que es va salvar de l'oprobi fou Esteve Benach Salvadó, que va rebre 159 vots els quals, tanmateix, no li varen servir per a obtenir la regidoria. La resta d'aspirants monàrquics que es varen presentar a les eleccions i que no varen obtenir vots foren Jaume Aragonès González, Esteve Salvadó Voltas, Ambrosi Sauné Aguiló, Ramon Palau Casanovas, i Esteve Morell Rius. Per últim, val a dir que en l'acte del recompte de paperetes no es va presentar cap tipus de reclamació ni protesta, tal i com consta en l'acta d'escrutini [918].

En funció dels vots obtinguts per cada candidat, la Junta municipal del cens electoral de Vila-seca de Solcina va proclamar oficialment regidors electes, quatre dies després de les eleccions, ja proclamada la República i constituït el consistori republicà el dia anterior, als republicans de l'Ateneu Pi i Margall: Esteve Torrademè Serra; Jaume Sans Planas, Antoni Rovira Casas; Joan Tous Gran; Esteve Ferrando Magriñà; i Esteve Martí Martí. Així com als socialistes de l'entitat dels "Obrers": Ramon Pujals Ferré; Josep Tost Vidal; Josep Calvet Ferré; Antoni Sendra Casas; i Joan Ferran Ferrando. Tots ells tenien la intenció d' *"* […] *emprendre una nova tasca per tal que el nostre poble adelanti conjuntament amb els altres pobles de Catalunya i Espanya, i també perquè imperi al municipi una era de justícia i democràcia pel benestar de Vilaseca"* [919].

[916] "Ley [de 8-8-1907] reformando la Electoral vigente". *Gaceta de Madrid.* Núm. 222, de 10-8-1907, p. 584. Art. 1r ; p. 586. Art. 21 ; i p. 588. Art. 41.
[917] ERM. "Les eleccions a la província. A Vilaseca". *Diario de Tarragona,* 14-4 - 1931, p. 2.
[918] AHMV. Fons del Jutjat municipal de Vila-seca. Eleccions municipals de 12-4-1931. "Acta de proclamación de candidatos", de 5-4-1931. "Acta de la Junta de escrutinio", de 16-4-1931.
[919] Per als regidors electes: AHMV. Fons del Jutjat municipal de Vila-seca. Eleccions municipals de 12-4-1931. "Acta de la Junta de escrutinio", de 16-4-1931. Per a la cita : ERM. "Les eleccions a la província. A Vilaseca". *Diario de Tarragona,* 14-4-1931, p. 2.

El tinent general Dámaso Berenguer, ministre de la Guerra en el darrer govern de la monarquia, explica en les seves memòries que *"Por la tarde* [del dia 12 d'abril]*, hacia las cuatro empezaron a llegar noticias alarmantes sobre las elecciones. Se decía ya que en Madrid y Barcelona se habían perdido. Al anochecer, las noticias eran francamente malas; las elecciones se habían perdido en casi todas las capitales de provincias"* [920]. La jornada del dia 13 fou de calma tensa arreu d'Espanya. A Madrid, mentre tant, *"Las noticias que de toda España se recibieron durante el día, aumentaban la extensión del desastre: era una derrota, por su magnitud, tan aplastante como insospechada"*, segons ha deixat escrit el Comte de Romanones, ministre també en el gabinet de l'almirall Aznar [921]. Sens dubte la derrota va ser inesperada per als monàquics, doncs, com bé diu José María Gil Robles, líder de la *Confederación Española de Derechas Autónomas* (CEDA) durant la Segona República, *"El resultado* […] *sorprendió por completo a las derechas españolas. Poco importaba que los síntomas, fácilmente perceptibles, del período preelectoral acusaran la gravedad y la extensión del mal. En los círculos políticos, de vida más que precaria, y en los órganos periodísticos de derecha se daba por descontado un resultado favorable a la causa de la Monarquía"* [922].

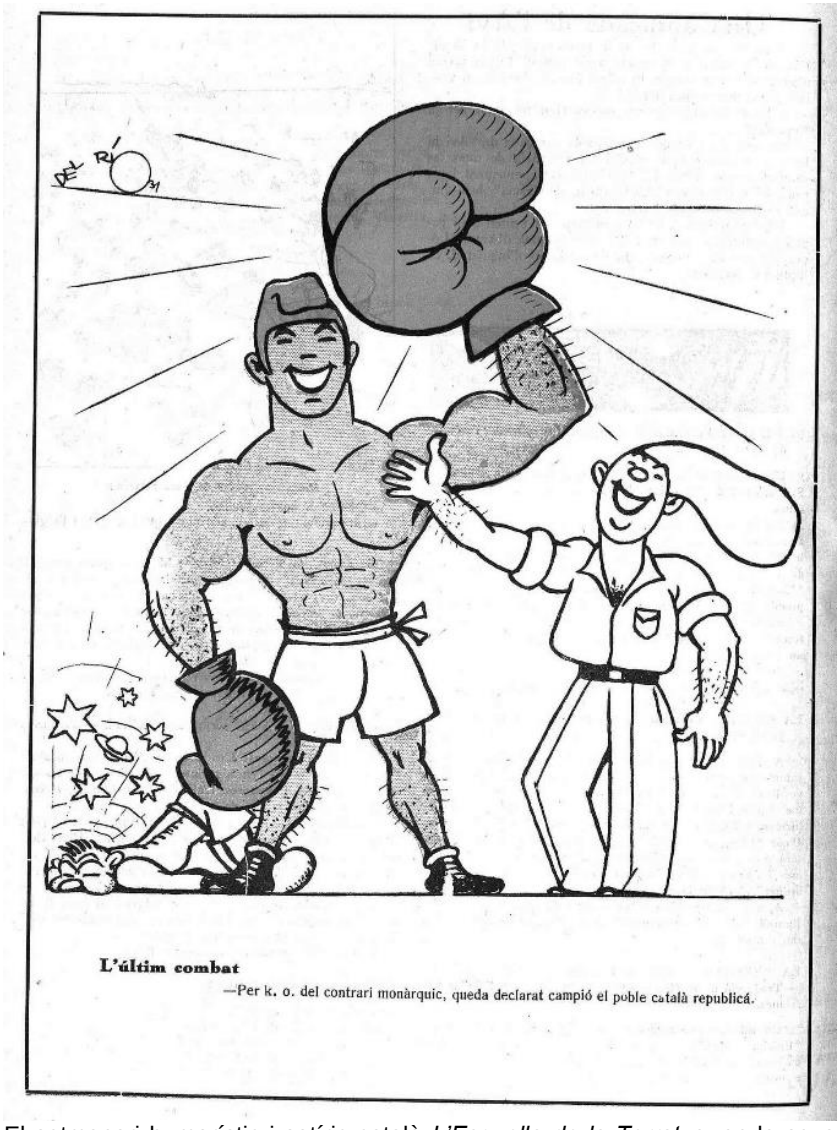
Encara que els resultats electorals complets mai varen ser publicats, la investigació històrica demostra que els candidats dinàstics, tot i obtenir en xifres generals major nombre de regidors que els republicans i socialistes, només varen assolir la victòria en sis de les cinquanta-dues capitals de província, així com en amplies zones rurals on la influència del caciquisme era molt important. Per contra, el vot de quaranta-cinc capitals de província, de molts nuclis urbans i pobles grans es va decantar per la coalició republicanosocialista. Això va provocar, segons l'historiador Shlomo Ben-Ami, que el govern quedés *"conmocionado por su derrota en las capitales y en las poblaciones grandes y no encontraba consuelo en su victoria numérica en los distritos rurales, la cual representaba la rutina del caciquismo local más que la verdadera opinión pública. La sustancial <<victoria>> lograda en los pueblos no bastaba para borrar la derrota sufrida en las capitales y los triunfos republicanos en los pueblos grandes. Es evidente que en*

[920] BERENGUER, Dámaso. *De la Dictadura a la República. ... .* , pp. 354 –355. Vegeu també, CONDE DE ROMANONES. *... Y sucedió así. ... .* , pp. 26-30. És interessant el punt de vista del general Mola, al ser, aleshores, el director general de seguretat. Vegeu: MOLA VIDAL, Emilio. *Obras completas.* Valladolid: Librería Santarén, 1940, pp. 849-877. Referent al que va viure els dies 13 i 14 d'abril de 1931.
[921] CONDE DE ROMANONES. *... Y sucedió así. ... .* , p. 37.
[922] GIL ROBLES, José María. *No fue posible la paz.* Barcelona: Ed. Ariel, 1968, p. 29. També, MAURA, Miguel. *Así cayó Alfonso XIII ... .* , p. 144.

aquellos lugares donde la opinión pública se expresó libremente [sense la pressió del caciquisme]*, la monarquía fue o derrotada o seriamente impugnada. Todo ello produjo la actitud derrotista de los ministros, que llevaría a la caída de la monarquía"* [923]. A les vuit de la tarda del dia 13, el president del consell de ministres, almirall Aznar, va presentar la seva dimissió i la de tot el govern a Alfons XIII, la qual fou acceptada. Una hora més tard, el general Sanjurjo, director general de la Guàrdia Civil, que aquella mateixa tarda havia mantingut contactes amb un representant d'Alejandro Lerroux, va adreçar un comunicat a tots els comandaments d'aquest institut armat en el que ordenava que les forces de la benemèrita *"* […] *no se opongan a la justa manifestación del triunfo republicano que pueda surgir del Ejército y del pueblo"*. En una línia molt similar s'havia pronunciat el ministre de la guerra Berenguer quan, moltes hores abans, durant la matinada d'aquell dia, va enviar un telegrama a tots els capitans generals de l'exèrcit[924]. El col·lapse de la monarquia s'acabà de materialitzar esfondrant-se *"*[…] *sin que entrase en lucha siquiera un piquete de alabarderos"* per a defensar-la. Precisament perquè com molt bé va deixar escrit el general Emilio Mola, aleshores director general de seguretat i, per tant, molt ben informat, *"* […] *el día 12 de abril votaron por la República obreros, empleados, comerciantes, militares, capitalistas, sacerdotes, guardias de Seguridad, alabarderos, criados de Palacio, aristócratas y,* […] *: hasta ex ministros de la Corona"* [925]. Tot això davant la incredulitat dels seus oponents, els quals, exceptuant Miguel Maura, pensaven, com va deixar escrit Alejandro Lerroux, que *"Nadie* […] *esperaba en España que el cambio de régimen se realizase como consecuencia de unas elecciones; y mucho menos, de unas elecciones municipales"* [926]. Alfons XIII no abdicà, però amb la seva marxa deixava un buit de poder que fou aprofitat per les forces republicanes i socialistes. Com bé diu el professor Jesús A. Martínez Martín: *"Una situación puesta en bandeja para los republicanos, que no tuvieron más que proclamar la República desde los balcones de los Ayuntamientos recién elegidos y legitimados por esa huida y no por ninguna insurrección o*

[923] BEN-AMI, Shlomo. *Los orígenes de la Segunda República … .* pp. 333-336; i pp. 434-453. També en aquest sentit, MAURA, Miguel. *Así cayó Alfonso XIII … .* , p. 147.
[924] Vegeu, BORRÀS BETRIU, Rafael. *Cambio de régimen. … .* , p. 226, per a la cita del comunicat de Sanjurjo; pp. 203-204, per al telegrama de Berenguer als capitans generals. Sobre el paper de la Guàrdia Civil aquells dies vegeu, PULIDO PÉREZ, Agustín Manuel. *La Segunda República y la Guardia Civil. Una historia de violencia y desconfianza.* Madrid: La Esfera de los Libros, 2018, pp. 13-21.
[925] MOLA VIDAL, Emilio. *Obras completas. … .* , p. 488.
[926] Per a la cita dels alabarders: PRIMO DE RIVERA, José Antonio. *Obras completas.* Madrid: Ediciones de la Vicesecretaría de Educación Popular de F.E.T. y de las J.O.N.S. , 1945, p. 74. Per a la incredulitat dels oponents antidinàstics: MAURA, Miguel. *Así cayó Alfonso XIII. … .* , pp. 147-148. També, LERROUX, Alejandro. *La pequeña Historia.* Buenos Aires: Ed. Cimera, 1945, p. 26.

usurpación del poder. Se iba [el Rey] *por su propia incapacidad. En su caída había pesado más el descrédito ante el país de la propia institución que una vigorosa alternativa republicana. Alfonso XIII había ligado la suerte de la Monarquía a una Dictadura considerada como inevitable. Al mismo tiempo, y quizá por ello, se cruzó una alternativa republicana que, aunque muy heterogénea, había logrado capitalizar políticamente el descontento y presentarse como el único relevo posible"* [927].

El setmanari humorístic i satíric català *L'Esquella de la Torratxa*, en la seva edició del dia 17 d'abril de 1931, veia d'aquesta manera l'aclaparadora victòria republicana en les eleccions municipals del 12 d'abril a Catalunya i, per contra, l'estrepitosa derrota dels candidats monàrquics. El text a peu de dibuix diu: *"**L'últim combat.** – Per K.O. del contrari monàrquic, queda declarat campió el poble català republicà"* [928].

[927] MARTÍNEZ MARTÍN, Jesús A. *España, siglo XX. Las capas de su historia (1898-2020)*. Madrid: Ediciones Cátedra (Historia. Serie menor), 2022, p. 133.
[928] **Font:** https://arca.bnc.cat . Arxiu de revistes catalanes antigues. (Consultat 29-12-2021).

5.4-La Segona República espanyola

5.4.1-La proclamació del nou règim

Els primers municipis en proclamar la II República foren Sahagún, a la província de Lleó, i Èibar (Guipúscoa), en el País Basc, que ho varen fer a primeres hores d'aquella històrica jornada del 14 d'abril de 1931. A dos quarts i cinc minuts de dues de la tarda, Lluís Companys va proclamar la República des de l'Ajuntament de Barcelona tot hissant la bandera tricolor, vermella, groga i morada, i Jaume Aiguader la bandera catalana. Mentre tant, i des de feia bastants hores, grups de persones cridaven en to festiu: Visca Macià! Mori Cambó!, pels carrers i places de la Ciutat Comtal. Quasi tres quarts d'hora més tard, a un quart de tres, Francesc Macià proclamà l'Estat Català, el qual havia intenció d'integrar dins una Federació de Repúbliques Ibèriques. D'aquesta manera va néixer la República Catalana, la qual va tenir una vida ben efímera, doncs el dia 17, mitjançant la mediació dels ministres Marcel·lí Domingo, Lluís Nicolau d'Olwer, i Fernando de los Ríos, es transformà en Generalitat de Catalunya, recordant els compromisos adquirits en el Pacte de Sant Sebastià[929]. A la ciutat de Tarragona el nou règim republicà va ser proclamat formalment a les 16,15 hores, encara que des de dos quarts de tres, aproximadament, va començar a circular per tota la ciutat la notícia que en algunes capitals aquest fet ja s'havia produït. Poc després es confirmà categòricament aquesta acció pel que feia a la capital catalana. A Madrid, el comité revolucionari republicà i socialista, amb Miguel Maura al capdavant, va prendre el poder pacíficament ocupant el ministeri de la governació passades les sis de la tarda. Tot seguit, el mateix comité va decidir nomenar president del govern provisional de la República a Niceto Alcalá-Zamora y Torres, formant-se encabat l'esmentat govern [930].

---

[929] Francesc Cambó deixà escrit el següent sobre aquests fets: *"Macià, en el fons del qual hi havia una immensa quantitat d'infantilisme, en proclamar la República Catalana va creure que n'hi havia hagut prou d'anar de casa seva a la plaça de Sant Jaume i fer uns crits, per a produir una immensa transformació en l'estructura d'Espanya i en els sentiments més pregons dels espanyols. I, així, començà a donar ordres com si Catalunya estigués ja constituïda en Estat independent.* [...]. *Així,* [...] *ordenà a les Duanes i a les Delegacions d'Hisenda que enviessin les recaptacions a la Generalitat i començà a dictar disposicions per a apoderar-se de tots els serveis públics. Quan els qui governaven la República a Madrid s'assabentaren del que feia Macià, comprengueren que en ésser conegut arreu d'Espanya provocaria un moviment no sols contra Catalunya sinó contra la República. Esgarrifats, enviaren en avió Fernando de los Ríos, Lluís Nicolau d'Olwer i Marcel·lí Domingo, per a convèncer Macià que tot el que estava fent era pura follia. No fou poc el que hagueren de maldar per convèncer-lo, però finalment l'home va cedir; es resignà a no fer res i canvià el nom de República Catalana pel de Generalitat de Catalunya* [...]. *Ningú no es recordà llavors que el nom de <<Generalitat>>* [...], *l'havia desenterrat i posat en circulació Antonio Maura en redactar el Dictamen de la Comissió Extraparlamentària per a resoldre, el 1919, el plet de Catalunya!"*. CAMBÓ, Francesc. *Memòries (1876-1936). ... .* , pp. 600-601.

[930] "Proclamación de la República en Barcelona". *La Vanguardia*, de 15-4-1931, pp. 6-8. També, BORRÀS BETRIU, Rafael. *Cambio de régimen. ... .* , p. 234; 256-257; 262-265; i 284-290. MARTÍNEZ

EL SOCIALISTA

ÓRGANO CENTRAL DEL PARTIDO OBRERO

FUNDADO POR PABLO IGLESIAS

Año XLVI.—Núm. 6.921 | Madrid, miércoles 15 de abril de 1931 | Precio del ejemplar, 10 céntimos.

AYER SE PROCLAMÓ LA REPÚBLICA EN ESPAÑA

El pueblo se entregó a manifestaciones delirantes de entusiasmo

¡Viva España con honra y sin Borbones!

El diari *El Socialista*, del dia 15 d'abril donà, en primera pàgina, la notícia de la proclamació de la Segona República arreu d'Espanya enmig de pacífiques manifestacions de joia [931].

EL PUEBLO

ORGANO DE LA COALICION REPUBLICANO-SOCIALISTA DE TORTOSA

AÑO XXX.—NÚMERO 2.998
SUSCRIPCIÓN: 0'50 Ptas. AL MES

Tortosa 18 de Abril de 1931

REDACCION Y ADMINISTRACIÓN
Calle de Berenguer, 10

¡VIVA ESPAÑA SIN REY!

¡VIVA TORTOSA REPUBLICANA¡

A les nostres contrades, la majoria de la seva premsa també va celebrar amb alegria, amb grans titulars, i en primera pàgina, la proclamació de la Segona República. El diari *El Pueblo*, de Tortosa, organ de la coalició republicanosocialista de la ciutat del Baix Ebre, n'és un bon exemple [932].

Els esdeveniments de Barcelona i Tarragona varen influir decisivament en el municipi de Vila-seca de Solcina. Pels volts de les quatre de la tarda, *"*[…] *al confirmarse las primeras noticias de la proclamación de la República, se constituyó en ésta un comité republicano, que presidieron*

SIMANCAS, Rafael. "España, el viernes, será <<republicana>>. Una tricolor de Éibar a Sahagún". *El Mundo,* (Crónica) 9-4-2006, p. 9. TERMES, Josep. "De la Revolució de Setembre a la fi de la Guerra Civil (1868-1939)". A: *Història de Catalunya*, dir. per Pierre Vilar, vol. 6. Barcelona: Ed. 62, 1987, p. 334. "Ayer, a las 4,15 de la tarde, se proclamó en Tarragona la República". *Diario de Tarragona,* 15-4-1931, p.1. "Decreto [de 14-4-1931] del Comité político nombrando Presidente del Gobierno provisional de la República a D. Niceto Alcalá-Zamora y Torres". *Gaceta de Madrid.* Núm. 105, de 15-4-1931, pp. 193-194. Per als nomenaments de tots els ministres del govern provisonal vegeu també l'esmentada *Gaceta de Madrid* del dia 15 d'abril de 1931.

[931] **Font:** *El Socialista*, 15-4-1931, p. 1. A: http://archivo.fpabloiglesias.es Archivo de la Fundación Pablo Iglesias. Hemeroteca. (Consultat 27-10-2021).

[932] **Font:** https://xacpremsa.cultura.gencat.cat . Generalitat de Catalunya. Premsa digitalitzada. Tortosa. El Pueblo. (Consultat 27-10-2021).

don Antonio Andreu y don José Perera, el cual asumió el gobierno municipal y mandó izar las banderas republicana y catalana, en el edificio de las Casas Consistoriales; seguidamente, fueron echadas al vuelo las campanas y el pueblo en manifestación se echó a la calle. En la plaza de la Iglesia y desde el balcón municipal, los citados señores dirigieron la palabra al público, recomendándoles se guardase el mayor orden y respeto debidos para el buen nombre de la población" [933]. Per tal de deixar constancia escrita d'aquest trascendental fet, es va redactar una acta, la qual diu, textualment, el següent:

"En la villa de Vilaseca, siendo las diez y ocho horas del dia (14) catorce de abril de mil novecientos treintiuno [sic]*; en el salón de actos de las Casas Comunales de esta villa se constituyó el Comité Revolucionario compuesto de los Sres. Antonio Rovira Casas, Juan Tous Gran, Antonio Sendra Casas, Esteban Torrademé Serra, Ramón Pujals Ferré, José Tost Vidal, Juan Ferrán Ferrando, Esteban Ferrando Magriñá, Esteban Martí Martí, Jaime Sans Planas y José Calbet Ferré, concejales electos en las elecciones municipales verificadas el dia doce de este mes, y de los ciudadanos José Perera Sans y Antonio Andreu Cabestany, constituidos en Junta Revolucionaria de este pueblo a las cinco de la tarde del día de hoy. = El Comité por aclamación nombra Presidente y Vicepresidente del mismo a los Señores José Perera Sans y Antonio Andreu Cabestany respectivamente. = Seguidamente y previo el examen de la situación actual de España y teniendo en cuenta que la Junta asume el gobierno del pueblo, unanimemente tomó los siguientes acuerdos: = 1º Aprobar el bando redactado en este momento para que en la forma acostumbrada se anuncie al vecindario la proclamación de la República en este término municipal, comunicándose la constitución del Comité y la proclamación de la República al Gobierno Civil de la Provincia. = 2º En atención a las circunstancias excepcionales, se acuerda nombrar interinamente Juez Municipal de este término a Jaime Sans Planas, comunicándose este nombramiento al interesado y al actual Juez Municipal Pablo Gran Socías. = 3º Comunicar al Rev*[ere]*ndo Cura Párroco, Maestros Nacionales y empleados municipales la proclamación de la República e interesar de los mismos manifiesten si acatan o no la misma y las órdenes de este Comité. = 4º Que como consecuencia de la seguridad del orden público y moral se avise y requiera a los establecimientos públicos para que prohiban terminantemente en los mismos todo juego prohibido por la Ley, cuya contravención será castigada con quinientas*

[933] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 18-4-1931, p. 29.

pesetas de multa. = 5º Habida cuenta de que los caudillos de la República que en Jaca se pronunciaron en Diciembre del año último y que en aras y holocausto de la causa republicana fueron fusilados, merecen el homenaje más perpétuo y de admiración, se acuerda dar el nombre de Plaza de Galán y García Hernández a la que hasta hoy ha sido designada con el nombre de Plaza de la Constitución. 6º = Teniendo en cuenta igualmente que debe perpetuarse la fecha memorable del día de hoy, se acuerda se dé el nombre de "Calle del 14 de Abril " a la que antes se llamaba calle del Pozo, y por imposición del Gobierno de la Dictadura [de Primo de Rivera] *se le puso el nombre de "Calle de la Paz del Protectorado". 7º = Que para conmemorar y dar expansión al sentimiento popular por la República felizmente proclamada se declara el dia de mañana fiesta de la proclamación de la República, saliendo en manifestación el Comité de la Casa Comunal para recorrer todas las calles de la población y restaurar en la Plaza de Castelar y sitio de la fuente pública la estátua de la Libertad que fue retirada del mismo sitio cuando la restauración. Para expansión popular se acuerda que en la noche de hoy y día de mañana se celebren bailes públicos en la plaza de Galán y García Hernández, amenizados todos estos actos por dos bandas de música, que concertarán la presidencia de la Junta. = 8º Que mientras duren las actuales circunstancias excepcionales y no esté constituído el Ayuntamiento, actúe el Comité permanentemente en las Casas Comunales para que la República proclamada en el día de hoy tenga la debida consolidación"* [934].

El ban redactat i aprovat deia el següent:

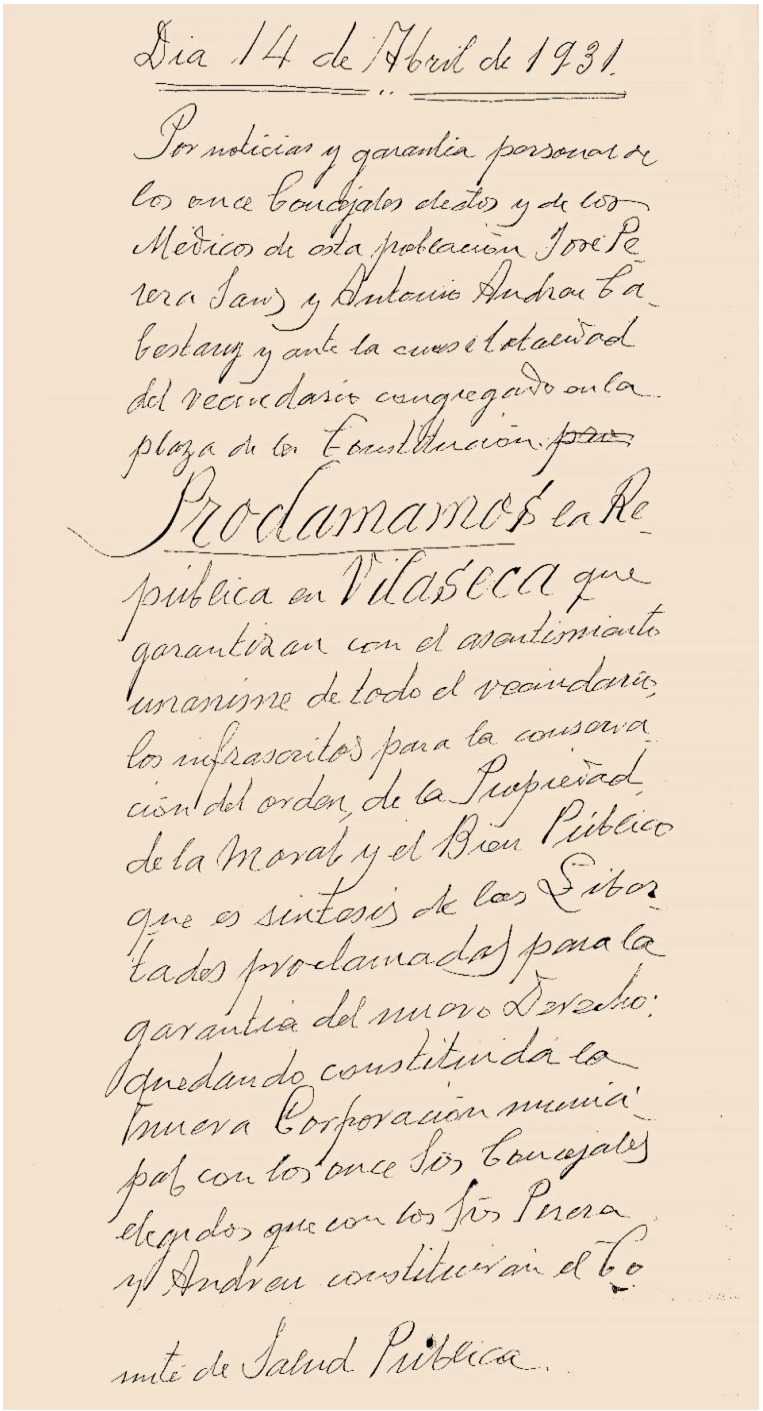
"Día 14 de Abril de 1931

Por noticias y garantía personal de los once Concejales electos y de los Médicos de esta población José Perera Sans y Antonio Andreu Cabestany y ante la cuasi totalidad del vecindario congregado en la plaza de la Constitución

Proclamamos la República en Vilaseca que garantizan con el asentimiento unánime de todo el vecindario los infrascritos para la conservación del orden, de la Propiedad, de la Moral y el Bien Público que es síntesis de las Libertades proclamadas para la garantía del nuevo

[934] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de les sessions de la comissió municipal permanent (28-11-1930 a 15-9-1931). Acta núm. 16, de 15-4-1931, pp. 28 anvers i revers, i 29 anvers. Per a la festivitat del dia 15 i posteriorment del dia 14 d'abril vegeu, "Decreto declarando el día de hoy fiesta nacional, y disponiendo que en los años sucesivos lo sea el día 14 del mes actual". *Gaceta de Madrid.* Núm. 105, de 15-4-1931, p. 195.

Derecho: quedando constituida la nueva Corporación municipal con los once Sres Concejales elegidos que con los Sres Perera y Andreu constituirán el Comité de Salud Pública" [935].

Dia 14 de Abril de 1931.

Por noticias y garantia personal de los once Concejales electos y de los Medicos de esta poblacion Jose Perera Sans y Antonio Andreu Bestard y ante la cuasi totalidad del vecindario congregado en la plaza de la Constitucion ~~para~~ proclamamos la Republica en Vilaseca que garantizan con el asentimiento unanime de todo el vecindario los infrascritos para la conservacion del orden, de la Propiedad, de la Moral y el Bien Público que es sintesis de los Derechos proclamados para la garantia del nuevo Derecho: quedando constituida la nueva Corporacion municipal con los once Sres Concejales electos que con los Sres Perera y Andreu constituiran el Comité de Salud Pública.

Ban manuscrit redactat el 14 d'abril de 1931.

L'acta, com el ban, que hem transcrit literalment demostra que la Segona República va arribar al municipi vila-secà de mans dels regidors electes de la coalició republicanosocialista

[935] **Font:** AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 23. Carpeta 2.

formada per les societats de l'Ateneu Pi i Margall i dels "Obrers", respectivament. Aquest grup d'onze persones, encapçalats pel republicà radical doctor Josep Perera Sans, escollit per aclamació president del comité revolucionari, i pel també metge Antoni Andreu Cabestany, important membre de l'Ateneu Pi i Margall i dirigent local d'Acció Catalana, en aquells moments Partit Catalanista Republicà, elegit també per aclamació vicepresident de l'esmentat comité, foren els que varen portar la República al municipi de Vila-seca de Solcina [936].

No és gens estrany que els onze candidats escollits per a regidors nomenessin caps visibles del comité revolucionari o "comité de salut pública" a Josep Perera Sans i Antoni Andreu Cabestany. Perera tenia experiència de govern municipal, també era el màxim responsable del partit republicà radical en el poble. A més, sabem que va estar molt actiu des del dia 12 fins al 14 d'abril, doncs estava pendent de les notícies i esdeveniments que s'anaven succeint arreu d'Espanya[937]. En quant al doctor Antoni Andreu Cabestany, ja hem vist que va col·laborar estretament dins l'Entesa Republicana de les Comarques Tarragonines per tal que el règim republicà s'implantés a les nostres contrades. Aquesta circumstància demostra que era un personatge de certa importància i projecció política tant dins com fora de Vila-seca de Solcina, igual que Josep Perera, a banda de ser, com ja coneixem, el líder d'Acció Catalana en el poble.

Com ja hem vist, l'arribada de la República va ser anunciada als habitants de Vila-seca de Solcina mitjançant un persistent i ràpid repicar de les campanes de l'església parroquial de Sant Esteve. Sent aquella jornada un dia laborable, va agafar a bastants homes del poble treballant en el camp. Aquell senyal els hi indicava inequívocament que quelcom extraordinari estava succeint. Salvador Ferrando Inglès, juntament amb un veí pel qual estava llaurant una peça de terra, una garriga, va creure que aquell fet anunciava la mort del rector, doncs aquest es trobava des de feia bastants dies molt malalt [938]. No va donar importància a la notícia que li havia donat el mateix veí aquella matinada quan, encara fosc, s'encaminaven cap al tros que havien

[936] Per a l'afiliació política del doctor Antoni Andreu Cabestany hem consultat: ACAPT. Fons del *Tribunal Regional de Responsabilidades Políticas de Barcelona.* Expedient 7.532, obert a l'esmentat doctor. Per a l'afiliació d'Esteve Torredemé Serra hem comptat amb el testimoni del senyor Josep Ferrando Morell. Vila-seca, 8-7-1998. Contra el que s'ha cregut i afirmat fins ara, el partit d'Esquerra Republicana de Catalunya ni era predominant ni existia l'abril de 1931, tal i com ja hem vist en l'apartat 5.1.2-Partits polítics. Per a l'afirmació que el partit predominant era ERC vegeu, MORELL TORRADEMÈ, Josep. *Història de Vila-seca*. 2ª ed. … . , p. 189.
[937] Testimoni del senyor Salvador Ferrando Inglès. Vila-seca, 28-12-2002.
[938] Com ja s'ha fet saber en l'apartat de l'església i religió, mossèn Josep Borràs, que era el capellà de la parròquia de Sant Esteve, portava temps malalt.

de treballar. El seu company de trajecte li va dir que *"avui tindrem la República"*, doncs una estona abans s'havia trobat el doctor Perera i aquest li havia dit ben clarament que *"Avui ja podeu estar segur, ja podeu estar preparats, avui vindrà la República. Ja està arreclat tot"* [939]. Cosa que prova que els elements republicans més implicats en política en el poble disposaven ja, a primeres hores del dia 14 d'abril, d'informació de primera mà que els hi feia saber que els esdeveniments estaven afavorint clarament els interessos republicans.

Alguns familiars de pagesos que estaven en el poble varen anar al camp a cercar-los per a donar-los la notícia de la proclamació del nou règim. Al conèixer el fet abandonaren els camps i tornaren a Vila-seca de Solcina abans d'acabar la jornada. Aquest no fou el cas del nostre testimoni ni del seu company, els quals varen fer el seu horari complet de treball com un dia qualsevol. Arribats al poble, els hi va estranyar molt no trobar ningú pels carrers. Un cop a casa, Salvador Ferrando va saber la notícia de l'arribada de la República de boca del seu pare, que li va dir que s'afanyés en arreclar-se i canviar-se de roba perquè la gent estava reunida a la plaça de la Constitució, actualment plaça de l'Església. Era per aquest motiu que no va veure ningú pels carrers quan va arribar del camp.

Una munió de veïns omplien la plaça esmentada en la que es troba també l'Ajuntament. Ells varen ser testimonis de com des de dins de la casa consistorial es va llençar a la plaça el retrat d'Alfons XIII, el qual, precisament en aquells mateixos instants, sortia de Madrid en cotxe camí de Cartagena per a embarcar-se direcció a Marsella sense la seva esposa ni els seus fills, que marxarien al dia següent. En honor a la veritat, val a dir que la defenestració del retrat reial no fou una acció únicament vila-secana, sinó que simultàniament es va produir en d'altres localitats com ara Valls o Ceuta, per exemple[940]. També varen presenciar com alguns dels elements més exaltats del catalanisme vila-secà, que ja entrada la República varen crear l'agrupació local d'Esquerra Republicana de Catalunya, varen insultar, sacsejar, intentar llençar pel balcó i, per últim, fer fora a espentes de l'Ajuntament a Miquel Alimbau Solé que, tot sembla

[939] Testimoni del senyor Salvador Ferrando Inglès. Vila-seca, 28-12-2002.
[940] Per a la sortida del rei cap a l'exili: BORRÀS BETRIU, Rafael. *Cambio de régimen. … .* , p. 26. Per a Valls: DUCH PLANA, Montserrat. *República, reforma i crisi. El Camp de Tarragona (1931-1936).* Tarragona: Ed. El Mèdol, (Col·lecció Fòrum, 6),1994, p. 87. Per a Ceuta: ALARCÓN CABALLERO, José Antonio. "Ceuta en la II República". A: *IV Jornadas de Historia de Ceuta: Ceuta en los siglos XIX y XX*. Ceuta: Instituto de Estudios Ceutíes, 2004, p. 294.

indicar, fou defensat, entre d'altres persones, pel doctor Josep Perera [941]. Alimbau, darrer alcalde monàrquic vila-secà, es trobava dins la casa de la vila amb la intenció de traspassar els poders als guanyadors de les eleccions municipals.

Una altra acció menyspreable, aquest cop de tipus anticlerical, que es va donar aquella mateixa tarda i nit fou la destrucció de la denominada "Creu de la Beguda". Una creu de terme ubicada als afores del poble[942]. L'acció va ser duta a terme per un grup de joves vilasecans que, en un primer intent i mitjançant una corda, varen aconseguir només torçar-la. Ja entrada la nit, varen tornar i amb una serra al final la varen destruir fent-la caure. Un dels pares d'aquests nois va ordenar en aquests joves que portessin la creu al local de la societat de la Joventut Catòlica. Cosa que així es va fer. La República va ser proclamada a Vila-seca de Solcina pacíficament, però no absolutament de la manera més exemplar i cívica possible.

A banda de l'acte oficial de la proclamació pròpiament dit, en el nucli de Vila-seca de Solcina es va donar un esclat de joia popular per l'adveniment del nou règim republicà, el qual fou rebut amb molta il·lusió i esperança perquè es creia que portaria grans millores socials per al poble. Aquella mateixa nit del 14 d'abril, *"En la propia plaza* [de l'Església]*, con alumbrado extraordinario, se dió por la noche un baile público. Antes, una banda de música recorrió la población tocando la Marsellesa"* [943]. L'endemà, pel matí, es va organizar una gran manifestació, tipus cercavila, amb varis banderins amb els colors republicans, presidida pels nous regidors electes, juntament amb el denominat comité de salud pública i precedida per una banda de música. Es va recòrrer la població, iniciant-se a l'Ajuntament i va anar passant per tots els carrers de la vila, entrant a les societats dels "Obrers", l'Ateneu Pi i Margall i el Fènix. L'himne més cantat pels manifestants, com també va passar a d'altres indrets d'Espanya, era *"La Marsellesa"*, cançó per excelència de la Revolució Francesa que havia esdevingut himne oficial en aquell país. Arribada la comitiva al Fènix, i davant els reiterats càntics de l'himne francès, el president d'aquesta societat, un home d'avançada edat, va dir als manifestants que el que s'havia de cantar i tocar era l'himne de Riego, dedicat a Rafael de Riego y Núñez, militar liberal executat pel rei borbó absolutista Ferran VII l'any 1823, doncs aquest era l'himne de la República espanyola i no

[941] Testimoni del senyor Salvador Ferrando Inglès. Vila-seca, 28-12-2002. També, TMTT. Sumaríssim d'urgència 1.043, seguit contra Josep Perera Sans. Declaració manuscrita de l'acusat d'abril de 1939.
[942] Vegeu també, "Puntos negros". *La Cruz*, 18-4-1931, p. 1.
[943] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 18-4-1931, p. 29.

pas *"La Marsellesa"*, que no deixava de ser el cant del país veí. Tothom va quedar bocabadat, preguntant-se que era allò de l'himne de Riego, doncs ningú el coneixia[944]. La manifestació festiva va dirigir-se a la Plaça de Voltes, aleshores Castelar. Allà es va tornar a col·locar l'estàtua de la República damunt la font pública. Peça provinent de la Primera República espanyola que havia estat retirada quan va produir-se el retorn de la dinastia borbònica l'any 1875 amb l'arribada d'Alfons XII. Aquesta estàtua va romandre guardada pels germans Anton i Esteve Xatruch, que amb l'eufòria del moment varen fer les paus i es varen tornar a parlar [945].

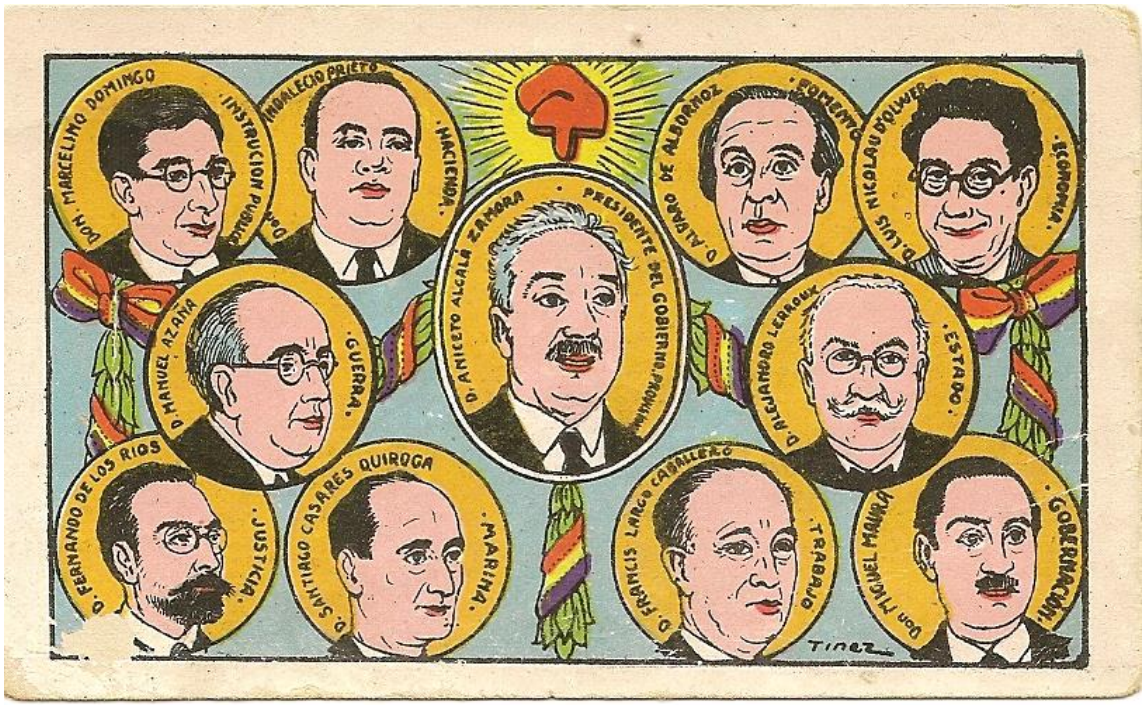
Estàtua de la República damunt la font pública de l'aleshores Plaça de Castelar, actualment Plaça de Voltes, de Vila-seca de Solcina [946].

[944] Per als actes del 15 d'abril ens hem basat en el testimoni del senyor Salvador Ferrando Inglès. Vila-seca, 28-12-2002. També, JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La* Vanguardia, 18-4-1931, p. 29. Dins el context de l'anomenat trienni liberal (1820-1823), l'himne de Riego fou proclamat himne oficial d'Espanya, mitjançant decret de 9 d'abril de 1822 signat pel rei Ferran VII. Vegeu, *Gaceta de Madrid.* Núm. 106, de 14-4-1822, p. 564.
[945] Sobre l'estàtua vegeu també, "Resumen de noticias. Regionales". *La Cruz*, 21-4-1931, p. 4.
[946] **Font**: Còpia de fotografia en poder de la família Genovès-Salvadó. Autor desconegut.

Acte seguit, i tal i com es va acordar en el punt sisè de l'acta de constitució del comitè revolucionari, es va procedir a inaugurar, enmig de grans aplaudiments, la nova placa del carrer del Pou, que aleshores i durant la dictadura de Primo de Rivera es deia *Paz del Protectorado,* passant-se a dir carrer del 14 d'abril [947]. Amb la denominació de *Paz del* Protectorado, la dictadura de Primo de Rivera commemorava la finalització l'any 1927 del malson de la impopular i sagnant guerra del Marroc, amb la consegüent "pacificació" del protectorat espanyol en aquell país, després de les matances de milers de soldats espanyols per part dels rifenys d'Abd el-Krim a Annual i Monte Arruit l'any 1921[948]. Prèviament a la inauguració de la nova placa, la làpida de *Paz del Protectorado* va ser destruïda, el dia anterior, a cops de maseta pels germans Pau i Salvador Genovès Torredemè, entre d'altres persones, al crit de *"Pau del Protectorat mai!"*. També va ser escopida per alguns dels seus destructors, i una de les persones que es va acostar per a donar-li alguns cops va dir: *"Mori el clero !"* [949]. Per la tarda es varen tornar a fer balls públics.

La immensa majoria de la població vilasecana va rebre amb entusiasme i joia l'adveniment de la Segona República. Tanmateix, les persones d'ideologia dretana, tradicionalista, no ho varen sentir igual. Aquell 14 i 15 d'abril de 1931 no tenien res a celebrar i no varen celebrar res [950].

[947] A la crònica, ja citada, de Jansà, de *La Vanguardia* de 18-4-1931, p. 29, l'autor fa saber que el nou nom del carrer era 14 de juliol, dia de la revolució francesa. El cronista es va equivocar.
[948] Vegeu al respecte la ja clàssica obra de WOOLMAN, David S. *Abd el Krim y la guerra del Rif.* Vilassar de Mar: Oikos-Tau, 1988, p. 242. També són molt interessants: BAREA, Arturo. *La forja de un rebelde.* Madrid: Ed. Debate, 2000, pp. 263-457. LEGUINECHE, Manuel. *Annual 1921: el desastre de España en el Rif.* 5ª ed. Madrid: Alfaguara, 1996. PANDO DESPIERTO, Juan. *Historia secreta de Annual.* Madrid: Ed. Temas de Hoy, 1999. VILLALOBOS, Federico. *El sueño colonial. Las guerras de España en Marruecos.* Barcelona: Ed. Ariel (Grandes Batallas), 2004. MADARIAGA, María Rosa de. *En el Barranco del Lobo … . Las guerras de Marruecos.* Madrid: Alianza Editorial, 2005.
[949] Per a la destrucció de la placa ens hem basat en el testimoni del senyor Joan Graset Ferrando. Vila-seca, 10-7-1998.
[950] Testimoni de Joan Graset Ferrando. Vila-seca, 10-7-1998.

El govern provisional de la Segona República espanyola segons un cromo d'una col·lecció titulada *"Proclamación de la República"*, que va posar a la venda amb els seus productes l'empresa de xocolates Monrabà de Reus. D'esquerra a dreta i de dalt a baix trobem, en la fila superior, a Marcel·lí Domingo, Ministre d'Instrucció Pública; Indalecio Prieto, Ministre d'Hisenda; Álvaro de Albornoz, Ministre de Foment; i Lluís Nicolau d'Olwer, responsable de la cartera d'Economia. Filera central: Manuel Azaña, Ministre de la Guerra (Defensa); Niceto Alcalá-Zamora, President del Govern provisional; Alejandro Lerroux, Ministre d'Estat (Afers Exteriors). Filera inferior: Fernando de los Ríos, Ministre de Justícia; Santiago Casares Quiroga, Ministre de Marina; Francisco Largo Caballero, Ministre de Treball; Miguel Maura, Ministre de la Governació (Interior)[951].

[951] Arxiu de l'autor. Col·lecció cedida per Joaquima Genovès Ferrando.

5.4.2-El primer ajuntament republicà de Vila-seca de Solcina

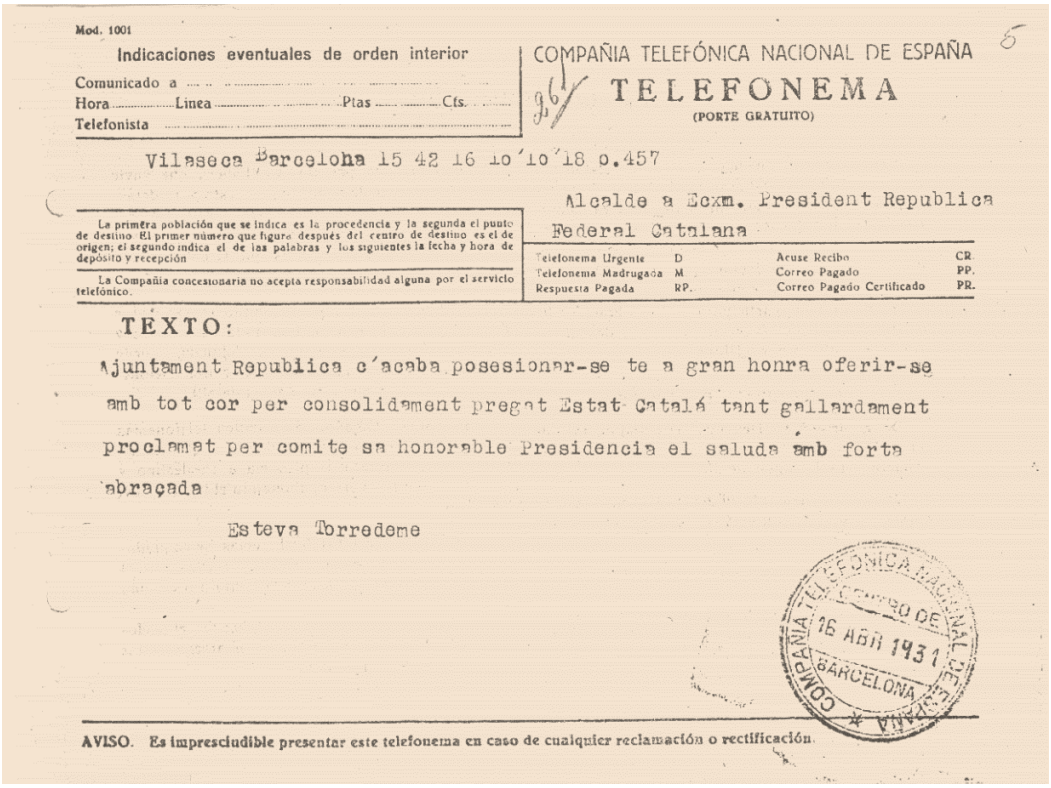

Segell d'època republicana de l'alcaldia de Vila-seca de Solcina

Un cop celebrats els actes festius i d'esbarjo, els components del comité revolucionari varen reunir-se en el saló d'actes de l'Ajuntament a les set de la tarda d'aquell mateix dia 15 d'abril. La raó era la constitució provisional del nou i primer ajuntament republicà del municipi vila-secà, així com donar possessió dels seus càrrecs als candidats escollits per a regidors en les eleccions celebrades tres dies abans. La sessió constitutiva fou oberta pel president de la junta o comité revolucionari, en Josep Perera Sans, que va dir que *"*[…] *proclamada la República Espanyola sota el govern Provisional de D. Niceto Alcalá-Zamora y trobant-se la Nació en general i aquesta població en particular en plena pau i ordre, i entusiasmada per la forma del nou Règim, era arribat el moment de constituir l'Ajuntament de Vilaseca provisionalment i fins a rébrer instruccions de la Superioritat, deixant des de aquest mateix moment d'actuar la Junta Revolucionària, per quedar trasmesos l'Autoritat i Poder gobernatiu i administratiu a l'Ajuntament que per dret pertany ésser proclamat i possessionat"*[952]. Els candidats designats regidors foren els onze mateixos que formaven part del comité revolucionari: Antoni Rovira Casas, Joan Tous Gran, Antoni Sendra Casas, Esteve Torrademé Serra, Ramon Pujals Ferré, Josep Tost Vidal, Joan Ferran Ferrando, Esteve Ferrando Magriñà, Esteve Martí Martí, Jaume Sans Planas, i Josep Calbet Ferré. Un cop feta la pressa de possessió, els senyors Josep Perera Sans i Antoni Andreu Cabestany varen marxar del saló d'actes i el consistori va quedar presidit per Antoni Rovira Casas, que era el regidor que va obtindre el major nombre de vots (225). Tot seguit, i atenent la Llei Municipal de 2 d'octubre de 1877 i no pas l'Estatut Municipal de 1924 de Primo de Rivera, es va procedir a l'elecció de l'alcalde mitjançant votació secreta per paperetes. Esteve Torrademé Serra va obtindre sis vots, procedents dels regidors republicans. Els cinc vots restants foren vots en blanc que eren, sens dubte, dels regidors socialistes Ramon Pujals, Josep Tost, Josep Calbet, Antoni Sendra, i Joan Ferran.

[952] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de les sessions de la comissió municipal permanent (28-11-1930 a 15-9-1931). Acta núm. 16, de 15-4-1931, pp. 26 revers i 27 anvers. Tota la informació d'aquest punt s'ha extret d'aquesta acta.

D'aquesta manera va ser proclamat primer alcalde republicà del municipi de Vila-seca de Solcina Esteve Torrademé Serra. També per votació secreta i paperetes fou escollit primer tinent d'alcalde el socialista Antoni Sendra Casas, amb set vots favorables i quatre en blanc. Al també socialista Ramon Pujals Ferré li va correspondre la segona tinença d'alcaldia amb set vots afirmatius i quatre en blanc. El republicà Joan Tous Gran va ser escollit síndic per sis vots a favor i cinc en blanc, repetint-se el mateix resultat, suports i abstencions que en el cas de l'alcalde Esteve Torrademé Serra. Alhora, es va acordar celebrar sessió ordinària el dimarts de cada setmana a partir de dos quarts de deu de la nit. Així mateix, i per aclamació, també es va acordar enviar telefonemes al president del govern provisional de la República espanyola, senyor Niceto Alcalá-Zamora, a Francesc Macià, president aleshores de la República catalana i ben aviat primer president de la Generalitat de Catalunya contemporània [953] , i al governador civil de la provincia; per tal de fer-los saber que l'Ajuntament republicà del municipi de Vila-seca de Solcina s'havia constituït. Per últim, el nou consistori va quedar assabentat respecte l'estat de comptes municipal.

Mod. 1001

Indicaciones eventuales de orden interior

Comunicado a .....
Hora ..... Linea ..... Ptas ..... Cts.
Telefonista .....

COMPAÑIA TELEFÓNICA NACIONAL DE ESPAÑA

TELEFONEMA

(PORTE GRATUITO)

Vilaseca Barcelona 15 42 16 10 10 18 0.457

Alcalde a Excm. President Republica Federal Catalana

La primera población que se indica es la procedencia y la segunda el punto de destino. El primer número que figure después del centro de destino es el de origen; el segundo indica el de las palabras y los siguientes la fecha y hora de depósito y recepción

La Compañía concesionaria no acepta responsabilidad alguna por el servicio telefónico.

Telefonema Urgente	D	Acuse Recibo	CR.
Telefonema Madrugada	M	Correo Pagado	PP.
Respuesta Pagada	RP.	Correo Pagado Certificado	PR.

TEXTO:

Ajuntament Republica c'acaba posesionar-se te a gran honra oferir-se amb tot cor per consolidament pregat Estat Catalá tant gallardament proclamat per comite sa honorable Presidencia el saluda amb forta abraçada

Esteva Torredeme

16 ABR 1931

BARCELONA

AVISO. Es imprescindible presentar este telefonema en caso de cualquier reclamación o rectificación.

Telefonema enviat a Francesc Macià pel primer consistori republicà del municipi de Vila-seca de Solcina, i signat per l'aleshores recent nomenat alcalde Esteve Torrademé Serra[954]

[953] *"No hay relación de continuidad entre la Generalitat contemporánea y la Diputación del General del siglo XIV. Se trata de dos instituciones distintas en épocas y circunstancias políticas, sociales y culturales disímiles en extremo".* CANAL, Jordi. *Con permiso de Kafka. El proceso independentista en Cataluña.* Barcelona: Ediciones Península, 2018, p. 35. Vegeu, també, les pp. 36-40.

[954] **Font:** ANC. Fons Francesc Macià. Signatura 07.05.02.02.966

5.4.3-El bienni reformista

Tot i els evidents avenços experimentats des de principis del segle XX, Espanya era, en el moment de proclamar-se la Segona República, un país endarrerit respecte els països d'Europa occidental. D'aquesta situació només es salvaven mínimament certes zones industrials de Catalunya i el País Basc, així com Madrid [955]. Si la situació interna era lamentable, el panorama econòmic i polític internacional l'any 1931 i següents no era gens esperançador. Com ja hem comentat en el capítol dedicat a l'economia, gran part del món estava immers en una greu crisi econòmica que es va declarar a finals de 1929. Com els mals generalment mai venen sols, en el panorama polític els règims de tipus autoritari s'anaven escampant com una taca d'oli per Europa. Per contra, els països democràtics del nostre continent anaven minvant o bé els que aguantaven l'embranzida autoritaria i totalitària es trobaven afeblits i a la defensiva. Un any abans de finalitzar la Primera Guerra Mundial, pel novembre de 1917, es va produir la revolució russa, la qual va portar al poder als bolxevics de Vladimir Ilich Ulianov, conegut per *Lenin*. Ben aviat es va implantar la denominada per ells mateixos "dictadura del proletariat", que en definitiva va significar la imposició d'un règim de terror i eliminació o empresonament sense garanties de tota persona considerada contrària al règim soviètic. El successor de Lenin, Iosiv Vissarionovich Djugashvili, o *Stalin*, va ampliar fins el paroxisme i la paranoia aquesta infame manera de governar, que va superar en horror l'anterior règim absolutista dels tsars. Hongria es va convertir en una autocràcia dretana l'any 1919. L'any 1922 a Itàlia va arribar al poder Benito Mussolini, implantant-se una dictadura feixista que perdurarà fins la seva mort el 1945. L'any 1926 cau el parlamentarisme portuguès, que no es recuperarà fins 1974. Polònia també es va incorporar al llistat de les dictadures europees aquell mateix any. Tanmateix, la dècada anys trenta fou encara més prolífica en dictadures que l'anterior. El 30 de gener de 1933 va ser designat canceller d'Alemanya Adolf Hitler. Un mes després, l'efímera i trontollant democràcia de la República de Weimar va ser eliminada pel partit nacionalsocialista o nazi. La ferotge i criminal dictadura de Hitler va durar dotze anys, fins el 30 d'abril de 1945, dia del suïcidi d'aquest tirà al veure que la Segona Guerra Mundial la tenia totalment perduda[956]. Àustria (1933), Bulgària (1934), Grècia

[955] Sobre aquest aspecte és molt interessant l'obra de PRESTON, Paul. *Un pueblo traicionado. España de 1874 a nuestros días: corrupción, incompetencia política y división social.* Barcelona: Debate, 2019.
[956] Sobre l'època d'entreguerres (1919-1939) vegeu, entre d'altres, les obres de: CABRERA, Mercedes; JULIÁ, Santos; MARTÍN ACEÑA, Pablo (Comps.). *Europa en crisis, 1919-1939.* Madrid: Ed. Pablo Iglesias, 1991; VICENS VIVES, Jaume. *La crisis del siglo XX (1919-1945).* Barcelona: Quaderns Crema

(1936), i Romania (1938), entre d'altres, també varen constituir-se en règims autoritaris de tipus filofeixista. L'any 1939 tan sols quedaven com a països democràtics França, Bèlgica, Holanda, Gran Bretanya, Txecoslovàquia, Dinamarca, Noruega, Suècia i Finlàndia. Tanmateix, a molts d'ells, com ara els cinc primers i Noruega, hi havia moviments o partits d'inspiració nazi o feixista que soscavaven la vida parlamentària.També existien partits comunistes fortament influenciats i vinculats a la Unió Soviètica que perseguien intencions gens democràtiques.

En aquest context, els diferents governs republicanosocialistes espanyols compresos entre 1931 i 1933 es varen proposar emprendre un seguit d'ambicioses reformes per tal de modernitzar el país en la línia, salvant les diferències, de com varen intentar fer durant el segle XVIII els reformistes borbònics com el marquès de l'Ensenada, Campomanes o Jovellanos [957]. Els principals eixos de la seva política varen ser els següents:

a) **Màxima potenciació de l'ensenyament públic laic**, mitjançant la construcció de milers d'escoles i l'augment de la plantilla docent. Això va comportar que ja d'entrada l'any 1931 es creessin set mil noves places de mestres [958].

b) **Reforma religiosa**, amb la intenció de separar l'Església de l'Estat. La línia d'actuació es va basar en quatre punts: 1) Secularització i laicització de la vida ciutadana i dels usos socials. 2) Control estatal de les associacions religioses. 3) Reversió al patrimoni estatal d'una part dels béns eclesiàstics. 4) Eliminació de la influència del clergat en el sistema educatiu [959].

c) **Reforma militar**. Amb ella es pretenia racionalitzar els cossos d'oficials i el generalat, els quals estaven excessivament sobredimensionats. Hi havia masses caps en relació a la tropa.

(Acantilado, 272), 2013; KITCHEN, Martin. *El período de entreguerras en Europa*. Madrid: Alianza Editorial (Alianza Universidad, 693), 1992; WISKEMANN, Elizabeth. *La Europa de los dictadores 1919-1945*. 6ª ed. Madrid: Siglo XXI Editores, 1994; OVERY, Richard J. *El camino hacia la guerra. La crisis de 1919-1939 y el inicio de la Segunda Guerra Mundial*. Pozuelo de Alarcón: Ed. Espasa Calpe, 2009; KERSHAW, Ian. *Descenso a los infiernos. Europa 1914-1949*. Barcelona: Ed. Crítica, 2016. Per a la Revolució russa i el règim de terror vegeu: CARR, E.H. *La revolución rusa: de Lenin a Stalin, 1917-1929*. Madrid: Alianza Editorial, 1988; BAYNAC, Jacques. *El terror bajo Lenin*. Barcelona: Tusquets Editor (Colección Acracia, 22), 1978; GETTY, J. Arch ; NAUMOV, Oleg. V. *La lógica del terror. Stalin y la autodestrucción de los bolcheviques, 1932-1939*. Barcelona: Ed. Crítica, 2001; SEBAG MONTEFIORE, Simon. *La corte del zar rojo*. Barcelona: Ed. Crítica, 2004; APPLEBAUM, Anne. *Gulag. Historia de los campos de concentración soviéticos*. Barcelona: Random House Mondadori (DeBolsillo, 146), 2005.

[957] Vegeu, GIL PECHARROMÁN, Julio. *Segunda República Española (1931-1936)*. Madrid: Ed. Biblioteca Nueva, 2006, pp. 173-225. Per al segle XVIII vegeu, LYNCH, John. *La España del siglo XVIII*. 2ª ed. Barcelona : Ed. Crítica, 1999, pp. 149-157; 187-192.

[958] "Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes. Decreto [de 23-6-1931] autorizando a este Ministerio para crear, a partir del 1º de Julio, 7.000 plazas de Maestros y Maestras con destino a las Escuelas nacionales". *Gaceta de Madrid*. Núm. 175, de 24-6-1931, pp. 1.612-1.613.

[959] GIL PECHARROMÁN, Julio. *Segunda República Española … .* , p. 197.

La mesura implicava que tot militar que sol·licités passar a la denominada segona reserva cobrava el seu sou íntegre[960].

d) **Reforma agrària** basada, per una banda, en la millora de les condicions de treball dels camperols i, per l'altra, en la ubicació dels jornalers sense terra en finques expropiades mitjançant indemnització als grans latifundistes d'Andalusia i Extremadura, principalment. En la línia de les millores, a Catalunya el Parlament autònom va aprovar l'any 1934 una Llei de contractes de conreu presentada pel govern de Lluís Companys per tal d'afavorir els rabassaires[961].

e) **Descentralització de l'Estat**. El *Pacte de Sant Sebastià* d'agost de 1930 ja establia un cert reconeixement de la personalitat de Catalunya. Tres dies després de proclamat el règim republicà, el govern provisional de Madrid va donar el vist i plau a la implantació de la Generalitat de Catalunya en substitució de la República Catalana. La Constitució republicana de 9 de desembre de 1931, tot i que en el seu article primer feia saber que *"La República constituye un Estado integral* […]*"* va establir el dret a l'autonomia de les denominades regions espanyoles [962].

5.4.3.1-L'acció de govern municipal

Immediatament després d'haver-se constituït el nou consistori republicà i socialista en el municipi de Vila-seca de Solcina, aquest es va marcar com a prioritats del seu mandat resoldre, millorar o tractar les següents qüestions:

[960] Vegeu, PAYNE, Stanley G. *Los militares y la política en la España contemporánea.* Alençon: Ruedo Ibérico, 1968, pp. 231-240. "Las reformas de Azaña". També, ALPERT, Michael. *La reforma militar de Azaña (1931-1933).* Madrid: Siglo XXI de España Editores, 1982. "Ministerio de la Guerra. Decreto [de 25-4-1931] concediendo el pase a la segunda reserva, con el mismo sueldo que disfruten en su empleo de la escala activa, a todos los Oficiales del Estado Mayor general, a los de la Guardia Civil y Carabineros […] ". *Gaceta de Madrid.* Núm. 117, de 27-4-1931, pp. 349-350.

[961] Per a la qüestió del camp i la reforma agrària republicana vegeu l'interessant treball de TUÑÓN DE LARA, Manuel. *Tres claves de la Segunda República.* Madrid: Alianza Editorial (Alianza Universidad, 451), 1985, pp. 21-215. També, GIL PECHARROMÁN, Julio. *Op. cit.* , pp. 216-218. La Llei de reforma agrària la trobareu a la *Gaceta de Madrid.* Núm. 265, de 21-9-1932, pp. 2.095-2.102. Les rectificacions d'aquesta Llei varen aparèixer en la *Gaceta de Madrid.* Núm. 267, de 23-9-1932, pp. 2.148-2.149. Per als rabassaires vegeu, BALCELLS, Albert. *El problema agrari a Catalunya. La qüestió rabassaire (1890-1936).* Barcelona : La Llar del Llibre, 1983, pp. 185-228.

[962] "Constitución de la República Española". *Gaceta de Madrid.* Núm. 344, de 10-12-1931, pp. 1.578-1.579. Arts. 1r ; 8è ; 11 i 12. De la mateixa manera, l'Art. 13, p. 1.579, deia que *"En ningún caso se admite la Federación de regiones autónomas".*

1) Ensenyament

L'estudi de les actes municipals d'aquest període demostra, per una banda, que les escoles existents tant en el nucli de Vila-seca de Solcina com a Salou no reunien les condicions més adients per a poder exercir l'ensenyament en les millors condicions. La raó principal era que on es trobaven ubicades les escoles o bé eren velles, o bé eren immobles amb funcionalitats diferents a les que es requereixen per a exercir l'ensenyament, doncs eren locals de lloguer.

Aquesta preocupació per la qüestió de l'ensenyament ja s'havia manifestat prèviament, a finals de la dictadura de Primo de Rivera. El 18 de desembre de 1929, l'aleshores alcalde de Vila-seca de Solcina, Elies Garrabé Martí, adreçava una sol·licitud al Governador Civil de Tarragona, i President de la Comissió Provincial de Construccions Escolars, on feia saber que per acord municipal s'havia aprovat demanar una subvenció de seixanta mil pessetes per a construir un edifici destinat a dues escoles graduades, una de nens i una altra de nenes, amb tres seccions cadascuna. La Comissió Provincial de Construccions Escolars de Tarragona va donar el seu vist-i-plau el 28 de gener de 1930 i va remetre l'expedient a Madrid, al Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts [963]. Per Reial Ordre de 5 de setembre de 1930, el susdit ministeri aprovava el projecte constructiu que havia redactat l'arquitecte modernista tarragoní Josep Maria Pujol per encàrrec de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina. Els terrenys on s'havia d'ubicar l'edifici havien estat oferts a l'Ajuntament per part d'Isidre de Sicart i Torrents, Comte de Sicart[964]. La favorable noticia fou rebuda amb entusiasme per la població i el consistori. El 23 d'octubre, per la nit, es va fer una reunió pública en el local de les escoles de Vila-seca de Solcina per tal de portar a terme la construcció del nou edifici escolar, el qual, un cop construït, rebria la subvenció sol·licitada de seixanta mil pessetes un cop fetes les petinents visites d'inspecció, tal i com estipulava la Reial Ordre. La reunió fou presidida per l'aleshores alcalde, Miquel Alimbau, que va prendre la paraula exposant l'objecte de la reunió. Va parlar també el secretari de l'Ajuntament, senyor Anguera, i d'altres persones. Tothom va coincidir en el fet de la necessitat

[963]AHDT. Obres Públiques. CPF 107 (1925-1929). Expedient de sol·licitud de construcció d'escola de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (1929-1930).

[964] Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes. Real orden, núm. 1.696, de 5-9-1930, aprobando el proyecto redactado para la construcción por el Ayuntamiento de Vilaseca de Solcina (Tarragona) de un edificio con destino a dos Escuelas graduadas, una para niños y otra para niñas, con tres secciones cada una. *Gaceta de Madrid.* Núm. 258, de 15-9-1930, p. 1.554. Per a la cessió dels terrenys per part del Comte de Sicart: JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 11-12-1929, p. 30.

de la ràpida construcció de les escoles, i per aquest motiu es va crear una comissió a la que se li varen donar àmplies competències per tal que el projecte tirés endavant com més aviat millor[965].

Passat poc més d'un mes de la proclamació de la Segona República, el 25 de maig de 1931, va fer una visita a Vila-seca de Solcina el nou Ministre d'Instrucció Pública Marcel·lí Domingo, conegut i amb amistats a la localitat. Aprofitant l'avinentesa se li va presentar, per part de l'alcaldia un escrit "[...] *demanant es converteixin en Grup escolars els locals que actualment serveixen per Escoles Unitàries en aquesta població, tenint en compte que per el present no es troba el municipi amb la deguda potencialitat econòmica per a emprèndrer les obres d'un edifici nou.* [...]" [966]. El 16 d'abril de 1936, l'aleshores regidor Josep Torrell demana a la resta de l'equip municipal que l'expedient de construcció de noves escoles de 1929-30 quedi sense efecte perquè està desfasat. S'acordà nomenar una comissió formada pels regidors Pau Genovès, Antoni Llunas, Ramon Fonts, Jacint Tous i Josep Torrell per tal que s'encarreguessin de fer redactar un nou projecte constructiu [967]. La guerra civil aturà el projecte. El que sí que s'aconsegueix, pel desembre de 1932, és que en el nucli de Vila-seca de Solcina hi hagués tres escoles graduades per a nens i tres per a nenes. Marcel·lí Domingo va fer gestions per aconseguir-ho [968].

La situació de l'escola mixta de Salou, amb prop de noranta alumnes, que estava ubicada de lloguer en una casa propietat de senyor Delfí Grau Compte [969], no era gens bona. L'hivern de 1932 la mestra es va queixar al consistori vila-secà que hi havia goteres [970]. Pel juny de 1932 el problema era per una qüestió d'excés d'alumnes. L'Ajuntament de Vila-seca de Solcina, en sessió municipal, va *"* [...] *posar de relleu la necessitat imperiosa de la creació de dues escoles unitàries* [...] *com a desdoblament de l'Escola Mixta que actualment té assignada, tota vegada que pel nombre d'escolars* [...] *, és impossible que l'Ensenyança pugui donar els fruits deguts a pesar de l'esforç de l'Ajuntament sostenint una auxiliar municipal* [...] *s'acorda: 1r. Que*

[965] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia,* 19-9-1930, p. 24; i 28-10-1930, p. 7.
[966] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (28-11-1930 a 15-9-1931). Acta núm. 22, de 26-5-1931, p. 51 anvers.
[967] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (30-1-1936 a 12-8-1937). Acta núm. 14, de 16-4-1936.
[968] *Gaceta de Madrid*. Núm. 348, de 13-12-1932, p.1.845. Per a les gestions de Marcel·lí Domingo: AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (15-9-1931 a 19-5-1932). Acta núm. 20, de 19-5-1932, pp. 98 revers i 99 anvers.
[969] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (24-5-1932 a 27-12-1932). Acta núm. 49, de 6-12-1932, p. 89 anvers.
[970] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (15-9-1931 a 19-5-1932). Acta núm. 8, de 23-2-1932, p. 63 anvers.

l'Ajuntament es compromet des d'ara a facilitar local per una de les dues escoles , diferència entre l'existència i la creació de la que es demana. 2n. La facilitat igualment del material escolar necessari per l'escola de nova creació. 3r. A facilitar de la mateixa manera casa habitació per el nou mestre que es destini per la nova Escola [...]" [971]. L'alcalde Esteve Torredemé es va entrevistar el mes de setembre amb el senyor Ernest Sugranyes Olivé, propietari d'una casa al Carrer Barcelona, 22 de Salou. La intenció era llogar el segon i tercer pis d'aquest immoble per a desdoblar l'escola tal i com s'havia acordat en sessió municipal el mes de juny. Els pisos reunien condicions, tot i que s'havien de fer unes petites obres consistents en donar comunicació al menjador amb una alcova per a que hi hagués una sala prou ampla per a donar classes. Tirar a terra una paret. Les obres anaven a càrrec de l'Ajuntament. Un cop finalitzat l'arrendament, que l'equip de govern va autoritzar, l'habitatge havia de quedar com estava anteriorment[972]. El mes de novembre l'escola ja estava instal·lada en aquest nou immoble i va prendre possessió de l'escola unitària de nens, de manera interina, el mestre Josep Serret Iglesias [973].

L'escola de pàrvuls, que estava en un local de lloguer ubicat en el Carrer Sant Bernat Calbó, propietat de Salvador Guardiola, i pel qual l'Ajuntament pagava un lloguer semestral de 150 pessetes l'any 1932, estava en males condicions. Pel març de 1934, el regidor Pau Genovès, que és el que exposa el mal estat del local, creia molt convenient cercar un altre immoble on ubicar l'escola de pàrvuls que reunís condicions més apropiades. En la sessió del consistori es diu que aquest tema ja havia estat ampliament discutit per l'anterior equip de govern. El problema era trobar un local adient, en el poble, per als pàrvuls que reunís condicions. Es comissionà al regidor Roselló per a que visités a l'administrador de la Societat Regs i Forces de l'Ebre a Tarragona, per a que gestionés el lloguer del local que posseïa a la plaça de la Llibertat de Vila-seca, coneguda com antiga fàbrica del gas [974]. A banda de les males condicions del local de l'escola de pàrvuls, els alumnes patien força fred a l'hivern, de tal manera que *"* [...] *es sent tant*

[971] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (24-5-1932 a 27-12-1932). Acta núm. 24, de 14-6-1932, p. 11 anvers i revers.
[972] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (24-5-1932 a 27-12-1932). Acta núm. 39, de 29-9-1932, p. 59 anvers i revers.
[973] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (24-5-1932 a 27-12-1932). Acta núm. 47, de 22-11-1932, p. 85 anvers.
[974] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (24-5-1932 a 27-12-1932). Acta núm. 34, de 23-8-1932, p. 42 anvers. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (17-8-1933 a 3-5-1934). Acta núm. 12, de 13-3-1934, p. 82 anvers i revers. Per al carrer on es trobava l'escola de pàrvuls: *La Vanguardia,* 22-9-1931, p. 30.

la inclemència del temps que els petitets no poden resistir la baixa temperatura i inclús es registren moltes faltes d'assistència degut a la manca de confort de l'esmentat local [...]*".* El president del consell local de primera ensenyança demana a l'alcalde la compra d'una estufa tipus "*Salamandra*", cosa que l'Ajuntament va fer adquirint-la per 202,10 pta. El carbó costava 12,65 pta [975]. Els habitatges on vivien els mestres tampoc reunien gaires bones condicions, doncs el mestre Francesc Ferré Bonet sol·licità a l'Ajuntament, el setembre de 1931, una casa amb millors condicions de *"salubritat, capacitat i decència a la que actualment habita"* [976]. Pel setembre de 1931 fou nomenada en propietat, de l'escola de pàrvuls, per part de la secció administrativa de primer ensenyament de la província de Tarragona, la mestra Manuela Fabregat Carbó[977]. La senyora Emília Cervelló Riera fou escollida auxiliar municipal de la mateixa escola mitjançant concurs i votació secreta per part de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina[978].

En síntesi, el que s'intenta i es porta a terme dins la mesura de les capacitats econòmiques i logístiques de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina durant l'època de la Segona República era millorar les condicions de les infraestructures escolars existents, com es va fer el setembre de 1931 quan es varen realitzar treballs de pintura de finestres i portes del local de les escoles; així com rebaixar fins a un metre del nivell del terra les finestres que donen a la Plaça d'Estudi per tal de guanyar llum dins les aules de la planta baixa. També es va acordar comprar vint-i-nou taules individuals i vint taules bipersonals [979]. De la mateixa manera, l'octubre de 1931 es varen obrir dues noves classes d'ensenyament per adults[980]. De tota manera, l'any 1935 la situació de l'immoble de les escoles vila-secanes, ubicat a la Plaça d'Estudi, era molt deficient. El dictamen de la Comissió de Foment del consistori vila-secà no deixava lloc a dubtes: els lavabos del primer pis de les dues aules de nois es trobaven en molt mal estat fins al punt que *"*[...] *en el curs escolar passat, no podien ésser habilitats; donant-se el poc edificant espectacle*

[975] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (27-12-1932 a 17 agost 1933). Acta núm. 4, de 24-1-1933, p. 12 revers. Acta núm. 5, de 2-2-1933, p. 14 revers.
[976] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (15-9-1931 a 19-5-1932). Acta núm. 41, de 29-9-1931, p. 6 anvers.
[977] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (15-9-1931 a 19-5-1932). Acta num. 40, de 22-9-1931, p. 3 anvers.
[978] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (15-9-1931 a 19-5-1932). Acta num. 41, de 29-9-1931, p. 7 anvers i revers.
[979] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (15-9-1931 a 19-5-1932). Acta num. 40, de 22-9-1931, p. 3 anvers i revers.
[980] *La Vanguardia*, 18-10-1931, p. 30.

de que en el període destinat a esbarjo els escolars anaven a llurs cases o a les afores de la població per a fer les necessitats corporals". També hi havia molta mala olor a les escoles com a les aules. L'olor era insuportable. Els lavabos del segon pis i la planta baixa no estaven tant malament com els del primer, però no estaven en bon estat. Feien també pudor. En el primer pis hi havia dues aules de nois i habitacions destinades a allotjament d'un mestre, però que ja feia uns anys que no es feia servir. En el segon pis hi havia un departament destinat a casa d'una mestra. Al final es proposaven un seguit d'obres per a optimitzar espais i encabir l'escola de pàrvuls i solucionar les males olors[981]. El 18 de juliol va anar de visita oficial a Vila-seca de Solcina el Comissari de la Generalitat de Catalunya a Tarragona. Va prometre espontàniament, a títol particular, i després en nom de la Generalitat de Catalunya, que per arreglar les escoles oferia pagar la meitat de les despeses. També va fer saber que a la setmana següent vindria l'arquitecte de la Comissaria de la Generalitat a Tarragona per a fer els pertinents estudis. Des d'aleshores, l'alcalde, Jaume Aragonès, i el regidor Roigés varen fer gestions davant els consellers de la Generalitat. D'aquelles gestions es va saber que no es podia esperar cap subvenció perquè no hi havia consignació econòmica en el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya [982]. Tot i això, l'alcalde Jaume Aragonès va enviar una sol·licitud al Comissari de la Generalitat de Catalunya a Tarragona el 14 d'octubre de 1935, el qual va tenir entrada a la Comissaria el dia 23. En aquest escrit li demanava una subvenció de 8.819,76 pessetes, que era l'import del pressupost realitzat per l'arquitecte municipal assessor Josep Maria Pujol, per a fer les obres d'arreglar les escoles nacionals i encabir l'escola de pàrvuls. Aragonès, un cop més, recordava al Comissari el molt mal estat dels lavabos, que el Comissaria coneixia per la visita que va fer, i el lamentable espectacle d'alguns alumnes fent les necessitats fisiològiques pel camp. Afegia que *"La Escuela de Párvulos se halla instalada en local alquilado que no reúne ninguna condición higiénica ni de confort. Con las obras a realizar, se habilitarán dos aulas nuevas para instalar en ellas a los escolares parvulistas y así en el mismo local, propiedad del Municipio estarán instalados todos los escolares. A pesar de estas necesidades tan sentidas como apremiantes, las obras servirán también para mitigar en parte el paro obrero involuntario, puesto que los*

[981] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina. Any 1935. Acta núm. 42. Sessió extraordinària de 26-8-1935.
[982] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina. Any 1935.Acta núm. 41, de 17-8-1935, p. 64 anvers.

trabajadores serán de esta vecindad. El Ayuntamiento se ve por estas razones obligado a acudir a su Superior Autoridad, en súplica de una subvención proporcional […]". El Comissari de la Generalitat de Catalunya a Tarragona, en escrit de 30 d'octubre, adreçat al Conseller de Cultura, considerava justa la sol·licitud i demanava al Conseller que es concedís l'ajut, el qual podia ser la meitat de l'import del pressupost [983]. Desconeixem si la subvenció fou concedida. El que sí que és cert és que uns mesos més tard, arribada la Guerra Civil, l'escola es va traslladar al castell del Comte de Sicart [984].

Alguns dels mestres que varen passar per les escoles de Vila-seca de Solcina i Salou durant l'etapa republicana, a banda dels ja citats, varen ser els següents: Adrià F. Brosseta Merenciano, Just Huguet Tavernas, Carolina Roig Ramon, Mercè Guillemat Sans, Virginia Domènech Solanellas, Visitació Esteban Chillida,Teresa Forés Massoni [985]. L'any 1933 varen ser nomenats mestres en propietat en Pasqual Garriga i Andreu Roig. L'estiu de l'any següent Pasqual Garriga fou nomenat director. Com a mestre de Salou es trobava l'any 1934 Ildefons Pla[986]. L'any 1937 constaven un mestre anomenat Montagut, un altre amb cognoms Serra Alemany, Anna Maria Alonso, Antònia Savé, Josep Mestre Llorens, Pasqual Garriga, i Isabel Ripoll [987].

2) Sanejament de Salou

El nucli de Salou, com ja hem vist, es troba en una zona de maresma que, fins ben entrat el segle XX tenia zones inundables on es formaven estanys. De fet, hi ha una partida que porta el nom dels Estanyets. Actualment ja han desaparegut per l'actuació urbanística i les obres d'enginyeria que s'han dut a terme. L'existència d'entollaments provocava l'aparició del paludisme. L'any 1916 el Servei de Paludisme de la Mancomunitat de Catalunya va crear una Junta Local per a l'estudi del paludisme a Salou, de la que formaven part els doctors Robert Grau i Alexandre Frías, els quals varen fer varis assaigs químics i mecànics de profilàxia, tot redactant

[983] AHDT. Governació. CPF núm. 77 (1935). "Any 1935. Generalitat de Catalunya. Comissaria de Tarragona. Poble Vilaseca. Expedient relatiu a la petició que l'Ajuntament de que li sigui concedida una subvenció per a contribuir a les obres d'arranjament de les Escoles Nacionals i habilitació de dues aules noves".
[984] Testimoni de la senyora Joaquima Genovès Ferrando. Vila-seca, 10-11-2000.
[985] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (24-5-1932 a 27-12-1932). Acta núm. 29 de 19-7-1932, p. 27 revers i 28 anvers. Per a Teresa Forés Massoni: Acta núm. 40, de 4-10-1932, p. 65 anvers.
[986] *La Vanguardia*, 2-7-1933, p. 4; 23-7-1933, p. 17; 7-8-1934, p. 7; 1-5-1934, p. 10; 9-5-1934, p. 19.
[987] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 24. Pagaments i nòmines 1937.

després, el 24 de juliol de 1918, una memòria on es recomanava continuar amb el tractament amb quinina durant un mínim de tres anys per a totes les persones que vivien en la zona de Salou, així com la conservació i manteniment de les mosquiteres a les cases. També s'aconsellava fer un sistema de desguassos i drenatges del terreny, així com terraplenar els grans estanys i transformar-los en zones de conreu [988]. La *"Ley relativa a desecación de lagunas, marismas y terrenos pantanosos"* , de 24 de juliol de 1918, ajudava i molt en aquesta tasca, doncs, entre d'altres qüestions, atorgava subvencions que oscil·laven entre el 25 i 50% del cost de les obres de dessecació i terraplenat [989]. El 25 d'agost de 1922 es va trametre al Consell Permanent de la Mancomunitat un projecte d'obres redactat per l'enginyer de forests Frederic Maria Roquet, el qual fou aprovat i es va trametre un exemplar al Govern Civil de Tarragona, segons dictaminava la ja citada llei. Finalment, després de seguir els tràmits i circuïts burocràtics de rigor, el Reial Decret 2.163, del Ministeri de Foment, de 17 de desembre de 1927, aprovava el el projecte d'obres de sanejament i dessecació dels terrenys pantanosos de Salou[990]. Un pas previ a l'inici de les obres, que havia de realitzar la Diputació de Tarragona, era el de la delimitació dels terrenys objecte de les obres mitjançant el procediment de la fitació, així com quins terrenys eren de domini públic i quins eren de propietat privada. La fitació, que havia de realitzar la Prefectura d'Obres Públiques del Ministeri de Foment, no es realitzava i la Diputació de Tarragona anava demanant pròrrogues fins que l'agost de 1930 els treballs es varen acabar. El resultat d'aquests treballs es va enviar a la Direcció General d'Obres Públiques i per l'abril de 1933 encara no hi havia resposta. Per tant, les obres no s'havien iniciat [991]. Segons l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina *"És altament convenient remarcar aquest silenci administratiu de tres anys; i diem que cal remarcar-lo perquè tal volta podria trobar-se la incògnita de aquest silenci perllongat.* [...] *la Mancomunitat de Catalunya en fer-se seu el projecte de sanejament, ho feu amb mires altruistes per tal de cercar l'estat sanitari de la zona damunt dita i de donar tot el valor*

[988] ANC. Fons Generalitat de Catalunya. II República. Caixa 774. "Departament d'Obres Públiques. Expedient relatiu al sanejament de la zona palúdica de Salou. Any 1933".
[989] "Ministerio de Fomento. Ley relativa a desecación de lagunas, marismas y terrenos pantanosos". *Gaceta de Madrid*. Núm. 208, de 27-12-1918, pp. 268-270.
[990] "Ministerio de Fomento. Real decreto [Núm. 2.163] aprobando el proyecto de las obras de saneamiento y desecación de los terrenos pantanosos enclavados en el término municipal de Vilaseca, comprendiendo el pueblo de Salou, provincia de Tarragona". *Gaceta de Madrid*. Núm. 354, de 20-12-1927, pp. 1.725-1.727.
[991] ANC. Fons Generalitat de Catalunya. II República. Caixa 774. "Departament d'Obres Públiques. Expedient relatiu al sanejament de la zona palúdica de Salou. Any 1933".

real possible als terrenys compresos; però mai volent fer negoci de dits treballs. ¿Aquest esperit sigué seguit i continuat per la Diputació de Tarragona? Manca esbrinar-ho. I diem això perquè, certs elements de l'esmentada Diputació es tenia quasi la convicció que la totalitat o major part dels terrenys eren compresos com de domini públic, restant una petita porció de propietat privada. Així resultava que per poques pessetes s'obtenien uns terrenys que pel temps, convertits en solars, havien de produir un benefici respectable. Aquestes apreciacions de les quals es tenen conviccions fermes neixen del temps de la Dictadura. Feta la fitació, i vist del seu resultat que tan sols una quarta part (30 hectàreas) eren de domini públic, ja no era factible el negoci acaronat. I podria molt ben ésser que això fos un motiu bàsic d'aquest silenci de tres anys" [992].

L'any 1932 va ser anormalment abundant en pluges com ja s'ha exposat. Això va provocar l'entollament de la zona de Salou. L'alcalde de Vila-seca de Solcina va sol·licitar l'ajut econòmic de la Generalitat de Catalunya, en un escrit de 29 de desembre, adreçat al Comissari de Tarragona. En sessió de la Comissaria de la Generalitat, de 30 de desembre, es varen concedir 1.500 pessetes que havien de ser justificades mitjançant la presentació de les pertinents factures. Cosa que així es va fer [993].

3) Laicisme i qüestió religiosa

En línia amb la política republicana del moment, el consistori vila-secà va aplicar les normes de laïcització que estaven en vigor, i la seva acció de govern, en aquest tema, fou clara. Un cas prou paradigmàtic fou el del campanar de Salou acabat de construir l'any 1929. Esteve Moles i Miquel Oliva, membres de la comissió de construcció del campanar de Salou, varen adreçar una instància a l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina on sol·licitaven que el consistori pagués les mil pessetes amb les que l'ajuntament vila-secà s'havia compromès l'any 1929 a títol de subvenció i que estaven consignades en el pressupost ordinari de 1930. L'import total de l'obra, que es va adjudicar per concurs, ascendia a un total de vint-i-una mil pessetes. Mitjançant col·lectes i donatius es varen aconseguir dotze mil pessetes. Setze senyors estiuejants a Salou varen aportar cadascun d'ells cinc-centes pessetes. L'any 1931 la susdita comissió va acordar comprar un rellotge i una campana per un valor de dotze mil pessetes. L'equip de govern local

[992] AHMV. Fons municipal. Apartat 13. Caixa 1. Carpeta 4. "Ajuntament de Vilaseca de Solcina. Provincia de Tarragona. Memòria extractada dels treballs realitzats per tal de portar a terme el sanejament del barri de Salou. 18 de juliol de 1933".
[993] AHDT. Obres Públiques. CPF 373 (1925-1958). "Vilaseca. Obres de Sanejament. 1932-1933".

republicanosocialista de Vila-seca de Solcina acordà denegar la subvenció al·legant que les lleis promulgades per la República exclouen les subvencions que tinguin caràcter confessional. Al liquidar el pressupost de 1931, s'acordà anul·lar la quantitat per ser subvencions de finalitat confessional. La comissió municipal d'hisenda també va expressar-se de la mateixa manera, tot dient el regidor Ferran que no veia una utilitat pràctica per als obrers, doncs ja hi havia una campana que avisava als pagesos, i que la proposta tenia una finalitat religiosa. A banda, també s'al·lega que la situació econòmica del municipi no era afalagadora i que en tot cas el pagament l'hagués hagut de fer l'equip de govern que hi havia aleshores [994].

La comissió municipal encarregada del cementiri va proposar substituir la creu que hi havia a l'entrada d'aquest indret per una peça d'uralita i que amb pintura es posés *"Cementiri municipal".* La proposta fou aprovada [995].

La qüestió del toc de les campanes també va crear friccions entre la corporació municipal i el mossens de Salou i Vila-seca de Solcina. El 21 de març de 1932, el mossèn de la parròquia de Sant Esteve envià carta a l'alcalde manifestant-li que el dijous i divendres sant les campanes no havien de tocar els tocs que avisaven als pagesos i resta de treballadors. L'equip de govern municipal considerava que les campanes havien de tocar per qüestions de treball aquells dies per ser dies laborables. Tammateix s'acordà que l'alcalde ho consultaria amb el Governador Civil. Pel maig del mateix any, el capellà regent de la parròquia de Santa Maria del Mar de Salou va adreçar una carta a l'alcalde en la que considerava incorrecte el toc de campanes per motius de treball en dies que l'Església tenia senyalats com festius. La resposta de l'alcaldia va ser que els dies festius estaven marcats per un decret de la Presidència del Consell de Ministres i que, per tant, l'Ajuntament no podia tenir en consideració altres dies de festivitat que no fossin els estipulats en l'esmentat decret. El regidor Joan Ferran tampoc considerava correcte que es toquessin les campanes senyalant una defunció sense distinció de confessions religioses i va afegir, en sessió plenària, que era una pregunta que el veïnat es feia. L'any 1934, el regidor Antoni Llunas demanà que les campanes toquessin el dijous i divendres sant com la resta de dies feiners, tal i com es feia des de 1931. S'acordà fer-ho. De la mateixa manera, el consistori

[994] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (24-5-1932 a 27-12-1932). Acta núm. 32, de 9-8-1932, pp. 37 revers, 38 anvers i revers, 39 anvers.
[995] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vilaseca de Solcina (15-9-1931 a 19-5-1932). Acta núm. 5, de 2-2-1932, p. 55 anvers.

aprovà que tant la vigília com el dia del primer de maig toquessin les campanes quan sortís la manifestació per a celebrar el dia del treball [996].

En la sessió de la corporació municipal de 18 de juliol de 1933, el regidor Josep Tost va proposar es retiressin les plaques que hi havia pels carrers que posaven *"Bona parla"*, i que volien així combatre el costum del renec. Tost justificava la retirada perquè eren un signe confessional. També proposava que el Carrer de les Creus passés a dir-se Carrer de Francesc Ferrer i Guàrdia, al·legant que responia a l'esperit laic consignat en l'actual Constitució. S'aprovà retirar les plaques i el canvi de nom del carrer va quedar damunt la taula. L'alcalde va proposar fossin retirades les imatges religioses instal·lades a la via pública, indicant als propietaris de les mateixes que les retiressin el més aviat possible. El regidor Joan Tous va indicar que en el jutjat municipal hi havia encara una imatge religiosa, s'aprovà retirar-la. Ramon Sampons Granell i Felip Cabeza Coll, en representació de Rafael Fernández de Córdoba, enviaren un escrit demanant a l'ajuntament que es reconsiderés la decisió de retirar totes les plaques amb significacions religioses de les façanes de les cases que donessin a la via pública. S'acordà que el tema quedés damunt la taula per a estudiar-lo [997].

Amb motiu de la primera inscripció de naixement únicament civil del municipi de la nena Harmonia Sendra Moyano pel febrer de 1932, el consistori deixava ben clar, en sessió plenària, que aquests actes havien de ser estimulats per les autoritats. Es va proposar que el carrer on va néixer la criatura, Carrer del Recodo, portés el nom de la nena. Així mateix, l'alcalde va manifestar que per part de l'ajuntament es varen donar tot tipus de facilitats per a que l'acte d'inscripció civil tingués tot el supor moral de les autoritats. Per unanimitat s'acordà fer constar en acta que el primer acte civil realitzat a la població durant la Segona República havia estat la inscripció del naixement de la nena esmentada, filla del matrimoni entre Ramon Sendra Casas i Carme Moyano Campos. En sessió municipal de 19 d'abril s'acordà canviar el nom del Carrer del Recodo pel

[996] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibres d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina. Acta núm. 10, de 8-3-1932, p. 71 anvers; Acta núm. 12, de 22-3-1932, p. 77 anvers; Acta núm. 17, de 26-4-1932, p. 91 revers i 92 anvers; Acta núm. 19, de 10-5-1932, p. 95 anvers; Acta núm. 12, de 13-3-1934, p.82 revers.
[997] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (27-12-1932 a 17-8-1933). Acta núm. 29, de 18-7-1933, p. 85 anvers i revers. Acta núm. 31, d'1-8-1933, p. 92 anvers.

d'Harmonia Sendra i s'autoritza comprar le plaques, que serien col·locades en la festivitat del primer de maig d'aquell any [998].

El 7 d'abril de 1932 es va celebrar el primer enterrament civil en temps de la Segona República en la persona de Salvador Vidal Martí. El finat fou conduït amb el cotxe funerari de cavalls de primera classe, del qual els familiars no varen haver de pagar cap taxa. Les entitats republicanes de la localitat assistiren al sepeli. El govern municipal aprovà la conducta i diligències fetes per l'alcalde [999]. En el cas dels enterraments pel ritus catòlic, en Josep Maria Viñes Solé va sol·licitar permís, el 21 de desembre de 1935, al Comissari d'Ordre Públic de Tarragona per a enterrar la seva mare, Àngela Solé Roca. En ofici datat el dia següent, l'Ajuntament autoritzava al mossèn de la parròquia de Sant Esteve de Vila-seca per a enterrar catòlicament a la finada a les 16,30 hores, per haver complert tots els tràmits i comptar amb l'autorització del Comissari d'Ordre Públic de Tarragona [1000].

5.4.3.2-Les eleccions generals a Corts constituents (28 juny 1931)

Tal i com es feia saber en el Decret que fixava l'Estatut jurídic del govern provisional de la República espanyola, datat el mateix 14 d'abril de 1931, aquest govern, nascut arrel de la victòria en les eleccions municipals del 12 d'abril, era de caràcter transitori fins que fossin escollides mitjançant votació popular unes Corts Constituents, les quals tenien, com una de les seves principals tasques, la de discutir i aprovar una Constitució per a la naixent República. Davant aquestes Corts, el govern provisional havia de declinar els seus poders i rendir comptes de la seva obra de govern realitzada mitjançant la publicació d'un reguitzell de decrets, els quals, bastants d'ells, havien de ser ratificats com a lleis si el parlament escollit així ho creia oportú. Per a que aquest període transitori no es perllongués excessivament en el temps, el govern provisional va convocar eleccions generals a Corts Constituents, mitjançant sufragi popular directe, per al dia 28 de juny de 1931, amb una segona volta a celebrar el 5 de juliol si es donava el cas en alguna capital o circumscripció. Prèviament a la convocatòria, un Decret de 25 d'abril va ordenar la rectificació del cens electoral per haver-se detectat bastants errors durant les

[998] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (15-9-1931 a 19-5-1932). Acta núm. 9 d'1-3-1932, pp. 68 revers i 69 anvers. Acta núm. 16, de 19-4-1932, p. 88 anvers.
[999] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (15-9-1931 a 19-5-1932). Acta núm. 15, de 12-4-1932, p. 84 anvers.
[1000] AHMV. Fons municipal. Llibre registre de sortides de documents (6-9-1935 a 20-9-1939). Ofici núm. 577, de 21-12-1935. Ofici núm. 578, de 22-12-1935. Foli 27 per ambdues anotacions.

eleccions municipals realitzades tretze dies abans[1001]. Per a la realització de la votació en el municipi de Vila-seca de Solcina, varen ser designats adjunts de la mesa electoral del districte primer, que tenia una única secció, els veïns Eduard Aguiló Carreté i Antoni Aguiló Rimbau. Com a suplents d'aquests, Antoni Xatruch Planas i Josep Vidal Pardo. El dia de les eleccions Antoni Xatruch va substituir Antoni Aguiló Rimbau, sent el president de la mesa Serafí Cot Vinaixa. Varen actuar com a interventors Josep Solé ; Josep Morell Adserias ; Joan Morell; Esteve Sauné, i Antoni Poblet. En el districte segon, també amb secció única, el president de la mesa electoral era Miquel Granell Ventura. Els adjunts foren Josep Aguiló Alvira i Esteve Alberich Pellicé. Els suplents d'aquests, els quals al final no varen haver d'actuar, eren Josep Vidal Graset i Ramon Vidal Genovès. Els interventors de la mesa del districte segon foren Esteve Sendra ; Rafael Ferré; Joan Mariné ; Joan Adserias, i J. Cervelló [1002].

Les novetats introduïdes en la votació del 28 de juny, respecte a les anteriors convocatòries de la monarquia d'Alfons XIII, foren que la Llei electoral vigent de 8 d'agost de 1907 es va modificar, entre d'altres, en els següents aspectes: a) l'edat dels electors es rebaixava dels vint-i-cinc als vint-i-tres anys. Aquest requisit ja no es va veure alterat durant tota la Segona República. b) Les dones i els sacerdots podien ser escollits diputats però no podien encara votar. Aquest fet canviarà després de ser aprovat l'1 d'octubre de 1931 el vot de la dona i, posteriorment, sancionada la Constitució republicana de 9 de desembre de 1931 [1003]. c) El districte electoral unipersonal, que deixava *"*[…] *ancho cauce a la coacción caciquil, a la compra de votos y a todas las corruptelas conocidas"*, segons paraules literals de les autoritats republicanes, passava a ser d'àmbit provincial per tal d'evitar aquest costum tan típic del període de la Restauració. Cada província podia escollir un diputat per cada cinquanta mil habitants. La fracció superior a trenta mil habitants donava dret a escollir un diputat més. A la província de Tarragona li corresponia

[1001] "Gobierno provisional de la República. Decreto [de 14-4-1931] fijando el Estatuto jurídico del Gobierno". *Gaceta de Madrid*. Núm. 105, de 15-4-1931, pp. 194-195. "Gobierno provisional de la República. Presidencia. Decreto [de 3-6-1931] disponiendo que las Cortes Constituyentes, […], se reunan para la organización de la República, en el Palacio del Congreso, el dia 14 de Julio próximo". *Gaceta de Madrid*. Núm. 155, de 4-6-1931, pp. 1.174-1.175. Vegeu també, MOLINS, Joaquín Mª. *Elecciones y partidos políticos en la provincia de Tarragona 1890-1936*. Vol. 2. Tarragona: Publicacions de la Diputació de Tarragona, 1985, pp. 11-26.

[1002] *BOPT*. Núm. 145, de 19-6-1931, p. 3. També, AHDT. Cens i eleccions. CPF. Capsa 76.

[1003] *DSCCRE*. Núm. 48, d' 1-10-1931, pp. 1.349-1.361. El dret de vot de la dona fou aprovat per 161 vots a favor i 121 en contra. "Constitución de la República Española". *Gaceta de Madrid*. Núm. 344, de 10-12-1931, p. 1.581. Art. 36. *"Los ciudadanos de uno y otro sexo, mayores de veintitres años, tendrán los mismos derechos electorales conforme determinen las leyes".*

escollir set diputats i cada elector podia votar un nombre màxim de cinc candidats. Les ciutats de Madrid, Barcelona, València, etc, pel seu elevat nombre de residents formaven una circumscripció pròpia a banda de la circumscripció electoral provincial del mateix nom, la qual reunia la resta de ciutats i pobles d'aquestes províncies[1004].

Les candidatures que es varen presentar a la nostra circumscripció, amb els seus corresponents membres, eren les següents:

a) **Candidatura Republicana d'Esquerra**

Constituïda per **Marcel·lí Domingo Sanjuán**, líder del Partit Republicà Radical Socialista, membre del directori d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) i aleshores Ministre d'Instrucció Pública. **Josep Berenguer Cros**, de la Unió Republicana de Tortosa i antic candidat republicà pel districte de Roquetes. **Ramon Nogués Biset**, del Partit Republicà Democràtic Federal de Tarragona, amic i seguidor de la política de Domingo. **Jaume Carner Romeu**, independent i antic diputat republicà per la vila del Vendrell. **Joan Loperena Romà**, del Foment Republicà Nacionalista de Reus, entitat adherida a ERC. Aquesta candidatura va fer públic que per la llista de minories donava suport i recomanava votar a Jaume Simó Bofarull i a Amós Ruiz Lecina.

b) **Lliga Autonomista Republicana**

Formada per **Josep Maria Gich Pi**, advocat i catedràtic. **Josep Maria Tallada Paulí**, enginyer i economista. **Joan Torras Puig**, arquitecte. **Albert Talavera Sabater**, president de la Unió de Sindicats i Pagesos. Tots quatre eren membres de la Lliga Autonomista Republicana. Formació política que abans de la proclamació de la Segona República es denominava Lliga Regionalista, partit catalanista de dretes i monàrquic liderat per Francesc Cambó. El darrer candidat d'aquesta llista era **Joan B. Roca Caball**, de professió arquitecte i de filiació política tradicionalista (carlí).

[1004] Per a la cita i les modificacions introduïdes en la Llei electoral de 8 d'agost de 1907 vegeu, "Ministerio de la Gobernación. Decreto [de 8-5-1931] modificando la ley Electoral vigente, al solo efecto de la elección para Cortes Constituyentes, en la forma que determinan los artículos que se insertan". *Gaceta de Madrid.* Núm. 130, de 10-5-1931, p. 639-641. Per al nombre de diputats a escollir per Tarragona i el nombre de circumscripcions electorals: "Ministerio de la Gobernación. Decreto [de 5-6-1931] (rectificado) disponiendo que las elecciones de Diputados a Cortes Constituyentes se verificarán por el Censo electoral rectificado, y señalando el número de circunscripciones y Diputados que por cada una de ellas habrán de elegirse". *Gaceta de Madrid*. Núm. 158, de 7-6-1931, pp. 1.232-1.233.

c) **Aliança Republicana**

Candidatura formada entre els republicans radicals d'Alejandro Lerroux i els socialistes, els quals no estaven d'acord amb la forma com s'havia elaborat la llista de la Candidatura Republicana d'Esquerra. **Jaume Simó Bofarull**, radical de la Casa del Poble de Reus, i **Amós Ruiz Lecina**, socialista de Tarragona, eren els seus membres.

d) **Bloc Obrer i Camperol (BOC)**

Que presentava al capità de l'exèrcit **José García Miranda**, i al comptable **Eusebio Rodríguez Salas**.

e) **Antoni Rovira i Virgili**

Del Partit Catalanista Republicà. Al retirar dos dies abans de les eleccions aquest partit la candidatura, Rovira i Virgilí decidí en solitari presentar-se com a independent, tot i que es va aixoplugar sota l'ideari del seu partit [1005]. Els resultats electorals de cada candidat en el municipi vila-secà varen ser els següents:

[1005] Per a totes les candidatures vegeu, MOLINS, Joaquín Mª. *Elecciones y partidos políticos …* . Vol. II. … . , pp. 38-41. Per a la Candidatura Republicana d'Esquerra vegeu també, "Candidatura Republicana d'Esquerra". *Tarragona Federal*, 16-6-1931, p. 1.

Taula 62. Eleccions generals a Corts Constituents (28-6-1931): resultats electorals en el municipi de Vila-seca de Solcina [1006]

		NOMBRE DE VOTS		
Candidat	**Filiació política**	**Districte 1r. Secció única**	**Districte 2n. Secció única**	**Total**
Marcel·lí Domingo Sanjuán	Republicà Radical Socialista	281	329	**610**
Amós Ruiz Lecina	PSOE	235	287	**522**
Jaume Simó Bofarull	Republicà Radical	225	283	**508**
Ramon Nogués Biset	Partit Republicà Democràtic Federal	161	210	**371**
Josep Berenguer Cros	Unió Republicana	135	156	**291**
Antoni Rovira i Virgili	Partit Catalanista Republicà	86	73	**159**
Jaume Carner Romeu	Independent	60	94	**154**
Albert Talavera Sabater	Lliga Autonomista Republicana	63	60	**123**
Josep M. Gich Pi	Lliga Autonomista Republicana	55	56	**111**
Joan B. Roca Caball	Tradicionalista	55	54	**109**
Josep M. Tallada Paulí	Lliga Autonomista Republicana	51	57	**108**
Joan Torras Puig	Lliga Autonomista Republicana	52	53	**105**
José García Miranda	Bloc Obrer i Camperol	54	31	**85**
Eusebio Rodríguez Salas	Bloc Obrer i Camperol	42	27	**69**
Joan Loperena Romà	Esquerra Republicana de Catalunya	0	11	**11**
			Vots en blanc	**0**
			Vots perduts	**6**
Nombre d'electors			**924**	**100 %**
Participació	(348 Districte 1r + 399 Districte 2n)		**747**	**80,84 %**
Abstenció			**177**	**19,16 %**

Les primeres eleccions generals de la Segona República varen despertar un gran entusiasme entre l'electorat de la circumscripció tarragonina i això es va reflectir en l'alt grau de participació. En el municipi de Vila-seca de Solcina fou del 80,84 %, sent aquesta, un altre cop, superior a la de la seva comarca, el Tarragonès, que fou del 74,2 % [1007], a la de la província de Tarragona (76,8 %), Catalunya (67,7 %), i la resta d'Espanya (70,1%). L'acte principal de la campanya es va fer a la plaça de braus de Tarragona el 25 de juny, i on assistiren Francesc Macià, Marcel·lí Domingo, Jaume Carner, i Ramon Nogués [1008]. El candidat més votat en el

[1006] **Font:** *BOPT (Extraordinario)*, d'1-7-1931, p. 4. AHDT. Censos i eleccions. CPF. Capses 68 bis i 76.
[1007] VILANOVA, Mercè. *Atlas electoral de Catalunya durant la Segona República.* Barcelona: Edicions de la Magrana / Fundació Jaume Bofill, 1986, p. 233.
[1008] Per a l'entusiasme de la campanya electoral i l'acte de la plaça de braus vegeu, SÁNCHEZ CERVELLÓ, Josep. *Ramon Nogués i Biset. De la presidència de la Diputació republicana tarragonina a la de les Corts a l'exili.* Tarragona: Arola Editors / Ajuntament de Tarragona (Col·lecció Morera), 2004, p. 55. Per a tot el relacionat amb aquesta convocatòria electoral vegeu, MOLINS, Joaquín Mª. *Op. cit.* Vol. II. , pp. 38-49.

municipi de Vila-seca de Solcina, amb 610 vots, fou Marcel·lí Domingo. Aquest fet ens demostra que el municipi vila-secà era un feu marcel·linista de la mateixa manera que la província de Tarragona, on Domingo va obtenir el major nombre de sufragis. El segon candidat va ser el socialista Amós Ruiz Lecina amb 522 vots. Vuitanta-vuit menys que Domingo. El pes i la influència de la societat dels "Obrers" es feia notar una vegada més sobretot en el nucli de Vila-seca de Solcina. Jaume Simó Bofarull, del Partit Republicà Radical, va quedar en tercer lloc amb 508 vots. Aquest fet posa en evidència que el partit d'Alejandro Lerroux estava ben arrelat aleshores en el municipi vila-secà gràcies, sobretot, als bons oficis del doctor Josep Perera Sans i a Jaume Sans Planas, que vivia a Salou. Ramon Nogués Biset va obtindre 371 vots, quedant com el quart candidat més votat. Un dels conferenciants de l'Ateneu Pi i Margall, Antoni Rovira i Virgili, del Partit Catalanista Republicà, abans Acció Republicana, formació política representada a Vila-seca de Solcina pel doctor Antoni Andreu Cabestany, va rebre 159 vots, sent d'aquesta manera el cinquè candidat més votat. Els resultats provincials de Rovira foren baixos, doncs va tenir només 7.541 vots. Joan Loperena, d'Esquerra Republicana de Catalunya, va rebre només 11 vots corresponents al districte segon, esdevenint el candidat menys votat en el municipi.

Respecte les preferències de vot d'una part de l'electorat del municipi de Vila-seca de Solcina, Joaquín María Molins demostra en el seu treball que *"* […] *en algunos municipios, el abstencionismo encubierto es significativo y responde a la existencia de opciones favorables a las candidaturas minoritarias no completadas con el resto de candidatos : así, en* […] *Vilaseca los candidatos radical* [Jaume Simó] *y socialista* [Amós Ruiz] *son votados conjuntamente con Domingo pero sin efectuar combinación con el resto de candidatos republicanos* […] *"* [1009]. Aquest abstencionisme amagat, tal i com el denomina Molins, ell el calcula en un 9,9 % en el municipi de Vila-seca de Solcina, mentre que la mitjana provincial fou del 2,1 %. Tot això vol dir que bastants electors del municipi vila-secà que varen decantar-se per la candidatura republicana, formada per Domingo; Carner; Nogués; Berenguer, i Loperena, no la varen votar tota sencera, sinó que varen escollir preferentment Marcel·lí Domingo i, a més, varen votar al candidat republicà radical Jaume Simó Bofarull i al socialista Amós Ruiz Lecina, que formaven part de la candidatura denominada d'Aliança Republicana. És a dir, una part significativa de l'electorat del municipi va votar els tres candidats abans esmentats, que eren de dues candidatures diferents, i

[1009] MOLINS, Joaquín Mª. *Op. cit.* Vol. II. , p. 44.

no va esgotar les opcions de votar-ne un parell més, tal i com permetia la normativa vigent. En síntesi, la Candidatura Republicana d'Esquerra va obtenir 1.437 vots, que percentualment varen significar el 43 % del total dels sufragis. La coalició de l'Aliança Republicana 1.030 vots (30,82 %). Ambdues candidatures juntes sumaven 2.467 vots i el 73,82% sobre el conjunt de sufragis.

Pel que fa a la candidatura de dretes, que estava composada pels candidats de la Lliga Autonomista Republicana Josep M. Gich; Josep M. Tallada; Joan Torras, i Albert Talavera, així com pel candidat carlí Roca Caball, va obtindre en el municipi vila-secà uns resultats modestos, quedant ben lluny dels recollits per Domingo, Ruiz, Simó, Nogués, i Berenguer. Així, per exemple, el candidat Albert Talavera, de la denominada abans de la Segona República Lliga Regionalista, formació liderada per Francesc Cambó, va tenir 487 vots menys que Marcel·lí Domingo i 168 menys que Josep Berenguer, el segon candidat de la llista republicana menys votat després de Loperena. L'opció de dretes, recolzada evidentment pels socis i simpatitzants del "Centre Catòlic", no va resultar, doncs, guanyadora en el municipi de Vila-seca de Solcina. Aplicant la normativa electoral vigent aleshores, els set candidats que haguessin estat escollits diputats segons la votació efectuada en el municipi vila-secà serien: 1r) Marcel·lí Domingo (610 vots). 2n) Amós Ruiz de Lecina (522 vots). 3r) Jaume Simó Bofarull (508 vots). 4t) Ramón Nogués Bizet (371 vots). 5è) Josep Berenguer Cros (291 vots). 6è) Antoni Rovira i Virgili (159 vots). 7è) Jaume Carner Romeu (154 vots). Diputats, tots ells, de formacions polítiques que estaven dins la coalició republicanosocialista que va portar la República a Espanya. L'electorat vila-secà i salouenc, igual que el de la província, es va tornar a decantar per aquesta coalició, confirmant i refermant localment d'aquesta manera el nou règim republicà.

Per últim, cal destacar els sufragis obtinguts per José García Miranda i Eusebio Rodríguez, tots dos representants del Bloc Obrer i Camperol. El primer va tenir 85 vots i el segon 69. Tot i ser uns resultats molt pobres, són dignes de comentar pel fet que a bastants pobles i viles de la demarcació no varen tenir cap vot, obtenint només un total de 2.344 i 1.367 sufragis en tota la província, respectivament. Això demostra, com podrem comprovar en l'apartat referent a l'associacionisme vila-secà durant l'etapa republicana, que el Bloc Obrer i Camperol estava implantat en el poble de Vila-seca de Solcina, gaudint d'un petit grup de seguidors [1010].

[1010] El Bloc Obrer i Camperol també tenia implantació a Riudecols, Pla de Santa Maria (aleshores Pla de Cabra), i El Vendrell. Vegeu, MOLINS, Joaquín Mª. *Op. cit.* Vol. II. , p. 47.

Els set candidats per la província de Tarragona proclamats diputats, per ordre de major a menor nombre de vots obtinguts, foren els següents:

1r) **Marcel·lí Domingo Sanjuán** (68.537 vots).

2n) **Ramon Nogués Biset** (62.317 vots).

3r) **Jaume Carner Romeu** (57.080 vots).

4t) **Josep Berenguer Cros** (56.521 vots).

5è) **Joan Loperena Romà** (47.241 vots).

6è) **Jaume Simó Bofarull** (22.880 vots).

7è) **Amós Ruiz Lecina** (21.573 vots).

A tota Espanya els partits més votats foren el PSOE, que va obtindre 115 diputats; el Partit Republicà Radical 94 escons; el Partit Republicà Radical Socialista 59 diputats; i Esquerra Republicana de Catalunya 28 diputats. Aquesta darrera formació fou la més votada arreu del Principat, tot seguit de la Lliga Autonomista Republicana, anteriorment Lliga Regionalista [1011].

El 14 de juliol, festa a França, es varen iniciar les sessions de les Corts Constituents recentment escollides, les primeres de la Segona República, les quals es composaven d'una sola cambra que era el Congrés dels Diputats[1012]. El govern provisional fou confirmat el dia 31 de juliol i, per tant, va passar a ser el primer gabinet ordinari del nou règim. Immediatament es va posar fil a l'agulla per tal de redactar una Constitució, la qual, després de llargs i encesos debats, sobretot per la qüestió religiosa, fou aprovada per les Corts el 9 de desembre de 1931. Cal dir, però, que les formacions de dretes es varen abstindre. Espanya es definia en aquesta Constitució com *"* […] *una República democrática de trabajadores de toda clase, que se organiza en régimen de Libertad y de Justicia"*. Així mateix, *"El Estado español no tiene religión oficial"* i *"No podrán ser fundamento de privilegio jurídico: la naturaleza, la filiación, el sexo, la clase social, la riqueza, las ideas políticas ni las creencias religiosas.* ***El Estado no reconoce distinciones y títulos***

[1011] Per als resultats de la província de Tarragona : AHDT. CPF. Censos i eleccions. Capsa 68 bis. Per a les dades d'arreu d'Espanya, GIL PECHARROMÁN, Julio. *Segunda República Española … .* , p. 71. Per a l'hegemonia d'ERC a Catalunya i el nombre d'escons vegeu, VILANOVA i RIBAS, Mercè. *Atlas electoral de Catalunya durant la Segona República.* Barcelona : Fundació Jaume Bofill / Edicions de la Magrana, 1986, pp. 41-42.

[1012] "Gobierno provisional de la República. Presidencia. Decreto [de 3-6-1931] disponiendo que las Cortes Constituyentes, compuestas de una sola Cámara, […], se reúnan para la organización de la República, en el Palacio del Congreso, el dia 14 de Julio próximo". *Gaceta de Madrid*. Núm. 155, de 4-6-1931, pp. 1.174-1.175. Art. 1r.

nobiliarios*"*. En definitiva, era una Constitució d'esquerres, no consensuada amb l'oposició, ni votada en referèndum per la ciutadania[1013].

5.4.3.3-Referèndum de l'Estatut d'autonomia de Catalunya (2 agost 1931)

Recuperada i reconeguda pel govern provisional de la República la institució de la Generalitat de Catalunya, aquesta es va constituir, mentre l'Estatut d'autonomia no fos aprovat per les Corts constituents, per un consell o govern provisional; per una assemblea de representants dels municipis catalans, anomenada Diputació provisional de la Generalitat; i per uns comissaris delegats del govern provisional de la Generalitat encarregats dels serveis de les extingides Diputacions provincials de Tarragona, Lleida i Girona. El primer comissari delegat de Tarragona fou Ramon Nogués i Biset, que va ser nomenat el 28 d'abril de 1931[1014].

El govern provisional de la Generalitat de Catalunya el formaven el president, Francesc Macià, i set consellers designats per ell. Entre aquests estava el conseller d'Instrucció, encabat de Cultura, Ventura Gassol i Rovira, fill de la Selva del Camp. Aquest govern eventual manava mitjançant la publicació de decrets mentre no estigués constituït el Parlament de Catalunya, el qual havia de ser escollit pels ciutadans catalans mitjançant unes eleccions autonòmiques. Davant aquest primer Parlament, el govern provisional de la Generalitat havia de retre comptes respecte el seu mandat i declinar els seus poders. Aquest sistema, com hem vist, era idèntic al que era d'aplicació al govern provisional de la República[1015].

Els membres de la Diputació provisional de la Generalitat varen ser escollits d'entre els regidors dels municipis de cada partit judicial de Catalunya, els quals, només ells, tenien dret a

[1013] "Constitución de la República Española". *Gaceta de Madrid.* Núm. 344, de 10-12-1931, pp. 1.578 i 1.580. Arts. 1r; 3r i 25, respectivament. La negreta és nostra. El comentari d'aquesta Constitució el trobareu a: SOLÉ TURA, Jordi; AJA, Eliseo. *Constituciones y períodos constituyentes en España (1808-1936).* 17 ed. Madrid: Siglo XXI de España Editores, 1997, pp. 99-117. També, TORRES DEL MORAL, Antonio. *Constitucionalismo histórico español.* Madrid: Universidad Complutense de Madrid, 1999, pp. 172-210. GIL PECHARROMÁN, Julio. *Segunda República española …* . , p. 87.

[1014] Per a conèixer millor la figura del comissari i les seves funcions podeu consultar el treball de BONAMUSA, Francesc. *Política i finances republicanes (1931-1939): Lluís Mestres i Capdevila.* Tarragona: Ed. El Mèdol (Col·lecció El Mèdol-Fòrum, 7) 1997, pp. 50-57.

[1015] Per al reconeixement de la Generalitat pel govern de Madrid i la desaparició de les Diputacions catalanes vegeu, "Decreto [de 21-4-1931] disponiendo que el Gobernador Civil de cada provincia proceda al nombramiento de una Comisión gestora para hacerse cargo con carácter interino, de la Administración de las respectivas Diputaciones provinciales". *Gaceta de Madrid.* Núm. 112, de 22-4-1931, p. 265. Art. 6è. També, Decret, de 28-4-1931, relatiu a l'organització del govern provisional de la Generalitat de Catalunya. *BGC*. Núm. 1, de 3-5-1931, pp. 1-4; així com el Decret de 28-4-1931, de nomenament de Comissaris delegats de la Generalitat de Catalunya i els seus Adjunts. *BGC*. Núm. 1, de 3-5-1931, p. 5. El Decret de restabliment de la Generalitat va ser matitzat i aclarit en alguns dels seus aspectes pel "Decreto [de 9-5-1931] sobre las relaciones del Poder Central con la Generalidad de Cataluña". *Gaceta de Madrid*. Núm. 130, de 10-5-1931, pp. 638-639.

vot. En el nostre partit judicial l'elecció es va realitzar el dia 24 de maig de 1931 en el saló de sessions de l'Ajuntament de Tarragona. Presidia la mesa electoral l'alcalde de Tarragona, Pere Lloret Ordeix, del Partit Catalanista Republicà, i tenia com adjunts a Esteve Torredemé Serra, alcalde de Vila-seca de Solcina, així com l'alcalde de Constantí; l'alcalde de Tamarit, i l'alcalde de Renau. El nombre de regidors amb dret a vot era de 124, dels quals 96 varen emetre el seu sufragi (77,42%). El candidat escollit per a representar al partit judicial de Tarragona a la Diputació provisional de la Generalitat de Catalunya fou Pere Lloret Ordeix, que va obtenir tots els vots emesos. En l'elecció i l'escrutini no hi va haver cap incidència, protesta, ni reclamació[1016].

En línia amb el que hem exposat, al poc temps d'efectuats els comicis generals a Corts constituents, els habitants de Catalunya varen ser convocats de nou a les urnes per tal de donar el seu parer sobre el projecte d'Estatut d'autonomia per al Principat redactat a Núria. Les dones, que encara no podien votar, van manifestar la seva adhesió mitjançant la recollida de 400.000 signatures[1017]. Prèviament, el 14 de juliol, el text estatutari va ser aprovat per la Diputació provisional de la Generalitat. Tot seguit, els 1.063 ajuntaments catalans varen declarar-se també a favor. La data límit per a fer-ho era el 26 de juliol[1018]. Per últim, el referèndum es va celebrar el dia 2 d'agost de 1931[1019].

[1016] ANC. Fons Generalitat de Catalunya (II República). Caixa 86 (Carpeta 1 de 3). "Eleccions de Diputats a la Generalitat. Expedient del Diputat Senyor Pere Lloret i Ordeix. Districte de Tarragona". Per a l'afiliació política de Pere Lloret vegeu, BALART BOÏGUES, Lluís. "L'Ajuntament de Tarragona i la Segona República. Relacions institucionals segons les actes dels plens 1931-1936". A: *La II República al Camp de Tarragona*. Josep Sánchez Cervelló; Jordi Piqué Padró (Coords.). Tarragona: CEHS Guillem Oliver del Camp de Tarragona, 2006, p. 103.

[1017] Vegeu, ROIG ROSICH, Josep M. "La república autonòmica". A: *Història de la Catalunya Contemporània.* Manel Risques (dir.). Barcelona: Pòrtic, 1999, p. 286.

[1018] ANC. Fons Generalitat de Catalunya (II República). Caixa 86 (Carpeta 2 de 3). "Expedient de constitució de la Diputació provisional de la Generalitat de Catalunya. Projecte d'Estatut de Catalunya. Plebiscit. Referèndum". Decret de Presidència d'11 d'agost de 1931.

[1019] Decret, de 17-7-1931, de convocatòria del referèndum de l'Estatut per al dia 2 d'agost. *BGC*. Núm. 6, de 17-7-1931, pp. 101-102.

Les dones, que l'any 1931 encara no tenien dret a votar, varen demostrar la seva adhesió a l'Estatut mitjançant les seves signatures. La fotografia recull una de les taules de recollida de signatures per a les dones instal·lada a la plaça de la República de Barcelona (actualment Plaça de Sant Jaume)[1020].

El dia anterior a la consulta, en el poble de Vila-seca de Solcina es va realizar un míting a la Plaça de l'Església. Des del balcó de l'Ajuntament, vàries persones vingudes de fora varen adreçar la paraula als veïns per tal d'obtenir d'aquests el vot favorable a l'Estatut. Els oradors varen ser ovacionats[1021]. Com en les eleccions del 28 de juny, el president de la mesa electoral del districte primer, ubicada en el Carrer Hospital, 1 (edifici de l'hospital), fou Serafí Cot Vinaixa. Els seus adjunts eren Eduard Aguiló Carreté i Anton Aguiló Rimbau. En el districte segon, secció única, el col·legi electoral es trobava, una vegada més, a les escoles públiques. Com a president de mesa repetia també Miquel Granell Ventura. Els adjunts eren Josep Aguiló Alvira i Ramon

[1020] **Font:** ANC. Fons Josep Maria Sagarra i Plana. Codi de referència: ANC1-585-N-1824. Autor/s: Sagarra i Torrents.
[1021] JANSÁ. "Información regional. Vilaseca". *La Vanguardia*, 9-8-1931, p. 25.

Vidal Genovès. La jornada electoral va transcòrrer amb total normalitat i durant l'escrutini no hi va haver cap protesta ni reclamació[1022]. Els resultats varen ser els següents:

Taula 63. Referèndum de l'Estatut d'autonomia de Catalunya (2 d'agost 1931): resultats segons àmbit territorial [1023]

Municipi de Vila-seca de Solcina	Electors	Vots afirmatius	Vots negatius	Vots en blanc	Vots nuls	Participació	Abstenció
Districte 1r (secció única)	459	401	1	0	0	402 (87,58 %)	57 (12,42 %)
Districte 2n (secció única)	500	389	0	0	0	389 (77,80 %)	111 (22,20 %)
Total municipi de Vila-seca de Solcina	959	790 **(99,87 %)**	1 **(0,13 %)**	0 **(0 %)**	0 **(0 %)**	791 **(82,48 %)**	168 **(17,52%)**
Circumscripció de Tarragona	109.985	85.601 **(99,52 %)**	332 **(0,39 %)**	81 **(0,09 %)**	0 **(0%)**	86.014 **(78,21%)**	23.971 **(21,79%)**
Catalunya	791.828	595.107 **(99,28 %)**	3.203 **(0,53%)**	940 **(0,16%)**	168 **(0,03%)**	599.418 **(75,70%)**	192.410 **(24,30%)**

El resultat del referèndum va ser abrumadorament favorable al projecte d'Estatut d'autonomia de Catalunya en el municipi de Vila-seca de Solcina. Així, de 791 vots emesos, 790 foren favorables al text autonòmic i només 1 vot, dipositat en el districte primer, va resultar negatiu. Percentualment, el 99,87 % dels votants del municipi varen aprovar el projecte d'Estatut de Catalunya i només el 0,13 %, una persona, el va rebutjar. El percentatge de vots afirmatius del municipi vila-secà resultà estar unes quantes dècimes per damunt del de la província de Tarragona i de Catalunya. En canvi, la xifra relativa als vots negatius (0,13 %) va quedar per sota del resultat de la demarcació (0,39 %) i del Principat (0,53 %). D'altra banda, la participació va ser molt elevada, superior a la provincial (78,21 %) i la catalana (75,70 %), xifrant-se el total municipal en el 82,48 %. Molt per damunt del 50,89 % de votants del referèndum de l'Estatut de 1979, així com dels escarransits 40,97 % i 37,75 % de participació obtinguts en el referèndum del vigent Estatut de 2006 en els actuals municipis de Vila-seca i de Salou, respectivament.

[1022] AHDT. Governació. Cens i eleccions. CPF. Capsa 79. Referèndum de l'Estatut de Catalunya. Actes de votació S-V.

[1023] **Font:** Per al municipi de Vila-seca de Solcina: AHDT. Governació. Cens i eleccions. CPF. Capsa 79. Actes de votació S-V. Per als resultats de la circumscripció tarragonina: "Junta provincial del censo electoral. Resultado del escrutinio de la votación del Estatuto de Cataluña". *BOPT*. Núm. 186, de 6-8-1931, pp. 2-4. També: AHDT. Governació. Cens i eleccions. CPF. Capses 77 ; 78 i 79, per a conèixer els resultats dels pobles de la Febró; Paüls; Pira; Savallà del Comtat, i Santa Coloma de Queralt. Per a Catalunya: ANC. Fons Generalitat de Catalunya (II República). Caixa 86. Carpeta 2 de 3. "Expedient de constitució de la Diputació provisional de la Generalitat de Catalunya. Projecte d'Estatut de Catalunya. Plebiscit. Referèndum". Decret de Presidència d'11-8-1931. També, "Información local. Notas del día. El Estatuto de Cataluña". *La Vanguardia*, 7-8-1931, p. 4.

Igualment, l'abstenció l'any 1931 va ser del 17,52 %. L'any 1979 fou del 49,11 %, i en la consulta de l'any 2006 va ser del 59,03 % en el municipi de Vila-seca i del 62,25 % en el de Salou [1024].

JUNTA MUNICIPAL DEL CENSO ELECTORAL

S. E.

Sr. President de la Junta provincial del Cens electoral

TARRAGONA

Terme municipal de VILASECA Taula electoral del Districte 1er Secció Única

Els sotasignats President, Adjunts i Interventors de la Taula d'aquesta Secció, CERTIFIQUEM: Que aquesta carpeta conté l'acta de constitució i resultat del referèndum per a l'aprovació de l'Estatut de Catalunya, que ha tingut lloc en aquesta data.

VILASECA 2 d' Agost de 1931.

El President, L'Adjunt 1.r, L'Adjunt 2.n,

Els Interventors,

VILASECA TARRAGONA

Sobre, signat pel president i adjunts, que contenia l'acta de constitució i escrutini de la mesa electoral del districte primer, secció única, del municipi de Vila-seca de Solcina durant el referèndum de l'Estatut de Catalunya del 2 d'agost de 1931[1025].

En el municipi de Vila-seca de Solcina, on l'electorat va anar més a votar fou en el districte primer, amb el 87,6% d'electors que varen exercir el seu dret al sufragi. Aquest districte reunia els veïns electors compresos en bastants dels carrers de l'actual casc antic del nucli de Vila-seca (Carrer Major, Hospital, del Pou, Plaça de Voltes, Monterols, Recodo, Comte Sicart, Plaça de l'Església, etc). El districte segon, que aplegava alguns carrers del casc antic del nucli de Vila-seca de Solcina (Bons Aires, del Patró, etc), així com els masos i casetes del terme i el nucli de Salou, va quedar per sota del primer, amb el 77,8 % de participació. Percentatge, tanmateix, elevat i lloable

[1024] Les dades de participació i abstenció en els referèndums de 1979 i 2006 les hem extret de: www10.gencat.net/pls/gov_eleccions. Pàgina web del Departament de Governació i Administracions Públiques de la Generalitat de Catalunya. (Consultat maig 2007).
[1025] **Font:** AHDT. Governació. Cens i eleccions. CPF. Capsa 79.

si tenim en compte que aleshores la gent escampada pel terme havia de desplaçar-se a votar a peu, en carro o en bicicleta. Els cotxes eren tot un luxe i n'hi havia molt pocs. Comparat amb els temps actuals això ens demostra que, a pesar de les molèsties en els desplaçaments i del poc nivell cultural existent, la gent gaudia d'una gran consciència tant cívica com política i creia en els seus dirigents.

Un cop obtinguda l'aprovació dels habitants de Catalunya, el projecte d'Estatut va viatjar a Madrid, al Congrés dels Diputats, per tal de ser discutit, votat i, si era el cas, aprovat. Els debats parlamentaris varen iniciar-se el dia 6 de maig de 1932 i el dia 9 de setembre d'aquell any l'Estatut, sensiblement retallat respecte l'original, va ser aprovat per 314 vots a favor, entre els quals hi havia els d'Alejandro Lerroux, Juan Negrín, Ramon Franco i Miguel Unamuno; i només 24 en contra. Un cop acabada la votació, enmig de l'alegria, Lluís Companys va cridar a viva veu dins l'hemicicle: *"¡Viva el pueblo español!"* [1026]. Pel camí quedava una agra i furibunda campanya anticatalanista i anticatalana, així com l'intent de cop d'Estat del general Sanjurjo, produït el 10 d'agost de 1932 a Sevilla, on un dels motius al·legats per a efectuar el pronunciament era precissament impedir la concessió de l'autonomia a Catalunya. A banda dels parlamentaris catalans, que varen fer pinya en defensa del text autonòmic, va destacar extraordinàriament l'aleshores president del consell de ministres, Manuel Azaña Díaz, que amb la seva excepcional oratòria i dots parlamentàries esdevingué l'actor decisiu en l'aprovació de l'Estatut. El 15 de setembre, el president de la República, Niceto Alcalá-Zamora y Torres, el va signar a la ciutat de Sant Sebastià, complint la promesa feta dos anys abans en aquesta mateixa localitat, donant d'aquesta manera validesa legal al text estatutari. Onze dies més tard, un pletòric Manuel Azaña, així com d'altres membres del govern i de les Corts de Madrid, visitaven Barcelona en olor de multituds. Des del balcó del Palau de la Generalitat, Azaña va pronunciar un discurs en el que va dir que la República espanyola i les llibertats catalanes anaven indissolublement lligades. Al final va acabar el seu parlament donant visques a Espanya, a la República i a la llibertat, que foren contestats amb entusiasme de la mateixa manera per la gernació allà congregada. L'Ajuntament de Vila-seca de Solcina no faltà a la cita i es desplaçà a Barcelona per tal d'homenatjar Azaña[1027].

[1026] *DSCCRE.* Núm. 233, de 9-9-1932, pp. 8.719-8.722. L'exclamació de Companys a la p. 8.722. Per a conèixer les vicissituds viscudes en l'aprovació de l'Estatut a Madrid vegeu, ROIG ROSICH, Josep M. *L'Estatut de Catalunya a les Corts Constituents (1932).* Barcelona: Curial, 1978.
[1027] ROIG ROSICH, Josep M. "La república autonòmica". … . , pp. 287-288. "Ley [de 15-9-1932] relativa al Estatuto de Cataluña". *Gaceta de Madrid.* Núm. 265, de 21-9-1932, pp. 2.090-2.094. La versió catalana

26 de setembre de 1932. Manuel Azaña, president del consell de ministres de la Segona República espanyola, arriba a l'estació de França de Barcelona amb motiu d'una visita a Catalunya després de l'aprovació de l'Estatut a les Corts de Madrid. Francesc Macià, president de la Generalitat de Catalunya, va a rebre'l amb automòbil per a després portar-lo al Palau de la Generalitat on Azaña va fer un discurs des del balcó de la Plaça de la República[1028].

5.4.3.4-Eleccions al Parlament de Catalunya (20 novembre 1932)

Aprovat i ja en vigor l'Estatut, tocava, tal i com estipulava el Decret de restabliment de la Generalitat de Catalunya, convocar eleccions autonòmiques per a elegir el primer Parlament català. La data escollida va ser el dia 20 de novembre de 1932 i els comicis es varen regir per la normativa sobre eleccions aleshores vigent. El nombre de diputats per cada circumscripció era el següent: Barcelona ciutat: 24 diputats. Barcelona circumscripció: 19 diputats. Tarragona; Lleida i Girona: 14 diputats per a cadascuna de les circumscripcions. A Barcelona ciutat, cada

de l'Estatut va ser publicada en el *Butlletí de la Generalitat de Catalunya*. Núm. 19, de 15-10-1932, pp. 489-496. AZAÑA, Manuel. *Antología: 2. Discursos.* Madrid: Alianza Editorial (El Libro de Bolsillo, 954), 1983, pp. 123-128. Per a la visita d'Azaña i el viatge de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina: "Información local. La Autonomía de Cataluña. El viaje del jefe del Gobierno". *La Vanguardia*, 27-9-1932, pp. 8-13; per a l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina, p. 10.

[1028] **Font:** ANC. Fons Josep Maria Sagarra i Plana. Codi de referència: ANC1-585-N-3227. Autor: Sagarra i Plana, Josep Maria.

elector podia votar 19 diputats. A Barcelona circumscripció 15 diputats, i a Tarragona, Lleida i Girona 11 diputats [1029]. Els presidents, adjunts i suplents designats a les meses electorals del municipi de Vila-seca de Solcina per aquesta contesa electoral foren, pel districte primer: Serafí Cot Vinaixa, president; Josep Martorell Serra i Anton Mas Garreta, com adjunts. Els seus suplents eren Sebastià Jansà Martí i Salvador Genovès Torredemè, els quals no varen haver de substituir a cap dels dos adjunts titulars el dia de la votació. En el districte segon el president era Miquel Granell Ventura. Els adjunts escollits eren Josep Maeso Gran i Jaume Marcelo Fillol. Els suplents, que tampoc en aquest cas foren necessaris, eren Josep Guardiola Barenys i Esteve Graset Saltó[1030].

El 7 de gener de 1932, Marcel·lí Domingo comunicà per escrit a Francesc Macià la seva renúncia al lloc que tenia en el directori d'ERC. El motiu d'aquesta ruptura es debia a les discrepàncies que mantenia Domingo amb d'altres dirigents d'ERC, entre ells Macià, sobre com encaraven la política catalana i espanyola [1031]. Dins aquest context, la campanya electoral per a les eleccions al Parlament de Catalunya es desenvolupà amb molta passió, tensió i enfrontaments físics a les nostres contrades. Aquest clima de crispació entre polítics catalans es va traslladar també al parlament de Madrid [1032]. ERC desitjava afanosament la implantació i l'hegemonia política arreu de Catalunya. Aquest fet xocava amb la forta presència a la nostra demarcació dels republicans radicalsocialistes. Per això, ERC va emprar tots els mitjans al seu abast per acabar amb la influència de Marcel·lí Domingo, Noguer i Comet, governador civil de Tarragona, i Ramon Nogués entre la població de la circumscripció tarragonina. L'Esquerra utilitzà el moviment rabassaire per erosionar Domingo, aleshores ministre d'agricultura, tot muntant el 6 de novembre, catorze dies abans de les eleccions, una concentració en contra seva a Tarragona, la qual va acabar amb aldarulls, la intervenció de la força pública i dos ferits. Al dia següent, en

[1029] *BGC*. Núm. 20, de 30-10-1932, pp. 513-514. Decret [de 26-10-1932] de Presidència de la Generalitat de Catalunya, convocant eleccions al Parlament de Catalunya per al dia 20 de novembre, i dictaminant que la nova cambra escollida es reuneixi el dia 6 de desembre. Decret [de 26-10-1932] de Presidencia de la Generalitat, fixant el nombre de diputats a escollir per al Parlament de Catalunya per cada circumscripció electoral. , pp. 514-515.
[1030] *BOPT*. Núm. 274, de 17-11-1932, p. 5. AHDT. Governació. Cens i eleccions. CPF. Capsa 85.
[1031] Vegeu, SÁNCHEZ CERVELLÓ, Josep. "Marcel·lí Domingo: una figura cristal·lina i polièdrica". A: *Marcel·lí que torna.* Josep Sánchez Cervelló (Coord.). s. l. : Autoritat Portuària de Tarragona / Amics de l'Ebre (Col·lecció Lletres de l'Ebre, 4), 1995, pp. 36-48.
[1032] Vegeu, VILANOVA, Mercè. *Atlas electoral …* . , pp. 59-60. Per a l'ambient agre de Madrid entre Lluhí Vallescà (ERC), Jaume Simó Bofarull i Marcel·lí Domingo vegeu, *DSCCRE*. Núms. 256 i 257, de 10 i 11-11-1932, pp. 9.423-9.432 ; i pp. 9.452-9.469, respectivament.

un míting electoral celebrat a Reus, Jaume Simó Bofarull, aliat d'ERC en les eleccions autonòmiques a la província de Tarragona, va acusar calumniosament Domingo que aquest s'havia embutxacat tres milions de pessetes en concepte de comissions per la importació de blat provinent de l'estranger[1033]. Dos dies abans de les eleccions, Ramon Nogués i alguns dels candidats de la Coalició d'Esquerres Tarragonines varen ser atacats quan marxaven del poble de la Selva del Camp (Baix Camp) després d'haver celebrat sense incidents un míting. Tot just al passar amb els vehicles per davant del local de la Defensa Agrària, societat agrícola afecte a Esquerra Republicana, foren profusament apedregats, trencant-se tots els vidres dels cotxes i, fins i tot, tirotejats. Per sort, el balanç d'aquest greu incident només es va saldar amb dues persones ferides de resultes de la pedregada [1034].

Els partits i coalicions electorals que es varen presentar a la circumscripció de Tarragona foren els següents:

a) **Coalició d'Esquerres Tarragonines**: constituïda per sis seguidors del Partit Republicà Radical Socialista (PRRS) de Marcel·lí Domingo; tres del Partit Catalanista Republicà (PCR), que esdevindria l'any següent Acció Catalana Republicana; i dos del PSOE. Els seus candidats eren el metge Jaume Albesa Sans (PRRS); Francesc Compte Galofré, comerciant (PRRS) ; Josep Magriñà Martí, comerciant (PRRS); Manel Miró Esplugas, advocat (PRRS) ; Josep Iglesies Fort, comerciant i escriptor (PRRS); Domènec Piñana Homedes, comerciant i excomissari de la Generalitat de Catalunya (PRRS); Pere Lloret i Ordeix, advocat, exconseller de la Mancomunitat i exdiputat de la Generalitat (PCR); Pau Font de Rubinat, advocat i historiador (PCR); Macià Mallol Bosch, navilier i exdiputat (PCR) ; Miquel Mestre Aviñó, empleat (PSOE); Josep Recasens Mercadé, industrial (PSOE). Aquesta coalició, constituïda només a la nostra província, tenia la intenció de guanyar-li les eleccions a ERC a les nostres contrades[1035].

b) **Unió Ciutadana**: coalició de dretes endegada per la Lliga Autonomista Republicana (exLliga Regionalista), juntament amb elements carlins (tradicionalistes) i de l'antic Partit Liberal

[1033] *DSCCRE*. Núm. 257, d'11-11-1932, p. 9.460. Rèplica de Marcel·lí Domingo a Jaume Simó Bofarull. Segons va fer saber Domingo en el Congrés, va posar en mans del Fiscal de la República aquesta falsa acusació. Vegeu també, PUJADAS i MARTÍ, Xavier. *Marcel·lí Domingo i el marcel·linisme.* Barcelona: Publ. de l'A. de Montserrat, 1996, pp. 386-388. SÁNCHEZ CERVELLÓ, Josep (Coord.). *Marcel·lí que torna. … .* , p. 260. I, SÁNCHEZ CERVELLÓ, Josep. *Ramon Nogués i Biset. … .* , pp. 72-73.
[1034] "Mitin en la Selva del Campo" i "Información regional. Tarragona". *La Vanguardia*, 20-11-1932, pp. 6 i 25, respectivament.
[1035] "Notes polítiques. L'Assemblea comarcal del Partit Catalanista Republicà". *Diari de Tarragona*, 5-11-1932, p. 1. També, MOLINS, Joaquín Mª. *Elecciones y partidos políticos … .* Vol. II. … . , p. 107.

de l'època de la Restauració. Comptava amb l'advocat Josep M. Casabó Torras ; Tomàs Caylà Grau (carlí) (advocat i publicista) ; Ricard Guasch Giménez (periodista) ; Josep Mullerat Soldevila (advocat, regidor de Tarragona) ; Josep Nofre Jesús (industrial) ; Josep Piñol Ballester (agricultor) ; Francesc Satué Navarro (comerciant) ; Albert Talavera Sabater (advocat i publicista) ; Josep M. Tallada Paulí (enginyer i economista) ; Salvador Ventosa Pina (advocat) ; Joan Vilanova Montañà (advocat i propietari) [1036]. La coalició comptava, entre d'altres, amb el suport del diari catòlic tarragoní *La Cruz*, que feia propaganda a favor d'aquesta opció política tot dient que *" Els elements de dreta, defensors dels principis bàsics de la veritable civilització, tenim l'obligació de votar la candidatura que recomanem de <<Unió Ciutadana>>"* [1037].

c) **Esquerra Republicana de Catalunya (ERC)**: que es va presentar aliat amb la Unió Socialista de Catalunya (USC) [1038] i, a la província de Tarragona, juntament també amb el Partit Radical Autònom (PRA), formació reusenca escindida del Partit Republicà Radical d'Alejandro Lerroux. Els seus candidats eren Ventura Gassol i Rovira ; Josep Andreu i Abelló; Francesc Farreras Duran ; Manuel Galès Martínez ; Martí Rouret Callol ; i Antoni Rovira i Virgili, tots ells d'ERC ; Carles Gerhard Ottenwaelder (USC) ; Miquel S. Cunillera Rius ; Gonçal Ibars Messeguer ; Josep Folch Folch ; i Jaume Simó Bofarull, aquests quatre darrers del PRA .

d) **Bloc Obrer i Camperol (BOC)**: que presentava a Jordi Arquer Saltor; Víctor Colomer Nadal; Joan Fortuny Galofré; Anton Iborra Farré; Daniel Domingo Montserrat; Joaquim Maurín Julià; Jaume Miravitlles Navarro; Francesc Oliva Bultó; Pau Padró Cañelles; Mateu Pedret Boqué; i Josep Rebull Cabré.

e) **Partit Comunista de Catalunya (PCC)**: formació política fundada l'estiu de 1932 arrel d'una decisió presa a Moscou per la Internacional Comunista. El PCC estava adscrit al *Partido Comunista de España* (PCE) i, per tant, de signe estalinista. Miquel Valdés, fundador del partit a Tarragona, encapçalava aquesta llista electoral.

f) **Partit Republicà Radical**: amb Josep Pérez de Rozas Masdéu; Genís Navarro Navarro, i Joan Palau Mayor [1039].

[1036] "La candidatura d'Unió Ciutadana per a la circumscripció de Tarragona". *La Cruz*, 8-11-1932, p. 1.
[1037] *La Cruz,* 9-11-1932, p. 1.
[1038] La Unió Socialista de Catalunya (USC) va néixer el juliol de 1923 arrel d'una escissió dins la Federació Catalana del PSOE. Els seus dirigents eren Manuel Serra i Rafael Campalans. Vegeu, TERMES, Josep. *Història del catalanisme fins al 1923.* Barcelona : Ed. Pòrtic, 2000, p. 553. Aquest partit ha estat estudiat per ALCARAZ, R. *La Unió Socialista de Catalunya.* Barcelona, 1987.
[1039] MOLINS, Joaquín Mª. *Elecciones y partidos políticos …* . Vol. II. … . , pp. 51-53.

A primers de novembre Marcel·lí Domingo, juntament amb el seu amic i correligionari Ramon Nogués i Biset, aleshores director general de comerç a Madrid, i el tinent d'alcalde de Tarragona i candidat, Manel Miró Esplugas, varen venir a l'Ateneu Pi i Margall per a realitzar un acte propagandístic a favor de la coalició d'esquerres tarragonines. Tant Domingo com Nogués no eren candidats perquè exercien funcions de govern a la capital de l'Estat, com ja hem dit. L'extensa crònica periodística publicada en el *Diari de Tarragona* començava dient que *"La vinguda de Marcel·lí Domingo, tan volgut sempre pels republicans d'aquesta vila, constituí suara un vertader aconteixement* […]. *No cal dir res més, que fou saludat i aplaudit entusiàsticament pels socis del Sindicat Agrícola, Societat Republicana "El Fhenix", Societat d'Obrers Agricultors i pels de l'Ateneu Pi i Margall i, com si diguéssim, pel poble en massa, ja que sols resten com a forces vives la "Joventut Catalana"* [Joventut Catòlica]*, entitat de dreta, i el cafè "Novedades", on uns dies s'hi apleguen els comunistes* [BOC]*, i els altres els radicals d'en Lerroux, com a rellogats. El míting es realitzà a l'espaiosa sala teatre de l'Ateneu Pi i Margall, més que plena del tot, puix que foren en gran nombre els que no pogueren encabir-s'hi.* […]. *Obrí l'acte amb encertades paraules, fent la defensa i la recomanació de la candidatura d'Esquerres, l'alcalde catalanista republicà* [de Vila-seca de Solcina] *senyor Esteve Torrademé Serra, el qual cedí la presidència al senyor Marcel·lí Domingo, en mig d'una ovació entusiàstica. Acte seguit parlà l'il·lustre metge senyor* [Antoni] *Andreu Cabestany, que començà dient: <<Ja ho veieu ciutadans, com el nostre poble contesta al ministre* [conseller] *de la Generalitat aplaudint i festejant al ministre de la República senyor Domingo, desentent-se de la seva recomanació de l'altre dia, de que no escoltéssim a cap governador ni a cap ministre; perquè el nostre poble, que coneix de tota la seva vida política al senyor Domingo com home conseqüent i honrat, glòria de les nostres terres i prestigi de la República; home que ve a defensar la candidatura de coalició d'Esquerres, quins noms són penyora d'austeritat, de competència i de voluntat, puix que cal fer entendre al poble que la paraula revolució vol dir perfeccionament d'organismes, superació moral i material d'homes, millorament de costums, no vessament de sang, no revoltes tèrboles ni cridories poca soltes, no ; això és demagògic>>. Va acabar el senyor Andreu dient que si el senyor Hurtado senyalà l'altre dia la possibilitat de que per vergonya de Catalunya guanyés la Lliga, que pel que toca a les comarques tarragonines no temés, que ací no guanyaran ni la Lliga ni l'Esquerra* [Republicana de Catalunya]*. Guanyaran aquelles esquerres que ja guanyaren fa trenta anys,*

quan Catalunya i Espanya dormien per la República". Tot seguit va parlar el candidat Manel Miró i Esplugas, el qual va fer un discurs centrat en l'oblit en el que la monarquia i l'Esquerra Republicana de Catalunya tenien a la pagesia, i prometen defendre els interessos dels agricultors un cop arribessin els de la coalició d'esquerres a ser diputats. Encabat va parlar Ramon Nogués, que va ser *"saludat amb forts picaments de mans pel públic, ja enardit pel brillant parlament del senyor Miró. Començà dient* […] *que venia a prendre en un poble com Vilaseca, espill de virtuts democràtiques i seu del republicanisme del Camp* [de Tarragona]*. No són les gran urbs de vida agitada i tèrbola on fan més bell i segur niu les virtuts cíviques. És en els pobles del camp i de muntanya, de vida sossegada i tranquila, de costums morigerades, on tenen d'aprendre els capdavanters dels pobles.* […] *digué que la candidatura d'esquerra d'aquestes terres ve avalada pel nom il·lustre del senyor Marcel·lí Domingo, que abans i després, fins avui, des del Ministeri, ha realitzat una obra positiva per al país, creant 27 mil escoles, ja vint mil en marxa; la Reforma Agrària,* […]*; el Banc Agrari,* […]*. Exposà després diverses consideracions de caire polític, que en acabar tan formosa peroració li valgué una sorollosa ovació. Encara aplaudia la gent quan el senyor Domingo s'aixecà per a parlar, i llavors tot el públic de peu* […] *redoblà els aplaudiments i éssent vitorejat entusiàsticament, finits els quals el senyor Domingo pronuncià un dels millors discursos que hem sentit d'ell ;* […]*"*. Domingo va dir, entre d'altres coses, el següent: *"Amics de Vilaseca, que tans cops ens hem trobat en les lluites polítiques; jo vos recordo amb carinyo, ja que amb vosaltres he sentit l'amargor estimulant de la derrota en temps pretèrits, i la joia esperançadora* […]*, del triomf total colpidor del dia 12 d'abril.* […]*. Jo no parlaré per ofendre ningú. Jo admiro i respecto com a suprem magistrat de Catalunya el senyor* [Francesc] *Macià. El voldria per damunt de tots els partits, com a símbol venerable de l'alt lloc que pels seus prestigis merescudament ocupa. Per tant, cap gest, cap paraula que per la nostra part enteli tan alt prestigi,* […]*. (Llargs aplaudiments). Som catalanistes* […] *perquè pocs dies després de proclamada la República va sortir un decret, que portava la meva signatura, convertint en oficial la llengua catalana. Perquè de la implantació de l'Estatut a Catalunya depèn que les altres regions el tinguin i que Espanya sigui una República Federal "*. El discurs va continuar, tenint com a colofó *"*[…] *una de les més entusiàstiques ovacions que hàgim sentit, seguit de generals i sinceres felicitacions de quants aconseguiren saludar-lo. Tot el poble, contentíssim de tan brillant jornada,*

que augura un aplastant triomf a la candidatura d'Esquerres, que defensa i avala el nom prestigiós del senyor Marcel·lí Domingo, mestre de la nostra democràcia"[1040].

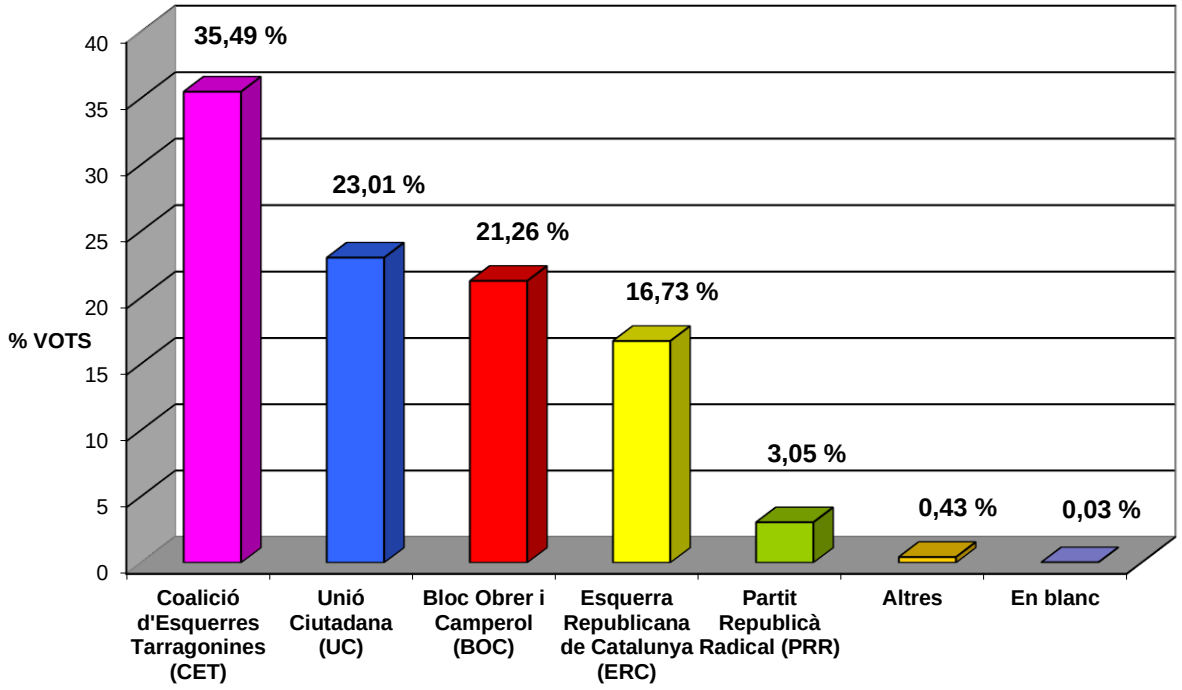
La jornada electoral va transcòrrer sense incidències en les dues meses establertes en el nostre municipi. El mateix va passar en el moment d'efectuar l'escrutini un cop es varen tancar els col·legis electorals a les quatre de la tarda. No va succeir el mateix a les localitats de La Masó (Alt Camp) i Horta de Sant Joan (Terra Alta), on les urnes varen ser trencades per elements addictes a ERC. A Horta, un dels responsables fou el propi secretari de l'Ajuntament[1041]. Els interventors de les diferents forces i coalicions polítiques en el municipi de Vila-seca de Solcina foren, pel districte primer, secció única: Artur Graset Granell; Josep Plana Canellas; Anton Ràfols Mariné; Jaume Sans Planas; Joan Tous Massoni; Josep Forasté Sauné (Unió Ciutadana); Anton García Martí, i Salvador Saltó Mariné. En el districte segon, secció única, varen actuar també com interventors: Àngel Saludo Segarra; Josep Vidal Ferrando; Josep Clavé Samsó; Josep Aguiló Alvira; Joan Rull Juncosa; Antoni Figuerola Aguiló ; Ramon Espelta Boquera; Joan Mariné Martí, i Josep Martí Gesalí [1042]. Els resultats obtinguts varen ser els següents:

Taula 64. Eleccions al Parlament de Catalunya (20-11-1932): resultats electorals en el municipi de Vila-seca de Solcina [1043]

	NOMBRE DE VOTS			
Coalició o partit polític	**Districte 1r. Secció única**	**Districte 2n. Secció única**	**Total**	**%**
Coalició d'Esquerres Tarragonines (CET)	1.136	1.281	**2.417**	**35,49**
Unió Ciutadana (UC)	887	680	**1.567**	**23,01**
Bloc Obrer i Camperol (BOC)	792	656	**1.448**	**21,26**
Esquerra Republicana de Catalunya (ERC)	325	814	**1.139**	**16,73**
Partit Republicà Radical (PRR)	78	130	**208**	**3,05**
Altres	23	6	**29**	**0,43**
En blanc	0	2	**2**	**0,03**
TOTAL	**3.241**	**3.569**	**6.810**	**100**
Nombre d'electors	459	488	**947**	**100**
Participació	305	351	**656**	**69,27**
Abstenció	154	137	**291**	**30,73**

[1040] "Notes comarcals de Vilaseca". *Diari de Tarragona,* 11-11-1932, p. 2. Per a totes les cites de l'acte de l'Ateneu Pi i Margall. La mateixa crònica va ser publicada també a *Tarragona Federal,* 12-11-1932, p. 2.
[1041] "Les eleccions per al Parlament de Catalunya". *Diari de Tarragona*, 22-11-1932, p. 1.
[1042] AHDT. Cens i eleccions. CPF. Capsa 85. "Eleccions al Parlament de Catalunya. Actes de votació".
[1043] **Font :** AHDT. Cens i eleccions. CPF. Capses 85 i 89. "Eleccions al Parlament de Catalunya. Actes de votació i certificacions d'escrutini", respectivament.

GRÀFICA 36. ELECCIONS AL PARLAMENT DE CATALUNYA (20-11-1932): PERCENTATGES DE VOTS A CANDIDATURES EN EL MUNICIPI DE VILA-SECA DE SOLCINA

La participació de l'electorat del municipi vila-secà en les úniques eleccions autonòmiques catalanes celebrades durant la Segona República fou sensiblement inferior, amb el 69,27 %, a la de les generals a Corts Constituents realitzades quasi un any i mig abans, on el 80,84 % dels ciutadans vila-secans i salouencs varen exercir el seu dret al sufragi. Tornant a les autonòmiques, a Catalunya va anar a votar el 59,66 %, mentre que a les demarcacions de Lleida i Girona ho va fer el 66,08 % i el 66,46 %, respectivament. A la circumscripció de Tarragona el 63,98 % i a la de Barcelona província el 59,57 %. A Barcelona ciutat el 53,42 %, el percentatge més baix de tots. La comarca del Tarragonès va registrar una participació del 66,31 % [1044]. Per tant, la participació vila-secana va ser superior a la catalana, a la de la comarca del Tarragonès i a la de totes les circumscripcions electorals.

La Coalició d'Esquerres Tarragonines fou la clara guanyadora de les eleccions al Parlament de Catalunya en el municipi de Vila-seca de Solcina, amb un total de 2.417 vots (35,49 %), dels quals 1.136 foren obtinguts en el districte primer i 1.281 en el districte segon. La

[1044] Per a la participació a les circumscripcions catalanes, el Principat i el Tarragonès hem consultat: VILANOVA, Mercè. *Atlas electoral de Catalunya durant la Segona República.* Barcelona: Fundació Jaume Bofill / Edicions de la Magrana (Estudis electorals, 5), 1986, pp. 204; 216; 225; 234; 248, i 260.

conjunció de Marcel·lí Domingo, tot i no poder-se presentar ell mateix, gaudia de la confiança de gran part de l'electorat vila-secà i salouenc. Filant prim, l'ordre dels candidats d'aquesta coalició, segons el nombre de sufragis rebuts de major a menor, va ser el següent :

1r) **Miquel Mestre Aviñó (PSOE)**, 308 vots.

2n) **Josep Recasens Mercader (PSOE)**, 294 vots.

3r) **Manel Miró Esplugas (PRRS)**, 227 vots.

4t) **Macià Mallol Bosch (PCR)**, 209 vots.

5è) **Francesc Compte Galofré (PRRS)**, 202 vots.

6è) **Josep Magriñà Martí (PRRS)**, 200 vots.

7è) **Pere Lloret Ordeix (PCR)**, 199 vots.

8è) **Josep Iglesies Fort (PRRS)**, 198 vots.

9è) **Pau Font de Rubinat (PCR)**, 195 vots.

10è) **Jaume Albesa Sans (PRRS)**, 193 vots.

11è) **Domènec Piñana Homedes (PRRS)**, 192 vots.

Podem apreciar, doncs, que els dos candidats més votats de la coalició pertanyien al PSOE seguit, en tercer lloc, de Manel Miró Esplugas, que era del Partit Republicà Radical Socialista, formació liderada per Marcel·lí Domingo. Recordem que Manel Miró fou un dels oradors del míting que es va celebrar a l'Ateneu Pi i Margall. En quarta posició va quedar Macià Mallol Bosch, del Partit Catalanista Republicà. El candidat menys votat de la coalició va ser Domènec Piñana, del PRRS, amb 192 vots.

La coalició de dretes Unió Ciutadana va quedar en segona posició amb 1.567 vots, que percentualment representaven el 23,01% del total de sufragis emesos, 857 menys que la Coalició d'Esquerres Tarragonines. En aquest cas, el major nombre de vots (887) es varen recollir en el districte primer. En el segon foren 680. Els candidats més votats varen ser Albert Talavera Sabater (155 vots), Josep Maria Tallada Paulí (148 vots) i, amb 144 vots cadascun, Salvador Ventosa Pina i Joan Vilanova Montañà. El menys votat fou Ricard Guasch Giménez, amb 136 sufragis.

Els comunistes del Bloc Obrer i Camperol varen ser la tercera força política més votada en el municipi amb un total de 1.448 vots, 21,26 % del total. En el districte primer fou on varen reunir el major nombre de sufragis (792). En el districte segon, 656 vots. Joaquim Maurín,

conegut per la seva conferència a l'Ateneu Pi i Margall quatre anys abans, va ser el candidat més votat d'aquest partit amb 174 vots. El seguien Jaume Miravitlles, amb 161 vots, i Jordi Arquer amb 160. Els menys votats, Mateu Pedret (43 vots) i Joan Fortuny (40 vots).

En quart lloc va quedar Esquerra Republicana de Catalunya amb 1.139 vots, 16,73 % del total. Va obtenir el seu millor resultat en el districte segon, que englobava Salou, amb 814 sufragis, 489 vots més que en el districte primer. La creació de l'Agrupació salouenca d'ERC, un parell de mesos abans de les eleccions, no és aliena en aquest resultat. Antoni Rovira i Virgili, amb 124 vots, fou el candidat més votat. En segon lloc Manuel Galès, amb 114 ; i en tercera posició quedaren Ventura Gassol Rovira i Josep Andreu Abelló, amb 112 vots cadascun. El menys votat va ser Gonçal Ibars Messeguer, amb 88 vots. Les paraules pronunciades pel doctor Antoni Andreu Cabestany, el dia del míting de Marcel·lí Domingo, varen ser profètiques a l'anunciar que l'Esquerra no guanyaria en el municipi de Vila-seca de Solcina. No tan sols no va guanyar, sino que va obtenir un resultat molt pobre. Només va quedar per sota d'ERC el Partit Republicà Radical d'en Lerroux, que va recollir només 208 vots (3,05%). Joan Palau va obtenir 72 vots ; Genís Navarro, 69; i Josep Pérez de Rozas, 67. La davallada dels radicals va ser important, si tenim en compte que en els comicis generals per a Corts constituents de juny de 1931 varen quedar en tercera posició. Sens dubte, l'escissió del grup radical reusenc capitanejat per Jaume Simó Bofarull va fer força mal dins el partit a les nostres contrades. En el municipi vila-secà, Simó va aconseguir 102 vots, 406 menys que a les generals de juny de 1931, els quals no varen anar a parar als lerrouxistes.

A banda dels resultats d'importància direm, anecdòticament, que en el districte primer Marcel·lí Domingo; Ramon Nogués, i Francesc Macià varen rebre un vot. Tot això tenint present que els dos primers no es presentaven a les eleccions catalanes, i Macià no ho feia a la circumscripció tarragonina sino que ho feia a la de Barcelona ciutat. Dolores Ibárruri, la mítica *"Pasionaria"* del *Partido Comunista de España* (PCE), va tenir un parell de sufragis [1045].

El comportament electoral del municipi de Vila-seca de Solcina respecte al de la seva comarca, la circumscripció de Tarragona i Catalunya fou el següent:

[1045] AHDT. Governació. Cens i eleccions. CPF. Capsa 85. "Eleccions al Parlament de Catalunya. Actes de votació. T-V". Acta de votació del districte primer del terme municipal de Vila-seca de Solcina.

Taula 65. Eleccions al Parlament de Catalunya (20-11-1932): percentatges de vot segons l'àmbit territorial [1046]

	Percentatges de vot (%)			
Candidatura	**Municipi de Vila-seca de Solcina**	**Comarca del Tarragonès**	**Circumscripció de Tarragona**	**Catalunya**
Coalició d'Esquerres Tarragonines	**35,49**	**37,25**	29,39	-------
Unió Ciutadana [1047]	23,01	26,55	30,67	30,28
Bloc Obrer i Camperol	21,26	4,71	2,33	2,62
Esquerra Republicana de Catalunya	16,73	29,72	**36,22**	**47,50**
Partit Republicà Radical	3,05	1,08	0,98	6,25
Participació	69,27	66,31	63,98	59,66
Abstenció	30,73	33,69	36,02	40,34

Els percentatges en negreta senyalen la candidatura política guanyadora en cadascun dels àmbits territorials que hem sotmès a comparació. La Coalició d'Esquerres Tarragonines va vèncer en el municipi de Vila-seca de Solcina (35,49 %) i a la comarca del Tarragonès (37,25%). La mateixa coalició només va guanyar també a nivell comarcal en el Baix Ebre amb el 57,17 % dels sufragis[1048]. En canvi, la candidatura guanyadora de les eleccions autonòmiques a tota la província o, millor dit, a la circumscripció tarragonina, fou ERC amb el 36,22 % dels vots emesos. De la mateixa manera va passar arreu del Principat, on el 47,50 % del total dels sufragis varen anar a parar a l'Esquerra Republicana de Catalunya. Candidatura aquesta que en el municipi vila-secà va quedar molt lluny d'assolir el percentatge català i quasi un 20 % menys de vots que els que es varen obtenir a la circumscripció de Tarragona. A nivell comarcal el resultat tampoc va ser bo, doncs en el Tarragonès ERC va tenir el 29,72 % dels sufragis i, en canvi, en el municipi de Vila-seca de Solcina només el 16,73 %. Quasi bé un 13 % menys de vots.

El mateix podem dir de la coalició endegada per la Lliga, Unió Ciutadana, doncs si bé va ser la segona força política més votada en el municipi de Vila-seca de Solcina, el percentatge de

[1046] **Font:** Per a Vila-seca de Solcina: AHDT. Governació. Cens i eleccions. CPF. Capses 85 i 89. Per a la comarca del Tarragonès, la circumscripció de Tarragona, el percentatge català del PRR, el nivell de participació i abstenció a Catalunya hem consultat, VILANOVA, Mercè. *Atlas electoral de Catalunya …* . , pp. 204; 216; 225; 234; 248, i 260. Els percentatges catalans d'ERC, la Lliga i el BOC els hem consultat a, CUCURULL, Fèlix. "L'arrencada política de la Catalunya autònoma". A: *Història Contemporània de Catalunya.* Jaume Sobrequès i Callicó (ed). Vol 1. Barcelona: Columna Edicions, 1997, p. 586. **Quadre d'elaboració pròpia.**

[1047] A les circumscripcions de Barcelona ciutat i Barcelona província la denominació era la de "Concòrdia Ciutadana". A la circumscripció de Girona es deia "Candidatura Catalanista de Pacificació Social". A la circumscripció de Lleida, la candidatura de la Lliga adoptà el nom de "Front Proporcionalista Republicà Catalanista de les Comarques de Lleida". Coneguda popularment com "samfaina" per la seva hetereogeneïtat. Aquesta coalició aplegava a republicans radicals i independents, així com també els socialistes catalans de la Unió Socialista de Catalunya (USC).

[1048] VILANOVA, Mercè. *Atlas electoral de Catalunya …* . , p. 234.

vots obtinguts (23,01 %) va ser inferior al que aquesta candidatura va obtenir en el Tarragonès (26,55 %), a la circumscripció de Tarragona (30,67 %) i a Catalunya (30,28 %).

Trepitjant els talons a Unió Ciutadana es varen situar els comunistes del Bloc Obrer i Camperol, que varen tenir en el municipi vila-secà un altíssim percentatge de vots (21,26 %) els quals, ni de bon tros, es podien equiparar als que aquesta formació va recollir tant a nivell de la comarca del Tarragonès (4,71 %), com a la demarcació de Tarragona (2,33 %) o Catalunya (2,62 %). Això ens ve a dir que el BOC gaudia aleshores d'una notable acceptació i també d'una bona implantació sobretot en el nucli de Vila-seca de Solcina. Indret on, com ja hem dit, va guanyar el major nombre de vots.

Els radicals lerrouxistes del PRR, dins del seu minvadíssim percentatge obtingut en tots els àmbits territorials, varen tenir en el municipi de Vila-seca de Solcina un resultat (3,05 %) que es va situar per damunt del comarcal (1,08 %) i el provincial (0,98 %). Només va quedar per damunt el percentatge català amb el 6,25 % dels sufragis.

En síntesi, podem dir que el comportament electoral del municipi de Vila-seca de Solcina durant les eleccions al Parlament de Catalunya va ser diferent al que es va donar a nivell de la circumscripció de Tarragona i a Catalunya. En el municipi vila-secà guanyà clarament la Coalició d'Esquerres Tarragonines impulsada i recolzada per Marcel·lí Domingo, mentre que a la demarcació de Tarragona i al Principat va triomfar ERC. Així mateix, mentre que a la resta d'àmbits territorials estudiats el Bloc Obrer i Camperol va tenir uns resultats ben pobres, a Vila-seca de Solcina el percentatge de vots obtinguts fou expectacularment alt, molt propers als que va tenir Unió Ciutadana.

Esquerra Republicana va guanyar per majoria absoluta les eleccions autonòmiques obtenint cinquanta-sis escons d'un total de vuitanta-cinc. La Lliga es consolidà com la segona força política catalana i restà a l'oposició. A la circumscripció de Tarragona obtingueren acta de diputats al Parlament de Catalunya pels llocs destinats a la majoria, segons la Llei electoral, els següents candidats:

1r) **Ventura Gassol i Rovira** (**ERC):** 25.474 sufragis.

2n) **Manuel Galès i Martínez (ERC):** 25.415 vots.

3r) **Jaume Simó i Bofarull (PRA):** 24.962 vots.

4t) **Antoni Rovira i Virgili (ERC):** 24.840 vots.

5è) **Josep Folch i Folch (PRA):** 24.643 vots.

6è) **Josep Andreu i Abelló (ERC):** 24.591 vots.

7è) **Martí Rouret i Callol (ERC):** 24.526 vots.

8è) **Francesc Farreres i Duran (ERC):** 24.300 vots.

9è) **Miquel S. Cunillera i Rius (PRA):** 23.977 vots.

10è) **Gonçal Ibars i Messeguer (PRA):** 23.770 vots.

11è) **Carles Gerhard i Ottenwaelder (USC):** 23.594 vots.

Esquerra Republicana va obtenir sis diputats. Els seus aliats cinc: quatre del Partit Radical Autònom i un de la Unió Socialista de Catalunya. En total, onze diputats.

Els llocs de la minoria, tres en total, varen repartir-se així :

12è) **Josep Maria Tallada i Paulí (UC):** 23.009 vots.

13è) **Josep Maria Casabò i Torras (UC):** 22.962 vots.

14è) **Pere Lloret i Ordeix (PCR):** 22.501 vots [1049].

És a dir, un parell d'escons per a Unió Ciutadana i un únic lloc per a un candidat de la Coalició d'Esquerres Tarragonines, que pertanyia al Partit Catalanista Republicà. Cap representant del Partit Republicà Radical ni del Bloc Obrer i Camperol varen aconseguir acta de diputat, ni per la circumscripció de Tarragona ni a la resta de Catalunya.

Les sessions del Parlament es varen iniciar el 6 de desembre de 1932. Una setmana més tard fou escollit president de la cambra catalana Lluís Companys i Jover. El càrrec l'ostentà fins el 12 de juny de 1933, dia en el que fou nomenat ministre de Marina del govern de la República[1050]. El substituí el 20 de juny Joan Casanovas. L'endemà de la designació de Companys com a President del Parlament, en concret el dia 14, va ser elegit president de la Generalitat de Catalunya Francesc Macià i Llussà. Cinc dies després es constituí el primer govern d'una Generalitat que havia deixat de ser provisional. El consell executiu, format únicament per membres d'ERC, tenia com a novetat la creació de la figura del cap del consell executiu o conseller primer (conseller en cap), que va ostentar en primera instància Joan Lluhí i Vallescà,

[1049] Per als candidats guanyadors i els seus vots hem consultat: "Junta Provincial del Cens Electoral. Resum dels vots obtinguts pels candidats a Diputats del Parlament de Catalunya, segons l'escrutini celebrat en la sessió d'aquesta Junta del dia d'ahir [25-11-1932]". *BOPT*. Núm. 282, de 26-11-1932, p. 1. VILANOVA, Mercè. *Atlas electoral de Catalunya …* . , p. 234.
[1050] "Presidencia del Consejo de Ministros. Decreto [de 12 de junio] nombrando Ministro de Marina a don Luis Companys Jover, Diputado a Cortes". *Gaceta de Madrid.* Núm. 164, de 13-6-1933, p. 1.932.

que també era conseller d'obres públiques [1051]. D'aquesta manera Macià es deslliurà de les tasques més burocràtiques i va poder dedicar-se plenament a projectar la seva figura dins l'àmbit social mitjançant l'assistència a nombrosos actes públics arreu de Catalunya. D'aquesta manera, el mite de " l'Avi " dels catalans s'anà enfortint fins que el 25 de desembre de 1933, en ple èxit polític, morí sobtadament propiciant l'engrandiment, a escala gegantina, de la seva personalitat a ulls de la majoria de la població del Principat [1052].

La coalició republicanosocialista en el poder a Madrid des de la proclamació de la Segona República va patir ben aviat un progressiu desgast. Aquest es va deure, per una part, a factors interns de la mateixa heterogènia coalició derivats de discrepàncies polítiques. El 14 d'octubre de 1931 dimitien els dos components republicans de dretes: el cap del govern, Niceto Alcalà-Zamora, i el ministre de la governació, Miguel Maura, per no estar d'acord amb l'aprovació de l'articulat de la Constitució republicana que restringia al màxim el marge d'actuació de l'Església catòlica dins l'àmbit social (arts. 26 i 27). Posteriorment, el 16 de desembre d'aquell mateix any i dins el context d'una remodelació del gabinet, deixava l'executiu Alejandro Lerroux, que va passar a l'oposició juntament amb el seu partit republicà radical. La raó esgrimida era que el líder radical volia veure fora del govern els socialistes [1053].

D'altra banda, els factors externs també varen ser molt importants. La contestació obrera i camperola, dirigida principalment per la CNT i també cada vegada més per la UGT, reclamaven ràpides i radicals reformes laborals així com socials. Els comunistes, tot i ser minoritaris, també

[1051] *BGC*. Núm. 24, de 30-12-1932, p. 657. Decret [de 19-12-1932] de Presidència de la Generalitat, creant els Departaments de la Generalitat. Decret [de 19-12-1932] de Presidència de la Generalitat nomenant Consellers de la Generalitat de Catalunya., p. 657. Decret [de 19-12-1932] de Presidència de la Generalitat, delegant temporalment les funcions executives del president de la Generalitat de Catalunya en el conseller d'obres públiques Joan Lluhí i Vallescà. , p. 658.

[1052] Vegeu, CUCURULL, Fèlix. "L'arrencada política de la Catalunya autònoma". *... .* , p. 587. PALOMERO CARO, Rafael. *República i autonomia. La Generalitat republicana (1931-1936).* Barcelona: Ed. Barcanova (Biblioteca Bàsica d'Història de Catalunya), 1991, pp. 49-55. També, TERMES, Josep. "De la Revolució de Setembre a la fi de la Guerra Civil (1868-1939)". *... .* , p. 350. On diu textualment que *"Macià delegà les funcions executives* […] *i es reservà la inspiració política. Gairebé mai no assistia a les sessions parlamentàries i mai no va presentar el programa de govern o va explicar una crisi d'aquest"*.

[1053] "Ministerio de Justicia. Decreto [de 14-10-1931] admitiendo la dimisión del cargo de Presidente del Gobierno de la República a D. Niceto Alcalá-Zamora y Torres". "Gobierno de la República. Presidencia. Decreto [de 14-10-1931] admitiendo la dimisión del cargo de Ministro de la Gobernación a D. Miguel Maura y Gamazo". *Gaceta de Madrid*. Núm. 290, de 17-10-1931, p. 322. GIL PECHARROMÁN, Julio. *Segunda República Española … .* , pp. 85-86. "Presidencia del Consejo de Ministros. Decreto [de 16-12-1931] admitiendo la dimisión del cargo de Ministro de Estado a D. Alejandro Lerroux y García". *Gaceta de Madrid.* Núm. 351, de 17-12-1931, pp. 1.762-1.763. TOWNSON, Nigel. *La República que no pudo ser. La política de centro en España (1931-1936).* Madrid: Taurus, 2002, pp. 124-131. LERROUX, Alejandro. *La pequeña Historia. ... .* , pp. 132-140.

contribuïen a l'agitació revolucionària. Les vagues (1.127 l'any 1933, el nombre més elevat del període 1929-1936); les insurreccions, com l'anarquista de l'Alt Llobregat de gener de 1932; i les manifestacions eren moneda comú dins una classe treballadora que sentia cada cop amb més força el flagell de la crisi econòmica iniciada el 1929. Si l'extrema esquerra no possava les coses gens fàcils al govern, la dreta monàrquica començà a organitzar-se superat el lapsus de desorientació, desunió i retraïment d'ençà la proclamació de la República i els primers temps del nou règim. La política religiosa i la reforma agrària dutes a terme per la conjunció republicanosocialista varen servir de catalitzador i de revulsiu per als sectors socials de dretes. Pel març de 1933 es creà la *Confederación Española de Derechas Autónomas* (CEDA), coalició política catòlica que reunia diversos partits dretans representants de l'Església, certes classes mitjanes, i els grans propietaris latifundistes. La CEDA es declarava oficialment accidentalista pel que fa al tipus de règim que desitjava, encara que Gil Robles, líder d'aquest grup, i bastants dels seus membres eren monàrquics declarats i reconeguts. L'extrema dreta també es reforçà, doncs a banda del moviment carlí, existent ja abans de la Segona República, l'1 de març de 1933 es fundà *Renovación Española*, i a finals d'octubre *Falange Española* [1054].

Tant la dreta com l'extrema dreta varen endegar una campanya política per a desgastar i fer fora del govern als republicans d'esquerres i als socialistes. L'any 1933 fou decisiu per a la decadència i caiguda de la coalició republicanosocialista. Pel gener, l'executiu d'Azaña va haver de fer front als fets de Casas Viejas. Localitat andalusa on un grup de Guàrdies d'Assalt varen assassinar vint-i-cinc camperols anarquistes revoltats. Aquest gravíssim incident va ser aprofitat i explotat amb escreix per l'oposició. L'opinió pública va quedar commocionada i el prestigi d'Azaña resultà malmès[1055]. Alhora, el projecte de govern es trobava ja esgotat. El mateix succeïa entre la coalició republicana d'esquerres i els socialistes. Els darrers volien també trencar els lligams amb els seus socis de govern i realitzar un viratge cap a posicions extremistes i revolucionàries. Líders com Largo Caballero creien que la via parlamentària i democràtica estava esgotada i, d'altra banda, les bases socialistes s'estaven radicalitzant a marxes forçades en sintonia amb la línia anarquista. El bienni de centreesquerra tocava a la seva fi.

[1054] GIL ROBLES, José María. *No fue posible la paz. … .* , pp. 86-89. THOMÀS, Joan Maria. *Lo que fue la Falange.* Barcelona: Plaza & Janés (Así Fue, 31), 1999, pp. 17-34. Per al nombre de vagues de 1933: GIL PECHARROMÁN, Julio. *Segunda República Española … .* , p. 214.

[1055] Per als fets de Casas Viejas és interessant consultar, BRENAN, Gerald. *El laberinto español. Antecedentes sociales y políticos de la guerra civil.* Barcelona : Ruedo Ibérico, 1978, pp. 305-306.

En aquestes circumstàncies, el 12 de setembre de 1933 Manuel Azaña presentava davant el president de la República, Niceto Alcalá-Zamora, la seva dimissió com a president del consell de ministres. La resta de membres del govern varen seguir el mateix camí. El mateix dia, Alcalá-Zamora encarregava formar govern a Alejandro Lerroux. Govern molt efímer, doncs no va arribar al mes de durada substituint-lo Diego Martínez Barrio, company de partit, el dia 8 d'octubre. Martínez Barrio va ser l'encarregat de signar, l'endemà de la seva presa de possessió, el decret de dissolució de les Corts constituents de la República, tot convocant també eleccions generals per al dia 19 de novembre de 1933, amb una segona volta, si era necessari en algun indret, per al dia 3 de desembre [1056].

5.4.3.5-Eleccions generals de 19 de noviembre de 1933

Per primera vegada en unes eleccions generals en temps de la Segona República, les principals formacions polítiques enfrontades de dretes i esquerres es trobaven en igualtat de forces i condicions. Tanmateix, la gran novetat d'aquells comicis va ser que per primera vegada en la història política d'Espanya les dones varen exercir el seu dret a votar. Davant la incògnita de a qui donarien el vot, tant els partits de dreta com els d'esquerra se'l varen disputar i especulaven sobre l'orientació que tindria. Així, el diari *La Cruz*, que defensava els interessos de la coalició de dretes Unió Ciutadana, deia que *" Todos hablan del voto de la mujer como de una incógnita. Para nosotros no lo es ; y en verdad que no podrá reputársenos de sospechosos, ya que expusimos a su debido tiempo opinión contraria al sufragio femenino. Creemos que la base del hogar cristiano, fundamento sólido de cualquier sociedad, es la mujer, y sus virtudes, ejercidas en el recinto doméstico, tienen una extensión y una transcendencia que no necesitan para nada el ropaje de la pasión política.* […]*. El hecho es que la mujer tiene voto, y nosotros nos holgamos de ello, porque las mujeres españolas, por ser mujeres, son conservadoras, y por ser españolas, son católicas, lo cual asegura ya el sentido en que la votación femenina va a ejercitarse.* […] *. El sufragio femenino será un sufragio de derechas, y los que en la izquierda hablan de incógnitas electorales, lo que quieren es encubrir sus temores ciertos con una*

[1056] "Presidencia del Consejo de Ministros. Decreto [de 9-10-1933] declarando disueltas las Cortes Constituyentes". "[Decreto, de 9-10-1933] disponiendo que las elecciones generales para Diputados a Cortes se celebren el domingo 19 de Noviembre próximo […] ". *Gaceta de Madrid.* Núm. 283, de 10-10-1933, pp. 251-252. Per al desenvolupament d'aquests comicis vegeu, GIL PECHARROMÁN, Julio. *Segunda República Española …* . , pp. 253-257. També, PAYNE, Stanley G. *La primera democracia española …* . ,pp. 208-213.

esperanza incierta. ¿Qué puede ver la mujer española en la política del pasado bienio? Incendios de templos hasta el punto que fue raro el dia que no se dio la noticia de uno […] *; persecución a la enseñanza católica, para que sus hijos no vean la imagen del Crucificado en la escuela ; disolución de la Orden religiosa más netamente española* [jesuïtes] […] *; socavamiento de las bases del hogar cristiano con el establecimiento del divorcio ; atentado a las creencias, cerrando escuelas católicas,* […] *¿Qué ha de votar la mujer española si no lo que signifique diametralmente lo contrario de esa política sectaria, desnaturalizadora, ruinosa en lo espiritual y en lo material ?* […] *"* [1057].

En el camp oposat, Esquerra Republicana de Catalunya demanava a l'electorat femení el seu vot perquè *"El vot no és sols cosa dels homes. A vosaltres també us atany. A vosaltres també us interessa que governin homes honrats i no individus malvats, que governin amants de la pau en lloc de partidaris de la guerra, que ens regeixin enamorats de la llibertat i no esbirros de la tirania. Reflexioneu-ho. Penseu que la vostra abstenció seria sempre favorable als dèspotes i als privilegiats, als que s'aprofiten del treball dels vostres homes per viure ells sense treballar i en una opolència provocadora i als que organitzen les orgies guerreres on maten els vostres fills. DONES: No podeu inhibir-vos. Voteu ! Voteu per les esquerres !"* [1058].

El *Diari de Tarragona*, que defensava els interessos de la Coalició d'Esquerres Tarragonines, a banda de fer una crida a les dones catòliques per a que votessin la Coalició, apel·lava als avantatges legals i socials que havia obtingut la dona durant el bienni republicà d'esquerres per a què el vot femení es decantés per aquesta opció. Així deia, entre d'altres coses que *"* […] *pels homes de la monarquia, i pels governants d'aquell règim, acostumats a no considerar la dona en el seu valor espiritualment humà,* […] *, sinó en el seu valor zoològic de femella, d'instrument de diversió i plaer, la dona, en els grans afers polítics i socials no comptava per res.* […] *. La dona espanyola i catalana, ara que prepara la seva intervenció electoral, hauria de fer, sovint, punts de meditació sobre aquestes coses del passat.* […] *. La República ha fet de la dona l'ésser humà que té dret a exigir de l'home no sols el tracte que correspon a la femella, ans també el que li correspon com a ésser anímic, íntegre, lliure i independent per si mateix. La República no atorga a la dona el paper secundari d'ésser el complement de l'home. La República*

[1057] "¿Qué resultado dará la participación de la mujer en las elecciones ?". *La Cruz*, 8-11-1933, p. 1.
[1058] "Dones lliberals". *Foment*, 19-11-1933, p. 1.

parteix de la base que home i dona són dos éssers de la mateixa categoria […] *. ¿ A qui ha de votar la dona ? La resposta és fàcil. Cal, només, que la dona la cerqui en el més íntim del seu cor d'esposa, de mare, de filla, quan no tingui prou seguretat amb el fall de la seva intel·ligència, potser malèvolament suggestionada"* [1059].

L'entrada de la dona en les eleccions va implicar també que el cens electoral augmentés considerablement. En el municipi de Vila-seca de Solcina el nombre de seccions electorals va passar de dos districtes amb una única secció cadascuna, a continuar tenint dos districtes però amb cinc seccions. La distribució territorial dels districtes i llurs seccions a partir d'aleshores, així com els presidents, adjunts i interventors de cada mesa fou el següent:

Districte 1r / secció 1ª: C / Major; 14 d'abril (actualment del Pou) ; Pi i Margall (una part) ; Pablo Iglesias ; 1r de Maig ; Monterols ; Riudoms ; Nou ; Riera ; Plaça Castelar ; Gaià ; Prat de la Riba ; Plaça de la República (actualment Plaça de l'església). El president d'aquesta mesa era Josep Vallvé. Els adjunts designats foren Antoni Ballvé Grau i Esteve Vallvé Fabregat. Els suplents d'aquests, que no varen haver d'intervenir, foren Josep Vidal Pardo i Jacint Tous Vidal. Com a interventors estaven Francesc Rovira ; Joan Poblet Serra ; Eleuteri Saladié, Esteve Pujals, i Anton Figuerola.

Districte 1r / secció 2ª: C / del Recodo (actualment del Racó) ; Creus ; Hort ; Wilson; Castillejos ; Hospital ; Requet de Fèlix ; Sendra ; Blasco Ibáñez (una part d'aquest carrer). President : Josep Morell. Adjunts : Matías Canellas Roca i Ramon Cañellas Tribó. Com a suplents dels adjunts, que tampoc varen haver de fer acte de presència, foren designats Esteve Vidal Pardo i Josep Veciana Cochs. Interventors : Esteve Calbó Porqueras ; Joan Clavé ; Josep Plana ; Rafael Ferré; Joan Tous, etc.

Districte 2n / secció 1ª: Blasco Ibáñez (l'altra part d'aquest carrer) ; Àngel Guimerà ; Galán y García (actualment Verge de la Pineda). Com a president de taula va estar Salvador Martí Granell. Com adjunts, Tomàs Cabré Torns i Josep Benach Granell. Els adjunts suplents designats eren Antoni Vidal Tous i Josep Vidal Ferrando, els quals no varen ser necessaris. Els interventors foren Rosa Casas Ferré; Gabriel Martí Mariné ; Josep Clavé ; Antoni Clavé ; Joaquim Rovira Solé, i Josep Solé.

[1059] SALVADOR , Llúis de. "Dones : ¿ A qui heu de votar ?". *Diari de Tarragona*, 14-10-1933, p. 1. Per al vot de les dones catòliques : "Una apel·lació a la consciència. Ciutadana creient : ". *Diari de Tarragona*, 7-11-1933, p. 1.

Districte 2n / secció 2ª: Pi i Margall (l'altra part del carrer); Bons Aires; Patró; Santa Bàrbara; 11 de febrer; Joaquín Costa; castell dels comtes de Sicart; l'ermita de la Pineda; quarter de carrabiners del Racó de Salou; pasos a nivell del ferrocarril; far de Salou; així com els masos i masets escampats pel terme com ara el Mas de Blasi ; Mas de Mata ; Mas d'en Gil; Mas de la Cubana; Mas de Fontana; Mas Tarragó; Casetes de Palacio; Mas d'en Cochs ; Mas de Fontgibell; Mas Currutaco, etc. El president era Esteve Ferrando Magriñá. Els adjunts, Josep Cañellas Tribó i Esteve Bové Gran. Va correspondre ser adjunts suplents a Francesc Tous Escoda i Esteve Torredemé Torredemé. Tampoc aquests darrers varen haver d'estar a la mesa electoral. Actuant com a interventors estaven Josep Gesalí ; Salvador Granell Porqueras; Antoni Rosanes Pascual ; Josep Forasté Sauné ; Pau Gran Ballvé, i Josep Llauradó Casas.

Districte 2n / secció 3ª: nucli de Salou [1060]. President : Josep M. Duran Pellicer. Adjunts: Josep García Devesa i Antoni Casas Forasté, que varen acompanyar al president durant la jornada electoral. Els suplents dels adjunts eren Sebastià Sastigues Sorés i Joaquim Sardiña Ferran. Interventors: Gumersind Martí; Roberto Álvarez Valero ; Miquel Gendre Bargalló ; Joan Rull Juncosa, etc.

Un altre canvi menys substancial que va entrar en vigor durant aquests comicis fou que, pel juliol de 1933, es va aprovar una Llei electoral que modificava en alguns aspectes la normativa vigent fins aleshores. Els trets més importants eren que es podien presentar com a diputats els alcaldes, regidors i diputats provincials, cosa que abans no ho podien fer. Encabat, que les ciutats que gaudirien de circumscripció pròpia havien de tenir més de cent cinquanta mil habitants, en comptes dels cent mil que s'exigien abans. Només cumplien aquest precepte Madrid, Barcelona, Sevilla, Màlaga, Saragossa, Bilbao i Múrcia. Per últim, que el percentatge de vots necessaris per assolir el triomf una candidatura en la primera volta de les eleccions havia de ser del 40 % [1061].

Les coalicions i partits que es varen presentar a la nostra circumscripció, així com els seus candidats eren els següents :

[1060] AHDT. Cens i eleccions. "Dirección General del Instituto Geográfico, Catastral y de Estadística. Rectificación del censo electoral correspondiente al año 1934, ordenada por Decreto de 5 de noviembre de 1933". Per als noms dels presidents, adjunts i interventors: AHDT. Cens i eleccions. CPF 102. "Eleccions a diputats a Corts de la República (1933)". Actes d'escrutini corresponents al municipi de Vila-seca de Solcina. Per als suplents dels adjunts i també per als adjunts: "Juntes electorals del Cens Electoral. Relació d'adjunts i suplents designats per a les meses electorals […]". *BOPT*. Núm. 268, de 12-11-1933, p. 2.
[1061] "Ley electoral [de 27-7-1933]". *Gaceta de Madrid.* Núm. 209, de 28-7-1933, p. 635.

a) **Coalició d'Esquerres Catalanes (CEC)** : coalició de centreesquerra formada per tres partits: el Partit Republicà Radical Socialista Català (PRRSC). Formació política creada poc temps abans per Marcel·lí Domingo. El partit d'Acció Catalana Republicana (ACR), que un any abans es denominava Partit Catalanista Republicà, i el Partit Radical Autònom (PRA). Els candidats eren en Ramon Nogués Biset, advocat, (PRRSC) ; Primitiu Sabaté Barjau, metge, (PRRSC) ; Claudi Ametlla Coll, periodista i exgovernador de Barcelona, (ACR) ; Macià Mallol Bosch, comerciant, (ACR); i Josep Soronellas Coll, catedràtic, (PRA) [1062]. La Coalició d'Esquerres afrontava aquests comicis demanant el vot de l'electorat tot dient que si votaven a la Lliga, votaven contra les llibertats de Catalunya i contra Catalunya mateixa. Claudi Ametlla deixà molt clara la línia política de la seva Coalició quan va dir, en l'acte de presentació de la candidatura en el Saló Modern de Tarragona el diumenge dia 12 de novembre, que la lluita electoral era a tres bandes i que en una d'aquestes estava la coalició de dretes. *"Una coalició* […] *abominable, de republicans lliguers i d'absolutistes monàrquics "*, que amb Francesc Cambó al seu capdavant volien reformar la Constitució i revisar l'Estatut de Catalunya. Això, segons Ametlla, era fer un pas enrera, *" I anar enrera és ésser reaccionari. Per això, aquella coalició és francament reaccionària"* . L'altre oponent polític era l'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) i el seu soci, la Unió Socialista de Catalunya (USC). Ametlla comentà d'ERC que no tenia unitat de pensament ni programa concret i acceptat per tots els seus adherits. A banda, que era un partit sense seny i sense control. També, *"* […] *que contra allò que pretèn l'Esquerra, no és un partit democràtic, car mentre per un costat practica normes que semblen democràtiques, per l'altre presta suport a una cosa com els escamots* [1063]*, que si no són una facècia pesada, poden acabar en tragèdia o en alguna cosa grotesca.* […] *si l'obra dels escamots persisteix,* [Francesc] *Macià es veurà impelit a un feixisme ridícul malgrat ell mateix"*[1064].

[1062] *Diari de Tarragona,* 8-11-1933, p. 1. Anunci de la candidatura de la Coalició d'Esquerres Catalanes.
[1063] Els escamots eren unes milícies armades i uniformades, amb camises de color verd oliva, que formaven grups de xoc i combat, els quals pertanyien a les Joventuts d'Esquerra Republicana de Catalunya – Estat Català. La seva missió i actuació era oposar-se mitjançant la coacció i la violència als grups polítics i sindicals (CNT) que, segons el seu criteri, "entorpien", o sigui, s'oposaven o criticaven la tasca del govern de la Generalitat de Catalunya, el qual, durant aquells anys, estava en mans d'ERC. La seva estètica i actuació recordava als grups paramilitars feixistes. Els escamots varen ser comandats per Josep Dencàs, que va arribar a ser conseller de Sanitat i després de Governació, i per Miquel Badia, el qual ocupà càrrecs de responsabilitat dins el servei d'ordre públic de la Generalitat de Catalunya. Vegeu l'interessant article de PAYNE, Stanley G. "El olvidado papel de los escamots en los años 30: ¿Existió realmente un fascismo catalán? ". *La Vanguardia*, 2-10-1998, pp. 6-7.
[1064] "L'important acte polític de diumenge al Saló Modern". *Diari de Tarragona*, 14-11-1933, p. 1.

L'endemà de l'acte de Tarragona, Claudi Ametlla va donar un míting en el poble de Vila-seca de Solcina juntament amb el doctor Antoni Andreu Cabestany, i els senyors Potau i Martí Bages. Tot i que la crónica periodística no ho especifica, segurament l'acte es va realitzar a l'Ateneu Pi i Margall, tal i com ja va passar quan va venir Marcel·lí Domingo i Ramon Nogués amb motiu de les eleccions al Parlament de Catalunya un any abans. No cal dir que la sala estava atapeïda de públic, el qual expressà la seva completa identificació amb moltes de les coses que els oradors varen dir [1065].

Per últim és interessant comentar que *Diari de Tarragona* va dir el següent en defensa de la Coalició d'Esquerres, la qual defensava des de les seves pàgines : *"* […]. *Catalans : desinfecteu Catalunya d'aquesta gran corrupció político-económica que és la Lliga. Declareu-li la guerra a mort, sense compassió, sense un moment de dubte. Triomfin les dretes a Espanya o no triomfin les dretes, mentre la Lliga pugui arribar a la nostra terra a llocs de govern, perillaran greument totes les llibertats conquerides. Les llibertats catalanes i les llibertats cíviques. Penseu que avui no es declaren partits revisionistes de la Constitució, sinó els partits espanyols que aspiren a una dictadura feixista. Penseu que la Lliga acceptaria el feixisme anticatalà i antihumà,* […]. *Catalans, defenseu Catalunya amb el vostre vot, posant, en el moment d'emetre'l, tot l'odi que sigueu capaços, contra la corrupció funesta de la Lliga"* [1066].

b) **<u>Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) i Unió Socialista de Catalunya (USC)</u>**: ERC arribà a un acord amb la Unió Socialista de Catalunya i es varen presentar junts en una llista única. Quatre candidats eren d'Esquerra i un era socialista : Daniel Mangrané i Escardó, industrial, (ERC) ; Joan Lluís Pujol i Font, advocat, (ERC) ; Joan Sentís i Nogués, advocat, (ERC); Joaquim Llorens i Abelló, empleat, (ERC) ; i el catedràtic Amós Ruiz Lecina, que en les anteriors eleccions s'havia presentat pel PSOE i que en aquesta es va passar a la USC [1067]. Davant aquesta contesa electoral, ERC feia saber a l'opinió pública que *"No fórem bons republicans ni demostraríem tenir el respecte que mereix la dignitat humana,* […] *si davant la propera lluita preconitzèssim la tàctica de la violència erigida a sistema i forma de conducta. Caldrà, però, no incórrer ni per equivocació, en els errors soferts massa cops pels republicans de tots els temps, al no saber oposar-se, precísament en nom d'aquella mateixa dignitat, a tot intent de violència*

[1065] "Noticiari electoral. Actes polítics de la Coalició". *Diari de Tarragona*, 14-11-1933, p. 2.
[1066] "Catalanistes : si voteu la Lliga, votareu contra Catalunya". *Diari de Tarragona*, 17-11-1933, p. 1.
[1067] *Foment*, 19-11-1933, p. 1. Anunci de la candidatura d'ERC i d'USC.

que pugui venir del camp contrari. El liberalisme és una bona doctrina, però pràcticament no té cap eficàcia, sobre tot quan les passions exacerbades fan témer els atacs dels homes com els de les feres. […] *. Parlament, democràcia, república, no són res més segons el feixista Gil Robles que formes arcaiques en les quals no es deturaran. I diu encara més : Que no els importa vessar tanta sang com sigui necessària per a arribar a la conquesta de l'Estat.* […] *davant aquesta afirmació del més caracteritzat dels canalles que tenim enfront, no s'hi val a parlar de res que equivalgui a perdre el temps. Algú ja ha parlat de violència republicana. Tal vegada no n'hi haurà prou temps a pensar-hi.* ***Però sí cal dir que cal acceptar la lluita en el terreny que hom vulgui. Si voleu a morir, a morir. Si voleu a matar, a matar. Si voleu dictadura, dictadura. A tot. A tot menys a consentir que en la nostra carn es repeteixi l'exemple d'Itàlia o d'Alemanya. La falç i el martell són quelcom més que un símbol. La sang vessada servirà per tenyir les noves banderes****"* [1068]. Així doncs, demanava a l'electorat el seu vot tot dient que *"* […] *Catalunya està en peu de guerra. És precís que el Front Republicà-Socialista abati a les urnes els rebrots de la reacció. Tots els ciutadans dignes han de complir avui* [19 novembre] *amb el seu deure. Per Catalunya, per la República, per la Llibertat, pel laïcisme, per la legislació social, voteu tots, absolutament tots, la candidatura d'Esquerra Republicana i Unió Socialista de Catalunya. Cal que la victòria sigui clara, esclatant, rotunda. L'esperit revolucionari així ho exigeis. Obrers, socialistes, catalans, republicans, a les urnes!"*[1069].

El diumenge 12 de novembre, a les tres de la tarda, es va fer un acte de propaganda política en el local dels "Obrers" de Vila-seca de Solcina en suport d'aquesta candidatura [1070].

c) **<u>Unió Ciutadana (UC)</u>** : la Lliga Autonomista Republicana (LLAR) i els tradicionalistes repetien un cop més la seva aliança sota el mateix nom, doncs varen comprovar que els resultats obtinguts en les eleccions autonòmiques catalanes foren molt positius. Per a les generals, a més, incorporaven a un membre del Partit Republicà Radical i a un independent. Els candidats eren els següents : Josep Maria Casabó Torras, diputat al Parlament de Catalunya, (LLAR) ; Josep Mullerat Soldevila, advocat i propietari, (LLAR) ; Joaquim Bau Nolla, advocat i comerciant,

[1068] BLADÉ i DESSUMVILA, A. "davant la lluita". *Avançada. Setmanari de la Federació d'Esquerra Republicana de les Comarques Tarragonines*, 21-10-1933, p. 1. La negreta és nostra.
[1069] *Foment*, 19-11-1933, p. 1. Tant per a la candidatura com per a la cita de la crida al vot. Per al canvi polític d'Amós Ruiz Lecina vegeu, MOLINS, Joaquín Mª. *Elecciones y partidos políticos …* .Vol. 2. *…* . , pp. 107-108.
[1070] JANSÀ. "Cataluña. Mítines electorales. […]". *La Vanguardia*, 17-11-1933, p. 21.

(tradicionalista) ; Joan Palau Mayor, advocat, (PRR) ; Gaietà Vilella Puig, industrial (republicà independent) [1071].

En ocasió d'aquells comicis, Francesc Cambó, líder de la Lliga, pronuncià en el Palau de la Música catalana de Barcelona una conferència on va quedar definit el programa polític que presentava la seva formació. En síntesi, Cambó va dir, entre d'altres coses, que *"* […]. *La posició de la Lliga Catalana és ben clara : acceptació franca i lleial del règim republicà. Però això no vol dir acceptació de moltes lleis i d'alguns dels preceptes de la Constitució que han fet els governants de la República. Per això, diem que som nacionalistes.* […]. *Som revisionistes, però dintre de la legalitat. Els camins són llargs i penosos, però és el nostre camí de sempre ; i és que mentre hi hagi una llei que ens assenyali un camí, el seguirem per tal d'obtenir allò que ens proposem sens recòrrer a la violència, sinó en el cas que se'ns tanqués hermèticament l'expansió dels nostres ideals. (Gran ovació). Els punts que creiem que es contreuen en la reforma són tres : els preceptes sectaristes, que han ferit una gran massa d'espanyols. I és un problema urgent que desaparegui d'Espanya la lluita religiosa. Com a bandera política, ni a Espanya, ni a la religió no convé que es mantingui la pústula, que pot enverinar-ho tot de la qüestió religiosa. I l'altra és la que es va fer amb la inconsciència de les* [Corts] *Constituents : fiscalitzar els béns i que es puguin expropiar les propietats sense indemnització. I quina conseqüència havia de tenir això ? Doncs la que produeixen totes les amenaces. La riquesa té moltes maneres d'amagar-se. I qué té d'estrany que davant d'aquella amenaça les indústries s'aminoressin i s'aturés la construcció ? Per dignitat de la Constitució espanyola s'ha de treure aquest precepte que la deshonra.* […]. *La política social, a part de la religiosa, és la que demana més prudència. Una lleugeresa pot causar danys enormes, I en aquests temps, hem vist coses que són alguna cosa més que lleugereses ! Hem vist com s'han creat i enverinat problemes socials per anar-hi després amb el corretatge polític … (Ovació grandiosa). Així ho feu Largo Caballero, a Madrid ; i ací, desgraciadament ho feren des de la Generalitat.* […]. *L'Esquerra, per la seva acció destructora, no tragué un Estatut més satisfactori ; per la seva acció destructora, la Generalitat de Catalunya és mirada amb prevenció pels patrons i pels obrers. Per la seva acció destructora, el camp es convertí en un infern i es destrueix la força més bàsica de Catalunya.* […]. *Per tot això és precís*

[1071] Per als oficis i filiacions vegeu, per exemple, *La Cruz*, 8-11-1933, p. 2. Anunci de la coalició.

que [ERC] *pagui el pecat de no haver sabut aprofitar la sort immensa que li va caure a les seves mans. Per això la Lliga demana el vot a totes les persones de bona voluntat* […] *"* [1072].

Igual que va succeir amb les dues primeres candidatures, i fins i tot abans que aquestes, es va fer un míting de propaganda electoral en el Centre Catòlic, el divendres 10 de novembre, per tal d'aconseguir el màxim suport per a la Lliga i els seus aliats en aqueixos comicis [1073].

d) **Bloc Obrer i Camperol (BOC)** : els comunistes del BOC portaven dins la seva llista a un candidat socialista del PSOE, el qual no estava d'acord amb l'aliança amb els partits republicans. Els candidats eren : Julià Gómez, conegut amb el sobrenom de *"Gorkin"* ; Pau Padró Cañellas ; Antoni Iborra Farré ; Daniel Domingo Montserrat ; Rafael Vidiella Franch (PSOE).

e) **Partit Comunista de Catalunya (PCC)** : els comunistes estalinistes adscrits al PCE presentaven per la circumscripció de Tarragona als candidats següents : Francisco Galán Rodríguez ; Manuel Gallofré Batet ; Miguel Valdés Garriga ; José del Barrio Navarro ; Teresa Palau Llurba [1074].

Durant la campanya electoral, i dos dies abans del dia de la votació, es varen produir uns greus incidents en el Passeig de Gràcia de Barcelona cantonada amb l'Avinguda Diagonal. Un grup d'escamots, entre els quals estava el conseller de Sanitat de la Generalitat Josep Dencàs, varen coaccionar, pistola en mà, a uns seguidors del Bloc Nacional de Dretes per a que deixessin d'enganxar cartells propagandístics d'aquesta formació política[1075]. Igualment, els republicans d'esquerres de Tarragona varen denunciar que la dreta utilitzava mètodes poc ortodoxes per a convèncer l'electorat que votés les seves candidatures [1076].

El dia dels comicis es varen registrar alguns incidents a les nostres contrades. Així, a Reus es va trencar una urna, el mateix que va passar a Santa Coloma de Queralt, entre d'altres succesos de menor importància. No va succeir el mateix a Terrassa, on un grup de joves militants

[1072] "Extracte del discurs del Sr. Cambó". *La Cruz*, 8-11-1933, pp. 1-2. També, "Información catalana. Actividad de los partidos en lucha. Conferencia del señor Cambó". *La Vanguardia*, 7-11-1933, pp. 6-7.
[1073] JANSÁ. "Cataluña. Mítines electorales. […]". *La Vanguardia*, 17-11-1933, p. 21.
[1074] Els noms d'aquests candidats els hem obtingut d' "Información catalana". *La Vanguardia*, 18-11-1933, p. 6.
[1075] "Incidente en el Paseo de Gracia". *La Vanguardia*, 18-11-1933, p. 9. També, "Notes polítiques. El Sr. Dencàs, al cap d'un grup d'escamots, produeix greus incidents al Passeig de Gràcia de Barcelona". *Diari de Tarragona*, 19-11-1933, p. 1.
[1076] Per als fets de Barcelona: "Incidente en el Paseo de Gracia". *La Vanguardia*, 18-11-1933, p. 9. També, "Notes polítiques. El Sr. Dencàs, al cap d'un grup d'escamots, produeix greus incidents al Passeig de Gràcia de Barcelona". *Diari de Tarragona*, 19-11-1933, p. 1. Per a les tàctiques electorals de la dreta : "Els dies i els fets. Denunciem a l'autoritat, la propaganda il·legal de les dretes". *Diari de Tarragona*, 16-11-1933, p.1.

d'Esquerra Republicana de Catalunya varen estar implicats en un intercanvi de trets amb seguidors tradicionalistes. Aquests greus fets es varen cobrar uns quants ferits, un d'ells molt greu [1077].

Els nivells de participació i abstenció en les diferents seccions i districtes del municipi vila-secà varen ser els que exposem tot seguit:

Taula 66. Eleccions generals de 19-11-1933: participació i abstenció en el municipi de Vila-seca de Solcina[1078]

	Electors	Participació	%	Abstenció	%
Districte 1r / secció 1a	468	330	70,51	138	29,49
Districte 1r / secció 2a	433	325	75,06	108	24,94
Districte 2n / secció 1a	477	383	80,29	94	19,71
Districte 2n / secció 2a	407	271	66,58	136	33,42
Districte 2n / secció 3a	193	146	75,65	47	24,35
TOTAL	**1.978**	**1.455**	**73,56**	**523**	**26,44**

La mitjana de participació en el municipi va ser del 73,56 %, una mica més del 7 % inferior a la de les eleccions generals de juny de 1931, que es va situar en el 80,84 %. Evidentment, l'abstenció va passar del 19,16 % de 1931 al 26,44 % de 1933. El desgast propi del mateix electorat pel fet d'haver anat ja algunes vegades a votar, així com que l'esquerra es presentés dividida en dues candidatures podria haver influït en el descens de la participació.

La secció segona del districte segon que, com hem vist, comprenia principalment els masos i masets del terme, fou la que va tenir l'índex de participació més baix amb el 66,58 % de l'electorat que va exercir el seu dret al vot. L'abstenció, per contra, va ser la més elevada de totes les meses del municipi amb el 33,42 % (136 electors). A l'altra banda trobem que la secció primera del districte segon va tenir el percentatge més alt de participació amb el 80,29%, o el que és el mateix, 383 electors de 477 varen anar a votar. L'abstenció va ser la més baixa amb el 19,71 %. Només 94 de 477 persones no varen dipositar el seu sufragi.

El nombre de vots rebuts per cada candidat i formació política o coalició en el municipi de Vila-seca de Solcina va ser el següent:

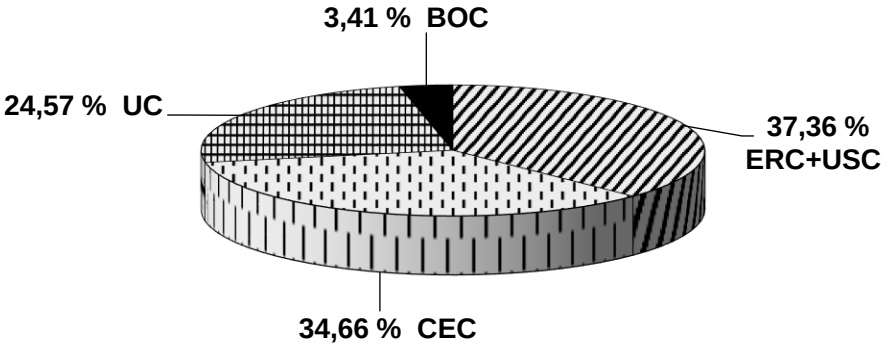
[1077] "Les eleccions a la provincia". *Diari de Tarragona*, 21-11-1933, p. 1. "Tiroteo entre izquierdistas y derechistas en Tarrasa, […] ". *La Vanguardia*, 21-11-1933, p. 11.
[1078] **Font:** AHDT. Governació. Cens i eleccions. CPF. Capsa 102. "Eleccions a diputats a Corts de la República (1933)". Certificats d'escrutini del municipi de Vila-seca de Solcina.

Taula 67. Eleccions generals de 19-11-1933: resultats electorals en el municipi de Vila-seca de Solcina [1079]

Candidatura	Candidat	Vots obtinguts	%
ERC + USC	Daniel Mangrané Escardó	429	15,93
	Joan Lluís Pujol Font	503	18,68
	Joan Sentís Nogués	502	18,64
	Joaquim Llorens Abelló	502	18,64
	Amós Ruiz Lecina **(USC)**	757	28,11
	Total candidatura	**2.693**	**37,36**
CEC	Ramon Nogués Biset **(PRRSC)**	502	20,10
	Primitiu Sabaté Barjau **(PRRSC)**	343	13,73
	Claudi Ametlla Coll **(ACR)**	611	24,46
	Macià Mallol Bosch **(ACR)**	540	21,61
	Josep Soronellas Coll **(PRA)**	502	20,10
	Total candidatura	**2.498**	**34,66**
UC	Josep M. Casabó Torras **(LLAR)**	360	20,33
	Josep Mullerat Soldevila **(LLAR)**	357	20,16
	Joaquim Bau Nolla **(Carlí)**	338	19,08
	Joan Palau Mayor **(PRR)**	337	19,03
	Gaietà Vilella Puig **(Indep.)**	379	21,40
	Total candidatura	**1.771**	**24,57**
BOC	Julià Gómez *"Gorkin"*	67	27,24
	Pau Padró Cañellas	63	25,61
	Antoni Iborra Farré	54	21,95
	Daniel Domingo Montserrat	62	25,20
	Rafael Vidiella Franch **(PSOE)**	0	0
	Total candidatura	**246**	**3,41**
	Total general	**7.208**	**100**

[1079] AHDT. Governació. Cens i eleccions. CPF. Capsa 102. "Eleccions a diputats a Corts de la República (1933)". Certificats d'escrutini de les diferents meses electorals del municipi de Vila-seca de Solcina. **Quadre i gràfica d'elaboració pròpia.**

GRÀFICA 37. ELECCIONS GENERALS DE 19-11-1933: PERCENTATGES DE VOT A CANDIDATURES EN EL MUNICIPI DE VILA-SECA DE SOLCINA

El candidat més votat va ser el socialista Amós Ruiz Lecina amb 757 sufragis. Gràcies a l'elevat nombre de vots rebuts per Ruiz Lecina, ERC va guanyar les eleccions a Vila-seca de Solcina. Ell fou la clau que va fer decantar la balança cap aquesta opció política. Paral·lelament, l'altre candidat socialista que es va presentar amb el BOC, va ser castigat rotundament per l'electorat socialista i republicà que no li va donar ni un sol vot. Queda molt clar que els votants d'aquesta opció estaven d'acord amb l'aliança entre els socialistes i els republicans, tal i com havia succeït les anteriors vegades.

Claudi Ametlla Coll, d'Acció Catalana Republicana, fou el segon candidat més votat amb 611 sufragis. Macià Mallol Bosch, també del mateix partit, va quedar en tercer lloc amb 540 vots. Al final, la Coalició d'Esquerres Catalanes (CEC) va quedar a 195 vots de la candidatura d'ERC i el socialista Ruiz Lecina. Si aquest darrer s'hagués presentat amb la CEC, aquesta hagués guanyat les eleccions en el municipi vila-secà.

Unió Ciutadana (UC) es va situar en tercer lloc amb un total de 1.771 vots. Gaietà Vilella Puig, independent, va ser el candidat més votat d'aquesta coalició amb 379 vots. Darrere seu venia Josep M. Casabó, de la Lliga, amb 360 sufragis, i Josep Mullerat Soldevila, també de la LLAR, amb 357. En quart lloc, el tradicionalista Joaquim Bau Nolla amb 338. El menys votat fou el radical Joan Palau Mayor, amb 337 sufragis. Els lerrouxistes havien entrat en un irreversible procés de descomposició que provocà la seva desaparició com a partit.

El Bloc Obrer i Camperol (BOC) va tenir en total 246 vots situant-se en darrer lloc. Julià Gómez *"Gorkin"* fou el candidat més votat amb 67 sufragis, seguit de Pau Padró, amb 63, i de Daniel Domingo amb 62. Tot i els pocs vots obtinguts, el BOC deixava clar que continuava gaudint a Vila-seca de Solcina d'un cert espai polític, així com d'un grup de seguidors i simpatitzants.

Per últim, hem de comentar que la candidatura del Partit Comunista de Catalunya no va tenir, un altre cop, cap ressò en el municipi vila-secà. Els seus candidats no varen rebre ni un sol vot de l'electorat.

El comportament electoral del municipi de Vila-seca de Solcina respecte al de la seva comarca, la circumscripció de Tarragona i Catalunya fou el següent :

Taula 68. Eleccions generals de 19-11-1933: percentatges de vot segons l'àmbit territorial [1080]

	Percentatges de vot (%)			
Candidatura	**Municipi de Vila-seca de Solcina**	**Comarca del Tarragonès**	**Circumscripció de Tarragona**	**Catalunya**
ERC+USC	**37,36**	33,81	34,56	42,19
CEC	34,66	25,48	21,44	7,19
Lliga+Radicals+Dretes	24,57	**38,44**	**42,56**	**45,16**
BOC	3,41	1,62	0,99	1,81
PCC	0	0,47	0,30	0,25
Participació	73,56	74,23	65,63	62,68
Abstenció	26,44	25,76	34,37	37,32

Les eleccions de novembre de 1933 varen ser guanyades per la dreta tant a Catalunya com a la resta d'Espanya [1081]. A casa nostra, la Lliga i els seus aliats (radicals, dretes diverses) varen obtenir poc més del 45 % del total de vots treient 28 diputats. A la circumscripció de Tarragona i a la comarca del Tarragonès la Lliga també va guanyar. ERC, amb un petit ajut del PSOE, va quedar en segon lloc al Principat amb el 42,19 % dels sufragis emesos. L'Esquerra va enviar a Madrid 17 diputats i el PSOE 1.

[1080] **Font :** Vila-seca de Solcina : AHDT. Governació. Cens i eleccions. CPF. Capsa 102. Per al Tarragonès i circumscripció de Tarragona : VILANOVA, Mercè. *Atlas electoral de Catalunya …* . , pp. 205 ; 218 ; 226 ; 235 ; 249 ; 261. Per a Catalunya: Tusell, Javier. *Las elecciones del Frente Popular*. Vol. 2. Madrid: Edicusa, 1971. "Apéndice III. Los resultados de la elección de 1933", pp. 312 –313 ; 318 ; 322-323 ; 335.

[1081] Per a conèixer les vicissituds d'aquestes eleccions a Espanya i Catalunya vegeu, respectivament : PAYNE, Stanley G. *La primera democracia española …* . , pp. 208-212. TERMES, Josep. "De la Revolució de Setembre a la fi de la Guerra Civil". A : *Història de Catalunya*. Pierre Vilar (Dir.). Vol. 6. … . , pp. 351-355. **Taula d'elaboració pròpia.**

El comportament electoral del municipi de Vila-seca de Solcina va ser totalment oposat al que es va donar a la seva comarca, a la circumscripció electoral, a Catalunya i a Espanya. Com hem pogut veure abans, va guanyar ERC amb l'ajut decisiu del diputat socialista Amós Ruiz Lecina. En segon lloc va quedar la Coalició d'Esquerres Catalanes (CEC), i la dreta, guanyadora arreu, només va poder obtenir el tercer lloc. ERC i PSOE varen tenir el 37,36 % del total de vots dipositats en el municipi vila-secà, contra el 33,81 % del Tarragonès i el 34,56 % de la circumscripció tarragonina. La CEC també va obtenir un resultat molt important a Vila-seca de Solcina amb el 34,66 % del total de sufragis emesos. En canvi, en el Tarragonès el percentatge fou del 25,48 % ; a la circumscripció de Tarragona del 21,44 %, i a Catalunya només del 7,19 %. Igualment va succeir amb el BOC, que a Vila-seca de Solcina va tenir el 3,41% dels vots, mentre que en el Tarragonès tan sols va ser de l' 1,62 % ; a la circumscripció de Tarragona del 0,99 %, i en el Principat de l' 1,81 %.

Per últim, la participació vila-secana (73,56 %) es va situar per sota de la comarcal (74,23%), però per damunt de la que es va donar a la circumscripció de Tarragona (65,63 %) i a Catalunya (62,68 %).

Els resultats totals dels set candidats més votats a la circumscripció tarragonina foren els següents :

1r) Josep M. Casabó Torras **(LLAR)** : 61.309 vots.

2n) Gaietà Vilella Puig **(independent vinculat a UC)**: 61.008.

3r) Josep Mullerat Soldevila **(LLAR)** : 60.797.

4t) Joaquim Bau Nolla **(Carlí)** : 59.755 .

5è) Joan Palau Mayor **(PRR)** : 57.872.

6è) Amós Ruiz Lecina **(USC)** : 51.654.

7è) Daniel Mangrané Escardó **(ERC)** : 48.513 sufragis [1082].

Els cinc primers candidats, d'Unió Ciutadana, varen ser escollits per majories tal i com estipulava la llei electoral. Els dos darrers, el socialista Ruiz Lecina i Daniel Mangrané d'ERC, varen obtenir acta de diputats per les minories. La resta de candidats no varen sortir elegits.

Les noves Corts de Madrid, constituïdes el 8 de desembre de 1933, estaven dominades per les formacions de dreta i centredreta : la *Confederación Española de Derechas Autónomas*

[1082] AHDT. Cens i eleccions. CPF 68 bis. "Eleccions a diputats a Corts (1933)".

(CEDA) de José María Gil Robles era la principal força política a l'haver obtingut 115 diputats. Darrere seu es trobava el Partit Republicà Radical d'Alejandro Lerroux amb 104 escons. Després el PSOE amb 58 diputats. Els Agraris, que eren de dretes, varen treure 36 escons, els tradicionalistes 21 i Renovación Española 16. Els partits republicans d'esquerres varen patir una gran davallada pel que fa al nombre de diputats obtinguts[1083].

Els socialistes i els republicans d'esquerra no varen pair gens bé ni de manera democràtica la seva derrota. Al coneixer-se els resultats de la primera votació, la del dia 19, varen arribar al president de la República, Alcalà-Zamora, o bé al president del consell de ministres, Martínez Barrio, fins a tres propostes de cops d'Estat per a "reconduir" per la força la nova i adversa situació política que s'obria amb la victòria electoral dels partits de centredreta. Una d'elles fou proposada mitjançant una carta per Manuel Azaña, Santiago Casares Quiroga, i Marcel·lí Domingo, on exigien a Martínez Barrio la dissolució de les Corts recentment escollides, invalidant, evidentment, el resultat de les urnes. Una altra la va plantejar l'ala revolucionària dels socialistes a través de Juan Negrín. Negrín demanà també la dissolució de les noves Corts i la formació d'un govern d'esquerres. Alhora, va formular la petició d'elaborar una nova llei electoral que afavorís els partits d'esquerrans en futures conteses electorals [1084].

A Catalunya, Esquerra Republicana tampoc va acceptar de bon grat els resultats ; encara que encabat dels comicis no els hi va tocar més remei que reconèixer que la causa de la derrota dels republicans d'esquerres i dels socialistes va ser deguda a *"* […] *a les seves discòrdies* […] *"* i *"*[…] *a haver-se presentat desunits als dos anys i mig de República els republicans i socialistes"*[1085]. Tanmateix, l'autocrítica fou mínima i va durar ben poc. Tres dies després de la primera volta de les eleccions el diari *Foment*, portantveu d'ERC a les comarques tarragonines, deia el següent:

"En coneixe's els resultats de les eleccions de diumenge a tot Espanya, en els primers moments més desastrosos del que ara van resultant, s'operà en els elements esquerrans una reacció i una tensió que no se sap encara on ens pot portar. De tots els pobles importants de la nostra circumscripció s'anaven rebent noves de què els republicans estaven molt excitats i

[1083] GIL PECHARROMÁN, Julio. *Segunda República Española …* . , p. 256.
[1084] MARTÍNEZ BARRIO, Diego. *Memorias.* Barcelona: Ed. Planeta, 1983, pp. 211-212. ALCALÁ-ZAMORA, Niceto. *Memorias.* Barcelona: Ed. Planeta, 1998, pp. 300-301. També, PAYNE, Stanley G. *La primera democracia …* . , pp. 211-212.
[1085] "De la jornada electoral". *Foment,* 23-11-1933, p. 1.

disposats a no deixar-se prendre la República, que això equivaldria el que s'apoderessin del govern els elements agraris i d'Acció Popular [CEDA] *que tot plegat vol dir monàrquics. Ahir encara continuava la mateixa tensió i disposició dels republicans. A diversos pobles gairebé no acudí ningú al treball esperant ordres de vaga que deien havien promès els elements directius dels partits esquerristes si les eleccions eren adverses a la República.* […] *"* [1086].

L'endemà, dia 23, *Foment* feia saber que *"Durant tot el dia d'ahir continuaren en peu els republicans de molts pobles de la nostra comarca esperant el descapdellament dels aconteixements. De Montblanc ens digueren que les penjarelles dels balcons de la Lliga havien estat cremades. Encara continuen les visites de comissions dels pobles que venen a veure què passa per si convé emprendre una decisió enèrgica davant l'envalentonament dels vencedors en la lluita de diumenge" [1087].*

La cosa no quedà aquí, doncs una setmana després de la jornada electoral, el mateix diari continuava atacant les formacions de dreta i al clergat dient que *"* […] . *Els moments actuals són greus, extremadament greus. Els d'aquella caterva de paràsits i de covards que el 14 d'abril, s'amagaven com a conills, s'ha envalentonat i pretenen, novament, fer el valent pels nostres carrers. Durant els primers temps de la República, cap d'ells tenia pit per a res, tots callaven ; avui, però, ja els hi sembla que els temps han canviat i, altra vegada, fan el fatxenda, amb pose de criminal a sou. Però s'han errat. Encara som ací i estem previnguts i disposats a allò que sia en defensa de la República i de l'Autonomia de Catalunya. Lliguers, carlins i clerigalla de tota mena, paràsits de la societat i pistolers d'ofici, prostitutes i invertits, esperen la caiguda del règim* [republicà]*, per tal de tornar en aquells temps de vaques grasses. S'obliden, però, que tots plegats són una colla de castrats i mancats de braó, incapaços d'una gesta d'herois o ni tan sols d'idealistes. Són llot vil, i com a tal, no poden desprendre's del fang que els clava a terra. Tota la seva valentia es limita només a planejar actes criminals i executar-los fredament, amb tota alevosia. Mai, però, donant la cara. Per actes així, sí que són capaços, però per a jugar-se la vida amb tantes probabilitats de perdre com de guanyar ; per atacar cara a cara al règim, no hi ha temença que ho portin a cap. Un cop a les seves mans els ressorts del poder, aleshores atacaran al poble i a les seves llibertats amb una energia cent per cent.* […] . *Mirem com passen els*

[1086] "Després de la jornada electoral". *Foment*, 22-11-1933, p. 1.
[1087] "De la jornada electoral". *Foment*, 23-11-1933, p. 1.

enemics de la República: Capitalistes; capitans d'indústria, terratinents, frares, capellans, monges, <<groupiers>>, invertits, pistolers, macarrons i prostitutes. Tots i totes votaren per les dretes que acabdilla la Lliga. […] *, tota l'escòria social que hem esmentat podrà fer allò que li doni la gana. Però encara hi ha la major part del poble que vetlla i que no deixarà passar avant la barbàrie de la xurma lliguera-carlina"* [1088].

Segurament, el paroxisme de l'ofensiva mediàtica es va donar amb la publicació el dia 28 de novembre d'un article titulat *"Catalans, alerta !"*, on es deia :

"Alerta, catalans ! Cal estar en peu de guerra ! Mireu ***l'enemic*** *com cínicament es passeja per casa nostra i ens provoca a cada moment. Mireu la Lliga ! Aquesta col·lectivitat política, que per vergonya de Catalunya, es diu catalana, troba que cal modificar, rectificar l'Estatut d'Autonomia* […] *. Novament la Lliga traïrà el poble català ! I tú, oh poble !, podràs, voldràs consentir-ho ? Els privilegiats, potentats, clerigalla i altres paràsits per l'estil, veuen que l'únic mitjà de treure bona tallada de l'actual política és fer la gara-gara als Gil Robles i Royos de l'Ebre enllà.* […] *. Cal estar alerta, en peu de guerra sempre, atents als mots d'ordre que els cabdills de la llibertat donin per a la defensa dels teus drets i de la civilització que s'apropa ! Estiguis atent i respon a la primera indicació !* […] *. Ells, la Lliga i els seus, s'han burlat de la Democràcia. Doncs bé.* ***Cal que n'acceptin les conseqüències. Abans de la seva tirania, primer la nostra; abans que el seu feixisme primer la Dictadura del proletariat !!!*** *La teva llibertat, poble, la teva vida i la dels teus, està en perill greuíssim ! Prepara't per respondre, al primer crit, el teu : Present!!!"*[1089].

5.4.4- El bienni conservador-rectificador

Un cop realitzades les eleccions a Corts, i amb el resultat electoral a les mans, va rebre l'encàrrec de formar govern, per part del president de la República Niceto Alcalá-Zamora, el líder del Partit Republicà Radical Alejandro Lerroux. El partit de Lerroux era el segon més votat per darrere de la CEDA. Alcalá-Zamora volia un govern púrament republicà. En aquesta primera fase del bienni, la CEDA va donar suport parlamentari sense entrar a formar part de l'executiu. Durant aquesta etapa de la Segona República espanyola (desembre 1933 - desembre1935) la línia

[1088] "Arreu es respira un ambient carregadíssim". *Foment*, 26-11-1933, p. 1.
[1089] "Catalans, alerta !". *Foment*, 28-11-1933, p. 1. La negreta és nostra.

política imperant fou la de rectificar i minimitzar les reformes realitzades durant el primer bienni republicanosocialista dels governs de Manuel Azaña.

El dia de Nadal de 1933 moria el primer president de la Generalitat de Catalunya contemporània, Francesc Macià. El seu enterrament es va fer dos dies més tard enmig de grans mostres de condol per part de gran part de la població catalana[1090]. El Parlament de Catalunya va escollir Lluís Companys com a segon president de la Generalitat [1091]. La corporació municipal vila-secana, amb motiu de la mort del president Macià, va convocar una sessió extraordinària, el dia de Sant Esteve, per a fer saber a tots els regidors que s'havia rebut un telefonema del Conseller de Governació informant del luctuós succés i, alhora, manifestar i deixar en acta el condol del consitori *"* [...] *pel trànsit del Primer President de la Generalitat de Catalunya En Francesc Macià Llussà. 2n Trametre telefonema al Conseller Governació testimoniant el sentiment de l'Ajuntament i vehinat per tant irreparable pèrdua. 3er. Que en representació del Municipi concorrin a l'acte de l'enterrament el Regidor Sr Tost amb el Secretari de l'Ajuntament* [...]*"*. L'alcalde va fer un panegíric de Macià tot enaltint la seva figura política [1092].

5.4.4.1-Les eleccions municipals de 14 de gener de 1934

Cinc dies abans del traspàs de Macià, el *Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya* publicà el decret que convocava eleccions municipals per al diumenge dia 14 de gener de 1934[1093]. A la resta d'Espanya es varen realitzar l'any anterior. En el municipi de Vila-seca de Solcina varen ser tres les candidatures que es varen presentar per a les úniques eleccions municipals que es varen fer en l'etapa republicana. Les següents ja no es farien fins l'any 1979.

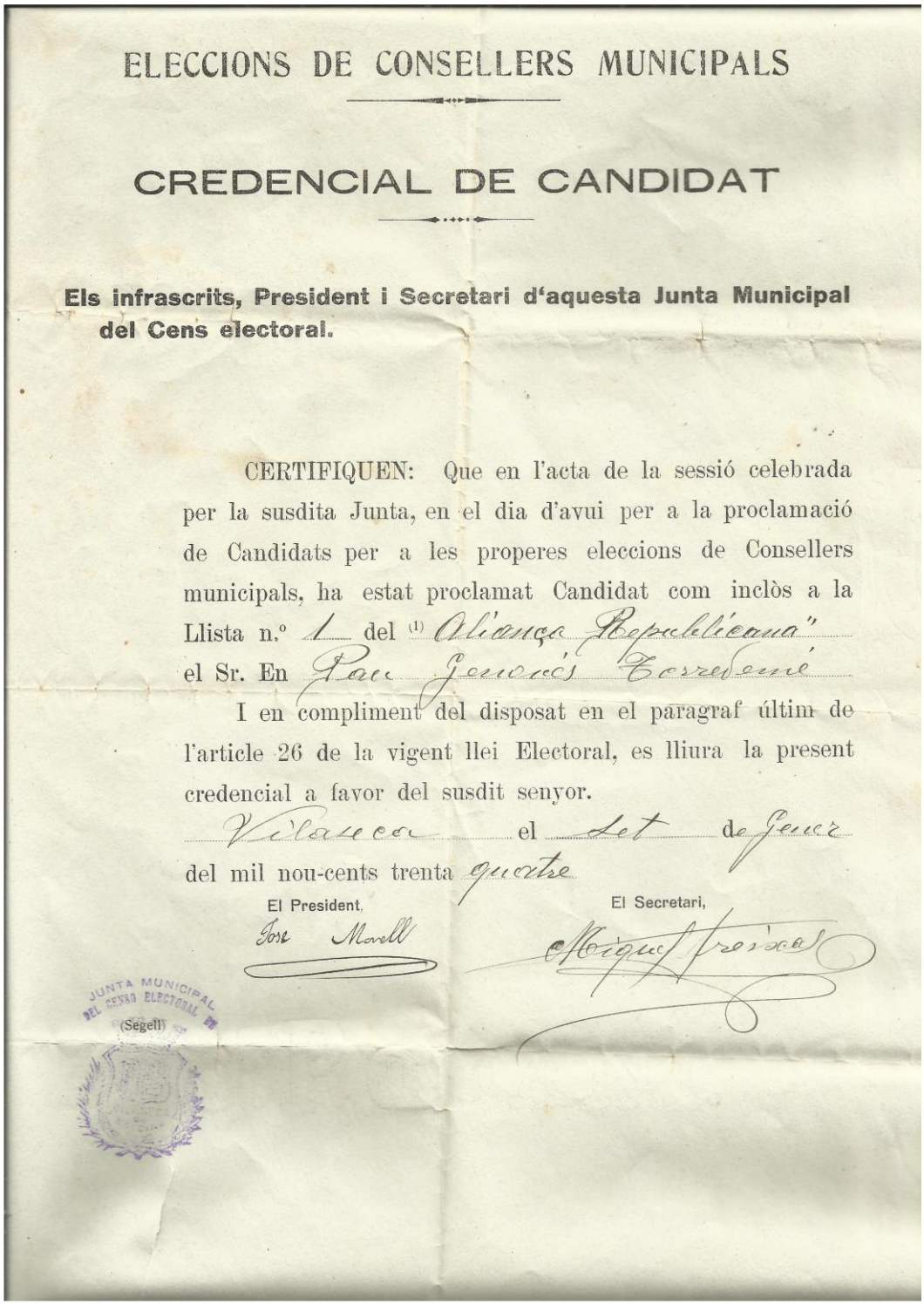
Les tres candidatures que es disputaven el consistori vila-secà eren les següents:

[1090] RIVERA CHAMORRO, Joaquín. *La fe del converso.* Pontevedra: Namil, 2020, p. 388.
[1091] Val a dir que no tots els diputats d'Esquerra Republicana de Catalunya li varen donar el seu vot. Així, per exemple, Joan Puig i Ferreter, fill de La Selva del Camp (Baix Camp), no va votar la investidura de Companys com a President de la Generalitat de Catalunya i no tenia d'ell bon concepte. PUIG I FERRETER, Joan. *Memòries polítiques.* Barcelona: Proa, 1981, p. 70, per a un retrat del caràcter de Companys; p. 80, per a la negativa a donar-li el seu vot i el diàleg que va mantenir al respecte amb Companys.
[1092] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (17 agost 1933 a 3-5-1934). Acta núm. 52 (Sessió extraordinària), de 26-12-1933, p. 42 revers i 43 anvers.
[1093] *BOGC*. Núm. 140, de 22-12-1933, p. 1.461. Decret de 20-12-1933 del Departament de Governació.

1) Llista núm. 1: Aliança Republicana.

2) Llista núm. 2: Unió d'Obrers del Camp, Arts i Oficis de Vila-seca.

3) Llista núm. 3: Unió Ciutadana.

ELECCIONS DE CONSELLERS MUNICIPALS

CREDENCIAL DE CANDIDAT

Els infrascrits, President i Secretari d'aquesta Junta Municipal del Cens electoral.

CERTIFIQUEN: Que en l'acta de la sessió celebrada per la susdita Junta, en el dia d'avui per a la proclamació de Candidats per a les properes eleccions de Consellers municipals, ha estat proclamat Candidat com inclòs a la Llista n.º 1 del (1) Aliança Republicana" el Sr. En Pau Genovès Torrademè

I en compliment del disposat en el paragraf últim de l'article 26 de la vigent llei Electoral, es lliura la present credencial a favor del susdit senyor.

Vilaseca el 1er de Juny del mil nou-cents trenta quatre

El President, El Secretari,

JUNTA MUNICIPAL DEL CENSO ELECTORAL DE (Segell)

Credencial de candidat de la Llista núm. 1. Aliança Republicana, de Pau Genovès Torrademè[1094]

[1094] **Font:** Arxiu de l'autor. Cedit per la familia Genovès-Salvadó.

Un aspecte important a valorar, ja d'entrada, és el fet que la unió entre republicans i socialistes existent per a les eleccions del 12 d'abril de 1931 havia desaparegut el gener de 1934. Cadascú presentava la seva candidatura municipal. Sens dubte el cisma que s'havia produït entre republicans d'esquerres i socialistes, a nivell espanyol per a les eleccions generals de novembre de 1933, va tenir les seves repercussions a nivell local a Vila-seca de Solcina.

Els resultats electorals varen ser els següents:

Taula 69. Eleccions municipals de 14-1-1934: vots a candidatures i % sobre el total [1095]

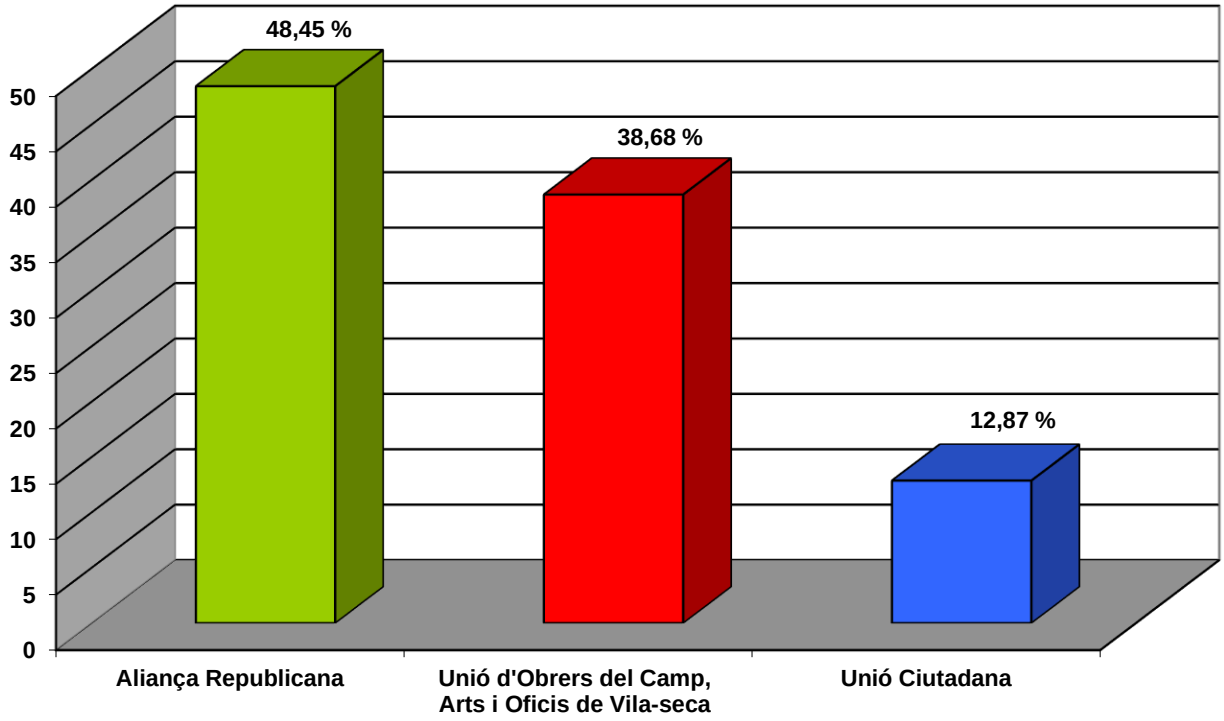
Candidatura	Vots obtinguts	% sobre el total
Aliança Republicana	689	48,45
Unió d'Obrers del Camp, Arts i Oficis de Vila-seca	550	38,68
Unió Ciutadana	183	12,87
Electors	1978	100
Participació	1422	71,89
Abstenció	556	28,11

La candidatura més votada va ser la de l'Aliança Republicana amb 689 vots i un 48,45% sobre el total de vots emesos. En segon lloc els socialistes de la societat dels "Obrers", amb 550 vots i un 38,68% sobre el total. En tercer lloc, la candidatura dretana d'Unió Ciutadana que va obtenir 183 vots i un 12,87% del total de vots. Un cop més el municipi de Vila-seca de Solcina demostrava que era, per aquest ordre, republicà i socialista. Entre l'Aliança Republicana i els "Obrers" sumaven un total de 1.239 vots sobre un total de 1.422. Percentualment això representava el 87,13 % dels vots emesos. Unió Ciutadana, candidatura dretana, només va tenir la confiança de 183 electors, que percentualment representava un 12,87 %.

La gràfica que tot seguit s'ofereix ens permet visualitzar millor els resultats percentuals per candidatures:

[1095] **Font:** *BOGC*. Núm. 26, de 26-1-1934, p. 440. També, JANSÁ. "Notas comarcales". *La Vanguardia*, 18-1-1934, p. 21. Per al nombre d'electors: AHDT. Cens i eleccions. CPF 102. "Eleccions a diputats a Corts de la República (1933)". El nombre d'electors s'ha calculat en base a la suma dels certificats d'escrutini de les eleccions generals de 19-11-1933. **Taula i gràfiques d'elaboració propia.**

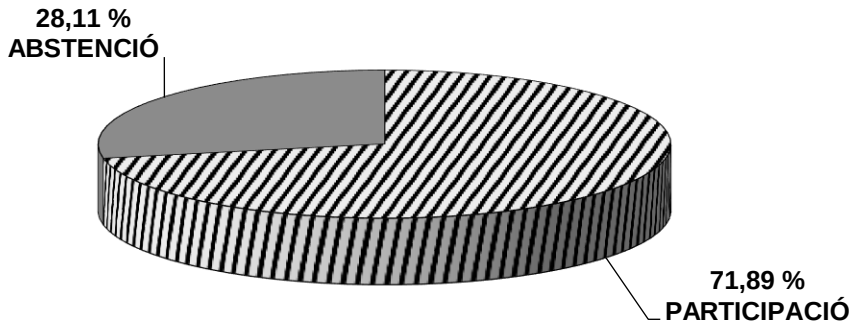
GRÀFICA 38. ELECCIONS MUNICIPALS (14-1-1934): PERCENTATGES DE VOT A CANDIDATURES EN EL MUNICIPI DE VILA-SECA DE SOLCINA

Quasi bé la meitat dels vots emesos varen anar a parar a la llista de l'Aliança Republicana i molt més d'un terç a la Unió d'Obrers del Camp, Arts i Oficis de Vila-seca de Solcina. Unió Ciutadana va quedar-se molt per sota del 25% dels vots emesos.

La relació de participació i abstenció es pot apreciar en la següent gràfica:

GRÀFICA 39. ELECCIONS MUNICIPALS (14-1-1934): PARTICIPACIÓ I ABSTENCIÓ EN EL MUNICIPI DE VILA-SECA DE SOLCINA

La participació de l'electorat es pot considerar elevada amb un 71,89 % i amb una abstenció del 28,11 %. Tanmateix, si comparem aquestes dades amb les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931, que varen portar la Segona República espanyola, podem apreciar que aleshores, en el municipi de Vila-seca de Solcina la participació fou del 83,2 % i l'abstenció va ser del 16,8 %. Per tant, la participació en les municipals de gener de 1934 va baixar un 11,31%.

El nombre de regidors elegits era de dotze, dels quals vuit eren per a la candidatura més votada, la majoria, i quatre per la minoria, segons la Llei Municipal catalana de 14 d'agost de 1933 i una Ordre Circular de 9 d'octubre del mateix any de la Generalitat de Catalunya [1096]. Els regidors escollits, el càrrec que ostentaven en l'equip de govern municipal, i llur filiació política era la següent [1097]:

1) Alcalde: Modest Barenys Torrents (Radical Autonomista).
2) Alcalde segon: Josep Torrell Benach (Acció Catalana Republicana).
3) Alcalde tercer: Esteve Torrademè Torrademè (Republicà Federal).
4) Alcalde quart: Jacint Tous Vidal (Republicà Radical).
5) Regidor: Esteve Roselló Martí (Nacionalista Català d'Esquerra).

[1096] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (17 agost 1933 a 3-5-1934). Acta núm. 42 (Sessió extraordinària), de 15-12-1933, p. 20 anvers.
[1097] **Font:** AHMV. Fons municipal. Apartat 9. Caixa 3. Eleccions municipals, provincials, generals (segles XIX, XX). " Relació nominal dels components d'aquesta Corporació, amb expressió dels respectius càrrecs per als que han sigut elegits i restant Consellers, amb la filiació política de cada un, […]. Vilaseca, el 1 de Febrer del 1934".

6) Regidor: Josep Llurba Sauné (Republicà Radical).
7) Regidor: Lluís Saltó Pujals (Republicà Radical).
8) Regidor: Pau Genovès Torrademè (Acció Catalana Republicana).
9) Regidor: Ramon Pujals Ferré (Socialista).
10) Regidor: Josep Tost Vidal (Socialista).
11) Regidor: Ramon Fonts Torres (Socialista).
12) Regidor: Antoni Llunas García (Socialista).

El nou govern municipal es va constituir el dia 1 de febrer de 1934, obtenint l'exmilitar Modest Barenys Torrents set vots a favor per a ser alcalde i cinc en blanc. Sent, com ja hem dit, escollit alcalde. Els alcaldes segon fins al quart varen tenir el mateix nombre de vots favorables i en blanc[1098]. En la sessió plenària ordinària de cinc dies més tard es varen determinar quines i quantes serien les comissions permanents que tindria l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina, així com els regidors que havien de formar part de cadascuna de les comissions. Es va aprovar que serien quatre i eren les següents [1099]:

1) Governació: Modest Barenys Torrents, Josep Llurba Sauné i Ramon Pujals Ferré eren els membres d'aquesta comissió. Tractava tot el referent a vies públiques, arranjament de carrers, aigües, enllumenat públic, mercats, etc.
2) Finances: Esteve Torrademè Torrademè, Esteve Roselló Martí i Antoni Llunas García formaven aquesta comissió. Havia de formar els pressupostos municipals, comptes, repartiments i tot el relacionat amb la comptabilitat municipal.
3) Foment: Josep Tost Vidal, Pau Genovès Torrademè, Jacint Tous Vidal. Tenia al seu càrrec tots els temes referents a construccions i reparacions d'edificis.
4) Comissió de Salou: Josep Torrell Benach, Lluís Saltó Pujals, Ramon Fonts Torres. Portava totes les qüestions, fossin les que fossin, relacionades amb el nucli de Salou.

[1098] Per a la condició d'exmilitar de Modest Barenys Torrents, que va estar a l'acadèmia d'infanteria de Toledo sortint amb la graduació de tinent, vegeu: ADSERIAS PALAU, Anton. *Costumari popular.* Vila-seca: El Pont de Fusta. Revista de Vila-seca i de Salou / Agrupació Cultural de Vila-seca, 2004, p. 41. Per als vots obtinguts per a ser alcalde i tinents d'alcaldes: AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca (17-8-1933 a 3-5-1934). Acta núm. 7, de 1-2-1934, pp. 63 anvers i 64 anvers.
[1099] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 13. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca (17-8-1933 a 3-5-1934). Acta núm. 8, de 6-2-1934, pp. 64 revers a 66 anvers.

A banda d'aquestes quatre comissions permanents es varen crear dues d'especials:

5) Cementiris: que tenia com a membres a Lluís Saltó Pujals i Ramon Fonts Torres.

6) Escorxadors: Pau Genovès Torrademè i Antoni Llunas García.

Un fet destacable a remarcar durant el mandat d'aquest consistori va ser que durant els dies de la festa major d'estiu es va celebrar, amb el patrocini de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina[1100], i en el saló d'actes, una exposició d'art dels artistes vila-secans Joan Salvadó Voltas[1101], escultor, i Antoni Mas Garreta, ferrer artístic, juntament amb el pintor tarragoní Josep Recasens Tuset. A l'acte de la inauguració de l'exposició va assistir el senyor Pujol Font, representant del Comissari de la Generalitat de Catalunya a Tarragona, així com l'alcalde de Tarragona, Pere Lloret, juntament amb l'equip de govern vila-secà [1102].

Anunci de l'exposició d'art patrocinada per l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (1934)[1103]

[1100] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 14. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (3-5-1934 a 31-1-1936). Acta núm. 24, de 3-7-1934, p. 20 anvers. Acta núm. 27, de 24-7-1934, p. 28 anvers.
[1101] Per a Joan Salvadó Voltas (1890-1976) podeu consultar: https://bibliotecavila-seca.cat/web/historia-local/salvado-i-voltas-joan (Consultat 12-1-2022).
[1102] "Notes comarcals. Festa major de Vilaseca". *Diari de Tarragona*, 4-8-1934, p. 4.
[1103] **Font:** Facebook. Vila-seca antiga. (Consultat 15-2-2022).

NOTES COMARCALS

Festa Major de Vila-seca

EXPOSICIO D'ART PATROCINADA PER L'EXCEL·LENTISSIM AJUNTAMENT

Va tenir lloc ahir l'acte de la inauguració d'aquest important esdeveniment artístic, amb assistència d'un representant del Comissari de la Generalitat, senyor Pujol i Font, de l'alcalde de Tarragona senyor Pere Lloret, dels consellers del municipi vilasecà i altres personalitats.

L'exposició ha estat installada amb molt d'encert al Saló de sessions de l'Ajuntament, i ofereix un efecte magnífic de conjunt. Com tenim el propòsit de parlar-ne un altre dia, avui ens limitarem a publicar el catàleg de l'Exposició, que és com segueix:

ESCULTURA. — J. SALVADÓ:

1. "República", guix.
2. "Embelliment de Faune", soldó.
3. "Aviació", metall.
4. "Patinadora", metall.
5. "Ballarina", fusta.
6. "Joventut", guix.
7. "Retrat de Pi i Margall", íd.
8. "Retrat d'un amic", íd.
9. "Uzcudun" (caricatura), fusta.
10. "Carnera", íd. íd.
11. "Obra en execució", alabastre.

FERROS. — A. MAS:

12. "La dona del raïm", repujat.
13. "Sant Jordi", íd.
14. "1931", íd.
15. "Javanessa", íd.
16. "Actor xinès", íd.
17. "Torre dels Scipions", íd.
18. "Obra en execució", íd.
19. "Arlegui" (reproducció), forjat.
20. "Làmpara", íd.

PINTURA. — J. RECASENS:

21 al 25. "Notes de color".
26 al 29. "Estuds".

En celebrar-se la inauguració, el senyor Lloret presidí l'acte i en resumir els discursos pronunciats enaltí en belles frases totes les festes d'art, la importància de les quals senyala el nivell mig de la cultura d'un poble.

Els convidats foren obsequiats amb un lonx.

Notícia apareguda en el *Diari de Tarragona* sobre l'exposició artística[1104]

[1104] "Notes comarcals. Festa major de Vilaseca". *Diari de Tarragona*, 4-8-1934, p. 4.

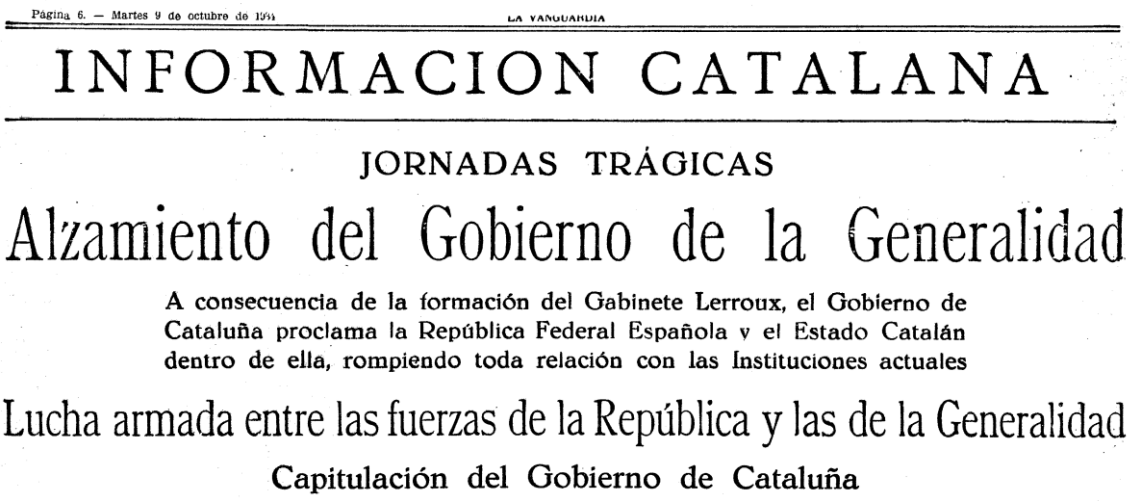
5.4.4.2- Els fets del 6 d'octubre de 1934

La vida del consistori vila-secà escollit el 14 de gener, i que va constituir-se el dia 1 de febrer, va ser ben efímera. Només vuit mesos. La CEDA retirava el seu suport parlamentari al govern republicà radical de Ricardo Samper. El president de la República, Alcalá-Zamora, designà Alejandro Lerroux per a formar un nou govern, que es va constituir el 4 d'octubre amb tres ministres de la CEDA. S'iniciava la denominada etapa de govern radical-cedista. Les forces republicanes d'esquerres i les socialistes, que es trobaven encapçalades per Francisco Largo Caballero veien en l'entrada de la CEDA en el govern una seriosa amenaça de destrucció des de dins de tota l'obra legislativa reformista feta durant el primer bienni. La desnaturalització total de l'esperit de la República i, fins i tot, la seva possible desaparició. El panorama del que aleshores havia passat a Alemanya (gener 1933) i Àustria aquell mateix any de 1934, amb el canceller Dollfus, convidava a pensar que a Espanya podia succeir una cosa molt similar. A Catalunya, les relacions entre el govern de Lluís Companys i els governs radicals de Madrid no passaven pel seu millor moment. Un dels principals punts de fricció, però no l'únic, era la Llei de contractes de conreu que el Tribunal de Garanties Constitucionals havia declarat inconstitucional[1105]. L'amenaça de que si entrava la CEDA en el govern desfermaria una insurrecció obrera es va complir. El dia 6 d'octubre es va desencadenar una vaga general revolucionària organitzada per l'Aliança Obrera a bastants indrets d'Espanya, però on va perdurar més i on els insurrectes es varen fer forts fou a Astúries, on la revolta va durar dotze dies, amb un balanç de destrucció i morts de certa entitat. La repressió fou dura i contundent. A les vuit de la tarda del 6 d'octubre, Lluís Companys va declarar l'Estat Català dins la República Federal espanyola des del Palau de la Generalitat, *"* [...] *con olvido de todos los deberes que le impone su cargo, su honor y su responsabilidad,* […]*"* [1106]. La rebel·lió del govern de la Generalitat va durar deu hores, sent sufocada amb destresa i poques baixes pel tarragoní general Domènec Batet, Cap de la IV Divisió Orgànica de l'Exèrcit amb seu a Barcelona. Gran part del Govern va

[1105] Vegeu, entre d'altres, les següents obres: GONZÁLEZ CALLEJA, Eduardo; COBO ROMERO, Francisco; MARTÍNEZ RUS, Ana; SÁNCHEZ PÉREZ, Francisco. *La Segunda República española.* 3ª Ed. Barcelona: Pasado & Presente, 2021, pp. 946-975. NIETO, Alejandro. *La rebelión militar de la Generalidad de Cataluña contra la República. El 6 de octubre en Barcelona.* Madrid: Fundación Alfonso Martín Escudero / Marcial Pons Historia, 2014. També: *Diari de Sessions del Parlament de Catalunya*. Núms 214 i 215 dels dies 5 i 6 de maig de 1936.

[1106] [Alocución del Señor Presidente del Consejo de Ministros a todos los ciudadanos españoles]. "Presidencia del Consejo de Ministros". *Gaceta de Madrid*. Núm. 280, de 7-10-1934, p. 194.

ser detingut, exceptuant, entre d'altres, el conseller Josep Dencàs, que va marxar de la Conselleria de Governació per les clavegueres fugint cap a França. A la resta de Catalunya es varen produir incidents de més o menys entitat, però la insurrecció a Catalunya, sense el suport de la CNT, va ser sufocada el dia 7 d'octubre. Aquell dia, el govern de la República va declarar l'estat de guerra en tot el territori espanyol[1107].

Página 6. — Martes 9 de octubre de 1934 LA VANGUARDIA

INFORMACION CATALANA

JORNADAS TRÁGICAS

Alzamiento del Gobierno de la Generalidad

A consecuencia de la formación del Gabinete Lerroux, el Gobierno de Cataluña proclama la República Federal Española y el Estado Catalán dentro de ella, rompiendo toda relación con las Instituciones actuales

Lucha armada entre las fuerzas de la República y las de la Generalidad

Capitulación del Gobierno de Cataluña

Titular del diari *La Vanguàrdia* del dia 9 d'octubre donant notícia dels fets del 6 d'octubre de 1934[1108]

En el municipi de Vila-seca de Solcina, aquell 6 d'octubre per la nit els serenos van fer un pregó per tal que els homes sortissin al carrer. Paral·lelament es varen tallar els arbres de la carretera nacional que va cap a Castelló i Tarragona (N-340) per tal d'entorpir la circulació, així com també es va interceptar la via del ferrocarril de Tarragona a València al seu pas pel municipi a l'alçada del lloc conegut com el *Pont de Fusta*. Fracassada la insurrecció, varen ser detinguts uns quants veïns del municipi que varen anar a parar als vaixells *"Cabo Cullera", "Andalucía"* i *"Manuel Arnús"*, que estaven ancorats al port de Tarragona i es varen fer servir com a vaixells presó. Alguns dels veïns empresonats varen ser els següents: Ramon Balsells Roig, Josep

[1107] Per a la insurrecció a les comarques catalanes vegeu: COSTA I DEU, Joan; SABATÉ I PUIG, Modest. *La veritat del 6 d'octubre.* Valls: Cossetània Edicions, 2006. Són molt interessants les descripcions i reflexions que va fer, mitjançant el diari *La Vanguardia*, del periodista Agustí Calvet, *Gaziel*, sobre els fets d'octubre a Barcelona i les seves repercussions a Catalunya. Vegeu: CALVET, Agustí (Gaziel). *Tot s'ha perdut.* Barcelona: RBA Libros (Biblioteca del Catalanisme), 2013, pp. 242-280. Per a la declaració de l'estat de guerra: *Gaceta de Madrid*. Núm. 280, de 7-10-1934, p. 194.
[1108] *La Vanguarda*, 9-10-1934, p. 6.

Gómez Garrabé, Artur Graset Granell, Magí Guardiola Barenys, Josep Llobet Bel, Ricard Marco Pascual, Francesc Mariné Granell, Jacint Martí Coca, Josep Pujol Artigas, Esteve Sangenís Clivillé, Ambrosi Sauné Aguiló, Josep Tomàs Anglès[1109].

Les forces de carrabiners que normalment estaven destacades en el Racó de Salou, a principis de novembre de 1934 encara es trobaven en el poble de Vila-seca de Solcina per a vigilar les vies del tren. Amb l'objectiu de donar suport a les forces de seguretat, i encapçalat per l'Ajuntament, es va obrir una subscripció pública [1110]. La relació de donants i les quantitats que varen oferir cadascú d'ells va ser la següent:

Taula 70. Subscripció pública a favor de les forces armades després dels fets del 6 d'octubre de 1934 en el municipi de Vila-seca de Solcina [1111]

Cognoms i nom	Donatiu (Pta)
Aguiló Alvira, Josep	2
Alcaldia de Vila-seca de Solcina	50
Alvira Ferré, Enric	10
Anguera C[astellví], Jaume	10
Ballvé, Pere	1
Barenys T[orrents], Modest	2
Bertran Pujals, Josep	5
Boada Díaz, Josep (Mossèn)	5
Casas Aguiló, Esteve	2
Casellas [Forasté], Joaquim	0,50
Ciurana [Roselló], Joaquim	0,50
Clavé Aguiló, Josep	1
Clavé Llauradó, Josep	0,50
Clavé Samsó, Antoni	0,50
Clavé Samsó, Joan	0,50
Clavé Samsó, Josep	0,50
Clavé Solé, Josep	1
Escoda, Josepa (Vídua de Vidal)	2
Espuis S[ubias], Marià	10
Farriol Salvadó, Joan	0,50
Ferré, Esteve	1
Ferré Ferré, Josep	1,75
Forasté [Casas], Esteve	2
Forasté Sauné, Josep	7
Forasté Sauné, Ramon	1
Garcia P[orqueras], Esteve	2
Garriga [Hortet], Pasqual	5
Gené Espinós, Ramon	1,50
Gesalí Rosell, Anna **(1)**	2
Gran Ballvé, Pau	1

[1109] CAMPOS I TERRÉ, Sebastià. *El 6 d'octubre a les comarques.* 2ª Ed (facsímil). Tortosa: Ed. Coop. Gràfica Dertosense, 1987, p. 122.
[1110] JANSÁ. "Notas comarcales. Vilaseca". *La Vanguardia*, 10-11-1934, p. 20.
[1111] **Font:** *La Cruz*. *Diario Católico*. Núms. 10.833 de 30-10-1934, p. 1; 10.854 de 23-11-1934, p.4; 10.858 de 27-11-1934, p. 4; i 10.868 de 8-12-1934, p.4. Relacions núms. 2, 15, 17 i 19 de la "Suscripción pública a favor de las fuerzas armadas". Els cognoms entre claudàtors han estat afegits per nosaltres en base al cens electoral rectificat aprovat el 24 d'octubre de 1934.

Gran Martí, Josep	2
Gran Socias, Joan	1
Gran Socias, Pau	1
Graset Pujals, Josep	2
Graset Saltó, Esteve	1
Jansà G[uardiola], Ramon	10
Jordà Brull, Francesc	1,50
Joventut Catòlica de Vila-seca (Centre Catòlic)	50
Llauradó Casas, Josep	1
Llauradó Clavé, Joan	1
Malapeira [Pons], Josep	2
March Torres, José de (Baró de la Torre d'en Dolça)	50
Mariné Martí, Joan	2
Martí [Sendra], Gumersind	0,25
Martí Mariné, Gabriel	1
Martí Sabaté, Esteve	0,25
Martí Torredemé, Gabriel	2
Moratal Orti, Joaquim	1,25
Morell Adserias, Antoni	0,50
Morell Adserias, Josep	2
Morell Martí, Martí	1
Morell Rius, Esteve	1
Olivé Marquès, Pere	2
Panadès Tarrés, Joaquim	5
Perera Sans, Josep (Alcalde gestor)	10
Poblet Serra, Joan **(2)**	1
Porta [Llorach], Joaquim	0,50
Pujals Saltó, Pau	2
Rebull B[ofarull], Marc	5
Roigés Garrabé, Joan	2
Rovira F[errando] , Antoni	1
Rull Artal, Josep	1
Salas Abad, Indaleci	1
Sicart i V[ilar]. , Isidro de (Comte de Sicart)	100
Sindicat Agrícola i Caixa Rural	100
Societat Centre Republicà " El Fènix "	50
Tous Vidal, Jacint	4
Total Pta.	**547**

(1) A l'original apareix com Ana Gesalia Rossell.
(2) A l'original apareix com Juan Paulet Serra.

De la llista es podria destacar, en primer lloc, els generosos donatius dels aristòcrates Comte de Sicart, amb cent pessetes de l'època; i el Baró de la Torre d'en Dolça, José de March, amb 50 pessetes. El Centre Catòlic va donar cinquanta pessetes i la Societat El Fènix cinquanta pessetes més. El Sindicat Agrícola també va ser generós amb cent pessetes. En síntesi, varen fer aportacions persones d'ideologia de centre dreta (republicans radicals), de dreta i extrema dreta (tradicionalistes).

El 17 d'octubre es va celebrar al consistori una sessió extraordinària en la que tot l'equip de govern municipal escollit el 14 de gener va ser destituït pels fets del 6 d'octubre. En aquesta

sessió, tot i que havien de ser presents tots els regidors i l'alcalde, només hi va assistir l'alcalde Modest Barenys Torrents. A l'acte també hi era el veí i metge Josep Perera Sans. Perera portava unes comunicacions de la Comandància Militar de Tarragona on se'l nomenava delegat especial a l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina, sent destituït tot l'equip de govern municipal. Josep Perera Sans, del Partit Republicà Radical, quedà designat alcalde gestor [1112]. El 7 de desembre varen ser alliberats els presos vila-secans que estaven en el vaixell "Manuel Arnús", tot arribant en tren a tres quarts de nou de la nit. L'andana de l'estació estava plena de gom a gom. Les escenes d'alegria varen ser commovedores [1113]. Tanmateix, no tots els presos del municipi de Vila-seca de Solcina foren alliberats aquell dia, doncs el juliol de 1935 l'equip de govern municipal, en sessió del dia 15, comentava que hi havia deu veïns que encara estaven empresonats pels fets del 6 d'octubre i que es trobaven a Pamplona. Aprofitant la visita pastoral de l'arquebisbe de Tarragona, el dia 8 de juliol a la parròquia de Sant Esteve [1114], l'alcalde Jaume Aragonès li va presentar una petició en nom de tot el consistori sol·licitant que els presos fossin traslladats a presons catalanes. De la mateixa manera es varen enviar cartes als diputats a Madrid, de la circumscripció de Tarragona, en Joan Palau Mayor (Partit Republicà Radical), Josep Mullerat Soldevila (Lliga Autonomista Republicana), Josep Maria Casabó Torras (Lliga Autonomista Republicana) i Joaquim Bau Nolla (Tradicionalista), en la mateixa línia que la lliurada a l'arquebisbe tarragoní; tot dient-los que els fets del 6 d'octubre a Vila-seca de Solcina *"* [...] *varen ésser promoguts per efectes socials* [...]*".* En sessió municipal de 30 de juliol s'acordà pagar un socors de 30,35 pta als presos de Pamplona Ambrosi Sauné i nou més[1115]. Les sol·licituds d'apropament dels presos del municipi de Vila-seca de Solcina sembla ser que varen ser escoltades, doncs el febrer de 1936 els presos es trobaven a la presó de Reus[1116]. Probablement ja feia uns mesos que hi eren.

[1112] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 14. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (3-5-1934 a 31-1-1936). Acta Núm. 34 [és un error, hauria de ser 35], de 17-10-1934, pp. 46 revers i 47 anvers.
[1113] "Notes comarcals. Vilaseca". *Diari de Tarragona*, 12-12-1934, p. 2.
[1114] APSEV. Llibre de visites pastorals. Visita pastoral de 8-7-1935.
[1115] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 14. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (3-5-1934 a 31-1-1936). Actes núms 39 i 40 de 15-7-1935 i 30-7-1935, respectivament.
[1116] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 14. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (30-1-1936 a 12-8-1937). Acat núm. 3 (Sessió extraordinària), de 18-2-1936, p. 6; i Acta núm. 4, de 19-2-1936, p. 7.

El 16 de maig de 1935, en virtut del que estipulava el *Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya* de 28 d'abril, s'havien de constituir els ajuntaments de Catalunya i eren nomenats, a Vila-seca de Solcina, els senyors Esteve Ferrando Magriñà, Antoni Rovira Casas, Ramon Magriñà Nolla, Josep Aguiló Alvira, Josep Mariné Martí, Joan Roigés Garravé i Josep Ferré Benaiges, per a constuir el nou ajuntament. Esteve Ferrando, Antoni Rovira i Ramon Magriñà renuncien al càrrec de manera irrevocable. L'alcalde gestor, Josep Parera, fa saber que en el poble no hi ha cap Josep Mariné Martí, i que en tot cas sí que hi ha el veí Joan Mariné Martí. Només compareixen en Joan Roigés Garravé i Josep Ferré Benaiges, els quals són possessionats dels seus càrrecs de regidors. Al no haver la meitat més un de regidors, no es pot celebrar sessió constitutiva del nou consistori i es va donar compte a la superioritat. Dos dies més tard es torna a celebrar sessió municipal i és nomenat alcalde interí Joan Roigés Garravé.

El 6 de juliol, davant la situació irregular i precària del consistori, es tornà a celebrar sessió de constitució del nou equip de govern. Les persones convocades per ordre governativa varen ser Pau Canadell Pujol, Josep Roca Salvadó, Joan Poblet Plana, Ramon Ferrando Ballvé, Antoni Rovira Alegret, Jaume Aragonès González, Esteve Graset Saltó, Josep Ferré Benaiges. Fou escollit alcalde per vuit vots a favor i un en blanc Jaume Aragonès González. Antoni Rovira Alegret, alcalde segon amb el mateix resultat. Joan Poblet Plana, alcalde tercer i igual nombre de vots. Pau Canadell Pujol, alcalde quart. Mateixos vots. El nou alcalde, Jaume Aragonès, declarà que el nou consistori estava *"* [...] *compost de ciutadans apolítics, l'orientació que es tindrà en tots els afers serà la verament actuació administrativa* [...] ". El regidor Esteve Graset Saltó, en nom propi, i en el de tota la resta de regidors, manifestà estar d'acord amb l'alcalde i, a més, va fer constar *"* [...] *la protesta que es creuen en el deure de formular, per la manera que en contra de les seves voluntats han tingut d'acceptar el càrrec municipal sense haver donat consentiment per a que els seus noms figuressin en cap proposta; i que si han fet el sacrifici de prendre possessió, ha sigut en primer lloc per a complir el deure cívic de ciutadans i per les ordres comminatòries rebudes"* [1117].

[1117] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 14. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (3-5-1934 a 31-1-1936). Actes dels dies 16-5-1935, p. 47 revers i 48 anvers; 18-5-1935, p. 48 revers i 49 anvers; 6-7-1935, pp. 49 revers i 50 anvers i revers.

En la sessió ordinària del dia 15 de juliol es varen determinar les comissions municipals que hi havia d'haver, que varen ser quatre[1118]:

1) Governació: Jaume Aragonès, Pau Canadell, Ramon Ferrando.

2) Hisenda: Antoni Rovira, Joan Roigés, Josep Roca.

3) Foment: Joan Poblet, Esteve Graset, Josep Ferré.

4) Salou: Jaume Aragonès, Ramon Ferrando.

El pressupost que regia era el de 1934 que es prorrogava per al segon semestre de 1935.

5.4.4.3-Les eleccions generals de 16 de febrer de 1936

L'any 1935 veurà el tensionament cada vegada més gran entre el Partit Republicà Radical i la CEDA de Gil Robles. La CEDA volia aprofundir molt en una política de grans canvis legislatius i, fins i tot, constitucionals. Si en això s'hi afegeix el fet de l'escàndol del que es va conèixer com *Estraperlo*, en el que es varen veure implicats membres del Partit Republicà Radical, entre ells el mateix Lerroux, la situació política no era gens estable. Alcalá-Zamora va designar com a president del consell de ministres a Joaquín Chapapietra, un personatge polític amb un perfil molt tècnic. El 9 de desembre, Gil Robles va reclamar la presidència del govern, però el president de la República, Alcalá-Zamora, va nomenar formar govern a Manuel Portela Valladares abans que donar-li el poder a la CEDA, una formació política que es declarava accidentalista i que no havia proclamat la seva fidelitat a la República. El 15 de desembre Portela havia format un govern de centre-dreta sense la CEDA. Tanmateix, aquest govern no gaudia del suficient suport parlamentari a les Corts. El 7 de gener de 1936, Alcalà-Zamora va signar el decret de dissolució de les Corts i convocava eleccions generals per al dia 16 de febrer, en primera volta, i per a l'1 de març, en segona [1119]. Espanya entrava, sense saber-ho, en les seves darreres eleccions generals democràtiques en molts anys. Fins 1977 no es varen tornar a tenir unes.

Les forces republicanes d'esquerres, així com els socialistes, varen aprendre dels errors de les eleccions de novembre de 1933, on es varen presentar per separat, i varen presentar una

[1118] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 14. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (3-5-1934 a 31-1-1936). Acta núm. 39, de 15-7-1935, p. 52 anvers a 57 anvers.
[1119] GONZÁLEZ CALLEJA, Eduardo; COBO ROMERO, Francisco; MARTÍNEZ RUS, Ana; SÁNCHEZ PÉREZ, Francisco. *La Segunda República española.* 3ª Ed. Barcelona: Pasado & Presente, 2021, pp. 1.079-1.083.

sola candidatura que es va venir a conèixer com el *Front Popular* [1120]. Manuel Azaña fou l'impulsor d'aquesta unió. Dins d'aquesta coalició electoral també s'hi trobava el Partit Comunista d'Espanya i d'altres formacions d'esquerres més minoritàries (Partit Sindicalista, POUM). El programa electoral del *Front Popular* es basava, fonamentalment, en l'amnistia per a totes les persones empresonades pels fets del 6 d'octubre, continuar amb la legislació reformista del primer bienni i continuar amb el procés de descentralització administrativa d'Espanya. A Catalunya, el denominat *Front Popular* va adquirir la denominació de *Front d'Esquerres*, en el que estava com a força principal ERC.

Els partits de dreta i extrema dreta no varen acabar de formar una coalició electoral, un front homogeni. La CEDA volia arribar al poder i en unes zones va pactar amb tradicionalistes i monàrquics, i en d'altres amb republicans radicals i de dretes. En d'altres amb totes les formacions exposades. L'objectiu era fer una oposició contrarevolucionària. A Catalunya sí que es va aconseguir formar una coalició electoral, la qual es va anomenar *Front Català d'Ordre*, sent la Lliga Catalana el principal partit, però també hi formaven part la CEDA, Acció Popular Catalana, Dreta de Catalunya, el Partit Republicà Radical i els tradicionalistes.

El comportament electoral en el municipi de Vila-seca de Solcina fou el següent:

Taula 71. Eleccions generals de 16-2-1936: participació i abstenció en el municipi de Vila-seca de Solcina[1121]

	Electors	Participació	%	Abstenció	%
Districte 1r / secció 1a	481	354	73,60	127	26,40
Districte 1r / secció 2a	435	354	81,38	81	18,62
Districte 2n / secció 1a	472	366	77,54	106	22,46
Districte 2n / secció 2a	412	304	73,79	108	26,21
Districte 2n / secció 3a	215	161	74,88	54	25,12
TOTAL	**2.015**	**1.539**	**76,38**	**476**	**23,62**

Les eleccions de febrer de 1936 varen tenir una participació més elevada (76,38 %) que les anteriors de novembre de 1933 (73,56 %) en el municipi de Vila-seca de Solcina. Tanmateix,

[1120] Per a la creació i el programa del Front Popular vegeu: GONZÁLEZ CALLEJA, Eduardo; COBO ROMERO, Francisco; MARTÍNEZ RUS, Ana; SÁNCHEZ PÉREZ, Francisco. *La Segunda República española. ...* , pp. 1.084-1.098.

[1121] **Font:** AHDT. Governació. Cens i eleccions. CPF. Capsa 118. "Eleccions a diputats a Corts de la República (1936)". Certificats d'escrutini del municipi de Vila-seca de Solcina. **Taula i gràfica d'elaboració propia.**

totes dues cites electorals no varen arribar ni superar els índexs de participació de les eleccions a Corts constituents de juny de 1931, amb una participació del 80,84 % [1122]. Les eleccions generals de febrer de 1936 varen ser les segones amb una participació més alta en el municipi vila-secà. La participació a tota Espanya durant les eleccions de 16 de febrer va ser d'un 72%[1123]. A Catalunya fou del 69,8 % i a la província de Tarragona del 72,8 % [1124]. La participació en el municipi vila-secà va superar el percentatge espanyol, català i provincial.

Els candidats de cada coalició que es varen presentar a la circumscripció de Tarragona, així com els vots obtinguts a Vila-seca de Solcina i a Salou varen ser els següents:

Taula 72. Eleccions generals de 16-2-1936: candidats i nombre de vots totals en el municipi de Vila-seca de Solcina [1125]

Front d'Esquerres de Catalunya		
Candidat	**Partit**	**Vots totals**
Marcel·lí Domingo Sanjuán	Partit Republicà d'Esquerra (PRE)	1.111
Josep Briansó Salvador	Acció Catalana Republicana (ACR)	**1.118**
Ventura Gassol Rovira	Esquerra Republicana de Catalunya (ERC)	1.080
Joan Sentís Nogués	Esquerra Republicana de Catalunya (ERC)	1.088
Amós Ruiz Lecina	Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE)	1.072
	Total	**5.469**
Front Català d'Ordre		
Ramon Barbat Miracle	Partit Republicà Radical (PRR)	**433**
Joaquim Bau Nolla	Tradicionalista (Carlí)	419
Josep Maria Casabó Torras	Lliga Autonomista Republicana (LLAR)	422
Josep Mullerat Soldevila	Acció Popular Catalana (APC)	423
Gaietà Vilella Puig	Independent	412
	Total	**2.109**

La coalició més votada, amb escreix, va ser la del Front d'Esquerres de Catalunya, amb un total de 5.469 vots. El Front Català d'Ordre va obtenir 2.109 vots. La diferència a favor de la coalició d'esquerres era de 3.360 vots. Victòria aclaparadora a favor de les esquerres. El candidat més votat del Front d'Esquerres va ser Josep Briansó, d'Acció Catalana Republicana,

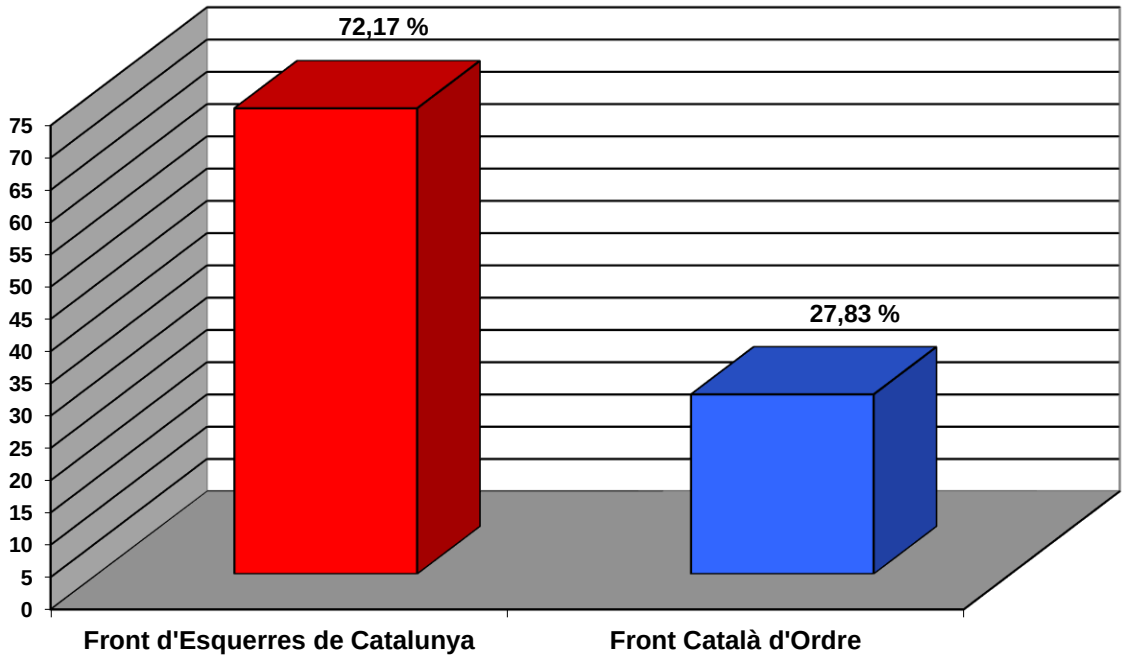
[1122] Vegeu taules 62 i 66, respectivament.
[1123] TUSELL, Javier. *Las elecciones del Frente Popular*. Vol. 2. Madrid: Ed. Cuadernos para el Diálogo, 1971, p. 13.
[1124] MOLINS, Joaquín María. *Elecciones y partidos políticos en la provincia de Tarragona 1890-1936.* Vol. II. Tarragona: Publicacions de la Diputació de Tarragona, 1985, p. 76.
[1125] **Font:** AHDT. Governació. Cens i eleccions. CPF. Capsa 118. "Eleccions a diputats a Corts de la República (1936)". Certificats d'escrutini del municipi de Vila-seca de Solcina. **Taula d'elaboració pròpia.**

amb 1.118 vots. Immediatament després, amb set vots menys, Marcel·lí Domingo. Esquerra Republicana en tercer lloc amb Joan Sentís Nogués (1.088 vots). Tot i l'hegemonia política d'Esquerra Republicana a Catalunya i ostentar el poder a la Generalitat de Catalunya, ERC no acabava de cuallar, d'obtenir la superioritat política en el municipi de Vila-seca de Solcina. I això que un dels candidats era Ventura Gassol Rovira, fill de la Selva del Camp (Baix Camp), Conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya, i personatge polític que gaudia de bon predicament i fama entre les files del seu partit. L'opció socialista, encarnada en la figura d'Amós Ruiz Lecina, va ser la menys votada amb 1.072 vots. El vot majoritari d'esquerres en el municipi de Vila-seca de Solcina es podria qualificar de moderat, en base als dos candidats més votats: Briansó i Domingo.

Dins la coalició del Front Català d'Ordre, el candidat més votat fou el republicà radical Ramon Barbat, amb 433 vots. En segon lloc, Josep Mullerat, d'Acció Popular Catalana, amb 423 vots, tot i que, immediatament després, per un vot menys, es situava Josep Maria Casabó, de la Lliga, amb 422 vots. El tradicionalisme, representat per Joaquim Bau, va quedar en quart lloc. El vot de dreta a Vila-seca de Solcina també es va caracteritzar per la seva moderació.

Els percentatges de vot a cada candidatura queden reflectits en la gràfica següent:

GRÀFICA 40. ELECCIONS GENERALS (16-2-1936): PERCENTATGES DE VOT A CANDIDATURES EN EL MUNICIPI DE VILA-SECA DE SOLCINA

El 72,17 % del vot del municipi vila-secà va anar a parar a la coalició del Front d'Esquerres de Catalunya. Només un 27, 83 % va anar al Front Català d'Ordre. La diferencia entre ambdues candidatures va ser molt significativa.

Tant a Catalunya com a la resta d'Espanya, les eleccions varen ser guanyades pel Front d'Esquerres i pel Front Popular, respectivament [1126]. Aquell mateix 16 de febrer, per la nit, ja es varen començar a tenir notícies de la victòria de la coalició del Fron Popular a bastants zones d'Espanya. L'alegria va començar a desbordar-se pels carrers i places de moltes localitats espanyoles aquella mateixa nit electoral i dies posteriors immediats. El dilluns, dia 17 de febrer, el consistori vila-secà envià la seva dimissió irrevocable al Comissari de la Generalitat de Catalunya a Tarragona [1127]. Aquell dia, el President del Consell de Ministres, Portela Valladares, va començar a rebre pressions per part de Gil Robles, del general Franco, encara aleshores Cap de l'Estat Major de l'Exèrcit, i del mateix President de la República, Alcalá-Zamora, per a que proclamés l'estat de guerra. Portela es va negar, i de manera precipitada va dimitir el dia 19 de febrer. Manuel Azaña va haver d'assumir abans d'hora la presidència del Consell de ministres creant un gabinet de membres format estrictament per republicans (Izquierda Republicana i Unión Republicana) [1128].

5.4.5- La República del Front Popular

Amb l'arribada del govern Azaña al poder es varen començar a implementar els punts del programa electoral del Front Popular i que, a grans trets, eren bastant similars als del primer bienni de la Segona República. Una de les mesures fou decretar una amnistia per a totes les persones empresonades pels fets del 6 d'octubre.

Un dia abans de la dimissió de Manuel Portela com a President del Consell de Ministres, el 18 de febrer, es va celebrar una sessió extraordinària a l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina per tal de donar compliment un decret del Governador General de Catalunya en el sentit que s'havien de reposar en els seus càrrecs tots els regidors i alcaldes existents en les localitats catalanes anteriors als fets del 6 d'octubre de 1934. O sigui, els equips de govern municipals

[1126] Vegeu al respecte: TUSELL, Javier. *Las elecciones del Frente Popular*. 2 Vols. Madrid: Ed. Cuadernos para el Diálogo, 1971.
[1127] AHMV. Fons municipal. Llibre registre de sortides de documents (6-9-1935 a 20-9-1939). Sortida de 17-2-1936. Foli 40.
[1128] GONZÁLEZ CALLEJA, Eduardo; COBO ROMERO, Francisco; MARTÍNEZ RUS, Ana; SÁNCHEZ PÉREZ, Francisco. *La Segunda República española*. … , pp. 1.083-1.084.

escollits durant les eleccions del 14 de gener de 1934. En la sessió extraordinària esmentada, l'alcalde gestor Jaume Aragonès González donà lectura del decret, possessionà als anteriors regidors i alcalde, i després es va retirar del saló de sessions [1129].

En la mateixa sessió, el consistori reposat va aprovar la formació d'una junta depuradora que havia d'examinar els comptes de l'administració municipal entre el 6 d'octubre de 1934 i fins el 18 de febrer de 1936. Els membres designats per aclamació que formaven part d'aquesta junta eren Esteve Roselló Martí, Josep Tost Vidal, i Esteve Torrademé Torrademé. També es va acordar que els regidors Antoni Llunas, Ramon Fonts i Esteve Torrademé anessin a visitar els presos polítics del 6 d'octubre del municipi que es trobaven tancats a la presó de Reus; *"Fent-los-hi present d'un dinar, tabacs, pastes i licors* [...] *pagant-se les despeses del capital d'imprevistos"* [1130]. També es varen revocar els nomenaments d'empleats municipals fets a partir del 6 d'octubre de 1934 fins al 18 de febrer de 1936. L'alcalde Modest Barenys Torrents, així com els alcaldes segon al quart, senyors Josep Torrell Benach, Esteve Torrademé Torrademé, i Jacint Sans Vidal, en aquesta sessió extraordinària varen presentar les seves dimissions, les quals no varen ser admeses en la sessió extraordinària que es va fer l'endemà dia 19 de febrer [1131].

Amb la amnistia decretada pel govern Azaña, el 21 de febrer [1132], l'1 de març va tornar a Barcelona el President Lluís Companys i la resta de consellers empresonats pels fets del 6 d'octubre. Una representació del consistori vila-secà, encapçalada pel seu alcalde, varen anar a Barcelona per a homenatjar el govern de la Generalitat de Catalunya i el seu President, els quals varen tenir una rebuda apoteòsica [1133].

[1129] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 14. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina. Acta núm. 3 (Sessió extraordinària), de 18-2-1936, p. 6.
[1130] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 14. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina. Acta núm. 3 (Sessió extraordinària), de 18-2-1936, p. 6.
[1131] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 14. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina. Acta núm. 4 (Sessió extraordinària), de 19-2-1936, p. 7.
[1132] [Presidencia del Consejo de Ministros. Decreto-ley, de 21-2-1936, concediendo amnistía a los penados y encausados por delitos políticos y sociales …]. *Gaceta de Madrid.* Núm. 53, de 22-2-1936, p. 1.515.
[1133] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 14. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina. Acta núm. 6, de 3-3-1936. També, *La Vanguardia*, 3-3-1936, p. 11 "En el Ayuntamiento. La representación de los Ayuntamientos de Cataluña". Per a la rebuda a Companys i resta de Consellers: *La Vanguardia*, 3-3-1936, pp. 8-12.

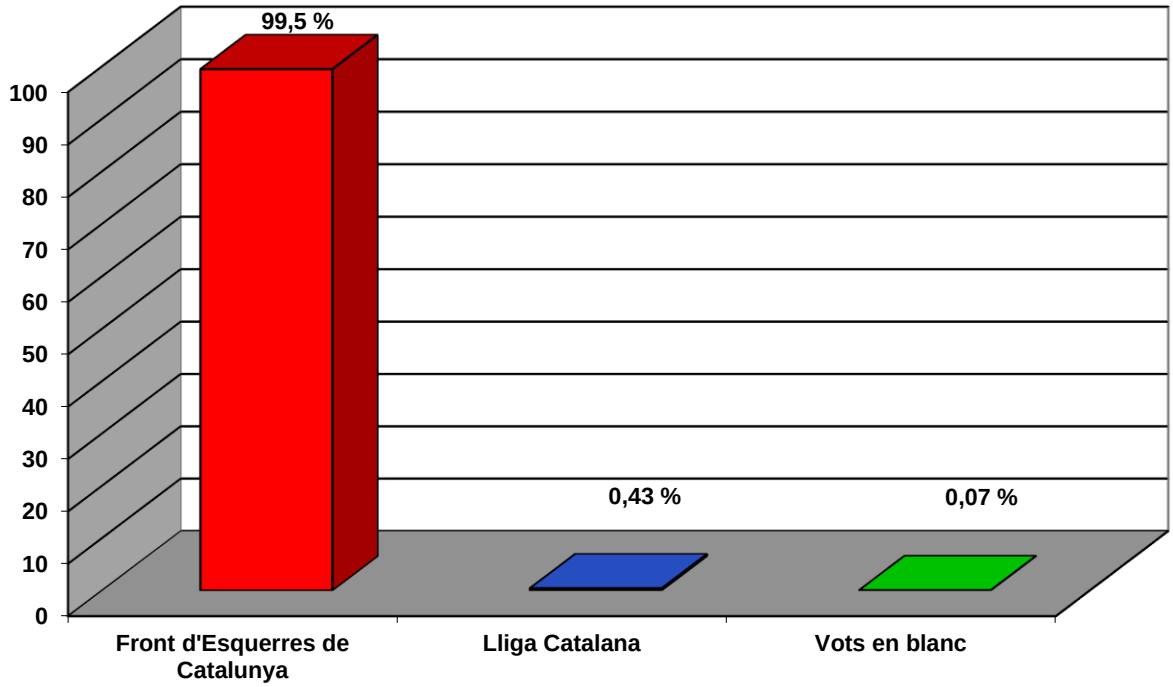
5.4.5.1- Elecció de compromissaris per a l'elecció de President de la República

El 3 d'abril es varen constituir les noves Corts. La intenció immediata del Front Popular, vehiculada a través del socialista Indalecio Prieto, era la de destituir al president de la República, Niceto Alcalá-Zamora. *"Acto tan paradójico, e incluso no muy acorde con la moral política,* [...]*"*, com va dir el professor Manuel Tuñón de Lara [1134]. Es va recórrer a l'article 81 de la Constitució que deia que es podia destituir al cap de l'Estat si aquest havia dissolt les Corts dos cops i si les Corts consideraven que la darrera dissolució havia estat improcedent. Tant els partits del Front Popular com els de dretes no veien amb bons ulls a Alcalá-Zamora. Els primers perquè no perdonaven que el president de la República permetés l'entrada de la CEDA en el govern de Lerroux l'octubre de 1934; els segons perquè no se'ls hi havia donat accés a la presidència del Consell de ministres quan, en les eleccions de novembre de 1933, eren la formació més votada i amb més escons. També, que Alcalá-Zamora es negués a signar vàries dotzenes de penes de mort derivades dels fets del 6 d'octubre. Quatre dies més tard, el 7 d'abril, es va procedir a la votació per decidir la destitució. Per 238 vots a favor i 5 en contra, la dreta es va abstenir, Alcalá-Zamora fou destituït. La presidència de la República va passar interinament al President de les Corts, Diego Martínez Barrio[1135]. Per decret del dia 9 d'abril es convocaven eleccions de compromissaris per a l'elecció del President de la República per al dia 26 d'abril[1136].

En el municipi de Vila-seca de Solcina el nombre d'electors era de 2.015, dels que 1.214 (60,25 %) varen exercir el seu dret a vot. L'abstenció fou del 39, 75 %. Els compromissaris que es varen presentar s'aglutinaven en dues coalicions: Front d'Esquerres i Lliga Catalana. El Front d'Esqueres va obtenir un total de 6.015 vots (99,50 %) i la Lliga Catalana només 26 vots (0,43%). A Salou, que era el districte segon, secció tercera, amb 214 electors, dels que 93 no varen anar a les urnes, el Front d'Esquerres va obtenir cent vint vots cada canditat i la Lliga Catalana cap vot. Hi va haver un vot en blanc [1137]. La gràfica 41 ajuda a copsar la desproporció de vot entre ambdues coalicions:

[1134] TUÑÓN DE LARA, Manuel. *La II República.* Vol 2. 3ª Ed. Madrid: Siglo XXI de España Editores, 1976, p. 174.
[1135] GIL PECHARROMÁN, Julio. *Segunda República española. …* ., p. 330. També, TUÑÓN DE LARA, Manuel. *La II República.* Vol. 2. … . , pp. 173-174.
[1136] *Gaceta de Madrid.* Núm. 101, de 10-4-1936, p. 291. Segons la Constitució republicana, el President de la República era escollit conjuntamente per les Corts i per un nombre de compromissaris igual al de diputats. Els compromissaris havien de ser escollits mitjançant eleccions.
[1137] AHDT. Cens i eleccions. CPF 109. "Elecció compromissaris per la votació del President de la República".

GRÀFICA 41. ELECCIÓ DE COMPROMISSARIS PER A LA VOTACIÓ DE PRESIDENT DE LA REPÚBLICA (26-4-1936): PERCENTATGE DE VOT A CANDIDATURES EN EL MUNICIPI DE VILA-SECA DE SOLCINA

A nivell de tota Espanya, el nombre de compromissaris del Front Popular / Front d'Esquerres fou de 358, i el de la dreta va ser de 63. El dia 10 de maig, en el *Palacio de Cristal* del parc del Retiro de Madrid, diputats i compromissaris efectuaren la votació per a escollir el nou President de la República, obtenint Manuel Azaña 754 vots; 88 en blanc, corresponents a la CEDA, i 32 varen anar a d'altres candidats. Fou proclamat segon President de la Segona República Manuel Azaña Díaz. L'endemà, dia 11, Azaña va prendre possessió del càrrec, prèvia dimissió com a President del Consell de Ministres, càrrec que va passar a ostentar Santiago Casares Quiroga, que va formar nou govern amb membres d'Izquierda Republicana, Unión Republicana, un independent i un ministre d'Esquerra Republicana de Catalunya, Joan Lluhí Vallescà[1138].

[1138] GIL PECHARROMÁN, Julio. *Segunda República española (1931-1936).* … . , p. 331. També, *Gaceta de Madrid.* Núm. 132, de 11-5-1936, p. 1.379. On apareix la presa de possessió d'Azaña com a President de la República i la seva dimissió com a President del Consell de Ministres.

5.5- La Guerra Civil espanyola

El 17 de juliol, per la tarda, forces militars de l'Exèrcit espanyol es varen revoltar a Melilla contra el govern de la República. El cop d'Estat, que es portava planejant des de l'arribada al poder del Front Popular, i que ja tenia, prèviament, un substrat colpista més o menys latent des de 1932, segons les circumstàncies polítiques, va dur-se a terme sota la direcció del general Emilio Mola. Comptava amb generals com Francisco Franco, Cabanellas, Gonzalo Queipo de Llano, etc. La insurrecció es va anar estenent per la zona del Protectorat espanyol del Marroc i d'Espanya entre els dies 18 i 20. A Barcelona, la sublevació es va produir el dia 19 i no va comptar amb el concurs de la Guàrdia Civil, la qual estava comandada pel coronel Escobar. L'aixecament fou esclafat entre aquell dia i el dia 20[1139].

5.5.1- Incendis d'edificis religiosos, incautació d'immobles i assassinats a Vila-seca de Solcina i Salou

Les primeres notícies de la insurrecció es varen rebre a Vila-seca de Solcina pels aparells de ràdio que alguns veïns posseïen. El boca a boca va anar fent circular les greus notícies que anaven succeint[1140]. El veí Salvador Ferrando Inglès comenta, en les seves memòries de la revolució i Guerra Civil, com *"El dia 21 al vespre, arribaren a Tarragona alguns cotxes de revolucionaris armats amb fusells i pistoles, fent saqueigs i posant foc als convents. Des del terraplè de l'estació d'aquí a Vila-seca es podia distingir el resplendor dels incendis. El dia següent al matí, en Ràfols, mon cosí Jaume Purqueras, el meu germà Salvador i jo anàrem en bicicleta a Tarragona a veure els estralls fets pels revolucionaris. Per la carretera trobàrem tres cotxes de revolucionaris amb armes, que es dirigien cap a Vila-seca; ens saludaren amb el puny (salut antifeixista).* [...]. *Al tornar a casa, en ésser al "Coll Blanc" vàrem veure que del mig del poble hi sortia molt de fum. De seguida ens vàrem adonar que aquells revolucionaris que havíem*

[1139] Per a l'elaboració d'aquest capítol, ens hem basat, preferentment, en les obres de: PRESTON, Paul. *La Guerra Civil española.* Barcelona: Plaza & Janés, 2000. ALÍA MIRANDA, Francisco. *Julio de 1936. Conspiración y alzamiento contra la Segunda República*. Barcelona: Crítica, 2011. VIÑAS, Ángel. *Franco, Hitler y el estallido de la Guerra Civil. Antecedentes y consecuencias*. Madrid: Alianza Editorial, 2001. MARTÍN RAMOS, José Luis. *Guerra y revolución en Cataluña 1936-1939.* Barcelona: Crítica, 2018. VV.AA. *La guerra civil española 80 años después. Un conflicto internacional y una fractura cultural*. Alberto Reig Tapia y Josep Sánchez Cervelló (Coords). Madrid: Ed. Tecnos, 2019. PIQUÉ i PADRÓ, Jordi. *La crisi de la rereguarda. Revolució i Guerra Civil a Tarragona (1936-1939)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Biblioteca Abat Oliba, 193), 1998.

[1140] ANTON i CLAVÉ, Salvador. "Revolta i vida quotidiana a Vila-seca durant la guerra". A: La Guerra Civil a Tarragona (Col·leccionable la Guerra Civil a Tarragona. Capítol 15). *Diari de Tarragona* (Setmana del 4 al 10 d'octubre de 1986), p. 114. També el testimoni del senyor Salvador Ferrando Inglès. Vila-seca, 28-12-2002.

trobat quan anàvem cap a Tarragona havien posat foc a l'església"[1141]*.* Efectivament, l'església parroquial de Sant Esteve fou cremada el 22 de juliol per aquests elements provinents de fora vila amb l'ajut del veí vila-secà Desideri Ballvé Pujals. Varen entrar a l'església i varen treure a la plaça la imatge de la Verge dels Dolors cremant-la tot seguit. Com varen veure que el veïnat no seguia les seves passes i no entraven en el temple per a treure objectes i cremar-los, decidiren entrar-hi ells a l'edifici i cremar-lo directament. L'església va quedar calcinada i en estat ruïnós perdent-se el retaule barroc així com la resta d'imatges i mobiliari[1142]. No contents amb això, ja tenien a punt de fer pujar al camió a mossèn Josep Pijoan Torrell, rector de la parròquia, per a endur-se'l i assassinar-lo als afores del poble amb total seguretat. Pere Molas Morell, natural i veí de Vila-seca de Solcina, i caporal del Somatent, que va arribar del camp on estava al tenir notícia que l'església s'estava cremant, va impedir que al sacerdot se l'enduguessin. Segons Molas, *"En los ojos de todos los vecinos presentes se leía la consternación que les invadía, pero el terror a la chusma paralizaba sus determinaciones.* […] *me venció la vergüenza y la rabia e increpé a los desconocidos. Dije que no necesitábamos para ello ni maestros ni verdugos. Que juzgar al Cura-Rector era competencia exclusiva del pueblo y que por tanto ellos ya estaban allí de más y el sacerdote se quedaba con nosotros. Los timoratos a mi ejemplo se crecieron. Los desconocidos* […] *optaron por dejar al Cura y marcharse, aunque amenazando con que a la noche volverían partidas armadas a por el Rector y los elementos de derechas para "liquidarlos" en el acto"* [1143]*.*

Aquell mateix dia 22, a mitja tarda, varen fer acte de presència a l'ermita de la Pineda dos cotxes amb elements revolucionaris forasters amb la intenció de repetir l'acció que ja s'havia produït a l'església parroquial. L'ermità, Joaquim Morell Giraltó, coneixia el que havia passat a l'església de Sant Esteve per la seva muller Palmira Agramunt, que havia anat pel matí al poble a comprar. Immediatament va retirar la imatge de la Verge de la Pineda, la qual fou enterrada pel seu fill Josep Morell Agramunt prop d'una olivera i amb una pedra al damunt. Els revolucionaris tenien intenció de calar foc al temple, però l'ermità els hi pregà que no ho fessin perquè la casa

[1141] FERRANDO INGLÈS, Josep. *Història i memòries viscudes de la revolución i Guerra Civil de 1936-1939*. Capítol. 1. [Memòries no publicades facilitades a l'autor per gentilesa de la senyora Pineda Vaquer].
[1142] AHN. Fondos contemporáneos. Causa General. Legajo 1.447. Exp. 29. Vila-seca de Solcina. "Estado número 3".
[1143] TMTT. Sumarísimo de urgencia núm. 328. Seguido contra Pedro Molas Morell. Año 1939. Declaració de Pere Molas. Presó de San Miguel de los Reyes. València, 10 d'abril de 1940.

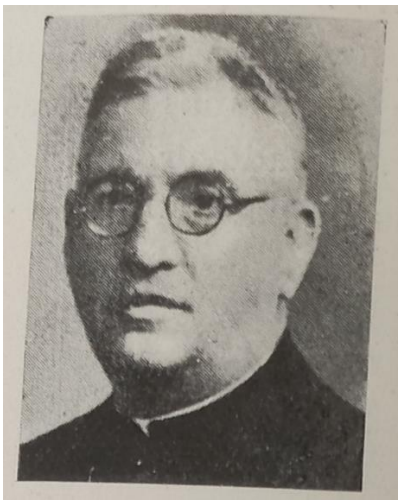
on vivien estava adossada a l'ermita i podia quedar afectada per l'incendi. Els individus varen accedir, però varen treure totes les imatges, altars laterals i mobiliari (bancs) que hi havia dins l'ermita i els hi varen prendre foc a fora. L'altar major es va salvar. Al veure que no hi era la imatge de la Verge de la Pineda amenaçaren, pistola al pit, a l'ermità davant la seva muller i fills, per a saber on era la imatge. Joaquim Morell va dir que no ho sabia i que feia uns dies que venien confrares i que havien retirat alguns objectes. Tot just en aquell moment va arribar un cotxe amb cinc persones del poble, un d'ells Josep Perera que els va conminar a que marxessin, cosa que varen fer. Dies més tard, la imatge va ser traslladada per Josep Morell Adserias a casa seva, Carrer de l'Hospital, 10 de Vila-seca de Solcina, dins un civader i al damunt hi posà tomàquets, pebrines i albergínies. Soterrada en el celler d'aquesta casa va romandre tota la guerra [1144].

També aquell dia, uns vint milicians varen arribar en cotxes a Salou provinents de Reus. Es varen dirigir a l'església de Santa Maria del Mar. Un cop allà, van prendre foc a les imatges, objectes de culte i documentació parroquial, però el temple no fou calcinat. Alguns veïns els varen convèncer per a que marxessin, cosa que varen fer, però quan ja eren al Carrer Barcelona sortint de Salou direcció Reus, mossèn Jaume Constantí va fer sonar la campana de l'església i els milicians varen tornar. Amb l'acusació que el mossèn tenia un arma se'l varen endur [1145]. El varen portar a Reus i de la capital del Baix Camp va anar a parar al vaixell presó que hi havia a Tarragona. El 26 d'agost fou tret del vaixell i assassinat a les Quatre Carreteres, en el terme de Vila-seca de Solcina. Prèviament als actes descrits, sembla ser que un feligrès seu li havia portat un vestit de mecànic per a que pogués així passar desapercebut. Ell es va negar [1146].

[1144] "La imatge de la Mare de Déu de la Pineda en els anys de la Guerra Civil 1936-1939". A: Parròquia de Sant Esteve.Vila-seca. Full informatiu 2004. Suplement especial, p. 2. L'autor del relat, el senyor Josep Morell Agrumunt, fill de l'ermità, diu que qui va increpar als revolucionaris era Josep Maria Perera. Creiem, sens dubte, que és un lapsus i que es referia a Josep Perera. Sobre la crema d'objectes de l'ermita de la Pineda vegeu també: AHN. Fondos contemporáneos. Causa General. Legajo 1.447. Exp. 29. Vila-seca de Solcina. "Estado número 3".

[1145] CIRERA SALÓ, Maite. "La Guerra Civil a Salou". *Estudis de Salou*. Recull 1 (1996), p. 30. També: AHN. Fondos contemporáneos. Causa General. Legajo 1.447. Exp. 29. Vila-seca de Solcina. "Estado número 3".

[1146] [SERRA VILARÓ, Juan]. *Víctimas sacerdotales del arzobispado de Tarragona durante la persecución religiosa del 1936-1939*. Tarragona: Suc. de Torres & Virgili, 194?, p.103.

Mossèn Jaume Constantí Inglès [1147]

Entre finals de juliol i fins l'any 1938 es varen portar a terme un seguit d'ocupacions de cases en el poble de Vila-seca de Solcina i a Salou. Les cases incautades i ocupades varen ser les següents [1148]:

1) Casa de Manel Baldrich Folch, veí de Barcelona. Coneguda per Ca Baldrich, ubicada en el Carrer Sant Josep, 27. Va ser ocupada per la CNT a finals de juliol, per les Joventuts Llibertàries, després es va fer servir per acollir refugiats de guerra bascos i posteriorment va ser utilitzada per l'Exèrcit Popular de la República. La casa va quedar totalment saquejada.
2) Casa de la Vídua de Rosell, veïna de Tarragona. Carrer del Mar, 6. Ocupada en principi pel POUM a primers d'agost de 1936. Posteriorment es varen instal·lar refugiats. Va quedar desvalisada.
3) Casa ubicada en el Carrer del Mar, 4, propietat d'Assumpció Sampons Romero, veïna de Barcelona. Ocupada per la CNT a primers d'agost de 1936. També va quedar desvalisada.
4) Casa ubicada en el Carrer Major, 6, propietat d'Esteve Alvira Morell. Requisada a primers d'agost de 1936 per la junta del PSUC. Va ser saquejada.

[1147] **Font: [**SERRA VILARÓ, Juan]. *Víctimas sacerdotales del arzobispado de Tarragona durante la persecución religiosa del 1936-1939.* Tarragona: Suc. de Torres & Virgili, 1945?, p.102.
[1148] AHN. Fondos contemporáneos. Causa General. Legajo 1.447. Exp. 29. Vila-seca de Solcina. "Estado número 3".

5) Casa del Carrer Major, 16, propietat de José de March y Torres, Baró de la Torre d'en Dolça, veí de Tarragona. Ocupada el mes de novembre de 1936 per a instal·lar refugiats. Al marxar aquests quan ja la guerra s'acabava, fou saquejada.
6) Casa del Colomí, afores del poble. Ocupada el novembre de 1936. Propietat de Francesc Martí Padró, veí de Barcelona. Varen viure refugiats. Saquejada.
7) Societat Joventut Catòlica, Carrer de Comte Sicart, 1. Ocupada a finals de juliol de 1936 per la CNT. Es varen apropiar dels efectes de cafè i licors i resta de coses que hi havia.
8) Casa rectoral de la parròquia de Santa Maria del Mar de Salou. Saquejada a primers d'agost pel comitè revolucionari de Salou, el qual va vendre els seus mobles.
9) L'abril de 1938, amb l'arribada de l'Exèrcit Popular de la República a Salou i a Vila-seca de Solcina per a preparar la batalla de l'Ebre, varen ser ocupats per les forces de Líster els xalets Miarnau, Fort, Loperena, Sant Jordi i Mar i Sol.

Un cas que va portar problemes diplomàtics fou el del súbdit britànic Salvador Guardiola Iglesias, vila-secà de naixement, que de jove va viatjar a Austràlia i allà va fer fortuna i, a més, es va adquirir la nacionalitat del Regne Unit de la Gran Bretanya. A l'esclatar la Guerra Civil, les seves terres, ubicades a les partides de la Formiga, Garriga i la Pineda varen ser confiscades per la Unió d'Obrers del Camp (UGT) de Vila-seca de Solcina. El seu immoble de la Plaça Castelar, 3 també fou ocupat. Salvador Guardiola, que vivia a Barcelona, es va passar tota la guerra protestant, mitjançant el consolat britànic, davant la Generalitat de Catalunya per a que li tornessin les terres i la casa [1149].

Hem parlat ja de l'assassinat del capellà de Salou. Tanmateix, dos veïns més del municipi varen morir assassinats durant la Guerra Civil [1150]:

1) Severià Martínez Garriga. Faroner del far del Cap de Salou. Assassinat a primers d'agost de 1936. Tot sembla indicar que el motiu va ser que va ajudar a escapar cap

[1149] ANC. Fons Generalitat de Catalunya. Guerra Civil. Leg. 19/2 nº80. Leg. 210/4. Nº 65. AHDT. Governació. CPF. Núm. 83 (1937).
[1150] AHN. Fondos contemporáneos. Causa General. Legajo 1.447. Exp. 29. Vila-seca de Solcina. "Estado número 1". Per a l'ajut de Severià Martínez al metge, vegeu: CIRERA SALÓ, Maite. "La Guerra Civil a Salou". *Estudis de Salou.* Recull 1 (1996), p. 31.

a França al Doctor Abadal. El metge li va enviar una carta que fou interceptada tot descobrint l'acció i per aquest motiu va ser assassinat.

2) Esteve Calbó Porqueras. Assassinat el 5 de maig de 1938 fora del terme municipal de Vila-seca de Solcina. Detingut per un sergent de la 35 Divisió de l'Exèrcit Popular de la República.

Esteve Calbó Porqueras [1151]

5.5.2- La creació del comitè de Vila-seca de Solcina i la independència de Salou

Davant l'esfondrament de les institucions republicanes, varen començar a constituir-se comitès antifeixistes per totes les localitats catalanes. Aprofitant aquet buit de poder, el nucli de Salou proclamà la seva independència respecte de Vila-seca de Solcina. El comitè antifeixista de Salou, en funcions d'ajuntament, encetà un llibre d'actes el dia 15 d'agost de 1936. Nou dies més tard, el 24 d'agost, aquest comitè proclama la independència de Salou, tot i la protesta de Vila-seca de Solcina, i assumeix les funcions d'ajuntament, quedant constituït de la següent manera:

[1151] Fotografia cedida per gentilesa de la senyora Maria Rovira Llauradó, vídua d'Esteve Calbó Porqueras, i la seva filla, la senyora Maria del Carme Calbó Rovira. Vila-seca, juny 2004.

Presidència i finances: Andreu Pàmies i Dolcet. Governació i Justícia: Josep Cherta Marsal. Treball: Anton Alcover Pons. Sanitat i Assistència Social: Natali Rival Barba. Proveïments i secretaria: Esteve Saltó Gesalí. La vida del comitè, així com la independència de Salou es varen acabar el 15 d'octubre de 1936 [1152].

La constitució del comitè antifeixista de Vila-seca es va fer no pas per un desig de les forces polítco-sindicals de la localitat, sinó que fou deguda, segons el testimoni de Pere Molas Morell, al fet que les demés localitats tenien ja els seus comitès respectius i Vila-seca s'estava quedant en evidència i les forces antifeixistes de les rodalies podien començar a pensar que el poble de Vila-seca de Solcina era facciós. Era doncs, imprescindible, crear, de cara a la galeria, el comitè, del qual va formar part en Pere Molas Morell, com a suposat membre d'Acció Catalana Republicana [1153].

5.5.3- L'esforç de guerra

Passats els primers dies després del 17-18 de juliol, es va veure molt clar que Espanya havia entrat en una guerra que podia durar bastant de temps, i que el que havia d'ésser un cop d'estat de breu durada s'havia esvaït. En el bàndol republicà, sufocada la rebel·lió militar de Barcelona, les forces polítco-sindicals varen organitzar les seves columnes de milicians per tal d'anar a combatre a Aragó i conquerir Saragossa. Es va organitzar també una expedició per a conquerir Mallorca en la que varen anar deu joves vila-secans. Moriren Josep Gual, Rafel Santgenís i Gabriel Anglès [1154]. Per tal d'ajudar als milicians que anaven i lluitaven al front, la Societat dels Obrers va organitzar un recapte públic per tal de recollir aliments durant l'estiu de 1936. Les quantitats recollides varen ser força abundants i variades.

El 31 de juliol, el Comisari de la Generalitat de Catalunya a Tarragona va resoldre incautar les finques de la partida del Prat d'Albinyana per tal de construir un camp d'aviació. En la construcció d'aquest camp hi varen participar veïns de Vila-seca de Solcina de les sindicals CNT i UGT (*Els Obrers*), així com la Cooperativa Agrícola [1155].

[1152] AHMV. Fons municipal. Apartat 1. Caixa 14. "Llibre d'actes del comité antifeixista de Salou".
[1153] TMTT. Sumarísimo de urgencia núm. 328. Seguido contra Pedro Molas Morell. Año 1939. Declaració de Pere Molas. Presó de San Miguel de los Reyes. València, 10 d'abril de 1940.
[1154] FERRANDO INGLÈS, Josep. *Història i memòries viscudes …* . Capítol 2.
[1155] AHDT. Obres Públiques. CPF. Núm. 184 (1936-1937).

Vilasecans:

La Comissió de Proveïments de la Societat d'Obrers d'aquesta vila, pertanyents a la U. G. T., us adreça amb vertadera satisfacció el resultat obtingut de la colecta pública pro-Milícies Antifeixistes, remarcant a l'ensems i patentitzant d'una manera ben palesa l'esperit altruista dels habitants d'aquesta nostra volguda població que, amb un gest expontani digne de tota lloança, han contribuit a dita colecta per a demostrar que ni per un moment obliden als nostres germans que's baten al front sacrificant amb tot l'heroisme les seves pròpies vides per aixafar d'una vegada i per a sempre la maleïda nisaga del feixisme que, amb la seva petulància, esperit dominador i en forma inhumana preté fer-nos esclaus de les nostres llibertats, ajupint-nos sota les seves malèvoles intencions opressores i actes de refinada criminalitat.

Aquesta Comissió al significar-vos el seu agraïment i donar-vos les més expressives mercès pels vostres donatius, l'hi és molt plaent, assabentar-vos del resultat obtingut, distribuït amb les tres expedicions següents:

Primera expedició

Vi	2.483	Quilos.
Patates	3.462	»
Sebes	1.537	»
Pebrots	1.220	»
Avellanes	45	»
Ametlles	35	»
Xocolata	1	»
Bajoques	5	»
Moscatell (raïm)	85	»
Arroç	26	»
Tomaques	480	»
Fesols	109	»
Esbergínies	102	»
Sucre	1	»
Total de Quilos	9.591	

Melons		615
Síndries		76
Llet condensada	pots	75
Llimones		36
Una caixa i 13 llaunes de sardines.		
Espardenyes	parells	6
Xoriços		2
Tabac per valor de	ptes.	5
Ous		69
Ánecs		7
Gallines		2
Oques		1
Cols		36
Escaroles		36

—

Hi ha al magatzem 152 litres de vi.

Segona expedició

Quatre gàbies que contenen	70 gallines.
Conills	18
Ánecs	10
Pebrots	100 quilos.
Un sac d'arroç	100 »
Sebes	180 »
Dos sacs de patates	120 »

Una caixa de llet condensada marca «Mariposa».
Una caixa que conté sucre, xocolata i farina Nestlé.
Una caixa de sabó de 50 quilos.
Una caixa de sabó en pastilles, de 18 quilos.
Una caixa de pomes, de 5 quilos.
Una caixa de raïm Moscatell, 5 quilos.
Quatre caixes de tomaques, 80 quilos.
Una caixa de bajoques tendres, 15 quilos.
Cinc coloms, 17 síndries, 36 melons i 24 cols.
Llibres: tres volums grans de «Mundo Ilustrado».
Una col·lecció de llibres de Quevedo, en nombre de tretze.

Tercera expedició

Gallines i pollastres		88
Conills		30
Ánecs		15
Cols		23
Un sac d'arroç	quilos	100
Pebrots	»	130
Quatre sacs de sebes	»	260
Dues caixes de sabó	»	100
Patates	»	100
Colomins		5
Dues caixes raïm Moscatell	quilos	10
Nou caixes de tomaques	»	190
Dues caixes de llet condensada.		
Una caixa de galetes Maria.		
Síndries		17
Melons		28

Companys i companyes: Visca la República! Visca la Llibertat! Visca Catalunya! Visca la Llibertat Social!

Salut.

Vilaseca 19 de Setembre del 1936.

La Comissió

Imp. Llorens

Full editat per la Comissió de Proveïments de la Societat dels Obrers de la UGT de Vila-seca de Solcina el 19 de setembre de 1936 [1156]

[1156] **Font:** Arxiu de l'autor. Document cedit per Joaquima Genovès Ferrando.

Per tal d'evitar un possible atac per mar de les forces franquistes, la costa es va fortificar i es va realitzar una relació d'homes compresos entre els 18 i 60 anys per tal d'anar a treballar fent fortificacions a la costa. Hi havia inscrits 713 homes en el municipi vila-secà [1157].

A partir de novembre de 1936, amb l'arribada de les tropes franquistes a les portes de Madrid, Catalunya va acollir molts refugiats de guerra madrilenys. Amb la caiguda del front del nord d'Espanya en mans de les tropes de Franco la primavera de 1937, el nombre de refugiats a Catalunya va augmentar. Provenien del País Basc, Astúries i Cantàbria. El mes de desembre de 1936 eren 36 els refugiats a Vila-seca de Solcina. Per l'abril de 1937 eren 74, i al desembre la xifra pujava a 182. L'agost de 1938, la xifra era ja de 239 [1158].

Arribat l'any 1937 varen començar a mancar els aliments i es varen elaborar llistats de famíles per carrers per a dur a terme el racionament del pa, la carn de porc i el sabó. De la mateixa manera, la manca de moneda va provocar que l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina emetés paper moneda de 0,50 pta i una pesseta [1159].

[1157] AHMV. Fons municipal. Quintes. Actes d'allistament. "Relació d'homes de 18 a 60 anys, que han d'anar a obrir trinxeres per a defença de nostres costes".
[1158] SERRALLONGA I URQUIDI, Joan. *Refugiats i desplaçats dins la Catalunya en guerra (1936-1939).* Barcelona: Ed. Base, 2004, p. 223.
[1159] AHMV. Quintes. Actes d'allistament. Per al paper moneda: ANTON i CLAVÉ, Salvador. "Revolta i vida quotidiana a Vila-seca durant la guerra". A: La Guerra Civil a Tarragona (Col·leccionable la Guerra Civil a Tarragona. Capítol 15). *Diari de Tarragona* (Setmana del 4 al 10 d'octubre de 1986), p. 118.

Bitllets d'una pesseta i cinquanta cèntims emesos per l'Ajuntament de Vila-seca de Solcina (1937) [1160]

El pitjor any de la Guerra Civil fou, sens dubte 1938. Amb l'ofensiva d'Aragó les tropes franquistes varen arribar al Mar Mediterrani per Vinaròs el 15 d'abril. El territori republicà va quedar partit en dues parts, quedant-se Catalunya desconnectada, aïllada. El riu Ebre dividia les respectives zones en conflicte. Després de la desfeta de l'ofensiva aragonesa, l'Exèrcit Popular de la República es va començar a refer i a rearmar, creant-se l'Exèrcit de l'Ebre. El municipi de Vila-seca de Solcina, com d'altres del Camp de Tarragona, va passar a ser zona d'entrenament i base logística a partir del mes d'abril. Salou va acollir les tropes comandades per Enrique Líster, i a l'ermita de la Pineda i Vila-seca de Solcina es trobaven tropes de les Brigades Internacionals. En aquest context, el 20 d'abril, tres soldats de la XIII Brigada Internacional varen ser afusellats per organitzar escàndols i emborratxar-se a Vila-seca de Solcina. L'Exèrcit Popular de la República volia restablir l'ordre i la disciplina, després de la desfeta de l'ofensiva d'Aragó, de manera contundent, tot donant exemple [1161].

[1160] Fotocòpies obtingudes d'originals en poder de la senyora Pineda Vaquer. Vila-seca.
[1161] AGMA. DR. Legajo 1.267. Carpeta 2. Documento 3. Orden especial de 20 de abril de 1938.

EJERCITO DE LA REPUBLICA
XIII Brigada Internacional
ESTADO MAYOR
- 3 -

1

20 ABRIL 38

La Orden Especial correspondiente al 20 de Abril de 1938 de la 35ª División, textualmente dice así:

"Los tres ex-soldados de la XV Brigada, Pauvo OSCAR - NIEMBERWA Enrich - ARICH Lindealm, que son de los que han HUIDO DEL FRENTE, en los días de los últimos combates, abandonando y debilitando con ello las filas de los honrados luchadores antifascistas, fueron llevados al campo de instrucción de esta División, donde mediante un servicio decente hubieran podido redimir su crimen. En vez de esto, los tres bebiendo hasta la embriaguez, armaron alborotos y escandalos en Vilaseca, cubriendo de verguenza el nombre de VOLUNTARIO INTERNACIONAL, que es el honor de las Brigadas Internacionales de nuestra División, menguando el prestigio y la dignidad de los combatientes del Ejercito Popular ante la población civil, por lo que han perjudicado a la Union del Ejercito con el pueblo que es condición indispensable para vencer al enemigo.
Ni la intervención de los Jefes, de los Oficiales y del Comisario de dicho campo, ni la perspectiva de ser detenidos, han logrado apaciguar a aquellos aventureros. Trataron incluso, con el arma en la mano, echarse sobre los Oficiales que querían sujetarlos.
Continuaron alborotandose una vez encerrados, tratando de salir por fuerza del calabozo.
El Alto Tribunal, compuesto por representates de las tres brigadas, ha acordado condenarlos a ser fusilados.
Confirmo el fallo del Tribunal. Unos desertores, canallas, traidores de su Nación y del pueblo español, no pueden caber en las filas del Ejercito Popular.
Ordeno que a los criminales se les fusile hoy, día 20 de abril. El Jefe del campo de instrucción, me dará parte del cumplimiento de la presente Orden.
Esta será leida ante la tropa.
Puesto de Mando a la 1,30 horas del 20 de abril de 1938.- Firmada.-
El General Jefe de la 35ª [illegible] y sellado Cª Dº de Guerra.

P.M., 21 de Abril de 1938

EL COMISARIO DELEGADO DE GUERRA [illegible] EL JEFE DE LA BRIGADA

(-) VARELA (-) [illegible]

SERVICIO HISTORICO MILITAR
ARCHIVO DE LA GUERRA DE LIBERACION
DOCUMENTACION ROJA
ARMARIO 77 | LEGAJO 1267 | CARPETA 2 | DOCUMENTO 3
NUMERADO DEL 1 AL ____

Un cop iniciada la batalla de l'Ebre, el 25 de juliol, no era gens estrany sentir, més d'un dia, segons com bufava el vent, l'estrèpit llunyà de les explosions dels combats a l'Ebre des dels camps de conreu del municipi de Vila-seca de Solcina [1162]. Cal tenir present que, sobretot a partir de finals d'agost, setembre i octubre, és època de la collita de l'avellana, la verema i la garrofa. I fou durant aquells mesos que la batalla de l'Ebre estava en la seves fases més virulentes.

El 29 de desembre, a les 18, 55 hores de la tarda, sent ja fosc en aquella època de l'any, un hidroavió franquista va llançar 10 bombes en el Carrer de Sant Antoni de Vila-seca de Solcina. Tres cases varen resultar destruïdes i hi varen haver onze víctimes mortals. Entre elles un nen de set anys, Jaume Meix Garrabé, i cinc dones [1163]. Quatre dies abans s'havia iniciat la denominada campanya o ofensiva de Catalunya.

El dia 15 de gener de 1939, forces de la divisió 105 del Cos d'Exèrcit Marroquí entraven a Vila-seca de Solcina. Salou també fou ocupat el mateix dia. Tarragona i Reus varen caure aquella jornada[1164]. La Guerra Civil havia acabat en el municipi de Vila-seca de Solcina. Començava la dictadura franquista i la seva dura repressió, la qual es va posar en marxa molt aviat. Oficialment, el conflicte no es va donar per finalitzat fins el dia 1 d'abril.

6- Conclusions

Durant la Segona República espanyola, el municipi de Vila-seca de Solcina era primordialment agrari. El sector primari dominava amb escreix els altres sectors econòmics. Un sector agrari molt vinculat , en primer lloc, al vi. Producte que, com ja hem vist, va patir preus molt baixos durant el anys trenta del passat segle XX. L'oli, el segon producte per excel·lència del municipi, tampoc gaudia de bons preus. L'avellana, la garrofa, i de manera residual els cereals, completaven les principals collites del municipi. En aquells moments, doncs era una agricultura de subsistència, poc mecanitzada, que tirava endavant gràcies, sobretot, als esforços de la cooperativa agrícola.

En el municipi vi-lasecà no existia el latifundisme. Els grans propietaris no arribaven a tenir prous hectàrees de terra com per a ser considerats latifundistes pròpiament dits. Gran part

[1162] Testimoni de la senyora Pepeta Gaya. Vila-seca, 20 setembre 2001.
[1163] ANC. Fons Generalitat de Catalunya. Guerra Civil. Leg. 260/4. Nº 88 (2). Junta de Defensa passiva. Parte dels dies 28 i 29 de desembre de 1938. També: AHMV. Apartat 1. Caixa 1. Carpeta 7.
[1164] MEZQUIDA Y GENÉ, Luis María. *La batalla del Ebro. Asedio de Tortosa y combates en Amposta. Del río Guadalope al Gayá, con las ocupaciones de Falset, Montblanc, Valls, Reus y Tarragona (1938-39).* Tarragona: Diputación de Tarragona, 1970, pp. 177-190.

d'aquests grans propietaris no vivien a Vila-seca de Solcina. Com a molt passaven uns mesos. Mesos que coincidien amb l'estiu, i principi de la tardor, que és quan es porta a terme la verema, la collita de l'avellana i la garrofa (setembre, octubre). Així podien supervisar, in situ, la marxa de les collites, a banda de passar l'estiu en les seves segones residències. Un cas ben paradigmàtic seria el del Comte de Sicart, per exemple. Tenint en compte tot això, no era estrany, doncs, que alguns pagesos no poguessin pagar les rendes als propietaris. En quant als pocs pescadors que hi havia en el municipi, la seva vida era molt precària. En definitiva es pot dir que durant aquells anys, com en els anteriors, hi havia una gran diferència de classes. Per un costat unes poques famílies amb força recursos econòmics, i per l'altra una gran proporció d'habitants que patien mancances bastant accentuades. Les classes mitjanes (professions liberals, petits empresaris, etc) eren molt reduïdes a Vila-seca de Solcina.

El municipi gaudia d'una gran i variada vida associativa i política ja abans de proclamar-se la Segona República espanyola. Aquesta vitalitat política i social es va incrementar durant el període republicà. Cada societat vehiculava una sensibilitat política. Així, per exemple, la Joventut Catòlica reunia els elements de caire dretà i tradicionalista. L'Ateneu Pi i Margall els republicans catalanistes i federalistes. Els "Obrers" eren socialistes, i el Fènix, amb l'arribada de la Segona República, va adquirir un tarannà que es podria definir de republicà moderat, centrista o de centre-dreta. Tot aquest increment de la politització de la societat vila-secana i salouenca anava en sintonia amb el que es vivia arreu de Catalunya i de la resta d'Espanya durant aquells anys. L'esclat de la Guerra Civil farà entrar en escena en el municipi al corrent anarcosindicalista (CNT). Ideari que no tenia predicament ni estava arrelat anteriorment ni en el nucli de Vila-seca de Solcina ni a Salou. Sens dubte va adquirir embranzida pel fet que des de l'esclat de la guerra fins maig de 1937, les forces anarquistes eren les que dominaven el panorama polític a Catalunya. Això va fer que es produís en el municipi un fenomen de mimetisme amb el corrent ideològic imperant.

Electoralment parlant, el municipi de Vila-seca de Solcina va demostrar durant la Segona República espanyola que era un municipi republicà, catalanista, d'esquerres, amb un component socialista important, ben arrelat i organitzat. Tanmateix, entre 1931-1936, els socialistes eren la segona força política. El republicanisme de centre-dreta (Lerroux) era minoritari i va anar perdent força a mesura que l'etapa republicana avançava en el temps. Cosa que va succeir també a la

resta d'Espanya. En l'altre cantó de l'espectre polític, hi havia una representació del tradicionalisme o carlisme. Corrent que estava implantat des del segle XIX en el poble de Vila-seca de Solcina. Amb la proclamació de la Segona República, i més concretament per la tardor de 1931, el carlisme agafa força i s'estructura tant a Vila-seca de Solcina com a la resta d'Espanya i Catalunya. El carlisme vila-secà , com el vot de dretes, mai va tenir superioritat en el municipi. Elecció rera elecció, el vot de dreta i extrema dreta va ser minoritari i va sortir sempre derrotat.

Les unions i dissensions polítiques espanyoles i catalanes varen tenir el seu reflex en el municipi vila-secà. Així, per exemple, durant les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931, que varen portar la Segona República, les forces republicanes i socialistes vilasecanes varen anar unides. El mateix que va passar a nivell espanyol. De la mateixa manera, quan a finals de 1933 es trenca el pacte entre socialistes i republicans d'esquerres, aquesta ruptura la trobem a nivell local a les eleccions municipals on socialistes i republicans no presenten candidatura única i varen anar per separat.

Un aspecte que també cal tenir en compte és el fet que el republicanisme marcel·linista i catalanista d'Acció Catalana Republicana estava ben present en el poble de Vila-seca de Solcina i, tot i l'aparació d'Esquerra Republicana de Catalunya, va anar mantenint-se. La República va ser proclamada a Vila-seca de Solcina pels metges Josep Perera (Lerrouxista) i per Antoni Andreu Cabestany (Acció Catalana Republicana), així com per regidors republicans, però no d'Esquerra Republicana, que encara no existia, i pels socialistes de la societat dels "Obrers". ERC s'implantà en el municipi de Vila-seca de Solcina quan s'instaura la Generalitat de Catalunya i Francesc Macià era el seu president. Sens dubte, el mite de "l'Avi" va jugar molt a favor que el partit ERC s'anés extenent pel Principat. Abans de 1932, el republicanisme a Vila-seca de Solcina era Marcel·linista, Lerrouxista i d'Acció Catalana Republicana. Cal recordar que Domingo era ben conegut al poble.

Religiosament parlant, el municipi es trobava en un estat molt similar a d'altres municipis del seu entorn. Els nivells de compliment dels sagraments eren, més o menys, els habituals per a una zona agrícola costanera catalana del Camp de Tarragona. Les feines del camp, feixugues i molt estructurades en el temps, no coneixen de diumenges i festes de guardar. A més, cal afegir el factor climatològic que pot malmetre en un instant la collita i l'esforç de molts mesos. Aquest

factor condicionava el compliment pasqual, l'assistència a missa, i la resta d'obligacions religioses que estipulava la jerarquia catòlica. Tanmateix, les parelles varen continuar casant-se per l'Església i els fills es batejaven i feien la comunió. Només en casos molt excepcionals aquesta tradició es va trencar, tot i la promoció que feia el consistori de fer cerimònies laiques. El vincle religió i poder econòmic un cop més queda patent a l'existir connexions clares entre les famílies adinerades i l'estructura catòlica. Així, el Comte de Sicart fa donació d'un orga seu a l'església parroquial de Sant Esteve i regala molts llibres a la societat Joventut Catòlica. Fernández de Córdoba fa conferències en el Centre Catòlic.

Durant l'etapa republicana que hem estudiat, la política municipal es va moure en uns eixos molt similars als que tenien els governs del bienni reformador amb Azaña al seu capdavant. És a dir, preocupació per l'ensenyament i les seves infraestructures i aplicació de la política laica en l'ambit social. A més, una qüestió que ja venia d'abans i que no es va poder resoldre: el sanejament de Salou també fou una preocupació dels equips de govern municipals republicans.

L'aleshores barri marítim de Salou va viure durant els anys de la Segona República una etapa molt vital socialment, sobretot gràcies al turisme d'estiui a un creixement urbanístic que, tot i la crisi econòmica encetada a finals de 1929, no deixarà d'existir. És a partir dels anys vint i trenta, fins l'esclat de la Guerra Civil espanyola, que Salou es projectarà com un indret turístic de qualitat per les seves platges, els seus bells paratges, i la seva benigna climatologia. Aquestes qualitats varen transcendir, ja durant aquells anys, el marc territorial del Camp de Tarragona, i Salou era reconegut a Catalunya, Aragó i Madrid, entre d'altres localitats. Mostra d'aquesta puixança fou la construcció de xalets per part de famílies benestants com el xalet de Ciriac Bonet. Un altre botó de mostra el tenim en la construcció del campanar de l'església de Santa Maria del Mar entre finals de 1928 i 1929.

Un aspecte que no deixava acabar d'arrencar a Salou era, com ja hem comentat abans, el sanitari per la qüestió dels aiguamolls i els casos que, puntualment, es donaven de paludisme. També l'entollament de terres a l'estar la localitat a poquíssims metres sobre el nivell del mar. Tot i els esforços de les autoritats municipals, aquest aspecte no es va resoldre fins als anys seixanta del passat segle XX. És a partir d'aleshores que Salou emprèn un creixement demogràfic, urbanístic i turístic molt gran fins als nostres dies.

7-Bibliografia

La bibliografia relativa a la Segona República espanyola i la Guerra Civil és immensa, ingent. La relació que tot seguit s'exposa és la bibliografia que s'ha consultat per a elaborar el present treball. S'ha fet una diferenciació entre bibliografia de caràcter general i específica. En aquest darrer grup s'hi troben les obres de caràcter local, provincial o regional. També les obres que tracten un tema o qüestió molt concreta, exceptuant les memòries, que es troben en la bibliografia general.

7.1-Bibliografia general

ABAD DE SANTILLÁN, Diego. *Por qué perdimos la guerra.* Madrid: Gregorio del Toro. Editor, 1975.

ABELLA, Rafael. *Por el Imperio hacia Dios. Crónica de una posguerra (1939-1955).* Barcelona: Ed. Planeta, 1978.

____*Finales de enero, 1939. Barcelona cambia de piel.* Barcelona: Ed. Planeta, 1992.

____*La vida cotidiana bajo el régimen de Franco.* Madrid: Ediciones Temas de Hoy, 1996.

AGUILAR FERNÁNDEZ, Paloma. *Memoria y olvido de la Guerra Civil española.* Madrid: Alianza Editorial, 1996.

ALBERTÍ ORIOL, Jordi. *La Iglesia en llamas. La persecución religiosa en España durante la Guerra Civil.* Barcelona: Ediciones Destino (Colección imago mundi, 149), 2008.

ALCALÁ-ZAMORA, Niceto. *Asalto a la República. Enero-Abril 1936. (Los diarios robados del Presidente de la Segunda República).* Madrid: La Esfera de los Libros, 2011

____*La victoria republicana, 1930-1931. El derrumbe de la monarquía y el triunfo de una revolución pacífica (Los diarios robados del Presidente de la Segunda República).* Madrid: La Esfera de los Libros, 2012.

ALÍA MIRANDA, Francisco. *Julio de 1936.* Barcelona: Crítica, 2011.

ALONSO GARCÍA, Teresa. *La economía de entreguerras. La gran depresión.* Los Berrocales del Jarama: Ediciones Akal (Akal Historia del mundo contemporáneo, 20), 1990.

ALPERT, Michael. *La reforma militar de Azaña (1931-1933).* Madrid: Siglo XXI de España Editores, 1982.

____*La guerra civil española en el mar.* Madrid: Siglo XXI de España Editores,1987.

____*El ejército republicano en la guerra civil.* Madrid: Siglo XXI de España Editores, 1989.

ÁLVAREZ, Santiago. *Los comisarios políticos en el Ejército Popular de la República.* A Coruña: Ediciós do Castro, 1989.

ANGULO y GATTO-DURÁN, Enrique de. *Diez horas de Estat Català.* Madrid: Ediciones Encuentro (Ensayos, 268), 2005.

ANSÓ, Mariano. *Yo fui ministro de Negrín.* Barcelona: Ed. Planeta, 1976.

ARBELO CURBELO, Antonio. *La mortalidad de la infancia en España 1901-1950.* Madrid: C.S.I.C., Instituto "Balmes" de Sociología, 1962.

ARIAS RAMOS, Raúl. *Legión Cóndor. Su historia 60 años después.* Madrid: Almena, 2000.

____*La Legión Cóndor en la guerra civil. El apoyo militar alemán a Franco.* Madrid: La Esfera de los Libros, 2003.

AVILÉS FARRÉ, Juan. *La mujer y el mito: Pasionaria.* Barcelona: Plaza & Janés, 2005.

AZAÑA, Manuel. *Antología: 2. Discursos.* Madrid: Alianza Editorial (El Libro de Bolsillo, 954), 1983.

BAHAMONDE MAGRO, Ángel; CERVERA GIL, Javier. *Así terminó la guerra de España.* 2ª ed. Madrid: Marcial Pons, Ediciones de Historia, 2000.

BEN-AMI, Shlomo. *Los orígenes de la Segunda República española: anatomía de una transición.* Madrid: Alianza Editorial (Alianza Universidad, 620), 1990.

BERENGUER, Dámaso. *De la Dictadura a la República.* Madrid: Ed. Plus-Ultra, 1946.

BERNECKER, Walther L. *Colectividades y revolución social. El anarquismo en la guerra civil española, 1936-1939.* Barcelona: Ed. Crítica, 1982.

BERTRÁN GÜELL, Felipe. *Preparación y desarrollo del Alzamiento Nacional.* Valladolid: Librería Santarén, 1939.

BERTRÁN y MUSITU, José. *Experiencias de los Servicios de Información del Nordeste de España (S.I.F.N.E.) durante la guerra.* Madrid: Espasa-Calpe, 1940.

BLANCO ESCOLÁ, Carlos. *Vicente Rojo, el general que humilló a Franco.* Barcelona: Ed. Planeta (Historia y Sociedad), 2003.
____*Falacias de la Guerra Civil. Un homenaje a la causa republicana.* Barcelona: Ed. Planeta (Historia y Sociedad), 2005.
____*General Mola. El ególatra que provocó la guerra civil.* Barcelona: Ed. Planeta DeAgostini (Biblioteca Guerra Civil), 2006.

BLÁZQUEZ MIGUEL, Juan. *España turbulenta: alteraciones, violencia y sangre durante la II República.* Madrid: Fragma Reprografía, SL, 2009.

BLINKHORN, Martin. *Carlismo y contrarrevolución en España 1931-1939.* Barcelona: Ed. Crítica, 1979.

BOLLOTEN, Burnett. *La guerra civil española: revolución y contrarrevolución.* Madrid: Alianza Editorial, 1997.

BORRÀS BETRIU, Rafael. *Cambio de régimen. Caída de la Monarquía y proclamación de la República.* Barcelona: Flor del Viento Ediciones (Colección del Viento Terral, 20), 2001.

BRENAN, Gerald. *El laberinto español. Antecedentes sociales y políticos de la guerra civil.* Barcelona: Ibérica de Ediciones y Publicaciones (Libros de Ruedo Ibérico), 1977.

BRÚ i SANS, Josep. *El que em va tocar viure.* Tarragona: Arola Editors, 2002.
____*Del foc a la brasa. De la resistència a França a la guerrilla urbana a Catalunya.* Barcelona: Flor del Vent Edicions (Col·lecció de Llevant a Ponent, 16), 2004.

BRUSCO, Ramon. *Les Milícies Antifeixistes i l'Exèrcit Popular a Catalunya (1936-1937).* Lleida: Edicions El Jonc (Col·lecció Muixeranga, 7), 2003.

CABRERA, Mercedes; JULIÁ, Santos; MARTÍN ACEÑA, Pablo (Comps.). *Europa en crisis, 1919-1939.* Madrid: Ed. Pablo Iglesias, 1991.

CAMBÓ, Francesc. *Memòries (1876-1936)*. Barcelona: Edicions 62 (labutxaca), 2008.

CALLAHAN, William J. *La Iglesia católica en España (1875-2002).* Barcelona: Ed. Crítica, 2003.

CARDONA, Gabriel. *Historia militar de una guerra civil. Estrategia y tácticas de la guerra de España.* Barcelona: Flor del Viento Ediciones (70 aniversario Guerra Civil, 5), 2006.

CARRILLO SOLARES, Santiago. *La Segunda República. Recuerdos y reflexiones.* Barcelona: Plaza & Janés Editores (Así Fue. La Historia Rescatada, 33), 1999.
____*Memorias.* Barcelona: Ed. Planeta (Colección Booket, 3071), 2008.

CASANOVA, Julián. *De la calle al frente. El anarcosindicalismo en España (1931-1939).* Barcelona: Ed. Crítica, 1997.
____*La Iglesia de Franco.* Madrid: Temas de Hoy, 2001.

CHOMSKY, Noam. *L'objectivitat i el pensament liberal. Els intel·lectuals d'esquerres davant la guerra de Vietnam i la Guerra Civil espanyola.* Barcelona: Ed. Empúries, 2004.

CONDE DE ROMANONES. *… Y sucedió así. Aportación para la Historia.* Madrid: Ed. Espasa-Calpe, 1947.

CORRAL CORRAL, Pedro. *Desertores.* Barcelona: Random House Mondadori (DeBolsillo, 180), 2007.

CRUELLS, Manuel. *Els fets de maig. Barcelona 1937.* Barcelona: Ed. Juventud, 1970.

DÍAZ, José. *Tres años de lucha.* 3 vols. Barcelona: Ed. Laia (Ediciones de Bolsillo), 1978.

DÍAZ ESCULIES, Daniel. *Entre filferrades. Un aspecte de l'emigració republicana dels Països Catalans (1939-1945).* Barcelona: Edicions de La Magrana (Els Orígens, 33), 1993.

DÍAZ HERRERA, José. *Los mitos del nacionalismo vasco. De la Guerra Civil a la secesión.* Barcelona: Ed. Planeta, 2005.

DOMINGO ÁLVARO, Alfonso. *Retaguardia*. Barcelona: RBA Coleccionables (Testimonios de la Guerra Civil), 2005.

DREYFUS-ARMAND, Geneviève. *El exilio de los republicanos españoles en Francia.* Barcelona: Ed. Crítica, 2000.

ELORZA, Antonio; BIZCARRONDO, Marta. *Queridos camaradas. La Internacional comunista y España, 1919-1939.* Barcelona: Ed. Planeta (La España Plural), 1999.

ESLAVA GALÁN, Juan. *Una historia de la guerra civil que no va a gustar a nadie.* Barcelona: Ed. Planeta DeAgostini (Biblioteca Guerra Civil), 2006.

ESTRUCH TOBELLA, Joan. *Historia oculta del PCE.* Madrid: Temas de Hoy, 2000.

FONSECA, Carlos. *Trece rosas rojas. La historia más conmovedora de la guerra civil.* Madrid : Temas de Hoy, 2004.

FONTANA TARRATS, José María. *Los catalanes en la guerra de España.* Barcelona: Ediciones Acervo, 1977.

GALLEGO, Ferran. *La crisis del antifascismo. Barcelona, mayo de 1937.* Barcelona: Random House Mondadori (DeBolsillo, 203), 2008.

GIBSON, Ian. *En busca de José Antonio.* Barcelona: Ed. Planeta (Espejo de España, 56), 1980.
____*La noche en que mataron a Calvo Sotelo.* 4ª ed. Barcelona: Ed. Argos Vergara, 1982.
____*El asesinato de García Lorca.* Esplugues de Llobregat: Plaza & Janés Editores (Tribuna, 60), 1985.
____*Vida, pasión y muerte de Federico García Lorca (1898-1936).* 4ª ed. Barcelona: Plaza & Janés Editores (Historia Viva, 8), 1998.
____*Paracuellos: cómo fue. La verdad objetiva sobre la matanza de presos en Madrid en 1936.* Madrid: Ediciones Temas de Hoy, 2005.

GIL PECHARROMÁN, Julio. *José Antonio Primo de Rivera. Retrato de un visionario.* Madrid: Temas de Hoy (Biografías, 7), 1996.
____*Segunda República española (1931-1936)*. Madrid: Ed. Biblioteca Nueva, 2006.

GIL-ROBLES QUIÑONES, José María. *No fue posible la paz.* Esplugues de Llobregat: Ed. Ariel, 1968.

GIL VICO, Pablo. *La noche de los generales. Militares y represión en el régimen de Franco.* Barcelona: Ediciones B, 2004.

GÓMEZ CASAS, Juan. *Historia del anarcosindicalismo español.* 2ª ed. Madrid: Editorial XYZ (Biblioteca Promoción del Pueblo, 30), 1969.
____*Historia de la FAI*. 2ª ed. Bilbao: Zero (Biblioteca Promoción del Pueblo, 95), 1977.

GONZÁLEZ CALLEJA, Eduardo; COBO ROMERO, Francisco; MARTÍNEZ RUS, Ana; SÁNCHEZ PÉREZ, Francisco. *La Segunda República española.* 3ª Ed. Barcelona: Pasado & Presente, 2021.

GORKIN, Julián. *El proceso de Moscú en Barcelona. El sacrificio de Andrés Nin.* Barcelona: Aymá, SA. Editora, 1974.

GRANDELA DURÁN, José Manuel. *Balas de papel. Anecdotario de propaganda subversiva en la Guerra Civil española.* s. l.: Salvat Editores (Guerras y conflictos), 2002.

GUZMÁN, Eduardo de. *1930: Historia política de un año decisivo.* Madrid: Ediciones Tebas (Colección Historia Política), 1973.

HEMINGWAY, Ernest. *Despachos de la guerra civil española, 1937-1938.* Barcelona: Ed. Planeta (Colección Documento, 260), 1989.
____*Por quién doblan las campanas.* Barcelona: Ed. Planeta (Planeta Bolsillo, 302), 1993.

HOWSON, Gerald. *Armas para España. La historia no contada de la Guerra Civil española.* Barcelona: Ediciones Península, 2000.

JACKSON, Gabriel. *Entre la reforma y la revolución. La República y la Guerra Civil, 1931-1939.* Barcelona: Ed. Crítica (Guías de historia contemporánea de España, 6), 1980.
____*La República española y la guerra civil.* 2ª ed. Barcelona: Ed. Crítica, 1986.
____*Breve historia de la guerra civil española.* Barcelona: Ed. Grijalbo (Colección, 80), 1986.
____*Civilización y barbarie en la Europa del siglo XX.* Barcelona: Ed. Planeta, 2004.
____; ALBA, Víctor. *Juan Negrín.* Barcelona: Ediciones B, 2004.

KEENE, Judith. *Luchando por Franco. Voluntarios europeos al servicio de la España fascista, 1936-1939.* s.l.: Salvat Editores (Guerras y Conflictos), 2002.

KEMP, Peter. *Legionario en España.* Barcelona: Luis de Caralt. Editor, 1959.

KINDELÁN, Alfredo. *La verdad de mis relaciones con Franco.* Barcelona: Ed. Planeta (Espejo de España, 65), 1981.

KITCHEN, Martin. *El período de entreguerras en Europa.* Madrid: Alianza Editorial (Alianza Universidad, 693), 1992.

KOWALSKY, Daniel. *La Unión Soviética y la guerra civil española. Una revisión crítica.* Barcelona: Ed. Crítica, 2004.

LAFUENTE ZORRILLA, Isaías. *Tiempos de hambre. Viaje a la España de posguerra.* Madrid: Ediciones Temas de Hoy (Historia Viva), 1999.
____*Esclavos por la patria. La explotación de los presos bajo el franquismo.* Madrid: Ediciones Temas de Hoy (Historia Viva), 2002.

LAÍN ENTRALGO, Pedro. *Descargo de conciencia (1930-1960).* Barcelona: Barral Editores (Breve Biblioteca de Respuesta, 49), 1976.

LERROUX, Alejandro. *La pequeña Historia. Apuntes para la Historia grande vividos y redactados por el autor.* Buenos Aires: Ed. Cimera, 1945.

LYNCH, John. *La España del siglo XVIII.* 2ª ed. Barcelona: Ed. Crítica, 1999.

LLARCH, Juan. *Batallones de trabajadores.* Barcelona: Ed. Vergi, 1975.

MALEFAKIS, Edward. *Reforma agraria y revolución campesina en la España del siglo XX.* Madrid: Espasa Calpe (Colección Austral, 512), 2001.

MARCO AURELIO. *Meditaciones.* Madrid: Ediciones Temas de Hoy (Clásicos), 1994.

MARÍN SILVESTRE, Dolors. *Ministros anarquistas. La CNT en el gobierno de la II República (1936-1939).* Barcelona: Random House Mondadori (DeBolsillo, 129), 2005.

MARTÍNEZ BARRIO, Diego. *Memorias.* Barcelona: Ed. Planeta (Espejo de España,90), 1983.

MARTÍNEZ MARTÍN, Jesús A. *España, siglo XX. Las capas de su historia (1898-2020)*. Madrid: Ediciones Cátedra (Historia. Serie menor), 2022.

MAZOWER, Mark. *La Europa negra. Desde la Gran Guerra hasta la caída del comunismo.* Barcelona: Ediciones B, 2001.

MIRALLES, Ricardo. *Juan Negrín. La República en guerra.* Madrid: Ediciones Temas de Hoy (Biografías), 2003.

MODESTO, Juan. *Soy del Quinto Regimiento. (Notas de la guerra española).* 2ª ed. Bucarest: Editiones de la Librairie du Globe (Colección Ebro), 1974.

MOLA VIDAL, Emilio. *Obras completas.* Valladolid: Librería Santarén, 1940.

MONTSENY, Federica. *Pasión y muerte de los españoles en Francia.* Toulouse: Ediciones Universo (El Mundo al Dia, 29), 1950.

NONELL BRU, Salvador. *Los Requetés catalanes del Tercio de Nuestra Señora de Montserrat en la Cruzada Española: 1936-1939.* Barcelona: Ed. Casulleras, 1956.
____*Así eran nuestros muertos del laureado Tercio de Ntra. Sra. de Montserrat.* Barcelona: Ed. Casulleras, 1965.

ORWELL, George. *Mi guerra civil española.* 3ª ed. Barcelona: Ediciones Destino (Colección Destinolibro, 43), 1985.
____*Homenatge a Catalunya.* 6ª ed. Barcelona: Ed. Ariel, 1992.

OVERY, Richard J. *El camino hacia la guerra. La crisis de 1919-1939 y el inicio de la Segunda Guerra Mundial.* Pozuelo de Alarcón: Ed. Espasa Calpe, 2009.

PAYNE, Stanley G. *Los militares y la política en la España contemporánea.* Alençon: Ediciones Ruedo Ibérico, 1968.

PASTOR PETIT, D. *Espionaje: España 1936-1939.* Barcelona: Ed. Bruguera (Colección Mosaico de la Historia, 1), 1977.
____*Los dossiers secretos de la Guerra Civil.* 2ª ed. Barcelona: Librería Editorial Argos, 1978.
____*La cinquena columna a Catalunya (1936-1939).* Barcelona: Galba Edicions (Punts de Referència, 6), 1978.
____*Els espies catalans.* Barcelona: Proa, 2006.

PAULUS, Mariscal Friedrich Von. *Stalingrado y yo.* Barcelona: Ed. Mateu (Colección todo para muchos, 2), 1960.

PONS PRADES, Eduardo. *Los vencidos y el exilio.* Barcelona: Círculo de Lectores, 1989.
____*Republicanos españoles en la segunda guerra mundial.* Madrid: La Esfera de los Libros, 2003.

PRESTON, Paul. *La política de la venganza. El fascismo y el militarismo en la España del siglo XX.* Barcelona: Ediciones Península, (Historia, Ciencia, Sociedad, 264), 1997.
____*Las tres Españas del 36.* Barcelona: Plaza & Janés Editores, 1998.
____*(Ed.). La República asediada. Hostilidad internacional y conflictos internos durante la Guerra Civil.* Barcelona: Ediciones Península (Historia, Ciencia, Sociedad, 286), 1999.

____*La Guerra Civil española.* Barcelona: Plaza & Janés Editores (Así Fue. La Historia Rescatada, 39), 2000.
____*Palomas de guerra.* Barcelona: Plaza & Janés Editores, 2001.
____*La destrucción de la democracia en España.* Barcelona: Grijalbo Mondadori, 2001.
____*Franco: "Caudillo de España"*. Barcelona: Ed. Grijalbo, 2002.

PULIDO PÉREZ, Agustín Manuel. *La Segunda República y la Guardia Civil. Una historia de violencia y desconfianza.* Madrid: La Esfera de los Libros, 2018.

PUIG I FERRETER, Joan. *Memòries polítiques.* Barcelona: Proa, 1981.

RADOSH, Ronald; HABECK, Mary R.; SEVOSTIANOV, Grigory (Eds.). *España traicionada. Stalin y la guerra civil.* Barcelona: Ed. Planeta, 2002.

RAFANEAU-BOJ, Marie-Claude. *Los campos de concentración de los refugiados españoles en Francia (1939-1945).* Barcelona: Ediciones Omega, 1995.

RAGUER, Hilari. *La pólvora y el incienso. La Iglesia y la Guerra Civil española (1936-1939).* Barcelona: Ediciones Península, 2001.

RANZATO, Gabriele. *El eclipse de la democracia. La guerra civil española y sus orígenes, 1931-1939.* Madrid: Siglo XXI de España Editores, 2006.

REIG TAPIA, Alberto. *Ideología e historia: sobre la represión franquista y la Guerra Civil.* Los Berrocales del Jarama: Ed. Akal, 1986.
____*Violencia y terror.* Los Berrocales del Jarama: Ediciones Akal, 1990.
____*Franco <<Caudillo>>: mito y realidad*. Madrid: Ed. Tecnos, 1995.
____*Memoria de la Guerra Civil. Los mitos de la tribu.* Madrid: Alianza Editorial, 1999.
____*Franco: el César superlativo.* Madrid: Ed. Tecnos, 2005.

RIVERA CHAMORRO, Joaquín. *La fe del converso.* Pontevedra: Namil, 2020.

RODRIGO, Javier. *Los campos de concentración franquistas: entre al Historia y la memoria.* Madrid: Siete Mares, 2003.

ROJO, Vicente. *¡Alerta los pueblos! Estudio político-militar del periodo final de la guerra española.* Barcelona: Ed. Ariel (Horas de España), 1974.

____*España heroica. Diez bocetos de la guerra española.* 4ª ed. Esplugues de Llobregat: Ed. Ariel, 1975.

ROMERO, Luis. *Tres días de julio (18,19 y 20 de 1936)*. 3ª ed. Esplugues de Llobregat: Ed. Ariel (Horas de España), 1972.
____*El final de la guerra.* Esplugues de Llobregat: Ed. Ariel (Horas de España), 1976.

RUIZ VILAPLANA, Antonio. *Doy fe … . Un año de actuación en la España nacionalista.* 3ª ed. Barcelona: Epidauro Ediciones, 1977.

SABÍN RODRÍGUEZ, José Manuel. *Prisión y muerte en la España de postguerra.* Madrid: Anaya & Mario Muchnik, 1996.

SAIZ CIDONCHA, Carlos. *Aviación republicana. Historia de las Fuerzas Aéreas de la República Española.* 3 vols. Madrid: Almena Ediciones, 2006.

SÁNCHEZ CERVELLÓ, Josep. *¿Por qué hemos sido derrotados? Las divergencias republicanas y otras cuestiones.* Barcelona: Flor del Viento Ediciones (70 Aniversario Guerra Civil, 10), 2006.

SÁNCHEZ RUANO, Francisco. *Islam y guerra civil española. Moros con Franco y con la República.* Madrid: La Esfera de los Libros, 2004.

SECO SERRANO, Carlos. *Alfonso XIII y la crisis de la Restauración*. Esplugues de Llobregat: Ediciones Ariel, 1969.
____*La España de Alfonso XIII.* Barcelona: RBA Coleccionables, S.A. (Biblioteca Historia de España), 2005.

SEIDMAN, Michael. *A ras de suelo. Historia social de la República durante la guerra civil.* Madrid: Alianza Editorial (Alianza ensayo, 210), 2003.

SEMPRÚN, Alfredo. *El crimen que desató la Guerra Civil*. Madrid: LibrosLibres, 2005.

SENTÍS ANFRUNS, Carles. *Memòries d'un espectador, 1911-1950*. 2ª ed. Barcelona: Edicions La Campana, 2006.

SERRALLONGA i URQUIDI, Joan. *Refugiats i desplaçats dins la Catalunya en guerra (1936-1939)*. Barcelona: Ed. Base, 2004.

SILVA BARRERA, Emilio; MACÍAS PÉREZ, Santiago. *Las fosas de Franco. Los republicanos que el dictador dejó en las cunetas.* 2ª ed. Madrid: Ediciones Temas de Hoy, 2003.

SINOVA GARRIDO, Justino. *La Prensa en la Segunda República española. Historia de una libertad frustrada.* Barcelona: Debate, 2006.

SOLÉ i SABATÉ, Josep Maria; VILLARROYA, Joan. *España en llamas. La guerra civil desde el aire.* Madrid: Temas de Hoy, 2003.

SOLER FUENSANTA, José Ramón; LÓPEZ-BREA ESPIAU, Francisco Javier. *Soldados sin rostro. Los servicios de información, espionaje y criptografía en la Guerra Civil española.* Barcelona: Inédita Editores, 2008.

TAMAMES, Ramón. *Ni Mussolini ni Franco: la dictadura de Primo de Rivera y su tiempo.* Barcelona: Ed. Planeta (EspañaEscrita,14), 2008.

TORRE ENCISO, C.; MURO ZEGRÍ, D. *La marcha sobre Barcelona.* Barcelona: Editora Nacional, 1939.

TOWNSON, Nigel. *La República que no pudo ser. La política de centro en España (1931-1936).* Madrid: Taurus, 2002.

THOMAS, Hugh. *La guerra civil española*. 2 vols. Barcelona: Grijalbo Mondadori, 2001.

THOMÀS, Joan Maria. *Lo que fue la Falange.* Barcelona: Plaza & Janés Editores (Así Fue. La Historia Rescatada, 31), 1999.

____*La Falange de Franco.* Barcelona: Plaza & Janés Editores (Así Fue. La Historia Rescatada, 47), 2001.

TUÑÓN de LARA, Manuel. *La España del siglo XX.* 2 Vols. 3ª ed. Barcelona: Ed. Laia (Edición de bolsillo, 387), 1974.

____*Tres claves de la Segunda República.* Madrid: Alianza Editorial (Alianza Universidad, 451), 1985.

TUSELL, Javier. *Las elecciones del Frente Popular.* 2 vols. Madrid: Edicusa, 1971.

____*Franco en la guerra civil. Una biografía política.* 2ª ed. Barcelona: Tusquets Editores, 1992.

____*Vivir en guerra. Historia ilustrada. España 1936-1939.* Madrid: Sílex, 2003.

____*Dictadura franquista y democracia, 1939-2004*. Barcelona: Ed. Crítica (Historia de España, XIV), 2005.

UCELAY-DA CAL, Enric. “El <<complot nacionalista>> contra Companys. Novembre-desembre del 1936. Lluites de poder i pacte de silenci en el si del Govern de la Generalitat”. A: *La Guerra Civil a Catalunya*. Vol. 3. Barcelona: Edicions 62, 2004.

VILANOVA, Antonio. *Los Olvidados: los exilados españoles en la segunda guerra mundial.* París: Editions Ruedo Ibérico, 1969.

VILANOVA RIBAS, Mercedes; MORENO JULIÀ, Xavier. *Atlas de la evolución del analfabetismo en España de 1887 a 1981.* Madrid: Centro de Publicaciones del Ministerio de Educación y Ciencia, 1992.

VIÑAS, Ángel. *Franco, Hitler y el estallido de la guerra civil. Antecedentes y consecuencias.* Madrid: Alianza Editorial (Alianza Ensayo, 174), 2001.
____*El escudo de la República.* Barcelona: Ed. Crítica, 2007.

VICENS VIVES, Jaume. *La crisis del siglo XX (1919-1945).* Barcelona: Quaderns Crema (Acantilado, 272), 2013.

VV.AA. *La guerra civil española 80 años después. Un conflicto internacional y una fractura cultural*. Alberto Reig Tapia y Josep Sánchez Cervelló (Coords). Madrid: Ed. Tecnos, 2019.

WISKEMANN, Elizabeth. *La Europa de los dictadores 1919-1945.* 6ª ed. Madrid: Siglo XXI de España Editores, 1994.

7. 2- Bibliografia específica

ADSERIAS PALAU, Anton. *Costumari popular.* Vila-seca: El Pont de Fusta. Revista de Vila-seca i de Salou / Agrupació Cultural de Vila-seca, 2004.

AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Defensa passiva antiaèria. Refugis.* Barcelona: Impremta de la Vídua de Ramon Tobella, 1937.

ALARCÓN CABALLERO, José Antonio. “Ceuta en la II República”. A: *Ceuta en los siglos XIX y XX*. *IV Jornadas de historia de Ceuta*. Ceuta: Instituto de Estudios Ceutíes, 2004.

ALBERCH FUGUERAS, Ramón; CRUZ MUNDET, José Ramón. *¡Archívese! Los documentos del poder. El poder de los documentos.* Madrid: Alianza Editorial (Ciencias Sociales, 3950), 1999.

ALMARZA MATA, Carlos (Coord.). *Valores normales y estadísticos de estaciones principales (1961-1990). Observatorio Meteorológico de Reus "Base Aérea".* Madrid: Instituto Nacional de Meteorología (Publicación K-110), 1997.

AMIGÓ i ANGLÈS, Ramon. *Toponímia de Vila-seca de Solcina i del seu terme municipal.* L'Espluga de Francolí: Agrupació Cultural de Vila-seca (Monografies de Vila-seca-Salou), 1978.

ANDREU, Jordi. *Població i vida quotidiana a Reus durant la crisi de l'Antic Règim (1700-1850).* Reus: Edicions del Centre de Lectura, 1986.

ANGUERA NOLLA, Pere. *El carlisme a Catalunya, 1827-1936.* Barcelona: Ed. Empúries, 1999.

ANTON i CLAVÉ, Salvador. "Revolta i vida quotidiana a Vila-seca durant la guerra". A: La Guerra Civil a Tarragona (Col·leccionable la Guerra Civil a Tarragona. Capítol 15). *Diari de Tarragona* (Setmana del 4 al 10 d'octubre de 1986).
_____*El Santuari de la Mare de Déu de la Pineda : origen, història, devoció.* Poblet : Patronat de la Mare de Déu de la Pineda, 1988.

AZPÍROZ PASCUAL, José María; ELBOJ BROTO, Fernando. *La sublevación de Jaca*. Zaragoza: Guara Editorial, S.A. (Colección Básica Aragonesa, 43), 1984.

BALCELLS, Albert. *El problema agrari a Catalunya. La qüestió rabassaire (1890-1936).* Barcelona : La Llar del Llibre, 1983.

BALLESTER ESCALAS, Rafael. *La batalla del Ebro.* 2ª ed. Barcelona: Ed. Bruguera (Libro Amigo, 285), 1974.

BERNANOS, Georges. *Els grans cementiris sota la lluna.* Barcelona: La Magrana (Orígens, 135), 2009.

BERTRAN ÁLVAREZ, Carles. "Aproximació a les confiscacions i les col·lectivitats del Baix Penedès (1936-1939)". A: *Guerra Civil a les comarques tarragonines (1936-1939).* Piqué Padró, Jordi; Sánchez Cervelló, Josep (Coords.). Tarragona: CEHS Guillem Oliver, 1999.
____*El Milà (1868-1923): població, societat i economia d'un municipi de l'Alt Camp.* Lleida: Pagès editors / Consell Comarcal de l'Alt Camp, 2002.
____"Tarragona, febrer de 1940": dissensions i incidents dins del Movimiento Nacional". A: *Miscel·lània en homenatge al Dr. Lluís Navarro Miralles.* Fàbregas Roig, Josep; Grau Pujol, Josep M. T.; Güell Junkert, Manel (Coords.). Tarragona: Arola Editors (Col·lecció Morera, 19), 2009.

BERTRAN CUDERS, Josep. *El franquisme a Cambrils.* Cambrils: Ajuntament de Cambrils, 2003.

BLASI, Jordi. *Ni un pam. Vila-seca i Salou: crónica de una segregación.* Tarragona: Silva Editorial, 2009.

BONAMUSA, Francesc. *Política i finances republicanes (1931-1939): Lluís Mestres i Capdevila.* Tarragona: Ed. El Mèdol (Col·lecció El Mèdol-Fòrum, 7), 1997.

CALVET, Agustí (Gaziel). *Tot s'ha perdut.* Barcelona: RBA Libros (Biblioteca del Catalanisme), 2013.

CAMPOS i TERRÉ, Sebastià. *El 6 d'octubre a les comarques.* 2ª Ed. (facsímil). Tortosa: Ed. Cooperativa Gràfica Dertosense, 1987.

CANAL, Jordi. *Con permiso de Kafka. El proceso independentista en Cataluña.* Barcelona: Ediciones Península, 2018.

CARDONA, Gabriel; Losada, Juan Carlos. *Aunque me tires el puente. Memoria oral de la batalla del Ebro.* Madrid: Aguilar, 2004.

CID i MULET, Joan. *La guerra civil i la revolució a Tortosa (1936-1939).* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Biblioteca Serra d'Or, 270), 2001.

CIRERA SALÓ, Maite. "La guerra civil a Salou". *Estudis de Salou*. Núm. 1 (1996).

COSTA i DEU, Joan; SABATÉ I PUIG, Modest. *La veritat del 6 d'octubre.* Valls: Cossetània Edicions, 2006.

CLIMENT, Luis. *Rojos en Tarragona y su provincia.* Tarragona: Talleres Tipográficos Suc. de Torres & Virgili, 1942.

CRUZ MUNDET, José Ramón. *Manual de archivística.* Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez / Ediciones Pirámide (Biblioteca del Libro, 63), 1994.

CUCURULL, Fèlix. "L'arrencada política de la Catalunya autònoma". A: *Història Contemporània de Catalunya.* Jaume Sobrequès i Callicó (ed). Vol 1. Barcelona: Columna Edicions, 1997.

DUARTE MONTSERRAT, Àngel. *Història del republicanisme a Catalunya.* Lleida: Pagès Editors, 2004.

DUCH PLANA, Montserrat. *República, reforma i crisi. El Camp de Tarragona (1931-1936).* Tarragona: Ed. El Mèdol, (Col·lecció Fòrum, 6), 1994.

DURÁN MARTÍNEZ, Salvador. "Mis memorias en la IV Escuadrilla de "Moscas" (Polikarpov I-16), Grupo 21". *Estudis de Salou.* Núm. 6 (2007).

ESTRADA VIDAL, Fernando. *Los que estuvimos en la batalla del Ebro.* 2ª ed. Barcelona: Ed. E. Janzer, 1973.

ESTRADÉ, Maria; *et al. Vila-seca.* Barcelona: Viena (Imatges i records, 67), 1997.

FERRANDO INGLÈS, Josep. *Història i memòries viscudes de la revolució i Guerra Civil de 1936-1939.* [Memòries inèdites no publicades].

FIGUERES FRASNEDO, Xavier. *República i Guerra Civil a l'Ametlla de Mar.* Tortosa: Ajuntament de l'Ametlla de Mar, 2002.

FONTANA TARRATS, José María. *Dos trenes se cruzan en Reus.* Barcelona: Ediciones Acervo, 1979.

GONZÁLEZ HUIX, Francisco Javier. *El puerto y la mar de Tarragona durante la guerra civil 1936-1939.* Tarragona: IET Ramon Berenguer IV / Diputació de Tarragona, 1995.

JANÉS TUTUSAUS, Josep *et al. Guerra Civil i franquisme a Molins de Rei.* Barcelona: Ajuntament de Molins de Rei / Publ. de l'Abadia de Montserrat, 2001.

LLOP i TOUS, Josep. *De la Segona República a la primera postguerra. La Canonja, 1930-1944.* Tarragona: Centre d'Estudis Canongins "Ponç de Castellví", 2001.

MADARIAGA FERNÁNDEZ, Francisco Javier de. *Reus: epicentre de la força aèria de la República (1936-1939).* Tarragona: Arola Editors, 2000.

MAGRIÑÀ, Ester. *Supervivència de postguerra: el cas de Tarragona.* Tarragona: Arola Editors / Consell Comarcal del Tarragonès (Els Llibres del Consell), 2004.

MARTÍN RAMOS, José Luis. *Guerra y revolución en Cataluña 1936-1939.* Barcelona: Crítica, 2018.

MARTÍNEZ REVERTE, Jorge. *La batalla del Ebro.* Barcelona: Ed. Crítica, 2003.

____*La caída de Cataluña*. Barcelona: RBA Libros (bolsillo), 2008.

MEZQUIDA Y GENÉ, Luis María. *La batalla del Ebro. Asedio de Tortosa y combates en Amposta. Del río Guadalope al Gayá, con las ocupaciones de Falset, Montblanc, Valls, Reus y Tarragona (1938-39).* Tarragona: Diputación de Tarragona, 1970.

MOLINS, Joaquín Mª. *Elecciones y partidos políticos en la provincia de Tarragona 1890-1936.* Vol. 2. Tarragona: Publicacions de la Diputació de Tarragona, 1985.

MORELL TORRADEMÈ, Josep. *Geografia física de Vila-seca i Salou.* Tarragona: Agrupació Cultural de Vila-seca i Salou (Recerca núm. 2), 1984.
____*Història de Vila-seca.* 2a Ed. Tarragona: Agrupació Cultural de Vila-seca (Monografies de Vila-seca, 15), 1998.

MURILLO GALIMANY, Francesc. *Alió: de la Revolució de Setembre a la pèrdua de les colònies espanyoles d'ultramar (1868-1898).* Lleida : Pagès Editors / Consell Comarcal de l'Alt Camp, 2002.

OLIVÉ i SERRET, Enric (Dir.). *Història del Camp de Tarragona.* Vol. 1: El Tarragonès. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1989.

ORENSANZ, Toni. *L'òmnibus de la mort: parada Falset.* Badalona: Ara Llibres, 2008.

OTIÑA HERMOSO, Pedro. *El camp d'aviació de la Pineda (Vila-seca, Tarragona)*. Vila-seca: Agrupació Cultural de Vila-seca (Recerca núm. 8), 2013.

PALOMERO CARO, Rafael. *República i autonomia. La Generalitat republicana (1931-1936).* Barcelona: Ed. Barcanova (Biblioteca Bàsica d'Història de Catalunya), 1991.

PARRAL GARCÍA, Jordi. *Alcover durant la dictadura de Primo de Rivera (1923-1930)*. Valls: Centre d'Estudis Alcoverencs, 2002.
____"L'experiència republicana a la Secuita: 1931-1936". A: *La II República al Camp de Tarragona.* Sánchez Cervelló, Josep; Piqué Padró, Jordi (Coords.). Tarragona: CEHS Guillem Oliver, 2006.

PEREA SIMON, Eugeni. *El comportament religiós a Catalunya al segle XIX a la Diòcesi de Tarragona. El compliment pasqual.* Reus: Edicions del Centre de Lectura, 1993.

PERMUY LÓPEZ, Rafael Ángel; O'DONNELL TORROBA, César. *As de picas. La escuadrilla de hidros de la Legión Cóndor en la Guerra Civil española (1936-1939).* s.l.: Ed. Galland Books (Colección Gladius), 2008.

PERNAU i RIU, Josep. *Diario de la caída de Cataluña.* 2ª ed. Barcelona: Ediciones B (Serie Reporter), 1989.

PIQUÉ i PADRÓ, Jordi. *La crisi de la reraguarda: revolució i guerra civil a Tarragona (1936-1939).* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat / Diputació de Tarragona, 1998.

PRATS i SALAS, Joan. *El carlisme sota la Restauració. El Partit Carlí a la província de Tarragona (1885-1907)*. Tarragona: IET Ramon Berenguer IV / Diputació de Tarragona, 1990.

RIERA, Ignasi. *Els catalans de Franco.* Barcelona: Plaza & Janés Editores, 1998.

RILOVA PÉREZ, Isaac. *Guerra civil y violencia política en Burgos (1936-1943).* Huesca: Ed. Dossoles, 2001.

ROIG ROSICH, Josep M. *L'Estatut de Catalunya a les Corts Constituents (1932).* Barcelona: Curial, 1978.

RODRÍGUEZ DE LA TORRE, Fernando. *Bibliografía de las Brigadas Internacionales y de la participación de extranjeros a favor de la República (1936-1939)*. Albacete: Instituto de Estudios Albacetenses "Don Juan Manuel" de la Excma. Diputación de Albacete, 2006.

ROQUER, Santiago (Coord.). *Les comarques de Tarragona.* [Barcelona?]: Diputació de Tarragona / Diari de Tarragona, 1993.

SALVADOR i ANDRÉS, Lluís de. *Tarragona sota les bombes. Crònica d'una societat en guerra (1936-1939)*. A cura de M. Elena Virgili Bertran. Valls: Cossetània Edicions (Memòria del segle XX, 5), 2005.

SÁNCHEZ CERVELLÓ, Josep; SOLÉ ARNAL, Josep. *Móra d'Ebre 1875-1936: economia, societat i política.* Móra d'Ebre : Ajuntament de Móra d'Ebre, 1997.

____*Conflicte i violencia a l'Ebre. De Napoleó a Franco.* Barcelona: Flor del Vent Edicions (Col·lecció de Llevant a Ponent, 13), 2001.

____; LLAURADÓ, Carles; FLORES, Antonio; ROIGÉ, Teresa; MARCH, Marc; LLEIXÀ, Joan Carles. *Maquis: el puño que golpeó al franquismo. La Agrupación Guerrillera de Levante y Aragón (AGLA).* Barcelona: Flor del Viento Ediciones (Colección del Viento Terral, 33), 2003.

____*El carlisme al territori de l'antiga diòcesi de Tortosa.* 3 Vols. Tarragona: Arola Editors, 2004.

____*Ramon Nogués i Biset. De la presidència de la Diputació republicana a la de les Corts a l'exili.* Tarragona: Arola Editors, 2004.

____"Panorama del republicanisme tarragoní: el sorgiment d'ERC (1932-1936)". A: *La II República al Camp de Tarragona.* Sánchez Cervelló, Josep; Piqué Padró, Jordi (Coords). Tarragona: CEHS Guillem Oliver, 2006.

____"Repercussions dels fets de maig de 1937 a la provincia de Tarragona: de l'hegemonia confederal a la preponderancia del PSUC-UGT". A: *Miscel·lània en homenatge al Dr. Lluís Navarro Miralles.* Fàbregas Roig, Josep; Grau Pujol, Josep M. T.; Güell Junkert, Manel (Coords.). Tarragona: Arola Editors (Col·lecció Morera, 19), 2009.

SÁNCHEZ MONTOYA, Francisco. *Ceuta y el Norte de África: República, guerra y represión 1931-1944*. Granada: Ed. Natívola, 2004.

____"La represión en Ceuta tras el 17 de julio". A: *Ceuta en los siglos XIX y XX. IV Jornadas de Historia de Ceuta*. Ceuta: Instituto de Estudios Ceutíes, 2004.

SARDIÑA ALCOBERRO, Joan. "Carrabiners i Guàrdies Civils a Salou: 1891-1972". *Estudis de Salou.* Núm. 5 (2000).

[SERRA VILARÓ, Juan]. *Víctimas sacerdotales del arzobispado de Tarragona durante la persecución religiosa del 1936-1939.* Tarragona: Suc. de Torres & Virgili, 1945?.

SERRALLONGA i URQUIDI, Joan. *Refugiats i desplaçats dins la Catalunya en guerra 1936-1939.* Barcelona: Ed. Base, 2004.

TERMES, Josep. "De la Revolució de Setembre a la fi de la Guerra Civil (1868-1939)". A: *Història de Catalunya*, dir. per Pierre Vilar, vol. 6. Barcelona: Ed. 62, 1987.

_____*Història del catalanisme fins al 1923.* Barcelona : Ed. Pòrtic, 2000.

TALLADA, Josep Maria. *Demografia de Catalunya.* Barcelona: Museu Social, 1918 [edició facsímil de 2009].

TORRES, Estanislau. *La batalla de l'Ebre i La caiguda de Barcelona.* Lleida: Pagès Editors (Col·lecció Guimet, 32), 1999.

VIDIELLA RAMON, Alfons. *El Vendrell 1936-1939.* Vilafranca del Penedès: Ramon Nadal, 2001.

VV.AA. *La II República al Camp de Tarragona*. Josep Sánchez Cervelló; Jordi Piqué Padró (Coords.). Tarragona: CEHS Guillem Oliver del Camp de Tarragona, 2006.